תלמוד בבלי · ראשונים · ריטב״א · סדר נשים

ריטב"א על יבמות

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ריטב"א על יבמות

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ריטבא-על-יבמות/

הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 8
דף ג. 9
דף ג: 11
דף ד. 12
דף ד: 13
דף ה. 14
דף ה: 15
דף ו. 18
דף ו: 19
דף ז. 20
דף ז: 21
דף ח. 24
דף ח: 26
דף ט. 26
דף ט: 28
דף י. 28
דף י: 29
דף יא. 30
דף יא: 33
דף יב. 35
דף יב: 37
דף יג. 40
דף יג: 41
דף יד. 45
דף יד: 49
דף טו. 51
דף טו: 53
דף טז. 54
דף יז. 54
דף יז: 55
דף יח. 59
דף יח: 61
דף יט. 66
דף יט: 68
דף כ. 69
דף כ: 74
דף כא. 75
דף כא: 76
דף כב. 78
דף כב: 80
דף כג. 82
דף כג: 83
דף כד. 86
דף כד: 90
דף כה. 94
דף כה: 97
דף כו. 99
דף כו: 101
דף כז. 104
דף כז: 108
דף כח. 111
דף כח: 112
דף כט. 113
דף כט: 114
דף ל. 117
דף ל: 121
דף לא. 123
דף לא: 125
דף לב. 129
דף לב: 130
דף לג. 132

דף לג: 135
דף לד: 136
דף לד: 139
דף לה: 140
דף לה: 141
דף לו: 144
דף לו: 146
דף לז: 147
דף לז: 149
דף לח: 152
דף לח: 155
דף לט: 155
דף לט: 158
דף מ: 159
דף מ: 160
דף מא: 162
דף מא: 165
דף מב: 167
דף מב: 169
דף מג: 171
דף מג: 173
דף מד: 174
דף מד: 178
דף מה: 178
דף מה: 179
דף מו: 180
דף מו: 182
דף מז: 183
דף מז: 184
דף מח: 185
דף מח: 186
דף מט: 187
דף מט: 189
דף נ: 190
דף נ: 191
דף נא: 193
דף נא: 195
דף נב: 197
דף נב: 198
דף נג: 202
דף נג: 205
דף נד: 207
דף נד: 209
דף נה: 211
דף נה: 213
דף נו: 214
דף נו: 216
דף נז: 218
דף נז: 220
דף נח: 222
דף נח: 224
דף נט: 229
דף נט: 230
דף ס: 233
דף סא: 236
דף סא: 237
דף סב: 238
דף סב: 238
דף סג: 239
דף סג: 239
דף סד: 239
דף סד: 241
דף סה: 242
דף סה: 246

דף סו. 248
דף סו: 249
דף סז. 251
דף סז: 253
דף סח. 256
דף סח: 256
דף סט. 258
דף סט: 258
דף ע. 262
דף ע: 264
דף עא. 265
דף עא: 266
דף עב. 268
דף עב: 269
דף עג. 270
דף עג: 272
דף עד. 273
דף עה. 274
דף עו. 276
דף עו: 277
דף עז. 279
דף עז: 280
דף עח. 281
דף עח: 283
דף עט. 285
דף עט: 285
דף פ. 288
דף פ: 291
דף פא. 293
דף פא: 294
דף פב. 296
דף פב: 298
דף פג. 302
דף פג: 303
דף פד. 305
דף פד: 306
דף פה. 308
דף פה: 312
דף פו. 314
דף פו: 315
דף פז. 316
דף פז: 317
דף פח. 321
דף פח: 323
דף פט. 326
דף פט: 327
דף צ. 328
דף צ: 329
דף צא. 330
דף צא: 331
דף צב. 333
דף צב: 334
דף צג. 339
דף צג: 340
דף צד. 342
דף צד: 344
דף צה. 346
דף צה: 346
דף צו. 349
דף צו: 349
דף צז. 351
דף צז: 352
דף צח. 355
דף צח: 358

דף צט. 361
דף צט: 361
דף ק. 362
דף ק: 363
דף קא. 364
דף קא: 366
דף קב. 366
דף קב: 369
דף קג. 372
דף קג: 374
דף קד. 374
דף קד: 375
דף קה. 376
דף קה: 376
דף קו. 377
דף קו: 381
דף קז. 382
דף קז: 383
דף קח. 385
דף קח: 386
דף קט. 388
דף קט: 389
דף קי. 391
דף קי: 394
דף קיא. 394
דף קיא: 395
דף קיב. 396
דף קיב: 400
דף קיג. 400
דף קיג: 402
דף קיד. 402
דף קיד: 404
דף קטו. 407
דף קטו: 409
דף קטז. 412
דף קטז: 413
דף קיז. 413
דף קיז: 415
דף קיח. 417
דף קיח: 418
דף קיט. 418
דף קיט: 420
דף קכ. 420
דף קכ: 421
דף קכא. 424
דף קכא: 425
דף קכב. 427
דף קכב: 428

דף ב.

חמש עשרה נשים

מתניתין חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן וק"ל וליתני שש עשרה כגון המגרש את אשתו על מנת שלא תנשא לראובן ונשאת לשמעון אחיו ומת בלא בנים ונפל' לפני ראובן והא נמי אית' בצרת צרה דלראובן הוא דאסירה משום תנאו של ראשון אבל לשאר אחים שריא. תירצו בתוס' דבתנאי לא מיירי והנכון שאין ערוה פוטרת צרה אלא כשהיא אסור' מחמ' עצמה שאסורה לביאה לב"ה קודם יבום דומיא דאחות אשה אבל זאת מותרת היא לראובן מחמת שום ערוה קודם שיבא עליה וכשבא עליה הוא דנתבטל גיטה ונמצאת אשת איש למפרע הילכך היא אינה עולה ליבום ולא לחליצה אבל אינה פוטרת צרתה וכן אמרו בירושלמי בפ' המגרש על דעתיה דר' אליעזר ליתני שש עשרה ופריקו תמן היא איסור' עליו ברם הכא הוא אוסרה על עצמו. עד סוף העולם:

וק"ל כיון דקתני צרותיה' וצרת צרותיהן הא משמע אפילו הן מאה ולמה ליה למתני עד סוף העולם ודכוותא דייקי בתמורה גבי הא דקתני ולדות שלמי' קדושי' הם ולדותיהן ולדי ולדותיהן עד עולם ופרכי' עד עולם למה לי וי"ל דאורחא דתנא הוא למתנייי לישנא רויחא שלא לצורך והתם בתמורה הוא דפרכי לה משום דקתני שאר ולדות קדושי' ולדות ולדותיהם ולא קתני עד עולם ובפ' הכותב דקתני ר' יהודה אומר לעולם אוכל פירות עד שיכתוב דין ודברי' אין לי בנכסיך ובפירותי' ופירי פרותיך עד עולם ומשום דקתני עד שיכתוב משמע קפידא ולהכי פרכי' עד עולם למה לי:

בתו פרש"י ז"ל בתו מארוסתו אבל בתו מנשואתו הרי היא בכלל בת אשתו כדכתיב אשה ובתה ל"ש ממנו ולא שנא מאיש אחר אבל בתו מארוסתו לא נפקא מהתם דאשה בנשואים משמע ע"כ ובודאי דילמ' דאמרי' בגמרא דבתו עקר אסורא מדרשא אתיא קרוב הוא לומר דבתו הכתוב הכא בתו מארוסתו בלחוד היא ובתו בנשואתו תניא בכלל בת אשתו דאע"ג דאפשר ליה למכלליה עם בתו תנא נקיט סדרא דקרא דכייל בתו מנשואתו בכלל בת אשתו דודאי מאש' ובתה נפקא דהא לא אמרי' בשום דוכתא דאתי' מדרשא אלא בתו מארוסתו ומיהו מאי דקאמר מרן ז"ל דבתו מארוסתו לא נפקא מכלל אשה ובתה משום דאשה בנשואיה משמע לא דק בה מרן ז"ל דאש' סתם כל אשה משמע עד שיאמר אשתו או אשתך או אשת פלוני וטעמא דלא נפק' מהתם היינו משום דכתב בה שאר והכי אמרי עלה בהדיא בריש פרק אין נושאין וי"מ בתו דקתני היינו בין בתו מארוסתו בין בתו מנשואתו ובת אשתו היינו בת אשתו לחוד דטפי שייך למיכללא בהאי מהאי אשת אחיו שלא היה בעולמו פי' דליבום לא חזייא דבעי' ישבו אחים יחדיו

ואסורא עליה משום אשת אח כדקאמ' דלגבי איסור אשת אח לא בעינן ישיבה אחת בעולם ואליבא דהלכתא מתני' בין שנולד ואח"כ ייבם ובין שייבם ואח"כ נולד ומיהו רש"י ז"ל פירשה כשנולד ואח"כ ייבם או אפי' לר"ש ולא ידעי' אמאי דהא אסיקנ' בגמרא דתנא פלוגתא מיירי' ואפשר דרש"י לא נקטה בדוקא אלא דבעא לפרושי הלכה:

דף ב:

וכולן אם מתו או מיאנו פי' שמיאנו בבעל ומשכח' מיאון בבתו ביתומה בחיי האב כדפרש"י:

או שנמצאו אילונית פי' בין בחיי הבעל בין לאחר מיתתו וכן מפורש בתוספתא ורב אשי פירשה בגמ' דדוקא שנמצאו שלא הכיר בה הבעל והוה ליה מקח טעות למפרע ואינה אשתו כלל אלא זנות בעלמא ולפיכך אינה פוטרת צרה ושמעי' מיהא דאילוני' שלא הכיר בה הוא מקח טעות ואפי' גיטה מדרבנן לא בעי' דאי לא הויא צרתה צרת ערוה מדרבנן וחולצ' ולא מתייבמת וק"ל דהא דקתני הממאנת והשנייה והאילונית אין להן כתובה כתובה הוא דלית להו הא גיטא בעיא דהכי דייקי התם ויש לומר דמשום שנייה וממאנת תנא הכי. תו קשיא לן הא דאמר קטן וקטנה לא חולצים ולא מתייבמים קטן שמא סריס וקטנה שמא תמצא אילונית ונמצאו פוגעי' בערוה ואם איתא תתייבם קטנה ממה נפשך דהא אפי' תמצא אילונית ארוסת אחיו בעלמא היא ושריא ליה תירץ ר"ת ז"ל דלרבא דאוקים מתני' בין שהכיר בה בין שלא הכיר בה ולא משום טענת מקח טעות אפשר דאילנות שלא הכיר בה בעיא גיטא מדרבנן ואתיא מתני' דלעיל כפשטייהו דטעמא דמתני' לדידיה לאו משו' מקח טעות הוא כדאיתא בגמ' והלכתא כרבא:

גמרא מכדי כלהו מאחות אשה ילפי' פיר"שי כלהו עריות וק"ל דהא אסיק רבא בגמ' דערוה לא צריכה קרא ודוחק הוא לפרושי כל סוגיי' דס"ד מעיקר' וי"ל דודאי למסקנא ערוה לא צריכה קרא לפוטר' מן החליצ' ומן הייבום דהא לא אתי עשה ודחי לא תעש' שיש בו כרת ומיהו צרה גופה צריכא קרא לאוסרה כשהוא צרת אחות אשה מדכתיב לצרור דאי לא הא חזיא לייבום שאין בה ערות אשת אח דשרי רחמנא ומאי דאמרי' בגמ' דצרה נמי לא צריכה קרא היינו בתר דכת' רחמנ' לאחר וכתב כרת בסוף הפרשה הויא לה צרת אחות אשה לאו שיש בו כרת וכדפרש"י לקמן אשתכח דאיסור צרה מאחו' אשה נפק' ומינה ילפי' לשאר עריו' לאסור צרותיהם ותנא דמתני' לא איירי הכא אלא באיסור צרות וכדדייק רב אשי לקמן דלא קתני פוטרות ופטורות וא"כ למסקנ' איסור צרות

דקתני תנא מאחות אשה נפקא ולפירש"י במסקנ' י"ל כולהו עריות שפוטרו צרותיה מאשה ילפי':

ובתר חמותו ליתנו כלתו דבתר שריפ' סקילה **חמור'** כלומר וראוי להקדימה לשאר עריות דמתני' שהם חייבי כריתות והקשו בתו' דאפי' לא תנא סקילה בתר שריפה אלא אחר הרג וחנק ראוי להקדימה לחייבי כריתות וכו' שהרי יש בה כרת ומיתה ותימא דאלומוי קושי' הוא דאפילו כדפרש"י ז"ל דבתו מנשואתו מכלל אשה ובתה נפקא והכי מוכח בפ' אלו הן הנשרפין וק"ל הא דכתיב ערות אחותך בת אביך או בת אמך ואמרי' לקמן במכילתי' והתם בסנהדרי' אין לי אלא אחותו בת אמו שלא בת אביו ובת אביו שלא בת אמו בת אביו שהי' בת אמו בת אביו ובת אמו מנין ת"ל אחותך היא ולמה לי קרא נימא דאחותו בת אביו ובת אמו לא נפקא מכלל מאחותו בת אביו כדאמ' הכא וי"ל דשאני התם דכיון דכתב או בת אמך ור"ל בת אמך ולא בת אבי' היא הנותנ' דכי נתיר בת אביך היינו דכוות' בת אביך ולא בת אמך ולפרש"י שכת' במשנה כלה ובתו אתא מדרש' ולאידך פי' היינו קצת בתו דקתני בתו עיקר איסורא מדרשא אתיא פי' עיקר איסורי' נמי אתו מדרשא וכיון דאית בה תרתי מדרשא אקדמה ואע"ג דתנא לא איירי הכא בדין עיקר אסורייהו דאמ' רב יצחק הא אתמרא בפ' אלו הן נשרפין גבי הא דאמרי' בתו מארוסתו בשרפה מניין:

דף ג.

ג"ה ואיידי באיסור אחוה תנא אחו' אשה וק"ל דאי משום הא ליתני בתר כל איסור אחות וי"ל דכיון דאיירי באיסו' אחוה דקורבא דנפישי' כעין אחותו ואחות אמו תנא אלו אחות אשה דאתא ע"י קדושי' דנפשי' מקמי אשת אחיו דאתי ע"י קדושי' אחיו ויש נוסח' דגרסי וכיון דאיירי באיסור אחות וזו גירסא נכונה:

תנא שלש דורות למעלה דידה לפרש"י לאו דוקא דידה בלחוד דהא בתו מנשואתו בכלל בת אשתו קתני לה אלא הכי קאמ' דמעיקר' קתני ג' דורות למטה דידיה בלחוד והדר קתני למטה דידה נמי ג' דורות למעלה דידיה שלש כגון אמו אם אמו דהיינו אמו אנוסת אביו לא מצי למתני כדמפרש בגמ' ובדין הוא דלקדמ' כלתו מקמי אשת אחיו שלא היה בעולמו פרש"י דכיון דכלתו ואשת אחיו כי הדדי נינהו לענין קורבה דתרוייהו ע"י קדושי' קרוביו ה"ל לאקדומי לכלתו דחמורה טפי מאשת אחיו שלא היה בעולמו דכלתו בסקילה וחמורה מחייבי כריתו' וה"ה דאית לה למקדמא לאשת אחיו מאמו דחדא מינייהו נקט ועוד לפי פי' זה טעם דהקדמת כלתו משום חומר' ולישנ' דגמ' לא

משמע אלא משום דאשת אחיו שלא היה בעולמו לאו קורבא היא דאסורה ולפי' הא דאמרי' משום דלאו קורבא הוא דאסירא פירשו דלא משו' קורבא דנפשיה אלא משום קדושי קרוביו וכדפרשי' ואינו נכון חדא דהשתא לא משמע דלא נחית תנא לחומרא כלל אלא לקרובי ועוד דכיון דבעי לאקדומי אפי' לאשת אחיו מאמו איהו הוה לן למינקט דקדים בלישנ' דמתני' והנכון דדוק' נקט דלקדמיה לאשת אחיו שלא היה בעולמו שאינה קורבת אח גמורה כיון שלא היה בעולמו ולגבי ייבום לא חשיב אחיו והיינו דאמרי' דלאו משו' קורבה הוא דאסירא והא דאמרי' לעיל לתניי' להאי בבא לבסוף כדפרשינא דלתניי' בבא באיסור אחוה כלומ' כלתו חמורה בתו אחותו ואם חמיו ובת' כלתו שהיא אשת בנו דהוו קדושי' קרובי' לתנייה אשת אחיו מאמו ואשת אחיו שלא היה בעולמו ולתני לבסוף שאר איסור אחוה אחותו מאמו ואחות אמו ואחות אשתו והוייא לה אחות אשתו בתרייתא:

אי הוה תנא אוסרות הני מילי לייבם. ק"ל דהא אנן לא פרכי' אלא דליתני אוסרות במקום פוטרות ושאר מתני' כדאית' מן החליצה ומן הייבום וי"ל דה"ק דאי תנא אוסרות לא הוה מצי למתני לא אוסרות ליבם ה"א דמחלץ חלצן ומשום דלא פריש לן אמאי לא מצי למתני חליצה בהדי אוסרו' פרכי' ליתני אוסרו' לחלוץ נמי ומהדרי' אוסרות לחלוץ מאי קא עביד כלומ' מאי איסור יש בחליצה אלא שהוא מעשה לבטלה ופרכי' אלמה לא הא אית בה איסורא משום שאם אתה אומר חולצת מתייבמת כיון דבמקום מצוה פי' אלא קאמרי ודכותא בתלמודא טובא:

ליתני מן הייבום לחודיה פי' שהוא עיקר המצוה וממילא שמעי' לחליצ' דהא חליצה בתר ייבום כתיבה הא מחלץ חלצן פי' צרות ערוה מיה' דמביאה הוא דדחו ליה עריות מדכתב לצרור לגלות ערותה א"כ מן החליצה לחודה פי' דודאי כיון דלא סלקא לחליצה לא סלקא לייבום דליכא מאן דסבר שתהא עולה לייבום ולא תהא עולה לחליצה וקרי בי רב ומניינא דסיפא לאתויי מאי דכי הדר דקתני הרי אלו ודאי למניינא נחית. למעוטי דרב ודרב אסי פי' רב דאמ' צרת סוטה אסורה ורב אסי דאמ' צרת אילונית אסורה ולדידהו ודאי הרי הן כעריות צרותיהם פטורות מן החליצה ומן הייבום והכי מוכח מדפרכי בסמוך ולרב אסי ליתנינהו והיינו נמי דפרכי' ולרב ולרב אסי מאי ואם איתא דלדידהו בעו חליצה הא מיעט להו מדין חליצ' מיהת דא"ל צרות עריות שבמתני' פטורות אף מן החליצה והצרו' הללו צריכו' חליצה אלא ודאי כדאמרן ויש שסוברי' דלא אמרי' הכי אלא משום צרת אילוני' דרב אסי אבל צרת סוטה לרב חייבי לאוין הוא ומדאוריתא בת

חליצה וייבום ורבנן גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ומ"מ צריכה חליצה ולקמן בדוכתא יתבאר בס"ד:

ודאמרינן דתנא קתני מניינא למעוטי פרש"י למעוטינהו לגמרי דלתנא דמתני' עולות לייבום צרותיה' וכ"ש לחליצה אבל יש שפירש דלתנא דמתני' צרת ממאנת וצרת מחזיר גרושתו מותרת אפי' להתייבם כדאסיקנא לקמן דבצרותיהם לא גזרו כלום וכן דעת רבי' הר"ם ז"ל ונכון הוא ומיהו רש"י פי' דאפי' למאן דאסר בהו לקמן מודו דבעו חליצה וכיון שכן אף לדידהו שפיר מיעט להו תנא או צרת ממאנת פי' מיבמ' דיבם או צרת מחזיר גרושתו פי' דצרת ממאנ' וצרת מחזיר גרושתו צריכות חליצה מדאורייתא ואפי' לייבום חזו מדאורייי' אלא דאפקעוה רבנן משום גזירה וכדפרש"י ז"ל אבל יש שפי' וכו' לעיל ולרב ולרב אסי ליתנינהו פי' ליתני צרת סוט' וצרת אילונית כיון דלדידהו פטורות מן החליצה ומן הייבום ופרקי' לפי שאינן כצרות צרה פי' שהרי לכל האחי' היבמים הם אסורות והא דלא פרכי' ולמאן דאסר צרת ממאנ' וצרת מחזיר גרושתו דלתנינהו א"כ למעוטי מאי משום דהא ידעי' ודאי שאפי' למאן דאמר צרותיהם אסורו' צריכות חליצה מיהת ואפי' הן עצמן צריכות חליצה דאפי' מחזיר גרושתו דחייבי לאוין בעלמא הוא יכול שאני מרבה אף בעריות ק"ל ליתני שאני מרבה לט"ו אלו שלא במקום מצוה י"ל דתנא ברא סירכא דמתני' נקט דקתני התנא שלא במקום מצוה בשש עריות ומיהו להכי קתני דבריו שאין צרה אלא מאח לתת טע' לאלו כדי שנלמוד מהם לט"ו שלא במקום מצוה דאי לא למה ליה למתני' אין צרה אלא מאח כיון דקאי להתרא אלא ודאי כדאמרי' וכדפי' ז"ל:

דף ג:

בפי' רש"י עונש מניין פרש"י אם ייבם א' מן העריות או צרותיה' וא"ת והיכן מצינו שיש עליהן עונש דקתני מניין וכו' וי"ל דתנא קים ליה במילתי' ואורחא הוא בהכי:

ל"ת שיש בו כרת מי דחי ותו ל"ת גרידא מניין דדחי פי' גבי לא תעשה שיש בו כרת לא אמר מנ"ל כדאמר לקמן באידך משום דהשתא ס"ד דתנא מפיק לי' משום דדחי לא תעש' גריד' דלא שנא בין איסורא רבא לאיסורא זוטא ולהכי מתמהינן דאי מהאי טעמא איסורא רבא מדחי וי"ל פי' חמור מקל להקל עליו הא ודאי לא ידחו ומשו' דלא מודינן לה בעיקר דינא מתמהינן הכי ולא אמרי' מ"ל אבל באידך קים לן דהכי דינא בכל התור' אלא דאמרי' מנ"ל וא"ת וכיון דאפי' איתא לא ילפי' מיהא לנדון שלפנינו למה לי' למי' השתא כלתו גרידא מ"ל וי"ל דאע"ג דלא נפקא ליה מינ' כלום כיון דאתא לדידיה

בעי לצרוכי א"נ דהכי קאמר מ"ל דדחי דדילמא מצית לאתויי מדוכתא דשמעי' מיהו אפי' ל"ת שיש בו כרת והכי קאמר בתוספתא ולמה הביא ראי' דדחי ל"ת שיש בו כרת מדכתיב עליה ולימא הכי טעמא דאמר רחמנא עליה דלא דחי הא לאו הכי הוה אמינא דדחי דהא דכוותא דייקי' לקמן גבי אמר לו אביו לבשל לו או לשחוט וגבי לא תבערו אש ותריץ דאנן השתא על תנא דמתני' קיימים דאפי' מקמי דכתב רחמנא עליה קאמר שומע אני אפי' על א' מן העריות וזה ברור ופשוט:

דף ד.

וסמך ליה גדילים תעשה לך פי' למישרי כלאים בציצית וא"ת ודילמא איפכא למסרי אפילו בציצית וכדרשינן בסמוך סמוכים דחסימה לעשות לא תחסום ביבמ' ומאי שנא דהכא דרשי' להתיר' ולקמן דרשי לאיסורא י"ל דלעול' דרש' אתיא למאי דאיצטריך לן ולאפוקי מסבר' דילן דאי לא לישתוק והכ' מסברא לא דחי עשה דציצית לא תעשה דכלאים ולקמן מסברא חוסמי' ליבמ' כדי לקיים מצות יבום ואחרי כן אם תרצה להיות מורדת תהא כאותן שכופי' אותם להוציא כיון שהוא רוצה לקיים מצות יבום **שאין חוסמי' אותה** כלומר כשמורדת בו שלא להתייבם אין נותנים כפי' ואחר כן אומרין לה שלא לכוף אותה ולא עוד אלא שכופין אותו לחלוץ לדברי רש"י כשם שכופי' לבעל ובדוכתא יתבאר בס"ד:

וסמיך ליה לא תחסום ר"י ז"ל פי' דמהא שמעינן דרב לא בעי מופנ' ולא מוכח דהכא ליכא שום מופנ' ומוכח נמי ליכא דהיכן מצינו פרשת יבמי' עדיף טפי מהאי אי גבי איסור אשת אח לא כתיב רחמנא בשום דוכתא הנדחה אבל הנדחה לא ומילה ופסח וקרבן שדוחי' שבת יוכיח והכי נמי משמע מהא דבן עזאי דבסמו' דהתם ליכא דשפיר שייך למתני חייבי מיתו' הדדי ומופני ליכא דאע"ג דכתי' איש אשר יתן שכבתו בבהמ' מות יומת הא אמרי' בסנהדרין כל שוכב להקיש שוכב לנשכב מה שוכב ענש והזהיר אף נשכב ענש והזהיר ואמר רב יוסף דהא רב יהודה בכל התור' לא דריש ובמשנ' תור' דריש ופרש"י דטעמא דדריש במשנ"ת היינו משום מופנ' או מוכח וה"ה ודאי כל התו' כי איכ' מופנ' או מוכח אלא דבכל התור' לית לי' מוכח לא מוקד' ומאוחר וכלה כחדא פרש' ובמשנ"ת משמע לי' שנכתב על הסדר ויש שם לדון דין מוכח תוספות ועיקר:

וסמיך ליה לא יקח איש את אשת אביו יש גרסאות דגרסי ורבנן אי הוה סמיך לי' כדקאמר ונוסחי דוקני לא גרסי' לי' הכא ומיהו בפ' נושאים על האנוס איתי' ורש"י הביאו בכאן דרך פירושו:

ואי משום דמופנ' מכדי לכתוב לא יקח איש את אשת אביו לא יגלה כנף אביו למה לו הקשה ר"ת ז"ל והא מצי לאוקומי בשומרת יבם של אביו ולעבור עליה בלאו שלישי לבד מאיסור דודתו ואיסור יבמה לשוק וכדדרשי לי' רבנן ואיבעי לי' למימר דלית לן לאוקומ' בלאו יתירא א"נ למה לי למייתי עלי' משום סמוכים בלאו הכי נמי איכא למימר הכין וי"ל דאי לאו סמוכי' הוה מוקי לה בלאו יתירא וקא עדיף טפי מלשוויי הפרש בין אנוסת האב לאנוס' הבן א"נ לר' יהוד' כנף ראויה לא משמע ליה כפר"ת נ"ל דמודה ר' יהודה דלא יגל' כנף אביו לשומרת יבם של אביו היא והכא יתורא דאביו דריש וכדדרשי לקמן יתור' דיחדיו ונוסחי איכא דגרסי לכתוב לא יגלה כנף אביו למה לי וזה כדפרי' רבינו תם וגבי ציצית אי אפשר משום דמוכח וכו' וי"מ דהשתא לר' יהודה קיימי' דמודה בלאוין דציצית משום דמופנ' ומוכח וכלה סוגיא אליבא דידי' דאלו לרב לא בעי מופנ' ולא מוכח כדכתיבנא ור"י ז"ל פי' דאפי' לרבא נמי דמוד' דהוי בנין אב לכל התור' כי הא בעו מופנ' ומוכח ונכון והויין כולה סוגיי' לרבנן נמי דאע"ג דכתיב סמוכי' לעד לעולם אסמכת' בעלמא הוא והיינו דלא שיילינן לר' יהודה מאי דרי בי' ויש מקשי' היכי ילפי' מציצית לכל התור' דילמא עשה דציצית שאני שהי' שקולה כנגד כל המצו' וי"ל דהא לא חשיבא חומרא דהא תנן הוי רץ למצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות וכו':

דף ד:

לכתוב רחמנא גבי ציצית פי' לגדילים תעשה לך כיון דאית בי' הלכות ציצית גדיל גדילים עשה גדיל ופתלהו מתוכו:

בפירש"י כל העלא' אסר רחמנא אפי' מוכרי כסות פרש"י שאין מתכוון להנאת חמום והקשו עליו בתוס' דא"כ היכי אמרי' קמ"ל דשרי דהא סוגיי' אף לר' יהודה דאסר בהא משום דבר שאין מתכוון כדאיתא בפ' כל שעה ואפי' לר' שמעון דשרי התם היינו לאו מהאי קרא דלא תלבש שרו אלא משום דשרי בכל דבר שאין מתכוין כדאיתא התם לכן פריך כל העלא' אסר רחמנא ואפי' מוכרי כסות שאין נהני כלל אלא מצטערי' קמ"ל דשרי אבל כשהוא נהנה אלא שאין מתכוין פלוגתא דר' שמעון ור' יהודה היא:

ותיתי שעטנז מהעלאה פירש לאו בגזירה שוה אלא שילמוד סתום מן המפו' וכבר הא בלא מופנה למדי' ואין משיבין אצטריכי סלקא דעתך אמינא כדרבא דמי קמ"ל ק"ל והא אפי' לפום הא סברא דרבא כלאים בציצי' שרי דהא קאמר צמר ופשתים פטרי בין במינו בין שלא במינו ויש בכלל זה צמר ופשתים לצמר ואדפרכי עלה דהא תנא דבי ר'

ישמעאל לית ליה דרבא הא הוה עדיפא לי' למפרך וי"ל דהשתא סבי' לן דהכי קאמר דצמר ופשתים פוטרים שלא במינן ובדבר שאינו כלאים כגון כלך ושיראים וסירקון ולאפוקי שאר מינים שאין פוטרים שלא במינם כלל ואע"פ שאין בהם כלל וי"מ דהשתא ס"ד דהקו' דאצטריך עלה משום דס"ד דאתי עשה ודחי לא תעשה כדרבא ולא מיתורא דגדילי' כדאמרי' לעיל וכי פרכי' דתנא דבי ישמעאל לית ליה דרבא אמרינן סלקא דעתך דכי דייקי' דויקי' דרבא הדרינן דיתורא משום דגדילים הוא כדמעיקרא לעיל ואין זה מחוור דהשתא לא קיימי' עלה דמתניתין אלא על לא תעשה גרידא דעלמא והנכון כדאמרי' בשיטת רש"י ז"ל ואפילו צמר לפשתים ופשתים לצמר. קיימא לן הא ניחא צמר לפשתים למצות תכלת שאי איפשר אלא בצמר וכיון שאין אפשר לקיים שתיהן יבא עשה וידחה לא תעשה שאין אומר לו שיפשוט טליתו אלא פשתים לצמר אחוטי לבן הוא ואפשר בשל צמר ואמר ריש לקיש דכל שאפשר לקיים שתיהן אין דוחה עשה לא תעשה כדאיתא במנחות:

יש שפי' כתוס' דהא פליגא אדריש לקיש ויש מי שפי' דהכא מיירי כגון שאינו מוכח כלל חוטי צמר ואין לו למלול מטליתו דבעי טווי הלכה למשה מסיני וכל כי האי גוונא אי אפשר לקיים שתיהם קרי' ביה ודעת מ"ה כלשון אחרון:

דף ה.

תינח לתנא דבי ר' ישמעאל לרבנן מנא להו פירוש לרבנן דסברי דכל בגד כל שאר מיני' משמע האי צמר ופשתים לאו מופנה דהא אצטריך למעוטי כלאי' משאר מיני' ויליף שעטנז דהעלאה משעטנז דלבישה דסתום מן המופנה וא"כ מנ"ל יתורא דאתי עשה ודחי לא תעשה וא"ת וכי ליכא מופנה הא איכא מוכח וי"ל דקושיי' למאי דאמרי' אי משום דמופנה וי"מ עוד דכי אמרי' לעיל אי בעית אימא משום דמופנה דוקא ומוכח לא מעלה ולא מוריד ואינו מחוור וקושיין השתא אפי' לרבנן דפליגי אפי' לר' יהודה דלא בעי בעלמא מופנה דלא מוכח דבמינים דהוי בנין אב מופנה או מוכח כדפי' רש"י ז"ל:

נפקא ליה מראשו דתניא וכו' יש גורסי' דהשתא נמי אאידך ראש דלקמן למדרשי בנזיר בלאו השוה בכל ודוק וקסבר האי תנא הקפת כל הראש שמה הקפה ופי' והיינו דאיכא איסורא דלא תקיפו ואצטריך ראשו למשרייה במצותו ואכתי אצטריך סד"א כהני' הואיל וריבה בהם הכתוב מצוות יתירות קמ"ל ולמאי דס"ד מעיקרא דאין הפרש בין כהני' לישראל בזה אמאי נקט תנא ופאת זקנם לא יגלחו ולא נקט לא תשחית את פאת זקנך דכתיב בישראל וכדנקט קרא דישראל וי"ל דאנן ס"ד דרבותא איכא קצת דדחי אפי' לאו

דכהני ומיהו לאו רבותא כולי האי דלאצטריך להו קרא ולא יליף מדישראל דראשו' תו ק"ל נפרוך דאצטריך לכהנים גופייהו משום דאית בהו עשה ולא תעשה דהיינו עשה דקדושי' תהיו לאלהיכם וכדאי' במס' נזיר וי"ל דהכא לא חשיב רבותא דמאי טעמא אמרי' בעלמא שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה משום דאמרי' מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה אבל הכא הא אלים דעשה במצותו שוה בכל ואית ביה שלום הבית ולהכי הוה סלקא דעתין דלדחי אפי' עשה ולא תעשה שאינן שוים בכל וכדאמרי' בבבא מציעא גבי כבוד אב ואם דמשום דהוקש כבוד אב לכבוד המקום הוה סלקא דעתין דדחי עשה ולא תעשה:

אלא אתיא מראשו דהך תנא פרש"י דהני ראשו אחרים דכ' במצותו פי' לפי' דאי לא מהיכא תיתי ליה לתנא למדרשיה בנזיר מידי נזיר כתיב הכא אלא ודאי משום דמהאי מראשו וזקנו נפקי ישראל וכהן אייתר הא לנזיר והיינו דאצטריך כלהו:

ותני חדא תני להו שומע אני אף נזיר מצורע כן תלמוד לומ' בראשו פי' רש"י דאע"ג דהאי לאו שאינו שוה בכל הוא כיון דאם אינו ענין לכך תנהו ענין ללאו השוה בכל ולא דק בה מרן דודאי לאו דבנזיר שוה בכל הוא כיון שנוהג בין בכהני' בין בישראל בין באנשים אעפ"י שאינו נוהג אלא בנזיר אין בכך כלום ותדע דאי לא הוה מפרש לה תלמודא כדפירש"י לעיל:

מה לנזיר מצורע שכן בשאלה פי' דלאו שלו קל לידחות וא"ת וניתי מכהן ומנזיר מיבעיא וי"ל דשאני גלוח דמצורע שכן גדול שלום הבית דמצור' אסור בתשמיש המטה וכדאמ' דכוותא בפ' שלוח הקן דאי לא תימא הכי כלומר דאי אמרת דהאי לאו פרכא היא שאין חכם נזקק להתיר נדר של מצוה אלא לצורך דברי גדול או דבר מצוה או פקוח נפש:

ה"נ איכא לפרוך מה לנזיר פי' ואנן מעיקרא הוה ס"ד דכיון דנזיר איכא עשה ולא תעשה אע"ג דאפשר בשאלה עדיפי תרוייהו בלא תעשה גרידא בעלמא דלא אפשר בשאלה הילכך גמרינן מיניה ללא תעשה גרידא אבל לא גמרינן ללא תעשה ועשה ותלמודא מהדר דכי היכי דלא גמרינן לחדא:

דף ה:

והאי יחדיו מבעי ליה לתוכף תכיפה א' אינו חיבור וא"ת דילמא דמבעי ליה אפי' לתכיפה א' וי"ל דקושטא נקט דלא משמע יחדיו בפחות משתי תכיפות א"נ דבכלאים ושעטנז דהיינו ערובי שפיר משמע לאסור תכיפה א':

ואכתי מיבעי ליה עד שיהא שוע טווי ונוז פרש"י ז"ל שיהא הצמר והפשתים שוע ביחד וטווי ביחד וארוג והקשה ר"ת ז"ל א"כ כלאים דשריא רחמנא בציצית משום דקשר העליון דאורייתא היכא משכחת לה בעי' שוע טווי ונוז וליכא ועוד דשרא רחמנא בבגדי כהונה ארוג איכא שוע וטווי ביחד ליכא ועוד דלשון נוז לא משמע אלא שזור וכדתניא נלוז ומלוז הוא אביו שבשמים כלומ' לשון עקש ופתלתול וכדאמ' בסנהדרין מנזייתא דמר לא אמרי' ביה לא מידי אבל ר"ת פי' שיהא הצמר והפשתים כל א' בפני עצמו שוע טווי ונוז ואחרי כן מחובר יחדיו והשת' איכא כלאי' בבגדי כהונה דשזורי' היו וכן בציצית כי כל בגדיהם היו מחוטי' שזורים וכן חוטי ציצית צריך שיהיו שזורים והא דאמרי' בהאשה האי חוטי' דכתנא דאבד בגלמיה ואנפקי' ולא ידע אי אנפיק או לא בתיק שפיר דמי מאי טעמ' מדאוריית' שעטנז אמר רחמנא עד שיהיו טווי ונוז פר"ת ז"ל דהאי בחוט שאינו שזור קאמר וגלימא בזמן התלמוד לא היה שזורה אלא ר' דשיפתא דגלימא כדאית' בפ' בתרא דערובין גבי המוציא תכלת בשוק וזו שנינו במס' כלאים אין אסור כלאים אלא שוע טווי ונוז וארוג כדכתי' שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז לאו למימרא דמשוע ונזו נפקא לן ארוג אלא מלשון יחדיו הוא דנפיק וצ"ע:

יש גורסים משעטנז קא נפקא כלו' דמשעטנז דהעלאה גמרינן לשעטנז דלבישה שיהא שוע טווי ונוז דליתא דשאני העלאה דלא נפיש' אהניית' ורש"י ז"ל גורס כלה משעטנז נפקא ופירושו הוא דשורת הדין אין צריך לכתוב אלא לא תלבש צמר ופשתים יחדיו ולאפנויי לדרשא דהכא כתב שעטנז ומיהו אי משום האי בלחוד מסתייה דלכתוב כלאים ומפנה לדרשא כתב שעטנז למדרש שוע וטווי ונוז והקשו בתוס' דילמא כולה כתביה רחמנא משום שוע טווי ונוז וליכא מופנה לדרשא לכך פי' דאדלעיל מהדר דלעולם יחדיו מופנה לדרשא דלחבור דשתי תכיפות משעטנז נפקא מדלא כתיב שעטנזי' אלמא כשנעשו הצמר והפשתים בגד א' קאמר וה"ג אלא כולה משעטנז נפקא וא"ת והשתא דאתיא מיתורא דיחדיו דדחי עשה לא תעשה גרידא ואפי' לאו השו' בכל ראשו וזקנו וראשו גבי מצורע מאי דרשי ביה בשלמא ההוא תנא אפשר דלא מייתר ליה האי יתור' דיחדיו דקסבר דחבור משעטנז לא נפקא שפיר א"נ דשאני ציצית דהיא שקולה ככל המצות וחשיב להא חומרא כעשה אלא לדידן דדרשי' האי יתורא דציצית מאי איכא למימר וי"ל בראשו אצטריך הא גופה דהקפת הראש שמה הקפה וזקנו למילף מניה דגילוח מצורע בתער באיסור השחתת זקן דהתם הכי דרשי' ליה בנזיר בפ"ג מינים ואידך ראשו דנזיר אצטריך משום דאית ביה עשה ולא תעשה דהוה ס"ד דאע"ג דאפשר בשאלה לא הוה דחי להו לתרווייהו אלא לא תעשה שיש בו כרת היכא דאשכחן דדחי כלו' בשום

דוכתא וא"ת ונגמר מיבמה דאשת אח ונהי דלא גמרי' מיניה לשאר עריות דשאני חד מתרי לאוין כדאמ' לקמן מיהו נגמר מיניה לעלמא והשתא נמי לא אתיא אלא למילף היכא דאשכחן דדחי אפי' חד לאו שיש בו כרת בכל הני דמתני' דכל כי האי גוונא דאשת אח שאי אפשר לעולם אלא בדחי' בשום צד לא חשיבא דחייא כיון שא"א לקיים עשה דלא יטמא אלא בדחיית לאו דלא יטמא וכן פי' ר"י והרמב"ן ז"ל:

מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות ופי' וכאלו יש בה מצות עשה דומה והשתא לא נקיט שכן יש בה כרת כדנקט גבי פסח משום דהאי טעמא עדיף להו ומיהו בסמוך דצריך ליה נקטיה מה למילה ופסח שכן כרת וא"ת הא כרת יש במילה אינו במילה בזמנה הדוחה שבת אלא במילה דגדול שאינו מל את עצמו שאינו דוחה שבת שיהא מילה שלא בזמנה וי"ל דמ"מ כיון שיש כרת במצוה זו לגבי גדול מצות עשה דחמירא ככרת חשיב הכא ובכל דוכתא ומיהו כי מצי נקט אידך טעמא דר"ג בריתות עדיף ליה משום האי פירכא מה לתמיד שכן תדיר וא"ת והא מוספין וקרבנו' צבור דדחו וי"ל דהנהו נמי לגבי אידך דעלמא תדירי' חשיבי:

מה להנך שכן ישנן לפני הדבר פרש"י ז"ל אבל מצות יבום אינו לפני הדבר פי' לפי' דאף ע"ג דחזינן ליהודה ואבות שהיו נוהגים בה לאו בתורת מצוה אלא כדרך שקיים אברהם אע"ה אפי' ערובי תבשילים ואליבא דמ"ד עולה שהקריבו ישראל תמיד הוה וק"ל והא איכא מוספים וקרבנות צבור שלא היו לפני הדבר ועוד למאן דסבר עולת ראייה הוה מאי איכא למימר וי"ל דניחא ליה לאשמועי' האי טעמא דתמיד נמי היה לפני הדבר כדכתיב ויעלו עולות ואין מוקדם ומאוחר בתורה ומיהו בלאו ה"נ מצי למימר מה להלן שכן תדיר דלגבי יבום ואפי' שלא במקום ערוה תדיר חשיב כ"ש במקום ערוה:

כלכם חייבים בכבודי פירש"י ז"ל דנפקא לן מאני ה' והק' בתוס' חדא דאני ה' יש לדורשו נאמן ליפרע או לשלם שכר כדדרשי' בעלמא ותו אמאי לא נקט ליה ופירשו דנפקא לן מלישנא דתשמרו לשון זרוז. מאי לאו דאמר לי' שחוט בשל לי וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו הא לאו הכי דחי וא"ת ולמאי דס"ד השתא דעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת למה לי דכתב רחמנא דדחי ל"ת גרידא כדאמר לעיל וי"ל דס"ל השתא בציצית לא מייתר א"נ דשאני ציצית שהוא עשה קל שאינו שוה בכל וראשו וזקנו אצטריך כדפרי' לעיל וא"ת ולמאי דס"ד השתא תפשוט דאתי עשה ודחי ל"ת ועש' דתרווייהו איתנהו בשבת וכ"ת כדאמר באלו מציאו' שאני מצות כבוד אב ואם שהוקש' כבודם לכבוד המקום ואלים למדחי אידך עשה א"כ נפרוך השתא דאף ללא תעשה לא נגמור מהאי טעמא ותו דעשה של שבת אלים טובא דשקולה שבת כנגד כל התורה כולה

וא"ת דאה"נ דמצי למפרך הכי אלא דאידך עדיף לן דלא מיירי אלא בלאו דמחמ' ומיהו מעיקרא דמייתי לה הוה ס"ד הכי דמורא דאב חמיר למדחי אפי' עשה ול"ת שיש בו כרת כשאין עשה מיהת ותו לא אצטריך עליה ודחי בלאו דמחמר פי' שאין בו כרת ופרכי' א"ה לא דחי אלא הא דאמרי' דאתי עשה ודחי לא תעשה גרידא נגמר מהכא דלא דחי וא"ת דלימא דשאני הכא דשבת עש' ולא תעש' וי"ל דלגבי מצות כבוד אב ואם שהוקש כבודם לכבוד המקום לא חשיב עשה דשבת וכאלו אין כאן אלא ל"ת גרידא דמי והנכון כמו שתירץ ה"ר יונה ז"ל דעשה דהשב' לא קאי אלא אאבות מלאכות דחמירי ודומיא דחריש וקציר דכתיבי בההוא קרא וקמ"ל דכי מוקמי' ליה בבישול ואפ"ה לא אמרי' דנגמר מיהא ולא דחי ואדרבא אמרינן דגמרי מהא דדחי ואלו הכא אמרי' דנגמר מינה דלא דחי ונעשה ממנו בנין אב וי"ל דגבי בישול שיש בו כרת לא אתא קרא לעשות בנין אב דלא דחי דא"כ לשתוק קרא דהא כן הדעת נוטה דאע"ג דאשכ' דדוחה לא תעשה גרידא אנן סבירי' לן ודאי דשאני איסורא רבא מאיסורא זוטא אבל הכא דהוה ס"ד דדחי מההיא דציצית ואידך דלעיל אתא קרא למימר דלא נגמר מהתם אלא דנגמר מהכא לכל התורה דלא דחי והנהו חדוש נינהו וא"ת ואם באת לומר בהפך דהנהו בנין אב לקול' והא דהכא חדוש עליך להביא ראי' וזה ברור וע"ז הדרך הולכת כל השמועה ודוק:

דף ו.

יכול אמר אביו הטמא או שאמר לו אל תחזיר פרש"י ז"ל שא"ל כן לא לבטלה ולא לשום (מצוה) ואינו נכון דא"כ למה ישמע לו אפי' בדברים של רשות וכ"ש לעשות עבירה או לדחות מצוה שאין עושה כבוד אלא בעושה דבר להנאתו כדאמר התם כבוד אב מאכילו ומשקהו מלבישו מנעילו לכפר"ת ור"י ז"ל שאמרו שא"ל הטמ' לכבודי לבשל לו במקום טומאה כשא"א זולת כן או שא"ל אל תחזיר אבדה זו (או) ובשל לי או שחוט לי. מה להנך שכן הכשר מצוה פרש"י ז"ל לעולם דא"ל שחוט לי בשל לי ומיהו לא גמרי' לעלמא דאתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת כי הא דיבור שידחה לאו דעריות דמה להתם שכן תלוי בבשול זו שלמות כל המצוה שא"א לעשות מצוה זו אלא בעקירת שבת אבל הכא הא אפשר דחליץ והק' עליו חדא דלשון הכשר לא משמע הכי שפיר אלא מתקן ומכין כענין שאמרו מכשירי מצוה פי' (מכשירי) מילה מכשירי אוכל נפש ועוד דחליצ' במקום ייבום לא כלום הוא ועוד דא"כ מצינן אשה עול' לחליצה ולא לייבום דדכוותי דהא פרכי' לרב' פ' כיצד גבי אסור קדוש' חולצת ולא מתייבמת דאתא לפרושי משום דאפשר בחליצה. לכפר"ת ובחידושי' כדמפרש ר"ח ז"ל דאלאו דמחמר קאי דאמר נגמור

מינה דלא דחי ואמרינן דשאני התם כי כשא"ל חמר בשבת להביא לו גוזלות או דבר שצריך לו אין זו עקר מצות כבוד אלא הכשר כבודו דאלו בשול ושחיטה דלא סגיא דלאו דידהו בגופיה דאכילה והשתא חשיבי ואע"ג דאינה הכבוד עצמו לגמריה אבל להביא הדברים הצריכים לו כיון דאפשר לעשות מצות כבוד בגוזלות ודברי' אשר בכאן (נראה שצ"ל ודברים אשר אין בהם מצוה אלא) הכשר מצוה בעלמא חשבי:

דף ו:

אה"נ ואת שבתותי תשמורו מיבי' לכדתני' ק"ל להוא תנא דדריש ליה לבנין בית המקדש נגמר מיהא מהת' ואי אתיא לומ' דסבי לן כדאידך תנא דמייתי השתא לא היל"ל למנקט האי לישנא דמיבעי ליה אלא הכי הוה ליה למימר ולאידך תנא דתניא מא"ל וכדא' לעיל הניח' לתנא דבי רבי ישמעאל וי"ל דה"ק דעיקרא קרא לד"ה היינו לכדתניא בסמוך ותנא דדריש ליה לעיל לבנין בית המקדש אסמכתא בעלמא הוא ועיקר דרשא דלימא מאידך דכבוד אב ואם נפקא ואורחיה דתנא הוא בהכי אלא סד"א תיתי מהבערה. עיקר הברייתא כך היא לא תבערו אש בכל מושבותכם מה תלמוד לומ' משום ר' ישמעאל אמ' תלמוד א' זו אלא דתלמודא עאל בגווה דמתנית' לברורי מאי קאמר ומאי קמ"ל לתנא והכי אורחא דתלמודא:

מאי לאו ר' נתן היא דאמר הבערה לחלק יצתה פי' ולעולם כרת ומיתה יש וטעמא דכתב רחמנא לא תבערו אש הא לאו הכי הוה אמינ' דדחי פי' דאי לעשות בנין אב לדיליה ולעלמא דלא דחי לישתוק וכדפי' לעיל. וק"ל א"כ נגמור מיניה דדחי עשה ול"ת ותו דהא בעידנא דעקרי לאו לא מקיים עשה דשריפתה של בת כהן היא המצו' ולא תבערו היא הפתילה והנכון דאין הכי נמי דמצי למפרך הכי אלא דאינך עדיפא ליה למפרך. ור"ת פי' דמשכחת ליה דבעידנא לא מקיים עשה כגון שפתחו פי הנדון והפתילה נתונה בכלי כעין הצנור והאש תחתיו וכשהוא מבעיר ומתיך העופרות נכנס לפיו של נדון וכאידך נ"ל דהוה ס"ד דכיון דמיתת רשעים תיקון ישראל וקיום העולם אלמא דינם למדחי אפי' עשה ומיהו מכיון דדחי הכא עשה ול"ת נגמר מהכא לעלמא דדחי ל"ת שאין עמו עשה מה לי בשול פתילה מה לי בשול סמנים זה פי' והוצרכנו לטעם זה לאשמעי' דבשול בדבר המתפר' והמתרכ' באש שייך ולא בדברי' של אוכל דוקא ומהכא גמרי' למאן דשרי סוכתא דאתונא דחיוב משום מבשל כדאיתא פ' כלל גדול:

דף ז.

הדר אמר קבורת מת מצוה גופה דוחה שבת מק"ו ת"ל ולא תבערו פירוש ואשמועינן קרא דלא נעביד דאי קרא דרציחה לדחות שבת ומינה שמעינן נמי לקבורת מת מצוה שלא תדחה שבת בק"ו דהא ההוא ק"ו לא איכא למפרך ביה מרציחה שיש בה אותו ק"ו עצמו ואינו דוחה שבת מה לי חומרא רבה מה כי חומרא זוטא פירוש היינו למאי דס"ד מעיקרא דבעי לאתויי ראיה מהבערה אבל אנן סברי' כמאן דדחי לה וכן למאן דשיילי לעיל ושקלי' וטרינ' הכא אשכחן דדוחה עשה ול"ת שיש בו כרת דהפרש איכ' בין חומר' רבה לחומר' זוטא וכדפי' לעיל וזה ברור מאד:

אלא סד"א תדחי אשת אח זו כלומר אל' להכי אצטריך עליה משום דסד"א ומשום הכי קתני תנ' שומע אני וכן מתפרש כל סד"א דשמועה זו ופשוט הוא:

והלא שלמים בכלל קדשים היו פי' דהא כתיב קר' אחרי' שהוא כולל לכל אוכל שום קדשים בטומאת הגוף שהוא בכרת כדכתיב כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו ונכר' יצאו קדשי בדק הבי' פי' הרי שיצא ולמד היתר על כל הכלל שאין כרת באכילת קדשי בדק הבית שלא בטהרה ה"נ האי אשת את בכלל כל העריות ולהכי נקט כל דבר שהיה בכלל השלמים ולא נקט הרבה שיש כיוצא בו בתלמוד מפני שזה הכלל יצא ללמד היתר על הכלל ואעפ"י שלא יצא ללמד על עצמו כלום וכ"ש אשת אח שיצא ללמד התר על עצמו שילמד התר על הכלל כלו:

מי דמי התם כלל באיסור ופרט אבל הכא כלל באיסור ופרט התר פירש"י ז"ל דהתם שהכלל באיסור והפרט בהתר הפך הכלל ואין לומר בו למה יצא דלגופיה אצטריך אין לומ' שיצא ללמד על הכלל וק"ל הא דאמרי' בפסחים תניא ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' וכו' מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות מאי טעמ' הוה ליה למימר דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא פי' דבר שהיה בכלל שבעת ימים מצות תאכלו והא התם שהכלל באיסור והפרט בהתר ויצא ללמד על הכלל כלו. ונ"ל דשאני התם שאין הכלל באיסור מפורש שאפילו שבעת ימים מצות תאכלו משמע רשות ודע שלא מצינו פרט היוצא מן הכלל ללמד על הכלל לסותרו כולו והכ' הא עקר ליה שאין באכילת כל ז' חובה אלא ודאי גלויי מילתא בעלמא ולהכי כתיב בהדיא ששת ימים וכו' שהוא רשות ואמאי דהא נפק בדבר שהיה בכלל משביעי אלא ודאי מפני שדומה לכלל באיסור פרט בהתר אצטריך לומר שהלשון הזה שפיר משמע רשות ואין זה אלא גלוי מילתא:

הא לא דמי אלא לדבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו פירש"י ז"ל ולא לדמות כלל אליו וע"כ יש לנו לפרש כן לפום שמעתין דאתינן למימר דלגמר כלליה מיני' ומיהו ק"ל דהא איכא מ"ד בזבחים דאיהו לא הדר לכלליה אבל כלליה גמר מיניה וה"ל למימר הכא הניח' למ"ד כלליה גמר מיניה וכדאמרי' בעלמא ורש"י ז"ל פי' במס' זבחים דכי אמרי' התם כלל גמר מיניה היינו דבר שאינו חדש כבהן יד וכבהן רגל דכ"ע לא גמר מינה דא"כ היינו דבר שהיה בכלל ויצא ללמד על כל הכלל ואי לא אהדרי' קרא הוה אמינ' למאי דנפק נפק ולמאי דלא נפקל"נ. זה הלשון ותימה מאד דתנן אתינן למימר דאי לא מהדר ליה קרא לא היה הדר לכלליה ולא גמר כלליה מיניה ואילו אנן אמרי' דאי לא מהדר ליה למאי דנפק למילף מעלמא נפקא ולמאן דלא נפק לא נפק למהוי כההוא דנפק למילף מינה וי"ג מאי דנפק נפק ומאי דלא נפק ל"נ אבל אין הגירס' הזאת בכל המפרשי' אבל יש לפרש דרבותא נקט דאפי' מדברי' שהן בכלל הראשון וישנם באותו שיצא ללמוד ממנו לא היה ללמוד מן השני לחזור ראשון עד דמהדר ליה קרא בזבחים התם דאפי' נותן דמיו ואימורין שישנן בחטאת כמו בכלל הרא' לא היינו דנים אותם באשם מצורע אי לאו דאהדריה קרא וכ"ש ודאי בעלמא דלא גמר מיניה שום דבר חדש וא"ת מ"מ השתא דאהדריה קר' לילף כלליה מיניה וי"ל דשאני הכא דלא גמרי' מכפר ממכשיר ותו דהא אמעיט רחמנ' זאת תורת האשם וא"ת א"כ גמרי' מהכא דלא גמר כלליה מיניה י"ל דהא פרישנ' דאנן בתורת טעמא אתינן דכיון דבדידיה אמרי למאי דנפק נפק בלחוד אי לאו דאהדריה קרא ולפי' לעלמא דלא הדר לכלליה כצ"ל:

דף ז:

אלא ס"ד תיתי ערוה במה מצינו מאשת אח. ק"ל דהא אמרי' לעיל דדמיא לדבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר חדש ויש שפי' דהא דלעיל דחייה בעלמא היא כלומ' אי דמיא אדרבה להא דמיא ומיהו אפי' להא דמיא ע"כ לשונם והרמב"ן ז"ל בורח לפרש זה התירוץ וכבודו במקומו מונח שאין פי' מחוור ואינו שיטת רש"י ז"ל ותוס' כמו שיתבאר מדבריו שכתבנו למעלה וה"פ לפי משנ"ל ומה שמצאתי בתוס' בע"ד האמת הא דעריות דנאס' כל פרט בלאו בפני עצמו אעפ"י שיש מקומות שנאמרו בו דרך כלל לשום הקש וכן שבכללו נעש' לשום הקש כההיא דר' יונה דלקמן מ"מ אין כיוצא בזה נדון שהיה בכלל באיסור העיקרי לא היה בכלל אלא שנפרט כל פרט לעצמו ואנן הוא דאתינן למימר שאף זה כיון שבכלל עריות הוא דבר שהיה בכלל נדון ודחי דאי חשבי' דבר שהיה

בכלל לא דמי אלא לדבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש ומיהו קושטא דמילתא דלא דמי לחד מינייהו אלא מזה מכל מדות המצות הוא ודחי דאף במה מצינו לא אתיא דלא גמרינן תרי איסורי מחדא איסורא להקל עליו הכא תרי איסורי פירש אפילו תימא דאמרי' לעיל מה לי איסורא רבה מה לי איסורא זוטא שאני הכא שהן איסורין מוחלקין: **מצורע שחל שמיני שלו בערב פסח** פי' שמיני לגילוח וכשעלה מטבילתו לגמרי בהערב שמש דמוצאי שביעית לח' והוא נדון כמחוסר כפרה בלבד ויכול ליכנס אפי' במחנה לוייה ואינו אסור אלא במחנה שכינה שהוא משער ניקנור ולפנים ששם עזרת ישראל וכדאמרי' במס' כלים עשר קדושות הן עזרת ישראל מקודשת ממנה פי' מעזרת נשים שאין מחוסר כפורים נכנס שם וחייבים עליה חטאת פי' שהנכנס שלא כראוי למחנה שכינה הוא בכרת לפיכ' שגגתו חטאת מה שאין כן במחנה לויה שאין על כניסתו כרת ואפי' לזב ומצורע נמצא שהמצורע בשמיני יכול ליכנס לעזרת נשים הסמוכ' לשער ניקנור כי זו ממחנה לויה היא וקתני שאם חל ח' שלו בערב פסח ויש לו להביא קרבנותיו היום ולעשות הזאת בבהונות שיושב בעזרת נשים ומכניס בהונותיו לעזרת ישראל ומזין עליו ונטהר לגמרי ויאכל פסחו לערב ואירע לו קרי ביום השמיני הזה אעפ"י שטהר היום לקריו כיון שלא העריב שמשו הרי הוא טבול יום שאסור ליכנס לעזרת נשים ואם הוא כן נמצא שלא יוכל היום להזות עליו ולהביא כפרתו ויהא אסור בקדשים כדתנן הביא כפרתו אוכל בקדשי' ונמצא נדחה מעשהו לפי' אמרו חכמי' אעפ"י שאין טבול יום א' נכנס זה נכנס ומוטב שיבוא עשה שיש בו כרת דהיינו פסחו וידחה עשה שאין בו כרת כניסת טבול יום למחנה לוי' וכדפירש"י ז"ל שאין כרת אלא במחנ' שכינה כדאיתא במתני' דכלים כדכתבתי לעיל וחייבי' עליה חטאת כלומ' מה שאין כן בשאר כניסות במחנה לויה והא דנקט וראה קרי ולא נקט שנגע בשרץ או נבלה פירש"י ז"ל דהתם אפי' טמא מת יכול ליכנס למחנ' לוייה כדאיתא בפסחים ובנזיר מדר' ויקח משה את עצמות יוסף עמו במחיצתו והק' בתוס' דההיא מדאורי' אבל מדרבנן אסור דחיל מקודש מהר הבית שאין עכומ"ז וטמאי מתים נכנסים לשם וי"ל דהתם כשלא טבל אבל כשהוא טבול יום אפילו מדרבנן נכנס שם שלא אסרו אלא טבול יו' דזב ובעל קרי ומצורע והא דקתני האי תנא שיש בכניסת טבול יום לעזרת נשים עשה שיש בו כרת יש נוסחאות מפירש"י ז"ל דהיינו עשה של תורה מדכתב וישלחו מן המחנ' כל צרוע וכל זב וכל טמא והיינו מחנ' לוייה ותניא בספרי וכל זב לרבות בעל קרי דקסבר דטבול יום דזב כזב וטבול יום דבעל קרי כבעל קרי דכשם שאסור בקדשים אסור במקדש ואפי' למחנה לוייה ור"י דאמר ד"ת אפי' עשה אין בו פליג אמתני' דלעיל:

והקשה עליו ר"ת ז"ל ובתוס' חדא דר' יוחנן היכי פליג אמתני' דהא לאו תנא הוא כדמוכח פ"ק דכתובות ועוד דהא תנן דהר הבית מקודש ממנו שאין זבין וזבות נכנסי' לשם עזרת נשים מקודשת ממנו שאין טבול יום נכנס לשם אלמא אפי' טבול דזב נכנס להר הבית ולא נאסר אלא לעזרת נשים וידוע הוא כי מחנה לוייה הוא מפתח הר הבית עד שער ניקנור כדאיתא בספרי ובתוספתא דפרק בתרא דזבים ואילו טבול יום דזב ובעל קרי עצמו נאסר במחנ' לויה מן התורה בכל מחנה לוייה היה נאסר יש בכללן הר הבית:

ועוד הביא ראיה דטבול יום אינו אסור בכל מחנה לוייה מההוא דתנן במסכת תמיד אירע קרי באחד מהם כדאיתא התם לכפר"ת ור"י ז"ל דטבול יום דזב ובעל קרי מותר מן התורה בכל מחנ' לוייה ורבנן גזרו עליהם בעזרת נשים בלבד משום גדר וסייג לעזרת ישראל שהיא מחנה שכינה ור' יוחנן לא פליג אלא דהוא מפרש ובדין הו' דהוה ליה לתנא ברא למתני יבא עשה של תורה וידח' עשה של דבריהם אלא משום דפעמים דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה או יותר נקט אידך טעמא ויבא עשה שיש בו כרת וכו' ובודאי דהאי שיטת דר"ת ז"ל נראית נכונה אלא שלשון הסוגיא נדחק דהאי לישנא דנקטי כדר' יוחנן אינו לשון פי' אלא לשון מחלוקת ור' יוחנן אמר ותו מדקתני עש' שאין בו כרת:

ורבינו שמשון ז"ל כתב דר' יוחנן חולק הוא ונ"ל במתני' דמס' כלים ומס' תמיד דמשמע דטבול יום מותר מן התורה במחנה לויה דקסבר האי תנ' דטבול יום דזב אינו כזב וה"ה לטבול יו' דבעל קרי ומשני דקיימי מתני' כוותי' פליג אברייתא ותנא ברא לית לי' ההוא תנא מתניית' וסבר דטבול יום דזב וטבול יום דבעל קרי ופלוגתא בפ"ב דזבחים דאיכ' מ"ד דאפילו מחוסר כפורים דזב כזב דמי וכ"ש טבול יום ועוד בנזיר בפ"ג מינים טמא יהיה לרבות טבול יום עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים ובתו' שאנץ האריך הרבה בענין זה והא דכתיב ואיש כי לא יהיה טהור מקרה לילה וגו' ואמרי' ויצא אל מחוץ למחנה זה מחנה שכינה לא יבא אל תוך המחנ' זו מחנ' לויה וכתיב על טבילתו וכבא השמש יבא אל תוך המחנה כלומר לאחר שהעריב שמשו למ"ד טבול יום דזב אינו כזב מוקים לה במחנה שכינה וכן לר' יוחנן ואמר תנא מוקים לה במחנה לויה דחצר פי' עזרת נשים שחדשו בה דברי' ואמר טבול יום אל יכנס למחנה כלומ' למקום זה בלבד:

ואמר עולא מה טעם פי' דבהאי טעמא תנא שרי דטבול יום נכנס שם להזאה לבהונות של מצורע זהו לע"ד ביאה במקצת לא שמה ביאה וא"כ הרי התירה בטבול יום עשה שיש בה כרת שמכניס ידיו למחנה שכינה והיכי קתני שלא התירו אלא עשה דכניסה לעזרת נשים שאין בו כרת ולהכי פירש עולא דהא לא חשיב תנא התר הואיל והותר כניסת

בהונות למצורע ואפי' שהוא אסור שם הותרה נמי לקריו והיינו דאמרי' דמדאורי' אמרי' הואיל ואשתרי חד איסור' אשתרי תרי איסורי ודחי דלא דמיא לעיל דהתם איסור דמצורע קדים ואתו עליה טבול יום וכיון דאשתרי הראשון הותר לקריו שהוא אחרון וכיון דכן ניחא הכא דכוות' שנשא מת דאסור אשת אח קדים ואפילו בהא נמי דוקא שנשא מת לאשתו ומת ואח"כ נשא חי אחותה דאשתכח דאשתרי אסור אשת אח מעיקרא וחזיא ליה ליבום דכיון שכבר נפלה ליבום והותרה לו לא אתי אסור אחות אשה ואסר לה אבל אם נשא חי קודם שימו' אחיו המת דלא חזיא ליבום מנא תיתי דלימא הואיל ואשתרי אשתרי אדרבה אמרי' דכיון דנוסף ביה איסור קודם התר הראשון דלא לישתרי כלל:

דף ח.

מי לא מודה עולא שאם ראה קרי בליל ח' שאינו מכניס ידיו לבהונות פי' ואעפ"י שכיון שנכנס ליל ח' כבר יצא מצרעתו מפני שלא נגמר ענייננו ראוי בלילה להביא קרבנותיו לא חשבי' לי' שריותא דבהונות וכסבור שעדיין לא מת הראשון כי אפילו הוא גוסס שרוב גוססים למיתה כשנשא חי מ"מ איסור אשת אח היה עומד בקיומו לגמרי והבא על אשתו באותה שעה חייב משום בא על אשת איש או על אשת אח והק' בתוס' ומנא לן דמודה עולא בהא ונקיטינן לה הכי להדיא מי לא מודה עולא וכל כי האי לישנא אינו נאמר אלא בדבר פשוט ותימ' דפשיטא להו דכי פרכי' התם רב הושעיא לעולא ממתני' דלעיל אהדר ליה עולא מטונך מצורע שאני הואיל והותר לצרעתו ומשמע דה"ק ליה אדרבה מאותה ברייתא שהבאת יש לי ראיה משום דקתני בה שראה קרי ביום ח' שכבר הותר לצרעתו אלמא כולה טעמ' דעולא תליא לפי שהיה ביום ח' שכבר הותר לצרעתו תו ק"ל למאן קאמרי דמודה עולא לאיסור דהא בפלוגתא דהתם טפי שארי מיניה דסברי ביאה במקצת לא שמה ביאה ואפי' ראה קרי בלילה שרו וי"ל דהאי מודה אסוגיין דהכי קאי משום דאתי לתרוצי קושיא דאצטריך עליה משום דהוה אמרי' הואיל ולהכי (אתא) דמודה עולא לדידן בנדון דידן יש לפנינו שהוא כעין ראה קרי בליל ח' דלא אמרי' ביה הואיל:

איבעית אימא אתי' בהק' דר' יונה מה היא שרייא אף כל הערי' שריין אין זה מדברי ר' יונה אלא דר"י אתמר להקיש כל העריות לנדה לעשות העראה כביאה גמורה ואנן אמרי' דאין היקש למחצה ואמרי' נמי האי היקש' אע"ג דהוי לקולא ולהכי אצטריך עליה:

רבא אמר ערו' לא צריכ' קר' פי' לאוסרה במקום יבום שאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת ואליב' דכ"ע אמרה והיינו דפרכי' בסמוך ממתני' דר'. וק"ל נהי דאין עשה דוחה ל"ת

שיש בו כרת הא איכ' היק' דר' יונה דמורי היתר' וכן הואיל דעולא וצריכי קר' לאיסור' י"ל דרב' לית ליה הואיל דבבר ביאה במקצת לא שמה ביאה וקסבר דההוא היקש' דר' יונה כיון דבמקום כרת נכתב חומר' אין עושין ממנו הקשא לקולא לסתור כרת שבו:

צרה נמי לא צריכ' קר' פירש"י ז"ל לא צריכ' קרא דעליה לאוסרה במקום ייבום פי לפי' כיון דכתב רחמנ' לצרור הרי עשה צרת ערוה כערוה גופ' ויש בה כרת ותו לא אתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת הלכך קרא דעליה לא צריכ' אבל קר' דלצרור צריכ' וצריכ' דאי לא הרי אין בה כרת ואינה אל' אשת אח דאשתרי כבר במקום יבם והק' בתוס' א"כ בצרה גופ' לא צריכ' דעליה כי היכי דלא קתני פטורות כדדייק רב אשי לא ליתני פוטרות צרותיהן וליתני ט"ו נשים וצרותיהם פוטרות צרות צרותיהן ותימא כיון דעיקר איסור' הוא צריכ' קרא דלצרור כדאמר ומאחות אשה גמרי שאר עריות איסור צרה ולא שמעינן האי איסורא דצרות בשום דוכת' ניח' ליה לאתנייה הכא:

אימא ערוה גופ' של במקום מצוה תשתרי פי' מאחות אשה פרכי' דתשתרי שלא במקום מצוה כדשריא צרתה דהאי קר' דכתיב עליה דגמרי' שריות' דצרה על אחות אשה נמי כתיב דא' נתגרש את אשתו שרי' אחות אשתו דאשה אל אחותה באישו' משמע להכי כתב רחמנ' בחייה דאפי' נתגרשה אשתו כל שבחייה אסורה אחותה. ול"ק במקום מצוה אבל שלא במקום מצוה תשתרי אחות אשתו אפי' בחייה כשם שמותר צרתה וגזר' הכתוב הוא למשתרי טפי במקום מצוה. א"כ לא יאמר עליה פי' דהא בלאו האי תנא תני כיון דאיכ' דינ' במקר' חדא לאוסרן שתיהן וחד לאסור האחד בלבד סבר' הוא למשרי איסור' בשתיהן שלא במקום מצוה והתר' דחד' במקום מצוה אלא ע"כ את' קר' לאפוקי מסבר' דילן לאיסורי מילת' וממאי דהאי עליה לאיסו' דילמא להתירא לכאורה אין הלשון הזה בא בדקדוק דהא אסקה רבא דכי כתיב עליה דהתירא כתיב והכא הוה לן למי' וממאי דהאי עליה להתר צרה ואפילו במקום מצוה ויש לומר דמשום דעיקר המקרא ופשוטו לאיסור היא אלא שאני אומר דלאיסורא לא אצטריך אלא לדיוקי' דהתירא נקטי' פשוטי' דקרא ואמרי' לאיסורא וה"ק קרא ואשה אל אחותה לא תקח שלא במקום עליה. ק"ל האי מוסיפים ודורשים הוא דקרא במקום עליה הוא דכתב וי"ל דה"ק דעיקר דרשא היינו מיבמה יבא עליה לאמר רחמנא יבמה יבא עליה וכאלו נקוט עליו ואינו מן המנין דאנן נמי כי דרשי' קראי לאיסור חשבי' עליה יבמה כאלו הוא מיותר לדרשא דאשה אל אחותה לא תקח במקום עליה דיבמה ומשום דהאי קרא הוא דקשי' להתרא מפרשי' ליה אבל עיקר התרא מיבמה יבא עליה נפקא ודכוות' בתלמודא כדכתבי' בפ"ק דפסחים ופ"ק דקדושי' ועוד דצרה מלצרור נפקא. ק"ל מאי שנא דנקטי' הכא האי לישנא ולא

פרכי' לצרור מאי עביד לי' כדפרכי' לק' האי עליה מאי עביד לי' מעליה נפקא וי"ל דעליה לא מוכח כלום אלא מופנה לדרשא ואין הכרח למדרשיה לג"ש דידן אבל לצרור ליכא למדרשיה אלא בענין אסור צרה והיינו דמהדרו דאין הכי נמי ואיסור צרה אתי' ומיהו לענייננא אחרינא כדכ' ש"מ:

דף ח:

מאי ולקחת כל היכא דאיכא תרי ליקוחי וכו' דמדכתב רחמנא ולקחת מכלל דנפלו שתים לפניו ואמר שייבם האחת ולא סיים אותה לומ' שייבם איזו שירצה ועליה תאמר וייבמה כל היכא דאפשר ליקח איזו שירצה אי חייבים פי' פר העלם דבר של צבור הכא כשטעו ב"ד בהוראה ועשו צבור על פיהם שמביאי' פר ושעיר על עבוד' כוכבים ועל שאר מצות פר לבדו כדאית' בהוריות אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטא' למעוטי פסח ומילה שזדונם בכרת ושגגת' בחטא' אינם ובעבוד' כוכבים זדונו כרת למעוטי מגפף ומנסך ושגגתו חטאת למעוטי עבוד' כוכבי' או מקבלו באשה באינו עושה מעשה:

דף ט.

מנא הני מילי כלומ' שאין קרבנות אלו באין אלא על דבר שזדונו כרת נאמר כאן עליה: **מה להלן דבר שחייבי' עליו על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת** ובתוס' מחקו דל"ג ושגגתו חטא' דהא בההיא דיבמה כרת הוא דכתב שגגתו חטאת מהכא גמר לה ויש לקיים הגירס' דה"ק מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת כדכתיב התם וכיון שכן יהיה שגגתו חטאת כדכתיב הכא וזה מן הלשונות שבתלמוד שמתחלף פירושם:

אתא מעיני עיני פי' וכהאי גוונא לא חשיב למד מלמד כדברי ר' בפי' מסכת הוריות בס"ד אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח במשמע ולמד תחתון מעליון הק' בתוס' מה לי שילמוד מן העליון תיפוק לי' דמגופה כתיב כרת בעבודת כוכבי' דכתיב בה והנפש אשר תעשה ביד רמה את ה' הוא מגדף ונכרתה ומגדף היינו עבודת כוכבי' כדמיקרי' ליה ר' יהושע לבניה בסמוך ותימ' דהאי דרשא נקטי' לה אפי' לר' עקיב' דאמר מגדף זה מברך את השם וא"ת א"כ מנא ידעי' שעיקר הפרשה מדבר בעבודת כוכבים לענין הקרבן י"ל דהיינו מדכתב וכי תשגו ולא תעשו כל המצוות זו עבוד' כוכבי' ששקולה כנגד כל המצוות כדאית' הת' ועוד הקשו דהא ר"מ דדריש מגדף זה מברך את השם אשכחן בפ' גדול דדריש תורה אחת כדר' יהושע בן לוי לענין עבודת כוכבים ותימא דהתם מן את

השם נפקא ליה אלא דלא דייק ונפק' אריש בעושה עבודת כוכבים כדנקיט ר' יהושע ודכוותא בתלמודא:

יכול נחלוק בקרבנותיהם פי' להביא קרבן חלוק לעצמם על עבודת כוכבים והני מרובי' לאו היינו צבור דהנהו חלוקי' נינהו אלא צבו' דהתם היינו רוב שבט א' ושטעו בהוראת ב"ד ומרובי' דהכא היינו עיר אחת ושטעו בשגגת מעשה לעצמן וזה פשוט מאוד:

ליתו פר צבור כשאר מצות הוא דמייתו ק"ל דהא אנן לא אמרי' אלא שהי' חלוקים בשגגת עבודת כוכבי' מיחידים וי"ל דמ"מ זיל בתר טעמא דכיון דאתה בא לחלקו בקרבנם כמו בענשם כשהם מזידים כשם שבענשם שהם בסייף וממונם אבד חלוקים מכל שאר מיני מיתות כך הדין חולק שיהיו חלוקים בקרבנם מכל חייבי חטאות כך תירץ הר"ם ז"ל וליכא למימר דלייתו שאר מינים שאין לנו בזה אלא מיני בהמות. שבירר הכתוב לכפרה על עון כזה ואפי' עגל וכשב כשאר חיות חשוב לענין זה:

לייתו איפכא פי' דכי הא לא חשיב עיכובא לכפרה כיון שהמינים עצמן.

ובפלוגתא לא מיירי וק"ל והא קתני ואי אתה יכול לומ' בחמותו ואם חמותו שמיאנו ופליג עליה ר' ישמעאל שאפי' בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה כדאית' בכמה דוכתי וי"ל דהכא הכי קאמ' דבעיק' מצינו וכללו שנותן בדברים אלו לא מיירו בפלוגתא והיינו דפרכי' לה מכלל דתני אסור מצוה חולצת ולא מתייבמת והא דקתני מדקתני ב"ש מתירין את הצרות לאחין הכי פרכי' דאיסור צרות פלוגתא דב"ש וב"ה היא וקתני ליה בכלל' דריש פרקין שהן אסורות.

והרי איסור מצוה ואיסור קדשה דפליגי ר' עקיבא ורב' וקתני פירש קושיא מאיסור קדשה דהיינו חייבי לאוי' דקתני חולצ' משום דחייבי לאוין מדאורית' בני יבום ניהו אלא דרבנן גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה וקשי' לן דר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסים בחייבי לאוין דינם כעריות שהם חייבי כריתות שפטורות מן החליצה ומן הייבום אפי' מן התורה והק' בתוס' הא מנא לן דאפי' חייבי כריתות טעמא דאין עולות לייבום היינו משום דלא אתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת ובחייבי לאוין גרידי ליתא להאי טעמא וא"כ מ"ל דפליג גם ר"ע וי"ל דכיון דעיקר עריות צרותיהם מאשה אל אחותה נפקא והתם כתוב לא תקח ה"ה לכל שישנן בבל יקח שאין בהם ליקוחין שדינם כחייבי כריתו' דגלי רחמנא בחייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושי' וה"ה לכל דכותיהו:

דף ט:

והאמר רב יהודה אמר רב וכן תני ר' חייא בכולן אני קורא בהם וכו' מפו' יפה בפירש"י ז"ל היאך אני קורא בהם כך ברור הוא (במצוה) בציור השכל למי שיש לו מוח בקדקדו ועיקר קושיי' מהא משום דמשמע לן דר' חייא על מתני' דר' קאי דהוא רבי' על סברי' דרבי ואליבא דר' תני בכולן הני כללי כיון דכן ע"כ ר' בפלוגתא מיירי דהא לא משכחת האי כללא באשת אחיו שלא היה בעולמו אלא לר' שמ' כדמפרש תלמודא אלמא מתני' מיירי בפלוגת' ואפי' במילת' דפליגי רבנן כיון דבתו באונסי' הוא משכחת לה. וק"ל והא אדרבא בתו באונסי' מיירי כדפרש"י ז"ל במשנתיה ואין לומר דהכא אמסקנא קמייתא דלעיל דקורבי (קאי) ותני דהא במתני' פי' רבינו ז"לכן ולהכי נקט תלמודא לעיל דבתו אתיא מדרשא אלמא הכי קי' להו דבתו באונסי' מיירי י"ל דר' יהודה מספקא לי' אי כייל בתו מנשיאתו עם בתו או עם בת אשתו ואיהו לא בעי לפרושי בבא לחצאי' ומשום הכי שביק להו לכולהו שתא בבי אבל ר' חייא ורב ספרא לא להא חיישי' א"נ דקיים להו דכלי' בתו היינו מארוסתו ומסתייע לעילוי (לנוי) בכללא בת אשתו כפשוט' ולמשכ"ת בתו מן הנשואי' שהיא בכלל:

דף י.

וסימניך מת נולד וייבם מת נולד וייבם פי' ושתי נשים המתייבמות היו אחיות ונפלו לפני אחים שנולדו בין מיתה לייבום הראשון הנולד אסור ביבמה ראשונה דהויא ליה כאשת המת שלא היה בעולמו ונולד קודם ייבום שלה ומותר ביבמה השנית דהויא לה אשת אחיו שהיה בעולמו והא אפי' לרבנן והנולד השני אסור בשנייה לפי שהיא אשת השני שלא הי' בעולמו ונולד קודם ייבום שלה ומותר בראשונ' אע"פ שלא חי הבעל דמת בעולמו מפני שנולד לאחר ייבום שלה והיינו כר' שמ' דשרי ייבום ואח"כ נולד האסור לזה מותר לזה לא משכחת לה פי' בשתיהם אסור על כל אחד מהם האחת משום אמו והשנייה משום אחות אמו שם רב אשי אמר לעולם לית לי' הני כללי ובפלוגתא מיירי פי' וכיון דכן שפיר הוה מצי למתני אמו אנוסת אביו דאי משום ר' יהודה דאסר הוא בפלוגת' מיירי ואי משום דלא משכחת לה בתרתי הא לית לי' כללי דר' חייא. שם מאן שמעת ליה דא"ל האי סברא ר"י משום הכי לא מתני וק"ל ללוי לא חזי הא דמתני' ר"י היא וי"ל דאיהו סבר אמו דקתני בשיש עריות היינו נשואת אביו וקתני נשואת אביו שהיא אמו ואשת אביו שאינו אמו ור' אהדר לי' דלית ליה לתנא למעבד הכי כיון דאפשר למכלליהו תרוייהו באשת אביו לר' יהדא נמי משכחת לה דאי עביר ונסיב

וא"ת והא משכחת לה דלא עברה כגון שקדש' בלבד ובקידושי' ליכא עביר' והויא יבמה מן האירוסין י"ל דמדרבנן אסור לקדש אשה שאינה בת ביאה שמא יבא לידי ביאה וי"מ דסוגיי' דהכא במסקנא דלית לי' לר' יהודא דהיא דר' עקיבא דאמר אין קידושין תופסים בחייבי לאווין אבל למאי דסברי התם דר' יהודה אית ליה דר' עקיבא אפי' בדיעבד לא משכחת לה שהרי לא יש בה קדושי לאחיו וכוונה דעלמא היתי' אצלו ואין בה מצות יבום עי"ל דאפי' למאי דאמרי' התם דר' יהודה אית ליה דר' עקיבא מ"מ תנא דהכא לא סתם לן כוותי' כההוא אלא במאי דאוסר ארוסת אביו בלחוד וזה נכון:

אנס כלתו פי' אשת ראובן בנו דנקיט בסמוך ונקט אנס כדי שלא יהא שוטה. ועוד כיון דלא תפסו בה קידושין אין נשואי' שלה אלא זנות ואונס אע"פ כן פתקה לה במתני' פי' ואפי' לר' יהוד' ואע"ג דלא אתיא אלא בדיעבד ונסיב והיינו אעפ"כ דהוי לשון רבות' ומשום הכי אמרי' בסמוך ללוי דאי תנא קמא (דאי לא קתני) וכן נרא' בסמוך מפירש"י ז"ל לפי שאינן בצרת צרה וא"ת ולר' שמ' האי ישנה בצרת צרה אם נולד לו אח לאחר שקדש וכדשרי ביבם ואח"כ נולד ואע"ג דלא שרי ר' שמ' אלא כשייבם בהתר שכן הדין לר' שמ' כי הנולד לאחר הייבום דינו כדין הייבום שהייבם שדח' מעליו איסור אשת אח דחה שלא יחול מכאן ואילך על הנולדים מכאן ואילך מ"מ אף כשחלץ א' מן האחי' וחזר הוא וקדשה ונולד לו אח לאח"כ כשם שהיא בלאו בלבד לגבי היבם שחלץ כך היא בלאו בלבד כלפי הנולד וכדאמרי' לקמן במכילתן החולץ ליבמת' וחזר וקדש' צריכ' חליצ' מן האחים מן אחים הנולדי' מעכשיו כמאן כר' שמ' כלומר דה"ל לגבי חייבי לאוין שהן בני חליצ' וייבום הילכ' אם חלץ זה ליבמתו וחזר וקדש' ויש לו אשה אחר' ומת והרי שתיה ערו' על האחי עמד אותו הנול' בדיעב' ויבם את צרה דהיינו אשתו של חולץ ויש לנולד הזה אשה אחרת ומת בלא בנים מגו דראשונה אסורה בכרת משום דהוה צרת ערוה דידהו צרתה פטורה והרי ישנה בצרת צרה וי"ל דלא קתני בדיעבד אלא פלוגתא דסביר לן כוותיה ובהא לא קיימא לן כוותיה דר' שמואל:

דף י:

אתמר החולץ ליבמתו וחזר וקדשה הוא אינו חייב על חליצה כרת ופי' משום קדושין גרידי לא שייך כרת כלל ומלקות נמי ליכא משום לא יבנה אלא דאנן אתינן למימר דין ביאתם עליה ועל צרתה כדי לדון על קדושיו כשמת בלא בנים ולו אשה אחרת ר"ל דאמר האחים חייבים על חליצה לדידהו בכרת וכיון שהיתה אשתו הויא לה אידך צרת ערוה

ושתיהן פטורות מן החליצה ומן היבום אבל לר' יוחנן אף החליצה אינה אלא חייבי לאוין והויא ליה היא צרה באיסור קדושיה וחולצת ולא מתייבמת וצרתה מותרת:
אמר קרא אשר לא יבנה בית אחיו כיון שלא בנה שוב לא יבנה מכאן ואילך את אשת אחיו וה"ל לאו גמור נתקו הכתוב מכרת ללאו גרידא. וסבר ר"ל דלגבי חולץ הכתוב במקרא ולגבי חליצה גופה הוא דנתקו הכתוב ללאו אבל לגבי שאר אחים באיסור כרת כדקיימ' קיימא ור' יוחנן סבר דאע"ג דקרא בחולץ וחולצת משתעי כיון דאיהו ואיהי שליחותא דידהו עבדי דינם כמותם:
וליטעמיך פי' דהשבת לה (לא) מתרצא אימא סיפא אנא ודאי משבשת' היא וליתני לדברי ר"ע אין לה עליו כלום פירש דאע"ג דאשכחן טובא דאמרינן רישא רבנן וסיפא ר' פלוני הכא בבבא יתירתא קשה לן למה לי למיתני בבא דסיפא כלל ליתני אריש גופא של דברי ר"ע אין לה עליו כלום:

דף יא.

רש"י גריס ז"ל מאן אחרים הילודים פי' שנולדו אחר חליצה כמאן כר שמעון ובכולה סוגייא גריס רש"י ז"ל באותן שנולדו אחר החליצה או אחר הקדושין ילודים ובאותם שנולדו קודם לכן ואפי' קודם החליצה גורס נולדים ויש גורסי' להפך וכאידך גרסא מסתברא טפי דבמס' נדרים אסיקנא דלשון ילודים לשעבר משמע לאותן שנולדו כבר ולשון נולדים משמע בין על אותן שנולדו כבר בין שעתידים לילוד וכיון שא"א לתלמוד לומר על שתיהן נולדים שלא לערבב הענין ולהבדיל בין לשעבר בין להבא מיבעי לן למימר ילודים על שנולדו כבר ונולדו על אותם שנולדו אח"כ ואפשר לדברי רש"י ז"ל שהוא גורם הילודי' וכהוא שפיר משמע אפי' כשעתידים להולד כדכתיבנא. כל הבן הילוד והא דאמרי' כמאן כר' שמעון פי' דלר' שמעון דין האח שנולד אחר החליצה כדין עצמו וכשם שאם ייבם בהתר ונולד לו אח היא מותרת לאח הזה לאחר מיתתו בלא בנים כך ר"ש (סבר) כשחלץ וקדש נולד לו אח כיון דלגבי הייבם היא בלאו גרידא גם לגבי הנולד הזה הוא בלאו גרידא וחייבי לאוין בני חליצה וייבום מדאוריתא הילכך חולצת:
עמד א' מאותם שנולדו קודם החליצה וקדש אין לה עליו כלום כמאן כר"ל פי' דסבר דלגבי אחים בכרת קיימא ואין קדושין תופסי' בה וה"ה דמצי לאוקומה אף כר' יוחנן וכגון שקדשה אותם שנולדו לאחר מיתת הראשון קודם חליצה דבדידיה אף ר"י מודה שהיא בכרת אצלו דלאו שליחותא דידיה דחולץ כלל דהא לא נפק קמיה ולא חזייא ליה ואפי' לר"ש וליכא למימר ביה דאי בעי חליץ אלא דבעי לאוקומי אף בנולדים קודם מיתה

ורש"י ז"ל כתב עמד א' מן הנולדים שהיו בשעת חליצת ראשון ודקשה אין לה עליו כלום כמאן כר"ל דאמר דאחים חייבים על חליצת כרת ע"כ. וה"פ עמד א' מן הנולדים קודם מיתה שהיו בשעת חליצת ראשון והא דאמרינן כמאן כרבנן דמשמע כרב' דוקא היינו משו' דאוקים לה כשנולדו אחר חליצת וקדושי' דאלו מוקים לה כשנולדו בין מיתה לחליצת קדושיה אף לר"ש ולר' יוחנן בכרת אצלו ואין לו עליו כלום:

אתמר הבא על יבמתו וחזר הוא או אחד מן האחים על צרתה וכו' פרש"י ז"ל דהאי עשה היינו מדכתיב אשר לא יבנה את בית אחיו דדרשינן במכילתיה בית א' הוא בונה ואינו בונה ב' בתים וה"ל לאו הבא מכלל עשה קאמר והקשה ר"ת ז"ל דהא גופא דקרא לאו הוא כדאיתא לעיל והיכי דייניגן מאי דנפיק מיניה לאו הבא מכלל עשה דאי כתיב ולקחה לו לאשה ויבנה את בית אחיו הוה לן למדרש וזו ודאי קושיא גדולה והוא תמה היאך נעלמה מעיני המאור הגדול רש"י זכרונו לברכה ושאר הגאונים ז"ל אך נראה לי דמשמע להו שהכתוב אמר ככה יעשה לאיש כדי שלא יבנה עוד את בית אחיו שהיה לו לבנות ומבית אחיו שהיה לו לבנות דרשינן בית אחד היה לו לבנות ולא בית בתים ועוד הקשו דלגבי אחים שלא בנה אחד מהם אלא בית אחד היכי קריא שבנה שני בתים דלחייביה בעשה ונראה כי רש"י זכרונו לברכה נשמר מזה דכיון דסבר רבי יוחאי דאידך שליחותא דכולהו עבד הרי הבית שבנה הוא כאלו בנאוהו כל האחים ומיהו אין ענין זה מתחוור ועוד הקשו עליו דאמר לקמן בפר"ג אין אחר ביאה וחליצה כלום ואוקי' משום דלאחר ביאה קם ליה בבית אחד הוא בונה וכר' עקיבא דאמר אין קידושין תופסי' בחייבי לאוין ואם אותה דחייבי עשה הוא א"כ אשכחי' לר"ע דסבר אין קידושי' בחייבי עשה ותנן נמי כוותיה ואלו אנן לא אשכחן הא בפרק אלו נערות ובמסכת קידושין אלא לר' ישבב לחוד ואפי' בר' ישבב גופי' מסתפקינן להא התם דאפשר דלאפוקי מדר' סימאי קאתי בלחוד לכ"ג לר"ת כגרסת ר"ת דלגבי חד אמר בלאו והיינו לאו ממש מדכתב אשר לא יבנה את בית אחיו כיון שלא בנה שוב לא יבנה כיון שחלץ ולא בנה כלום בין שבנה לאחד מהן דכיון שלא בנה לצרתה שוב לא יבנה ותלמודא דנקיט בפ' החולץ בית א' הוא בונה ואינו בונה שני בתים לא מבית אחיו נפקא ליה אלא כי האי טעמא נקט וה"ק אינו בונה הבית השני כיון שלא בנאם וגירס' רבותי':

אמר רב יהודה אמר רב צרת סוטה אסורה פרש"י אסורה מן התורה ופטורה מן החליצה ומן הייבום וכדנקיט רב אשי לקמן צרת אילוני' אסור' והיא פטורה לדבריו אפי' מן החליצה וכ"ש צרתה משום דבעי למנק' טומאה כתיב בה בעריות נקט לישנא דאיסורא וקסבר רב סוטה גופה מן התורה אסורה להתייבם וכיון שכן צרתה כמותה משום דכתיב

בה טומאה בעריות ונקט איסור' בצרה לאשמועי' תרתי איסורה ואיסור סוטה גופה. והא דאותיב רב חסדא מדר' שמעון דקתני ביאתה או חליצה של א' מהן פוטרות צרתה פרש"י ז"ל דר"ש סבר דצרתה שרייא לייבם ואפי' לכתחלה ואע"ג דת"ק דידיה קתני אחים של זה ואחים של זה חולצת ולא מתייבמת הני מילי בסוטה גופה אבל צרתה אף (לכתחילה) מותר שמתייבמת לכתחלה אלא דסבר דלא מיפטרא משום חליצתה וביאתה דסוטה כיון דביאתה וחליצתה פסול:

א"ל רב יהודה לרב חסדא אמינא לך אנא דסוטה דאורייתא ואמרת לי את סוטה דרבנן כגון זו שהלך בעלה למדינ' הים ונשאת על פי עד א' דשריוה רבנן לאינסובי והויא כאנוס' ופריק דהכי קא מקשה דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואם איתא דצרת סוטה ודאי אסורה להתייבם מן התורה והוה להו לרבנן למימר צרת סוטה דרבנן שלא תתייבם מיהת ותצא בחליצה ונימא בה חולצת מן התורה ואינה מתייבמת מדבריהם וא"ת ומהכא משמע ליה לרב חסדא מלישנא דר"ש דצרת סוטה דרבנן שריא להתייבם לכתחלה כדפרש"י ז"ל י"ל דלישנא דפוטר' צרתה הכי משמע צרתה הראויה לחליצה וייבום א"נ דהיינו רבותא דר"ש דהאי צרתה לא חזיא לכתחלה פשיט' שהוא פוטרת צרתה דאמאי לא אבל בתוס' הקשו דא"כ אמאי אצטריך למיתני סיפא והוולד ממנו אינו ממזר כלומר דל"ד שבא ממנו ואפי' הצרה הא כיון שהי' כשרה לייבום פשיטא שאין הוולד ממנו ממזר וי"ל כי רש"י ז"ל גורס שם והוולד ממנה וכן הוא בקצת נוסחי ור"ל מן הסוטה עצמה ומיהו בירושל' קרי לחליצתה פסולה ואפי' לר' שמ' והם ז"ל פי' דקושיי' הכא מדשרינן לצרה בחליצתה של סוטה ואי איתא דסוטה ודאי אינה בת חליצה כלל והוה להו לרבנן למימר דסוטה דרבנן שתהא ביאתה וחליצתה גריעא שלא תפטור צרתה כיון שהצרה כשרה ואינה סוטה אפי' מדרבנן וזו כסוטה דרב' שתהא חליצתה כמו שאינה וכאלו היא סוטה ודאי:

הדר אותי' רב יוסף מדקתני נכנסה עמו לסתר ואם מת חולצת ולא מתייבמ' אלמ' אפי' סוטה דאוריי' היא גופה עולה לייבום מן התורה ומדרבנן הוא דאינה מתייבמת וכ"ש צרתה שאינה פטורה מן החליצה ומן הייבום ופרוק דאיהו לא אמר אלא בסוטה שזינתה ונבעלה בודאי וכדמפרש ואזיל זו שיטת רש"י ז"ל והסוגיא מתפרשה יפה לפי' ז"ל גם סוגיא דשמעת קמיית' דמכילתי' הכי מדפרכי' ולרב אסי לתנינהו ואמר ולרב אסי מיעוטא למעוטי מאי וכדכתי' התם ויש שהקשו עליו התם האי משום טומא' דכתוב בה מיפטרא היא וצרתה מן החליצה ומן הייבום תקשי לן מחזיר גרושתו לר' יוסף בן כפר דכתיב ביה טומאה ואפילו הכי בצרתה חולצ' כדאית' לקמן בשמעתין ועוד דכמה

שקלינן וטרינן על מתני' דנכנס עמו בסתר דמייתי' לעיל דפרכי' ותתייבם יבומי כלו' דהא אין בה ליבם שוה איסור ופרקי' והלכה והיתה לאיש אחר ולא לייבם כלו' ורחמנ' אסרה על היבם ודלעיל מיניה קאי דכתי' כי מצא בה ערות דבר והקשו. א"ה חליצה נמי לא תבעי פי' דהא אמרת דמדאוריית' אינו עולה לייבום כלל א"ל רב יוסף אילו אתו לבעל מי לא בעיא גיטא מניה ה"נ בעיא חליצה מניה פי' ולא אסרה הכתוב אלא בעון חייבי לאוין בבעל עצמו ואסור' בביא' שניה ורבנן גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ולפי' חולצת ואע"ג דההיא בסוטת ספק איתמר ואילו רב יהודה לא אמר אלא בסוטת ודאי כדאיתא הכא מ"מ כללא כייל רב יוסף דכל דבעיא גיטה מבעל בעי' חליצה מיבם ואלו סוטת ודאי גיט' בעי' מבעל ועוד שהמקר' ההוא אפי' על סוטה ודאי נאמר ועליה קאי אשר לא הוטמא' הכתוב בסוף הפרשה אליבא דרבנן וכדאית' לקמן ויש מתרצי' מרבותי ז"ל ליה האי דרב יוסף וס"ל דכי כתיב והית' לאיש אחר ולא ליבם גבי סוטה ודאי היא ולא ליבם כלל ושלא תהא עולה לייבום כלל וכיון דכן וכתיב בה טומא' בעריות עושה צרת' כמות' ומעתה לא תיקשי נמי הא דמחזיר גרושתו לרב יוסף בן כפר דהת' היא גופה לא אסרה הכתוב על היבם וכיון דכן טומאה דכתב בה די לאוסרה בביאה שניה ולעשות צרתה כמותה שלא תתייבם וי"מ דרב יהודה אמר צרת סוטה אסורה להתייבם קאמר אבל צריכא חליצה ואפי' היא עצמה דחייבי לאוין בעלמא היא וטומא' דכתיב בה היינו לעשות צרתה כמותה לאוסרה בביאה שניה מדאוריית' בחייבי לאוין והא דפרכי' משמעת' קמייתא ולרב ולר' אסי ליתנייהו אגב ריהטא דרב אסי נקטי' דרב והא דאותיב רב חסדא מדר"ש מפרשי' כפירש"י ז"ל דשרי צרתה להתייבם וליכא למימר אדמותבי' מר"ש נסייעיה מדתנא קמא דקתני חולצין ולא מתייבמים שכבר פירש"י ז"ל דבדידי' הוא דפליגי רבנן אבל בצרתה מודו דשרייא להתייבם ואפי' מדרבנן והא דמותיב רב יוסף מדנכנס עמו לסתר הכי קא מותב דכיון דלא קתני היא או צרתה חולצת מכלל דהוא חולצת אבל צרתה או חולצת או מתייבמת וזו שיטת מהר"א הלוי ז"ל והדבר תמוה מה ענין (ז"ה) רב עם רב אסי דלנקטה בשמעתא קמייתא אגב דידיה בטיעותא:

דף יא:

לרבות סוטה שנסתרה פי' והכתו' תרתי קאמר לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה היות לו לאשה כלומר אחר שגרשה והיתה לאיש אחר ולא אחרי הוטמאה שנבעל' תחתיו:

נבעלה טומא' כתיב בה בהדיא ונסתר' והיא נטמא' וכולי תמיהא מילת' טובא אדרבה לומר ליה דבסוטת ספק כתיב בה ונטמאה ג' פעמים דהא בפ' סוטה כתיב' ולא עוד אלא דהכא אמרי' דבסוטה ודאי הוא דאיכא לאו ומדכתב לא יוכל בעלה אחרי אשר הוטמאה ואנן אמרינן בפרק כשם גבי סוטה ספק שאם בא עליה בעלה בדרך לוקה לוקה מדאורייתא קאמר ופריש' התם דלהכי כתיב בה טומאה לעשות הספק כודאי וי"ל דלעול' לא קרא הכתוב טומאה אלא לזנות ודאי אלא שהכתוב אמר גבי סוטת ספק שספקה וסתירתה חשוב לאוסרה לבעל ולבועל ולתרומה כאלו נטמאה ודאי וא"ת הרי עשאה כודאי ותפטור צרתה כמותה י"ל דלהכי אסורה הוא שעשאוה כודאי ולחומרא ואפי' ללאו אבל לפטור לצרתה או לאוסרה ולפוטר' מן הייבו' לגמרי לא עשאה כודאי ור' יוסי בן כפר לאו בסוטה לית ליה ואפילו זנויי זנאי מטעם אישות:

והויא כתיב בה פרש"י ז"ל באותה הנאסרת לבעלה כתיב בפרשה והיתה לאיש אחר וכתי' או כי ימות האיש האחרון אשר לקח לו לאשה וכתי' בתריה לא יוכל בעלה אלמא באותה שיש בה הויה ואישות לאחרים דהיינו שגרש הראשון הכתוב מדבר ואינו מחוור דהא מודו רבנן דלא יוכל בעלה על מחזיר גרושתו קאי ובענין כל הפרשה הכתוב למעלה ומיהו במקרא הזה ריבה הכתוב גם סוטה שנבעלה דכתיב אשר הוטמאה והנכון כמו שפרש ז"ל דכתיב לא יוכל בעלה כתיב לשום בעל לקחתה להיות לו לאשה אלמא צריך הבעל לעשות בה הוייה ואשות והיינו לפי שגרשה ואילו כשזנתה תחתיו מאי לשוב לקחתה להיות לו לאשה והלא לא גרשה מעולם ומיהו רבנן סבר דה"ק קרא לא יוכל בעלה הראשון לשוב עוד לקחת' ולהשיבה או לקחת להיות לו לאשה אחר גרשה או לשוב אליה אחרי אשר הוטמאה והפרישוהו ממנה:

אלא לאו כשרה כשרה לעלמא פסולה פסולה לעלמא וא"ת היכי קתני חולץ לפסולה למשרייה לכשר' דהא אמרינן בפ' ד' אחים דכי איכא חליצה פסולה וחליצה מעולה בעיא חליצה מעולה לפטור צרה י"ל דההיא למאן דסבר יש זיקה והשתא סבירא לן דהאי תנא סבר אין זיקה ומיהו למאי דדחי' בסמוך אתיא אפי' למ"ד יש זיקה ובדכותא כדפרש"י:

ומאי (**לאו**) **ניהו מחזיר גרושתו וא"ל מהיכן משמע זו טפי משאר חייבי לאוין** וי"ל כדפרש"י ז"ל דאי שאר חייבי לאוין פשיט' דצרתה מותרת לגמרי ומאי קא משמע לן וא"ת עוד ולפום לישנא בתרא מ"ל דהא ר"י בן כפר הי' דילמ' רבא היא דפשיטא לן דלדידהו שריא וכיון דמייתי מתני' למפשט בעין ודאי אפי' על לישנא בתרא פשטי' י"ל דלפום לישנא בתרא אי רבנן היא פשיט' דשריא דהא לית ליה בם טומאה כלל ודינא

כשאר חייבי לאוין שצרותיהן מותר' משום דר' יוסף (טו) ומעיקרא דס"ד דפסולה פסולה הוה משמע לן דלהכי קתני חולץ לפסולה לאשמועי' דאפי' בחליצה פסולה משתריא כשרה ואפילו לכתחלה ומיהו עיקר רבותא דתנא לאשמועי' שמותר לייבם את הכשר' תריץ הכי היא חולצת צרתה חולצת או מתייבמת וא"ת צרתה היאך חולצת והא אמר רב יוסף לא ישפוך אדם מי בורו מוטב שיחלוץ לפסולה י"ל דודאי תנא לא סבירא ליא השתא ההיא דרב יוסף אי נמי דכי מתרצים הכי נקטינן אורחא דמילתא למיתני חולצת או מתייבמת לומר דחזיא להכי ולהכי ומיהו הדין נותן שאם בא לחלוץ יחלוץ לפסול מדרב יוסף:

בעי ר' יוחנן המחזיר גרושתו משנשאת צרתה מהו פי' מהו להתייבם אליבא דרבנן בעי ליה וסתים לה סתומי משום דהלכתא כוותיה והיינו דהדר ותיבעי לך היא גופא ואלו לר' יוסי בן כפר מאי תבעי ליה בהיא גופא דהא טומאה כתיב בה ופשיטא שאינה מתייבמת והא דאתינן למפשט ממתני' דל"ק דהיא חולצת וצרתה מתייבמת ודאי אתרוייהו לישני דבעיין מהדרינן דתפשוט מיהו דאלים ק"ו למדחי נפשה ולא אלים ק"ו מדחי צרתה וא"ת היכי מינייהו בעיין אליבא דרבנן לגבי היא גופא לפום הדא לישנא דילמא האי מתני' ר' אליעזר בן כפר היא אבל רבנן לא אלים ק"ו אפי' למידחי גופה י"ל דהשתא ס"ל דכר' יוסף אפי' צרתה דחיא כיון דכתיב בה טומאה כלישנא קמא דלעיל א"נ ניחא לן למדחייה אפי' אם תמצא לומר דהויא רבנן מלמידחיי' לומר מדר' אלעזר בן כפר היא:

דף יב.

היא גופא שריא דאמר שמואל מיאנה בזה מותרת בזה פי' מיאנה ביבם מותרת בשאר יבמים ומיהו להה"י יבם גופיה תהא אסירא ולא מדינ' דהא ממ"נ שריא דהיא עקרתינהו לנשואין קמאי דמתני' א"כ הויא לה אנוסת אחיו ושריא ליה ואי לא עקרתינהו לנשואי' קמאי על כרחה אגידה ביה ולאו כל הימנה לעקור זיקתו אלא ודאי מדרבנן הוא דאסירא משום דלא מיאנה עד השתא נראי' לבני אדם דאשת אחיו כאלו עקרת לזיקתה ולא עקרתינהו לנשואי' אבל שורת הדין דעקרתינהו לנשואי' קמאי:

מיאנה בייבם נמי נשואי' קמאי עקרא פי' דהא לא סגיא למעקר זיקא אלא בהכי משום דתני רמי בר יחזקאל וכו' והא דלא אוקי כדר' אושעיא דאמר לקמן שאינה ממאנת לזיקתו ואינה יכולה לעקור נשואי' דבעל לאחר מיתה ולא לעקור זיקת ייבם כדבעי לפרושי ז"ל משום דסבי' לן דהלכת' לאחר מיתתו כרמי בר יחזקאל וליתא לדר' אושעיא דשמואל נמי לית ליה כר' אושעיא כדמוכח לקמן במכילתיה בפ' ב"ש:

מיאנה בבעל מותרת באביו פי' דהא עקרתינהו לנשואין ואינה כלתו אלא אנוסת בנו דשריא ליה:

מיאנה בייבם אסורה לאביו פי' ואפילו אמרו שהיא ממאנת בבעל כיון דלאחר מיתתו הוא דאמר הכי לייבם אפילו הכי אסורה לאביו מטעם דמפרש ואזיל שנראית לעולם ככלתו כיון שלא מיאנה בבעל מחיים ומדרבנן הוא דאסירא:

ה"נ משעת נפילה נראית כצרת בתו וא"ת כיון דאפילו צרת בתו ממאנת אינה אסורה אלא משום גזרה כי אסרי צרת ממאנת דעלמא שאינו צרת ערוה הויא ליה גזרה לגזרה י"ל דהא כולה חדא גזרה הויא וחדא חשיבא ליה אליבא דשמואל ומיהו רבא פסק לקמן דצרת ממאנת דעלמא שריא דהוי גזירה לגזירה ולא אסירא אלא צרת בתו ממאנת דהויא חדא גזיר' ואפי' שמואל בייבום הוא דאסירי מהאי גזירה אבל חליצה בעיא ואפילו מדאוריתא וזה ברור:

ובתו ממאנת בייבם דאמרינן פרש"י ז"ל שמיאנה באביה שהיא יבמה פי' לפי' דאע"ג דלגבי אביה לא שייך מיאון כלל דהא לא חזיא ליה ולא נפקא קמיה אפילו הכי מפני שעשתה מעשה מיאון בעלמא חשבינן ליה כממאנת וי"מ שלא נצרכה אלא כגון שיש שם יבמים אחרים ומיאנה באחד מהם דאע"ג דשורת הדין דעקרתינהו לנשואין קמאי וצרתה מותרת א"ה חשבינן כאלו לא עקרתינהו וצרתה אסורה לאביה כדי שלא יבא לטעות לייבם צרת בתו שאינה ממאנת שלא מצינו לה בכל התורה כולה פי' דהא בכל התורה כולה פי' דהא מדינא מאמר השני אינה קונה ואינו זקוקה אלא מחמת הראשון וכל אחד מהם ראוי להתייבם אלא איסורא דרבנן היא מפני שנראית כאשתו וכאלו המאמר קונה קניין גמור ואם כן בא לייבם שתיהן כדינם:

ואמרו ב' יבמות הבאות מבית א' מתייבמות והתורה אמרה שלא יבנה ב' בתים מאח א' ואם בא לחלוץ לא' מהם ולייבם האחרת דילמא אתי למימר בית מקצתו בנוי ומקצתו חלון וכדאיתא לקמן בפ"ד אחים בהדיא הילכך אמור רבנן שיחלוץ לשתיהן דלפטור א' מהם מחליצה אי אפשר דשורת הדין כל חדא וחדא בעיא חליצה מדאוריתא:

הא דאוריתא הא דרבנן פי' צרת אילוני' אסורה מן התורה דכיון דאילוני' דלא חזיא לייבום כל קיימא (דקיימא) עליה באיסור אשת אח לגמרי וכאלו הוא משאר עריות וצרת ערוה פטורה והא דרבנן כדפרשינן:

דף יב:

ואפילו צרת בתה איילונית ואפילו הכיר בה דלא הוי מקח טעות דרבא מוסף והולך הוא וא"ת והאיך אפשר להתירה כיון דנשואי בתו קיימא הוי צרתה צרת ערוה גמורה דאסירא פרש"י ז"ל בשם ב"ה ז"ל דכיון דבתו אילונית היא ולא חזיא לייבום כלל ואפי' אינה ערוה (הוי) אלא צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה דשריא וכדפי' בירושלמי:

והא דקתני שנמצאו ופרקינן תני שהיו כלומר שנמצאו אילונית קתני שלא הכרתיו עד עתה ואע"ג דאמרינן לקמן לעיל דייקא נמי דקתני שנמצאו דוקא כל דהו הוה עבדינן מדלא קתני בהדיא שהיו אבל השתא אמרי' דלא נחית תנא להההוא דיוקא ובצרת סוטה לא דק התלמוד והראב"ד ז"ל פסק' חולצת ולא מתייבמת וסמך על ההיא דרב יוסף במסכת סוטה והנכון דהלכתא כרב לפום שיטתא דרש"י ז"ל ומיהו למעשה ראוי להחמיר:

שלש נשים משמשות במוך פרש"י ז"ל מותרות לשמש במוך כדי שלא יתעברו פי' לפי' בשאר נשים אסורות לשמש אע"ג דלא מפקדי אפרייה ורביה מ"מ אסורות הן להשחית הראוי להוליד אע"ג דכל כי אורחיה אין בו משום השחתת זרע דהא ביאת קטנה ואילונית מותרת תשמיש במוך לאו אורח ארעא הוא וכל דה"ל מוך בשעת תשמיש אפילו לדידיה איכא איסורא דהוה ליה כמשמש על האבנים או על העצים וכי ליתא מוך בשעת תשמיש איכא איסורא בדידה ומיהו אין פי' רבינו ז"ל מחוור דאי ג' נשים מותרות לשמש במוך קאמר א"כ כי אמרי קודם הזמן הזה משמשת כדרכה והולכת היינו שאינה מותרת לשמש במוך ואמאי כיון שאינה מתעברת כל עיקר אין המוך מעלה ומוריד כלום ועוד דרבנן דאמרי א' זו ואחד זו משמשות כדרכה אתו למימר דאפילו הני ג' אינם מותרות לשמש במוך ואמאי כיון דאיכא סכנה כלל היאך מכניסות עצמם משום שומר פתאים ה' והנכון דחייבות לשמש במוך קאמר וכדפר"ת ז"ל ופחות מכן ויותר על כן אינן חייבות אלא דפעמים מותרות כגון קטנה ופעמים אסורות כגון גדולה וה"א דאפילו אלו משמשות כדרכן בלא מוך אם ירצו ואינם חייבות לשמש במוך מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל דאע"ג דאמרינן אין אשה מעוברת חוזרת ומתעברת דוקא ולד שיהא ראוי ובר קיימא:

מניקה שמא תגמול את בנה פי' וכל דאיכא סכנה כלל לית לן למסמך דמשמש לה כדבעי:

איזו היא קטנה פי' לדין זה מבת י"א שנה ויום אחד ועד י"ב שנה ויום אחד פי' ואפילו הביאה סמנין למאן דסבר תוך הפרק כלפני הפרק וק"ל כוותיה פחות מכאן או יותר

מכאן משמשת כדרכה והולכת פי' יותר על כן משמע כדרכה כשהביאה סמנים ג"כ דאי לא עדיין קטנה היא למיאון ואי אתה אומר שיכולה להתעבר ולילד בלא סכנה:

מצינו חמותו ממאנת אלא ודאי כדאמרינן והא דלא פי' לה משום דפשיטא ליה דשנים בלא סמנים קטנות גמורות היא:

מדקתני שמא תתעבר ושמא תמות האי לישנא משמע דגרסי' במתני' שמא תתעבר ושמ' תמות ולפי זה הא דפרקינן בסמוך שמא תתעבר ותמות לישנ' דמתני' מתרצינן וכדפרש"י ז"ל ודוחק ועוד דברוב' דנוסחי אשכחן דלישנ' דמתני' שמא תתעבר ותמות ומורי הר"ם מפרש שכן היא הנוסח' אלא שאינן משמע לן דשמא אתרויהו קאי וכאלו אמר בפירוש שמא תתעבר ושמא תמות ולהכי נקטי בהדי' מדקאמר שמא תתעבר ושמא תמות ולהכי נקטי בסמוך דלא אמ' הכי אלא שמא תתעבר ותמות ודאי דשמא דקתני אתתעבר בלחוד קאי:

א"כ מצינו חמות ממאנת פי' כי הקטנה זו תלד ויקדשנה אביה לאחר ואח"כ תמאן היא קודם הזמן אינה מאמנת כל עיקר ואע"ג דאשכחן בדורות הראשונים דאוליד בר תמני' דההי' ע"י נס הוה ומיעוטא דמיעוט' נינהו דליכא למיחש ליה כלל תדע דהא קיימא לן דפחות מבן ט' שנים אין ביאתו ביאה וא"ה דהוה בדורות הראשוני' דאוליד בר תמני אלא ודאי כדאמרן:

תוך הזמן הזה היא מתה ועוברה מת פי' כל שנתעברה תוך זמן זה ואפי' ילדה לאחר כי הכל הולך אחר זמן העיבור תדע דכל זמן זה אמרינן שמשמשת במוך ולא אמרינן שתשמש כדרכה כל שהיא זמן לידתה לאחר שתגדיל ובירוש' אמרו שאם נתעברה בקטנות וילדה בגדלותה היא חיה ומת בנה ומדל' עביד ליה רבא בר ליואי להאי גבול מכל' דלא ס"ל הכי וכפר"י ז"ל:

והא תני רבה בר שמואל שכבר ילדו פרש"י ז"ל וכיון דקתני שכבר ילדו ולא קתני שכבר גדלו משמע דעדיין קטנה היא וראויה למאן אלמ' שילדה ושמא דקטנה יולדת וא"ת ודילמ' משום אילונית הוא דקתני שכבר ילדו י"ל דהא לית' דבאיילונית לא שמעי' תנא שום רבות' וכיון דכן לא הוה נקיט אלא לישנא דדייק גבי קטנה וה"ל למיתני שכבר גדלו אלא לעולם שמא תתעבר ושמא תמות ופרכינן ואלא קשיא וה"פ וכיון דאמר' דאפש' דהויא קטנה וילדה קשיא מתניתין למה אמרו שאינה ממאנת ומ"ש מקטנה בעלמא אבל ליכא לפרושי דקיימא לן דאם כן מצי חמות ממאנת דהא רבה בר שמואל שילדה קאמר שאינה ממאנת מאיזה טעם שיהא ויש אומרים דהכי פירושה ואלא קשי' דרבה בר ליואי דאמר שהיא מתה וקשה לפי' זה דמשני רב ספרא בנים הרי הם כסימנים מאי קמשני

לרב' בר ליואי וי"ל דה"ק דרב' בר ליואי לא אמר אלא דעל הרוב היא ועוברה מת מפני שהיא קטנה ומיהו פעמים שיולד' מפני שממהרה להגדיל יותר משאר נשים והבני' היו סימני גדלות שלה ונכון כמו שפי' וההי' דרב' בר ליואי פליג אדרבה בר שמואל ולדידיה שמא תתעבר ותמות ודאי קאמר:

אמר רב חסדא בנים הרי הם כסמנים פי' לאו כסימנים השתא קאמ' דא"כ למאן דאמר תוך הפרק כלפני הפרק וקי"ל כוותיה עדיין קטנה היא והדרן קושיא לדוכתיה אלא ה"ק הרי הם כסימנים של גדלות כי בודאי מיהרה להגדיל קודם לשאר נשים וכן פי' רב אלפס ז"ל ועיקר וכן כתב ר"י הזקן ז"ל דלרב ספרא בני' כסימנים משע' עיבור קאמר והא דקתני שמא ילדו ולא קתני שמא עיברו משום הכי ילדה וחית' הוא שהוכיח על תחילתה שמיהרה להגדיל וכבר גדלה קודם שנתעברה תדע דהא כתיבנ' לעיל דכל שהיא קטנה בשעת עיבורה אינה חיה ואעפ"י שתלד כשתגדיל ואפי' לשיט' הירו' אין העוב' חי מיה' ואנן השתא אתינן למימר כי גם העוב' חי ומפני שגדלה אינה ממאנת והיינו שלא מצינו חמות ממאנת אלא ודאי כדאמרן והא מתרצה שפיר שמעתא דיש בגר בקבר שבפ' נערה שנתפתת' כדכתב' התם בס"ד וא"ת א"כ הא דאמרי' איכא דאמרי בנים עדיפי' מסימנים ופרישנא דנפקא מיניה לרבי יהודה מאי נפקא להו מינה כיון דבני' כסימני' משעת עיבור ע"כ כשילדה בוגרת היתה שאין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד ובבוגרת מודה ר' יהושע שאינה ממאנת וי"ל דנפקא מינה כגון שמיאנה בין עיבור ללידה דלמ"ד בנים הרי הם כסימנים מיאנה מיאון לר' יהודה ולמ"ד עדיפי מסימנים אין מיאנה מיאון אפי' לר' יהודה ועוד צריך לפרש לפי שיט' רבינו ז"ל דמיירי בשלא נבעל לאחר שנתעבר' דאי לא אפילו תימא דבנים הרי הם כסימני' שוב אינ' יכול' למאן ואפי' לר"י למ"ד בפרק יוצא דופן דמודה ר' יהוד' כשנבעלה אחר שהביאה שתי שערות שאינה יכולה למאן ורב זביד אמר אין סימנים אלא שיש סימנים פי' דבנים בלחוד בלא סימנים אינן (סי') גדלות ומתני' ודרבא בר שמואל הכי מתרצה דכל שילד' חזקה הביאה סימנים וגדולה היא שלא תמאן וא"ת ואפי' היה לו סימני' אינה גדולה דקי"ל תוך זמן כלפני הזמן וי"ל דרב זביד כמ"ד תוך זמן כלאחר זמן וכדפרש"י ז"ל והנכון דרב זביד ה"ק שאין בני' בלא סימנים של גדלות וכל שילדה ודאי הגדילה והביאה סימני' גדלות גמורים דאע"ג דבשערות כאלו לנשים דעלמא שומא ניהו תוך זמן. וא"ת כיון דשכיח להביא סמני גדלות תוך זמן למה אמרו בכל שאר נשים שיוכלו למאן ולא חששו שמא מיהר' להגדיל וי"ל דהא מיעוטא דמיעוטא הוא ולית לן למיחש לה כלל אלא ביש ראי' ועדו' גמור' כזה והיינו לידי' כן תירץ רבי' הרמ"בן ז"ל:

דף יג.

משום צער לידה חיישינן יש מקשים מדקאמר דאפשר דהיה לה שערות והויא לה קטנה ואפשר נמי דלא הוו לה שערות ולא בדקנוה קודם לידה לא מצי לה שערו' והויא לה קטנה אליבא דרב זביד דבעיא סימני' עם בנים וא"כ הדרן קושי' לדוכתי' כי מצינו חמות ממאנת אז דתקשה לה למה אינה ממאנת וכ"ת שזה דבר שאינו מצוי הוא שנוכל לעמוד על עיקרו של דבר דצער של לידה היינו משעת קשוי שהוא במ' ובנ' יום או ב' שבתות ואי אפשר שתהא ידיה בין עיניה כל זמן זה וכיון דעל הרוב אין בני' בלא סימנים והמיעוט שאפשר אין לו בדיקה שפיר אמרי' שלא מצינו חמות ממאנת דכל שלא נבדקה אנו אומרי' חזקה היו לה ב' שערות ונשרו ולא עוד אלא דצער לידה לאו דוקא אלא צער עיבור והיינו צריכים לבדוק מקוד' עבור עד שעת לידה וזה א"א והנכון דרב זביד אין כל בני' בלא סימני' כלל קאמר ואילו בדקנו קודם לזה היינו מוצאי שערו' והא דאמרי' ונבדוק כוונתין לומר דכיון דאפשר וקרוב הדבר לבדוק אותה עתה כשתמאן שנבדוק ולא נסמוך על החזקה ומתרצי' דה"נ אלא דבדיקה דהשתה לא מהניא ליה דחיישי שמא נשרו משום צער לידה וקודם לידה לא היו יודעים שעתיד' למאן כדי שנבדוק אותה וחיישי' דקאמרי' לאו דוקא אלא דנקטי ליה אגב אידך דאמר שאין חוששים בעלמא שמא נשרו וכן פירש מורי הרב בשם רבו הרמב"ן ז"ל:

רב אשי אמר סברא הוא ור' יהודה נמי לא סגיא דלא ידע הא סברא אלא דנקיט קרא לסמוך בעלמ' וזהו מה שפי' רב אשי:

זו ואין צריך לומר זו קתני פי' לאו דוקא דליכא למימר הכי בתרי פרקי אלא לומר דכיון דפירשה הכא לא נחת התם לכלה מילתא אלא דנקט חדא וה"ה לאידך:

ותמאן השתא ותעקרינהו לנשואי' קמאי והתייבם צרתה ק"ל דאמאי דהא מתני' אבא שאול הוא דאמר מצות חליצה קודמת למצות ייבום וי"ל מדקתני מתני' חולצות ולא מתייבמות משמע שאינה יכולה להתייבם וכדאמר בפ"ד אחים לא מתייבמת קתני דליכא דין ייבום כלל ולהכי פרכינן שהרי יכולה לבא לידי ייבום:

לימא מסייע ליה מתני' לר' אושעיא דאמר אינה ממאנת לזיקתו ק"ל לפי מה שפירשו בירושלמי דמודה ר' אושעיא שאם עקרת נשואי המת בפי' שיכולה למאן לזיקתו אפי' לר' אושעיא קתני מתני' שתמאן בנשואי המת בפי' ותתייבם צרתה אבל י"ל דתלמוד דידן לית ליה שיטתא דירושל' אלא אפי' בעוקרת נשואי המת בפי' סבר רב אושעיא שאינה ממאנת שאין מיאון אלא מחיים דבעל:

צרת ערוה שאני כדרמי בר יחזקל וכו' דגזרת חכמים היא שאפי' שתמאן לא תתייבם צרתה משום דמשעת נפילה נראית כצרת ערוה ואי שרית לה אתו למשרי צרת הבת בעלמא ובדין הוא דמצי תלמודא לשנויי דמיירי מתני' בשמתה והכי מוקים לה בירושל' אלא דניח' לן לאוקמי מתני' אפילו כשהיא בחיים כיון דהלכתא כרמי בר יחזקאל:

דף יג:

מאי טעמא דב"ש א"ק וכו' יש מקש' למה לי' מה"ט לומר לצרור לכדר' שמעון ועליה לכדר' ולקחה ויבמה לכדר' יוסף ב"ח שמגרש' בגט ומחזירה. ולאו קושי' היא דרב אושעי' לאו מידי קשי' ליה אלא דניח' ליה לפרושי טעמא דב"ש מהאי טעמא טפי מדנימא דלית להו חדא מהנהו דרשי דלעיל:

וב"ה מיבעי ליה לכדר' יהודה אמר רב ק"ל הניחא לרב אלא לשמואל דאמר קדושי' תופסים ביבמה האי קרא מאי דרשי' ביה ב"ה י"ל דיכלין למפרק הכי אלא דניחא לן לאסוקה אליבא דרב וכמסקנא הא אוקימנ' לרבות הארוסה ותו לא קשה אפי' לשמואל:

החוצה מכלל דאיכ' פנימי פ' דקרא משמע לן תהא אשת המת החוצה שאינה קרובתך לאיש זר אלא הפנימי' שהיא קרובתיך מכלל דערוה אסיר' ליבם וצרתה מותרת:

כל תיב' שצריכ' למ"ד בתחילת' הטיל לה ה"א בסופ' הקשה בירושלמי והכתיב ישובו רשעים לשאולה ותירצו לדיוטא התתתונה שבשאול כלומר כאילו אמר לשאול לשאול ב' פעמים להורידם למטה למטה ויש שהקשו דכיון דכתיב הכא החוצה דאיכא ה"א בתחילתה היכי שייכי בה ה"ה בסופה במקום למ"ד ותימא שכן כתיב להחלונות כלו' מצינו בתחילתה למ"ד וה"א וה"ה לה"א בתחלתה וה"א בסוף:

לרבות את הארוסה יש מקשים למה לי קרא לרבות את הארוסה תיפוק לי' דאשת המת בין מן האירסין בין מן הנשואים משמע וקושי' זו מפורשת בפ"ק דיומא דאמרי התם ומתקינן לו אשה אחרת שמא תמות אשתו דברי ר' יהודה משום דכתיב וכפר בעדו וכו' ביתו זו אשתו ואמרי התם דכל כמה דלא כניס לה לאו ביתו היא ופרכי' דארוסה לא תתייבם פי' דהא כתיב את בית אחיו ופרקי' החוצה לרבות הארוסה ואידך החוצה לא דריש פי' ואע"ג דב"ה וק"ל בכמה דוכתי דדרשי ה"א ל"ק שלא כל המקומות שוין זמנין דאתי ה"א לדרשא וזמנין שהוא מתיקון הלשון ודרכו כי הא דהכא ומסרו הכתוב לחכמים:

רבה אמר טעמא דב"ש לפי שאין איסור חל על איסור וקס"ד דהכי קאמר שאין איסור אחות אשה חל על איסור אשת אח וליכא הכא צרת ערוה אלא צרת אשת אח בלחוד דלא

חשיבא ערוה ולהכי פרכי' ניחא נשא מת ואח"כ נשא חי דקדים איסור אשת אח אלא נשא חי ואח"כ נשא מת איסור אחות אשה קדים. וק"ל דבלאו ה"נ תיקשה ניחא צרת אחות אשה וכיוצא בה דהוו קורבי דע"י קדושי' אבל צרת בתו וכיוצא בה שכן קורבי על עצמו מאי איכא למימר דהא אינהו קדמי לעולם לאיסור אשת אח י"ל דאה"נ דמצי למפרך הכי אלא דניחא לן למפרך מאחות אשה גופא דדילמא משני לה דאידך דב"ש מתירין את הצרות היינו צרות עריות שע"י קדושי' ובמסקנא לא תריץ רבא דאפי' קדם איסור עריות לאיסור אשת אח שרו ב"ש ובההיא מתרצי' כלהו פרכי וכדפרש"י ז"ל אבל הראב"ד ז"ל פי' דכל היכא דתיקום לן דצרות אחות אשה שריא ממילא משתרו צרות דכלהו מאחות אשה ילפי' ולהכי פרכי' דניחא דשריא אחות אשה היכא דמת בתחלה אבל היכא דנשא חי מתחלתה הרי צרתה אסורה וילפי' מינה שאר צרות לאיסורא דמוקמי קרא דלצרור ועליה בהכי ונכון הוא:

ואכתי ק"ל נשא מת ואח"כ נשא חי היכי ניחא דאי אמרת דלא אתי איסור אחות אשה וחייל על איסור אשת אח ולהוי מיפטרא צרתה א"כ ערוה גופא תתייבם וי"ל דהא אמרינן לקמן בפ"ד אחים אמר רב אשי איסור אחות אשה מתלא תלי וקאי איפקע איסורא דאשת אח כלומר דשריא לה להתייבם אתי איסור אחות אשה וחייל אבל לגבי צרה כיון דמחיים לא חל איסור אחות אשה לאו צרת ערוה היא ולפום האי טעמה לית להו לב"ש דרשא דעליה עליה למיסר צרת ערוה ולא דרשא דלצרור ומוקים להו לכדכ"ש ולכדר' כיון דלא אתי איסור אשת אח וחייל על אחות אשה הויא לה צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה כלומר דחשיבי לה כאילו אין כאן אשת אח כלל לגבי הא מילתא וכן אתה דן לגבי בתו וכל קורבי עצמו וכדפי' לעיל ולב"ה כל היכא דקדי' איסור אחות אשה חייל איסור אשת אח עליה באיסור מוסיף דמגו דאיתסרה לגבי שאר אחים איתסר עליה ועוד דכיון דלגבי שאר אחים הויא אשת אח ושריא להו כצרת ערוה במקום מצוה חשיבא ואפי' לגבי דהאי וכל היכא דנשא מת וא"כ נשא חי דקדים איסור אשת אח לגבי ייבום שריא ר"ח ז"ל (רחמנא הילכך) לגבי יבום כמאן דליתיה וחייל איסור אחות אשה למיסריה לדידה ולמסרה לצרתה כנ"ל וי"א דלב"ה אע"ג דאין איסור חל על איסור בעלמא הכא אתא קרא דלצרור וקרא דעליה עליה לומר דחייל למיסר צרת ערוה במקום מצוה ולא מחוור לי דהא אפשר לפרושי הני קראי כדר' שמעון וכדר' וא"כ אמאי מוקמינן להו בחידוש שיהא איסור למסר צרה:

תהא מגילה נקראת וכו' א"ל ר"ל לרבי יוחנן קרי כאן לא תגודדו לא תעשה אגודות אגודו' פי' והוה להו לאנשי כנסת הגדולה לקבוע זמן אחד לכל ישראל יש ספרים שגורסים א"ל

האי לא תתגודדו מיבעי ליה וכו' כלומר א"ל ר' יוחנן ולאו למימרא דר' יוחנן לא דריש לא תעשו אגודות אגודות שהרי זו הלכה רווחת היא אלא ברורי מילתא בעי ולחדודי לר"ל תלמידו ונוסחי דוקני לא גרסי א"ל והתלמוד הוא דמברר ליה להאי דרשא היכי נפקא לן הכין והכין אורחיה דמילתא:

א"כ לימא קרא לא תתגודדו פי' לפי' דאע"ג דכתיב ויתגודדו כמשפטם והוא לשון חבורה הכא שהגדידה על מת מסתייה דלכתוב לא' תגודדו כלומר לא תגודדו בשרכם על מת כדכתב ולא תשימו קרחה:

מאי לא תתגודדו שמא להכי נמי הוא כלומר למשמע מינה תרוייהו ופרכי' ודילמא כולה להכי הוא פי' שלא תעשו אגודות אגודות ומנא לן שלא לעשות חבורה על מת ומהדרינן אם כן לימא קרא לא תגדו כלומר אי לאגודות אגודות בלחוד אתא לימא קרא לא תגודו מלשון יגדו על נפש צדיק מאי לא תתגודדו ולא כתיב תגודדו אתיא כפל התיו לדרשא דאגודות אגודות ומדלא כתיב תגודו וכתיב תתגודדו כפל הדלית לדרשה דחבורה זו שיטת רש"י זכרונו לברכה. ויש מרבותי מקשים על זה היכי מצי למימר דכולהו לאגודת בלחוד אתא דהא גבי מת כתיב והיכי עקרינן ליה מיניה ולפי' פי' דה"ק אימ' דכוליה לחבורה הוא דאתא כדאמינא לך מעיקרא ופריק א"כ לימא קרא לא תגדו כלומר לשון חתיכה וחבורה מדכתיב גודו אילנא ולפי' זה קשיא דנהי דעבדינן צריכותא דליכא למדרשיה כוליה לענין חבורה אכתי איכא למיקשה דדילמא כוליה לאגודות אגודות כיון דכוליה צריך וכיון דעקר מעניינ' דקרא עקר לגמרי ואי אתיא לפרושי דכי אמרינן א"כ לכתוב רחמנ' לא תגדדו ה"ק א"כ דלאגודות אתא לכתוב קרא לא תגודדו מלשון גדודים לא אתי שפיר א"כ למאי דפרכינן דמיבעי ליה לחבורה מהדרי ואמרי דא"כ לכתוב קרא לא תתגודדו וי"ל דאנן פשיטא לן דאתא כוליה לאגודות מכיון דכתיב תתגודדו ולא כתיב תאגדו ורגלים לדבר שהכתוב בענין מת ולא אצטריכי לומר דדילמה כוליה לגדידה וחבורה ומעיקרא אתינן למפשטיה מדלא קאמר תגודדו וכי לא ניחא לן בהאי תירוצא אתי למי' דילמא לא תגדו מלשון גודו אילנא וכן כתוב בשם רב האיי גאון ז"ל ואין פי' זה מחוור לפי הגמר' ועוד דהיכי לא ניחא לן במאי דאמרינן דלכתוב לא תגודדו לשון גדידה ושריטה וניחא לן במאי דאמרי דלימא קרא לא תגדו לשון גדו אילנא והנכון בעיני כפרש"י ז"ל ודקשיא להו היכי עקרי ליה ממת דכתיב גביה לא קשיא דהא שקלא וטריא דתלמוד' הוא לברורי מילת' כל היכ' דאפשר טפי ועוד דדילמא ה"ק קרא בנים אתם לה' אלהיכם וכיון שאתם בני אב א' ואל א' ראוי הוא לכם שלא תעשה אגודות אגודו' וכאלו

יש כאן שתי תורות ושני אלהו' וראוי הוא ג"כ שלא תשימו קרחה בין עיניכם למת כיון שאתם עם קדוש לה' אלהיכם:

א"ל ר' יוחנן לריש לקיש עד כאן לא שנית מקום שנהגו וכו' נראים דברים דר' יוחנן לפום דעתיה דר"ל מהדר ליה לדידך דסבי' לך דכי הא דמגיל' הוי' אגודו' אגודות היכי לא תיקשי לך הא דבמקו' שנהגו והיכי לא תיקשי לך ההיא דב"ש וב"ה דצרות וריש לקיש אהדר ליה טעמ' דהנהו לא קשו ליה אבל ר' יוחנן סבר דאי קשי' הא הנהו דמקשינן ובודאי דכי היכי דהנהו לא קשו האי נמי לא קשי' ומי' לא פי' לנו ר' יוחנן אמאי לא קשי' הא דמגילה וההי' דב"ש וב"ה דצרו' כיון דסבר ר' יוחנן שעשו כדבריהם וליכ' למימר דרבי יוחנן לא דריש כלל לא תעשו אגודות אגודות חד' דהלכה רווחת הוא בכל התלמוד ושפיר מוכחינן לעיל מן המקר' ועוד היכי תהוי כוליה סוגיית דלקמן דלא כר' אבל הנכון דר' יוחנן מתרץ לה כדתרצי אביי ורב' וכי פירשו לה אליבא דר' יוחנן פי' לה:

אמינא לך איסורא ואמרת לי את מנהגא פרש"י ז"ל דההיא מנהג הוא שנהגו וקיימו חכמים דבריהם מפני המחלוקת וא"ת מאי טעמ' שקיימו חכמים דבריה' הא איכא איסורא ומפני המחלוקת שביניהם לא היה להם לעשות מחלוקת בין ישראל אגודות אגודות ותורה כשתי תורות ומוטב שיאמרו שיעשו בכל או שלא יעשו בשום אחד וי"ל דהכי אמרינן שאין לומ' אגודות אגודות ותורה כשתי תורות אלא במה שהיה תחלתו מנהג שנהגו העם ותקנו חכמים דבריהם שלא לנהוג היתר לפניהם מפני המחלוקת שהרי אלו לא רצו כל העיר לחזור ממנהגם לא היו חכמים מקפידים עליהם כ"כ והא דאמרינן דגבי מגילה איסורא הוא פרש"י ז"ל משום דבני י"ד לא מצו למקרי בט"ו וכן בני ט"ו לא מצו קרי בי"ד ולא נקט רבינו ז"ל בהא דין כפרים ויפה כיון דהנהו ודאי לאו איסורא נינהו דקולא הוא שהקלו עליהם מפני שמספיקים מים ומזון לחבריהם שבכרכי' כדאיתא התם ואם לא רצו להקדים ובאו לקרוא בי"ד הרשות בידם וגם אינה תקנה קבועה שהרי בזמן הזה אינה מפני שמסתכלין בהם כדאיתא התם ומיהו ק"ק דכי אתחיל ר"ל למיפרך ממתני' דמגילה פי' שם רבינו ז"ל גם בני כפרים כי שקורין בי"א בי"ב ובני עיירות בי"ד ובני כרכים בט"ו נעשת תורה כשתי תורות וי"ל דמעיקר' נקט מתניתין ריש לקיש פרכי מכולה אלומי קושיא ואף מכפרים ועוד לתת מקום לתשובתו של רבי יוחנן וכשבא רבי יוחנן וחילק בדברים או לר"ל ופי' וחזר רש"י ג"כ ופי' שאין עיקרה אלא מפני י"ד וט"ו דאיכא איסורא אבל יותר נראה דמעיקרא נמי מי"ד וט"ו הוא דפריך בלחוד בדבריו דהכא אלא דנקט ליה כולה מתני' משום מקצתה וכדבעינן לפרושי לקמן והתם לאו איסורה:

והא קתני הלילה ב"ש אוסרים וב"ה מתירין פי' ואיכא דעביד כב"ה והוו להו אגודות אגודות כדפרש"י ז"ל. תמיהא מילתא מאי קא מתמ' ר' יוחנן לריש לקיש דמ"מ דפריך ממנהגא שפיר אהדר ליה ר"ל ובדין תמה עליו אמינא לך אנא איסורא ואמרת לי מנהגא ונ"ל כי רבי יוחנן כי א"ל עד כאן לא שנית מקום שנהגו רישא דמתני' נקט ואין כוונתו אלא משום סיפא דאיסורה ור"ל הוה סבר דמריש' גופה הוה פריך ליה ולהכי א"ל רבי יוחנן ולא תנינן התם נהי איסורה שפיל לסיפא דמתניתין דמינה היא דאמינא לך:

ג"ה התם הרואה אומר מלאכה הוא דלית ליה ולא גרסינן אלא דאע"ג דההוא תירוצא דהשתא מתרצא לן אפילו רישא דמתני' מ"מ תירוצא מתרצינן דבמנהגא ליכא למימר אגודו' תירוצא רויחא שפירא הוה וכדא"ל ר"ל בתמיהות' וצריכא ליה למילי דעלמא דליכא טעמא והרואה אומר מלאכה הוא דלית ליה ואלו הוה אמרינן אלא הוה משמע קצת דלא ניח' לן בההוא תירוצא והדרי מינה:

הדר א"ל ר' יוחנן לריש לקיש ב"ש מתירין את הצרו' לאחים וב"ה אוסרי פי' דסבר ר' יוחנן דכלן עשו כדבריה' ואפי' ב"ש כדמפרש בסמוך ואמאי לא חיישי לאגודו' ולאו למימרא דמשום אגודות אגודות עשו כב"ה לגמרי או ב"ה כב"ש דכיון דמאי דשרו הני הוי איסורא דאורייתא דהני וכל כת וכת מהן עומדים בשמועתם אי אפשר להו לנהוג היתר במה שאסור להני אלא הכי קאמרינן שהיה להם לומר שתהא צרת ערוה חולצת ולא מתייבמת מהאי טעמא דאגודות אגודות:

דף יד.

אמר ליה ר"ל מי סברת עשו ב"ש כדבריהם לא עשו ב"ש כדבריהם פי' לא עשו כדבריה' להקל אלא שהצריכן חליצה דפחות מכן לא אפשר כיון שעמדו בשמועה וא"ת ואם ב"ה עשו כדבריהם לפוטרה שלא בחליצה עדיין יש אגודות אגודת י"ל דהשתא סבירא לן שאפי' ביה לא עשו כדבריהם להקל אלא שהצריכו חליצה א"נ דהשתא סבירא לן דלאחר בת קול הוה וסבירא לן דמשגיחין בבת קול ואין לעשות כדברי עצמן ואפי' להחמיר אלא פטורו' בלא חליצה והראשון יות' נכון בעיני מוהרר"ם ז"ל:

ורבי יוחנן אמר עשו ועשו פירוש בתוספות עשו הם ועשו אחרים כמותן אפי' להקל וכ"ש להחמיר:

ובפלוגתא רב אמר עשו אלימא קודם בת קול מאי טעמא דמ"ד לא עשו פי' דס"ד דשקולים הם בחכמה ובמנין וא"ת ולימא ליה דמשו' הכי לא עשו כדי שלא לעשות אגודות אגודות י"ל דהשתא בפלוגתא דרב ושמואל לא נחתו לדין אגודות אלא לעיקר

הדין ממש דאינהו דקים להו דלית בה משום אגודות כדמפרשינן במסקנא והיינו דלבתר דפרישנ' טעמא דפלוגתא הדרינן למימר ולמ"ד עשו קרי כאן לא תתגודדו כנ"ל מ"ד לא עשו דהא ב"ה רובא פי' מ"ה ז"ל דכיון דב"ה רובא לא עשו כדבריה' לקולא בעד המרובים אבל לחומרא עשו דכיון שעומדי' בשמועה לא סגיא בלאו הכי וכדאמר במסכת עדיות דעקביא בן מהללאל שהיה חולק עם חכמים בד' דברים ובשעת פטירתו אמר לבנו שיעשה כדברי חכמים להקל ואמר לו אתה למה לא חזרתה בך אמר לו אני שמעתי מפי המרובים והם שמעו מפי המרובים אני עמדתי בשמועתי והם עמדו בשמועתם אבל אתה שמעת מפי יחיד ומפי המרובי' ומוטב להניח דברי היחיד ולאחוז דברי המרובין בין לקולא בין לחומרא וכן יש ראיה ממה שנחלקו רבי אליעזר וחכמים גבי תנורו של עכנאי שעמד רבי אליעזר בשמועתו בעד המרובים והביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר בשמועתו ושרפום וברכוהו מפני שהפריז בדבריו להקל כנגד המרובים ושלא ירבו מחלוקות בישראל וגם הוא לא היה מפריז לטהר כדבריו אלמלא בית המדרש ואמת המים נחרבו בדבריו וגדול' מכולן בת קול:

ב"ש מחדדי טפי פי' וכיון דכן הוו להו כשקולי' ואלו עושים כדבריהם ואפי' להקל וגם מורים לאחרים ואלו מורים ועושים כדבריהם וכההוא דאמרינן נפקי שיפורי דמר ושרו שיפוריה דמר ואסרי ובההוא חתיכה גופא דמורו כל חד וחד הרשות ביד כל אדם לעשות כדברי מי שירצה כיון שהן שקולים דאי לאו היכי מפיק שיפורי מאן דשרי אבל בחתיכ' אחרת כיוצא בה קי"ל בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל כדאית' פ"ק דעבודת כוכבי' ממוהר"ב הר"ם:

ולמ"ד עשו קרי כאן לא תתגודדו לא תעשו אגודו' פי' קרי כאן בדב"ה וב"ש לא תעשו אגודות אגודות והא דלא נקט ההיא דמגילה שהקשה ר"ל י"ל דהשתא אשקלא וטרי' דרב ושמואל קיימי וכי מתבררא הא ממילא מתברר' הא דמגילה:

א"ל רבא והא ב"ש וב"ה כשתי בתי דינים בעיר א' הם כך הגרסא בכל הספרים ותמיה לי מילתא מאי כשתי בתי דינים ה"ל למימר שתי בתי דינים הם ואביי נמי היכי טעי בהאי וי"ל דאביי סבר שאין אגודות אגודות בבעלי מחלוקת עצמן לעשות כפי מה שנראה שהוא אמת שכן התירה לו התורה וליכא למימר אגודות אלא באחרים הבאים לעשות כדבריהם כי אע"פ שיכולי' אלו לעשות כאלו ואלו כאלו כיון שהן שקולים מ"מ משום אגודות אגודו' יש לכולן לתפוס שיטה א' לחומרא כשהן בעיר א' והאי לישנ' דקאמ' שתי בתי דינים חד מורו כב"ש וחד מורו כב"ה ורבא אהדר לי' שאם יש לב' בתי

דינים אלו שאתה אומר משום אגודות אגודות אף לב"ש וב"ה עצמה יש אגודות אגודות בב' בתי דינים אלא דלא שאני לן בין הא להא:

והקשו בתוס' ואמאי לא פריך ממגילה ובני כפרים כשמקדימי' לקרוא ביום הכניס' הרי בעירות הם קורים והוו להו ב' בתי דינים בעיר א' כי אלו קורין ביום הכניסה ואלו קורים בזמנם ויש שתרצו בזה תירוצים הרב' ובתוס' תירצו בכלל דבריה' דמגילה לית בה משום אגודות כלל דלא שייך אגודות ותורה כשתי תורות אלא בדבר של מחלוקת שאין אלו מודים אבל בדבר שכולן מודים אלו לאלו ולכל אחד ואחד יש טעם לדבר לעשות כמו שעושה אין בו משום אגודות אגודות הא למה זה דומה ללולב שניטל במקדש ז' ובמדינה יום אחד ותקיעת שופר שהיתה במקדש בחצוצרו' ובמדינה בלא חצוצרת וכיוצא בזה תירץ בירוש' בפ' מקום שנהגו וטע' נכון הוא ומוסבר מאוד אלא דקשה ליה דהא ר"ל פריך ממגיל' ולא אדכר ליה שום גבר' האי טעמא ואיהו נמי לא חזיא ליה וי"ל לפי שיט' זו דר' יוחנן ואמוראי מהאי טעמא לא חשו למיפרך מתני' דמגיל' ולא אדכרוה כלל ור"ל סבר דאע"ג דאיכא טעמא לכפרי' וכן לעריות וכן לכרכים לעשות כל א' לעצמו אין הטע' הכרחי כל כך וכיון שהדבר ביד אנשי כנסת הגדולה לתקן מוטב שיתקינו לכלם זמן א' או שיעשו בי"ד ובט"ו כנ"ל לפי שיטת התוס' הזאת ומ"מ המחוור בזה מה שנרא' מדברי רש"י ז"ל האמורים למעלה ור"ל לא פריך מבני כפרי' דכמנהגא דמי וכיון שאם רצו עושים כבני עיירות ועיקר קושייתו מכרכים ועיירות דהוו להו ב' בתי דינים לב' עיירות ותו לא קשיא פי' דאביי דפרכי בדכוותה משמו של הרשב"א ז"ל:

ת"ש במקומו של ר' אליעזר היו כורתים והא מאי תיובתא לאו מי אמרינן מקומות מקומות שאני פי' והא ב' בתי דינים ב' עיירות הן ובלאו הכי נמי מצי פריק דהשתא במקומו של ר' עקיבא הרואה אומר ברזל הוא דלית ליה אלא דאידך עדיפא ודקארי לה מאי קארי לה שבת אצטריכא ליה סד"א משום חומרא דשבת כמקום אחד דמי קמ"ל כן הגירסא בכל הספרים והלשון הזה מתמיה מאוד דאנן השתא אתינן למימר מאי ס"ד דמאן דמותיב מינה והוה לן למימר קסבר משום חומרא דשבת כמקום אחד דמי והיכי שייך לומר בהא דשבת אצטריכא ליה ותו מאי קא משמע לן ועל כרחינו בא לומר שהתלמוד ביאר לנו שלא הביאו ענין זה לקושיא אלא ללמדנו שאף זה מכלל דיננו שמותר לעשות אגודות אגודות וכ"ת דהא נמי פשיטא וליכא לאורוי בה הא לא לתיובתא ולא לסיוע הא ליתא דודאי צריכא לאשמועי' דלא נימא דמשום חומרא דשבת כמקום אחר דמי וכן הסכים מהרשב"א ז"ל ומסתברא דצריכותא בין לאביי הוה אמינא הוו כב'

בתי דינים במקום אחד ולרבא ה"א דהו כב"ד אחד בעיר א' ולהכי סתים לה תלמודא ולא אדכר לא ב"ד א' ולא ב':

ת"ש דר' אבהו עד אנן הכי קאמר ר' אבהו היכי עביד הכא הכי והכא הכי פי' דס"ד דר' אבהו כר' יוחנן רביה ס"ל שהיה אוסר. וק"ל אי ה"ט הוא דק"ל מאי שיאטי' הכא בהא דאגודות דאיירי בה וי"ל דמייתו לה אגב אורחיה דזמנין דשרי למעבד דין אגודות מפני כבוד רבו והא דפרכי מעיקר ולא אמרת מקומות שאני ק"ל דגבי ר' אבהו דעביד הכי והכי לא שייך האי טעמא כלל ואינו מזה השם דאגודות אלו עושים כך ואלו עושים כך ואין א' מהם עושה כלל שתי תורות והוה לן לאתמוה מאי שייכי הא הכא כלל ומאי קארי לה ונ"ל דאנן ס"ד דקושיי' דמדר' אבהו שמעיד במקומו של ר' יוחנן עושים כך ובמקומו של ר' יהושע עושים בהפך וכדי שלא לשנות ממנה גם עושה ר' אבהו כמקום שהלך לשם ולהכי מהדרי' מאי קושיא דהא מקומות מקומות הם:

והא איכא שמעי' פרש"י ז"ל כשרואה לר' אבהו דמטלטל שרגא במקומו של ר' יהושע ר"ל ויעשה הוא כן במקומו של ר' יוחנן פי' ויקפיד ר"י רבו דהא ידע דמאי דעביד שמעי' דר' אבהו מיניה גמר ליה ופרקי' דמודע לשמעיה שלא יעש' כן בפני ר' יוחנן משום כבודו וי"מ והא איכא שמעי' דחשיד לר' אבהו כדחזי ליה דעבד הכא לקול' והכא לחומרא ואתי איהו נמי למסמך למעבד הכי במילי אחריני ופרקי' דמודע לשמעיה דלא ליטעיה ולא לחשדיה וזה יותר נכון:

לעולם עשו דמודעי להו פי' כי כשהיתה האשה ההיא מבני צרות היו מודעי' להם ופרשי ממנה וכדפרש"י ז"ל ובלשון מוכרח זה הפי' אבל הוא תמוה דאנן השתא פרכי' היכי נסבי מינייהו ועל הנשואות להם אנו שואלים והוה לן למימר דמודעי להו ונסבי פשיטא ומאי רבותא הוא אם עשו כדבריה' והרי יש להם עדות בדבר ואפי' למאן דסבר כי החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו דוקא חשוד אבל דבר שנאמר סבור להורות ולעשות כדין חס ושלום שיהא פסול להעיד בדבר הלכך רבותא דמתני' שאנו נושאים מן הסתם וסומכים על שתיקתם של ב"ש שאלו היתה אסורה להם היו מודעים להם ופרשי וכדאמרי' לקמן ואין נמנעים מן הסת' דמודעי' להו ופרשי והיינו דאמרי בסמוך סד"א צרה קלא אית לה כלומר ואינם סומכים על שתיקותם אלא על החזקה דאלו הות צרה קלא אית לה וזה ברור:

הנ"מ וכו' ורש"י ז"ל כתב דמחמרי בה' בטהרות טפי מב"ש ולפי פי' זה יש לגרוס בשלמא ב"ש מב"ה לא נמנעו דהא טהרות דב"ש לב"ה טומאות נינהו אלא לאו ש"מ דמודעי להו ופרשי ויש לרבי' ז"ל לפרש כן לפי שיטתו זו הנ"מ דאת"ל עשו טעמא דלא נמנעו היינו

משום דמודעי להו ופרשי מדק' הטמאו' וב"ה היכי לא נמנעו מב"ש דהא טהרות דב"ש לב"ה טומאו' נינהו והרי ב"ש עשו כדברי עצמם כליהם טמאים אלא ע"כ טעמם משום דמודעי להו ופרשי ופרכי' ומאי אולמיה דהאי ברייתא מקמייתא פשיטא דאת"ל עשו הכא והכא טעמא משום דמודעי להו ופרשי הוא ואם באנו לומר לא עשו בשניהם י"ל דלא סמכי' אטעמא דמודעי להו ופרשי בשום דוכתא ופרק דאת"ל עשו לא הוה שמעי' מקמייתא שפיר דטעמא משו דמודעי להו ופרשי דדילמא טעמא משום דצרה קלא אית לה ולהכי נקטי אידך מתני' דלא אית לה טעמא דקלא זו שיטת רש"י ז"ל ואינה מחוורת לרבי' ז"ל חדא דלא אמרי הכי נמי מסתברא אלא היכא דאיכא הכרח לדעת לבעל דינו והכא ליכא שום הכרח דהא מצי בעל דינו למימר ליתא בתרוייהו:

דף יד:

לא עשו ב"ש כדבריהם ותו ליכא למשמע כלל טעמא דמודעי ופרשי והק' בתוס' דלהאי פי' ב"ה מחמרי טפי בטהרות והא ליתא דבכל דוכתא מחמרי ב"ש בטהרות טפי וכדאיתא במס' עדיות שלא שנו שם כחומרי ב"ה אלא ג' חבי' של מים מגולגלי' ומשנת אדם נתון תחת הסדק ומשנ' דם נבלות וכלהו אידך ובמס' אהלות כולה ב"ש לחומר' וב"ה לקולא והא דשוקת יהוא ג"כ בכללה לפי' גורסי' כגירסת הספרים דגרסי בשלמ' דב"ה מב"ש לא נמנעו דטמאות דב"ש לב"ה טהורות נינהו אלא דב"ש אמאי לא נמנעו מב"ה דהא טהרות דב"ה לב"ש טמאות נינהו ובהא ליכא למימר לא עשו דהא לד"ה ב"ה עשו כדבריהם וכליהם טמאי' לב"ש הילכך ע"כ יש לך לומר דטעמא משום דמודעי להו ב"ה לב"ש ופרשי ה"נ מודעי להו ב"ש לב"ה ופרשי והשת' אתי שפי' דאמרי' הנ"מ דהא איכ' הכרח כיון דב"ה לדברי הכל עשו כדבריה' ופרכי' ומאי אולמיה דהא מהא כלומ' אי כדבריך הוא דב"ש נמי עשו כדבריה' וטעמא דלא נמנעו ב"ה משום דמודעי להו ב"ש ופרשי ל"ל לתנא למיתני תרתי לאשמיעינן דינו דמודעי להו ופרשי ופרקי דמקמיית' לא הוה שמעי' שפיר טעמא דמודעי להו ופרשי דהא טעמ' משום דצרה קלא אית לה הלכך תנא אידך לברורי ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה וצ"ע:

מאן מודי אלימא ב"ש לב"ה פשיטא בני חייבי לאוין כשרים נינהו פי' דעל כרחין האי הודאה מעין המחלוק' היא ולא שמעינן כי אעפ"י שנחלקו בניהם בדין הצרות מודים הם לענין בניהם של צרות שהם כשרי' דב"ש לב"ה אודו לב"ש ולהכי פרכי דאי ב"ש מודו לב"ה שבני צרותיהם כשרי' מאי קא משמע לן לר' אליעזר ואי ב"ה מודו לב"ש שבני צרותיהם כשרים להני הא ליתא דחייבי כריתות נינהו לב"ה:

ת"ש אעפ"י שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות האי ת"ש מהדר לברורי סוגייא דלעיל אם עשו ב"ש כדבריהם או לא אלא שהכניס התלמוד בנתים גופא דר' אליעזר דאייתי' לעיל ולא בעא למנטר עד סופא דשמעתא דאורחא דתלמודא משום דשמעתי' אדי ואדי איכא טוב' וזמני' דעביד תלמודא הכי בצרות ובאחיו' הא דאחיות בפ"ד אחים אפליגו בו בתרתי גווני כדאיתא התם. ובספק אשת איש ובגט ישן ומגרש את אשתו ובכסף ובשוה כסף רש"י ז"ל פי' בספק אשת איש ב' פירושי' ואין א' מחוור כל הצורך דבשום דוכת' לא קאמרי לממאנת ספק אשת איש אלא כשמה נסיב לה ומאי דפריש דשכיב מרע שנתן את הגט במהיום אם מת ונתייחד עמה בפני עדים הרי זו בכלל ומגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי כי שם נחלקו בפי' ואידך מכללא נפקא והכי פריש לה באנפיה נפשיה ואקדים לה נמי ויותר נר' לרב"ה ז"ל כפר"ח ז"ל דכלל ופרט קתני בספק אשת איש כגון המגרש את אשתו ולנ' עמו בפונדקי וגט ישן כדי נסבא ובדידיה ליכא ספק אשת איש שאין בו אלא משום שמא יאמרו גטה קודם לבנה ואם נתגרשה בו תנשא לכתחלה לד"ה כדאי' התם ספק אשת איש לשון מושאל הוא דלגבי גט ישן מפני שהולד הזה מסופק אם היה מבעלה כשהיתה אשת איש או אחר שנתגרש' ממנו בדרך זנות וכיילי אגב אידך ספק איש דנקט בדוקא:

אא"ב עשו מ"ה נמנעים פי' מדר' שמעון מייתי ראיה דאלו מתנא קמא דילמ' משום דמודעי להו ופרשי וזה היא אהבה וריעות שביניה' שלא היו שותקין מהם כ"ש להניחם לעשות מה שהוא אסור להם לפי דעתם של ב"ה ואעפ"י שהוא התר גמור לדעת דידם ואין לך אהבה וריעות גדולה מזאת וכדאמרינן בסמוך:

ג"ה המדוייקים ותסברא בשלמא ב"ה מב"ש נמנעו דבני חייבי כריתות נינהו אלא ב"ש מב"ה למה נמנעים בני חייבי לאוין כשרים נינהו והכי פירושו ותסברא דהא מתני' מתרצתא היא דניגמר מינה והא קתני שנמנעו אפי' ב"ש מב"ה דהא אסיפא דרישא קאי ואלו ב"ש מב"ה למה נמנעו ופרקי' כדאמר רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לצרת עצמה ולא גרסי' אלא כדאמר וליתיה בשום נסחאות דמייתי לה מעיקרא הוא דקאמר דלעולם מתני' מתרצתא ותפשוט מינה דעשו ב"ש כדבריהם ודקא קשיא לך למה נמנעו ב"ש מב"ה מן הצרות עצמן היו נמנעים שלא להנשא לאחת מהם אלא בחליצה וא"ת בלא הכי נמי לימא ליה דהא נמנעו ב"ש מב"ה היינו מההיא דאפליגי בדינר (ובשוה דינר) כגון אשה שנתקדשה לראובן וחזרה ונתקדשה לשמעון בדינר דלב"ש אסורה לשוק משום אשת איש גמור' דשמעון ולב"ה מותרת לגמרי י"ל דאין הכי נמי דאפשר לשנויי הכי משום פשיטותא דמתני' משמע דאכולה מתני מהדר במאי דאיכא טעם מניעה מיהת

דאלו בגט ישן ואחיות ליכא טעם מניעה ולהכ' אתמה מעיקרא ותסברא ותלמוד בעי נמי לתרוצי לה לפום קושיי' כגון דאפשר ומ"מ אפשיטא מהא מתניתא דכיון דקתני שנמנעו ב"ה מב"ש מפני הצרות וספק אשת איש שביניהם כגון המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק ודינר ושוה דינר מכלל דעשו ב"ש כדבריהם להקל שאם לא כן למה נמנעו וליכא למימר שנמנעו מן הצרות עצמן שלא לייבם אותם דכיון דאמרת ב"ש לא עשו כדבריהם להקל לייבם אותם פשיטא דב"ה נמי לא עשו כדבריהם לייבמם אלא ודאי שמעת ומיהו משום דאי פשיטא בשנויי דחיק כדרב נחמן בר יצחק ולומר דכולה ר' שמעון היא לא חשבי לה פשיטתא שפירת' ושקלינן וטרינן בה ותו דלא אפשיטא אלא לר' שמעון בלחוד ודילמא דרבנן פליגי ומכלל דברינו אתה למד דליתא להה‌יא נוסחא דלא גרסי' ותסברא ונר' לאלתר כדאמר רב נחמן בר יצחק כלומר לעולם לא עשו ומתניתא כדאמ' רבי נחמן בר יצחק דוק ותשכח כנ"ל וכן דעת מ"ה הר"ם ז"ל:

ומ"ש ודאי דאסור ספק נמי איסורא פרש"י ספק כגון אשת איש דמגרש את אשתו דהוי ספק אם בא עליה לשם קדושין ופרקי' לא תימא מן הספק אלא מן הסתם כלל מסתם צרות ושאר נשי' דנסבי להו סתם דנסבי עלייהו דאי איסורה להו מודיעי להו ופרשי ובתוס' פי' וכן הרמב"ן ז"ל מ"ש ודאי צרה או ודאי אשת איש לדידהו דנמנעים משום איסור ודאי אפילו כשהדבר ספק להם אם יש במשפחה זו מאותה שהתירו ב"ש או ב"ה היה להם לימנע דכל משפחותיהם בחזקת נטמעות הן אלא אימ' מן הסתם וכדפרש"י ז"ל ומאי קמ"ל פי' בראשונה דסמכי על שתיקותה ויודעים להם דלא שבקו להו למיספי מידי דחשיבי להו איסור' דאהבה וריעות היו נוהגים זה בזה פי' דאלו מדינא נהי דאסיר למיספ' להו בידי' כדאמר בחולין חס ליה לזרעי' דאב' בר אבא למיספי מידי דלא ס"ל מ"מ כד ספו אינהו מנפשייהו לא מחייבי לאפרושינהו כיון דלדידהו התר גמור הוא אלא דאהבה וריעות נוהגים זה בזה ומאי דסני להו לחברינהו לא עבדי:

הקמ"ל דכלה ר' שמעון הי' פי' הקמ"ל תנא דהא בריי' ואיכא דלא גרסי דהא קמ"ל הולד פגום לב"ש פי' פגום מן הכהונה מק"ו דעבדי לק' מאי דפרכי עליה מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת לכהונה ואף לתרומה לא חשיב לה פירכא:

דף טו.

מאי מה נעשה פי' דבצרות שהתירו ב"ה לשוק בלא חליצ' ליכא למימר מה נעשה לבניהם שהרי כשרים הם לבא בקהל ישראל אף לרבי יוחנן שאינן אלא חייבי לאוין ודי להם תקנה בזה ומהדרינן אמר רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לצרות עצמה פי' לעולם

לא עשו ב"ה לדבריהם להקל אבל ב"ה עשו כדבריהם אפילו להקל ומה נעשה לצרות עצמן שהשיאו ב"ה לשוק בלא חליצה קאמר דרכיה דרכי נועם כתיב פי' ואע"ג דהא לאו מאיסור כולי האי הוא מדחי איסור' כדאי היא תקנת כיון דקי"ל דהלכתא כבית הילל:

תאבני אימתי תבא צרת הבת לידי ואשאנ' קס"ד שייבם אותה א"א עשו ב"ש כדבריהם ע"ד ר"ט כמאן פי' כמאן עביד מעשה אימא ואשיאנה כלומר ה"ק אימתי תבא צרת הבת של אחרים לידי ואשיאנה לעצמי בלא חליצה כב"ה ואי בעית אימא יש תנאי בביאה איכא ביניהו פרש"י ז"ל שקדש הערוה על תנאי שאין עליה נדרים דת"ק סבר אינה מקודשת דלא אחליה לתנאי ולפי' צרתה מותרת ואחרים סברי דאחליה לתנאי כשבעל וקדושיה קדושין ולא נפטרה צרתה אלא מפני שהיתה הערוה אילונית וקא מפליגי הני תנאי בפלוגתא דרב ושמואל שבפרק המדיר ומיהו לא אתי שפיר לישנא דיש תנאי בביאה להאי פי' ובחידושי פי' הראב"ד ז"ל כי התנה עם הערוה כשבעלה לשם קדושין ולא נתקיים התנאי ופליגי ת"ק ואחרים אם חל תנאי בקדושי ביאה מי אמרינן כיון שאי אפשר ע"י שליח אין תנאי חל עליו כדאמר גבי חליצה או דילמא שאני ביאה דאיתקוש הוויות להדדי וכדאית' בפר' המדיר ולקמן במכילתן ת"ק סבר יש תנאי ואחרים סברו אין תנאי וקדושין גמורי' ולא נפטרה צרתה אלא מטעם איילונית ואע"ג דהת' בכתובות ובמכילתין אמרי' בלא שום פלוגתא דיש תנאי בביאה דאיתקוש הוויות להדדי אליבא דההוא תנא דהתם אמרי' לה דס"ל כרבנן דהכא ונהג בו ב' פטורי' אחד כב"ש:

ש"מ עשו וא"ת והא אפי' למ"ד לא עשו היינו שלא עשו להקל אבל להחמיר עשו והכא להחמיר הוא י"ל דנהי דאינהו גופייהו עושים כדבריהם להחמיר לא היו מורים כדבריהם להחמיר וכ"ש בר"ע שהוא מדב"ה לא היה לו לעשות כדבריהם כלל ואפי' אם הוא מסופק הלכה כמאן ובדין הוא דמצי למפרך וליטעמיך הא תרתי דסתרן אהדדי הוא וכדפרכינן בפ"ק דר"ה אלא דלא חיישי' ופרקינן כדפרקי' התם דר"ע גמרי' אסתפק לי' ובדין הוא דמצי למימר דהא רבי יוסי בר יהודה פליג התם ואמר לא מנהג ב"ש וב"ה נהג בה אלא מנהג ר"ג ורבי אליעזר נהג בהא דהאי תירוצא ניחא ליה טפי וכי הוא מוכרח אליבא דהאי תנא וההוא נמי בדוחק בא שם דאמרינן כריך ותני כדאית' התם והא דמייתי מהא דפוחת את המעזיבה ומההיא דשוקת אלמא עשו משו' דאע"ג דלחומרא היא למ"ד לא עשו לא היו להם לעשו' בפרהסיא כ"כ כיון דסגיא להו בלאו הכי והיינו דפרקינן דלאו בפרהסיא היא כי הרואה אומר לאפושי אוירא או לאפושי מיא עבדי ומהאי פי' שמעינן דלמ"ד לא עשו עושים היו כדבריהם לחומר' בדרך צינעא ודרשי כשל ב"ש וב"ה שהם ב' בתי דינים ואפשר דמרן ז"ל לא נקטה אלא לומר שלא

היה להם לעשות בפרהסיא אפילו להחמיר שלא יראה אדם במחלוקת ואגודות כן נראה מלשונו קצת:

שוקת יהוא פרש"י ז"ל אבן חלולה היתה ולא היה בה מ' סאה אלא עירוב מקו' שהיה לה בנקב כשפופר' עם מקוה טהורה ממעיין שבצדה ובריית‍א סתמא נקט אפילו בחקק' ולבסוף קבעה אי אורחא דמילת' וכיון שכן אף משום שאיב' יש בה אפילו כלי אבנים כלי גללים דטהורים פוסלים הם במקוה כשיש להם במקוה כדאיתא במתני' דהמניח כלים תחת הצנור ומיהו בעירובי מקואות זה יש לו טהרה מזה וכדאמרינן בפ' חומר בקדש מטבילין היו על גבי כלים ואוקימנא כשהיה סמוך להם עירוב כשפופרת הנאד ומיהו אם זה מעין היה כדברי רש"י ז"ל צריך היה כמוציא רמון בההיא דירוש' דמסכת יומא בים שעשה שלמה כדאיתא במסכת י"ט ודוכתי אחריני אלא שיש לפרש דההיא הצריכו התם כרימון כדי שלא יטמא מן הטבל בו כדפר"ת ז"ל והנכון דהכא נמי מקוה היה עירוב מקואות כשפופרת הנאד וכעבים וכחלל אשמועינן שישערו בנקב זה מפני שהוא חשוב בענין זה להוציא משקה ובתר הכי אשמועינן שיערו שהוא כב' אצבעות חוזרות בתוכו וכדפרש"י ז"ל:

דף טו:

אין אני אוכל זתים פרש"י ז"ל ראה אותה לחין והכיר שהיה ממשקה של זתים מגולגלי' שהוא מכשיר לפי דעתו דאלו מוחל ראשון דכ"ע אינו מבשל ולפי' מוסקים בטומאה וחשש שהיה החבית טמאה משני טומאת עם הארץ שנגע על גבה והוא תימא דחבית כלי חרס הוא שאינו מטמ' מגבו במגע י"ל דבעם הארץ החמירו שיהא מטמא אותו מדבריהם מגבו וצ"ע ומיהו אין צריך לפי' דבלאו הכי נמי אפשר לחוש שמא נגע בתוכה א"נ שהיא עצמה טמאה לפי שמוסקים בתחל' בטומא':

שהיו בני צרות פי' בני צרות שהותרו לשוק בלא חליצה כדברי ב"ה וכדפרש"י ז"ל ובניהם כהנים גדולים דקסברי שאין הולד פגום לכהונ' דקל וחומר מאלמנה פריכא הוא וא"ת לרבי יוחנן בן נורי דפסיל לעיל מאי איכא למימר י"ל דאיהו לא חזי האי עובדא א"נ דאיהו סבר שלא ברצון ב"ש נעשה אלא שהיתה יד ב"ה תקיפא אבל לר' יהושע דברצון ב"ש נעשה והיינו דפשיט מיניה כשרים לכהונה למפשט ולד מחזיר גרושתו פי' נקט האי משום דדמי ללאו דשומרת יבם שאין בו כרת ואינו זר אצלה מעיקרו דאלו בחייבי כריתות או לאוין שאין זר אצלם מעיקרא כגון זר או ממזר ועבד ונתין הרי הן מתחללת

בביא' לכהונה ותרומ' כדאית' לקמן במכילתין ושפיר איתא לק"ו דאלמנה בלאו שום פירכא וכדפרש"י ז"ל:

דף טז.

והא ר' יוחנן הלכה כסתם משנ' פי' ואע"ג שיש מחלוקת ר"מ ורבנן במשנ' זו גבי כותיים ובהא דרק' נמי יש מחלוקת רבי יהודה וחכמים בסתמא דבין הגויים ליכא שום פלוגתא וסתם משנה חשיב לרבי יוחנן וכשאמרו בירושלמי כי אם יש מחלוקת בצרה לא אמר ר' יוחנן זהו יש מחלוקת על הסתם וזה פשוט:

דף יז.

כיצד אשת אחיו

פי' כיצד דין ערות אשת אחיו שלא היה בעולמו לפטור צרת' אבל לא פריש לן כיצד פוטרת צרת צרה דההיא לא סגיא בפחות מג' אחים שהיו בעלמא וכיון דפריש דין בפ' דרך כלל על כל העריות חזר ולא חש לפרש כן דין ערוה וצרתה כיצד לפרש דין נולד ואח"כ ייבם או ייב' ואחר כך נולד ופלוגתא דר' שמעון ורבנן וכולה מתני' פשוטה:

גמ' אמר רב נחמן מאן דתני ראשונה לא נשתבש קשה להו לרבינו ז"ל אמאי לא תני רב נחמן איכא דתני ראשונה ואיכא דתני שניה מאן דתני ראשונה לא משתבש כדאמר דוכתי בדכוותיה ויש שפי' שאין זה מוכח ורב נחמן רצה לקצר לשונו ונכון הוא ויש שפי' שאין כאן שתי גרסאות אלא שפירש רב נחמן דמאן דבעי למיתני הכי לא משתבש ומאן דבעי למתני הכי לא משתבש דשפיר שייך למקרי שניה או ראשונה וכן נראה קצת מפרשים ז"ל מאן דקארי לה לא משתבש ואין זה מחוור כיון שהמשנה פשוטה בגרסא זו לפנינו שקורא אותה ראשונה היה צורך להשמיענו שנוכל לקרותה שניה שהרי אין לנו לשנות ל' המשנה בכאן שחייב אדם לומר בלשון רבו ואחרים פי' דהא אשכחן תנא בפ"ד אחים דקארי להך ראשונה דמתני' שניה וקורא שניה דהכא ראשונה דתנן התם ג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות וא' נשוי נכרית ומת א' מבעלי האחיות נשא נשוי נכרית את אשתו ומת השני' יוצאה משו' אחות אשה והראשון משום צרתה וכפי' רב נחמן דליכא שבושא בחדא מהני (והתם) הוה ליה לרב נחמן לפרושי התם בתר דתנינן להו תרוייהו י"ל דכיון שהיו המשניות שגורות בפי כל התלמידים רצה לפרשה מיד בכאן על משנה ראשונה ולפי שטה זו הא דאמר בסמוך מי לא עסיקי' דייבם לבסוף כנס

ה"פ דאע"ג דתנינן בהדיא שכנס ואח"כ ייבם מ"מ לא נקט בדוקא ואין לשנות מפני כן ולקרא שניה:

דף יז:

אשת אחיו שלא היה בעולמו היכי כתיב אמר רב יהודה וכו' ק"ל למה לי קרא תיפוק לי משום דרכיה דרכי נועם כדאמרי' לקמן שלהי יש מותרות דאתינן למעבד ק"ו שנעשה מתים כחיים שאם היו לו בנים כשמת ומתו אחרי כן שתתייבם אשתו ומהדרי דלא אפשר משום דכתיב דרכיה דרכי נועם פי' דכיון דהיו לו בנים והתרתם אותה לשוק ונשא אין זה דרכי נועם ושלום שתחזור ותאסור אותה אם אתה אומר שתתייבם לאשת אחיו שלא היה בעולמו אם מת ולא היה לו אח כלל והרי הוא מותרת לשוק ונשאת אם נולד לו אח אחר כן ואתה אוסרה אין זה דרך נועם ושלום ואין לומר דהכא ימתין עד שימות אבי המת כי שמא יוליד ויהיו לו אחים דא"כ התם נמי נימא דתמתין וי"ל דהכא יכולה היא להמתין עד שימות חמיה אבל התם שיש לו בנים היאך נאמר שתמתין עד שימותו ותתייבם ואין זה מחוור אבל הנכון כמושפי' בירוש' דהכא כשהיתה אשת אבי המת מעוברת קאמרי שתמתין עד שתלד ויה' יכול לייבם א"נ דהכ' מיירי בשיש למת אחים אחרים שהי' זקוקה להם דמשום דרכי נועם ליכא שהרי אסורה מחמתה וזה יהיה יותר מחוור אלא שבתוספות הקשו דהא אשכחן אחיו שלא היה בעולמו בחד אח והוא שמודה בו ר' שמעון אף לרבי אושעיא וא"כ היכי נקטי לה הכא אסתמ' לכך אין לנו אלא כדברי הירוש':

יחדיו המיוחדים בנחלה פרש"י ז"ל שהם ראוים לירש זה את זה ולקמן כד פרכי דילף אחוזה אחוזה מלוט ואמרי' יחדיו המיוחדים בנחלה פי' רבינו ז"ל שראוים שניהם ליירש נחלה אחת ובודאי דלהני פירושי איכא פירכ' אבל חדא באנפי נפשי דלמאי דפריש שירשו זה את זה א"כ תקשי לן אחוה דלוט שיורשים זה את זה ולמאי דפריש שירשו שניהם נחלה א' תקשי לן דאחים מן האם יורשי נחלת אמן אם לא בעל אבל ישוב פירוש רבינו ז"ל דמיוחדים בנחלה תרוייהו משום שיהו ראויים לנחול נחלה אחת וראוי לנחול זה את זה וכל היכא דליכא הני תרתי לא קרינן ביה יחדיו אלא דמרן ז"ל פריש בכל חדא וחדא מהני דרשי מאי דצריך מן המקרא לפום האי דרשא בלחוד וזה ברור מאוד לפי קוצר דעתי ומיהו אכתי קשה שהרי אחוה דלוט ראוים ליירש נחלה אחת ג"כ וכן הרן ואברהם יורשים את תרח וליכא למימר דלוט את הרן אביו יורש בקבר דהא אמרינן בפ' יש נוחלים דיכול בר ברא למימר אנא אביה דאב' יריתנ' י"ל דא"ה כיון דירושת לוט

את תרח ע"י מי שנחל היא באה וכי איתיה להרן לא ירית לוט לא קרינן בלוט ואברהם שנוחלין נחלה אחת:

גרסי בכמה ספרים רבא אמר אחים מן האם דמלישנ' קראי וה"פ לא צריכו קרא דיחדיו להוצי' אחים מן האם דמלישנא דאחים גופיה נפקא וכ"ת לאו מופנה לאיי אפנויי מופנה מדהוה ליה למכתב רעים וק"ל דלעיל משמע דההוא דבני יעקב בלחוד הוא דמופנה ולא ההוא דלוט ותו בתר דכתיב יחדיו למעוטי אחוה דלוט מופנה דלוט למה לי והנכון דהכ' על הא' קאי דדילמא ס"ד דהאי דלוט מופנה ושלא לתת לבעל דין לחלוק כתיב יחדיו וגלי לן דהתם אצטריכ' למכתב אחים כדי לקיים הענין שמדבר בו דהא קרי ביה באחים גמורים ואינו בדין שתהא מריבה ביניהם הא מהיכי תיתי ייבם. בנחלה תלה רחמנ' פרש"י דכתיב יקום על שם אחיו ודרשי ליה יקום לנחלה והקשו עליו דהא מאי אריי' דהתם לא אמר הכתוב כי הראוי ליירש ייבם אלא אמר כי המייבם ירש לאחיו ולסלק הנחלה מן האחים וגם לסלק' מן האב אלי'ב' דמקצת תנאי כדאי' לקמן א"כ אנא אמינ' שלא לסלקה אלא בזה אח דאב' ואמא שייבם ויירש לא ייבם ולא יירש ועוד דא"כ למה ליה לר' יהודה יחדיו למעוטי אחים מן האם תיפוק ליה מדכתיב יקום על שם אחיו לנחלה והנכון דה"פ ייבום בנחלה תלה רחמנא מדכתב יחדיו המיוחדים בנחלה וגבי נחלה אין צד האם מעלה ולא מוריד וצד האב בלבד הוא שגורם וכן פי' הר"ם ז"ל חדא הואיל וחדוש הוא שחדשה תורה דקא משתריא ערוה עד דמייחדא באב' ובאמ' פי' ולא נדרוש המיוחדים בנחלה אלא נדרוש המיוחדי' לגמרי מן האב ומן האם וק"ל אדרבה אין לך בו אלא מקום חידושו לבד ולא התיר הכתוב אלא אחים מן האב דאיכ' חדא איסורה ולא אחים מן האב דאיכ' תרי איסורי ולעולם יחדיו המיוחדים לנחלה וי"ל דכיון דייבום בקורבה תלה רחמנ' כדי לקיים שם לאחיו הוה אמינ' דכל שקרובי טפי ראויים להקים שם וראויים להתיר בשבילם איסור אשת אח והלכך עד דמיחדי באבא ובאמ' לא מייבמי ולא נדרוש המיוחדי' בנחל' אלא מיוחדי' בקורבה גמורה קמ"ל אחים דילפי' מבני יעקב דמצד האב סגי הלכך יחדיו היינו מיוחדי' בנחלה כדפ' הרמב"ם ז"ל:

אמר רב הונא אמר רב שומרת יבם שמתה מותר באמה פי' דאע"ג דחמות מן האירוסי' אסורה מדאוריית' הא שריא ואפי' מדרבנן ודייק תלמודא אלמא קסבר רב אין זיקה פי' דזיקת יבמה לא חשיבא קנין ואירוסין אפי' מדרבנן ואפי' יבם אחד דסתם שומרת יבם ביבם אחד היא:

ולימא הלכה כדברי האומר אין זיקה פרש"י ז"ל דהיינו רבנן דפליגי עליה דר' יהודה בן בתירא דקתני שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה משום דר' יהודה בן בתיר' א"ל המתן

עד שיעשה אחיך הגדול מעשה ביבמתו כי היכי דלא ליפגע באחות זקותו ואמר שמואל הלכה כר"י בן בתירא ומדקאמ' הלכה מכלל דפליגי רבנן עליה ומשום הכי פרכי הכא דלימא רב הלכה כדברי האומר אין זיקה או לימ' ר' סתמא משום הכי כרבנן או לימא בהדי' הלכה כרבנן דפליגי עליה דר' יהוד' בן בתיר' והיכי עביד לה מימר' באפי נפשה:

והקשו על רבינו ז"ל דכיון דלא אשכחן לרבנן דפליגי עלה בהדי' אלא מדשמואל הוא דדייקי לה לא הוה ליה למיפרך מינ' אליב' דרב להה'י דדילמא פליג רב וסבר דלא פליגי רבנן על בן בתיר' ואינה קושיא כ"כ דתלמודא לא הוה בעי לאפושי פלוגתא ומשמ' ליה דרב ושמואל לא פליגי בהא מילתא דלא הויא סברא אלא גמרא ובתוס' פירשו דאנן השתא לא מסיימי' שום תנא דקים לן דאיכ' תנאי טובא דסביר להו אין זיקה ואפי' בחד וזה יותר נכון:

ומהדרי דאי אמר הכי הוה אמינא הני מילי בתרתי לפרש"י ז"ל אתי שפיר דר' יהודא בן בתיר' בתרי מיירי והא דרבנן פליגי עליה דאמרי אין זיקה היינו בתרי ולפי' דידן נמי יש לפרש שפיר דכל היכא דאמר הלכה כדברי האומר אין זיקה סתם מסתמא הוה מוקמי' לה דאין זיקה בתרי והא דרב ושמואל ס"ל במאי דקאמר דרבנן פליגי עליה דר"י ב"ב ופסיק הלכ' כרבנן א"נ דתלינן לה כר' יהושע דאמ' יכול א' משני' וכדר' אמי בר חמא דמפרש לה משום זיקה דכיון דאיכא דסבר אין זיקה בתרי ויש זיקה בחד אע"ג דאיכא מאן דסבר דאין זיקה ואפי' בחד אנן הוה מוקמ' לה חדא דהא הוא מסתברא טפי ועוד דתפסת מרוב' לא תפסת:

ופרכינן לימא הלכה כדברי האומר אין זיקה ואפי' בחד פרש"י ז"ל דהיינו ר"ע דאית ליה הכי במס' נדרים דקתני גבי שומרת יבם שנדרה אינו מופר לה לא לאחד ולא לשנים ואינו מחוור דההיא אליבא דרמי בר חמא הוא דפריש לה התם מה"ט דסבר ר' עקיבא אין זיקה אפי' בחד אבל רבא ורב אשי פירשוה בטעמא אחרינא דאפילו תימ' יש זיקה אינו מפר לפי שאין היבמה גמורה ובעלה כיון שאין חייבים עליה משום נערה המאורסה וכדפי' התם לכך יש לפרש דהיינו רבי מאיר או רבי כדאיתא לקמן:

אי אמר הכי הוה אמינא אפי' מחיים פי כיון שאין זיקה אפי' מחיים מותר באמה ורשאי לקדש או לכנוס אותם קמ"ל לאחר מיתה מותר באמה אבל מחיים לא משום דאסור לבטל מצות יבמים פי' דכיון דסבירא לן אין זיקה אם היה מקדש לאמה היתה זיקתו גרוע של זו נפקעת לגמרי ונפטרה מן החליצ' ומן הייבום וכדאיתא בפ' ב"ש אליבא דר"ג דאמר אין זיקה המקדש אחות יבמה נפטר' והלכה לה ואסור לבטל מצות יבמית ונראי' דברי ר"י ז"ל שפי' דהכא סתמא קא"ל רבא ואפי' לר"ג דאמר אם מיאנ' מיאנ' ואם לאו

תמתין עד שיגדיל ותצא הלזו משום אחות אשת אח דסבר אין זיקה ומותרת לבטל מצות יבמין וכדאי' לקמן בשמעתיה שאני התם כי בעל הקטנה היתה נשואתו כבר מנשואין דרבנן קודם שתפול יבמה זו לפניו ומש"כ בזו שבא לקדש אמה אחותה לאחר שהיתה זקוקתו וטעמא דמסתב' הוא ואע"ג דאמרי' התם אליבא ר"ג המקדש אחות יבמה נפטרה יבמה והלכה לה ההיא בדיעבד אבל לכתחילה מודה הוא דאסור לקדש ואע"ג דאמר לקמן בשמעתי דלר"ג שתי אחיות שנפלו לשני אחים מייבם חד מינייהו ולא חיישי' דילמא אדמייבם חד מיית אידך ומבטל מצות יבמי' דאידך והתם בבת אחת נפלו עליו והוא מבטל מצות יבמים מאידך בידי' שאני התם דהוה כאילו היתה זו נשואתו כבר שאין טעמו של ר"י ז"ל לומר דמודה ר"ג בכל הבא לקדש אחות יבמה לכתחילה שהוא אסור הואיל ויבמתו היתה לפניו שזה נראה כבא לעקור מצות יבמי' דמה טיבו אצל הפנוי' ההוא מש"כ בדר"ג שהיתה נשואתו כבר ואשתו הראשונ' הוא מקיים ומ"ש רב אידך דמצות ייבום שלו הוא עה עסוק (צ"ל שם מסיק) כי אף זו שמייבם זקוקתו היא וזה ברור ויש שהיו סוברים לפרש עוד דמודה ר"ג בזו משום דהתם הוא דממילא מבטל מצות יבמי' לכי מיית חבריה דאלו בשעת ייבום לא מבטל ובאידך דקתני תמתין עד שתגדל ותצא לזו משום אחות אשה דבגדלותה של זו אידך נפקעת מאליה וזה אינו דההוא דר"ג דאמר בפ' ב"ש אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמים לא אתיא אלא כשבעל לאחר שהגדיל כדמוכח בפ' ב"ש וכדבעי למימר תמן אלא עיקר הטעם כמו שפי' ר"י ז"ל דתנן יבמתו שמתה:

באחותה אין באמה לא וא"ת מאי קושיא האי תנא סבר יש זיקה ורב סבר לה כמ"ד אין זיקה וי"ל דקים לן דההיא הלכתא היא דהויא סתם משנה שהיא הלכה ור' יהודה אמר שומרת יבם שמתה אסור באמה וכדמפרש טעמא דקסבר יש זיקה אפילו בחד ואפי' לאחר מיתה ודווקא אסור באמ' ואפי' לאחר מיתה אם קדשה אפי' מחיים קדושי' תופסי' לו בה דלא אלימי זיקה שלא יהיו קדושי' תופסי' בקרובתא והכי מוכח מההיא מדר' יהודה בן בתירא דאע"ג דסבר יש זיקה ואסור באחות' עד שיעשה אחיו הגדול מעשה קדושי' שקדש לאחותה קדושין הן והוא אסור ביבמתו משום אחות אשתו והמעשה תלוי באחיו ופרכי' ולימא הלכה כדברי האומר יש זיקה פי' שיאמר כן בסתם ומהדרי' דאי אמר הכי הוה אמינא הני מילי בחד דאע"ג דאיכא תנא דסבר יש זיקה ואפי' בתרי אנן הכי אמרינן מטעמי דכתיבנא לעיל והא כי פליגי בתרי פליגי פרש"י דר"י בן בתירה ורבנן בתרי פליגי ובתרי אמר ר' יהודה בן בתירא דיש זיקה וק"ל דמ"מ הא איכא תנאי אחריני דסברי יש זיקה בחד ואין זיקה בתרי וי"ל דלא אשכחן בהדיא כן במתני' כדאשכחן בהא

דר' יהודה בן בתירא בהדיא וכיון דכן סבי' לן דאפי' אמר רב סתם כדברי האומר יש זיקה משום דר' יהודה קאמר ליה וסבר לה כשמואל חבריה דפסק כוותיה א"נ ה"ק דכיון דבמתני' סתם אשכחן דפליגי בהדיא לימא בהדיא הלכה כר' יהודה בן בתירא קא משמע לן דזיקה בהדיא לא מפקעת פירש בלא שיעשו ביבמה שום מעשה או חלוצה או ייבום:

דף יח.

מתיב רב הונא בר בר חייא עשה בה מאמר וכו' וא"ת ומאי קושי' אי תנא דמתני' סבר אין זיקה אפי' בחד הא איכא תנאי דסברי דיש זיקה אפי' בתרי וכ"ש בחד תירצו בתוס' דקושייא משום דמתני' הלכת' כסתם משנה היא והא דהדר מותביה מברייתי' משום דסברי דההיא ברייתא לפרושי מתני' אתיא ולכי מתיב ליה לפרושי מתני' דוק' קתני מאמר ולאפוקי ממאי דדחי רבא דמאמ' לאו דוקא ודחי' לה דההיא ר"מ היא ופליג אמתני':

וכשתמצא לומ' דלא פליגי ומתני' כברייתא דסבר אין זיקה לית הלכתא כמתני' דיחידא' היא כר"מ וסתם לן תנא משום דסתם מתני' כר"מ ולא משום דתהוי הלכת' והא דאוקימנא כר"מ ולא אוקימנא כרבנן דפליגי עליה דר' יהודה איבעית אימא משום דלא פליגי בה בהדיא ואי בעית אימ' והוא הנכון משום דבסיפא קתני דברי ר"מ וכדאיתא לקמן בתניא כוותה וכדפרש"י ז"ל וא"ת היכי חשבי' לסתם מתני' דהכא הלכה דהא סתם ואח"כ מחלוקת היא דבפ"ד אחים תני סברא דר' יהודה בן בתירא דפליג עלה וסבר יש זיקה ואפי' בתרי וקיימי לן סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם י"ל דלא חשיב ההיא מחלוקת כיון שלא שנו שם אלא דברי ר' יהודה ומשום ר"י אמרו קתני וליה לא ס"ל וכפ"י בתוס' דודאי סתם ואח"כ מחלוקת היא והא דאותבי' ממתני' ומשום דסבי' לן דתנא דמתני' לדברי הכל קתני לה דאפי' למ"ד יש זיקה כיון שמת היבם פסקה זיקתו דמיתה בכדי פקעה כמיתת היבם לגבי אידך לגמרי וה"ה דכי מתה היבמה פקעה זיקתה לגבי קרובותי' ודלא כר' יהודה ומהאי טעמ' נמי מותבי' מברייתא ודחי דלעולם למאן דסבר יש זיקה לא פקעה בכדי וההיא ברייתא ר"מ הוא דאמר אין זיקה והה"נ דכי אמרי' מתני' ולא צריכי לדחויי דרבא ולהאי פירושה אתיא שפיר הא דהדר פרכא וסבר ר"מ אין זיקה והתנן וקושיי' על מאי דפרקי' אליבא דר' יהודה דפריש טעמא דמתני' משום דסבר אין זיקה ותקשי לך אידך סתמא דסבר יש זיקה וסתם מתני' ר"מ דבשלמא למאי דמותיב ר"ה בר חייא דאנן סברי דר"מ סבר יש זיקה מחיים דמתני' אלא דפקעה כמתני'

וכמתנית' דהכא אבל לפי הראשונים קשיא לן טובא מאי פרכי השתא אליבא דר' יהוד' דהא לכולי עלמ' קשה דבמתנית' קתני בהדיא ר"מ סבר אין זיקה ובאידך תנן סתם יש זיקה וסתם מתני' ר"מ ויש מתרצי' דלדידן לא הוה קשיא דאנן הוה סברי' דאע"ג דסיפא דמתני' ר"מ רישא לאו ר"מ אבל לרב יהודה דדחי דכולה ר"מ קשה ואין זה מחוור דאנן אפשר דסברי מעיקרא דרישא דברי הכל וסיפא ר"מ אבל הוה סלוקא אדעתין דתהוו רישא רבנן וסיפא ר"מ ואחרים פירשו דהא דפרכינן השתא מדר' מאיר אדר"מ לאו על מאי דפרקי אליבא דרב יהודה אלא לדברי הכל פרכי לה דכיון דמייתי לה להא מתנית' דר"מ בעי' לברורי ואורחא דתלמודא בהכי:

דילמא אדמיית חד מיית אידך וקא בטיל מצות יבמין פי' דכיון דסברי אין זיקה מכיון שבנה לא נפטרה אחותה היבמה האחרת והלכה לה והקשו בתוס' והא ר"מ לא חייש למיתה כדאמרי' במס' סוכה גבי העושה בהמה דופן לסוכה וכדאמרי' נמי במס' גיטין דהא דקתני' דשכיב מרע שאמר הרי זה גיטך שעה א' קודם למיתתי אסור' לאכול בתרומה מיד אתיא כר' יהודה דחייש למיתה ולא כר"מ דאמרי' נמי דר"מ לא חייש לבקיע' הנאד וכן בפ"ק דיומא אמר ר' יהודה אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו ורבנן פליגי עליה דלא חיישי למיתה ומסתמא הנהו רבנן ר"מ היא דסבר דלא חיישי למיתה תירץ ר"י לוי ז"ל דכי לא חייש ר"מ למיתה היינו דלזמן מועט כגון בקיעת הנאד דחששא דחד יומא הוא דלא שריא ר"מ אלא לשבת בלחוד וכן גבי דופן סוכה דחד יומא הוא וגבי יום הכפורים נמי חד יומא הוא ועוד דהתם איכא טעמא דא"כ אין לדבר וכו' וכן גבי תרומה נמי לא חייש שתמות לאחר שעה אבל מיתה דלאחר זמן מרובה חייש וגבי ייבום דילמ' לא מייבם אידך לאלתר עד לאחר זמן מרובה ומיית אידך וקא מבטלא מצות יבמי' ואחרים תירצו דר"מ לא חייש למיתה או לבקיעת הנאד כשיש בדבר שום הפסד ומשום צורך דבר כגון שלא להפסידה בתרומה וכן גבי בקיעת הנאד לצורך שבת דהא בערב שבת עם חשיכה מיירי שאין לו פנאי לעשר וגבי סוכה כשאין לו דבר אחר לעשות סוכתו וגבי יום הכפורים אע"ג דצור' הוא מ"מ אין לדבר סוף אבל הכא כיון דאפשר דמיית ואפשר בחליצה למה נביא עצמינו לבית הספק לבטל מצות יבמין כיון דאפשר דמיית אידך ואין זה מחוור כל הצורך דהא אמרי' לקמן דחליצה במקום ייבום לאו מילתא היא אלא אם כן אתה אומר דמצות חליצה קודמת למצות ייבום וכאבא שאול:

ואי אין זיקה תבטיל דהא ר"ג דאמ' אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין אתי' ע"כ להההוא מאן דאמ' בפ' ב"ש דסבר ר"ג דקדושי קטנה כי גדלו לא גדלו בהדה ואי בעל לאחר גדלות גמרו קדושי' ואי לא לא הויא מקודשת וכיון דשרי לבעול אחר שתגדל ואעפ"י שהיא

אחות זקוקתו קסבר אין זיקה וכדפרש"י ז"ל הכא וסברא נמי מותר לבטל מצות יבמין שהרי זיקת אחותו קדמה לקדושי' של זו והוא מבטל אותה זיקה בידים כשבועל דסבר ר"ג המקדש אחות יבמה נפטרה יבמה והלכה לה אבל להההוא לישנ' דאמר דכי גדלה גדלי קדושיה בהדה דילמא לא שרי ר"מ לבעול וסבר יש זיקה וליכא בטול מצות יבמין דאדרבה מכי גדלה הא איגלאי מילתא למפרע שה"ל אחות אשתו ולא רמיא קמיא כלל וממילא מבטל זיקה מעיקר' והכא בכל דכן פרכי שפיר מיהא אדרבא דכיון דהתם שרי לבעול ולבטל בידים מפני שהיתה נשואתו כבר כדפריש זכרונו לברכה כ"ש הכא שאין עושה בטול חוצה לה אלא שמייבם יבימתו הזקוקה לו ג"כ ובמצותו הוא עסוק:

הא דרב יהודה דשמואל היא פי' דפסק כר' יהודה דאמר יש זיקה ומיהו לא מוכח מהכא דזיקה בכדי לא פקעה כדאמר ר' יהודה אלא דאנן לא אתינן השתא אלא לאורויי לענין יש זיקה מחיים דמדשמואל הוא דאילו רב אין זיקה ס"ל וכדרב יהודה ושפיר אתיא הא אפי' לפי התירוצי' ' האחרונים שכתבנו לעי' דאע"ג דבסוגיי' לא פרכי לרב יהודה אלא במאי דקאמ' דזיקה בכדי לא מפקע' מ"מ ה"נ אשמועי' רב יהודה דיש זיקה וצריך הוא לסיוע כזה ולומר דכשמואל היא:

דף יח:

המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה פי' לייבם או לחלוץ ובהכי פקעה זיקה מינה לגבי דהאי ושמעינן מינה דבקדושי אחותה לא פקעה זיקתה מיניה למ"ד יש זיקה וההיא דאמרי' ור"ג המקדש אחות יבמה נפטרה יבמה והלכה לה והיינו משום דסבר אין זיקה והקשו בתוס' מהא דאמר לקמן בפ"ד אחין ואס"ד מאמ' לב"ש קונה קנין גמור זה יעשה מאמר ויקנה פי' בשתי אחיות הנופלת לפני שני אחים דקתני חולצות ולא מתייבמת פרש"י ז"ל כשיעשה זה מאמר ביבמתו ויקנה אותה קנין גמור להיות אשתו ולא יעשה בזה שום איסור שאין אסור במאמ' תצא אחות' מעליו ולא הויא הך אחות זקוקה ויכנוס אותה אלמא בשעושה קנין באחות' נפטרת היבמה וכי תימא דב"ש סברי אין זיקה והא מדקתני חולצות ולא מתייבמות היינו משום דיש זיקה דהא פגע באחות זקוקתו תירצו בתוס' דב"ש אין זיקה ס"ל והא דקתני ולא מתייבמות היינו משום דלמא אדמייבם חד מיית אידך וקא מבטלה מצות יבמין וסברי דאפי' בכי הא אסור לבטל מצות יבמים וכ"ת אם כן האיך פרכי זה יעשה מאמר ויקנה וניחוש דלמא אדעביד האי מאמר מיית אידך וקא מבטל מצות יבמין יש לומר דה"ק יעשו שתיהן שליח לקבל מאמר של שתיהן בבת אחד ופקעה זיקה דתרוייהו ואחר כך יתיבמו בהתר זו שיטת ר"י זכרונו לברכה עוד

כתב הוא זכרונו לברכה ודוקא בקדושי אחותה לא פקעה זיקתה למאן דאמר יש זיקה אבל בנשואין דאחותה פקעה כי היכי דאמרי' הכא דפקעה כשיעשה אחיו מעשה ויהא טעמ' למלתי' דמר"ן ז"ל דדילמא יש זיקה הרי היא כמקודשת אצלו וכשיקדש אחותה לא תוציא מקודשת כמקודשת אבל לנשואה שהם כנוסה אצלו אינו בדין שתוצי' המקודשת לזו מביתה אחר שנכנס' לביתו ואין דרך זו מחוורת לרבותי' ז"ל חדא דא"כ היאך הקשו שם להדיא זו יעשה מאמר ויקנה ודילמא ב"ש יש זיקה ס"ל כפשטא דמתני' ועוד אפי' במאמרות ניגזר דילמא מיבעי בלא מאמר וקא מבטל מצות יבמין כיון שחששו לזה וכדגזרי' בזה חולץ וזה מייבם אטו זה מייבם וזה חולץ וזה נכון בעיני בענין זה דודאי למ"ד יש זיקה לא פקעה זיקה משום קדושי אחותה ולא אפי' משום נשואי דאי נשואים מפקעי קדושי' נמי למפקע דקדושי' דאורייתא וזיקה דרבנן ואי זיקה דאוריית' מה שאינו נפקעת משום קדושי' אינו בטעם וכדין שהפקע משום נשואי' והיינו דאמרי' הכא המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה ולא אמרי' לי' שיכנוס ופקע זיקה דאידך:

ודוחק הוא לומ' שאסרו עליו כניסה שמא יבעול בלא כניסה והא דמקשי לקמן בפ"ד אחי' זה יעשה מאמר ויקנה וזה יעשה מאמר ויקנ' לאו כדפרשי' דבקנינא של זו פקעה זיקה דחברתה שעליה ותשתרי אידך אלא דכיון שקנה לזו ופקעה זיקתה דחברתה להתירה לשני וכן כשקנה חבירו ופקעה זיקתה מעליו וכדאמרי הכא כי כשעשה מעשה ביבמה הותרה אחותה ובדין הוא דכל שקנה א' מהם חבירו יכול לכנוס ליבם לחברתה אלא שגזרו שמא יבם בתחילה ולפי' אמרו שניהם מאמר בהתר ופקעי' בהכי זיקה דכל חדא מעל חברתה זה יתיר לחברו וזה יתיר לחבירו ואח"כ מתייבמו' וזה נראה ברור וזו נראה שיטת רבותינו ז"ל וכן פירש הרב יונה ז"ל:

אמר שמואל הלכה כר' יהודה ופסקו רבנן הלכה כשמואל וכרב יהוד' ועוד נברר זה בפ"ד אחי' בס"ד:

אלא אשת אחיו שלא היה בעולמו לר' שמעון היכי משכחת לה פי דהא כתיב כי ישבו אחים יחדיו למעוטי וא"ת והיכי פריך הכי להדיא דילמא ר"ש לא דריש לה להה‌יא דרשא והכי הוה לן לפרוך כי ישבו אחים מאי עביד ליה י"ל דקים ליה לתלמודא דכלהו תנאי דרשי ליה לקרא הכי א"נ בתרי ולא ייבם ולא מת ופריך טעמ' דנולד ואח"כ יבם משום דזיקה ככניסה דמיא לר' שמעון ואפי' מדאוריית' ופרש"י ז"ל וכן לשון הגמ' מוכיח דלהכי נקט בתרי ולא ייבם ולא מת ולא נקט ולא ייבם בין מת בין לא מת משום דאע"ג דלא ייבם אם מת מותרת לזה דכיון דזיקה ככנוסה דמיא הרי לא חל עליו מחמת הראשון כלל וכשמת השני נפלה ומחמתו ואיכא דמקשי' כיון דזיקה ככניסה דמיא אלא ייבם

ולא מת ממילא אסורה לו על השלישי ולמה לי קרא דכי ישבו אחים יחדיו לאוסר' עליו כדאמרי הכא ולא קושיא היא דאי לאו דאמר קרא כי ישבו אחים יחדיו למעוטי אחיו שלא היה בעולמו הרי זה שנולד לאחר מיתתו ראוי לייבם כא' מן האחי' שהיו בעולמו ואין זיקתם מעכבת עליו כשם שאין מעכב' זה על זה:

קסבר יש זיקה וזיקה ככניסה דמיא פי' אפי' מדאורית' ולהכי שריא ליה ולא מתסרא משום אשת אח:

מתקיף לה רב יוסף השתא זיקה ומאמר מספקא ליה לר' שמעון עד אלמא מספקא ליה פי' ואפילו כשיש שם מאמר וכ"ש בזיקה גרידתא דמספקא ליה ולא עוד אלא שנראי' דבריו משום מאמר הוא דמספקא ליה דאלו משום זיקה לחוד' פשיטא ליה דלא הויא ככנוסה כלל וא"ת מאי קושי' דהא אנן לא שרינן משום זיקה ככניסה דמיא אלא בנולד ובסוף ייבום שכנס לבסוף אבל הכא לא כנס כלל:

יש מתרצי' דליכא לאפלוגי כלל בהא מילתא דאי ס"ד דלא הויא ככנוס' לזה משו' זיקה עד שכנס לבסוף א"כ קודם שייבם היתה באיסור על השלישי שלא היה בעולמו של ראשון וכל שנאסרה עליו שעה א' הויא ליה כאשת אח שיש להם בנים ושוב אין לה התר ואין תירוץ זה מחוור דאיכ' למי' דזיק' בלא כניסה לא תניא כלל אלא מתלה תלה ומיהו כשכנס לבסוף קונ' למפרע משעת נפילה ואישתכח דלא נאסרה על הג' כלל מחמת הראשון והנכון דכיון דאמרי' בתרי ולא ייבם ולא מת דמשמע מינה דלא ייבם ומת שריא ליה וכדפרש"י ז"ל ממילא אשמועי' תלמודא דלא שמעון אליבא דר' הושעי' זיקה ככנוסה דמיא אע"פ שלא כנס מעולם ומת וק"ל ומאי מקשי ליה מהא מתני' דעד כאן לא אמרי' לר' שמעון דזיקה ככניסה אלא בחד אבל בתרי לא ודילמ' ר' שמעון סבר יש זיקה בחד ואין זיקה בתרי וכדפ' אביי לקמן ומהדר ר' יוסף להקשות מזו י"ל דר' יוסף ראה להקשות חדא דמתני' דקתני כיצד אשת אחיו וכו' אמתני' קמיית' דמכילתי' קאי וההיא דג' אחים בעולם א' היא דלא משכחת לה בצאת צרה לרבנן אלא בהני ואע"ג דהכא קתני ב' אחים לאו דוקא אלא דהכא לא בא נפרש אלא דין האיסור ועוד דהא בעי' לעיל לר' שמעון כי ישבו אחים וכולו היכי משכחת להו ופרישנא בה תרי גווני או בחד אחא לחוד או בתרי אחי דלעולם דמית חד ואשתאר אידך ולא מייבם ולא מת ואם איתי' דר' שמעון אין זיקה בתרי לימא דמשכחת לה עוד באנפא אחרינא בג' אחי' ומת א' מהם והשנים לא יבמו ואפי' מתו מסתברא ברביעי שנולד לאחר מיתה ומשום דזיקה לא ככנוס' דמיא בתרי יבמין אלא ודאי מ"ש דלא שנא בין בתרי לתלתא וכל שמתו כלם או א' מהם אע"ג דלא ייבם זיקה ככנוסה דמיא ומשתרי על זה שנולד ואביי דדחי ליה לקמן

סברא דמתניתין דהכא דוקא נקט שני אחים ותלמודא דלעיל מאי דפשיטא נקט ובחד יבם פשיטא דיש זיקה בתרי מספיקא ליה ואי קשיא הא קשי' טובא לרבנן כלהו ז"ל מאי קא מדמי' הא דהכא דמיירי לענין אחי' שהיו בעולם אי הויא זיקה דהאי ככנוסה לגבי חבריה דההיא דלעיל דמיירי לגבי הג' שלא היה בעולם והא ודאי לדברי הכל דבר פשוט הוא דב' אחים או ג' אחים נמי שהיו בעולם אפי' תימא לכל חד וחד זיקה ככניסה דמיא אין זיקתו של א' מהם מעכבת על חבירו להפסיד זכותו ולאסרה עליו דא"כ לר"ש בטלת מצות ייבמי' מיבמה שנפלה לפני ב' יבמים וישתקע זה ולא נאמר שיפסיד זה שנזדקקה לו ג"כ מפני מה שנזדקקה לחבירו שכל שבא לייבם הותרה לו ואמרי הוברר הדבר כי לא נזקקה אבל לגבי זה שלא הי' בעולם ולא היתה ראויה לו מחמת הראשון אמרי' דזיקת אחיו ככנוס דמיא לענין שלא ימצאנה באיסור מחמת הראשון דסוף סוף בחד מהני הוי ואיסורה של ראשון כבר פרח לו:

ויש מתרצי' דודאי גבי ב' יבמים בעודם בחיים פשיט' לך שאין זיקתו של אחד מהם מעכבת על חבירו וכי מייבם חד וקאי אידך ולא מיבם הוברר לזה וכאילו לא נראית לזה מעולם אבל כשמת א' מהם קודם שיכנוס חבירו אם איתא דזיקה ככניסה בב' יבמים הכי נמי הויא ככנוסה דאמרי' אילו הי' קיים אותו (שמת) הוה כניס להו לדידה הוה כנוסה מעיקרא ונעשו יבמתו ואשתו שתי נשים מבית א' שאחד מהם פוטרת לחברתה דאלת"ה נפלה לפני ב' ולא יבמו ומתו תהא אסורה לזה שנולד שהרי לא כנס אחד מהם ולא יכנסו לעולם שכבר מתו ואלו לעיל מוכח דשריא לזה שנולד כדכתיבנא אליבא דרב יוסף ועל כרחך טעמא דשריא ליה כשלא יבמו ומתו משום דזיקה לחוד ככנוסה דמיא דאמרי אף על פי שאינו ראוי לכנוס עכשיו מ"מ אלו הוו קיימי הוו כנסי. הכא נמי בב' אחים שהיו בעולם ומת א' מהם עד שלא כנס אם איתא דזיקה ככנוסה דמיא נימא אילו הוה קאי הוה כניס בפי' רבותינו ז"ל וכן נראה מהרשב"א:

אבל שיטה זו אינה מחוורת דכיון דאמרת דב' יבמי' שהיו בעולם אין זיקתו של זה מעכב על זה מחיים ואע"ג דזיקה ככנוסה דמיא והיה זה ראוי לכנוס היאך נאמ' כי כשמת א' מהם נעשת לו כנוסה גמור' מפני שאנו אומרי' אילו היה כונס חי היה נמצא כחו גדול במותו מחייו וכונס את יבמתו בקבר ותקשי לן הא דאמרי' בסמוך גזירה שמא יאמרו שני יבמות הבאות מבית בתים א' מתייבמת ואחת נפטרת ומאי שמא יאמרו דהא לר"ש כן הדין ויאמרו אלא שרבותי' ז"ל תרצו בזה שכבר פרש"י ז"ל שמא יאמרו כן בשני יבמות שנפלו בבת א' בצמצום לפני הג' וקשה על פי' ההוא חדא דהשתא לא סביר' לן טעמ' בצמצום וכר' יוסי הגלילי ולקמן חדית ליה תלמודא. ועוד דהיכי עבדי גזירה אמטולתא

דמילתא דלא שכיח היא ופי' בתוס' דהכי אמרי' בב' יבמות שבאו זה אחר זה ואשת הראשון היתה ערוה על השני שמת אחרי כן והשתא אין לשני על אשת הראשון שום זיקה בעולם וכשמת השני ונפלו לפני הג' ב' יבמות מב' בתים הן ואתי למיטעי ולומ' בהם שהאחת פוטרת לחברת' כשם שאמרו בב' יבמות שהיתה הראשונים כקר' וראוי לשני וגם זה דוחק דתלמוד' סתמא נסיב ב' יבמות אפי' כשרות משמע ולא עוד אלא דהא נמי לא שכיח כולי האי דניגזור אמטולתה ובר מכל דין הקושיא הראשונה חזק' מאד:

לכן פי' מר"ן הלוי ז"ל בשם אחיו הרב וכן פי' מקצת רבותי' ז"ל האחרוני' שבצרפת דמזיקה שיש עמה מאמר פרכי' דאם איתא לדר' שמעון זיקת ב' יבמים שהיו בעולם אעפ"י שמתו ולא כנסי חשיבה ככנוסה גמורה לגבי הג' שלא היה בעולמו של ראשון וליחשבה שמצאה בהתר גמור דינא דלגבי אינהו גופייהו ביש עמה מאמר שנאמר הוברר ונסתיימה לו ותהיה לו ככנוס' גמורה ואם מת ונפלו אשתו ויבמתו שעשה בה מאמר לפני יבם ה"א שתפטור א' מהם לחברתה כב' נשים הבאות מבית א' אבל בזיקה שאין עמה מאמר פשיטא דלאו ככנוסה דמיא לגבי היבם שהיה ראוי לה לא בחיו ולא לאחר מיתתו והשתא אתיא כפשטה מאי דאמרי' שמא יאמרו ב' יבמות הבאות מבי' בתים דמיירי בב' יבמות שלא עשו א' מהם מאמר עד שמת דאפי' ר' שמעון מודה דלא ככנוסה דמי' וטעו בה עלמא דסברי שאין הפרש בין זיקה לחוד עם זיקה דמאמר דמאמר ביבמה אינו כלום:

והאי טעמא דר"ש משום מאמר ואין מאמר הוא דתניא אמר להם רבי שמעון לחכמים וכו' הקשו מקצת רבותנו ז"ל לימא ליה דליטעמי' דרבנן קאמ' על מ"ש חולצת ולא מתייבמ' למה אין א' מהם מתיבמת ממה נפשך ותירץ דעדיף מינה קמ"ל דאפילו אמר הכי לטעמי' דנפשי' לא קשיא דשני ליה לר' שמע' בין זיקת יבם א' לזיקת ב' יבמי' והקשו בתוס' לפום טעמ' דאביי אליבא דר' אושעי' לר' שמעון תיקשי לן הא דאמ' בפ"ק והרי אשת אחיו שלא הי' בעולמו דפלוגת' דרבנן ור"ש היא דקתני דמשני' דבנולדו ולבסו' ייבם דלא פליג ר"ש ופרכי' והאמ' ר' הושעי' חלק היה ר"ש אף בראשונה ופרקי' הא איתותב ר' הושעיה ולמה לן לומר דאיתותב דהא מתני דסתם כיון דמיירי בצרת צרה ע"כ בב' אחי' בעולם א' מיירי וכשמת א' מהם איכא ב' יבמין ואין זיקה בתרי ונאסרה על הד' שנולד לאחר מותו ותירצו דכיון דלר"י לא מצי לשנויי הכי נקט התם פירוקא דכייל לכלהו ואף לרב יוסף כיון דהכי קושטא דאיתותב ר' הושעיה. ומי שני ליה לר"ש לכאורה נר' דהאי קושי' משום דאביי הוא דאית' והא ליתא דבריית' אף לר"י קשה לר' הושעיה כדמוכח ומיהו למאי דמפלגי בין ייבם ואח"כ נולד בין נולד ואח"כ ייבם ור"ש דקשה

לרב יוסף אלא משום דאביי שני לה לעיל אליבא דר' הושעיא פרכי לה על פירוק' דאביי ובדין הוא דמצי מותיב רב יוסף מינה מעיקרא אלא דבעי לאותובי ממתני' מעיקרא א"נ דהא דלעיל אלימ' ליה דמקשה מזיקה ומאמ' וכיון דדחי לה אביי אותביה מהא:

דף יט.

לייבמה לקמיית' ותיפטר אידך משום אחות אשה מכאן נר' להקשות על פירש האחרון דכתיבנה לעיל דהא הכא מזיקה גרידת' דשני אחים בעולם א' פרכי לדר' הושעיה ומיהו לא קשיא דכיון דשני יבמות אלו צרות זו לזו לא הוזקקה אשת המת הראשון למת השני כלל דערוה היא לו ולא נפלה אלא לפני הג' וכיון דכן אם אית' דזיקה ככנוסה דמיא כיון דליכ' אידך דחזי' ליה נימא דלאלתר שמת הראשון הויא ככנוסה לג' וכשמת השני תצא הלה משום אחות אשה ודאי ש"מ דזיקה לאו ככנוסה דמיא ואפי' בחד:

אמר רבא שנים שבזוג זה ושנים שבזוג זה פרש"י ז"ל כי ב' אחים נשאו בתחילה ב' אחיות ואח"כ נשאו אשה ובתה וכשמת הראשון לא הוזקקו לאחיו הנשוי כלל דשתיהן ערוה עליו וכשמת השני קודם שיכנוס הב' לאחת מהם ובאו כלם לפני הג' בונה לא' מן הראשונות איזו שירצו מהם דזיקה ככנוסה דמיא וחברתה אשת הראשון תפתר דבית א' הם ומשתי נשי השני לא יכנוס כלום כן האחת מהם נפטרה מפני שהיה ערוה על אותה שכנס כי הוא אחות אשתו או בת אשתו והשני נפטרה מפני שהיא צרת ערוה ויש שהקשה על רבי' ז"ל דהיכי קאמר רבא שנים שבזוג זה ושנים שבזוג זה כי הזוג השני כלו נפטר ואפי' לדברי רבא פוטר בשלשתן מבעי ליה וגלגלו על זה כמה דברים ופירושי' שאינן מחוורי' והנכון דלא קרי רבא זוג לשני נשים האחד אלא לאותם שהם קרובות זו לזו ונשאום שניהם ביחד בפעם זה קרי זוג שהאחיות הם זוג ואשה ובתה הם זוג א' וכדמפרשי בהא דאמר תלמוד' קא טעי רבא בארבעה זוגי:

מעתה יפה אמר רבא לפי דעתו בין מן השניה של ראשון שנפטרה בבית חברתה לא דבר רב' ולא בא ר"ש לדבר דהא פשיט' דב' יבמות מבית א' מהם ולא הוצרכתו אלא על פטור נשיו של שני וכשנפטרו שתיהן נפטרה בין זוגה שלכל א' מנשי הראשון כי נשי השני הן בנות זוגי' וזה ברור שלזה כיון רש"י ז"ל והוא פי' הנכון והשתא סבי' לן לפום האי פי' דאע"ג דאין זיקה לאשמי' ב"ב יבמין דיש זיקה שב' יבמות דהכא ב' יבמות יש בכל בית ובית ואפילו הכי אמרי' דזיקה דקמייתא ככנוסה דמי' ואולי שלזה כיון רש"י ז"ל והוא הפי' הנכון. חדא דאו או קתני ועוד פטר בארבעתן מיבעי ליה פי' שהרי נפטרו כל נשי השני שהן ד' לפי דבריך ועוד הא תני' ר"ש או' הרי כי מפני שנעשו צרות זו לזו

פוטר באשתו בין בשתיהן של ראשון בין באשתו של שני ותמיה מילת' היכי טעה רב' בכל הני וי"ל דהא ברייתי' בתריית' לא שמיע ליה ובאידך דלעיל סבר דכלהו או דקתני לאו דוק' אלא ק' ב' אחים נשואים שתי אחיות ואשה ובתה או אשה ובת בתה או אשה ובת בנה ולפי זה אין (לנו) אלא שני זוגות ודוק:

תניא כוותיה דר"פ ותיובת' דר' הושעיה שני אחים בעולם וקשיא מסיפ' כדפריש תלמוד' וריש' דקתני הראשונה יוצאה מוקים לה ר' הושעיה דר' מאיר היא ודלא כר' שמעון ואידך שעשה בו מאמר דקתני ר"ש או ביאתה או חליצתה של אחד מהן פוטרת צרתה מוקי' לה ר' הושעיה דעל כלהו בבי דריש' קאי ובכלהו פליג ר"ש דזיקה משוה לה ככנוסה אבל לרב פפא הא דר"ש לא קאי אלא עשה בה מאמר ואחר כך נולד לו אח וכדפרש בגמרא לקמן ומספקא ליה אם המאמר קודם וקונה אם לאו והא דקאמר ביאתה או חליצתה של אחד מהן לא של כל אחד מהם קאמר אלא אחת מיוחדת כלומר אשת השני ובאלו קתני יש באלו אחת שפוטרת ביאתה או חליצת' את צרתה והיינו אשת השני ממ"נ שאם אתה אומ' מאמ' קונה הויא להו ב' יבמות הבאות מביתו של שני והאחת פוטרת צרתה ואם אין המאמר קונה הויא לה ראשונה אשת אחיו שלא היה בעולמו דהוה ליה נולד ולא ייבם חבירו דאיסור ליה והא דקתני חלץ לבעל המאמר לא נפטרה צרתה אתיא ודאי דלא כר' הושעיה דלדידי' כי ליכא מאמר כלל הא דזיקה ככנוסה דמי' וק"ל אמאי לא אותבינהו לר' הושעיה מהכ' והנכון כמו שתירצו בתוס' דדילמא הוה דחי לה כדדחי לעיל דהא לאו מדינ' הוא אלא משום גזירה שמא יאמרו ב' יבמות הבאות מב' בתים חדא מיבמת וחדא מיפטרה בלא כלום דאינהו לא חשבי לה לזיקה ולא למאמר וכיון שלא כנסה נראית להן (בבת) בית א' וכשהוא חולץ לה ופוטר את השנייה יאמרו כי מחמת הזיקה של ראשון חלץ לה ואעפ"כ פטר בה אשתו של שני וכן לכל שני יבמות הבאות מב' בתים ממש אבל עכשיו שחולץ לשנייה ואינו משגיח על הראשונה יאמרו אשת אחיו שלא היה בעולמו היא ולפי' יוצאה בלא כלום ועוד יש מפרשי' דדילמא הוה דחי דדוקא בחליצת הראשונה לא נפטרה השנייה דאע"ג דזיקה ככנוסה דמיא לא אלימא חליצת זקוקה לפטור שניה שהיתה כנוסה גמורה כי החליצה פטור הוא ולא קנין וכדאמרי' בירוש' מה את סבור חליצה קנין או אינה אלא פטור הוא ולא קנין וכדאמרי' כלומר שמסלק זיקתו ממנה אבל אם בא על בעלת מאמר נפטרה צרתה והיינו דקתני אבל חלץ לבעלת מאמר ולא קתני אבל ביאתה או חליצתה של בעלת מאמר אינה פוטרת צרתה דאלמא חליצתה אינה פוטרת אבל ביאתה פוטרתה ודקתני רישא ביאתה או חליצתה של א' מהם פוטרת צרתה משום צרתה שניה קאמר

וכדפריש ואזיל וכן פי' מהרשב"א ז"ל הך בבא דסיפא למאן קתני לה עד ליערבינהו וניתנינהו הנכון בזה בבא דסיפא ממש דהיינו כנסה ואח"כ נולד לו אח ואמרי' מכדי לא שני ליה לר' מאיר בין ייבם ולבסוף נולד ובין נולד ולבסוף ייבם וכיון שכן אמאי עביד מנייהו תרי בבי ליערבינהו להאי בבא בתריית' עם בבא שלמעלה דנולד ואח"כ כנסה וליתני בשתיהן שהן פטורות מן החליצה ומן הייבום אלא ודאי להכי פלגינהו משום בבא קמייתא דר' היא ובבבא דסיפא בלחוד פליגי. וא"ת אי מהא מותבי' ניתבי ממתני' דפליג נמי להו בתרתי וי"ל דשאני תנא דמתניתן דחזינן ליה דמערב דיני דדמו אהדדי ועביד מינייהו חדא בבא כל היכא דאפשר ליה וכד עריב ברישא עשה בה מאמר ואח"כ נולד לו אח או שנולד לו אח ואח"כ עשה מאמר וקתני נמי כנסה ומת ואח"כ נולד לו אח או נולד לו אח ואח"כ כנסה והא ודאי מדקתני כנסה ומת ואח"כ נולד לו אח לא הוה אצטריך כלל אלא דנקטה לטעמא שאין הפרש בינה ובן נולד לו אח ואח"כ כנסה וכיון שכן הוה ליה לערובי בהדייהו לר"מ אידך דכנסה ואח"כ נולד לו אח ומת אלא ודאי להכי לאערביה להך סיפא בהדייהו לאשמועי' דבה בלחוד פליגי וא"ת ולמה לן לאותובי מהא נותיב מעיקר לשונו של ר"ש דקתני הואיל ומצאה בהתר ולא חשיב מצויה בהתר אלא כשייבם ואח"כ נולד דאע"ג דזיקה ככנוסה דמיא כיון ששומרת יבם היא לא קרינן שמצאה בהתר וי"ל דדילמ' הוה דחי לדבריו דר"מ קאמר אודו לי מיהת בייבם ואח"כ נולד כיון שמצאה בהתר ושמא ייבם ולבסוף נולד פליג ר"ש אבל בנולד ולבסוף ייבם לא פליג ר"ש ובסיפא דמתני' נמי דפליג ר"ש לאו בכולה סיפא אלא בייבם ולבסוף נולד אבל בסיפא דסיפא דהיינו עשה בה מאמר לא פליג ר"ש דהא מספקא לר"ש אם המאמר קונה אם לאו וכיון שכן הוה לי' ספיקא אם חשב נולד ואח"כ ייבם או ייבם ואח"כ נולד וחולצות או מתייבמת וזה ברור:

דף יט:

מה קדושי דעלמא מדעתה פי' לאו דוקא דהא ייבם קטנה שקדשה אביה לא בעי' דעתה ואפילו בנערה נמי אלא דעת' מקנה קאמרי' וכשיש לה אב אביה ידו חשיב ידה ואיהו הוא מקנה לה דאמרי' הכא נמי דעתה לאו דוקא שאם קטנה או גדולה נערה שנתאלמנ' מן האירוסין בדעת אביה סגי והלכתא כרבנן אלא הא דתניא כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ואמר ר' יוסי בר חנינא שמגרשה בגט ומחזירה נימא עדיין יבומים הראשונים עליה ועיקר הפי' דתרתי מקשה נימא עדין יבומים הראשונים עליה וכשמגרשה תהא צריכה חליצה עם הגט וגם לא יכול להחזירה דנימא מצוה דהוה ליה למעבד עבד' וחזר עליה

איסור אשה ויש מקשי' אמאי לא פרכינן דנימא ייבומים הראשונים עליה ותאסר עליו בביאה שניה ומתרצי' דהא ליכא למימר דכיון דקתני ולקחה לו לאשה הא ודאי שמקיים ייבום ומקח שלו דהכתו' התירה לו שתהא כאשתו אבל כשבא להפקיר גירושי' בהך שייך לומר שיהו יבומים הראשונים עליה:

דף כ.

תו כתב רחמנא ויבמה כלומר ומיותר הוא לדרשה זו ובמאי מוקמי' ליה ומה ראית כלומר כיון שמקרא א' מרבה ומקרא ממעיט מה ראית לדרוש ויבמה לגבי אח הנולד ולמדרש ולקחה לו לאשה לגבי האח המייבמה אדרבה כיון דאיסור אשת אח שלא היה בעולמו חדוש הוא נימא דשריותא לגבי דידיה היא דכל שמצאה בהתר שריא ליה ולגבי יבם החמיר הכתוב מפני שבא להפקיע זיקתו הראשונה ולא חפץ במצוה ותברח ממנו ופרקי מסתברא שדי התירא (**וכו'**) :

אלא מעתה פי' דאע"ג דלנולד לא הותרה כלל מחמת הראשון ומפני יבמתו של שני הוא שהותרה לו ולא חיישי' לאיסור אשת אח הראשון. אחותו מאמו ונשאה אחיו מאביו קודם לידתו נימא דלא תיחול עליה איסור אחותו הואיל ומצא' בהתר לגבי אחיו וכן אשת אחיו מאמו והא ודאי בחדא מינייהו סגי למפרך דתרווייהו חדא היא אלא נקטי להו תרווייהו לגזמי מילתא ואומ' פירכא דאיתא לר"ש מדברי' הרבה שהן אסורין והיה לנו להיתר:

האי איסורא דאית ליה היתרא פי' דאיסור אשת אח הוה ליה התירא לגבי היבם הזה והואיל ואשתרו ליבם לגבי חשבינן ליה ראשון נדח' לגמרי של' יחול על הנולדי' והואיל ואישתרי ליבם אשתרי להאי כיון שמצא' בהתר ולא מצאה באיסור מחמת ראשון אבל איסור אחותו מאמו לא אשתרי כלל לגבי יבם כי היכא דנימא דאשתרי לאידך כי לא הותר לייבם איסור אחות כן פי' בתוס' והוא הנכון ולא כדפרש"י ז"ל:

מתניתין כלל אמרו ביבמה כל שאיסורה איסור ערוה לא חולצת ולא מתייבמת פרש"י ז"ל אפי' צרתה וכ"ש היא ובודאי הכי מוכח בגמ' דמתני' פטורא דצרתה מיירי מדאמרי' כללא לאתויי צרת איילונית וכדרב אשי ומיהו ק"ל דסיפא דקתני איסור מצוה ואיסור קדוש' חוללת ולא מתייבמת בדידה בלחוד מיירי דאלו צרתה מתייבמת שאין צרתה פטורה אלא מערוה וכדנפקא לן מאחות אשה דכתי' בם לצרור וכן פירוש בירוש' בהדיא ובפ"ק לא פטרו צרת סוטה לרב אלא משום דכתיב בה טומאה כעריות ובמחזיר גרושתו אמרי היא חולצת צרתה או חולצת או מתייבמת ומשו' טומא' דכתב בההוא דמספקא

לן וכיון דכן לא אתו רישא וסיפא בחד גוונא וי"ל דברישא גבי ערוה מצי למכלל באיסו' ערוה אפי' לצרתה שאף היא ערוה היא ויש בה כרת וכדאית' בפ"ק אבל באיסור מצוה ואיסור קדושה אין צרת' בכלל שלא עשה צרתה כמותה שתהא בא איסור מצוה ואיסור קדושה:

גמרא כלל לאתויי מאי אמר רפרם לאתויי צרת איילונית וכדרב אסי פי' דכיון דלא חזיא לייבום הויא ליה כאשת אחים שיש לה בנים והויא ליה היא וצרתה ערוה גמורה ולא נקט צרת מחזיר גרושתו דההיא אפי' לר' יוסי בן כפר חולצת אבל קשי' לי אמאי לא נקט נמי צרת סוטה אליבא דרב לפי' רש"י ז"ל שכת' במקומו ומדל' נקטי' אלא מאי דמי' לט"ו נשים שהם ערוה לייבם ולא לבעל ולאפוקי צרת סוטה שנעשת צרת ערוה ונכתב בה ערוה וטומאה גם לבעל ואחרים פירשו דלא קרי ערוה אלא לאיילונית שלא נראית מעולם ליבם דמגופ' אסור' אבל סוט' שדבר אחר גרם לה לעשותה ערוה ולהעמידה באיסור אשת אח דלא קרי לה ערוה דנרבי לה ממתני' ולאידך לישנא למעוטי צרת איילוני' השתא חשבי' דכללא דמתני' סימנא בעלמא הוא ולא לרבות כלום אלא למעט דכל שאיסורה איסור ערוה בעריות של ט"ו נשים שאינם מחמת אשת אח חשבי' ערוה גמורה לה ולצרתה דדמיא לאחות אשה דכתיב בה לצרור אבל כשהאיסור ערוה שיש בה אינו אלא משום אשת אח דלא חזיא לייבום לא חשיב ערוה לעשות צרתה כמותה ואתא למעוטי צרת איילונית שהיא מותרת ולא חשבי לה צרת ערוה וכ"ש דמעטי צרת סוטה שהיה לה שעת הכושר ונאסרה נעשת ערוה לבעל כמו לייבם ואפשר דבלישנא דכתב דוקא נקט צרת איילונית דאילו צרת סוטה שהיה לה שעת הכושר כיון דטומאה כתיב בה כעריות הרי עשאה הכתוב כערוה דט"ו נשים והאי איפסיקא בפ"ק הלכתא דלא כרב אסי בהדיא ופסקו רבנן ז"ל הלכתא כרב וכדכתיבנא התם אחות היא דמאן אילמא באיסור מצוה כיון דמדאורייתא רמיא קמיה פגע באחות זקוקתו חדא מינייהו נקט הוא הדין דתיקשי איסור קדושה דהא חייבי לאוין חזו לייבום בביאה ראשונה וכדאמרי' לקמן וקא פגע באחות זקוקתו הקשו בתו' מאי קושיא דדילמ' תנא דמתני' סבר אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמים ותרצו בזה הרבה והנכון כמו שפי' הר"ם ז"ל דכיון דקתני אחותה משמע דוקא אחותה של ערוה או של איסורי מצוה וקדוש' הא שתי יבמות אחיות כשרות אין אחת מתייבמת וכיון שכן ע"כ ס"ל דיש זיקה או דאיסור לבטל מצות יבמי' ולהכי פרכי' דכיון דהכי ס"ל באיסור מצוה ואיסור קדושה נמי למה מתייבמת אחותה דהא חזיא ליה הא מדאורייתא ופגע באחות זקוקתו דאסור משום זיקה אז מבטל מצוה יבמית שנפטרה היבמה האחת והלכה לה:

אלא אחותה כערוה. וק"ל אדמייתי לה מהאי קושי' תיפוק ליה דמתני' היא בפ"ד אחים אסור בה ומותר באחותה:

איסור מצוה ואיסור קדושה חולצות ולא מתייבמות י"ל דטפי ניחא לי' לאכרוחי מסברא ודכוותא בתלמודא אמר רבא כל שאילו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא מיקרי רשע לא מיקרי הקשה רבי' ז"ל מאי קושי' דהא אע"ג דכי לא מקיים נקרא רשע כי מקיים שפיר מיקרי קדוש שהרי אמרו במדרש למה נסמכה פרשת קדושים לפרשת עריות שכל הפורש מן הערוה נקרא קדוש ותי' דאיהו נקרא קדוש אבל אין ראוי לקרא למצות איסור קדושה דמשמע שאין בה איסור אלא משום דרך קדושה בלבד ומאן דלא מקיים (לא) נקרא רשע ואינו עושה רשעות:

אלא אמר רבא קדש עצמך במותר לן פירש שלא נקראת איסור קדושה לומר שאין בה אלא דרך קדושה אלא לומר שזו מן הדברים שנאמרו לקדש ישראל במותר להם דלא ליגעו באיסור דאורית' ומיהו מאן דלא עביד הכי עובר על דברי חכמי' ורשע מיקרי:

קפסיק ותני לא שנא מן הארוסין ולא שנא מן הנשואים בשלמא מן הנשואים אין עשה דייבום דוחה ל"ת ועשה פי' ואע"ג שאינם שוים בכל סבי' לן דלא אתי עשה השוה בכל ודחי להו וי"א שכתבו דודאי עשה השוה בכל דחי לא תעשה ועשה דאינם שוים בכל והכא לרוחא דמילתא אמרי לה ויש קצת הוכחה לזה בפ' שני נזירים ויש מקשי' הא נמי תקשי ליה למה חולצת כיון דלא חזיא לייבום הויא לה כחייבי כריתות ומתרצי' דקס"ד דמדרבנן הוא דחולצת גזירה משום חייבי לאוין והנכון דהשתא לא נחית למפרך מידי בחליצה דאפשר הוא דאיכא דסלקה לחליצה ולא לייבום ויבום הוא דקשי' ליה וכי איפרקה כולה מסקנא אלא מן האירוסין אמאי יבא עשה וידחו' לא תעשה וחדא מינייהו נקט דהוא הדין דקשיא ליה גרושה וממזרת ונתינה וא"ת ואמאי לא ניחא ליה ודילמא מדרבנן הוא דאינה מתייבמ' גזירה אטו חייבי לאוין ועשה י"ל דלא שכיחי חייבי לאוין ועשה דניגמור חייבי לאוין גרידי אמטולייתיהו א"נ דאיהו עיקר טעמא בעי' למידע אם אסרנום לייבום מן התורה או מדרבנן לכן סתם לן קושיי' סתומי:

א"ר גידל א"ר ועלתה יבמתו דיבמתו הוא כתוב מיותר לדרש' כדפרש"י ז"ל:

גרסי' והיא ג"ה ואימא חייבי כריתות נמי כלום' דיבמתו ריבה כל שאינם עולים ליבום דיעלו לחליצה בין חייבי לאוין בין חייבי כריתות וקשי' לי דטפי הוה עדיף ליה למפרך דדילמא קרא לחייבי כריתות דוקא דקי"ל שאינן עולות ליבום וריבה אותם הכתוב לחליצה אבל חייבי לאוין עולים הם בין לייבום בין לחליצה ותו ק"ל דכי פרקי בהא אמר קרא אם לא יחפוץ אקשי א"ה חייבי לאוין נמי ותמיה לן טובא דהא מקרא דאם לא

יחפוץ לא מוכח מי עולה לייבום מי לא עולה אלא דכייל לקרא כי העולה לייבום עולה לחליצה ומי שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה וכיון שכן אם אין משגיחים אנו בקושי' זו על ייתור ביבמתו למה נאמר בחייבי לאוין שלא יעלו לחליצה ולייבום אדרבא כיון שהם עולים לייבום דאתי עשה ודחי ל"ת שיעשו גם לחליצה ואם אנו משגיחין על יתור יבמתו ושמעי' מי' לחייבי לאוין שלא יעלו לייבו' התם תיפוק לן שיעלו לחליצה מיהת ועוד כי פרכי' ומה ראית איבעי לומר דנימ' איפכ' ונדרוש יבמתו לחייבי כריתו' שיעלה לחליצה ונדרוש אם לא יחפוץ לחייבי לאוין שלא יעלו לייבום ולא לחליצה וזה היאך איפשר דכיון דלר' דרשי' יבימתו על חייבי לאוין הרי הן עולים בין לחליצ' בין ליבו' וכדאמרן:

ויש שפירש דלא גרסינן א"ה חייבי כריתות נמי אלא ה"ג א"ה חייבי כריתו' כלומר נוקים קרא בחייבי כריתו בלחוד וכן הגרסא במקצת נוסחאות והא דפרכי' א"ה חייבי לאוין נמי אם עולים לייבו' יעלו לחליצה כדדייק מלא יחפוץ ופרקי דאם כן יבמתו למה לי הרי מקרא א' מרבה לחליצ' שלא במקום ייבם ומקרא א' ממעט חליצה שלא במקום ייבום מוקמיה מיעוט' לחייבי כריתות ורבוי לחייבי לאוין ופרכי' מה ראית לומר דאם לא יחפוץ בא למעט יבימתו לרבות' אדרבא נימא דשניהם לרבות וקרא דיבימתו בחייבי כריתות שאינם עולים לייבום ודאי שיעלו לחליצה ואם לא יחפוץ לרבו' חייבי לאוין בין לייבום בין לחליצה משום דדילמא ממעטי' להו מייבו' מקר' דיבמתו ואתא אם לא יחפוץ ואוקימנא אדינייהו שיעלה לייבום ולחליצה ופרקי מסתברא בחייבי לאוין תפשי בהו קדושין וקרינן ביה יבימתו דאתא למעט ייבום ולאוקומי בחליצה וחייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושין ליתא זיקה כלל ולא קרי' בהו יבימתו ודרשי' להו מאם לא יחפוץ שלא יעלו לא לייבום ולא לחליצה והפי' הזה יש בו כמה גמגומי' חדא דלישנא דפרכי א"ה חייבי לאוין ודאי משמע שיהא דינם כחייבי כריתות ממש ושלא יעלו לא לייבום ולא לחליצה והדרא קושיא קמייתא לדוכתא ועוד מאי קשיא ליה מה ראי' לומר דנוקים קרא דלא יחפוץ להתיר חייבי לאוין דייבום דהא מאם לא יחפוץ ליכא שום משמעות להביא שום אשה לייבום אלא שבא לתת חליצ' במקו' ייבו' או לסלקה ממי שאינה בן ייבום ועוד דלשון מה ראית בשום מקום אינו בא לחדש ענין שלא דברנו בו אלא לומר שנהפוך את האמור בזה לזה:

והנכון בשמועה זו מה שנראה מפרש"י ז"ל דכולה דרשא דקרא על לקח' את יבימתו סמוך ומעיקרא דרשי מייתורא דיבמתו דיש לך שאינ' עולה לייבום משום דלא קרי' ביה לקחת פי' דלא שייכא בה קיחה בעלמ' שאסור לישא אותה וא"ה עולה לחליצה והיינו

חייבי לאוין להכי פרכי דא"ה דיבמתו להאי אתא אפי' חייבי כריתות נמי דלא קרי' בהו לקחת נשמע מהכ' שיהו עולי' לחליצה ונוקים קרא בין לחייבי לאוין בין לחייבי כריתו' דהא שקולי' הם ויבאו שניהם ופרקי' דהא איכא קרא אחרינא דמרבה שכל שאינו עולה לייבום דלא קרי' ביה בעלמא לקחת לא יעלו לחליצה ומרבי' חייבי כריתות ופרכי' שפיר דהא קרא נמי יכול לרבויי חייבי לאוין דכיון דבעלמ' לא קרי' בהו לקחת שאסור לקדשם שלא יעלו אף לחליצה ומהדרי' הא כתב רחמנא יבמתו כלומר דאם כן יבמתו דמיותר מאי דרשי' ביה ופרכי' ומה ראית למידרש חייבי לאוין ואם לא יחפוץ חייבי כריתות שהרי אין באחד מן הכתובים הכרע לזה יותר מזה וה"נ מצי' למימר איפכא ופרקי מסתברא דחייבי לאוין דתפסי בהו קדושי' בעלמא וקרי' בהו בעלמא לקחת בדיעבד דליעבד הכא זיקה קצת להצריכם לחליצה ולא ליפקו בכדי אבל חייבי כריתות בעלמא לא תפסי בהו קדושי' ואפי' בדיעבד לא קרי בהו לקחת דלא תפסי בהו שום זיקה ושירבה אותם הכתוב לפטרם מן החליצה מאם לא יחפוץ והוו להו ג' דינים כל היכא דקרי' בהו לקחת אפי' לכתחלה עולים לייבום ולחליצה כפשטיה דקרא שאין אני קורא בהם לקחת בעלמא ואפי' בדיעבד כגון חייבי כריתות אינם עולים אפי' לחליצה מדוקיי' דאם לא יחפוץ וכי קרי בהו לקחת בדיעבד מיהת ולא לכתחלה כגון חייבי לאוין אין עולי' לייבום ועולי' לחליצה מייתורא דיבמתו וזה מה שפי' רש"י מסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קדושי' וקרי' בהו לקחת אבל חייבי כריתות לא תפסי בהו קדושי' ואפי' דיעבד. הא ייבם ונסב' לאו קיחה היא עכ"ל ויש שהקשה עליו דלמאי ס"ד השתא בחייבי לאוין לאו דמיין לייבום אם בעלו לא קנו והיכי קרינן בהו ולקחה ואפי' דיעבד ואינה קושי' לפי מה שכתבנו דמר"ן ז"ל הק' דכיון דבעלמא קרי' ביה לקחת בדיעבד שפיר איכא למיקרי בה ולקחת למעבד נמי זיקה להצריך חליצה מש"כ בחייבי כריתות דלית בהו שום לקוחי' לא ביבמה ולא בעלמא וכן פי' קצת רבותי' ז"ל ומיהו עדין קשה לפי' זה שהרי לא הזכיר התלמוד בדרשא קמייתא דיבמתו הא דלקחה כלל אלא כולי דריש ליה מייתורא דיבימתו וכדאמרי' מה ת"צ יבמתו. וא"ת ולמה לי דמייתי עלה מהא טעמא דתפסו בהו קדושי' לימא ליה דסברא היא לאוקומי זיקת חליצה בחייבי לאוין דקילי ולמעוטי מחייבי כריתות דחמירי וי"ל דהא לאו טעמא הוא דמאי קולא איכא בחליצה דנמעטינן מחייבי כריתות ומאי מקילנ' בחייבי כריתות כדמצרכי בהו חליצה הא ודאי אידך טעמא דנקטי עדיף טפי וא"ת ולמאי דאסקי' דחייבי לאוין עולין הן מן התורה בין לייבום בין לחליצ' קראי היכי דרשי להו וי"ל דהשתא ודאי הוה מוקמי' ביבמתו בין לחייבי לאוין ועשה דאינהו נמי קרי' בהן לקחת בדיעבד ולמסקנ' מוקמי' לה לחייבי

לאוין ועשה בלחוד וקרא דאם לא יחפוץ לחייבי כריתות כדאמרי' השתא לצדדים קתני אבל לא מצי למימר דכלהו באיסור מצוה דבני חליצה וייבום מדאוריית' לדברי הכל דהא בהדיא קתני ברייתא איסור מצוה ואיסור קדושה ומיהו וכו' לעיל:

דף כ:

א"ה ממזרת ונתינה מאי איכא למימר חדא מינייהו נקט דה"נ מצי למפרך מגרושה דניחא ליה למפרך מהני משום דדילמא בכל איסורי כהונה גזרו זה מפני זה:
אלא מעתה אשה שאין לה בני' לא תתייבם גזירה אטו אשה שיש לה בנים ק"ל א"כ בטלת תורת יבמין ממצות יבום ועוד כיון דאי אמרת הכי כל הנשים לא יתייבמו אמאי נקט לישנא דבתרייתא טפי מאידך ובתוס' פי' דה"ק אשה שאין לה בנים עתה כשמ' בעלה והיו לה קודם לכן לא תתייב' מדרבנן ונעשה מתים כחיים גזירה אטו אשה שיש לה בנים בשעת מיתת בעלה ומתו אח"כ שאינה מתייבמת ואנו עושי' מתים כחיים ופרקי' דבהא ליכא למגזר דלא טעו בה אינשי דהא ידעי דבבנים דבשעת מיתה תלה רחמנ'. ופרכי' אשת אחיו מאביו כלומר שלא מאמו לא תתייבם עד דמיחד באבא ואימא גזירה משום אחיו מאמו ולא מאביו דליכא אלא חד צד דאחוה ופרקי' דהא נמי מידע ידעי בעלמא דייבום בנחלה תלה רחמנא ואחיו מאמו אינו בן נחלה. ופרכי' אשת אחיו שהיה בעולמו לא תתיבם גזירה משום אשת אחיו שהיה בעולמו הרבה פי' פירשו בזה לפי שיטתם והנכון שבהם מה שפי' בתוס' רב יהודה ז"ל אשת אחיו שהיה בעולמו אלא שהיה במדינת הים ולא היו מוחזקי' בו בשעת מיתה כלל ובא אחרי כן ניגזור ביה שלא תתייבם בו משום דדמי לאשת אחיו שלא היה בעולמו ופרקי דייבום בישיבה תלה רחמנ' ומידע ידעי ולא טעו בה ופרכי' כל הנשים שלא ילדו מעולם לא יתייבמו גזירה אטו איילונית שאינה בת לידה ופרקי' דאיילונית לא שכיח וליכא למגזר אמטולתה והפי' הזה היה נכון ומתוק אלא שהוא תימה היאך תפסו כל הקושיות הללו בגמ' סתומות ולא פי' באחת מהם הלשון שבו עיקר הקושיא ומתוך הדוחק י"ל דכיון דנקט בכל חדא וחדא לישנא דגזירה מידע ידיע דלא מיירי אלא בדכוותא דשייך בה גזירה ורש"י ז"ל ושאר המפרשי' תופסי' הדברי' כפשוטן ולא תיקשי לן היאך נבטל מצות יבמי' הא מבטלי' לה למ"ד מצות חליצה קודמת למצות ייבום ועוד כיון דבדידיה תלה רחמנ' ובידו לבטלה כדכתיב אם לא יחפוץ האיש מלמדי' אותו שיאמר איני חפץ ואין זו עיקר. ומעיקרא אקשי' בלשון קושי' פרטית משום דאיכא דדמי לה ממש בההוא עניינא וכי היכי דנימא גזירה הא אטו הא ובסיפא שהוא דבר כללי נקטינן כל הנשים והשתא לא נקטי' אשה

פרטית מחמת שום טענה שיש בה דלא אשכחן בה טענה פרטית אלא דנימ' דניגזור בה משום דאילונות וכן מפר' מר"א הלוי להר"ם בשיטת רש"י בשם רבותי' ז"ל:

אמר רבא גזיר' ביאה ראשונ' אטו ביאה שני' פי' מדאורייתא מותרים בביאה ראשונה דאתי עשה ודחי לא תעשה ואסורין בביאה שניה דהא איקיימא לה מצוה דרמיא עליה ואם תאמר כל יבמה נמי תיתסר בביאה שניה ותחזור לאיסור אשת אח דהא איקיים בה מצות ייבום מאי שנא הא מהא י"ל דביבמה דעלמא שאין בה אלא איסור אשת אח גזירת הכתוב היא שהתירו לגמרי במקום מצוה יבום וכדכתיב ולקחה לו לאשה כדי שלא יפקפק בדבר וגם שרוב נשים אינם מתעברות בביאה ראשונה אלא כשיש שם אחר לא התיר הכתוב כלום אלא שיהא כדינו וכיון דמשום דדחי עשה ללא תעשה הוא דאתי עלה אין לנו אלא בפחות ממה שאפשר לקיום מצותו הילכך לא שרייא אלא ביאה ראשונה ומיהו ביאה ראשונה כולה שריא דאע"ג דיבם קונה בהעראה כדאית' לקמן במכילתי' מ"מ אין הקמת זרע אלא בגמר ביאה וא"ת ובביאה ראשונה כלה ג"כ אין הקמת זרע דק"ל שאין אשה מתעברת מביאה ראשונה כלל ג"כ י"ל דהא אפש' להתעבר במיעוך כדאית' לקמן וכיון דאפשר בהא לא שריא ליה טפי:

מיתיבי אם בעלו קנו תיובתא ק"ל דהא רבא גופיה אותיב מינה לעיל והיכי לא רמי לעיל לה דעתיה דלא למיטעי ביה והנכון שאמרו בזה דמ"ד האי לישנא הכא משמיה דרבא לית ליה ההוא לישנא דלעיל ומאן דאית ליה האי לישנא דלעיל מוקים האי לישנא דלעיל משמיה דרב אשי תדע דאמרי הכא אמר רבא ואיתימ' רב אשי הני אפשר להו בתשובה פרש"י ז"ל כשלא הוליד בן דאי לא הא קרינן מעו' לא יוכל לתקון כדאי' לקמן:

דף כא.

הא פסיק' ליה והא לא פסיק' ליה פי' בת חורגו פסיק. ליה לתנ' לאיסור' ולומר בת בתו אסורה לך שאין לה שום דבר התר אבל בת חמיו לא פסיק' ליה לאיסור' דזימנין דאי' ליה התר אם מתה אשתו וק"ל ולמ' ליה למיתני היתר' לאשת חמיו כלל ליתני האסורו' וממילא ידעי דכלהו שאר' מותרות וי"ל דנהי דלא פסיקא ליה למיתני בהדי' ואע"ג דבתו אסורה לו בדידיה לא גזרו בה רבנן רבותא אית בה בשל' אסורה ולהכי תניי' דלא נימ' גזרו מפני בתה ותנא תנא ושייר כדשייר בני ר' חיי' והא דקתני וחורגו מותר באשתו היינו משום דאצטריך למיתני שהוא מותר באשת חותנו ובירושלמי אמרו משמיה דר' חנינא דאשת חמיו אסורה מפני מראית העין וכ"פ ר"ת ז"ל ובה"ג ובתו' כתבו כי (מי) שקדש אשת חמיו ועשה סעודה וצוה ר"ת ז"ל לגרשה והפסיד הסעודה ורבי' הר"ם ז"ל

ואחרי' התירו כיון דבגמ' דילן לא אידכר הכי כלל ותדע דבירוש' ג"כ אסרו משום מראית העין חורגין הגדלים בבית אחת ואתא עובד' קמיה ר"ח ואמר יסבון באתר' דלא חכמין לון ובגמ' דילן במס' סוטה פליג עליה בהדי' דהתם אמרי' בשילהי פי' משיח מלחמה חורגה הגדלה בין אחים אסורה מפני מראי' העין ואמרי' ולא היא דקל' אית לה הרי בגמר' דאמרו מעיקרא כר' חנינא ומחו לה אמוחא וה"ה דפליגי על ר' חנינ' באשת חמיו דאסר בירוש' מדלא אדכריה הכא ובחורגין דשייך למגזר טפי הוצרכו לומר דלא שייך ולא חיישי' דאילו באשת חמיו פשיטא להו דליכא למיחש מפני מראית העין וכ"מ וכן עושין בכל ספרד:

אמר רבא ד' נשים שניות יש להם הפסק פי' שלא אסרו בהם דורות כלל ונקיט רב בידי' תלת פי' גמיר דהוו ארבע ולא דכיר לפרושי מינייהו אלא תלת. אשת אחי האב מן האב פי' שהיא שניה כדאית' לעיל ולא גזרו בה דורות דאשת אחיו מן האב מותרת לו ואשת אחיו מן האב פי' דאשת אחי אבי האם מותרת וכלתו מפרש לק' כלת בתו אסורה כלת בת בתו שרינן זעירי מוסיף אף אשת אחי אמו פי' שיש הפסק דאשת אחי אבי אמו שריא:

וסימניך פי' למידע ההיא דמוסיף זעירי לעילא דרב פרשי' אותה שניה שהוסיף זעירי היא דור א' למעלה עלה' דמתני' שאמ' רב דרב אמ' בשניה אחרונה שלו אשת אחי האם וזעירי אשת אבי האם שהיא דור א' למעלה. ואחרי' פי' מה שהוסיף זעירי היא שנויה בברייתא דלעיל על הראשונה שאמר רב וזה יותר נכון:

דף כא:

לא אסרו כלה אלא מפנ' כלה ופרישנא לא אסרו כלת בתו מפני כלת בנו ק"ל מאי קמ"ל דהא איכא אחריני נמי שגזרו זו משום דהוו חד שמא וכדמפרש לקמן ושוינהו כחדא גזירה וי"ל דהא קמ"ל שלא גזרו על כלת בתו אל במקום שיש בה ג"כ כלת בנו והיינו דמפרשי אמוראי כגון כלתה דכי פליגי שהיה בדורם כלום' שהיו בבית כלת הבן וכלת הבת דאי לא מאי קמ"ל דאמרי' וכגון כלה וכו' וכי ליכא בעלמא כלת הבת אלא אלו אלא ודאי כדאמרי' מפי' הרב רבי' ז"ל ובלא ה"נ למה לא אסרו בלא טעמא דר' יהודה דלקמן דכל שבנקבה ערוה בזכר גזרו על אשתו והכא בת בתו ערוה וראוי לגזור על כלת בתו. תירצו בתוס' דההיא דרב יהוד' ע"כ גזירה אחרינא היתה בימי התנאים ותדע לך דהא פשיטנא מינה לאיסורא אשת אחי האם מן האם ואלו בברייתא לא קתני אלא אשת אח האם מן האב וליכא למימר תנא ושייר שניות דבי ר' חייא דאי איתא אשת אחי האם

מן האב ליתניה בדוכתא אשת אחי האם מן האם וכ"ש אידך אלא ודאי דלא אסירה ליה ולאחרים כן גזרו בה ונכון הוא:

איבעיא להו אשת אחי האם מן האם מהו פי' מי גזרו בה בדורו' אחרונים או לא הכא מאי פי' מי גזרו בהו ומשום דמקרו כלהו נמי כי דורי. אולם פרשי' לא גריס בי דורי דבתי משום דלזקנותו שהאדם קורא אולם בשם אמו ממש שייך לומר להיכרא אמא רבתי אבל הכא דודיו ממש שהם דודי אביו ואמו הוא שנקראים דודי רבתי:

וכללא הוא והרי חמותו וא"ת לפי שיטת התוס' מאי קא מקשה מכל הני דמני ואזיל שהם מותרת בברייתא דדילמא בדידהו גזרו בדורות אחרונים כמו שגזרו בהא דפשיטנא י"ל כי יודעים היו בהם שהם מותרות בזמנה היו עושים בהם מעשה ולא נסתפקו אלא באשת אחי האם מן האם לפי שהיתה רופפת בידם:

בת חמותו ערוה פי' משום אחות אשת בן חמיו מותרת לא דק שפיר בלישנא דהוה ליה למנקט בחדא אנפא או דילמא בת חמותו ערוה אשת בן חמותו מותרת או דילמא בת חמותו מותרת וטעמא דלא דק בלישנא משום דאיהו בעי למנקטינהו תרוייהו ומשום דלא לודיק בלישנ' ארכב' אתרי רכשי. ומ"ש הני ומ"ש הני פי' למה גזרו בדורו' אחרונים בזו של אשת אחי האם יותר מאלו כיון דבכלהו איתיה לכללא דרביא והא לפום מאי דאסיקנא ההיא דרב יהודה לא אתמר דרך כלל בכל הנשים אלא בנשי אחי האם או האב לבד דכיון שאחות האב או אחות האם משום צד אסורות מן התורה לעולם גזרו על נשות הזכרים שבהם ג"כ לעולם והיינו לישנא דבכל שבנקבה:

ילמדנו רבי' אשת אחי אביו מן האב ואחות אבי האב מהו וכו' איידי דנקט אשת אחי אבי האב דאלו מהם ליכא ערוה למטה דידיה נקט אחות אבי האב דהוא הדין דמבעי' ליה אחות אבי האם או אחות אם האם דלמטה דידה נמי איכא ערוה מן התורה אחות האם ונקט חדא והוא הדין אידך והא דאמרי' בסוף דהני תרתי דדמי להדדי חדא היא הוא הדין נמי להנך דלא בעיא בפירוש דכלהו דמו להדדי וחשיב להו חדא ולא חש תלמודא לפרושי הא משום דפשיטא ליה וק"ל לרבותינו ז"ל היכי לא פשטינן בעין מדר' לעיל דמנו שניות שיש להן הפסק ולא מני הכי כלל אדרב' משמע דכיון דאמ' דאשת אחי האם מן האם יש לה הפסק מכלל דאשת אחי האב מן האב אין לה הפסק וי"ל דהא אמרינן לה לא איירי אלא בשנייות דאיתניין במתני' דלעיל והא דלא איתניא התם:

אמימר אכשר באשת אחי אבי האב וכו' והלכתא כוותי' וכן פסק ר"ח ז"ל וכן דעת ז"ל שלא כתבן לאיסור מ"מ לדידי חזיין לי וכתיבן לאיסורא פי' עכ"פ יש לך לומר דתרתי אלו בכלל שיתסרי לאיסורא או דילמא בהני תרתי חשיב חדא או דנימא דלא חשיב

ההוא דר"י לפי שהיתה גזרת אחרונים דאי לא מנית הני תרתי מהיכן הוו שית סרי אפי' תימא דנימני ההיא דר' יהודה ליכא אלא ט"ו וא"ת והיכי פריך ליה דהא איכא דר"י כיון שלא היתה בגזירה ראשוני' ז"ל י"ל דקים להו שכבר נגזרה בדורו של מר בריה דרבנא ונוהגים בה איסור:

דף כב.

שניות דר' חייא יש להם הפסק או לא נר' מפרש"י ז"ל שאפי' משלישי שבבנו ושבבתו מיבעי' ליה ואינו נכון בעיני רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל דא"כ ליפשוט ליה לאיסור שהרי אפי' כלת בנו גזרו עד סוף כל הדורות כדאית' לעיל וכ"ש דורות של בנו ובתו ממש ועוד דהא למעלה אם אמו אין לה הפסק וכן אבי אביה לדידה והוא הדין למטה בבנים וכן אמר בירוש' אברהם אסור בכל נשי ישראל שרה אסורה בכל אנשי ישראל לכן פי' הוא ז"ל דאשלישי ורביעי שבאשתו מבעי' לי' וכיון דלא איפשיט' הוה לי' ספקא דרבנן ולקולא ולהאי פי' ק"ל הא דאמרי' ת"ש שלישי ורביעי שלישי ורביעי אין טפי לא היכי מצי דייק הכי דהא קתני רישא שלישי שבבנו ובתו וע"כ לא הוי דווקא ותלמודא נמי היכי דחי לה בלשון דילמא וי"ל דאדרב' מאן דקבעי לה סבר דאי לאו דשלישי ורביעי דסיפא דווקא לא הוה תני האי לישנא שאינו דוקא אלא משו' סיפ' דהוי דוקא נקט ג' דרישׁ' בלאו דוקא ודחי דדילמא כל שלישי ורביעי דקתני לאו דוקא וסיפא דומיא דרישא שסמ' תנא בלישנא משום דברישא ע"כ לאו דווקא שמעינן לסיפא דלא הוי דוקא:

שניות מיבעיא ליה יש לפרש שהן רחוקות ולדידהו נמי שרי בעכו"מתן מיבעיא הא איכא דבעכו"מתן אסרי שניות כגון הנוצרים הללו אסרי להו עליהו כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ויש לפרש שניות שהן רחוקות מאד ואין איסורן אלינו אלא משו' קדושה והרחק' מיבעיא דלא אסרי עלייהו ואפי' אסירי בעכו"מתן דאי בשניות אסירי מהאי טעמא שלא יאמרו באנו מקדושה חמור' לקדושה קלה ראוי היה לאסור עריות ממש עליהם בלאו האי טעמא והפי' הראשון נר' נכון יותר וכיון שלא גזרו שניות אפי' על הגרים עצמם כ"ש שלא גזרו בהם עלינו נושא אדם אשה גיורת ואם אמה או בת בתה ושאר כל השניות וכדכתב הרמב"ם ז"ל:

מאי שנא גיר שנתגייר כקטן שנולד דמי פי' אכולה מילת' יהבינן טעמא והא דשרי' בעריות היינו אפי' במה שנוהגי' שפוסלין להעיד בעכו"מתן דלגבי הא מילת' ליכ' למיחש שיאמרו באנו מקדושה חמורה לקדוש' קלה ובאיסור עריות הוא דאיכא למימר הכי ושורת הדין הוא דבעכו"מתן כשרין להעיד דבר תורה כדאמרי' בסנהדרין בן הנהרג

מפני קרוב וכ"ש בממונו וכיון דכן אין לחוש בזה לעכומ"תן כשנתגיירו וכן דעת מהר"ם ז"ל וא"ת ומעיקר היכי פרכי' מ"ש הערו' דהא שנא ושנא דבעדות ליכא למי' שהא יאמרו באנו מקדוש' חמורה וכו' וי"ל דקושי' מאותם עריות דליתנהו בעכו"מתן וגזרו בהם בגירותן משום דילמא אתי לאחליפי בישראל כדאיתא בפ' נושאין וכן נראה מפרש"י ז"ל: **מתני' מי שיש לו אח מ"מ זוקק את אשת אחיו לייבום ואין צריך לומר** פי' אותו האח הממזר זוקק את אשת אחיו לייבום ואין צריך לומ' אם המת הזה ממזר והכי מוכח האי פי' מסיפא דקתני מי שיש לו בן ממזר פטר את אשת אביו וכי היכי דפוטר דסיפא קאי על הממזר ה"ה לזוקק דרישא ומיהו חייבי לאוין הוא דממזר אסור בבת ישראל וחולצת ולא מתייבמ' ואחיו היא לכל דבר חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן בת העכו"מז וש"מ דדוק' אחיו' שיש לו מן השפחה ומן בת העכומ"ז דלא חשיב אחיו כלל דולד כמוה הא אחיו משומד זוקק את אשתו לחליצה ולייבום וזוקקי' ואעפ"י שחטא ישראל הוא וקדושיו קדושי' (דאי) משום דפלח לעבודת כוכבי' ואי לאו דלאו אחיו הוא היה זוקק לייבום וכן כתבו מקצת הגאוני' ז"ל ומיהו הדבר מתמי' מי שעובד עבודת כוכבי' ובועל בת עכו"מז ועובר על כל התורה היאך מקיים זרע לאחרים והיאך מקיימי' לו זרע שלא ימחה שמו בישראל ראוי היה לומ' שלא תהא אשתו עולה לייבום ולא לחליצה כלל ואשכחן בפ"ק דגזרו עליהם שיהיו כעכו"מז לכל דבריהם משום בה' בגדו כי בנים זרים ילדו וכ"ש מי שכופר בכל התורה בפרהסיא אלא דהת' לא גזרו אלא על אותם עשרת השבטי' א"כ כ"ש באלו שהיה לנו לומר שאינם בבל הקמת זרע מן התורה ואע"ג דכתי' להקים לאחיו שם בישראל ההוא בישר' דרשי' לקמן במכילתי' לדרש' אחרינ' ובפ"ק דקדושי' אלא דאנן לית לן למדרש טעמא דקרא וכיון דמשומד שקדש את בת ישראל וקדושיו קדושי' וישראל זוקק חשיב לייבום וזוקקין לה צריך חליצה מיהת דחזינן לרב יהודה גאון ז"ל שכתב אי כד נסבא בעל הוה יבם משומד לא בעיא חליצה מיניה ואם היה בעל משומד וישבה תחתיו באונס ומת בשמדותו בלא בנים אינה זקוקה לייבום דהא לאו אחיו הוא ואינה זקוקה לחליצה ע"כ וראוי להחמיר ובנו לכל דבר אמר בירושלמי בנו הוא לכל דבר אפי' לפריה ורביה ולשניות פירוש שגזרו בבניו ובכלותיו משום שניות:

גמר' פשיטא אחיו תנן קשה להו לרבנן ז"ל היכי פשיט' לי' דהא אצטריכי' לרבוייא בה פסול מדכתב בן אין לו עיין עליו ולקמן נמי באיסור אחותו אצטרי' מולדת חוץ לרבות אחותה מחייבי כריתות ויש מי שתירץ דלאו מסברא פשיטא לן משום דהא תנינן במ' קדושין דכל שיש לאחרים עליה קדושים הולד אחר הזכר ואשכחן בתלמודא דאמר פשיטא בה"ג ומהדברים דאצטריך דאע"ג דבן ואח הוא לשאר דברים הוה ס"ד דלענין

ייבום לא חשיב אח ולא גמרי מבן אין לו נמי דאדרבה ניגמור אחוה אחוה מבני יעקב. ופי' תלמודא ואמ' ה"נ ופרקי' מדלענין ייבום מפטר פטר מיזקק נמי זקיק פירוש דסברא היא דלא נעביד הא ג"ש ונגמור מבן אין לו דכיון מקיש זרע דממזר הוי בר הקמה דיבם נמי שבא להקים זרע שאפי' הוא ממזר יהא בר הקמה:

דף כב:

ואין מטמא לאשתו פסולה וק"ל הא דתניא בתוספת' דמכילתי' אלמנה לכ"ג גרושה וחליצה לכהן הדיוט הרי היא כאשתו לכל דבר יש לה כתובה ופירו' ומזונות ובלאות וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומטמא לה:

ויש מתרצי' דההיא מדרבנן דאמור שיהא מטמא לה כיון דיורשה דעשאו כמת מצוה וכדאמרי' גבי אשת קטן דיורש' ומטמא לה שעשאוה כמה מצוה וכדאית' בפ' האשה רבה וכן אמר גבי שניות מדברי סופרים ויש מרז"ל מקשי' על זה שאין הנדון דומה לראיה שגבי קטן כיון דמדאורייתא קרובין ירתי לה ורבנן אמר דירית לה הבעל לא בעו קרובי' להטפל בקבורתה מימר אמרי בעל ירית בעל קביר והויא כמת מצוה ובשניו' מדאורית' אשתו היא וראוי גם להטמ' לה וכיון דלא בעו קרובי' שירש הבעל ויקברו הם אבל כל היכא דמדאוריתא ירית ומדאוריית' אסור לא יטמא לה קפדי קרובים והעולם ומטפלים בקבורתה כמו שמטפלים בקרובי כהן שהוא יורשה ואינו מטמא להם כגון אחותו בעולה ודודו ובן דודו וכיוצא ולא והנכון דבתוספתא ה"ג ויורש' ואינו מטמא לה והתם לאפוקי קאי פי' בהן קרי' בה שארו מאי טעמא ובן אין לו עיין עליו:

ויש מקשי' אמאי לא אמרי' הכא פשיטא כדאמ' לעיל ולפום פי' קמא דפריש לעיל איכא נמי למיקשי הכי דהא פשיטות' דהתם מהכא נפקא לן ולא קו' דהא פי' תלמודא לעיל דאחיו ממזר דינא הוא שלא יהא זוקק משום דגמרי אחוה מבני יעקב אי לאו משום דגמר מן הדין דפטור וכיון דתנא עלה תנא על האח הלמד שהוא זוקק צריך הוא למיתני נמי הבן המלמד דפטר וכל שכן לאידך פירוש דפריש לעיל דאנן מההוא מתניתין דקדושי' הוה ס"ד דאחיו הוא ואתיא בתר הכי למימר דאדרבה נילף אחוה אחוה מבני יעקב ופרקינן דאי הכי נמי דגמרי' מבן דפטר וכיון דכן צריכין אנו להביא ראיה על הבן דאי לא נימא דגמרי' אחוה מבני יעקב וליגמר בן מאח דכיון דאח לא זקיק בן נמי לא פטר ולהכי לא אמרי' פשיט' אלא דשייליה מ"ט דכתב ובן אין לא עיין עליו פי' וכיון דר' רחמנא בן פסול דפטר הא עדיפ' דניגמר אח מבן מדגמר אחוה אחוה מבני יעקב כיון דההי' ג"ש איכא לאוקמי במילתא אחריתי למעוטי אחין מן האם וק"ל דהכא דרשי' ובן אין לו עיין

עליו לרבות בנו ממז' ואלו אנן צריכינן לרבות בן הבת ובת הבן כדדרשי' גבי נחלה בפ' יש נוחלין וכדרשינן נמי בספר' אהכ' גבי ייבום. תו ק"ל דהתם בסיפר' דרשי' מבן אין לו אפי' בתו של' ואלו לענין נחלה לא דרשי' מינה אלא זרע של בן ויש מתרצי' על הקושי' הראשונ' דבן אין לו תרתי שמע מינה ואינו מחוור דהא בפ"ק דקדושי' גבי וזרע אין לה דרשי' מינה זרע פסול ופרכי' והא אפיקת' לזרע זרעה ופרקינן זרע זרעה לא אצטרי' קרא בני בנים הרי הם כבנים ולא אמרי' ש"מ תרתי ויש מתרצי' דהכא לא צריך קרא לבן פסול דהא פשיט' דכל שיש קדושי' הולד' ימותו כדפריש במ' קדושי' מקראי וסתם בן אפי' פסול במשמ' וזרע הוא דלא משמע אלא זרע כשר וכי איצטריך קרא לבני בנים כדרשינן בירוש' והכא אסמכיה לקרא ולאו דוקא ומאי דאמרי' שהבת פוטרת לייבו' היינו מק"ו דבת הבן וכדפריש ביש נוחלי' ולפום מאי דכתיבת לעיל גם זה אינו מחוור בעיני דודאי הכא אצטריך קרא לרבות בן פסול כי היכי דלא נגמר אחוה אחוה מבני יעקב ולילף בן מאח והנכון בעיני יותר דהכא לא מצריך קרא אלא לבן פסול מטעמא דאמרן אבל בני בנים הרי הם כבני' ולענין ירושה אצטריך קרא לבני בנים להקדים לבנות אבל הכא לענין ייבו' דאמ' קרא ולא ימחה שמו מישראל פשיטא דכל היכא דאיכא שום זרע אין שמו מחוי ומהאי טעמא נמי נפקא לן דלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו דלענין נחל' הוא דחדית רחמנא ומשום דאמרה בת הבן אנא במקום אב קאמינ' ואקדי' לבת כמותו אבל לענין ייבום פשיטא דכל זרע שיש לו משום צד דכי הדדי' נינהו ותנא דסיפא אסמוכי לבת ולבני בנים אקרא דאם אין לו ולאו דנפקא ליה מהאי קרא:

תנו רבנן הבא על אחותו והיא לו בת אשת אביו פי' שהיא בת אביו מן הנשואין בין שהיא מאמו או מאשה אחר' לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו דאף על גב דאתי בקל וחומר אין מזהירים מן הדין ופריש רש"י זכרונו לברכה דלאחותו בת אביו ובת אמו מארוסתו הוא דאיצטריך קרא דאלו מן הנשואין מבת אשת אביך מולדת בית נפקא ובת אשת אביך בין שהיא אמו בין שהיא אשה אחרת משמע והקשו עליו דא"כ האי בת אשת אביך אצטריך לאחותו בת אביו ואמו מן הנשואים והיכי מייתיר לרבנן ולר' יוסף וכו' וי"ל דהכי קאמר דאי לאו דכתב רחמנ' אחותך היא הוה פטרינן אחותו בת אביו ואמו מן הארוסי' ומוקמי' בת אשת אביו לאחותו בת אביו ואמו מן הנשואין ולא מייתר לדרשא אחרינא ומיהו בתר דכתב רחמנא אחותך היא לרבות אחותו שהיא בת אביו ובת אמו בין מן הנשואים ובין מן הארוסי' משמע כדדרשינן גבי אחותך בת אביך או בת אמך וכדפרש"י ז"ל לעיל הילכך אייתר לה בת אשת אביך לרבנן לחייבו שתים ולר"י למעט

שפחה ובת עכו"מז ויש בזה הרבה פי' וזהו הנכון יותר בעיני בשיטת מהר"א הלוי ז"ל והר"ם ורבו הרמב"ן ז"ל:

מדרבא נפקא דרבא רמי פרש"י ז"ל י"מ דלענין בן חשוב בנו מן הארוסי' ה"ה לגבי אחוה ואינו מחוור כל הצריך דאנן נמי שפיר ידעי' דאחיו הוא לכל דבר אלא דאמרי' דלגבי ערות אחותו אתא קרא ומעטי' כדכתב בת אשת אביך לפי' פי' ה"ק דכיון דהכא כתב רחמנא ערות אחותך בת אביך הא ודאי כל דאשכחן דנקרא בת אביו בכלל ונוקים מיעוטא דבת אשת אביך לילד שפחה ועכום"ז ולמאי דהוה ס"ד השתא דאינו חייב על אחותו מארוסתו היינו משום דנוקים קרא דאחותך בת אביך או בת אמך ואידך דאחות' היא שאחותו מן הנשוא' דוקא והא דקמ"ל שאין מזהירין מן הדין יש מקשי' א"כ היאך לוקים על בהמה שאין לה סימני' טהרה דהא לא כתיב בה לאו אלא דאתא בק"ו ומתרצי' דכיון דכתב בה לאו הבא מכלל עשה מאותו תאכלו דכתב בבהמה טהורה שפיר מזהירין מן הדין:

דף כג.

ואימ' פרט לחייבי לאוין פי' ונימא דלא תפסי בהו קדושי' אמר רב פפא חיבי לאוין תפסי בהו קדושי' דכתי' עד אמר רחמנא כי תהיינה לאיש ופליגא האי דרשא אההיא דאמרי' בשילהי פ' האומר גבי בת עכו"מז ולדה כמוה מנא לן אמר קרא כי תהיינה לאיש וילדו לו כל היכא דקרינא ביה וילדו לו דרשי' כל היכא דהויא בה הויי' לשום איש כגון חייבי כריתות ומיתות ב"ד קרינא ביה וילדו לו כל היכא דלא קרינא ביה תהיינה לאיש שאין קדושי' תופסי' בה לשום איש כגון שפח' לבת עכו"מז לא קרינן ביה וילדו לו וכיון דמצרי' להההי' דרשא ליכא למדר' תו מינה ההיא דרב פפא ולרב פפא חייבי לאוין דתפסי' בהו קדושי' מכי תהיינה לאיש וחייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושי' דגמרי' מאחות אשה דכתי' לא תקח. והא דולדה כמוה נפקא ממולדת חוץ כדדרשי בסמו' ומאן דדריש כי תהיינה לאיש כי התם נפקא ליה בקדושי' תופסי' בחייבי לאוין מדגלי רחמנא מחייבי כריתות ונפקא ליה ולד הולך אחר הזכר בחייבי כריתות מכי תהיינה לאיש וילדו לו וא"ת א"כ מולדת חוץ למה לי י"ל דאי לאו מולדת חוץ הוה דרשי' כי תהיינה לאיש זה הכתוב מדבר בפנוי' שקדשן דלדידי' תפסי בה קדושי' ותו לא שמעי' מכי תהיינה מיעוט' לולד שפחה ובת עכו"מז:

בין שאמר לאביך קים בין שאומר לאביך הוצי' וא"ת א"כ מהכא מרבי' אחותו מחייבי לאוין נמי כי שקולים הם ויבאו שניה' ואמאי אצטריך רב פפא לדרשא דלעיל וי"ל

דאין הכי נמי אלא דרב פפא בעא לפרושי קושטא דמילתא דחייבי לאוין תופסי' בהו קדושי' ולא מעטי כלל מבית אשת אביך ובר מהא דהאי לישנא דנקט לישנא דתלמודא בין שאומר לאביך הוציא לאו דוקא דמולדת חוץ משמעותו כל מי שהוא חוץ שאינה צריכה גט דלא תפסי בה קדושי' כגון חייבי כריתות אלא דנקטי לרווח' דמילתא כיון דהני קושטא דמילתא שאף חייבי לאוין חייבי עליהם ומיהו לא אצטריך קרא אלא לחייבי כריתות וכדאמרן ומה ראית כלומר דקראי לאו מוכחין בה כלו' אל מי מרבה או למי ממעט וסברא דמכרע' נמי ליכ' ומהדר' מסתבר' וכו' :

כי יסיר את בנך וכו' כבר פי' במס' קדושי' בס"ד כי יסיר לרבות כל המסירי' וק"ל א"כ נימא דשאר עכו"מז אסורי' לבא בקהל לאח' גירותן דהא כי כתיב לא תתחתן בם היינו בעכו"מתן דבגרותן אית להו חתנות וי"ל דלא תתחתן בם בין בגירותן בין בעכו"מתן משמע וכתבה רחמנא לאסור שבעה עממין דכתיב לעיל מיניה אפי' בגירותן אבל כשריבה בקרא דכי יסיר שאר עממין לא ריבה אותם אלא בעכו"מתן שהם בני עשר' דמכיון שנתגיירו שוב אינם מסירים:

אלא לרבנן מאי איכא למימר פרש"י ז"ל דלדידהו כיון דלא דרשי טעמ' דקרא בכמה דוכתי כר' שמעון אלא דר' שמעון אזיל בתר טעמא דקרא ומחדש דינים כפי הטעם כי ההוא דפליג גבי משכון אלמנה דרבנן שבקי קרא כפשוטי' דלא פליג רחמנ' בין ענייה לעשיר' וכבר פירשנו במקומו' אחרים בס"ד:

מאן תנא דפליג עליה דר' יוסי ר"ש ובמס' קדושי' בסוף פ' האומר ומייתי לה אפי' לרבנן מכי תהיינה לאיש אלא דהכא לא אוריך תלמוד' לאוקמ' בשיטת רב פפא דלעיל דלית ליה ההיא דרשא וכדכתיב לעיל והכין אורח' דתלמודא בדוכתי' טובא כדכתיבנא בכמה דוכתי אחריני בסיעתא דשמיא:

דף כג:

מתני' מי שקדש אחת משתי אחיות וכו' מת ולו אח א' חולץ לשתיהן פי' לשתיהן וא"א לייבם דאי מייב' ואחר חליץ דילמא פגע באחות זקוקתו ואי חליץ והדר מייבם דילמא פגע באחות חליצתו שהיא אסורה מדברי סופרים וכיון דלא קתני חלץ לא' מהם וכנס לחברתה לא יוציא כדקתני באידך כנסו לא יוציאו ש"מ דההיא אפי' בדיעבד יוציא דילמא כנס לאחות חלוצתו ואע"ג דספיקא דרבנן דדילמ' בדין ייבם הכא קנסו רבנן בדיעבד לאלומי לתרוייהו תדע דאיכ' דוכתי דספיקיה דרבנן אפילו לכתחלה שרי ובכלה מתני' אסר לכתחלה בהדי' דכיון דמילת' דפירסום היא וגזרו באחו' זקוקה אטו אחות

אשה דאורייתא שהיא בכרת וגזרו באחות חלוצה אטו אחות גרושה דאורייתא שהיא בכרת אלמוה לגזרתם להוציא אפי' על הספק ואפי' בדיעבד כל היכא דאיכא ספיק' שהיא באיסור תחתיו:

היו שנים אחד חולץ ואחד מייבם פי' ולא גזרו אטו מייבם ואח"כ חולץ כיון דאפי' מייבם ואח"כ חולץ ספיקא ואפשר דבדין מיבם:

קדמו וכנסו אין מוציאים מידם פי' ואפי' מן הראשון דדילמ' בדין ייבם ובדידיה פגע ואפי' את"ל דנסיב אחות זקוקתו הא' כיון דייבם אחיו לזקוקתו פקע זיקתיה מיניה ואישתרי' ליה וכדמפרשי בגמ' דבכי הא לא קנסינהו על הספק להוציא:

שנים שקדשו וכו' היחיד חולץ לשתיהן והשני א' חולץ וא' מייבם ופריש בגמר' דלא גזרו בתרי אטו חד וטעמא דמילת' משום דאפילו גבי חד דמייבם ספיקא דרבנן הוא ופריש בגמ' דדוקא בחלץ היחידי לשתיהן והדר מייבמי דאידך דאי לא אסור שיהא זה חולץ וזה מייבם דחיישי' דילמ' אות' שייבמו היא הראוי' ליחידי ופגע ביבמה לשוק שהיא בלאו מן התור' ובהא ודאי אם קדמו וכנסו עד שלא חלץ היחידי לשתיהן יוציאו משום ספיקא דאוריית' ומיהו כיון דהא נמי ספיק' הוא לא גזרו חולץ יחידי ואח"כ מייבם דאידך אטו זה חולץ וזה מייב' ואח"כ היחיד חולץ והא דקתני וקדמו וכנסו אין מוציאים מידם היינו כשעשו כן לאחר שחלץ היחידי ומטעמ' דאידך קדמו וכנסו לרישא ובדין הוא דלא הוה צריך ליה דמדריש' שמעי' ליה אלא דסיים ענינ':

אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה וכו' פי' דבהכי ה"ל לכל חד וחד מהני זוגי זה חולץ וזה מייבם ולהכי פרכי בגמ' הא תו למה לי אשמועי' רישא דכל שמת והניח ב' אחים זה חולץ וזה מייבם:

קדמו שנים וחלצו פי' השני אחים דתו ליכא משום יבמה לשוק לא יבמו השנים אלא זה חולץ וזה מייבם והא נמי מרישא שמעי' לה אלא דמפרשו כלהו בבי ומפרש ואזיל וא"ת ולרב דאמר לקמן בפ"ד אחים דחליצה פסול' צריך לחזר על כל האחי' היכי תנן במתני' זה חולץ וזם מייבם דהא קמייתא דחליץ חליצ' פסול' היא לו דלא חזיא לייבום דילמא פגע באחות זקוק' וה"ל במתני' כל שיהא א' מהם חולץ לשתיהן וי"ל שלא אמרו חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים אלא שהיא פסולה משום ודאי זיקה כההי' דנפלו שני אחיות יבמות אבל הכא דמשום ספיקא דקדושיה הוא לא דאי האי דחליץ היא המקודשת חליצה כשר' היא לגמרי ואם אינ' המקודש' הא לא בעיא חליצה מינייהו כלל וזה ברור ופשוט:

גמרא ש"מ קדושי' שאין מסורי' לביאה הוו קדושי' פי' דקס"ד דהכא כשקדש סתם א' מב' אחיות או ע"י שלוחו או ע"י אביה ולא סיים לאיזו מהם מקודשת וא"א לכנוס אחד מהם דלא ידע הי מינייהו אשתו והי מינייהו אחות אשתו וכיון דקתני דצריכו' גט על הספק אלמא קדושיו קדושי' ופלוגת' דאביי ורב' היא במס' קדושי' וא"ת ולמה אינם מסורים לביאה מתחלתה דהא כיון שאמר א' מהם יכול הוא לברר את מי והוברר שזו היא שקדש למפר' למאן דאית ליה ברירה מיהת והא אביי ורבא אית להו ברירה בפ' כל הגט וי"ל דהכא כשלא בירר אפי' לבסוף כגון שתלו במי שיברור האב או אדם אחר וליתיה בעולם שיברור א"נ דהכא בשקדש סתם ולא אמר איזה שארצה או שירצה פלוני דבהא ליכא דין ברירה א"נ והוא עיקר דמאן דס"ל בהא דקדושי' שאין מסורים לביאה לא הוו קדושי ונסיב לה מקרא מסורי' מתחלת' ממש בעי' (היינו) משעת קיחה:

הב"ע כשהוכר ולבסוף נתערב דייקא נמי דקתני ואינו יודע ולא קתני אינו ידוע וא"ת אכתי הוי תיובתי' דאביי דאמ' קדושי' שאין מסורים לביאה הוו קדושי י"ל דהכא הכי קאמר דייקא נמי דקתני דלא מיירי שלא הוברר מתחלתה מדלא קתני אינו ידוע אבל אינו יודע משמע הכי ומשמע הכי ודכוות' אמרי' בפ"ק דדייק נמי דקתני שנמצאו ולא קתני שהיו ולא קם אליבא דהלכתא נמצאו שני לשונות משמע או דנמצאו מעיקרא או שנמצאו בסוף אבל שהיו לא משמע אלא שהיו מעיקרא:

גר"ח ז"ל וג"ה מ"ש מהא דתנן ארבעה אחים שנים מהם נשואים ב' אחיות ומתו הנשואים האחיות הרי כלן חולצות ולא מתייבמו' ול"ג אם קדמו וכנסו יוציאו ולהאי גירסא קשי' מדקתני שאין מתייבמו' שתיהן וקס"ד ששורת הדין שזה חולץ וזה מייבם דהא בחליצה דקיימתא פקע זיקא מאידך אלא דגזרינן חולץ ואח"כ מייבם אטו מייבם ואח"כ חולץ ולהכי פרכי' דמ"ש דבמתני' שרינן זה חולץ וזה מייבם ולא אסרו אטו זה מייבם וזה חולץ דדילמא פגע באחות זקוקה ופרקי' דהתם אי למאן דאמר דטעמא דמתני' משום דיש זיקה הא יש זיקה ודאי וראוי לגזור בו ואי למאן דאמר דטעמא דמתני' משום דאין זיקה ואסור לבטל מצות יבמיי' הא איתא ודאי להאי טעמא דתרוייהו יבמות ניהו אבל הכא דליכא אלא חדא יבמה ודאי וכי מייבם והדר חליץ דילמא לא עביד איסורא כלל לא גזרו בה חליצה בתחלה אטו חליצה בסוף ורש"י ז"ל גורס ואם קדמו וכנסו יוציאו דלא עבדי' פירכא מדקתני חולצות ולא מתייבמת ונראה שטעם דבריו ז"ל דהא אסק' ר' יוחנן בדוכת' דהתם לאו משום גזרה היא אלא דקסבר ההוא תנא שכל יבמה שנאסר בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה קודם שתחלץ עשאום חכמים כאשת אח שיש לו בנים שוב אין לה התר ואפי' חלצו לחבירתה דפגע זיקתה לא תחזור להתר אלא קושיי'

מדקתני התם קדמו וכנסו יוציאו מש' דהתם עשו חיזוק לתקנתם אפי' בדיעבד והכא לא ופרקי' דהתם אי למ"ד יש זיקה ואי למ"ד אסור לבטל מצות יבמים אבל הכא איסור כל חד וחד דידיה איתרמי ליה ופי' הוא ז"ל דשאני התם דאליב' דההוא תנא כבר נאסרו שתיהן לאח' נפילתן שלא להתיר' לכתחלה או משום זיקה או משום איסור לבטל מצות יבמין וכיון שנאסרו אין להם התר ואפי' דיעבד נמי עומדין באיסורא מדרבנן מה שאין כן בזו דהאי דאסרי משום ספק אחות זקוקה לאו אשת אח היא וכל דפקעה זיקתה על ידי חליצת אחותה או ייבום שלא הותרה לגמרי אפי' לכתחילה וכן ראוי לגזור על ספיקא בדיעבד כלל כיון דהא פקעה זיקתה כן פירוש רבינו ז"ל ואזדא לטעמיה שפי' שם דמתני' דקתני ולא מתייבמות ופריש התם משום שאסרו בשעת נפילה שוב אין להם התר ולא משום גזירה דדילמא מייבם ואח"כ חולץ דאיתיה אפי' לרב דאמר אין זיק' ואסור לבטל מצות יבמים וזה אינו כדבעי' לפרושי בדוכתה בס"ד:

דף כד.

דלא אתמר ההיא דהתם אלא לר' יוחנן דאמר יש זיקה ולפי גירסתו של רבי ז"ל בכאן לא היה צריך לפרש כן אלא דנימא דהכי פרקי דהת' אי למ"ד יש זיקה היתה שם זיקה ודאי ואי למ"ד אסור לבטל מצות יבמי' היה שם איסור ודאי וכיון דכן קנסו פי' ואפי' בדיעבד מש"כ בזו דאימור לא עשה א' מהם איסור ואפי' הראשון דכל חד וחד דידי' איתרמי ליה ולגר"ח ז"ל וג"ה הראשו' יש לפרש הכי פרכי' הכא מרישׁ' דקתני ולא מתייבמו' דקס"ד דמשום גזרה היא לא ידעי סוגיי' דלקמן דפרישנא לא מתייבמות קתני דליכא דין ייבום כלל א"כ דפרכי' אליבא דמ"ד אין זיקה דטעמא דמתני' התם אליבא דידיה משום גזירה כדבעי' למימר בס"ד:

קדמו וכנסו אין מוציאי' מיד' תני שילא ואפי' שניה' כהני' פי' דחד מיניהו ודאי נסיב חלוצה שהיא אסור' מדרבנן דפרישי' טעמ' כיון דלא ידעי' מאן מינייהו נסבה וכל חד וחד באנפי נפשא ספקא היא לא מפקינן מינה בדיעבד מיהת כדפרש"י ז"ל דאלו לכתחל' אין לומר זה חולץ וזה מייבם בכהנים משום ספק חליצה וק"ל מ"ש מרישא דמתני' כיון דלא קתני אם חלץ לא' וכנס לא' לא יוציא מכלל דיוציא כדפרי' במתני' ואמאי והרי ספק אחות חלוצה דרבנן היא וי"ל דשאני התם דאחו' חלוצה אסורה משום אחות גרושה שהיא בכרת ולפיכך גזרו על ספיקא ואפי' בדיעבד אבל הכא דחלוצה לכהן אסורה משום גרושה שאינה אלא בלאו לא החמירו בספיקא בדיעבד והא דמסקינן הכא דחלוצה

דרבנן ואלו במכות מנינן לה באלו הן הלוקין כדת' גרושה וחליצה לכהן הדיוט וכן לעיל כפ' גבי איסור קדושה לא קשי' דבאשגרת לישן דגרושה נקטיה חלוצה:

הא דתנן מצוה בגדול לייבום אומר היה מה' הר"ם ז"ל שזהו כשגדול הגון לה אבל אם אינו הגון לה וא' מן האחרים הגון מצוה באחרים יותר ממנו ומיהו אם רצה הגדול לחלוץ חולץ למד' מצות חליצה קודמת למצות ייבום וכל שיש לגדול אשה אחר' בזמן הזה אין המצוה בו וקטטה ומריבה איכא בבית ויבם שאינו הגון דמי לגבי אידך:

ת"ר והיה הבכור מצוה בגדול לייבם פי' וה"ק ולקחה לו לאשה ויבמה והיה הבכור ולקמן מפרשי' מהיכא נפקא לן דהאי והיה הבכור איבם דאיירי קאי ולאפוקי לקרא מפשטיה:

או אינו אלא שמו יוסף קורין לו יוסף פי' שעל בן הנולד קאי שיקראוהו על שם המת אע"פ שבכל התורה כלה אין מקר' יוצא מפשוטו פי' דכל היכא דלא סתרי אהדדי מקיימינן להו לתרווייהו והכא אפשר היה לקיימן שתיהן ואפ"ה לא מחייבי לקיומי פשטיה דקרא כלל וגמרא גמירי לה כדפרש"י ז"ל:

אלא אתיא ג"ש ואפיקתיה פי' והיא הנותנת דאפיקתיה להא דכתב והיה הבכור מפשטיה דלאו על בן הנולד קאי אלא על היבם דאי על בן הנולד קאי למאן מזהר רחמנא אי ליבם לקום על שם אחיך מבעי ליה ואי לב"ד יקום על שם אחי אביו מבעי ליה דהכא ליכא למימר דלב"ד מזהר רחמנא דלומר ליבם יקום כי הבן יקום על שם אחיו דהתם הוא היכא דיקו' על שם המת ממש אבל השתא דאתא ג"ש ואוקמיה בנחלה אין לב"ד לומר לייב' שיקיימנו בנחלת המת כי ב"ד הן המורידים הנחלה למי שראוי לירד והיינו דלא שיילינן בגמ' מהיכא נפקא לן דהאי והיה הבכור על הייבם קאי ולא צדק מי שפי' דגמרא גמירי לה:

ואימא בכור לייבם פשוט לא לייבם כלל ופרקינן א"כ אשת אחיו שלא היה בעולמו דמיעט רחמנא למה לי פי' דהא כל כי האי אינו בכור ואפי' היה בעולמו אינו מייבם ופרכינן ודילמא למעוטי בוכר' דאימא פירש ודילמא בוכר' דאמר רחמנא היינו אפילו בוכרא דאימא ובלבד שהוא אחיו מן האב דבעי אחים דומיא דבני יעקב ואע"פ שקטן ממנו בשנים מייבם כיון שהוא בכור לאמו מיהת אלא דמיעוטי' קרא היכא שלא היה בעולמו:

ופרקי' ההיא לא מצית אמרת דייבום בנחלה תלה רחמנ' פירש"י ז"ל וממילא משמע דהאי בכור היינו בכור הראוי לנחו' וליטול פי שנים שהוא בכור מן האב ולא פי' רבינו ז"ל היכי משמע הכי דהא לא תלה רחמנא בנחלה אלא שיהא האח המייבם ראוי לנחול

עם המת כדנפק' לן מדילפינן אחוה אחוה מבני יעקב או מדכתיב יחדיו ולא תלה הכתוב שיהא ראוי לנחול פי שנים ועדין אני אומר דתרתי בעי רחמנא שיהא אחיו מן האב הראוי לנחול עמו ושיהא ג"כ בכור או מן האב או מן האם וי"ל דכיון דעיקר הייבום בעינן הא חזינן שתלה בצד האב לבדו שהוא אחיו המיוחד בנחלה ולא בעי מיחדי באבא ובאימא הרי גלה לנו הכתוב שאין צד האב גורם ייבום כלל וא"כ היא הנותנת דאיקפיד רחמנא עליו שיהא בכור שלא הקפיד אלא על בכור מן האב א"נ דאם איתא דקפיד רחמנא אבכור אינו אלא מפני שהוא נוטל פי שנים וא"כ סברא הוא דעל הבכור שנוטל פי שנים בעלמ' הוא דקפיד דהיינו בכור מן האב דבכור מן האם לבדו אינו נוטל פי שני':

ואימא כי איכא בכור תתקיים מצות ייבום פי' ואפי' בפשוטים שהיו בעולמו ומשום האי גוונא מיעט רחמנא אשת אחיו שלא היה בעולמו וכי ליכא בכור ליכא מצות ייבום כלל דעיקר מילת' בבכור כדכתיב והיה הבכור וכי מייבם חד מן הפשוטים כשיש שם בכור חשבינן דשליחותו דבכור עביד דומה לאותה שאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו:

הא אמר קרא ומת א' מהם פי' דמשמע בין שמת גדול או הקטן דליכ' בכור כלל ופרכי' ואימא דקרא בדאיתא קטן פי' דאע"ג דא' מהם אפילו קטן במשמע הא הדר פריש קרא שיהא הבכור ושבקיה לקרא ואיהו מפרש נפשיה ופרקינן הא מיעט רחמנא אשת אחיו שלא היה בעולמו וק"ל מאי קאמר דההו' מיעוט' אצטריך להיכ' דאיכא בכור דאפשר בפשוטים וקטנים וקטנים מן המת כדאמר לעיל והנכון כדפרש"י ז"ל דכי ישבו אחים דממעיט אשת אחיו שלא היה בעולמו גבי ומת אחד מהם כתיב דמיירי בשני אחים מהני לא נשאר אלא א' ומדמעיט רחמנא אשת אחיו שלא היה בעולמו מכלל כי האח הנשאר קטן ממנו שאלו היה בעולמו היה מייב' אשתכח דהכא ליכא בכור כלל ואיכא מצות יבום באחיו שהיה בעולמו:

וכי ליכא בכור קדים קטן זכה פי' ובהא הוא דמשכחת לה דמעיט רחמנא אשת אחיו שלא היה בעולמו ומיהו כי איכא בכור קדים קטן לא זכה דנהי דבכור אינו מעכב כלל היכא דליתא היכא דאיתיה מעכב ופרקינן אמר קרא כי ישבו אחים הוקשה ישיבת אחים זה לזה כלומר בכל ישיבת אחים שישבו בעולם אחד תלה רחמנא דכל שהיה בעולמו עמו היא ראוי לייבום לעולם ובהאי פירוקא לא קאמרי' ולא מצטריכי' טעמא דלעיל לאפוקי מבכור:

ופרכי ואימא כי איכא בכור נהדר אגדול וכו' כלומר דדרשת והי' הבכור למצוה שיהא למצוה בגדול נימא שאין מצוה זו אלא בבכור בלחוד היכי דאיתיה אבל לא בגדול שאינו

בכור וכי תימא הכי נמי והא דקתני מצוה בגדול היינו בבכור אלמה תני אביי קשיש' מצוה בגדול לייבם לא רצה הולכים אצל קטן לא רצה חוזרים אצל גדול זו פרש"י ז"ל ופירוש דע"כ הולכים אצל קטן לא בעי למימר קטן שבכלן דהיכי קפיד קרא לרדת מן הגדול שבכלן אלא ודאי היינו שהוא קטן מן הגדול אבל גדול הוא משאר אחים ואשמועינן דלעולם הגדול גדול קודם ואפי' אינו גדול שבכלן וכ"ש דלא קפדי אבכור. ויש גרס' אחרת שהוא נוטה לפרש"י ז"ל מצוה בגדול לייבם לא רצה הולכים אצל גדול לא רצה חוזרים אצל קטן אבל מצינן נוסח' ג' מצוה בגדול לייבם לא רצה הולכים על כל האחים לא רצה א' מהם חוזרין אצל גדול ולפי גרס' זו קשיין מדקתני חוזרים אצל גדול ומשמע לי גדול בשנים אע"פ שאינו בכור וזו היא גרסת הרמב"ם ז"ל כי הוא כתב שאם נסתלק גדול שבאחי' יד השאר שוה ואין מחזירין אחר הגדול שבהם ואין גרסא זו מחוורת מטעמ' דכ' רש"י ז"ל דהא מצי לדחויי דגדול דקתני אביי קשיש' היינו בכור כדמצינן לדחויי בברייתא דלעיל דאיכא הא דקתני' במתני' בפ' החולץ לא רצה חוזרים אצל הגדול ונותביה מהתם ואמאי נקט הא דאביי קשיש' אלא ודאי אידך נוסחא עקר דלעולם אפילו כשיסתלק הגדול שבכלן מחזירין אחר הגדול שבשאר האחי' והגדול קודם וכן הלכה:

כבכור מה בבור בכורתו גרמה לו אף גדול גדולתו גרמה לו פי' לאו מלישנ' דקר' אמרי הכי דאדרבה קרא בכור ממש קאמר אלא הכי אמרי סברא היא דכי היכי דאיכ' בכור מצוה בו מפני בכורתו כשיש שם גדול שאינו בכור שיהא מצוה בו מפני גדולתו כיון שאין צד הבכורה עכוב כלל במצות הייבום לא באת הבכורה בכאן אלא מפני הגדולה בלחוד והשת' אתי שפיר מאי דפרכינן בסמוך א"כ בכור דכתב רחמנ' למה לי לימא גדול דאלמא לא דרשינן לשון בכור השתא בעיקר בכורה כלל יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם פי' דהאי יקום מיותר הוא לדרשא דכל מי שיקום לייבם להקים שם לאחיו קרינן ביה על שם אחיו המת דהיינו נחלה כדברי ר' לעיל ע"ש:

אלא בכור דאמר רחמנא למה לי פי' דהא אין לשון (זה) בכאן משמש כלום לא לעיכובא ולא למצו' ולשון גדולה בלחוד וא"ת וא"כ עדיפא ליה שיאמר בפי' והיה הגדול ופרקינן דלגריעותא הוא דכתב בכור מהבכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק אף האי נמי אינו נוטל בראוי כבמוחזק פרש"י ז"ל מהבכור אינו נוטל פי שנים בנכסי אביו אלא במוחזק לאביו כשמת כדכתב בכל אשר ימצא לו פי שנים וכו' אף ייבם הנוטל חלקו וחלק אחיו מנכסי אביו אינו נוטל אלא במוחזק ויש שומעין מדברי רז"ל דיבם נוטל חלק אחיו מנכסי אביו שמת לאחר מיתת אחיו והקשו עליו דהא בפ' החולץ גבי הא דאמר רב יהודה אם יש

שם האב הנכסים של אב ופריש טעמא מה בכור אינו נוטל בחייו בנכסי אביו אף ייבם אינו נוטל בחיי אביו ופרכי' אימא בכור לאחר מיתת אביו נוטל פי שנים אף ייבם לאחר מיתת אביו נוטל פי שנים פירש כשמת האח בחיי אביו ומהדרי מידי יקום על שם אביו כתיב על שם אחיו כתיב ואע"ג דההיא אליבא דר' יהודה אמרי לה ה"ה אליבא דרבנן דהא קרא נקטינן דכתי' על שם אחיו ולא על שם אביו. ומיהו מלשון רש"י ז"ל שכ' שם יראה דההיא אליבא דר' יהודה בלחוד איתמר כי ז"ל פי' אף ייבם לאחר מיתת אביו ומודה ר' יהודה דנוטל פי שנים מדקאמר מרן ז"ל מודה ר' יהודה נראה דקימ"לן דרבנן אמרי הכי אבל אינו מחוור ומיהו מן הלשון שכתבו ז"ל בכאן לא קשה דרבנן אמרי הכי וכו' לא קשה כולי האי דדילמא נכסי אביו דקאמר הכא היינו נכסים שנפלו לו לאביו עד שלא מת וירד הוא ואחיו כנחלה אלא שלא חלקו עדיין מ"מ עיקר הדין דכשמת בחיי אביו אין לו לייבם כלום בנכסי האב מחמת המת כלל בנכסי האח המת הוא שנוטל ובלבד בנכסים שהיו מוחזקים לו אבל לא בראוי לו אם מת בחיי אביו או בחיי אבי אביו ויד כל האחים שוה בו וכן פי' כל המפרשי' ז"ל ועיקר:

דף כד:

הא גיורתא מיהא הויא כו' ואע"ג שלא נתברר לנו אם נתגיירה שלא מחבתן דהא מדקתני ונתגיירה ולא קתני ואח"כ נתגיירה משמע אפילו נתגייר' לאלתר שרגלי' לדבר לחוש וכיון דאם איתא דלשם כך לא הויא גיורת היכי קתני לא יכנוס הוא דמשמע דאחרים כונסים ועוד היכי קתני אם כנס אינו מוציא הא ודאי היה לנו להעמידה בחזק' של בת עכו"מז עד שיתברר לנו שנתגייר' בלב שלם:

הלכה כדברי האו' כלן גריס פי' דגמרא גמירי' לן דרבנן פליגי על ר' נחמיא וסתם מתני' כרבנן הוא והקשו בתוספות כיון דגרי אריות גרים הן לרבנן למה אמרו שהם כעכו"מז למ"ד גרי אריות הם ותירצו דשאני התם שהכתוב אומר עליהם ואת אלהיה' היו עובדים לומר שלא נתגיירו בלב שלם מעולם ולא קבלו עליהם ומאן דמכשר התם סבר דנתגיירו בלב שלם אלא חזרו לסורם אבל הא הכא כיון דנתגיירו וקבלו עליהם חזק' הוא דאגב אונסייהו גמרו וקבלו ואע"ג דמחמת האונס הוא גיירות הוא אליבא דרבנן:

משום דרב אסי דאמר ולזות שפתים הרחק וכו' פרש"י ז"ל דכי כניס לה הוו אלומי קלא דמעיקר' דקושט' הוה והיינו דאמרי' לקמן אם כנס לא יוצא דברננה לא מפקי על הספק ונראה מדבריו ז"ל דמתניתין דנטען בקול או בעדי כעור בלבד וליתא דבתוספתא קתני לה בהדיא אפי' כשבא על בת עכו"מז ועל השפחה ובהא נמי' אם כנס לא יוציא

ואי משום דקתני נטען היינו שטען באמ' וכדקתני סיפא הנטען מאשת איש ואוקמ' רב דאיכא עידי טומאה והכא הכי פי' משום לזות שפתים שיאמרו כל העולם לשם זנות נתגיירה זו ולשם זנות כונס אותה ומיהו אפילו בהא אם כנס לא יוציא דמשום רננה זו לא מפקינן כיון דגיורת מיהא הוי' ומותרת היא לו ולא שנא שיש לה בנים ממנו או שאין לה בנים וכן פי' ר"ה ז"ל והא דתנן הנטען מאשת איש והוציאוה מתחת ידו אם כנס הנטען יוציא אמרי' עלה בגמרא אמר רב ובעדים פי' דמתני' כשיש בה עדי ביאה וטומאה ממש ולפי' אם כנס הנטען אחרי כן יוציא דהא אסירא ליה מדאורייתא כשם שאסור' לבעל אסורה לבועל:

אמר רב אשי אמינא כי נאים ושכיב אמרה רב להאי שמעתת' דתניא כלומר דהא מתני' פליג עילויה ואע"ג דרב תנא הוא ופליג עלי' וקא סבר רב ששת דהא מתני' דמייתי קושטא היא והלכתא ומאן דפליג עליה קא טעי ול"ג בהא ברייתא והוציאה דהא אוקימנ' אדליכא עדי טומא' ולדברי הכל הוציאוה בב"ד משמע וב"ד בעדי' הוא דמפקי כדאיתא לקמן בשמעתיה הילכך והוציאוה תנן וגרסי' שהוציא' הבעל מעצמו מפני שהי' לבו נוקפו וה"ק ואע"ג דאתא אחר ואפסקי' לקל' לכתחלה לא יכנוס פי' וכדקתני אם כנס לא יוציא דווקא כנס בדיעבד וק"ל אי משום הא תנא עדיפ' ליה דליתני בהדיא לא יכנוס וי"ל דתנא ברא סרכא דלישנא דמתני' נקט:

בד"א כשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא תצא פרש"י ז"ל שיש לה בנים מבעלה הראשון דאתי לאתויי לעז ממזרות על בניה ונרא' מדבריו ז"ל דמשום בנים דאית לה מן הנטען לא חיישי להו דאפי' היה אמת שזינתה עמו בעודה עם בעלה בנים שהיו עתה מן הנטען לאחר שנתגרשה מבעלה אינם אלא חייבי לאוין בלבד שהיא אסור' לבועל כזונה וכשריה הם אבל הגאונים ורבי' נסים ז"ל פי' (אע"ג) אפי' כשיש לה בני' מן הנטען חיישי' ללעז דידהו שלא להוציא לעז על הספק דמ"מ מזוהמים עבדי להו שבעה ואם באו עדים של טומאה אפי' שיש לה כמה בנים תצא וא"ת פשיטא דהא אסורא לו מן התורה ומשום לעז בנים לא שרי איסורא כלל י"ל דאע"ג דעדי' אלו אינם יודעים אם היה באונס או ברנון אשמועי' שתצא ולא אמרי' אולי אנוס היתה וספיקא לקולא משום בנים דאוקי' איתתא בחזקת כשרה קמ"ל דאדרבה סתם מזנה בחזקת רצון היתה והכי מוכח בהדיא בפ"ק דכתובות גבי הא דאמר רבי אלעזר האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו ואמרי' משום דפתח פתוח כעדים דמי וכל דאיכ' עדי' בעילה קרי להו עדי טומאה משום דהכי הוי דין ביאתה מסתמא עוד י"ל דלא נקט' אלא למידק מינה בלא עדי טומאה אם יש לה בים לא תצא:

רב אוקים לה למתני' כשיש לה בנים ויש לה עדים פי' רב לא אתא לאשמועי' דבעדים מפקינן אלא לומר דבלא עדים לא מפקינן משו' דבר מכוער כשיש לה בנים מיהת וכדקתני הך מתניתא:

ואי' בעית אימא הא מתני' מני ר' היא פי' מתני' בתרייתא וי"ג הכי מתני' מני ר' וכן גורס רש"י ז"ל והכל ענין א' ופרש"י ז"ל לעולם רב אפי' כשאין לה בנים קאמר שאין מוציאין מן הנטען שכנס אלא כשיש שם עדי ביאה והני מתנייתא דשמע' מנייהו דכשאין שם בנים מפקינן מן הנטען בלא עדי ביא' ר' היא דסבר דאפי' בעל מפקינן בקלא או בעדים דבר מכוער וכדקתני הואיל ומכוער הדבר תצא כלומר תצא מבעלה ואפילו בע"כ וכ"ש שמוציאין מן הנטען דהא ודאי עדיף בעל דה"ל קלא דלבתר נשואין דאמרינן בשלהי מסכת גיטין דלא חיישינן ליה אפילו בנטען ה"ל קלא במקמי נשואין ואיכא למיחש לה זו שיטת רש"י ז"ל מתוך מה שכתב הוא ז"ל דהכא ק"ל במנאפים עד שיראו מנאפים ולא קשיא היא דהתם לחיוב עונשין:

ועוד הקשו עליו דהא קי"ל כר' יוחנן בן נורי דאמר בשילהי מס' גיטין נאמר כאן ערוה ונאמר להלן על פי שנים עדים יקום דבר מה להלן דבר ברור אף כאן דבר ברור וליכא למימר דדבר מכוער הוי דבר ברור חד' דלישנא לא משמע הכין כלל ועוד דדומיא דדבר ברור בעריות בעלמ' קאמרי' ועוד דהא אשתו זינתה בעד א' קי"ל דשרינן לה עליה אא"כ מהימן ליה ולבו נוקפו כדאית' בקדושין ולא עדיפי דבר מכוער מעד א' דבזנות ממש שנאמר באיסורין דעלמא ועוד הקשה ר"ת ז"ל דהא קי"ל שאין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קנוי וסתירה וההיא נמי כשקינה לה ע"פ שנים ונסתרה ושהתה עמו כדי ביאה לא אסרינן ליה עלי' בעל כרחיה ואפי' במקנ' על פי עדים ומחל על קנויו קודם סתירה אעפ"י שנסתרה אח"כ שריא ליה ואין לך דבר מכוער גדול מזה ולא עוד אלא דאיכא דמאן דהוה סבר התם דאפילו לאחר סתירה אם מחל על קנויו מחול ועוד דהא רב סתמ' קאמר וב"ד בעדים הוא דמפקי ולכולי עלמא אמר לך דאי לא הכי הוה לן למימר וקסבר רב דב"ד בעדים ועוד דאי רב אליבא דנפשיה בלחוד קאמר אמאי אמרינן דמתניתא בלחוד הוי כר' אפילו מתני' הוי שפיר כר' ואע"ג דתני הוציאה דהא אמרת דלר' ב"ד בלא עדים בשל ביאה מפקי לה אלא ודאי מכל אלו נרא' דלכולי עלמא אין ב"ד מוציאין מן הבעל בעל כרחו כשאין לבו נוקפו אלא בעדי ביאה וכ"פ הרי"ף והגאונים ור"ת ז"ל:

והכי הכי קאמר דלעולם אליבא דרב אפילו מנטען אין מוציאין אלא בעידי ביאה ואעפ"י שאין לה בנים ולדידיה מתני' אפילו שאין לה בנים ומשום דאיכא עדים הוא דאם כנס

נטען יוציא אבל תני מתניתא דמפקי מנטען בלא עדים דטומאה בשאין לה בנים אליבא דר' הם שהוא מחמיר לבני נטען משום דהוה לה קלא דמקמי נשואין להוציא ממנו כשאין שם בנים אע"פ שכנס בקלא או בעדי דבר מכוער והא דקתני ר' הואיל ומכוער הדבר תצא אי בעית אימא תצא מנטען קאמר ולישנא קלילא נקט דאמתני' קאי אי בעית אימא תצא מן הבעל לומר שאם רצה להוציי' מפני שלבו נוקפו תצא ממנו בעל כרחה כעוברות על דת משה ויהודית שהיא יוצאה בלא כתובה אם רצה הבעל להוציא ולא עוד אלא דההיא צריכה התרא' להפסידה כתובתה כדאסיקנא במסכת סוטה אבל זו שיש בה דבר מכוער מאבדת התראתה והא דאמרינן בירושלמי דכתבות (פ' המדיר הלכה ו') מגפפים סוטה. מנשקים סוטה. תרעא טריק סוטה. מגוף צריכה ע"כ ההיא שאסורה לצאת ידי שמים:

ומ"ש שם בירוש' על הא אבל בכלם אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת רב אדא בר אהבא בשם ר' מעשה בא לפניו ר' ומר מה בכך בעיין קומוי אפי' רואים אותו נותן פיו על פיה וכו' אתא עובדא קומי ר' יוסי ואמר תיפוק בלא פרן:

ההוא נמי שאם רצה הבעל להוציאה בלא כתובה רשאי והשתא להאי שיטתא אתי שפיר מאי דאמר רב נחמן לקמן מתני' נמי הוציאה קתני כלומר שלא הוציאו' ב"ד וא"ה קתני שאם כנס נטען יוציא בע"כ דלהאי פי' משכחת לה שלא תצא מן הבעל בע"כ ואם הוציאה מדעתו וכנסה נטען יוציא כגון דאיכא דבר מכוער אבל לשיטת רש"י ז"ל ורב אחא גאון ז"ל דקאי כוותיה אין הפרש דלעולם אליבא דר' ולא לדידן אליבא דהלכתא בין בעל לנטען והם צריכים לומר דההיא דרב נחמן פליגא וקסבר דכל שהוציאה בעל מדעתו מוציאים מן הנטען אם כנסה משום דאלימא לקלא והוא דוחק גדול וכל הני עובדי דבשלהי אלו נדרי' כעובדי דתוחלי ועובדא דגברא דעל לביתה וכי אתא מרי ביתא ערק כדאמרן התם דאסרה להו לכלהו כשרצ' לגרש אם בא לצא' ידי שמים אבל כשטוען ואומר כי אשתו מותרת לו ומכחיש את הדבר אין אוסרי' אותה עליו אלא בעדי טומאה והרי זה ברור וכן דעת הר"ם ז"ל ודעת ר' הגדול וכן העלו בתוס':

רוק למעלה מן הכילה ארוכל יוצא קאי כדפרש"י ז"ל והא דקתני כמה זמנין ר' אומר תצא ולא כייל להו כלהו בחדא בבא משום דהכי איתמר ע"י מעשה כל חדא באנפי נפשא ודכוותא בתלמודא והלכתא כרב:

דף כה.

והלכתא כר' קשה הלכתא אהלכתא לא קשי' הא בקלא דפסיק הא בקלא דלא פסיק וקלא דלא פסיק ועדי דבר מכוער נר' פי' דכיון דאיכא תרתי לריעותא עבדי כר' להוציאו מן הנטען הא נמי כשאין לה בנים כדקתני במתני' דלעיל ואוקימנא כר' ומשום דהת' פרישו לה לא אצטריך תלמוד לפרושה:

הכא קלא דפסיק ואיכא עדים בדבר מכוער כר' פי' וה"ה בקלא דלא פסיק וליכא עדי דבר מכוער אלא דנקט הא דעדיפא טפי דאיכא עדי' בדבר מכוער וא"ה עבדי' כרב דלא לאפוקה אפי' מנטען כשכנס תדע דלא פסקי' הלכה כר' אלא בדאיכא תרתי קלא דלא פסיק ודבר מכוער וש"מ בחדא מנייהו דלא מפקינן ולרב אפי' בתרתי לא מפקי' אלא תלמודא אכרע במקצת כרב ובמקצת כר' ואפי' בדאיכא תרתי לגריעות' אי אתא א' ואפסקיה לקלא לא מפקינן כדאיתא במתני' קמייתא דלעיל:

וקלא דלא פסיק עד כמה פי' צריך שימשך הקול אמר אביי אמר לי אם דומי מתא יומא ופלגא ולא אמרן דלא פסיק ביני ביני אם שתק קול ההפסק וחזר קול הראשון ונמשך יומא ופלגא קלא פסיק חשיב לאוסר' בדבר מכוער וכל היכא דאיכא אויבים בעיר בין לנטען בין לנטענת אפילו נמשך הקול יומא ופלגא ויותר בלא שום הפסק לאו קלא הוא ושריא ואפש' דאפי' לכתחל' ל' חלה לאוסר' על הנטען כ"כ דליכא דבר מכוע' אבל בדבר מכוע' ודאי אסרי' לה לכתחלה על הנטען ואפילו לרב ולרבנן דלא איפליגו אלא בדיעבד:

תנן התם המוציא את אשתו משום שם רע כנס מהו שיוציא א"ל תניתוה הנטען מאשת איש וכו' איכא למידק מאי קא מדמי ההיא להא דנטען מאשת איש דההיא דהתם מיירי כשנמצא שם רע שאינו שם רע ושור' הדין דשריא ליה אלא גזירה דרבנן הוא שלא יחזיר מתרי טעמי דפרישו התם או משום קלקולא דלא לקלקלא היום או מחר לומר לא גרשתיה על דעת כן ונמצא גט בטל ובניה ממזרים או משום תקנת בנות ישראל שלא יהיו פרוצות בעריות ובנדרים מה שאין כן בזו דנטען מאשת איש דאיכא עדים בדבר מכוער ואולי הוא אמ' ומקיימ' באיסור ודילמא בהא הוא דאם כנס יוציא משום חשש איסורא אבל בההיא דהתם דליכא איסורא אלא תקנת' בעלמ' כנס לא יוציא ואם באנו לומר דכיון דהא והא מדרבנן היא שזה לא יחזור וזה לא יכנוס וילפי מהדדי לגבי דיעבד וכדמשמע בפשטה דלישנ' שאמרו בסמוך הכא אמור רבנן לא יכנוס ואם כנס לא יוציא הכי נמי אמור רבנן לא יחזור ואם כנס יוציא כדפרש"י ז"ל. אדרבה נדמיי' לנטען מן השפח' דכיון דמדינא שריא ליה ואע"ג דהות רננה כנס לא יוציא דברננה לא מפקי' וכ"ש הכא דאשתכח ברננה דשקר' הות והנכון שאמרו בזה דמתני' דהתם דאמר רבנן לא יחזיר

סתמא איתמר ועיקר' כשלא נודע תדבר אם קול אמת אם לאו ואמור רבנן לא יחזיר משום חשש איסירה כיון שרצה להוציא ומיהו אלמוה רבנן לדינא משום קלקולא או משום תקנת בנות ישראל דאפילו נמצא שאין הדבר אמת לא יחזיר ובעיין הכא כשלא נתבר' הדבר וכנס אם מוציאי' ממנו מפני הלעז הראשון כשם שמוציאי' מן הנטען או לא ואם בזו אין מוציאים כ"ש כשנמצא (שאינו) שם רע ואם בזו מוציאים אפשר דבאידך שנמצא שאינו שם רע הדין שלא יוצי' ואשתכח דכלה מילתא דהאי דינא תליא בעיקר המשנה שאמרו לא יחזיר כשלא נתברר הדבר ולהכי מייתי למפשט ממתני' דהתם ואתא רב נחמן לומר דכיון דמנטען מפקי' ה"ה דמפקי מן הבעל ודחי דמאי קא מדמי' דמתני' דהכי קתני הוציאי' דמשמע ב"ד וב"ד בעדים מפקי מבעל וכיון דכן מפקי' מנטען שכנסה ואלו במתני' דהתם ליכא עדי טומאה ומהדרי דרב נחמן סבר דמתני' נמי הוציאה קתני כלומר דליכ' עדי טומאה ואפי' הכי מפקי' מנטען וק"ל כיון דמנטען בעי דמפשט לגבי בעל אמאי שבשה למתני' דאמר רבי לעיל להדיא דקתני הוציאו' ליפשטה ממתני' דר' דקתני בהדיא דמפקי מנטען בלא עדים וי"ל דכי אמרה רב נחמן אכתי לא איפסיק' הלכתא כר' ולהכי לא פשיטא ליה ממתני' דמתני' היא ודילמא רבנן פליגא עליה ואקשי' ואכתי מי דמי התם בועל הכא בעל כלום' וגבי בועל הוא גנאי יותר לקיימה מבעל שהחזיר ואפילו בלא ההוא טעמא. ומהדרי דהתם אמור רבנן לא יפטרו כלומר דכיון דרבנן השוו דינם לחוש לקול שמא הוא אמת לאוסרה לכתחלה בין על הנטען או על הבעל אחר שהוציאה מדעתו הדין נותן שילמדו זה מזה כשכנסו דהא שקולים הם ויגיד עליו רעו:

והשתא ס"ד דטעמא דאסור לכתחלה דאמור שזה לא יכנוס וזה לא יוציא היינו משום דכיון דגרשה בעל אלומי קלא וכיון דגירושי' הם עיקר איסור זה הדין שוה בו לנטען לאו משום אלימי קלא דגרושי דבעל אלא משום אלומי קלא דכניס' נטען וכיון דכן גבי בעל שהחזיר ליתיה להההוא טעמא אדרבא כשהחזיר אכחשיה לקלא קמא דאמרי' קים ליה במילתא דליתיה דאין אדם רוקק בכוס ואח"כ שותהו וכן הלכתא דבעל שהחזיר לא יוציא היינו כשכנס ממש אבל לא כשקדש בלבד ומינה דכי אמרי' כנס יוציא היינו אעפ"י שהכניס' לחופה והיכ' דהחזיר בעל וחזר וגירשה אמר בירוש' שמותר להחזירה שאם לא כן אתה מוציא לעז על בניה פי' שיצא לעז על שיהו לה אחר שהחזירה וש"מ דכי ליכא בנים לא יחזיר וכן פסק הרמב"ן ז"ל:

טעמא דממדינת הים דעליה סמכינן פי' וכיון דכן חיישי' דמשקר הא בארץ ישראל דלא עליה דידיה סמכי' ישא את אשתו וא"ת והא בא"י עליה סמכי' שתנשא אשתו אע"ג דלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם כדאיתא התם י"ל דמ"מ כיון דאי אתי בעל ומערער

משגיחים ביה וישאר העד מוכחש הא מירתת ולא משקר וא"ת והא בא"י נמי אי אמר בפני נכתב ובפני נחתם כמדינת הים מהני דאי אתי בעל ומערער לא משגיחים ביה וכדאמרי' התם לא צריכת ואי עבדת מהניא וכדפי' בדוכתא בס"ד וי"ל דאין הכי נמי ותנא אורחא דמילת' נקט והכי קאמר טעמא דבמדינת הים כדין מדינת הים שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם דעל דידיה סמכי' וה"ה לא"י דכוותא הא מא"י כדין א"י וה"ה ממדינת הים דכוותה שלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם:

והא מת דלא עלי' דידה סמכי' פי' דהא אי אתא בעל מתכחשי' והוה לן למימר דליהמן וישא את אשתו דה' מירתת כדמירתת במביא גט בארץ ישראל ולא עוד אלא דגבי מת מירתת טפי שהרי בא בעלה ואינו יכול להכחישו ולהעיז פניו בפניו והיכי קתני לא ישא איש את אשתו והא דקתני טעמא דלאו עלה דידיה סמכי' משום דאיתת' דייק' ומינסבא לאו דוקא דה"ה את"ל דטעמא דעד א' משום דבמילתא דעבידא לגלויי לא משקר דאית נמי לקושיין דהכא אלא חד טעמא מתרי טעמי דאיתמר התם נקטי' וכוותייהו בתלמודא:

ופרקי' התם ליכא כתבא ודילמא משקר אבל הכא איכא כתבא פי' דלא עבידי לזייופי שטרא וכיון דאיכא תרתי למעליות' דאיתא כתב' ועוד דלאו עליה סמכי' ואית ליה לאירתותי מבטל המכחיש ליה נאמן וישא את אשתו:

דתנן מה בין גט למיתה כתב מוכיח פי' שהנשי' שאין נאמנו' לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה ולהשיאה ופריך טעמא דמה בין גט למיתה כתב מוכיח וק"ל א"כ יהא נאמן לישא את אשתו אף במדינת הים משום דאיכא כתב' דהתם נאמנות להביא את גיטה ואפי' במדינת הים ואע"ג דסמכי' עליה וי"ל דאנן לא אתינן לדמויינהו לגמרי אלא דאתינן סעד וראייה דאיכא לאיפלוגי בין גט למיתה ומיהו לא דמו גט דהתם לגט דהכא דהתם כיון דמשום איבה בלחוד הוא דחיישי' לא מעיליה נפשא לשיקרא כיון דאפשר דאתי בעלה ומכחיש לה ואע"ג דאיהי מהימנא טפי מינה מ"מ חששא ומירתת' אבל הכא דחיישי' שמא יצרו תקפו ודאי כיון דעליה סמכי וליכא כתב' חיישינן דילמא משקר הא לאחר תנשא:

רשע הוא פירש ואפי' לרבא דאמר רשע וחמס בעי' בהא מודה דקריא רחמנא לרוצח רשע כדכתי' אשר הוא רשע למות וא"כ הא קרינן ביה אל תשת ידך עם רשע וכ"ת שאני עדות אשה דהקלו בה רבנן והאמר רב מנשי' גזלן דדברי תורה פסול לעדות אשה וא"ת והא במסיח לפי תומו כשר הוא כדכתב רב אלפס ז"ל בפ' האשה רבה ודין הוא דלא גרע מעכו"מז מסיח לפי תומו וא"כ לימא דמתניתין במסיח לפי תומו י"ל דדומיא דמביא גט קתני שאומר בפני נכתב ובפני נחתם דרך עדות דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין

אדם משום עצמו רשע פירוש ומהימן במ"ש פלוני רבעו אבל אינו נאמן במ"ש לרצונו דבתרי גופי פלגי' דיבורא וא"ת ומ"ש מהא דאמרינן בפרק האשה שנתארמלה דעדים שאמרו כתב ידינו זה אבל אנוסי' היינו מחמת ממון אינן נאמנים במ"ש אנוסי' היינו ונימא דאנוסי' היינו מחמת נפשות וי"ל דשאני הכא כשאומר הרגתיו מעי' שהוא הרג וכי אותו פ' מת וכן שני עדויות דאפשר זה בלא זה וכיון שכן פלגי' דיבורא ואעפ"י שהעיד הכל בדיבור א' ומהימנינן ליה שמת אותו פ' אבל אין מאמיני' שהרגו הוא וכן אתה אומר כשאומר פ' רבעו לרצונו אב' כשאומרים אנוסים היינו מחמת ממון הכל עדות אחד דמחמת ממון פי' הוא לאנוסים דאלו אנוסי' היינו פי' שכן סובל או מחמת ממון או מחמת נפשות וכיון שכן לא פלגי' עדות א' לשתים להיות גורעים ומוסיפים ודורשים וא"ת והא קיי"ל דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה י"ל דהכ' מה שמעיד על עצמו שנרבע לרצונו או שהרג אינו עדות אלא הודאה ולא נתבטל כלום ממה שהוא נקרא עדות דהיינו מי שמעיד על חבירו וכדאמרי' התם גבי נמצא א' קרוב או פסול לעדות בטלה א"כ רובע יציל ופרקי במקיימים דבר הכתוב מדבר בדינא דעדים והני אינם עדים וא"ת וכי נרבע ממש לרצונו בעדים למה פסול לעדות אליבא דרבנן דהא אמרינן התם שאינו נפסל אלא בדבר של חמס שהוא רע לשמים ורע לבריות וי"ל דכל עבירה שעשה מפני הנאת גופו הרי הוא כרשע דחמס כדאמרי' התם דמודה רבא במשומד לאכול נבילות לתיאבון שהוא פסול דכפין ואכיל כפין ומסטר ה"נ לא שנא דמסהיד מפני תאותו וא"ת דהא אמרי' התם דחשוד על העריות כשר לעדות ומשמע התם דרבא סבר לה הכי כרב נחמן י"ל דהתם חשוד בעלמא ששמועתו רעה להתייחד עם העריות ועדי דבר מכוער: **והא דאמרינן דהתם עני מרי ארבעין** בכתפי' וכשר היינו מפני שמלקי' על לא טובה השמועה כדאיתא במס' קדושי' אבל בועל הערוה ממש לדברי הכל פסול לעדות כיון דעביד לתיאבון וכדאמרינן ודייקא נמי דקאמר התם החשוד על העריות ולא קאמר הבא על הערוה וכדכתי' בלקוטים סנהדרי' בס"ד כל זה משיטת ר"י ז"ל הידוע בעל התוס':

דף כה:

באומר אני הייתי עם הורגיו פר"י ז"ל לאו דוקא אבל שכל האומר הרגנוהו נעשה כאומר אני הייתי עם הורגיו דאילו קטליה איהו הוה אומר הרגתיו ויש כיוצא בזה במס' גיטין באומר מעת שאני בעולם וכדפר"ת ז"ל וכן בפ"ק דנדרים באומר יאסר פי לדבורי וכדכתיב התם בס"ד:

משם ראיה באומר אני הייתי וכו' וא"ת מה ראי' לר' יהודה דהא מסיח לפי תומו כשר לעדות אשה אפילו פסול לעבירה של תורה י"ל דכיון שאומר אמרי' לאשתו מתכוין להעיד ולהתיר הוא:

והא ליסטים קתני פי' אפי' לרבנן פרכי' כיון דקתני מעשה בליסטים א' מכלל דבר ברור היה בעדים שהיה ליסטי' וכ"ע פסול לעדות:

ביחיד מומחה יש שפי' סמוך ויש שפי' מומחה וסביר ונקט רשותא מבי נשיאה לכ"ע וכבר ביררתו' במס' נדרים ובמקומות אחרים בס"ד:

מ"ש מהא דתניא עדים החתומים על שדה מקח ועל גט אשה לא חשו חכמים לדבר פי' דכיון דבשעת העדות לא נתברר שהיו נוגעים בעדות לא פסלי' השתא למפר' מספיק' דדילמא ההיא שעת' לאו מהאי טעמ' אסהידו ואע"ג דקתני התם אבל אמרו חכמים הרחק מן הכיעור ההיא לעצה טובה ומידת חסידות וא"ת והא במס' גיטי' אמרי' עלה דמעשה לא עבדי אבל דיבור' עבדי ומתני' דיבור' הוא וי"ל דהתם דיבור שאין בו גמר עדות קאמרי' כדפרישנ' התם ויש אומרים בשדה מקח דומיא דגט אשה ומיאון דמתני' שלקחו א' מהם וכטעמ' דאמר בירוש' שאין שנים מצויין לחטו' בשביל א' אבל מ"ה הר"ם ז"ל היה אומ' דסתמ' קאמר ואפי' כשלקחו שניהם והביא ראיה לדבריו מהא דאמרי' במס' גיטי' באומ' אמרו דכשר ולא תנשא לכתחלה חיישי' שמא תשכור עדים ופרכי' ומ"ש מהא דתניא עדים החתומים על השטר לא חששו חכמים לדבר ופרקי' מעשה לא עבדי דבור' אמרי ומדק' מדמינן לה להה' דשמא תשכור עדים ואתי למימר דכי היכי שלא חשו חכמים באלו שלא נחשוב שם מכלל דהכא נמי בשנים שלקחו מיירי דומי דהת' דמיירי בשנים שהעידו וחיישי' ששכרתם דלא לימא ליה שאני הכא שאין השנים חוטאי' בשביל אחד אבל התם חיישי' שמא שניהם העידו שקר להנאתם ששכר' אותם ומיהו אין הראיה מחוורת כל הצור' דדילמ' עדיף מינה משני ליה דמעש' לא עבדי אבל דיבור' אמרי':

איבעי' להו כנס מהו שיוצי' פרש"י ז"ל דאכולה מתני' קאי בין למביא גט ולאומר מת וכו' ובין לחכם שאסר את האשה בנדר על בעלה ולפום פשט' דסוגיי' הכי משמע מדקתני לה סתם והקשו עליו ז"ל דא"כ מאי קא מייתי ראיה להתיר' מן הנטען על השפחה ונתגיר' שאם כנס אינו מוציא דברננה לא מפקי' דשאני התם דאפי' נתגיירו לשם כך והיית' הרננה אמת גיורת מיהא הויא ובהתר הוא מקיים אותה מש"כ במביא גט ואומר שמת בעלה שאם הרננה אמת אשת איש הוא ובאיסור עומדת אצלו אדרבה נימא דדמי' הא לנטען מאשת איש דאם כנס יוציא לפי פירוש התוספות דאחכם שאסר

את האשה בנדר על בעלה בלחוד דהתם נמי אפילו הויא בקושטא דמ"ה אסר לה מכל מקום הרי גרשה בעלה בגט גמור ועל מנת שלא תחזור לו וכדאיתא במס' גיטין על מתני' דהמוציא את אשתו משום נדר ולהכי מהימנינן ליה לנטען מן השפחה ומן בת העכום"ז נמצא סעד לדבריהם דבתוספת' קתני החכם שאסר את האשה וטען מן בת עכו"מז ומן השפחה ועכו"מז ועבד שבאו על בת ישראל ונתגיירו שאם כנסו לא יוציאו ולא קתני בהם המבי' גט והאומר הרגתיו הרגנוהו אלמא בהנהו אם כנס יוציא כיון שיש חשש איסור ואע"ג דקתני התם המעיד על השבוייה ונשאה שאם כנס לא יוציא התם משום דשבוייה מנוול' נפשה לגבי שבאי ותו שאינה אלא איסור לאו לכהנת אקילו בה רבנן ומסתברא כדפרש"י ז"ל לפום סוגיי' והא דמדמינן ליה לנטען מן השפח' ולא מדמי' לה לנטען מאשת איש טעמ' דמילת' דמנטען מאשת איש אינו חשש בלבד דהא איכא קלא דלא פסיק או עדי דבר מכוער ורגלי' לדבר לחוש דכי נסבא אלימי לקליה אבל במביא גט ומעיד שמת בעלה אין כאן שום הוכחה ושום קול שאומר כן כדי שישאנה אלא חשש שבלב וכי העם מרננים ומפקפקים ולהכי לא חששי' ליה אלא ברננה בעלמא דומיא דנטען מן השפחה דלא חשיב לן אלא כנדה ולא דמי רנני להדדי דהתם מקמי נשואין יש הוכחה כיון שבא עליה ונתגיירו והתם ליכא איסורא ובהא הוי איפכא דליכא שום הוכחה ואילו היכא דאיתא חשש איסורה אלא דמשום שאין באחד מהם מעשה מוכיח הראוי לאסור חשבי' ליה לרבנן לרננה שאין להוציא משום אומדן וחשד שבלב בלא שום ידים מוכיחות לאיסור ואסיקנא דכלן שנתגרשו נשיהם מותרות לישא אותן כל היכא דמקמי הכי הות להו קטטה עם נשותיהם או דילמא לא הות קטטה מעיקרא ורגילה היא בקטטה ואם מתו נשותיהם מותרים לישא לאלו ומיהו אם היתה חולנית כשהעיד חיישינן וכן משמע בירושלמי:

דף כו.

מיתה אגרושין וגרושין אמיתה פי' שלא הוחזקה במיתת בעלה שני פעמים וכל האי שקלא וטריא משום מיתה דאלו בגירושין אע"פ שנתגרשה כמה פעמים מותרת לינשא לאחרים דבמיתה הוא שחש דילמא מזל גורם או מעין גורם וכדאיתה לקמן במכילתין ובגרושין ליתנהו להני טעמא דאיהו הוא דמגרש לה בעל כרחה שאין האיש מוציא אלא ברצון וא"כ אפילו מזל גורם לא שייך בה וכ"ש דלא שייך מעין גורם והא פשיטא ואיידי דנקטינן מיתה אגרושין וגרושין אמיתה דלא נימא דמיתה אמיתה נמי ורש"י ז"ל לא פירש כן:

והא דתניא הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ואחות פי' ואע"ג דמשום זנותא לא מיתסרין עליה קרובותי' כדאית' לקמן פ' נושאי' על האנוסה מ"מ לאחר שנשא קרובותי' קיים נטענת עליו באיסור כרת או מיתה משום נשואי קרובותיה ומפני כן חשו לדבר שמא הנטען יזנה עם הנטענת שלו ע"י שהיא רגילה בביתו ולא אסרו עליו אלא בחיי הנטענת בלחוד מטעמא דאמרן ודעת הרמב"ם ז"ל דלא דוקא איסור דאמה ובתה ואחותה אלא ה"ה תולדותי' אמה ואם אמה ואם אביה ובתה ובת בנה ובת בתה. ותניא בתוספתא דבכל אלו אם כנס לא יוציא כיון שאין כאן חשש איסור שבגופן אלא חשש הנטענת שתזנה עמו בסבתן:

נשים דלא אסרי שכיבתם אהדדי פי' שאין האשה נאסרת על בעלה מפני שיזנה עם קרובותיה לא קפדי אהדדי וא"ת והא קי"ל דבעל אשתו משמרתו בפ' אין מעמידין וכי תימא דההיא בעכו"מז דוקא הא בעלמא כשיודע' שהי' נבעלת לבעלה כי הכי אמרינן דאשה מתקנאה בירך חבריתה וי"ל דהכא חיישינן שמא כן הסכימו והתנו ביניהם שלא וקפידי והיא הודת לו בדבר וכיון דלא אסרה שכיבתו אהדדי:

ופרכינן א"ה אביו נמי פי' דקס"ד דדוקא נקט מותרת לבניהם ולאחיהם אבל לא לאביהן ובשלמ' לפירוקא קמא לא קשיא דאיכ' למימר אבא לגבי ברא לא שכיח דאזיל אבל ברא לגבי אבא שכיח דאזיל ולפיכך אסורות לאביו ומתרות לבנו. אבל לאידך טעמ' דקפיד' השת' קשיא ופרקינן דה"ה דלאביהן דמתרות ולרבות' נקט בניהם ואחיהם דלא בזיז מינייהו כולי האי כדבזיז מאביו שמוראו עליו כמורא שמים ובהכי סליק פרק' בס"ד:

ארבעה אחין

ארבעה אחין שנים מהם נשואין ב' אחיות וכו' בגמ' מפרש כלה מתניתן:

גמרא ש"מ יש זיק' וכו' פי' אילימא זיקא דרבנן לאסור קרובותיה עליה באיסורם מדאוריית' ומשום הכי לא מתייבמות דהא דמייבם פגע באחות זקוקתו דאסיר' ליה מדרבנן שעשאוה כאחות אשתו ובדין הוא שיהא זה חולץ וזה מייבם אלא דגזרינן לה דילמא אתי לאחלופי ואתו למיכנס מעיקרא קודם חליצה דאי אין זיקה הני מתרי בתי אתיין וכו' לעולם אין זיקה ומשום דאסור לבטל מצות יבמין ואסרו שיהא מייבם ואח"כ חולץ משום האי חשש' ואמטולת' גזרו בזה חולץ וזה מייבם אח"כ:

א"ה תלתא נמי פי' ולמה לו לרבות באחין כל כך ועוד דבכולי פרקין לא קתני ד' אחין אלא הכא ופרש"י ז"ל דבשלמא לדידי דאמינא דטעמא דמתני' משום דיש זיקה נקט ארבעה אחים לאשמועינן דיש זיקה אפי' בתרי דהא איכא מ"ד יש זיקה בחד ואין זיקה בתרי וק"ל ולמ"ד דטעמא משום מצות יבמין הכי נמי איכא רבותא בד' דאלו בתלתא

שמתו שנים מהם ונשאר הא' כי מייבם לחדא ודאי מצות יבמין ולהכי נקט ד' לאשמועינן רבות' דחיישי' לספק ביטול:

דילמא אדמייבם חד מיית אידך וכדקא משני ודקרי לה מאי קארי לה י"ל דאיהו סבר כדדחי לעיל בפ' כיצד אשת וכו' דמאן דחייש אפי' לספיקא חייש ולמאן דלא חייש אפי' לודאי לא חייש ועוד פר"י דהשתא קס"ד דבשלשה הוה א"ש אשמועי' רבותא טפי דכיון דליכא אלא ייבם א' והיבמות הם שתים הא חדא מינייהו לא חזיא לייבום כלל אלא לחליצה וכי דחי לה ומבטיל מינה מצות יבמין אינו מבטל ממנה אלא מצות חליצה ואפילו הכי לשמועינן דאסור בד' אחין דכל חדא וחדא חזיא לייבום דהאי חזי לייבומי חדא והאי חזי לייבומי חדא כי מייבם איהו לחדא אי מיית חבריה ומיבטלה מצות יבמין מאידך קא מתבטלה אפילו מצות ייבום לגמרי ומתרצי דהא לא חשיב' לה רבות' ועדיפי ליה לאשמועינן דחיישינן למיתה ואע"ג דר"מ בעלמ' לא חייש למיתה:

א"ה אפילו חמש פי' ולשמעינן דחיישינן למיתה דתרי דהוי רבותה טפי דקס"ד דכיון דחייש למיתה אפילו למיתה דתרי הוה חייש ואע"ג דרבי יהודה בפ"ק דיומא חייש למיתה דתרי ביבם מפני שאין תקנה אחרת לדבר ואם באנו לחוש לשתיהם אין סוף אבל הכא דאפשר בחליצה ניחוש ואפי' למיתה דתרי דכיון דחיישינן למיתה דחדא:

דף כו:

ע"ב ופרקינן דהאי תנ' למיתה דחד' חייש למיתה דתרי לא חייש ואפילו הוה חיישינן בעלמ' למית' דתרתי הכא בגזרה דרבנן ואיסור דרבנן בלחוד הוא לא חיישי כולי האי:

גירסת רש"י ז"ל מדקאמר אמצעית צריכה חליצה משניהן קסברה יש זיקה וחליצה פסולה צריכה לחזר על האחים פירש דמשום דאמצעית חליצה פסולה דהא לא חזיא לייבומי לחד מינייהו דהויה ליה אחות חלוצתו בכל חד וחד בעית שתחלוץ מכל חד מינייהו וכיון דסברת הכי מכלל דסבירא לך יש זיקה דלמאן דאמר אין זיקה מסתייה בחליצה פסולה דחד וסברא דיש זיק' ותליי' במאי דאמר חליצה צריכה לחזר על כל האחים דמד' הכי אית ליה יש זיק' אבל אפשר דסבר יש זיק' וסבר נמי דחליצה פסולה אינה צריכה לחזר על כל האחים וכדאמר שמואל בסמוך והכ' הכי קאמר מדבריך נר' דסבי' לך יש זיק' דהא אמרת דחליצת פסולה צריכה לחזר על כל האחים וי"ל מדקאמר זה חולץ לא' וזה חולץ לא' מכלל סבי' לך יש זיק' וחליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחים פי' מדקאמרת זה חולץ לא' וזה חולץ לאחת ולא קאמר אחד חולץ לשתיהם היינו משום דסבי' לך דכיון דראובן חליץ לא' הויא לה אחותה אחות חלוצתו ואסירה ליה

וחליצה דחליץ לה הוי' חליצה פסולה ולא סגי בה לשמעון אחי' והיה צריך לחזר על על האחים ורש"י ז"ל כתב דלא גריס האי גי' והדין עמו דהא פרכינן א"כ קמיית' נמי מכלל דהשת' לא איירי בקמיית' והכי הוה ליה למימר א"ה זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן מיבעי' ליה ועוד דמשום דקאמר זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחד ולא קתני אחד חולץ לשתיהן ליכ' למשמע בחליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחים דלעולם לחליצה שהי' פסולה לכל א' וא' שא"א לכל אחד מהם לחלוץ חליצה כשרה אינה צריכה לחזר על כל האחים ובחליצ' דחד מינייהו סגי' ושאני הכא דכי חליץ ראובן לראשונה והוה ליה שנייה אחות חלוצתו דאסירה ליה חליצתו לשנייה הויא לה חליצה פסולה אבל חליצת שמעון אחיו לשנייה זו חליצה כשרה הוא טפי דאפילו נפלו בבת א' אין כאן אלא חשש זיקא וכיון שנחלצה אחותה פקעה זיקה מינה דהויא לה יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה שתחזור להתיר' ולדברי הכל כיון דאיכא ב' חליצות דחדא פסולה וחדא כשרה ולא מהניא חליצה פסולה לבעל החליצה כשרה ואפי' למ"ד אין זיקה כדאי' לקמן בסוגיי' וכ"ש למ"ד יש זיקא ולפי' גרש"י ז"ל עיקר ולג"ה דגרסי זה חולץ לא' וזה חולץ לאחד יש לפרש דלא מינה פרכינן אלא ריש' דמימרא נקט דכיון דאמרת זה חולץ לאחד וזה חולץ לא' שנעשה אמצעית ע"י כך חליצה פסולה דכל חד וחד והדר אמרת דאמצעית צריכה חליצה משניהם אלמא קסברת חליצה פסול' צריכ' לחזור על כל האחים ויש כיוצא בו בתלמוד:

א"ה קמייתא נמי פי' לבעי חליצה כל חדא וחדא מכל חד וחד דהא כיון דאיסורה כל חדא וחדא לייבומי חד מינייהו משום זיק' הויא חליצה דכל חד וחד בקמייתא חליצה פסול' וצריכה לחזור על שניה' ותניינת' הוה חליצה פסולה לכל חד וחד משום אחות חליצה: **ופריך אי דנפלו בבת א'**. הכי נמי וכו' כלומר והא דקתני זה חולץ לאחד וזה חולץ לא' לא בדרך חיוב דהא בעידנא דנפלה כל חדא וחדא לא היתה אחות זקוקה ומותרת היתה להתייבם אלא ה"ק כשזה חולץ לא' וזה חולץ לא' הרי אמצעית צריכה לחזר על כל האחים. וא"ת רב אמאי נקט שלש אחיות לוקמה בשתי אחיות וכגון שנפלו בבת א' ולומר זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן י"ל דמשו' שמואל הוה דנקטיה בג' דהא ללישנא קמא דשמואל דאמרי דמשום אמצעית הוא דשרו חליצה פסולה ה"ל לשמואל למנקט ג' וללישנא בתרא דפריך דאפילו בשנייה גופה שרי שמואל שיהא הראשון חולץ אותה הא ודאי אף לשמואל סגי בתרתי דכיון דשנייה דאפשר לה בחליצה מעולה שרי שמואל בחליצה פסולה דראובן כ"ש דאמצעית דלית ליה חליצה כלל דמשתריא בחליצה פסולה דחד מינייהו בחליצה פסולה אינה צריכה לחזר על כל האחים ומיהו

צריך הוא לאוקומא בשנפלו זה אחר זה לאשמועינן רבותא דשניה גופא דאמרן וכיון דמיירי בזה אחר זה לא סגיא לרב לאוקמה אלא בג' לאשמועינן דחליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחים ואפילו האמצעית דלית לה שום חליצה מעולם וכן פר"י ז"ל:

ושמואל אמר א' **חולץ לכולם** פי' ואשמועינן השתא לפום פשטא דאע"ג דאפשר דחליץ שמעון אחיו לשנייה או לשלישי' והויא חליצ' כשרה סגי בחליצה דראובן שחלץ לראשונה ואעפ"י שחליצתו בשנייה ושלישית חליצה פסולה דאסירא לה משום דאחות חלוצה דרבנן ולהכי פרכינן:

מיכדי שמעי' ליה לשמואל דחליצה מעולה בעי כלומר דכל היכא דאפשר במעולה לא עבדי חליצה דגרע מינה ואפילו האחרת ג"כ פסולה אלא שאינה גרועה כ"כ דהא אמר שמואל חלץ לאחיות לא נפטרו צרות שעמהם מטעמא דאמרינן לק' דחליצת אחיות גופייהו גריע טפי מחליצת צרותיהן הנאסרות מחמתן ולפי אם חלץ לצרות נפטרו אחיות אבל חלץ לאחיו לא נפטרו צרות אלמא דפטר' צרתה בחליצה ועבדה שליחותא כי איכא חליצה מעולה לחברתה לא פטר לה בחליצה פסולה דידה וה"ה נמי ליבמים שבא א' מהם לחלוץ ועביד שליחותא דאחוה שאם חליצתו פסולה לא עביד שליחותא לאחוהי דאפשר ליה בחליצה דעדיפא מינה והיינו דמתמיה היכא דקיימא חליצ' דשמעון שהוא כשרה חליץ לה ראובן בשביל שמעון חליצה פסולה והיינו משום טעמא דאמרן דחליצת השנייה והג' לראובן חליצה פסולה משום אחות פסולה דחלץ לראשונה ואלו לשמעון הויא חליצה כשרה לגמרי דאפילו זיקא ליכא הא דעליה דרב קיימא דמיירי כשנפלו בזה אחר זה ולא עוד אלא שאפילו נפלו בבת אחת דיש זיקא מכיון שנחלצה אחותה ע"י ראובן פרחא זיקא בחברתה מינה ואם היתה זו ראשונה לנפילה הויא לה יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה שתחזור להתירא הראשון לד"ה ואם היתה שנייה מיהת שריא ואפילו לרבי יוחנן דאסירא מ"מ אכתי עדיפא חליצתה משמעון מחליצת דראובן שהיא גרועה משום זיקא זו ומשום אחות חלוצה מאי א' חולץ לכלן משום אמצעית פי' דחליץ לה חד מינייהו דכיון דלשניה' אחו' חלוצה וחליצה גרועה היא לכל א' מהם בשו' בחד מינייהו סגי לפטר' בשבילו ובשביל אחיו דחלוצה פסולה בשוה לשניהם אינה צריכה לחזר על כל האחים אבל שניהם כיון דיש לה חלוצת שמעון שהיא מעולה לא חליץ לה ראובן חליצה פסולה:

דף כז.

ופרכינן והא כלן קאמר ופרקינן כיון דרובא גבי' פי' שחולץ לשתים. כלן קארי ליה פי' החולץ לכלן דקאמר היינו שחולץ לרובן ולרובן קארי כלן כדאמרינן בעלמא העכו"מז כלו וכלו כרובו:

ואי בעית אימא חולץ לכלן ממש משמע פי' ודקא ק"ל על השניה כיון דאפש' דחלץ לה שמעון חליצה מעולה היכי חליץ לה ראובן חליצ' פסול' ומדמיית' לה להההיא דחלץ לאחיות לא נפטרו צרת לא דמו דכי קאמ' שמואל חליצה מעולה בעי למפטר צרה פי' כי התם דלא עבדה יבמה שליחו' דחברת' בחליצה פסולה כל היכא דאפשר לה בחליצה מעולה אבל למפטר נפש' פטר' פי' דלמיפטר נפשה משני יבמין מיפטרה בחליצה הגרוע של א' מהם ועביד ייבם שליחות' לחבריה אע"ג דאפשר לחבריה למעבד נפשיה חליצה כשרה לגמרי מ"מ להני תרי לישני דשמואל תרוייהו מודו דלמפטר צרה חליצה מעולה בעי כל היכא דאפשר ולמיפטר נפשה מב' יבמין הוא דאפליגו כן לישני. וק"ל כשמואל וכהא לישנא בתרא דהוי לקולא דאיסורא דרבנן וחליצ' פסול' אינה צריכה לחזר על כל האחים כשמואל דאע"ג דבעלמ' הלכת' כרב באיסור' שאני הכא דלרב אליבא דנפשיה כשרה דהא סבירא לן אין זיקא ואיהו לא אסר אלא למ"ד יש זיקא וכיון דשמואל דאסר דסבר יש זיקא שרי אשתכח דבין לרב בין לשמואל שריא ולא אסרי אליב' דשמואל מאי דאסר רב אליבא דשמואל דהו' מארי דשמעתתא דיש זיקא:

גופא אמר שמואל וכו' מ"ש חלץ לאחיות שלא נפטרו צרות דהויא לה כל חדא מינייהו אחות אשה בזיקא פי' ואסורה להתייבם וחליצתן גרועה ולהכי לא פטרה צרה ואע"ג דחליצת צרה נמי מגרעת דאיהו נמי אסירה משום צרה אחות זקוקה דהויא לה מדרבנן בצרת אחות אשה מ"מ לתרוייהו לישני דשמואל דלעיל חליצה גרועה לא פטרא צרת חולץ לצרות נמי לא פטרא אחיות מהאי טעמא דהויא לה צרת אחות אשה בזיקא וחליצ' פסול' היא דהשתא סברי' דאיסור אחיות בזיקא וצרותיהן איסור שוה הוא כשם שאיסורן שוה באחות אשה דאורייתא דהיא וצרת' אסורה בכרת משום דכתיב ואשה אל אחותה לא תקח לצרור והשתא נמי הוה ס"ד דלמיפטר צרה לא פטרה בחליצה גרועה ואע"ג דחליצת נרתה נמי חליצת גרועה דהא למאי דס"ד השתא אחיות וצרותיהן איסור שוה ולהכי הוה קשי' לן חלץ לצרות לאה נפטרו אחיות וניחא לן במאי דאמרי' דחלץ לאחיות לא נפטרו צרת ואע"ג ששתיהן גרועות והא פליגי למאי דאמרי' לקמן גבי בעלת הגט ובעל' המאמ' דכל היכא דכי הדדי נינהו שחליצת כל אחד מהן חליצה גרועה פטר' לחברת' אבל י"ל דהשתא הוא דטעי דהוה סבי' לן דחליצת אחיות וצרותיהן גרועו'

בשוה ואפילו הכי חלץ לאחיות לא נפטרו צרות ואקשי' ליה דכיון שכן ה"ה שאם חלץ לצרות לא נפטרו האחיות דמאי שנא הא מהא אבל למסקנ' דפריש רב אשי דחליצת צרות מעילה טפי ולהכי פטרה חליצתן לאחיות הדרי' מהאי סברא וסברי' דחלץ לאחיות לא נפטרו צרות היינו משום דחליצ' צרו' חליצ' מעולה טפי ולמיפטר צרה לא פטרה בחליצת גרועה דידה כיון דאפש' לצרה בחליצה דעדיפא וכדאמרי' לעיל לתרוייהו לישני דשמואל וזה ברור:

לדברי הכל אין זיקה קאמר הקשו בתוס' דהא בפ' ר"ג פרכי להאי מימרא דשמואל דאמר חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה מדתני' כיצד אמר ר"ג אין גט אחר גט הי' לו שתי יבמות נכריות ונתן גט לזו וגט לזו חולץ לראשונה פי' ונפטר צרתה ומותר בקרובות שנייה שלא נאסרו אלא קרובו' חליצה עצמה ואי משום גט דיהיב לשנייה דהוייא כגרושתו אין גט אחר גט מ"מ קאמר דחלץ לבעלת הגט נפטרה צרתה וקשה לשמואל:

ופרקי' אמר לך שמואל כי אמרי אנא לדברי האומר יש זיקא ור"ג אין זיקה ותי' דהשתא בהאי תירוצא לא סבירא לן דההי' סוגייא אמסקנא דשמעתין אתמר דפריש רב אשי טעמא דשמואל משום דיש זיקה והאי דלא פרכי' להאי פירוקא קמא מברייתא דהתם משום דדילמא סבי' לן דאמר לך שמואל דאין הכי נמי ור' גמליאל פליג עליה ואיהו דאמר כרבנן ואף על גב דאמרי רבנן התם וחליצה לאחד מהן ולא פליגי על ר' גמליאל אלא במאי דשרי קרובות שנייה דרבנן לטעמי' סבי' להו יש גט אחר גט וחליצה שנייה נמי חליצה גרוע' וכל כי האי גוונא חדא מינייהו פטר' לצרתה כיון דשוות בגריעות חליצותיהן:

אלא צרה דלאה תפטר בחליצה כשרה היא פי' בשלמא למאי דס"ד מעיקרא דיש זיקה ניחא דיחלץ לאחיות אמאי לא נפטרו צרות דמיירי דנפלו בבת אחת וחליצה דכל חדא חליצה פסולה ואע"ג דשוות כפסולה לא פטרה צרתה כנפשה וסיפא דחלץ לצרות נפטרו אחיות הוא דקשי' ליה אבל לדידך דאמרת אין זיקא אנחת לך סיפא דנפטרו אחיות ואי קשיא הא קשי' לן רישא אמאי לא נפטרה צרת לאה בחליצתה דהא חליצת לאה חליצה כשרה היא דאפי' תימא דמיירי כדנפלו בבת אחת דהכי משמע מסתמא כדסברי לעיל מעיקרא מסתמא במימרת רב מ"מ הא אין כאן איסור זיקה דהא סבירא לן השתא אין זיקה וא"ת נהי דאין זיקה הא איכא איסור משום חשש ביטול מצות יבמין והויא כל חדא מחליצותיהן גרוע' וחליצ' גרוע' לא פטרה צרה הא ליתא כיון דאיסורה אינו משום זיקה אלא משום בטול מצות יבמין אבל היא ראוייה היתה לייבום לא חשיב' חליצה פסולה שלא תפטור צרה כיון דצרתה גריעה כמותה:

מאי לא נפטרו צרות דקאמ' אצר' דרחל ופרכי' והא קאמר צרות ופרקי' צרות דעלמא ופרכי':

א"ה חלץ לצרות נפטרו אחיו' אצרה דרחל רחל מי פטרה והא תנן אסור אדם בצרת קרובת חליצתו פי' דכיון דחלץ ללאה מעיקרא הרי הוא אסור בצרת רחל מפני שהיא צרות קרובה חלוצתו ואשתכ' דכשם שרחל אסורה משום אחות חלוצה כך צרתה אסורה משום צרת קרובה חלוצתו והיא חליצת רחל וחליצ' צרתה תרווייהו גרועות ולא פטרי חדא לחברתה למאי דס"ד השתא וא"ת ולימא ליה דחלץ לצרות קתני והוא לא חלץ ללאה כלל אלא לצרת לאה וחליצת צרת רחל כשירה היא דמותר אדם בקרובות צרת חלוצתו וכ"ש בצרתה י"ל דכיון דאמרי' דחלץ לאחיות לא נפטרו צרות לא מיירי בכלהו צרות אלא בצרת רחל זו ומאי צרות צרות דעלמא היא הנותנות דכי קתני חלץ לצרות לא מיירי בכלהו צרות אלא בצרת רחל בלחוד וצרת דעלמ' קאמ' ומעת' ע"כ חלץ ללאה דאי לא מאן פטר לה דהא לית כאן צרה דידה דליפטר' וזה ברור:

שמואל נמי התחיל קאמר התחיל באחיות לא יגמור בצרו' פי' לא יוכל לגמור אפי' בחליצ' צרות לבדן שאם חלץ ללאה לא תפטר רחל בחליצת צרתה דהא צרתה נמי אסורה עליו וחליצתה גרועה ואין צריך לומר שאין צרת' נפטר' בחליצתו שלה וכל חדא וחדא בעינן חליצה דנפשה:

התחיל בצרות שחלץ לצרת לאה יגמור באחיות דחליצ' רחל כשרה היא דמותר אדם בקרובת צרת חלוצתו ואין צריך לומר שנפטרת רחל בחליצת צרתה דתרווייהו כשרות נינהו וא"ת והא חלץ ונפטרה קאמר והיכי אמרת דהתחיל ולא יגמור קאמר וי"ל דאיידי דבעי למימר בסיפא חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרה נקט הכא חלץ ונפטרו וה"ק חלץ בתחילתו באחד מן האחיות עצמן לא נפטרו שתיהן בחליצת הצרות הנשארות לומר שלא נפטרה רחל בחליצת צרה שלה וכדפרי'. והקשו בתוס' ניחא רישא דאחיות וצרותיהן שהן ארבע לכל הפחות יכולנו לומר דהתחיל ולא יגמור קאמר אבל חלץ לבעלת הגט לא נפטרה ליכא למימר הכי דהא תרתי נינהו בלחוד וה"ה בחלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרתה וע"כ חלץ ממש ונפטרה ממש קאמר וא"כ אמאי תיקשי לן כיון דתרווייהו חליצות גרועות נינהו בעלת הגט או בעלת המאמר אמאי נפטרה בחליצת צרתה וגו' דהשתא סבי' לן דבשלמא לצרות ואחיות שאיסורן מדרבנן משום חשש זיקא כעין של תורה או משום בטול מצות יבמין אמרו חכמים שלא תפטר חברתה בחליצת גרועה ואעפ"י ששתיהן שוות אבל פיסול דבעלת הגט ובעלת מאמר גזרות דרבנן חלושו' נינהו ולפי' התירו בהן דפטרה צרה לבעלת מאמר עצמה אבל בעלת

מאמר ובעלת הגט כיון דאתעביד בהו מעשה דפסול הויא גריעה טפי ולא פטרו צרותיהן דלא אתעביד בהו מעשה וחשבי' להם קצת כחליצ' גרועה וחליצת מעולה ולהכא דפריש תלמודא דשמא התחיל ולא התחיל קאמר לפום פשטא דלישנא משמע דאכתי קיימי' דסבי' לן אין זיקה כדפרקי' לעיל מדלא אמרי' לעולם יש זיקה וכיון דכן אתיא מימרא דשמואל אפי' בדנפלו בבת אחת אבל את"ל דהשתא מפרשי' לה דסבי' ליה יש זיקה כסברא דנפשיה אית לן לאוקומי בדנפלו בזה (כולם) בבת אחת ה"א יש זיקה וא"כ חלץ לצרות היאך יגמור באחיות דהא חליצה פסולה היא משום איסור זיקה מיהת ואע"ג דליכא אסור אחות חליצה כדאמרן וזה ברור:

רב אשי אמר לעולם כדקתני חלץ ממש ונפטרו ממש פי' ולעולם שמואל למ"ד יש (זיקה) קאמר וכדנפלו בבת א' כסתמא דמילתא וכדסברי' לה מעיקרא ומיהו לאו כדס"ד דאחיו' וצרותיהן שוות הן באיסור זיקה דהא ליתא דאחיות גופייהו גריעו טפי דאע"ג דבאיסור אחות אשה דאוריית' צרתה כמותה כדכתיב לצרור באיסור זיקה דאחיו' דרבנן אין איסור צרת אחות זקוקה כזקוקה דלא אלמוה רבנן לזיקא לשוויי לזיקא דצרה כערוה עצמ' ופרש"י ז"ל דבאחות זיקא גזרו זיקא אבל בצרתה לא גזרו ולאו למימרא שלא גזרו בה שום איסור ומותר' להתייבם דהא ליכא למימר כלל חדא כיון דמדאורייתא שוות הן באיסור כעין דאורייתא תקון ועוד דא"כ פשיטא דחלץ לצרות נפטרו אחיו' ועוד ליתני חלץ לצרות או שבא עליה' ועוד דהא לקמן כדאוקימנ' לב"ש פרכי' א"ה תתייבם יבומי מכלל דלדידן אליב' דב"ה לא חזו לייבומי אלא ה"ק דבצרת אחות אשה לא גזרו בה חכמי' איסור זיקא אלא לאפקועי דין יבום בלחוד אבל בחליצה שבקוה שתבא חליצ' מעולה דאוריית' וכשגזרו בה ע"מ כן גזרו בה והם אמרו והם אמרו ולפום סוגיי' דהכא הא דתנינן היתה א' כשרה ואחת פסולה כשהוא חולץ לפסולה ופוטר את הכשרה מוקמי' לה כמ"ד אין זיקא א"נ מפרשים פסולה לעלמ' וכשרה לעלמ' ומשום דרב יוסף דאמר לא ישפוך אדם מי בורו כדדחי לה בפ"ק:

תניא כוותיה דרב אשי פי' דקסבר במתני' כיון דלא קתני בבי אחריני ליכ' למימר דהתחיל ולא התחיל קאמר כדאמרי בשמואל וא"כ ע"כ ליכא לפרושי אלא כדרב אשי וכן הלכתא:

א"ה ייבומי נמי תתייבם וא"ת דילמ' אה"נ ונקט חלץ דסיפ' משום חלץ דרישא הא ליתא דכיון דסבר דשריי לייבום לא הוה לי' למיתני' בחליצה דמשמע חליצה דוקא דומיא דרישא והוה ליה למיתני חלץ לצרות או שבא עליהן נפטרו אחיות ועוד דא"כ פשיט' דחלץ לאחיות לא נפטרו צרות:

איבעי' להו בעלת הגט ובעלת המאמר פי' שתי יבמו' מבית א' שעשה מאמר בא' מהן ונתן גט לאחרת והרי שתיהן אסורות להתייב' מדרבנן איזה מהן קודמת פירש שנחליץ אותה ותפטור לחברתה משום דכל היכא דאיכ' חליצה מעולה וחליצה גרועה חליצה מעולה בעי' למיפטר הצר' כדכתבנו לעיל:

דף כז:

בעלת הגט עדיפא דהתחיל בה בחליצה או דילמא בעלת מאמר עדיפא משום דקריבה לביאה תמיה מילתא בעלת הגט למה יפה כחה משום דהתחיל בה בחליצה אדרבא כיון דהתחיל בה בחליצה איחלש' זיקת' טפי ועוד בעלת מאמר מאי עדיפות' דידיה מפני שקרובה לביאה אדרבא כל שקרובה לביאה איחלשא כח חליצה מינה דאפילו לנפשא לא פטרה ואיפכ' הל"ל בעלת הגט עדיפא שאינה קרובה לביאה או דילמא בעלת מאמר עדיפא דלא התחיל בה חליצה וראיתי שפי' בתוס' ר"י ז"ל דהאי עדיפא לאו עדיפא למעליותא דחליצה אלא עדיפא דמעשה גדול שנעש' בה לאחלושי כח חליצה מינה מי אמרי' דבעלת הגט נעשה בה מעשה גדול דהתחיל בה בחליצה ואיחלשא זיקה ואינה ראוייה לפטור צרתה אע"ג דפטרה נפשה או דילמא בעלת מאמר נעשה בה מעשה גדול יותר שנתקרבה לביאה מדין חליצה וחליצתה גרועה אפי' למפטר נפשה וכ"ש למפטר צרתה והענין נכון אלא דלישנא דעדיפא או בעלת מאמר עדיפ' קשה ועוד דכיון דאמרי' איזה מהן קודמת כי אמרי' בעל גט עדיפא או בעלת מאמר עדיפא עדיפא לקדם משמע לכן נראה לפרש דהכא חליצ' בעלת הגט וחליצת מאמר דשתיהן גרועות גריעות' משונה זו מזו דאלו גריעות' דחליצת בעלת גט היא גריעות בגופא של חליצה דאיחלש לה קצת כיון דהתחיל בה בחליצה מ"מ עושה היא פעולה גמורה בנפשה ומצלא נפשה ובעלת מאמר היא בהפך דכח חליצתה קיים כמות שהיה ואדרבא נתחזק זיקתא טובא וגריעותה דידה היינו לפי שאינה פועלת בעצמה פעולה גמורה ולהכי מספקא לן הי מינייהו עדיף לקדם אם אותה שנתחזק בה פעולתה לגמור בנפשה ואע"ג דחלישה או אותה שנתחזק בא זיקתה וצריכותה אעפ"י שנסתלק כח פעולתה שאינה יכולה לגמור בנפשה ואתא רב אשי ופשט דכיון דחזינן דגט חייל אחר מאמר לגרוע כח המאמר ומאמר חייל אחר גט כי הדדי שווינהו רבנן הילכך חליצותי' גרועות ושוות וכל א' מהן פוטרת לחברתה וכן הלכה:

שיש גט אחר מאמר פי' להצריך חליצה לבעלת הגט ולאסור קרובותיה עליו וקרוביו עליה ולא אמרינן מאמר דכניס' דמי למיפקע דין גט מחברתה ומאמר אחר גט פי' להצריך

גט לבעלת המאמר ונפסול קרובות ואע"ג דעביד חליצה בבעלת הגט לפטור לזו ולא אמרינן כיון דעבד בזו גט לפסלן לשתיהן נסתלק דין מאמר אפי' מחברתה ולענין פסק מסקנא דשמעתי' דכל היכא דאיכ' חליצה מעולה לא מיפטרה צרה בחליצה גריעה ומיהו נפשה פטרה כלישנ' בתרא דשמואל דלעיל ואם שתיהן גרועות בשוה אפי' לצרתה פטרה כדאסיק רב אסי וכדאמרו גבי בעלת גט ובעלת מאמר וכל היכא דכי הדדי נינהו חדא פטרה לחברתה וכדפרש"י ז"ל וחליצה פסולה אינה צריכה לחזר על כל האחים כשמואל דהלכתא כוותיה מטעמ' דכתיבנ' לעיל וזהו עיקר הפסק בזה ומוכרח מעצמו וכבר הארכתי עליו בראיו' בחדושי' הארוכי' בס"ד:

אמר רב הונא אמר רב וכו' האי מימרא מיירי שנפלו בבת א' כלו' שנפלה השנייה קודם שנפטרה הראשונה ואסרו כל אחד לחברתה בזיקה דהויא כל חד מינייהו אחות אשה בזיקה ומיהו השנייה נאסרת משעת נפילה בזיקה זו אבל הראשונה מותרת היתה בשעת נפילה אלא שנאסרו בנפילת השניה ובודאי כל שנחלצה או מתה א' מהן פגע (פקע) זיקה ושורת הדין שחזרה חברתה להתירה אלא דר' יוחנן סבר דשנייי' שנאסרה משעת נפילה ממש שוב אין לה התר ורב סבר דאפי' שנייה יש לה התר כיון שלא היה איסור' אלא מדרבנן וכדמפרש ואזיל והלכתא כר' יוחנן זו הוא הצע' מחלקותם והא דאמ' רב חלץ לראשונה הותרה חלץ לשנייה הותר' כלומר הותרה לשוק פשיט' היא אלא דנקטו משום סיפא או אפשר דנקט בריש' חלץ לראשונ' או לשניי הותר' כלומ' הותר' היא לבדה אבל צרתה לא פטרה למ"ד יש זיקה מיהת כיון דאית לה חליצה מעולה וכדאמר שמואל לעיל חלץ לאחיות לא נפטרו צרות דרב מודה בהא למ"ד יש זיקא כדאסיקנ' בסוגיי' ובההיא דפ' י"נ והשתא דאתינן להכי אתיא שפיר מאי דאמרינן בסמוך אבל הכא זיקה דרבנן הוא אלמא מימר' דרב דהכא אפילו למ"ד יש זיקה נסיב להו וכנ"ל אבל יש שפי' דרב לסבריה דנפשיה אמר לה דסבר אין זיקא והותרה אפי' צרתה קאמר מדלא פריש תלמודא כדפריש לעיל וזיקה כרבנן דאמרו בסמוך לאו דוקא אלא לאיסור ביטל מצות יבמי' וקרי זיקא והראשון יותר נכון ולא אמר תלמוד' הכא דרב למ"ד יש זיקה אבל הכא עיקר מימר' למ"ד יש זיקה וכ"ש למ"ד אין זיקה לגבי נפשה:

משום דהוי יבמה שהותרה וכו' קשי' לי היכי נקיט טעמ' להתר ראשונ' דאדרבה בהיתר' של שניה אשמועינן רבותא טפי דבדידיה הוה למנקט טפי וי"ל דמשום דאמר אין צריך לו' מתה שנייה נקט טעמא דאצ"ל מאי רבותא דראשונה וממיל' שמעי' לטעמ' דשנייה. והא דאמר רב יהודה אמר רב כל יבמה שנאסרה וכו' והקשו בתוס' אי מאשת אח שנאסר' בשעת נפיל' מדאוריית' בעו לאותבי' לרב ליתבי ממתני' דלקמן ותירצו דמדרב

אדרב ניחא ליה לאקשויי א"כ דאנן לא ס"ד לאותובי' מדאורייתא' דהא ידעי' דלא דמו כלל אלא דס"ד דכיון דאמר רב כל יבמה אע"ג שאין אני קורא בה יבמה עליה מדרבנן קאמר שעשאום כעין של תורה ואי הוה תריץ לן דלא כדאורייתא בלחודא ואשמועי' מאי דמפרש תלמודא לקמן בפרקי' בדוכתא והא דמפרש רב אבל הכא זיקה דרבנן הוא לאו למימר' דר' יוחנן לית ליה הכי דא"כ דזיק' דאורייתא אפי' בחיי שתיהן אין השנייה צריכ' חליצ' וסוגיי' בכולהו פרקי' דזיקה מדרבנן וכדאמרי' לקמן סד"א משום מצוה עביד רבנן אלא דר' יוחנן סבר שגזרו חכמים בזיקה דידהו כעין איסורא דאורייתא דבשעת נפילה: **אחיות איני יודע מי שנאן** כלומר זו אינה משנה וכדפרש"י ז"ל וא"ת ולישני ליה דקסבר חליצה פסולה צריכה לחזר כל האחים הילכך שניה' צריכים לחלוץ לשנייה והוי' לה אחות חליצה לכל חד וחד והיכי לא פריך תלמודא דלישני הכי כדפרכי' כל אידך פירכי דבסמוך יש מתרצי' דהא ליתא דהא מצי לחלוץ לצרתה של שנייה ונפטרה שנייה והויא אידך מותר בראשונה דמותר אדם בקרובת צרת חלוצתו ואע"ג דמתני' לא הוזכרו צרות מ"מ מתני' סתמ' קתני בכל שתי אחיות ואפי' יש ממ"ה (מאה) צרות ואין זה נכון דהא ודאי כיון דבמתני' לא הוזכרו צרות בפי' שפיר מצי לאוקמי כפשטה בלא צרות דהא עדיפא טפי מכל מאי דפרכי' לקמן לימא הכי וכ"ש דעדיפ' מלאפוקי מתני' מבי מדרשא ולומר דאינה משנה אבל הנכון דרבי יוחנן ס"ל דלכולי עלמ' ואפילו למ"ד יש זיקא חליצה פסולה אינה צריכ' לחזר על כל האחים כסבר' דשמואל דלעיל ואילו סבירא ליה כרב בלא ספק היה מתרץ כן וכיון דאיהו גלי דעתיה ודאי כשמואל ס"ל ותו לא פריך ליה תלמודא אלישני הכי ואשמועי' מינה אגב אורחין דהלכתא כשמואל בהא כדפסיק לעיל ושמעינן נמי דליתא למאי דפרש"י דה"ה אקשי' מתני' לרב וס"ל דמשנה זו אינה משנה וליתא דרב מוקים מתני' דקסבר יש זיקה וחליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחים ואע"ג דרב גופיה סבר אין זיקה מ"מ כיון דפלוגתא דתנאי היא שפיר מצי למימר דמתני' למ"ד יש זיקא ועוד דהא בסמוך אמרי' דר' יוחנן מצי מתרץ ליה דטעמ' דמתני' משום דאסור לבטל מצות יבמי' אי לאו דר' יוחנן סבר דלמיתה לא חיישי' וכיון דכן רב דסבר אין זיקא ואסור לבטל מצות יבמי' הא מצי מפרק לה שפיר וזה ברור:

ה"ג ונימא ליה דחליץ לראשונה ברישא ול"ג דחלץ דהא ודאי לא ס"ד דמתני' בדיעבד קתני כלל אלא ה"פ דלימא ליה דכי קתני חולצות מיירי כשבאין לחלוץ לראשונה ברישא כגון שהשנייה חולה וכיוצא בה ופרקי חולצות לכתחלה קתני דמשמע שכך דינו ואין להם תקנה אחרת וכן פרש"י ז"ל ולימא ליה גזירה דילמא קדים וחליץ לראשונה ברישא וא"ת א"כ ר' יוחנן נמי ליגזר דילמא מתה ראשונה ברישא י"ל דר' יוחנן מיירי בדיעבד

שמתה שנייה כבר דבהכי ליכא למיחש למידי ומשום אחיו דעלמא לא גזרו אהני אבל במתני' דאיירי לכתחלה איכא למיגזר דאי אמרינן שיחלוץ לשנייה ותתייבם לראשונה דמחליפא לה למילתא דאמרינן מאי שנא הא מהא כן פר"י ז"ל:

דף כח.

ולא מתייבמת קתני דליכא דין יבום כלל ליכא לפרושי ולא מתייבמת משמע דמדינא לית להו דין יבום דא"כ היכי הדר פרכינן ולימא ליה גזירה שמא ימות אלא כך פי' דלא מתייבמות משמע פי' שתיהן שוות ואי אפשר להן לבוא לידי דין יבום ואלו הוה טעמא דמתני' משום גזירה הא ניחא דגזרינן לכתחלה דילמא אתו לאחלופי בהני גופייהו אבל אם קדם אחד מהם לחלוץ לשנייה ובא חבירו לישאל על הראשונה שרינן לה ניהלה דלא גזרינן דילמא טעו בעלמא למיחלץ ראשונה וליבומי שניה ואשתכח דהא אפשר דאתייא ראשונה מיהת לדין ייבום והא דהדר פרכינן ולימא ליה לגזירה דילמא מיית וקא מבטל מצות יבמין אתא הכי נמי לימא ליה לא מתייבמת קתני ובדיעבד מיהת שריא וי"ל יש זיקא דחמיר' איסורה לאינשי לא גזרי בדיעבד בהני אטו אחיו' דעלמא ומסתיין דנגזר בהו לכתחלה משום דאיכא למיחש בדידהו גופייהו אבל איסור בטול מצות יבמין ולמיחש למיתה קיל להו לאינשי והוצרכו חכמים לעשות סייג ולגזור בו אפילו בדיעבד יסלקו מהן דין יבום לגמרי בכל שהן חיים מיהת כפר"י ז"ל ועיקר:

רבי יוחנן למיתה לא חייש הא איכא רבי יהודה דחייש ולוקמא למתני' כר' יהודה ולא לומר איני יודע מי שנאה דהא אתינן למפרך דלוקמה כר' אליעזר דאע"ג דהא ר' יוחנן פליג עליה בהדיא וי"ל דה"ק רבי יוחנן סבר דודאי תנא דמתני' לא חייש למיתה דבשום דוכתא לא סתם לן כרבי יהודה דסבר הכי ואדרבה בכל דוכתא סתם לן דלא כוותי' בההיא דפ"ק דיומא ובההי' דפרקין בסמוך לא סתם לן תנא כר' יוסי הגלילי:

כגון דנפל' (הך) **דאינ' חמות ברישא** פי' וכי מייבם חתן לשאינה חמות נפלה קמי אידך שנייה שאסרה בשעת נפילה שאין לה התר לעולם אליבא דרבי יוחנן וא"ת ולרב דשרי אפילו בשנייה שחזרה והותרה מאי איכא למימר וי"ל דלרב כיון דחייש למיתה הא נמי תרוייהו אסורות דחיישינן דילמא אדמייבם חד ומיית אידך וכדפרשית לעיל דבהאי טעמא מצי לתרוצי רישא דמתני' אבל לפר"שי ז"ל הא נמי תיקשי לרב ואצטריך לומר דבין (דגם) ברישא אינו יודע מי שנאה וליתא דהיכי שנאה דמשתב' תנאי כולי האי וא"ת ולר' יוחנן נמי אמאי לא פרקינן דאי אמרינן דליקום חתן ולייבם שאינה חמות ברישׁ' אתו לאחלופי ולייבומי אידך חמות וכדהוה פרכינן לעיל גזירה דילמא קדים וחליץ

לראשונה ברישא וי"ל דהתם כיון דסוף סוף לא מייבם עד דחליץ איכ' למגזר דילמא חלוץ לראשונה ברישׁ' וסברינן שנייה נמי כיון דפקע זיקא דרבנן מינה שריא אבל ליכא למיחש שיהא מייבם ברישא לשנויי' שנאסרה לגמרי בשעת נפיל' ועדיין זיקתא עליה וכי אמרי' להו שמייבמות לראשונה כניס' חתן ברישא מידע ידעי דהכי מבעיא לן למעבד ודאי שתתייבם ברישא אידך שאינה אחות זקוקה להאי חתן וכי הא לא מחליפ' להו א"נ דאסו' בשתיהן לגמרי משמע ולית לי' תקנתא אפי' בדיעבד וליכא למיגזר בי' כולי האי בודאי:

סד"א משום מצות עבוד רבנן פי' דכיון דאסור זיקא דרבנן הוא שרו ליה הכ' ועבדי איסור מצו' כאיסור ערוה כדי לקיים מצות ייבום:

דף כח:

מה לי חד מה לי תרי פי' דמתני' לכל חד וחד הוא דאמרינן שיהא אסור כערוה ומותר באחותה אבל הכא דליכ' שני דמוכח כדאמרינן לעיל בסמוך י"ל דהתם ליכא אלא חד ייבם כלל אבל הכא דאכא שנים שאתה אומר לייבום הוה אמינא כי צריך היה שלישי שיהא שני לכל חד וחד לאוכוחי בעלמא:

לוי ויהודה נשואין שתי אחיות נכריות פי' נכריות לאחיות דראובן ושמעון אבל הן עצמן אחיות דאל"כ לא הוי אחותה שהיא יבימתה דצרות וכדפרש"י ז"ל:

למה לי ייבם יהודה בלא ייבם יהודה נמי משכחת לה פי' ונימא דמתו שמעון ולוי ונפלו לפני ישׁשכר וזבולון ישׁשכר אסור באשת לוי דהוי ליה נולד ואח"כ ייבם ומותר באשת שמעון דהא בעולמו היה לגמרי וזבולון אסור באשת שמעון דהוי ליה נולד קודם ייבום ומותר באשת לוי אליבא דר' ישמעאל דהוה ליה ייבם ואח"כ נולד. ופרקינן דנקט ייבם יהוד' משום צרה פי' לאשמועינן דאשת שמעון שלא היה בעולמו של לוי אוסרת צרתה אשת יהוד' שהיה בעולמו ופרכי' ואכתי והיכי אתי' בצרת צרה ואוקימנ' דלבתר שמתו יהודה ולוי יבימנהו גד ואשר לנשי יהודה ולוי נכריות שהיו להם שהן צרות והיו לגד ואשר נשים אחרו' מתו גד ואשר בלא בנים ונפלו לפני ישׁשכר וזבולון הרי ישׁשכר אסור באשת גד שהיתה לו קודם שייבם אשת יהודה וזבולון אסור באשת אשר שהיתה לו קודם שייבם לאשת לוי משום צרת צרה כי אשת ראובן היה ערוה ואשתו של לוי נעשת צרת ערוה ואשת אשר נעשה צרת צרה וזה פשוט:

ליגזור משום שתי אחיות דעלמ' ואע"ג דלרבנן לא גזרינן הני היינו משום דאפי' אחיות דעלמ' ליכא אלא איסור זיקא דרבנן אבל לר"ש דאחיות דעלמא אסורות מן התורה בכרת הוה ס"ד דניגזו' בהני אמטולתייהו:

והא גבי ערוה לא גזרינן פי' ואפילו היא ג"כ איסור מצוה או איסו' קדוש' דסתמא תנן לה וכפי' רז"ל אבל רש"י ז"ל פי' כפשט' בערוה גרידתא וקמא מחוור טפי ופרקי דערוה דרבנן מגמר גמירי לה אינשי פי' וכ"ע ידעי דמשום דהוי ערוה אינה חולצת אבל אחיות דעביד ר"ש ערוה משני בתים לשני אחים או לא' א' לא משמע להו לאינשי שיהו ערוה זו לזו לפטרן שתיהן מן החליצ' ומן הייבום וכיון דאיכא בהני איסור מצוה או איסור קדושה ולא חלצי אתו למימר הכי דאיסור מצוה ואיסור קדושה דעלמא:

דף כט.

הא דתנן וא' מופנה ה"נ צריך למתני ולאחת נשוי נכרית דקא תני לה במופנה שאין לו צורך כאשתו בזה למעוטי הך דר' יהושע דלא עבדי' כוותיה אלא או כר"ג או כר' אליעזר פי' דאיפליג בפ' ב"ש בב' אחים נשואין ב' אחיות יתומות א' גדולה וא' קטנה ומת בעל הגדולה בלא בנים ר' אליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן ור"ג סבר אם מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדי' ותצא הלזו משום אחות אשה ורבי יהושע אומר אוי לו על אשתו ועל אשת אחיו מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה והקשו בתוס' היכי אמרי' דעבדי' אליבא דב"ה כר"ג דהתם והא טעמא דר"ג משום דאין זיק' ומותר לבטל מצות יבמין וב"ה אמרינן דמתני' דלעיל אם כנסו יוציאו וטעמא דההי' מתני' או משום דיש זיקה או משום דאסור לבטל מצות יבמין כדאיתא בריש פרקין ותירצו דאנן ה"ק דמיהא מתני' דהכא מפקינן מדר' יהושע ולית לן למעבד התם אלא כר"ג או כרבי אליעזר ואת"ל דטעמ' דר"ג דהתם משום דכי גדלה גדלי קדושין בהדה שפיר אפשר למעבד כר"ג ולכשת"ל דטעמא דר"ג כדאסיק' התם משום אחות אין זיק' ומותר לבטל מצות יבמין לא עבדי כר"ג ממתני' דלעיל דק"ל ועבדי כר' אליעזר:

א"ר אליעזר לא תימא מאמר לב"ש קונה קנין גמור וא"ת ומנא תיתי לן דנימא הרי י"ל מטעמ' דאמור בירו' יבמה יבא עליה זו הביאה ולקחה לו לאשה זו המאמר והוה ס"ד שהקישן הכתוב כשם שהביא' גומר' כן המאמר גומר קמ"ל ר' אליעזר דלא וטעמא כדאמור התם בירושלמי יכול כשם שהביאה גומרת בה כך יהא המאמר גומר בה תלמוד לומר ויבמה עיכבה כל הפרשה לייבום לומר לך ביאה גומרת בה ואין מאמר גומר בה ואי ס"ד מאמר לב"ש קונה קנין גמור זה יעשה מאמר ויקנה וזה יעשה מאמר ויקנה

וא"ת והא איכא למיחש דילמא אדקני האי מיית אידך ומבטלא מצות יבמין יש לומר דר' אבין סבר דטעמא דמתני' משום דיש זיקה אבל למיתה לא חייש א"נ שעושין שניהם יחד ע"י שליח שלהם דכולי האי לא גזרינן דליגזור הא אטו מייבם ואח"כ חולץ כיון דהשתא לא עבדי ייבום כלל וא"ת היאך אתה אומר זה יעשה מאמר ויקנה וזה יעשה מאמר וקונה דהא שנייה לא משתרייא כיון שנאסרה משעת נפילה וכדר' יוחנן נימ' רבי אבין ליה דרב יוחנן רבי' וס"ל כרב וי"ל דהא דקתני וזה יעשה מאמ' ויקנה לאו דוקא אלא למישרי הראשונה מיהת וא"ת א"כ לימא ליה דגזרי למישרי ראשונה אטו שנייה לכתחלה מיהת י"ל דאיהו משמע ליה יקיימו אין לכתחלה כלל כלל לא ואפי' כשעשה כבר א' מהם מאמר בשנייה ויש אומרים דה"ה דמצי למיפרך ליה דמתני' משום גזירה אלא דניחא למיפרך ליה מראי' דיליה גופא וליטעמיה דידיה ונכון הוא אבל אין צורך לכך והאי דפריך לעיל בפרק כיצד דשורת הדין כי הב' יכול לכנוס לאלתר אלא שגזרו בו דשמא יבא לכנוס בתחלה קודם מאמר:

דף כט:

הכא נמי דהתירא קני דאיסורה לא קני פי' כשעשה מאמר במקום התירא שהיה יכול לכנוס כמתניתין דהכא קני אבל במקום איסור שלא הי' יכול לכנוס כמתני' דלעיל לא קני וא"ת ור' אבין היכי לא חזי לה להך פירכא ולדידי' היכי הוה ניחא י"ל דאיהו סבר דאלו הוה קני בדהתיר' קנין גמור קונה הוה כדאיסורה לדחות צרה מיהת:

רב אשי מתני' הכי אמר ר' אליעזר לא תימא מאמר לב"ש דוחה דחיי' גמורה וצרת' חליצה נמי לא בעינן אלא דוחה ומשייר ופרש"י ז"ל דלא תימא דצרתה אשת הב' שנפלה לו ונעשת צרתה בזיקא תדחה לגמרי ולא תצטרך לגמרי חליצה אלא דוחה לענין שאין אותה צרה הבא על בעלת המאמר אוסרתה עליו ואילו רצה יכנוס לבעלת המאמר ותצא הלזו משום אחות אשה:

אלא דוחה ומשייר הוא דלא בעינן שנייה לשוק קודם כניסה של זו אינה ניתרת אלא בחליצה ואתא רבין וסייעיה ממתני' דלעיל והדר פרכי ליה ממתני' דהכא דקתני אשתו עמו והלזו תצא משום אחות אשה דמשמע דלאלתר יוצאה משום אחות אשה גמורה בלא שום חליצה:

וגרסת רש"י ז"ל אלא יבמה דחזיא לכולהו חזיא למקצתייהו יבמה דלא חזיא לכולהו חזיא למקצת ופרי' ז"ל דלעולם מאמר דוחה דחייה גמורא ודקא מייתו ראיה מדקתני יקיימו האחד לכתחלה שאני התם דיבמה דלא חזיא לכולהו מילי דיבמה כי התם

דאסירא ליבם לא חזיא למקצתייהו דהיינו לעשות בה מאמר אבל יבמה דחזיא לייבום חזיא למאמר נמי והקשו עליו דא"כ לר' אליעזר דאמר דוחה ומשייר אשת הב' הבא עליו עולה לחליצה מן התורה ואינה עולה לייבום וזה אי אפשר ועוד דא"כ מתני' תיובתיה דר' אבין דאיהו קאמ' שדוחה להתיר בעלת מאמר לכנוס לאלתר ואלו מתני' קתני שאינו דוחה לכתחל' לא יכנוס והיה לן למפרך ואלא מאי דוח' ומשייר וזה יעש' מאמר ויכנוס וזה יעשה מאמר ויכנוס ועוד דמרן ז"ל גורס אלא יבמה דחזיא לכולהו וכו' ולא אשכחן בעיקר נסחי דגרסי אלא. ועוד דלפרושי יבמה דחזיא לכולהו חזיא למקצתייהו היינו הא דאמרי בלישנא דגמ' קמא מאמר דהתירא קני דאיס' לא קני ואמאי לא שנינן הכא כלישנ' דגמ' כיון דהענין אחד הוא לכך פירש דהכי קאמר לא תימא מאמר לב"ש דוחה דחייה גמורה וצרת' שנפלה עמה מבית א' חליצה לא בעיא כשם שאלו כנס ממש לבעלה המאמר דהא ליתא אלא דוחה לצרתה זו שלא תתייבם מן התורה ועדיין משייר בה שצריכה חליצה להתירה לשוק אם באת לינשא קודם כניסת בעלת המאמר וסייעיה רבי אבין ממתני' דאמרינן ב"ש יקיימו אין לכתחלה לא. ואס"ד דלב"ש מאמר דוחה דחייה גמורה לצרתה שהיא עמה מבית א' היכי לא מהני למדחי צרת אחות שנפלה עליה מבית א' לסלוקי זיקתה להתירה להכנס. ופרכינן לר' אבין והא תנן בהדיא בש"א אשתו עמו ותצא הלזו משום אחות אשה בשלמא בעלת המאמר דוחה אחותה הבאה עליה מבית א' דחייה גמורה בלא שום שיור דהא קתני אשתו עמו מכלל דשריא בעלת המאמר לגמרי ועוד מדקתני ותצא הלזו משום אחות אשה ומשמע תצא לגמרי בלא שום חליצה אלמא אין שיור בבעלת המאמר וא"כ היא הנותנת שתדחה שיש עמה בבית בלא שום חליצה. ופרקינן דלא קשיא דיבמה דבשעת נפילתה חזיא לכלהו מילי דיבמה שראוייה להתייבם מן התורה אלימא זיקתה ולעולם חזיא למקצתייהו לא צריכה חליצה מיהת ולא תדחה משום מאמר דאידך כגון שנפלה עמה צרה דהוה חזיא לכלהו וכגון ב' אחיות שבאו מב' בתים דאורייתא כל חדא מינייהו חזיא לייבום הלכך לא פקעה זיקת דידה משום מאמר חברתה אבל יבמה דבשעת נפילה לא חזיא לכלהו מילי דיבמה כגון אשת הב' שנפלה עליו אחר מאמר של אשת הראשון דודאי אינה עולה לייבום וכיון דכן לא חזיא למקצתייהו כיון שלא עלתה ליבום מפני מאמרה של זו אם לא תעלה לחליצה:

ה"ג בעי רבה ול"ג רבא דהא הכא אמרו דארוס' בעלמ' עדיפ' לענין ירושה משומר' יבם ואלו רבא אמר לק' בפ' החולץ (דל"ט ע"א) גבי שומר' יבם שמתה מאמר לב"ש עושה ודאי ארוסה וספק נשואה ודאי ארוסה לדחות בצרה וספק נשואה לחלוק הנכסים עם יורשיה אלא ודאי דה"ג ורבא ואביי נמי פליגי עליה התם דסבר לה כרבה רביה דהכא:

השתא ארוסת בעלמא תני ר' חייא אשתו וכו' עבד בה מאמ' מיבעי' פרש"י ז"ל בעלמא דהוי קדושין דאוריית' ואינו מחוור דהא ארוסה דהכא נמי לב"ש מדאורייתא קא קני לה כדפי' בירושלמי שאם לא כן היאך דוחה צרתה במשנתי' בלא שום חליצה ועוד הא אמרי' בפ' כיצד (די"ח) ולאפוקי מדב"ש דאמר מאמר קונה קנין גמור והויא לה צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו וחליצה נמי לא בעיא ולקמן נמי אמרינן דכוות' אלא מאמר לב"ש קונה הוא דבר תורה אלא שאינו גומר בקדושין ואין סוקלין על ידו כדאמרינן בנדרי' דר' אליעזר מודה הוא שאינו גומר בה ואין חייבין עליה משום נערה המאורסה והיינו ק"ו דעבדי הכא לענין ירושה דהשתא קידושין דעלמ' שהן גורמים לחייב על ביאתה אינם מורישים יבמה שאינן גורמי' מיבעי':

ולא מטמאת לו פרש"י ז"ל אינה צריכה ליטמא לו ויש לפרש אינה חייבת ליטמא לו דמצוה ליטמא לקרובים אלא אם נאמר דבני אהרן ולא בנות אהרן אכול' פרשה קאי ואפילו על עשה דלא יטמא ובמסכת כתובות פירשנו:

או דילמ' אירוסין עושה ובעינן מסירה לחופה פי' שאינו גומר בה בביאה לחודה בלא חופה:

שאני אומר כל העושה מאמר ביבימתו פרח' ממנו זיקת יבמין פי' פרח' ממנו תורת יבם שקונה בביאה לחוד בעל כרחה ואפי' בלא חופה דה"ק קרא יבמה יבא עליה או ולקחה לו לאשה בכסף כאשה דעלמא:

מאי פי' מאמר נשואין עושה ובמקום חופ' קאי וה"ק קרא כיון שלקחה בכסף מאמר נעשית לו כאשה להיות במקום חופה וקונה אותה לגמרי אם יבמה או אירוסין עושה וה"ק ולקחה בכסף צריך לעשות מעשה אשה דהיינו חופה קודם ויבמה:

ת"ש שומרת יבם וכו' ר' יהושע אומר לא' ולא לשניים ופרישנא טעמ' משום דבתרי זיק' ופרש"י ז"ל דלא ידעינן להי מינייהו רמי' ואפילו שניהם כא' אין הפרתם הפרה דחלישה זיקתם והקשו עליו דהא אתמר עלה בדוכת' במסכת נדרים (ד' ע"ד) ר' יהושע סבר יש זיק' ומיהו אין בריר' כלומר כי אפי' כנסה אחד מהם לא אמרינן יש ברירה למפרע שזה היה ארוס שלה ולפי טעם זה יפרו שניהם ביחד ממה נפשך דהא לא מהם זקיק' ואינה קושיא דר' יהושע לאו משום דבעלמא אין ברירה אתי עלה דאפילו תימ' יש ברירה בעלמא לא סגי לן הכא דאיהו סבר דאנן בעינן ברירה גמור' בשע' הפרה שיה' מבורר ומאיזה כח נדרה מופר וכדכתיב אשה יקימנו ואש' יפירנו:

אלא לר' אליעזר נהי דסבר יש זיק' בשלמא לחד מופר אלא לתרי אמאי פירש רש"י זכרונו לברכה נהי דיש זיקא ואפילו בתרי מיהו יפרו שניהם מבעי ליה ולא קשיא ליה

אמאי לא מתרצינן כדתרץ רב נחמן לקמן יפר בשותפות והכי פרכינן לה הכא בהדיא לד"ה דהא רב נחמן על האי קושיא ופירוקא דיליה קאי בסמוך וי"ל דהתם כיון דעבד מאמר חשבי היבם עיקר והאב טפל ומודה דמתניתין דיבם בלחוד מיירי ויכול למתני יפר משום ארוס כלומר יפר חלקו אבל הכא משום חלקו הארוס הא' לא הוה ליה למיתני יפר כיון ששניהם מפירין ובתרוייהו מיירי דכל חד וחד אלים לחבריה וי"מ אלא לתרי אמאי ואפי' שניהם ביחד האיך מפירין דהא אין ברירה ובמקום אחר פרשתי' בס"ד:

אי אמרת בשלמא נשואין עושה. משום הכי מפר תמיהא מילתא דהא אביי ורבא גופייהו אמרי לעיל דאפי' תימא נשואין עושה אינו מפר מק"ו מארוסה דעלמא והיכי פשיט הכא דמפר וי"ל דהאי ת"ש תלמודא קאמר ליה למיפשט בעיין ולמיסתר סברת אביי ורבא דתפשוט מהכא דנשואין עושה היכי מצי מפר והתנן נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה פי' כשיש לה אב ואם אין לה אב אין הארוס מפר לבדו שאין הבעל מפר נדרי אשתו עד שתכנס לחופה דהכי אסיקנא התם אליבא דהלכתא וא"ת ולימא ליה דהכ' כששהתה ל' יום דהא תנן בוגרת ושהתה ל' יום ר' אליעזר אומר הואיל ובעלה במזונותיה יפר י"ל דההיא בבעל אבל ביבם מודה ר' אליעזר שאינה אוכלת משלו אלא אם עמד בדין לפטור או לכנוס שפוסקים להמזונות משלו אם ברח וכדאיתא במסכת נדרים אבל הכא במאי עסקינן כגון שעמדה בדין ופסקו לה מזונות פי' והשתא דאתית להכי י"ל דאפילו בשלא עשה מאמר אתיא מדר' פנחס כדמפריש ואזיל וכדפרש"י ז"ל והא דרב פנחס פירשתיה במקומות הרבה בס"ד:

דף ל.

ואפילו בחד אחא פי' דהכא ליכא אלא יבום א' דנשוי נכרית דאילו אידך הנשוי אחותה לא רמיא קמיה כלל ומיהו אליבא דהלכתא דקי"ל יש זיקא כי לא עשה בה מאמר נמי חולצת ולא מתייבמות דהויא לה צרות אחות אשה בזיקא ומיהו בסיפא אפילו למ"ד יש זיקא דוקא שעשה בה מאמר הא לאו הכי נכרית מתייבמת דבחיי האב שמת עתה ראויה נכריות לכ"א מהן ומשום דמת חד מינייהו לא איתסר לאידך כלל והא דפרכינן בגמ':

הא תו למה לי השתא וכו' ולדידיה ודאי בתרוייהו מאמר וקתני דוקא ותרוייהו שוו:

השתא ומה התם דאחות אשה הויא צרה לנכרית פי' דנכרית עיקר נשואה ואחות אשה באה לעשות לה צרה והמאמר אסרה כ"ש הכא דאחות אשה עיקר נשואה דאוסרת נכרי' שהיא טפלה והא דלא משני דזו ואין צריך לומר זו קתני משום דקתני לישנא אריכתא תרי זימני ג' אחים נשואין והוה ליה לערבינהו בחדא מתני':

ומשנה לא זזה ממקומה פי' לפי שהיתה שגורה בפי התלמידים ומהאי טעמא לא כלל לאחרת עמה בחדא מתני' ולא לשבושי גרסת משנה זו שהיו רגילים בה כבר:

אבל הכא דלא אידחייא לה בהאי ביתא לגמרי פי' דאגידא ביבם א' אימא כיון דחזיא להו לייבם חדא לאידך נמי אי אתיא ליה שעת הכשר בעוד דאגידא ביה ביבם חבריה קמ"ל דלא ומיהו בזיקא דרבנן וקי"ל כר' יוחנן דאמר לעיל דיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה תחזור להתיר' הראשון דרב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן ותו לא מידי:

טעמא דגרש ואח"כ מת פי' דגרש בעל אחות ואח"כ מת נשוי נכריות דאפילו מקמי זיקא דנכרית נתגרשה ערוה מן המת ולא היו צרו' אפי' בזיקא הא מת נשוי נכרית ואח"כ גרש בעל אחות את אשתו אסורה פירוש כשימות הב' בעל אחות האחת אסורה נכרית לג' בעל אחות האחרת משום צרת אחות אשה כי כשימות הראשון שהוא נשוי נכרית נעשית נכרית אצל הב' צרה בזיקת ייבום לאשת הב' הזה שהיא אחות אשתו של ג' ולפי' אסירה לג' ודייקינן לה ממתני' מדלא קתני היתירא אלא כשגרשה ב' קודם מיתת א' הא כל שלא קדמו גרושין למיתה אלא שהמית' קדמה לגרושין (אסורה):

אמר רב אשי זאת אומרת יש זיקא ואפילו בתרי אחי כי הנכרית אשת המת נפלה לזיקת ייבום לפני ב' בעלי האחיות וא"ת אנו עושים זיק' באירוסין לעשות אותה צרה אל אשת המגרש לדון אותה לג' בצרת אחו' אשה לאוסרה לו לאחר מיתת ב' ומיהו לא אסרי לה אלא כשחזר המגרש וכנס לנכרית זו אפילו אחר גירושי אשתו דהשתא הוברר לו למפרע ונעשו אשתו של ב' עם היבמה הנכרית צרת זו לזו משעת מיתת הראשון בעל הנכרית אבל אם לא כנסה ומת הב' לא מיתסרא הנכרית על הב' משום צרת אחות אשה ואפילו כשלא גרש הב' אשתו כלל וכ"ש אם גרשה ולא היתה אחות של ב' בשעת מיתתו דכיון דבחיי שני היתה הנכרית זקוקה לשניהם והיה כל אחד מהם ראוי לכונסה משום דמת אחד מהם לא פקע זכותו של ג' וכדבעינן למימר לקמן וכן פירוש רש"י זכרונו לברכה בכאן שמת ראשון ומת בית וכנס לג' לנכרית ומת ובמתני' הכי איתנהו להני תלת מיתה וגרושין וכניס' אלא דקדי' גרושין למית' ואנן דייקינן דכי קדמה מית' כגרושין נכניסה אסורה. עוד הי' נראה דהא דאמרינן דכיון דיש זיקא אם (מת) ראשון וגרש ב' וכנס הנכרית שנאסרה הנכרית לג' כשימות ב' בלא בני' משום צרת אחות אשה דהיינו דוקא למ"ד נשואי הראשון מפילין דבעינן לא כנסה ולבסוף גרש אבל למ"ד מיתה מפלת מת וגרש וכנס מותרות לג' שהרי הב' שבא להפילה לייבום לג' כבר גרש את אשתו הראשונה ובשעת מיתתו אין הנכרית צרת ערוה לג' וכן דעת רש"י ז"ל אבל אין דעת הגאון ז"ל ושאר המפרשי' כדבעינן למימר לקמן:

ופרכינן ולרב אשי קשיא דרב נחמן פי' ולרב אשי קשיא רישא דמתני' אסיפא לפום דוקייא דדאיק תלמודא ודייק רב נחמן לעיל דמרישא דמתני' שמעינן דאין זיקא ואפי' בחד אחא ומשום דרב נחמן קיימינן לדוקיי' דלעיל וקאמר זאת אומרת תלינן ליה כרב נחמן:

אמר לך רב נחמן וכו' (נר' דצ"ל רב אשי) ולאפוקי מדב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור פי' דאע"ג דב"ש במקום ב"ה אינה משנה רצה התנא לעקם לשונו בדבור א' למסתם לן כב"ה אלא אי סבר לה כרב אפי' דפריש לעיל דזו ואין צריך לומר זו קתני ולדברי הכל מיתה מפלת וכנסו ולבסוף גירש מותר:

זו היא למעוטי מאי פי' דלא סגיא דמתני' לא אתיא למעוטי שום דבר לאיסורה מדקתני זו היא ולא עוד אלא דכול' משום זו היא תני לה דאילו גופה דמתניתין פשיטא היא לד"ה וא"ת לרב נחמן למעוטי מאי פרש"י ז"ל דכיון דלרב נחמן אליבא דהאי תנא כנסו ולבסוף גרש מותרת כ"ש מת הראשון וגרש ב' ולבסוף כנס וכי תימא דאתא למעוטי מת ראשון ולא גרש ב' ולא כנסו ומת דאסור' נכרי' לג' מפני שנעשת צרת אשתו של ב' בזיקא והיא עדיין צרתה בשעת מיתתו של ב' ומיתה מפלת הא ליכא למימר דכיון דר"נ סבר אין זיקא אין הנכרית נעשית צרת ערו' בזיקא כלל ונראה מדבריו דלמ"ד יש זיקה שפיר איכא למימר דאסורה נכרית לג' אם מת ראשון ולא גרש ב' אשתו ולא כנס את הנכרית וכן כתב מפורש יותר בסמוך דהא דאמרינן ורבא בשלמא אי סבר לה כרב אשי דיש זיקה זו היא למעוטי מת ולא גרש ולא כנס זו היא גרש"י ז"ל ופי' הוא ז"ל דרבא דסבר מיתה מפלת אע"ג דסבר לה כרב אשי דאמר יש זיקא לא מצי למימר כדאמר רב אשי לעיל דמת ואחר כך גרש וכנס אסורה דההיא אתיא כמ"ד נשואין הראשונים מפילין אבל לרבא דאמר מיתה מפלת הא לא הויא נכרית צרת ערוה כשמיתתו של ב' מפלת לג' אלא דייק מתניתין דזו היא למעוטי מת ראשון ולא גירש ב' ואפילו לא כנס דכיון דיש זיקא הרי נכרית צרת אחות אשה בזיקא לג' כשמת ב' ואסורה לו. והקשו עליו ז"ל שא"כ גדול כחו של ב' במותו מבחייו לאסור הנכרית לג' דאילו בחייו ראוי היה ג' זה לכנס' לגמרי ואע"פ שזקוק' לו ולאחיו וזה ברור לד"ה ואף רש"י ז"ל מודה בזה וכדכתי':

ומת נשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו ונק' בדיעבד משום דדינא לסיפא אתא לאשמועינן וכיון שכן אם אתה אומר כי כשמת הב' עד שלא כנס מיתסרא על הג' גדול כחו של ב' במותו מבחייו ומצינו אשה נעשית צרת ערוה לאחר מיתה וכבר אמרו בירוש' שאין אשה נעשת צרת ערוה לאחר מיתה ועוד דהא דתנן לעיל בההיא שאם מת נשוי נכרית ועשה בה מאמר אחד מבעלי אחיות ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת

ודוקא עשה בה מאמר שהוא קצת אירוסין הא לא עשה בה מאמר ייבומי מייבמ' נכרי' לשלישי' וליכא למימ' דא"ה (דאה"נ) דאע"ג דלא עשה בה מאמ' וקתני מאמר לאפוקי מב"ש א"כ תרתי ל"ל לאפוקי מב"ש אלא ודאי אפי למ"ד זיקא מת א' ולא גירש ב' ולא כנס הרי נכרית מותרת לג' לגמרי כמו שהית' מותרת לו בחיי ב' והרי כבר כתבו הגאונים ז"ל ורב אלפס ז"ל בכללם דה"ג ולרב' הא ניחא אי סבר לה כר' אשי מהו (זוהי) למעוטי מת ואח"כ גירש ואסור' פי' דמוקי' מתני' כדדייק רב אשי ממש דמת ראשון וגרש ב' וכנס נכרית ומת אסורה נכרית לג' ואע"ג דרב סבר מיתה מפלת לדידיה אפילו כנס ולבסוף גירש נכרית מותרת התם הוא בכונס נכריות דעלמא אבל זו שהיתה אשת אחיהם הראשון כבר הפילה לפני שניהם מיתתו של ראשון אף על גב דבשעת נפילה ראשונה מותרת לשניהם כשבא ב' וכנסה הוברר' לו למפרע למ"ד יש זיקא והוברר הדבר שנאסרה עליו עולמית וא"ת והא כשנאסרה עליו משום צרת ערוה מפני זיקתו וכניסתו של ב' ערוה שלא במקום מצוה היא ולא מיתסרא כדאיתא בפ"ק י"ל שזה דבר למד מדברי האו' נשואין הראשוני' מפילין והא ודאי לדידיה בשעת נשואין צרת ערוה שלא במקום מצוה אלא שהוא סובר שכך דין תורה דכיון דנשואין גורמים זיקת ייבום דבשעת מיתה שתהא שעת נשואין בשעת מיתה ממש ונעשי' צרת ערוה במקום מצוה הכא נמי עשו חכמים שעת זיקתו של ב' שהיתה בשעת מיתת הראשון כאלו אותה (עתה) נופלת מחמת ב' לפני הג' ועשו מיתת ראשון וזיקת ב' ומיתתו של ג' כאלו באין בת א' ממש וכל זה גזיר' ומדרבנן כדי שלא להתיר יבמה שנאסר' מן התור' בנפיל' א' עשו מת גרש וכנס כמת וכנס ולא גרש כיון דכבר הית' שם נפילה מא' אחא ואנו רואי' שם אסור למפרע מזיקא מאותה נפילה ונ"ל שיש ראייה לפי' זה דהא לעיל בסוגיי' פרכינן לרב נחמן וכתב למעוטי כנס ולבסוף גרש דאסורה הניחא אי סבר לה כר' ירמיה ואם איתא דההיא דרב אשי כמ"ד נישואין הראשונים מפילין וכר' ירמיה אמאי אמרי' הכא כדרב נחמן טפי מדרב אשי (דאיהו) נמי אוקמא ולא אקשי' ליה ולא מידי אלא ודאי דההיא דרב אשי אפי' למ"ד מיתה מפלת וכסברא דרב אתיא שפיר. וא"ת א"כ אמאי לא עבדי האי אוקמת' אליבא דרב נחמן ואמאי אמרי דא"כ כר' ירמיה ס"ל וי"ל דלדידיה סבירא כיון דאין זיקא אין איסור חל אלא לאחר שכנס ולא נאסרה כלל משעת נפילת הראשון. ור"י ז"ל ומקצת רז"ל הולכים בשיטה זו אלא שהם אומרי' דבגזירה רחוקה היא לעשו' זיקא ככניס' ולאוסר' מנפיל' ראשונ' ואפילו למ"ד יש זיקא כיון שגרש קודם כניסה דהא זיקא לחודה לא אסרה וע"י שכנס הוא שנאסרה למפרע כשהוברר לזה וכיון דבאותה שעה ליתא ערוה האוסרת ליכא למגזר כולי האי והם גורסים וכן בנסחאו' ישנות ולרבא

הניחא אי סבירא ליה כרב אשי זו היא למעוטי מת ולא גרש כלומר ולא גרש לאלתר אלא לאחר שכנס כלומר דהוה ליה מת וכנס וגירש דהשת' גזרינן ודאי ומתסרא לג' בנפילה ראשונה מפני שהוברה לב' ונעשת צרת ערוה דהויא לה כאשת אח שיש לה להיות אסורה לג' מעולם וזה היה נכון אלא דאכתי קשה הא דאמרי' דכיון דפרכינן לרב נחמן מדרבא ולא פרכינן לרב אשי מכלל דההיא דרב אשי אפי' לרבא היא וא"ת מנא אתיא לן לאפלוגי בין רבא לרב אשי בכלו' (כלל) ולענין פסק הלכה קי"ל כמ"ד יש זיקא וסוגיי' נמי לכולה מכליתין כרבא דאמר מיתה מפלת וכיון דכן את"ל דרב אשי פליג אדרב' כפרש"י ז"ל וכדפר"י ז"ל ליתא דרב אשי דהא סוגיין כרבא ולא עוד אלא שהלשון האמור למעלה אינו של רב אשי ואיהו זאת אומרת קאמר דע"כ ממתניתין שמעינן יש זיקא מכיון דלא שרי אלא גירש ואח"כ מת האחות קודם גירושין אסורה ומיהו אפשר דמודה רב אשי להא דרשא דדוקא מת ולא גרש אסורה גם קודם גירושין כדפר"י ז"ל או שלא גרש ולא כנס כפרש"י ז"ל אבל מת וגירש ואח"כ כנס שריא וכן כתב הראב"ד ז"ל וכן כתבו מבעלי התוספות האחרונות ז"ל:

דף ל:

מתני' וכולן שהיה בהם ספק קדושי' וכו' כיצד ספק קדושין זרק לה קדושין ספק קרוב לה ספק קרוב לו פרש"י ז"ל כגון שהיו עומדים שניהם בח' אמות מצומצמו' ביניהן בר"ה ואינו מחוור דלא אוקימנ' להא דוחק' ומילתא דלא שכיח היא דמגיטין דמייתי לקמן בגמ' ומשום דקתני בה מחצה למחצה מגורשת וההיא נמי לא קמה במסקנא ועוד דהא בגמ' לא אדכרי' בהא אלא ספיקא דכת א' או ב' כת עדים. הילכך ליכא לפרושא אלא כדפרי' בגמרא. כיצד ספק גירושין כתב בכתב ידו ואין עליו עדים וכו' פירש ג' גיטין הללו כשרים מן התורה ופסולין מדרבנן כדר"ג ג' גיטין פסולים ואם נשאת הולד כשר וכבר פירשתיה במקומה במס' גיטין והא דכשר מדאורייתא כתב בכתב ידו פר"י התם דהא אתיא לר' מאיר דבעי עדי חתימה דהא מדסיפא ר' אליעזר רישא ר"מ וטעמא דמילת' משום דכיון דכתב ונתן לה הרי חתימת ידו כעדים גמורים וכדפרש"י ז"ל התם הלכך כתב ידו נמי עביד כריתות אבל ליכ' לאכשורי מטעמ' דכתב ז"ל בכאן דתנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסי' בני חורין דלא דאמו כלל דהתם ראייה בלחוד בעי והא איכא דהודאת בעל דין כמאה עדים דאמי אבל גבי גט כריתות בעי:

יש עליו עדים ואין בו זמן פירוש פסול מדרבנן נמי ואפי' לר' אליעזר דאמר עידי מסירה כרתי ויהבי' ניהלי' בעידי מסירה וכדפי' במס' ברכות פרק מי שמת בס"ד תדע דפליג ר'

אלייעזר דסיפא על שאין בו עדים ולא בהא וזהו ספק גרושי' פי' דהוי הכא ספיק' דהא ודאי פיסולו ברור מדרבנן אלא משום דכשרים מדאורייתא קארי להו ספק גרושי' כלומר שיהא נדונים בכאן בספק גרושי' לעשות ערוה ספק שתהא חולצת ולא מתייבמת ובגמ' מפרש זהו למעוטי מאי:

גמרא ואלו בגירושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה לא קתני פי' למ"ד דבכה"ג מחלק נמי לא חלצה צרה מאי טעמ אמר רב אשה זו בחזק' התר לשוק עומדת פי' צרה זו בהתר לשוק עומד' ולא מבעי' כשתנשא הערוה ראשונה אלא אפי' כשנשא צרה זו ראשונה מכיון שחזר ונשא הערוה קדושי ודאי הויא לה אידך צרה ערוה וקמה לה בחזקת התר לשוק ומשום ספק גרושין אתה בא לאוסרה כי שמא נתגרש' הערוה ודאי והויא לה אידך זקוק' ליבם דהוה ליה כנס ולבסוף גירש ורבא לטעמיה דאמר לעיל אפילו כנס ולבסוף גרש מותרת ליבם וכיון דגרושי הן אל תאסרנה מספק דאוקמה לצרה בחזקתה ומיהו הנ"מ בשכנס הנכרית קודם ספק גירושין אלו אבל אם כנסה אחר ספק גרושין אלו הרי לא היתה צרה בחזקת התר ברור לשוק מעולם לפי דעת מ"ה הר"ם ז"ל ודעת רבו ר"ה הגדול הרמב"ן ז"ל אבל דעת ר"י ז"ל בעל התוספות אמרו דאפי' כנס הנכרית לאחר גירושין ספק אלו איכא לפרושי דכיון דערוה גופא קיימא בחזקת נשואה ולא חיישינן לספק גרושין דידן ואמרי דאוקמה אחזקתה אף צרתה דתליא בה קיימא בחזקת צרת ערוה נמי ולפי שיטה זו מתני' אף לר' ירמיה דהא אלו נתגרשה בודאי גרש ולבסוף כנס הוא דשריא לכ"ע והקשו בתוס' היכי אמרי' דצרה זו בחזקת התר לשוק עומדת והלא היתה בחזקת איסו' אשת איש ואעפ"י שכבר מת בעלה ויצאה מאתו אסורה מ"מ כיון שלא יצאה להתר גמור מוקמי לה אחזקתה דאיסור משום חזקה קמיית' דהא אשכחן דעבדי' חזקתה כה"ג מאיסור לאיסו' דתניא בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה ופרש"י ז"ל בחזקת איסור אבר מן החי וכן כתבו הגאונים ז"ל אלמא כשנולד ספק נשחטה בראוי מוקמי' לה אחזקת איסור אבר מן החי דהות קיימא מחיים ואע"ג דההו' איסור' ליכא השתא שכבר מתה והנכון שתירצו בזה דהתם הבהמ' אינ' ראויה לצאת מאותו איסור מאליה עד שיתחד' בה מעשה דמכשיר' בודאי דהיינו שחיטת כשרה וכיון שכן כל שלא נתברר המעשה ההיא קיימא בחזקת איסור שהיתה עומדת אבל הכא אדרבא אשה זו מאליה הייתה ראויה לצאת להתר גמור דכיון שהיתה צרת ערוה במיתת בעלה ראויה להיות נתרת לשוק ואינה נאסרת לשוק אלא בהתחדש בה מעש' האסר' דהיינו גרושה ערוה הלכך אין לנו להוציאה מחזקתה עד שיתברר לנו שנעשה המעש' האסר' דכוות' הא דאמר דקדושי ספק שהיא בחזק' התר ליבם דההיא

מיירי כשנתקדש' הנכרית קודם קדושי ספק של ערוה וכיון שכן הרי היתה נכרית קודם קדושי ערוה בחזקת התר לייבם לגמרי ומאליה ראויה לצאת להתר ההוא במיתת בעלה אא"כ נתחדש דבר האוסר' דהיינו שיקדש בעל' הערו' וכיון שכן אחזקת התר לייבם מוקמי' לה עד שיתברר המעשה האוסרה לייבם והמתירה לשוק ונכון הוא זה. ומיהו נראה דקושייא מעיקרא ליכא דהתם גבי בהמה כשם שבחייה עומדת בחזקת איסור אבר מן החי כך היתה עומדת בחזקתה מה שאסרה תורה בלי שחיטה דכתיב וזבחת מבקרך ומצאנך ואכלת דההיא איסו' אפי' מחיים וכיון שכן בין מחיים בין לאחר מיתה אההיא חזקה מוקמי' לה עד שיודע שנשחטה במצות התורה:

לחומרא כלומר אה"נ דשורת הדין שתתייבם אלא דאמור רבנן דלא תתייבם ופרכי' חומרא דאתי לידי קולא וכו' מדאמרי' קדושי קמא קדושי וקדושי בתרא לאו קדושי ויתירו' לשוק בלא גט:

דקמיתא קדושי דבתרייתא לאו קדושי' פרש"י וישאנה אחיו מאמו נכריות דעלמא וצריך ביאור למה אמר רבי' ז"ל אחיו מאמו טפי מאחיו מאביו נ"ל משום דהתם צרת ערו' דאיירי היינו צרת הבת דפתח בה תנא וכדתני לקמן נפל הבית עליו ועל בת אחיו וכן מפרשה רבי' זכרונו לברכה בכל ההלכה הזאת בצרת הבת ואם כן מסתמא אחות הערוה היינו בת אחיו מאביו ואם כן היאך יבא אחיו מאביו לקדשה והרי אין קדושי' תופסי' בבתו ואין להעמיד' שהיה לו אחד שהוא אחיו מאביו דהא אריש' קאי דקתני ג' אחים בלחוד ובן נמי אין לו ונקט אחיו מאמו שהוא ברור שזו הנופלת לפני היבם היא וצרתה אינה מביתו דאחיו בא מאמו אינו בר ייבום:

דף לא.

א"ה גרושין נמי ליתני ולצרכה חליצה ומידע ידעי דחומרא בעלמא היא פי' שאם אתה חושש לו בספק גרושין שתהא צרה חולצת כדי שלא יאמ' כיון דצרה חולצת קים להו דגרושי ערוה גרושין ודאין ואם בא אחר וקדשה לאחר מיתת הבעל יאמרו דקמא קדושי' דבתרא לאו קדושי' הא ליתא דכיון דלא שריא לצרה לייבומי מידע ידעי דבגרושי ערוה אינה ודאין אלא ספיקא דעלמא ומשום חומרא מצריכינן לה חליצה ומהדרי' שאני התם שאם אתה אומר חולצ' ומתייבמת וקס"ד דה"ק מתייבמת ונמצא תקנת חכמים וחומרא שלהם נעקרת ולהכי פרכי' אי הכי בספק קדושי' נמי נימא הכי ופרקי דלאו משום הפקעת גזירה דרבנן ותקנתם חיישי' אלא לחשש איסור תורה והכא נמי גרושי' דקיימי בחזקת התר לשוק אם תתייבם נמצא פוגם בערוה אבל גבי ספק קדושי' כי מייבמה

נמי בדין מייבמה דבחזקת התר לייבם הות קיימא הילכך עבדי' חומרא שתחלוץ ולא תתייבם:

איתיבי' אביי נפל הבית וכו' גרושי' דשכיחי גזרו בהו רבנן פירוש שלא לחלוץ אפילו מדרבנן שמא תתייבם וגבי גרושין מי לא תנן ובדין הוה דהוה ליה למיפרך מיהא מעיקרא אלא דאורחא דתלמודא הוא בהכי למינקט פירכא דאילימא טפי מבתרייתא:

למאי הלכתא וכו' ואי ערוה היא צרתה בעיא חליצה פי' דמסתמא לכולהו מילי קרי לה מגורשת ואינה מגורשת ואמאי נימא אי אתה אומר חולצת מתייבמת ופריך לה רבא הא אתמר בשתי כתי עדים עסקי' א' אומר קרוב לו וא' אומר קרוב לה פי' מחצה על מחצה דקתני היינו מפני שהעדים מחצ' על מחצה כדפרי' ז"ל דהויא לה ספיקא דאורייתא לחומרא פי' שכן דין התורה בכל שתי כתי עדים המכחישות זו לזו לדון הדבר בספק הלכך לאו משום חומרא חולצת אלא שכן שורת הדין אבל מתני' דהכא בכת אחד דהוה ליה ספק דרבנן פרש"י ז"ל כת א' דעד אחד אומר קרוב לו ועד א' אומר קרוב לה בין בגרושין בין בקדושין. והקשו בתוס' דבהאי אפילו ספיקא דרבנן ליכא כלל דעד א' בגירושי' או בקידושין אינו כלום שאין דבר שבערוה פחות משנים ואפי' במעמיד שנתגרשה בעד א' כשרה ושנתקדשה בב' עדים וכדפר"י במס' קדושי' בס"ד ולפי פי' דכת אחד דאמרי' היינו ששני עדים היינו אם הי' הגט או הקדושי' קרוב לו או קרוב לה ואלו מדאוריית' ליכא למיחש כלל שאין להוציא אשה מחזקתה אלא בעדות ברור אבל התם חכמים חשו להחמיר אולי הי' קרוב לה ובגרושין אוקימנא אדינא גזירה שמא אתה אומר חולצת שתהא מתייבמת:

וממאי דבכת א' פי' מאי אכרחי' דליתני בב' כתי עדים ומהדרי דדומיא דקדושי' הוה לן למתנייה ופרכי' וקדושי' גופייהו נמי קשיא ליה מנא לן דבכת אחד דילמא בשתי כתי עדים:

גרש"י ז"ל אי בשתי כתי עדים תתיבם ואין בכך כלום. קיימי עדים ואמרי קרוב לערוה הוי וקא מייבמה צרת ערוה ותו בשתי כתי עדים נמי ספיקא דרבנן הוא (עיין גירסת הרמב"ן ז"ל) ופי' הוא ז"ל דרב הוא דהדר לאביי דאי בשתי כתי עדים מיירי מתני' הדין הי' שתתייבם דהא תרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ואוקי אתתא אחזקתא שהיתה בחזקת התר ליבם ופריק אביי היכי אמרת דאי בב' כתי עדים תתייבם ואין בכך כלום והא איכא עדים דקרוב לערוה הוו קדושי' וזו צרת ערוה היא דהא את הוא דאמרת דב' כתי עדים ספיקא דאורייתא הוא ותו היאך דחית' לי' על משנת מס' גיטי' דב' כתי עדים ספיקא דאורייתא הוא דילמא אינו אלא ספיקא דרבנן כעובדא דבר שטיא וכו' :

ואין פי' זה נכון כלל חדא דכיון דהדר הכא דאי בשתי כתי עדים מיירי מתני' הי' לו לתנא לשנות שתתייבם מכלל דאי בכת א' ליכא למימר שתתייבם:

ואדרבא הוא דכל שכן דבכת אחד ספקא דרבנן לדברי הכל וי"ל שתתייבם ועוד מאי פריך ליה לאביי אמרו עדים קרוב ערוה הוא ואת אמרת צרתה תתייבם דאמאי לא כיון דס"ל לרבא השתא שתי כתי עדי' ספיקא דרבנן ואם בא להקשות עליו מידי דהא דידיה דאמר לעיל בסמוך דה"ל ספיקא דאורייתא וכמו שפי' רבי' ז"ל לא היה לו לתפוס זה הלשון שתפס וה"ל לאקשויי הכי בהדיא והא עדיין הדבור בפיך דאמר' לי ספיק' דאוריית' והיכי הדר' בך דמסת' סתומי ועוד דבכלהו נסחי עתיקי גרסי' ודילמ' ול"ג ותו:

לפי' הנכון הוא כפי' הראשון ז"ל דהכא אהדר ליה אי בב' כתי עדים הוה אפשר דמיירי מתני' מכלל היכי תיסק אדעתין דאימא לך לעולם תתייבם צרת ערוה ומאי דקשי' לי' לרש"י ז"ל מה תשובה משיב רבא לאביי מדברי עצמו שאמר הוא למעלה תתייב' ואין בכך כלום כבר פירוש הלשון יפה דלא הוה ליה לאביי למיתלי בוקי סריקי כי הא בדרבא ועוד דמתני' מוכח דספק קדושין דקתני מיירי בענין שאם תתייבם אין בכך כלום מן התורה דהא ערבי' עם הספק גרושי' שיהיו חולצות ולא מתייבמות וספק גרושין דקתני הא ודאי גרושין גמורים מן התורה וצרתה שרייא להתייבם וגבי גרושי' דקתני חולצו' ולא מתייבמות היינו משום תקנתא דרבנן דאלו מדינא יבומי מייבמה דהא גיטי' אלו כשרי' הם מן התור' ולא הויא נכרית צרת ערו' ובה' ודאי מודה אביי אלא דאיהו הוה סבר דאפי' הכי הוה לן למימר בספק גרושי'. ספק קרוב לו ספק קרוב לה שיהו חולצות ולא ניחוש לומר שאם אתה אומר חולצות מתייבמת דהא בב' כתי עדים דרבנן הוא ורבא הוה טעי בסברת דאביי דקסבר דלאביי שתי כתי עדים וכו' ספיקא דאוריית' להכי לא אתמר על האי מימרא בב' כתי עדים כלום איכא למימר תתייבם ואין בכך כלום כדאמרי לעיל דהא ע"כ האי דיקוא דמתני' והדר ליה אביי דאיהו לא הק' דאפי' בב' כתי עדים נמי ספיקא דרבנן דמדינא אוקי איתת' אחזקת' ועובדא דבר שטיא דאמרינן ביה אוקי ממונא בחזקת מארי' אלא דבאיסורה אחמור רבנן למיזל בה לחומרא:

דף לא:

אלא אמר אביי יגיד עליו ריעו תנא בקדושין וה"ה בגירושין נמי חולצת ולא מתייבמת וק"ל ואמאי נייד אביי מאוקמתא דרבא ומפיק מתני' מפשטא דזהו לאו דוקא דהא ממאי דפריך אביי דב' כתי עדים ספקא דרבנן הוא כעובדי דבר שטי' סייעת' היא לרבה דבגרושין מיהת אוקי איתת' בחזקתה שהיא בחזקת התר לשוק ואם אתה אומר חולצת

מדרבנן שמא תתייבם ופגע באשת אח שלא במקום מצוה שהיא בכרת וכדקא משני רבא לעיל וי"ל דמ"מ מתני' דגיטין שהית' עומד' בר"ה הוה תיובתי' דרבא דמדקתני מחצ' על מחצה חולצת ולא מתייבמת דהא בד' כתי עדים ספיקא דרבנן הוא ואם אתה אומר חולצת מתייבמת אלא ודאי ליתיה להאי טעמא ולא חייש לומר אם אתה אומר חולצת מתייבמת ותנא בקדושין וה"ה בגירושין ורבא חזר והודה לאביי בזה דכל שיש בקדושי' יש בגרושין ובגרושין נמי בספק קרוב לו ספק קרוב לה חולצת ולא מתייבמת ומיהו לא יתברר לן אי משום דאע"ג דמיירי בב' כתי עדים ספיקא דרבנן הוא כדאמר אביי השתא ולא ניחוש לומר ואם אתה אומר חולצת ולא מתייבמת או משום דאכתי לרבא כד הוה סבר מעיקרא דב' כתי עדים ספיק' דאורייתא היא אלא דבמתני' בכת א' דספיקא דרבנן ומאי דאודי לאביי היינו דלא חיישי' לומר אם אתה אומר חולצת מתייבמת ולפום פשטא דשמעת' משמע כלשון הראשון דלגמרי הודה רבא לאביי דב' כתי עדים ספיקא דרבנן מעובדא דבר שטיא ושלא ניחוש לומר אם אתה אומר חולצות מתייבמת וכן פוסק ר"י ז"ל וק"ל הא דאמרי במס' קדושי' בעובדא דינאי מלכא שהיו אומרי' אשתו נשבית למודעית ויבוקש הדבר ולא נמצא היכי דמיא אלימא דבתרי אמרי אישתבאי ותרי אמרי לא אשתבאי הרי נמצא דמאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אלמא לא מוקמי לה אחזקתה ותירוץ ז"ל דאע"ג דאמרי דהיכא דאיכא תרי לבהדי תרי אוקי איתתא בחזקתה ואוקי גברא אחזקתי' הא אזלי' ביה לחומרא מדרבנן לאיסורין של תורה כגון קדושין או גרושין דהכ' ודאי דינאי מלכא מדרבנן הוא דפסלינן לה לעבודה ולתרומה דאורייתא אבל בתרומה דרבנן לא עבדינן שום חומרא כדאמר בכתובות בהדיא דנפקא עליה קלא דבן גרושה ובן חליצה הוא דכי הוו תרי לבהדי תרי מכשירין ליה כדמוכח התם ומיירי לתרומה בזמן הזה מדרבנן וכן הוא זה וכבר הארכתי בה במקומו בתירוצי' אחרים והאי עובדא דבר שטיא כבר פי' במקומו בפ' האשה שנתארמל' וכן הלכתא והא דמייתי לה אביי בלשון דילמא משום דמספיקא ליה דילמא לאיחלופי ילפי איסורא מממונא וגבי איסורא תרי ותרי ספיקא דאורייתא:

זהו דקדושי' למעוטי מאי למעוטי זמן דליתיה בקדושי פי' דשט' קדושי' שאין בו זמן כשר לגמרי ואפי' מדרבנן דלא תקון בה רבנן זמן כדמפר' ואזיל וכיון דלא נקטי' הכא אלא למעוטי זמן מכלל דגבי כתב בכתב ידו ואין עליו עדים או שאין בו אלא עד א' בקדושי' נמי פסולים אבל נחלקו בזה רבותי י"א שאין פיסולן שוה דגבי קדושי' פסולים הם מן התור' לכל דבר שאין דבר שבערוה פחות מב' וגבי גרושי' הוא משום דכתב וכתב

לה ואין למדין המנו לקדושי' דשאני קדושי' דמחייב לאחריני וי"א דכיון דבגירושים נמי בעי שנים דבר שבערוה הוא והתם כתיבה ג"ש:

כי אכשר רחמנא כתב ידו היינו משום דכתיבת ידו חשובה כעדים למעבד מעשה כשטר ואפילו בגרושי' דבעי' כריתות ולהקל וכל דכן בגירושי' שבא לאסור ולהחמיר ולית לן למיחש בהא במאי דמחייב לאחריני ותדע דהא איתקש הויה ליציא' לענין קדושי שטר וכיון דכן ילפי' לגמרי הלכך כתב בכתב ידו כשר מן התורה ופסול מדרבנן וצרתה חולצת ולא מתייבמת וגבי כתב בכתב סופר ואין בו אלא עד א' כשר דאיכא לאכשורי כשטר קדושי' דהא למ"ד דמיירי בספרא דמובהקי כתב סופר הוי ובמקו' חותם ידו נמי לא הוי כקדושי' דהכא והכא אין דבר שבערוה פחות מב' ולמאן דמוקי' דחתם סופר ועד כ"ש וכ"ש וזהו האמת לפי דעתי וכן דעת מרן ז"ל המובהק הר"ם ובתוס' העלו הדבר הזה:

והא עבדא דאיכא דקם בכספא פרש"י ז"ל שטר קנין של עבד ותקון רבנן זמן דבכל שטרי מכר תקון רבנן והקשו עליו שלא מצינו בשום מקום בתלמוד שפסלו שטר מכר וממון דעלמא שאין בו זמן ולא תקינו אלא משום בת אחותו דאסורה או משום פירי דתקונהו רבנן ועוד דא"כ אמאי פריך מעבד ליפרך משטר מכירת קרקעות לפי פי' דבשטר שחרור עבד מיירי ומשמע לן דתיקון ביה רבנן זמן כיון דבדיני תורה גמירי לה מאשה בהא נמי דרבנן שוו גיטי נשים ושחרורי עבדי' דבעבד נמי דאיכא למיחש לפירות ואיכא למיחש נמי שיבא לחפות עליו אי רחים ליה משום דעבד לו קורת רוח כגון שהלך העבד ונשא בת ישראל ויכתוב עליו שחרור בלא זמן כדי שלא יוציאנה ולחפות על הבנים והא דאמרינן דאיכא עבדא דקני בכספא ואיכא דקני בשטרא ה"פ דאיכא עבדא דקני נפשיה בכספא ואיכא דקני בשטרא כדתנן וקונה עצמו בכסף ע"י אחרים גבי שטר ע"י עצמו והא דדחי' דהתם רובא בשטרא משום דבכסף ע"י אחרים לא שכיח כפר"י ז"ל:

ואי לא דכירי זמנין חזו מכתב וסהדי ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם פרש"י ז"ל שיעידו מעצמם על פיהם ולא שיעידו מפני מה שרואים בכתבם ובעלמא דרשי' באנפא אחרינא למעוטי שלא ישלחו עדותם באגרת כדפי' רבי' ז"ל בפי' החומש ותרווייהו שמעינן להו מקראי וזה מן הלשון שבתלמוד שמתחלף פי' והכא חיישינן שמא יעידו על פי כתבם בלי שזכרו הענין כלל מעצמם ואפי' ע"י הכתב דאי לא הא דאמרינן בכתובות כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליו אפי' לאחר כמה שנים ואסיק ר' יוחנ' אע"פ שאין זוכרה מעצמו אלא ע"י הכתב לפי מה שכתב שם ר"י אלפסי ז"ל והקשו הגאונים ז"ל אי לא דכירי למה להו לאסהודי מפי כתבם יוציאו השטר בב"ד ויעידו על כתב ידם ותו לא בעי ורב אלפס תירץ דשאני הכא כיון דשטרא לא נפיק מתותי ידי' דסהדי כמה דלא

מסהדי בה דמיא ולא אמרי' דה"ל ככותב עדותו בפנקס וק"ל דהא הכא לידה דאיתתא או שלוחא מטא ועוד כמה שטרי מקרען בשוקא שהעדים חותמים ולא מספיקים ליתנו לבעל דבר עד ששולחים עיקר הדבר וי"ל דכיון דשאני הכא דכיון דלא חזי למתבע לבעל דבר להיות בידו לראייה לא חשיב שטר לראייה כלל אלא דהוי שטר מקנה בעלמא להתקדש בו וכן תירץ רבינו הרמב"ן ז"ל בספר הזכות והנכון בעיקר הקושיא דליתא לקושיא מעיקרא דודאי אלא דמפקי ליה עדים לשטר קדושי' לבית דין ומעידים על כתב ידם ה"נ דמהני ותלמודא הוא דקאמר דחיישינן דילמא לא בעי עדים לאפוקי דאמרי לא יהא שטר כתב ידינו גדול מעדות פינו אי נמי דלא חתמיה להו הוא ואתו ומסהדי על פה מאי דחזו בשטרא בדלא דכירי לה לסהדותא והוו ליה מפיהם ולא מפי כתבם וזה ברור מפי הר"ם ז"ל וא"ת ולנחי' גבי שליש או לינחי' בב"ד לפום מאי דפרישנ' דאע"ג דלא חזי למהוי בה הוי שטר ראיה דבשלמא לפי' רב אלפס ז"ל ל"ק וי"ל דכיון דלא חזו לאנוחי שטרא בידיהם דהנהו דשייכי במילתא לא בעו רבנן למעבד להא תקנתא כיון דזכות דבת אחותו לא שכיח משום פרי ליכא:

א"ה בגרושין נימא הכי ופרקינן התם זמן להצלה דידה קא אתי ולא מחיקה ליה פרש"י ז"ל דכיון דקא תקון רבנן זמן כי נפיק גיטא שאין בו זמן פסול וקטלינן לה דמוקמינן לה אחזקת' דהויא בחזקת אשת איש והקשו עליו חדא דמקמי דתקון רבנן זמן לא הוה קטלינן ליה דספק נפשות להקל משום פסולה דתקנתא דרבנן לא קטלינן לה ועוד דאמרי' בפ' המביא גט תניין (די"ז) גזייה לזמן ויהבי ניהלה מה הועילו חכמים בתקנתם ופרקינן לרמאי לא חיישינן אלא אי עביד מהני והתם לכ"ע אמרי' לה בין למ"ד משום פרי בין למ"ד משום בת אחותו וכפרש"י ז"ל שם לכפר"י ז"ל גיטא עיקרו להצלה דידה לאפוקה מחזקת אשת איש וצריך הוא לה על כל פנים דאי לא קטלינן לה על זנותא וכיון דצריך הוא לה סברא דאי מחקה ליה מיפסל דכלהו נשי לאו דינא גמירי אבל שטר קדושין דלחיובה דידה איתעביד למעבד אשת איש מידע ידעה דכי קרעיה ליה או מחקא ליה ומפסיל דזנותא הוא דהוי בחזקת פנויה הלכך קרע' לי' או מחקה ליה וצ"ע:

ואי זיקת ב' יבמין דאורייתא ויאמרו פי' דהא בחליצה זו אין איסור אלא שיאמרו שעשינו חליצה בכדי וכיון דכן משום הא לית לן לבטולי מצית יבמין ופרקינן אי במייבם וכו' עד וקם ליה באשר לא יבנה וכו' פי' דלפום דעתייהו שסבורים ששתי יבמות אלו מבית א' מהם אתו למישרי הכי כשרים מבית א' ממש וקם ליה באשר לא יבנה:

דף לב.

והאמר רבא נתן גט למאמרו הותרה צרתה פרש"י ז"ל דאמתני' קאי כי כשמת ראובן הראשון ועשה אחיו הב' מאמר באשתו וחזר ונתן לה גט למאמרו לבד כפי' ואח"כ מת שמעון הותרה ללוי אחיו אשתו של שמעון שנעשה צרה לאשת ראובן ע"י המאמר כדאיתא במתניתין שכיון שנתן שמעון גט למאמרו השתא ליכא באשת ראובן זיקת ב' יבמין וליכא למיגזר בה מידי מההיא גזירה דאמרי לעיל אבל היא כלומר אשת ראובן עצמה בעלת המאמר אסורה ללוי ולא משום גזירה דלעיל שיאמרו ב' יבמות הבאות מבית א' וכו' דהשתא ליתא להההיא גזיר' כלל כדאמרן וכן לא אסרו לה משום שנתן לה גט ופסל' על כל האחי' משום לא יבנה דההיא ליתא אלא כשנתן גט סתם או שנתן בפי' לזיקתו שפסלה מדרבנן דומיא דחליצה דאורייתא משום לא יבנה אבל כשנתן גט למאמרו בפי' לא מיתסרא:

אלא גזירה משום בעל' הגט גמורה שנתן גט סתם או שנתן גט לזיקתו דמיתסרא מדרבנן ואע"ג דבעל' הגט איסורה מדרבנן גזרו בהא נמי וכולה חדא גזירה היא ובלישנא בתרא אמרינן דאפי' היא עצמה הותר' ולא גזרינן ביה אטו בעלת הגט עצמה שודאי אסירא כיון דעבד כל דהו ומידי דהוי אממאנת ביבם דלדידיה אסירה מדרבנן ולאחים שריא והא דלא פריש רבא בהדיא דהותרה לאחים קאמר משום דהא פשיטא דאמתני' קיימא דמיירי באיסור אשת ראובן ושמעון לגבי לוי זו שיטת רש"י ז"ל והקשו עליו חדא דלישנ' דהותרה צרתה לא אתי שפיר דקארי השתא לאשת שמעון צרת אשתו של ראובן מפני מאמר שעשה בה והוא כבר נסתלק המאמר בגט ועוד דהא מדאמר רבא נתן גט למאמרו היינו דוקא כשנתן גט למאמרו בפירוש וכדפרש"י ז"ל והכי מוכח הג' בפ"ד ואלו לזאי פי' כ"ש דכשנתן גט אפילו לזיקתם שיש להתיר צרת אשת שמעון לגבי לוי דהא לא מחזו ב' יבמות מבית א' והראשונה נראי' זקוקה לראובן לבדו והשניה זקוקת שמעון לבדו וליכא למיגזר מידי והיא גופא דמיתסר' היינו משום איסורה דבעלת הגט. לכן נראה פי' דצרתה דקאמר היינו כגון שהיו לראובן ב' נשים וכשמת ראובן ועש' שמעון מאמר בא' מהן וחזר ונתן לה גט למאמרו בפי' שאילו נתן גט לזיקתו נאסרו ב' נשי ראובן עליו ועל כל האחים אבל עכשו שנתן גט למאמרו הותר' הב' והיא עצמה אסורה משום בעלת הגט דעלמא שנתן לה הגט לזיקתו ובדיד' גזרו ובצרתה לא גזרו ובלישנא בתרא דאפי' היא עצמה הותרה דמה דעבד שקלי' ומיהו דווקא ללוי ושאר אחים הותרה כדפי' לעיל ולדידיה גופי' אסור' היא גופא מיהת כיון דעבד בה מעשה והא דסתם לן רבא משום דעל מתני' קאי כדפרישנא לעיל לפרש"י ז"ל. והוי יודע דמאי דאמרו רבנן במתניתין ששתיהן

חולצות ולא מתייבמות דוקא כשעשה בה מאמר כדקתני אבל לא עשה בה מאמר ומת שתיהן מותרו' להתיבם ללוי דתו ליכא גזירה דלעיל משום זיקתו של שמעון דכיון דבחיי שמעון היתה היבמה מותר' ללוי משום דמת שמעון לא מיתסר' עליה וזה ברור:

הכא דמדחייא מהאי ביתא לגמרי לכ"ש פי' דנחשבה לאשת אח שיש לה בנים וא"ת ודילמא אדרבה הא עדיפא דאתא חזיות' מהא נפילה גופ' הא ליתא דכיון דהותרה לשוק בלא חליצה כאלו יש לה בנים שוב אינה נראית כלל:

תנו רבנן בא עליה חייב עליה משום אשת אח ומשום אחות אשה פרש"י ז"ל שבא עליה בחיי אשתו וכן היא ע"כ דאילו לאחר מיתת אשתו היכן יש בה איסור אחות אשה ולהוצי' מפר"ח ז"ל שפירשה אסיפא דמתני' שבא עליה לאחר מיתת אשתו ונראה דתנ' תוספא' אטעיי' דקתני ב' אחים נשואין ב' אחיות מת א' מהן ואח"כ מתה אשתו של ב' הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה א' אם בא עליה חייב משום אשת אח ומשום אחות אשה דברי ר' יוסי ע"כ ולית' דתנא תוספא' (אסיפא) אריש' קאי על מאי דקתני הואיל ונאסרה עליו שעה א' דבאותה שעה אם בא עליה חייב שתים כצ"ל:

כאן שנש' מת ואח"כ נשא חי וכו' ושמעינן מינה לפום פשט' דרבי יוסי בתרוייהו מחייב ב' דהא על ר' יוסי אתא לאפלוגי:

דף לב:

אמר רבי אבהו מודה ר' יוסי באיסור מוסיף פי' איסור מוסיף על ב' דרכים הא' שיש לו תוספת איסור באחרון מן הראשון אפילו לגבי הנאסר הראשון כגון שהראשון איסור אכילה והב' איסור הנאה וכדאמרינן לקמן גבי אוכל אכילה א' וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד ובדוכתא אחרינא והב' שיש באיסור ב' תוספות איסור לאחרים שהיו מותרים באיסור הראשון כגון אחות אשתו שנעש' אשת אח דמעיקרא הוי איסור לדידיה והשתא לכולי עלמא ומגו דחל איסור על שאר בני אדם חל עליו. ואיסור כולל הוא שזה האיסור האחרון כולל דבר הנאסר דברים שהיו מותרים מחמת האיסור הראשון כי האיסור דברים המותרים ודברים האסורים כגון נבילה מערב יוה"כ דכי את' יוה"כ חל על הנבלה בכלל שחל על השחוטה וכיוצ' בו בשקדש אחיו אשה וחזר הוא וקדש אחותה נאסר עליו אשת אחיו משום אחות אשה בכולל שהיו לאשתו זאת קרובות אחרות שנאסרו לו בקדושי אשתו ונכללה בכללן אף אשת אחיו שהיתה אסורה עליו קודם לכן משום אשת אח וכן כל כיוצא בזה והיינו דאמרי תינח שנשא חי ואח"כ נשא מת פי' דאיסור אחות אשה קדים וכי אתי איסור אשת אח דבתרייתא הוי איסור מוסיף כדמפרש ואזיל דמגו

דאיתוסף איסורה לכל בני העולם משום אשת איש וי"ל דניח' ליה שום חלות דאשת אח עצמו דאיתוסף על אחרים ועוד דנקט איסור שאר אחים דחמיר טפי דאיתי' אפילו לאחר מיתת אחיהם:

וכ"ת מיגו דאיתסר בכלהו אחוות' (**אתסר**) **האי איסור כולל הוא** פי' ור' יוסי לית ליה איסור כולל מדקתני בברית' דפרכינן מינה אשת איש ונעשה חמותו שנדון איסור כולל היא שנכללה בכלל שאר קרובות אשתו שנאסרו עליו בקדושי אשתו והיינו נמי דלא נקט רבי אבהו דמודה רבי יוסי באיסור כולל:

ויש גרסאות דגרסי ותו חמותו ונעשת אשת איש איסור מוסיף הוא ולית' כדכתב רש"י ז"ל דאפילו תימ' דחייל איסור אשת איש על חמותו אינו נדון באשת איש דקל שאין איסור חל לדחות איסו' ראשון וכדפרכינן התם משום דאקדושי' פקע איסור גיד הנשה והכי איתא בפרק אלו הן הנשרפין א"ל רב אחא בר אהבה לרב' חמותו ונעשת אשת איש נדון בחמותו וליתרו נמי באיסור א"א דהא אמר רבי אבהו מודה ר' יוסי באיסור מוסיף א"ל ברי בתרי קטלת ליה פי' דליכא לחיובי בתרי קטלי וכיון דכן בחמותו דחמיר' דחל' עליה מעיקר' והוי יודע דאפילו הכי למאן דאית ליה איסור מוסיף אהני ליה שאם לא התרו בו משום חמותו והתרו בו משום א"א נדון כאשת איש והא דקתני לעיל נדון כחמותו שהתרו בו משום חמותו או אפי' משום שתיהן:

אלא אמר רבא מעלה אני עליו כאלו עשאן ואינו חייב אלא א' פי' דלענין מלקות וחטאות אינו חייב אלא א' וכי קתני חייב שתים לקבלם בין רשעים חמורים אם עשה כן במזיד. ופרש"י ז"ל דרבא קאמ' דר' יוסי לית ליה איסור חל על איסור כלל ואפי' באיסור מוסיף וכי קתני בבא על אשת אחיו חייב שתים לקברו בין רשעים גמורים ותימא למה ליה למינד מדר' אבהו בכדי דהא לא קיימ' לן אלא איסור כולל וי"ל דלא ניחא לן לאוקומי ברייתא דבא עליה בתרי גווני חד' לענין מלקות וחטאו' כשנש' חי ואח"כ נשא מת דאיסור מוסיף ואידך דנש' מת ואח"כ נש' חי דאיסור כולל הוא ולשון אלא אמר רב' מוכיח כן דאוקים רב' לקברו בין רשעים גמורים דאידך כר' אבהו מפרש לה דההיא דר' אבהו דוקא היה ובסנהדרין ובכריתו' מייתי לה ומ"מ ר"ש פליג דאפי' לקברו בין רשעים גמורים אינו חייב אלא א' אבל מורי הר"ם ז"ל היה מפרש דל' פליג אלא לענין חטאות דכי היכי דבכולל אינו חייב אלא א' לענין קרבן כך אינו חייב אלא א' באידך דאיסו' מוסיף ואין זו שיטת התוספו' ושיטת רבי' הרמב"ן ז"ל:

זר ששמש בשבת פי' דתמידין ומוספים דשרו לכהנים בשבת חייב שתים פי' איסור' חשיב או למלקות או לקברו בין רשעים גמורים דמשום זר ששמש או משום בעל מום

ששמש ליכ' חטאת שאין חטאת אלא בדבר שזדונו בכרת והני זדונם במיתה בידי שמים כדכת' בפ' אלו הנחנקים אלו הן שבמיתה האוכל טבל וזר ששמש ובעל מום ששמש וכדפרש"י ז"ל:

התחיל ר' חיי' לדון וכו' ק"ל דלקמן אמרינן דפליגי באיסור כולל או באיסור בת ראשון לפום האי טעמא דאמרינן אינהו לא פליגי אלא בשבת וטומאה אם הותרה לכהנים בלבד או אפי' לזרים וי"ל דאליבא דר' אבהו באיסור כולל או באיסור בת א' פליגי כדאמרן לקמן והכא טעמא דנפשייהו קאמרי לסייע לעצמו למ"ש בשם ר'. והכי דייק לישנ' דאמרי התחיל ר' חייא נדון התחיל בר קפרא לדון וסייעתי' כל דהו דמסייעין לעיקר דינא ואע"פי שאין זה איסור כולל ואיסור בת א':

דף לג.

במאי קא מפלגי באיסור כולל ואליבא דר' יוסי דר' חייא סבר דר' יוסי באיסור כולל מחייב תרתי ובר קפרא סבר לא מחייב אלא חדא פרש"י ז"ל דלר' חייא תני מתניתא דלעיל דבת אשת אחיו דחייב בין כשנש' חי ואח"כ נשא מת ובין כשנש' מת ואח"כ נשא חי דהני איסור כולל אבל בר קפרא לא תנא אלא חדא ההיא דנשא חי ואח"כ נשא מת דהוי איסור מוסיף דאידך דתני ר"ש אומר אינו חייב אלא משום אשת אח דמשמע דר' יוסי מחייב בה תרתי לא תני בר קפרא:

ותמיהא מילת' מי הכריחו לרבי' ז"ל לומר דלא תני ליה ולא מפרש דמוקי' לה לקוברו בין רשעי' גמורי' דהא עדיפ' למימר כדאמרינן לעיל אלא שזה מן הטעם שכתב למעלה דרבנן ז"ל לא בעו לאוקומי פלוגת' דר' יוסי ור"ש בתרי גווני וליכא לאוקומ' כלה לקברו בין רשעי' גמו' דבר קפרא מודה הוא באיסור מוסיף ולא פליג אלא באיסור כולל. ומיהו אכתי ק' היכי אפשר לומ' דלא תני לה ואי משום בר קפר' תנא הוא ופליג א"כ אמאי איתותב לקמן ממתני' ותו ק"ל היכי קאמר דאשמועי' ר חייא דר"י סבר איסור כולל דהא תניא רשת איש ונעש' חמתו נדון כאשת איש:

ויש לפרש דודאי לר' חייא ובר קפרא ההיא מתניתין נשא מת ואח"כ נשא חי דחייב שתים לרבי יוסי פליג אאידך דאא"א ונעש' חמותו ור' חיי' סמיך על ההיא דנשא חי ואידך לא תני לה וכי תנן במתני' ר' יוסי אומר בזיקה הראשונה היינו לענין מילי אחריני ובר קפרא סמוך על ברייתא דא"א ונעשה חמותו ולא תני לה לאידך כדפרש"י ז"ל ועי"ל והוא הנכון יותר דההי' דחמותו מתנית' דוקא היא לד"ה דעל מתני' איתמר' אלא דר' חיי מוקי' כגון שאין לאשתו שם קרוב אחרת דליתסר חמות באיסור כולל:

בעל מום נמי מעיקר' שרי באכילה וכו' פי' מעיקר' הוה שרי בחתיכות העומדות לאכילה ואסור בחתיכות העומדות לעבודה איטמי ליה ושם טומאה אוסר בין לאכיל' ובין לעבודה מגו דחייל איסורה על חתיכות דעבוד' חיי' נמי על חתיכות דאכילה והשתא הוי איסור כולל ממש בכולל דברים האסורים עם דברי' המותרי' ואע"פ שהם מב' שמות אין בכך כלום דאיסור טומא' הוזהר על שתיהן וחל שתיהן כא':

אלא מליק' דבת א' הוא דמשכחת לה פי' ולא משכחת לה באיסור כולל ולא באיסור מוסיף יש שפי' כי כשהביא זה שתי שערות חלו עליו ביחד איסור זרות ואיסור מליק' מחמת נבילה כי אע"פ שזו עצמה לא נמלקה באותה שעה שהביא שתי שערות הא איכ' נבלות טובא דקא מתסר לה ואין לנו לדון על נבילה זו אלא על שם נבילה. מ"ש בבעלת מום וטמא דכיון דמחוסרין מעשה בעצמם לא חל עליהם חיוב כשהביאו שתי שערות עד שנעשו בעלי מום וטמא:

וא"ת א"כ חמותו ונעשת אשת איש למה נדון בחמותו מפני שהיא זיקא ראשונה דהא אשת איש היתה זיקה ראשונ' שנתחייב בה כשהביא ב' שערו דהא איכא בשוקא כמה נשואו' ואילו בחמותו לא נאסר עד שנעשת חמותו י"ל דה"ק דמ"מ כיון דפגע בחמותו ברישא כשהיא פטורה ואילו בא עליה באותה שעה נתחייב שריפה וחל עליו איסור חמות דחמיר כי נעשה אח"כ א"א אי אפשר לדחות איסור זה מעליו משום צד דאין אסור ואפי' בא לחול עליו למפרע קודם האיסור הראשון. אבל יש מקשי' על פי' זה מדתנן בגיד הנשה שנוהג בשליל ובמקדשי' ואקשי פשיט' משום דאקדשי' פקע איסור גיד הנשה מינה ואמרי הכא בולדות קדשי' עסקי' וקסבר ולדות קדשי' ממעי אמן קדושי' ונוהג בשליל דאיסור גיד הנשה ואיסור מוקדשי' בהדדי קא את' ואי איתא להא פירש למה לן למימר דנוהג בשליל ולמימר דולדות קדשים ממעי אמן קדושים תיפוק ליה דכיון דהביא שתי שערות נתיחד זה באיסר גיד ואיסור מוקדשים ואיכא טובא ועוד לקמן חשבינן איסור מוקדשים גבי חלב שהוא איסור מוסיף ולהאי פירש איסור בת אחת היא וכי תימא דלקמן נמי דאיסו' בת אחת היא וליתי' לפרש"י זכרונו לברכה שפי' באיסר מוסיף הא ליתא דא"כ כי אמרי לקמן מאן האי תנא דא"ל מוסיף ואיסור כולל ואיסור בת א' אמרי' אמרי דה"נ היא דהא ת"ק דידיה הוא נמי אלא ודאי ליתיה להאי פי':

והנכון כדפרש"י ז"ל דגבי מליקה אין איסור נבילה ולא איסור זרות חלים אלא לאחר שנמלקה והוא דומה שנראת לכהני' דאלו איסו' זרות לא חייל עד שנראית לכהני' כדאמרי' התם האוכל מבשר חטאת ואשם קודם זריקת דמים פטור שנא' ואכלו אותם אשר כופר בהם וזר לא יאכל ואיסור נבלה נמי לא חייל משום עד שנראית לכהני' אית

בה איסור מעילה וכדתנן במס' מעילה חטאת העוף משהוקדש' מועילי' בה נמלקה הוכשרה ליפסל בטבול יום ומחוסר כפורים ובלינה הוזה דמה חייבים עליה משום פגול ונותר וטמא ואין מועלי' בה דאלמ' לא נסתלקת ממנו איסור מעיל' אלא בהזאת דמה וכ"ז שיש בה איסור מעיל' לא חייל עלה איסור נבלה ואיסור זרות בבת א' כשהוזה דמה: **אלא קא מפלגי באסור בת א' ואליבא דר' יוסי ר' חייא סבר דר' יוסי באיסור בת א' מתייב תרתי בר קפר' סבר לא מחייב אלא חדא** פרש"י ז"ל דברייתא דבא עליה דקתני לעיל מוקים להו ר' חייא באיסור בת א' דשוו אינהו שליח ופגע שליח בשליח ובר קפר' מוקים לה בזא"ז ומיהו ההיא דאיסור מוסיף תני ואידך דאיסו' כולל לא תני לה פי' לפי' דאלו תני לה כל דא"ל איסור כולל ואית ליה איסור בת א' וכדאי' לקמן בהדיא ואין פי' זה מחוו' חדא דאמאי לא תני לה בר קפרא כיון דר' חייא תני לה ואי משום דתנ' הוא ופליג היכי אסיקנא מתיובתא דמתני' דלקמן ועוד דר' חייא דמוקי לה באיסו' בת א' א"א לתפוס אשת אח טפי מאחות אשה ולא אחות אשה טפי מאשת אח הכי הוה ליה למיתני אינו חייב אלא:

והנכון דמתני' דלעיל מוקים להו ר' חייא בשיטתו בזה אחר זה וכיון דחייב ר' יוסי באיסור כולל מחייב משום בת א' כדלקמן ולית ליה מתני' דחמותו או דמיירי כשאין לאשתו שום קורבה כדפי' לעיל ובר קפרא תני ההיא דאיסור כולל דסמיך אמתני' דאחותו וכיון דלית ליה לר' יוסי איסור כולל לית ליה איסור בת אחת. ואי תני להההיא דנשא מת ואח"כ נשא חי מוקים לה לענין לקברו בין רשעים גמורים:

ויש עוד לפרש דמתני' דאחיות דלעיל תרוייהו מוקים להו לענין לקברו בין רשעים גמורים אבל למלקות ולקרבן ליכא איסור מוסיף ולא איסו' כולל וכפשוט' דמתני' דחמותו והכא פליגי באיסור בת אחת לקרבן ולמלקות ובסברא פליגי ר' חייא סבר אע"ג דר' יוסי לית ליה איסור מוסיף ואיסור כולל למלקות ולקרבן אית ליה איסור בת א' ובר קפרא סבר דאיסור בת אחת נמי לית כיה כגון דאייתי ב' שערות בשבת דאסו' זרות ודשבת בהדי הדדי. אתו פי' דאלו אייתי ב' שערות קודם שבת לא חיילי בהדי הדדי דאיסור זרות חייל משהביא ב' שערות בחול אבל בשבת שהם פנים חדשות ולית ליה בחול לא חייל עליה עד דאתי אבל כשהביא ב' שערות בשבת חלו כא' איסור זרות ואיסו' שבת לגבי שבת זו לגבי שבת אחריני איסור זרות קדים:

כגון דאייתי ב' שערות ואטמי ליה פי' שנטמא באותה שעה ממש או שהיה טמא מקודם לכן אבל לא נתחייב בו עד שהבי' שתי שערות ואילו אטמי לאחר כן איסור זרות קדים:

כגון שחתך אצבעו בסכין טמאה פי' דכיון דבאותו מעשה נעשה בעל מום ותוך כדי דבור חשיב בת א' ואע"ג דנגע מקמי דנחתך לאפוקי מחזקתיה פי' דלית ליה אסור מוסיף ולא שמעי' דא"ה אית ליה אסור בת א':

אלא לבר קפרא למה לי לאישתבועי דהא פשיט' דמתני' דר' שמעון מסייע קצת ולא פליג עליה כלל ואם להוציא מדברי ר' חייא בר מחלוקתו בדבור הקל סגי:

דף לג:

וסבר מדהא בבת אחת אידך נמי בבת אחת ומדהנך לפיטורא הא נמי לפיטור' פי' דבר קפרא שמע מר"ש איסור מליקה ואיסור זר ששמש ובעל מום ששמש ויודע הוא בודאי ששתים אלו לפיטורא נינתו אבל במליקה לא הו' דכיר אי לחיובא או לפיטור' ומפני זה כששכח וערב' כי רמא אנפשי' דנוקמ' למד ממליקה על אידך דמיירי בבת אחת ולמד על מליקה מאידך שהיא לפיטורא:

ואי ר' יוסי הבערה ללאו יצתה פי' וסממנים להבערה בלחוד קיימי ולא לשום בשול ובאיסור לאו גרידא ליכא בשגגתו חיוב חטאת. וא"ת דלמאי דס"ד דחטאת קתני היכי ניחא ליה לזר ששמש ובעל מום ששמש. והנכון דאיהו סבר דתנא נקיט להו לענין חיוב דשייך בכל חד וחד ולגבי שבת עיקר חיוב כרת וחיוב חטאת:

גרש"י ז"ל מידי חטאות קתני או לאוי קתני קשה לי ואמאי קשיא ליה לרב אשי דלא ליתני לאוי דהא אנן מהבערה דליכא אלא לאו הוא דק"ל ונראה לי דאיהו סבר דאי אמרינן הבערה דליכ' מלקות ליכא משום שבת דהוה ליה איסור זרות חמור שהוא במית' והבער' ליכא אלא איסור לאו ואין איסור חל על איסור חמור אלא בקדשי' כדאי' בכריתות פי' דם שחיטה (כריתות דף כ"ג) ובמס' קדושין פ' בתרא ואפשר דקא פריך תלמודא מעיקר' מהבערה אפי' מאיסור לאו נמי פריך מה"ט ורב אשי פריך דלא תני תנא אלא לאיסורי מידי חטאות קתני לאוי קתני ואיסורי קא חשיב ולהאי פי' אע"ג דבעלמ' אין איסור קל חל על איסור חמור שאני הכא דכיון דיש שם שבת בדבר זה איסור חמור חשיב וכן גורס מהר"ב ז"ל:

מתניתין שנים שקדשו וכו' בגמרא מפרש שיש במשנתי' איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת א' כי כשקדש ראובן לאחות האח נאסר על שמעון אחיו בבת א' משום אשת אח ומשום א"א וכשחזר שמעון וקדש לאחותה נאסרה לו אשת ראובן משום אחות אשה דאיסור כולל עם שאר קרובתיה מגו דאיתוסף בה איסור לראובן בעלה איתוסף בה איסור לגבי שמעון ויש כאן על כל א' ואח' מהן ד' שמות שהן י"ו חטאות כדקתני ר'

חייא בברית' ואם היו כהנות נפסלו מן הכהונה ול"ג מן התרומה דתלמודא הוא דאוקמה בהכי בתר שקלא וטריא כדאיתא לקמן:
גמרא ואי במזיד מי שרי וא"ת ודילמא הן היו שגגות אבל הזכרים מזידין היו וי"ל דמסתמא כולה מיירי בחדא גוונא:
הא לאו מעוברת שריין פי' לאו דוקא דאפי' מעוברת נמי שריין לאחר ג' חדשי' וה"ק הא אלמל' משום הבחנת עיבור שריין:

דף לד.

ומאן האי תנא דאית ליה איסור מוסיף וכו' אמר רב ר"מ היא פי' דלר' יוסי לא אשכחן לה בהדיא דפלוגת' הוא לעיל אי אית ליה אפי' איסור כולל:
יש אוכל נבילה א' וחייב עליה ד' חטאות ואשם א' טמא שאכל חלב ול"ג חד טמא דכלהו לגבי חלב דאימורים זרים נינהו ובכל הני איכ' בזרעם כרת ושגגתם חטאת בר מאיסור מוקדשים שהיא באשם מעילות ועיקר האיסור שחל בתחילה הוא משום חלב ומוקדשים איסור מוסיף שנוסף כי איסור הנאה וטמא וי"ה איסור כולל דאיתכלל חלב לגבי טומאה בהדי חתיכות דבר אכילה וכן לגבי י"ה וכדפרש"י ז"ל:
ר"מ אומר אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב כך הגירסא הנכונה ונקט והוציאו בפיו שהוא מענין אכילה כי בעוד שהיה לועסו הוציאו והם אמרו לו שאינו מן השם דאיסור אכיל' דאיירי בה חיובו על הנאת גרונו ובני מעיו וא"ת והתנן המוציא בפיו ובמרפקו פטור וא"כ אין בזה חיוב חטאת א"ל דשאני אוכל דאורחיה הוא להוציאו בפיו כשלועסו:
ואיסור בת אחת דאיכא הכא פרש"י ז"ל דכשקדש י"ה חלו עליו ביחד איסור אכילה ואיסור הוצאה אבל ליכא לחיובי שתים משום הוצאה וי"ה דאין עירוב הוצאה לי"ה וכדאיתא בכריתות וקתני אם היתה שבת וכו' והוציאו חייב משום שבת ותמיה' מילת' דקאמר מרן ז"ל דהכי איתא בכריתות דאדרבא אסיקנא התם בעירוב הוצאה לי"ה דאמרי התם בפ' אמרו לו על הא מתני' וליתני אם הוציאו חייב מ"ט קתני אם היתה שבת. אמר רפרם זאת אמרת ערוב לשבת ואין עירוב הוצאה ליום הכפורים וממאי דילמ' עירוב הוצאה לי"ה וה"ק אם היתה שבת והוציאו חייב אף משום שבת ואסיקנא אלא דרפרם בדותא היא ונר' כי רש"י ז"ל סובר דאנן לא אמרי' בדותא היא אלא לענין פסק הלכה דאמר רפרם זאת אומרת דאין הוצאה לי"ה ומיהו ניחות' דמתני' טפי משמע דחייב א' קאמר ותדע דלא דחי' לה אלא בלשון דילמא משום דילמא היכי אמרי' בדותא היא לכך אומ' רבי' ז"ל דכיון דהכי אמרי' לה בכריתות ליכא למימר דנקטיה הכא להדיא דחייב

שתים ונימא דהינו איסור בת אחת ובהני ודאי לא קשה סוגייא דהתם על ר' ז"ל ומיהו אין פי' מחוור דמאי איסור בת א' איכא הכא דכיון שזו איסור אכילה וזהו איסור מלאכ' והן ב' שמות גמורי' לד"ה חלין ואפי למ"ד ר"ל דלית איסור בת א' דאי לא תימא הכי האוכל והעושה מלאכה בי"ה בזה אחר זה על א' מהן אתה פוטרו למאן דלית ליה אסור בת א' וכ"ת דאה"נ בי"ה לא מחייב לעולם אלא על חדא אם חל להיות בשבת מאי איכא למימר והנכון כמו שפי' רב אלפס דהשתא ס"ל דחייב שתים קתני וסוגיין דעלמא דעירוב הוצאה לי"ה ואע"ג דדחי לה בלשון דילמא איכא דכוותא בתלמודא וכיון דקי"ל הכי בהא בעי' לאוקמי לדר"מ אליבא דהלכת' ולהכי נקטיה הכא בהדיא:

ור"מ אליבא דמאן פי' אם איתא דמתני' ר"מ היא אליבא דמאן מרבותיו אמר לר' אלעזר או לר' יהושע והרי תרומה דאין זמנה בחול דתנן היה אוכל בתרומה ק"ל אדרבה התם לדת' (לד"ה) ליפטר דאנוס הוא דהיכן ה"ל לאסוקי אדעתיה שהוא פסול וי"ל דמיירי דנפק עליה קלא שהוא בן גרושה ודייקי נמי דקתני ונודע שהוא בן גרושה ולא קתני ונמצא:

והא אתמר עלה בתרומה בערב הפסח עסקי' וה"ה דמצי לתרוצי באידך לישנא דאמרי' בפסחי' דשאני תרומה דהא קריה עבודה ועבוד' רחמנא אכשרי כדאיתא במסכת קדושי' אלא חד מתרי תלת טעמי נקט:

בשלמא כולהו משכחת לה דשוינהו שליח ושוו אינהו שליח ופגע שליח בשליח אלא נדות היכי משכחת לה אמר רב עמרם אמרי בי רב בשופעת מתוך י"ג לאחר י"ג לאיחיובי אינהו ומתוך י"ב לאחר י"ב לאיחיובי אינהי כך הגרסא בכל הספרים שלנו והיא גר' רש"י ז"ל ופי' הוא ז"ל משכחת לה כגון שנולדו הזכרי' באחד בתשרי הנקבות ג"כ באחד בתשרי לשנה הבאה וביום תשלום י"ב לנקבות שהם י"ג לזכרים מסרו הקדושי' שיחולו ליום המחרת בשביל' כשהם נעשים גדולים דבעי' לזכרים י"ג שנה ויום א' ולנקבות י"ב שנה ויום א' והתחילו להיות שופעות מיום תשלום י"ג לזכרים שהוא יום תשלום הי"ב לנקבות והולכת עד יום המחרת נמצא שהנדות והקדושין חלין בבת א' והקשו עליו ז"ל שהרי אינם נעשים גדולים בשנים בלבד אלא א"כ הביאו ב' שערות לאחר הפרק ואפי' הביאו קודם הפרק ועודן בו לאחר הפרק שומא בעלמא נינהו כדאית' בנדה פרק יוצא דופן (נדה דף מ"ז) וכיון שכן היאך אפשר לצמצם שיביאו כלן כא' ויש לתרץ כגון שבדקנום באותו היום והביאו שערות ודאי בזמנם הביאו ולאו דהוה קודם לכן שהם שומא דהכי סוגין בכולי תלמודא. ואמרי מדי השתא הם גדולים בצפרא נמי הם גדולי' וכההיא דאמר רב פפא בעשרה יוחסי' מדהשתא בוגרת בצפרא בוגרת ואפי' לקולא

כדאית' התם וקי"ל כוותיה ותו הקשו עליו ז"ל דזכרי' ונקבות אלו בקטנותם נתנו וקבלו הקדושי' ולא הוו קדושי' וכ"ת דמתני' כר"מ דאמר הרי את מקודשת לאחר שתתגייר שהיא מקדושת אפיקתיה למתני' מדר"מ ואוקימנא כר' שמעון ודוחק דתנא סבר כר"מ בחדא וכר"ש בחדא והנכון כגר"ח ז"ל בשופעת מתוך ג' לאחר ג' לאיחיובי אינהו מתוך י"ב לאחר י"ב לחיובי אינהו והשתא לא צריכי לאוקומי כדשוו שליח ופגע שליח בשליח אלא שנתקדשה כל א' מהן ע"י אביה בעודה קטנה פחותה מבת ג' שני' ולא אתיא נמי למימר שיחולו האיסורי' כולם על הזכרים ועל הנקבות אלא מסתיין דחיילי לכלהו על כל א' וא' מהן באנפי נפשיה ויהא הא' גדול מחברו והאחת גדולה מחברתה ובשעת ביאה יתחייבו כלם ביחד אלא דלהאי חיילי למפרע מזמן גדולתו ולאידך חיילי מזמן (גדולתה) והדבר ידוע שאי אפשר לחייב הזכרים על ביאת הנקבות אע"פ שהם גדולים אלא כשהם בנות ג' שני' ויום א' ואירע לה שהית' נדה באותה שעה חלו על הזכרים להתחייב עליהם בד' איסורים אלו כל זמן שיבואו עליהם אפי' לאחר זמן אם לא טבלו מאותו נדות ואף על פי כן הם אינם חייבות עד שיהו גדולות בשנים ובסימנים ובאו אלו אליהם וכלן חייבות ויש כאן י"ו חטאות והזכרים אלו חלו החיובים עליהם ביחד כשנעשי' גדול' אותה שבעל ששפע דם זה באות' שעה והנקבו' יחולו האיסורים עליהם מן השעה שהגדילו בשנים וכסימני' שהיה בה' ג"כ נדות שלא טבלו ממנו והא דאמרי הכא כששופע לאו דוק' בין לפי' ר"ח ז"ל בין להי"פ דכל שלא טבלי מנדותן הרי הן כאילו שופעת ובדין הוא דהוה ליה למימר ששופעת דם או שנמשך נדות מתוך ג' עד לאחר י"ב ויום א' שלהם ואח"כ באו והא דקאמר ומתוך י"ב לאחר י"ב לאו דוקא דהא ודאי אם זה דם אחר הוא וכבר טבלו מן הדם ששפעו מתוך ג' ואחר ג' אין חיובי הזכרים חלין כא' עליהם דאיסור אשת אח ואשת איש ואחות אשה חלו כשהיו בת ג' ויום א' ואסור נדות שהם מתחייבי עליה בביאה זו חל כששפעו זה הדם השני אלא לפי שרצה ללמדנו באיזה דם ואיזה זמן הן ראויין להתחייב חילק הדם לשנים דבריא משכחת לה שיתחייבו הזכרים אם בעלו בדם הראשון והוי להו איסור בת אחת ויתחייבו הנקבות בביאת דם שני והוו חייל עליהם איסור בת א' וכשת"ל שיתחייבו כלם זכרים ונקבות על ביאה א' ויחולו על ביאה א' ויחולו על כל א' ואחד איסורים אלו בבת א' הויא כשופעת דם מקודם ג' ונמשך הנדות לכל א' עד לאחר י"ב ויום א' או יותר דכל חדא וחדא בעלום באותו נדות והרי כאן י"ו חטאות כדברי ר' חייא והרי זה מבואר מפי רבינו הה"ה הלוי הר"ם:

וליטעמיך ר' אליעזר דמחייב על כח וכח טובא הויין וק"ל אה"נ ואנן פרכי' אליבא דרבנן מיהת דלא מחייבי על כל הכחות אלא א' כבר נשמר מזה רש"י ז"ל דאנן השתא מתני'

כר' אליעזר בעי לאוקמי כדאקשינן דליחייב לב' חטאות וכדאוקימנא אליבא דידיה לעיל בחד פירוקא דאילו כרבנן אין כאן אלא י"ו חטאות אעפ"י שבעלו ושנו דלדידהו שתים וג' ביאות בהעלם אחת אינו חייב אלא א' וכדאיתא בכריתות ולקמן במכילתין ומסתברא כשבעלו ושנו בבת א' כהעלם א' הוה ולא כשהיתה להם ידיעה בנתים דלאו ברשעי עסקי' דלא לזדהרו עוד בחילופ' ולהכי מהדרין השתא דקושיין דאמר דהוו ל"ב חטאות לר' אליעזר היא דקא מחייב שתים על ב' ביאות בהעלם אחת וא"כ היכי פרכי' דליחייב ל"ב דהא לדידיה טובא הויין דלדידיה חייב הוא על כל כח וכח אלא דנקטי' ל"ב דלא חשבי' מכחות דביאה אלא חדא לר' חייא נמי אפי' תימא דמתני' (כר' חייא) כר' אליעזר מוקים לה כדאמרת לא חשיב אלא ביאה ראשונה פי' לפי' ז"ל ולמה לן כולי האי נימא דאע"ג דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה אמרו חכמים להפריש' גזרה אטו ביאה שנייה וי"ל לפר"ח ז"ל דסבי' לן דכיון דסילוקו לא שכיח לא עבדי' בה גזיר' וכדפרקי' לקמן כדאקשי' מסיפא דאם היו קטנות וא"ת ולוקמ' כשהיו בעולו' כגון שהן אלמנות או גרושות מן הנשואין וי"ל לפר"ח ז"ל דהא לא אפשר דאסרן היאך נתקדשו בקטנותן אלו ע"י אביהן דהא נשואין אין מוציאי' מרשות אב ומיהו עדיין קשה לפרש"י ז"ל וכלהו פירושי נמי לוקמ' שנבעלו קודם ביאת זנות ולא פסלו להן אפי' מחייבי לאוין דא"כ הרי נפסלו באותה ביאה מן התרומה ואילו מתני' קתני שאם היו קטנות נפסלו בביאה זו מן התרומה כדאית' לקמן וע"י שנבעלו לכשר להן דלא אשכחן להדיא מאך דאית ליה פנוי הבא על הפנוייה עשאה זונה אלא ר' אלעזר ולא קי"ל כוותיה וכדאית' לקמן במכילתי' וי"ל דמסתמא מתני' בבתולות צנועות מיירי שהן לא היו בקיאי' בהן ולא היו בקיאות בה' לפיכך באו לידי שגגת חלוץ זה כנ"ל:

דף לד:

כל מועכות של בית ר' ואיכא דגרסי' של בית דוד ואלו ואלו לשם שמים נתכוונו שהיו רוצות להקים זרע מבעליהן והיו כשרי' וממשפחת כשרים וקדושי' וכדרך שנתכוונה תמר ולכן נקראות על שמה:

כמעשה ער ואונן ולא כמעשה ער ואונן יש מקשי' שרש"י ז"ל פירש בפירוש החומש דער ואונן דש מבפני' וזורה מבחוץ הוו ולא אסקינן הכי הכא וי"ל דמרן ז"ל משמע ליה דהא דחייה היא דמתני' כפשוט' א"נ דמרן ז"ל לא נחת לה בפירושיו וסמך על המדרש שאומר כן:

ת"ר אותה לכלה פי' דלא מטמאי' משום ביאה וא"ת ותיפוק משום שכבת זרע וביא' ראשונה אינה ראויה להזריע כבר פרש"י ז"ל דכיון דמקום ההוא ראוי להזריע אביאה שנייה שכבת זרע קרינן בי':

לעכו"מז נבעל' פירש לא נבעלה ממש במעש' אלא שנתאותה לו ובענין זה המעש' חשובה כמע' דלא למהוי לה עקרות:

דף לה.

אמר שמואל כולן צריכות להמתין ג' חדשים פירש קודם שיתארסו וינשאו חוץ מגיורת ומשוחררת קטנה פי' קטנה פחות מי"ב שנים ויום אחד שאינ' מתעבר' דבדידה גופא ליכא למגזר ולא גזרינן אטו גדולה כיון דגיורת דלא שכיח הא גיורת גדולה או ישראל י' קטנ' צריכה להמתין ו' חדשים וכדדייק ואזיל. וק"ל הא דשמואל כמאן אי כר' יוסי אפי' בגיור' גדול' שריא כדתניא לקמן בהדיא ואי כר"י דאסר בגיור' גדול' כדלקמן מ"מ הא שרו בקטנה בת ישראל דאפי' בנשואין לא גזר בה אטו גדול' כדתניא לקמן בפ' החולץ (דף מ"ב ע"ב) הרי שהיתה רדופה לבית אביה או שהיתה זקנה או קטנה או עקרה כלן צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר"מ ר' יהודה מתיר ליארס ולינשא מיד ואעפ"י שיש גורסין רבי יוסי במקום רבי יהודה ליתא להההיא נוסחא כדבעינן לפרושי בדוכתה ואי כר' מאיר הא משמע דר' מאיר בנשואין הוא דגזר בקטנה וזקנה וחברותיה אבל בזנות דלא שכיח לא גזר מדלא תני סתם גיורת ומשוחרר' גדולה ואנוסה ומפותה וי"ל דלעולם הא דשמואל ר"מ היא והא דלא מני התם גיורת ומשוחררת ואנוסה ומפותה משום דלא קתני התם אלא אותם שחולק בהם רבי יהודה ואילו באידך רבי יהודה נמי אוסר כדאית' לקמן הילכך אפילו דר' מאיר כר' יוסי ס"ל דאשה מזנה מתהפכת וגזר בה אטו נשואין כיון דרבי יהודה מודה בה לא תני להו התם ומאי דאסר שמואל בגיורת גדולה אפשר היינו משום לתא דגופה שאינה מתהפכת יפה יפה כר' יהודה א"נ כרבי יוסי ס"ל אלא דגזר זנות אטו נשואין ומשום דליכא הכרחה בהא לא גזרי בהאי לישנא קמא דאיהו דאמר כר' יוסי כי היכי דאמרינן לאידך לישנ' אחריני אמרי לה וכו' דהיאך לישנא שרי בגיורת אפילו גדולה ובקטנה בת ישראל בזנות ולא גזר זנות אטו נשואין וכדר' יוסי:

ה"ג הגיורת והשבויה שנפדו ושנתגיירו צריכו' להמתין ג' חדשים דברי ר' יהודה ולא גרסי' יתרות על בנות ג' שנים ויום א' כדגרסי במקצת נסחי דהא ר' יהודה אפילו בקטנה בת ישראל לא גזר כדאיתא במתני' דפרק החולץ:

אלא יוצאה בשן ועין מאי איכא למימר פירוש דמסתמא כי קתני והשפחה שנשתחררה בכל אנפא משמע ואפי' כשיוצאה בשן ועין:
כל דממילא מודה ר' יוסי פי' ושפחה דקתני היינו שנשתחרר' בכסף ע"י אחריה או בשטר על ידי עצמו ונקיט לה סתם משום דאידך לא שכיחא:
אלא אמר רבא אשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר פרש"י ז"ל ואפילו יוצאה בשן ועין נמי דכיון דהפוך דבר קל הוא לה רוצה היא להתהפך על הספק ואע"ג דלא מסקא אדעת' דתשחרר דעיבור גנאי הוא לה ולפום שמעתין משמע דהא אוקימנא האי דשמואל כר' יוסי לאו לגמרי בכל דבריו דהא לרבי יוסי אנוסה ומפותה אינה צריכה להמתין ואפילו כשהיתה בעולה קודם לכן דאפשר דמתעברה בביאה זו דאונס או של מפתה דבהא איצטריך לאיידי ואילו לשמואל צריכה להמתין אלא אם כן באנוסה ומפותה דקרא שהיו בתולות ואין אשה מתעברה בביאה ראשונה אלא על ידי מיעוך דהא לא מפיק מכלליה אלא גיורא ומשוחררת גדולה ומשום דלא שכיחי אי נמי קטנה בת ישראל דלא שכיח אבל אנוסה ומפותה לא אלא דהנהו כר' יהודה ס"ל דחייש שמא לא נתהפכ' יפה יפה ומיהו שמואל לאו מההוא טעמא אסר דהא בההוא נמי טעמא כר' יהודא ס"ל אלא דס"ל דכיון דבת ישראל היא גזרי בה אטו נשואי גדולה וכדפרשי"י וכפר"ח ז"ל אבל ר' אלפס ז"ל משמע שהו' סובר דלשמואל אף באנוסה ומפותה סבר לה כר' יוסי ופוסק הלכה כר' יוסי בגיורת ומשוחררת ובאנוסה ומפותה דר' יוסי ור' יהודה הלכה כר' יוסי ואע"ג דהא קי"ל הלכה כר' מאיר בגזרותיו סבירא לן דמודה ר"מ בהני דלא גזרי בהו משום דלא שכיחי דכיון דבדידהו ליכא למיחש שהרי מתהפכת לא גזרו בהו אטו נשואין והא נמי חוץ מאנוסה ומפות' משום דכיון דשמואל אתא לאשמועינן כרבי יוסי דאשה מתהפכת יפה כיון דנקט גיורת ושפחה שהן מתהפכות כ"ש בבת ישראל דמתהפכת דגנאי הוא להן העיבור ואי משו' גזיר' כי היכי דגיורת ושפח' לא שכיחי ולא גזרי בה אנוסה ומפותה נמי לא שכיחי ולא גזרי בה לד"ה תדע דאפי' ר' יהודה לא אסר בהן אלא דחייש שמא לא נתהפכה יפה יפה הא לאו הכי משום גזירה לא הוה אסר בהו זנות אטו נשואין והיינו טעמא דאמרן דזנות אונס ומפתה שאינו אלא בששה חדשי' של נערות בלבד ודלא נסיב לה אונס ומפתה לא שכיח וכן דעת רבותי ועיקר ובהכי סליק פרקא בס"ד:

דף לה:

החולץ ליבמתו

החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וכו' והא דלא קתני החולץ למעוברת י"ל משום דכונס ליבמתו לא מתניא ליה בכונס את המעוברת דלאו עסקינן שיביא עצמו לספק אשת אח ואפי' לספק קרוב לודאי דרוב נשים מעוברות יולדו' ולד של קיימ' ובן כרת הוא ולא בן קרבן א"נ דלרבותא נקט ונמצאת מעוב' דאעפ"י דבשעת חליצת' לא היתה נראית למעובר' יהיו העולם סבורים כי חליצתה כשרה א"ה כשילדה ולד של קיימא לא פסלה מן הכהונה ואעפ"י שאתה מצריכה כרוז לכהונה סמכינן אהכרזה כיון דאיכא ולד דמוכח ואם אין הולד של קיימא הוא אסור בקרובותיה:

אין הולד של קיימא כגון שהפילה או שילדה חי ולא שהה ל' יום והוא ספק בן ט' ספק בן ח' ולא נגמרו סימניו שאילו נגמרו סימניו או דקים לן בגויה דכלו לו חדשיו אפי' לא נתקיים אלא ליום א' ולד מעליא חשיב וכדאיתא במ' נידה וכדבעינן לברורי לקמן במכילתן בס"ד:

ופסלה מן הכהנה פי' ואפי' בדיעב' מפקינן לה אם נשאת לכהן הכונס ליבמתו ונמצאת מעובר' פי' כשכנסה תוך ג' חדשים לעיבורה דאילו לאחר ג' חדשים כיון דלא היה עוברה ניכר לשלישי ומיהו כדאמרינן במס' שבועות בבועל אשתו ופרשה נדה אם בעלה סמוך לנדתה אנוס הוא ופטור:

גמרא איתמר החולץ למעוברת והפילה והא דלא נקט ונמצאת מעוברת משום דהכא ליכא מהנהו טעמא דנקט התנא דפריך לעיל וכיון דכן הא עדיפא ליה איכא כח דהיתרא לרבי יוחנן דאע"ג דחלץ למעובר' מפורסמת דבההיא שעתא דחליץ לה היתה בחזקת דלא חשיבא חליצה דרוב נשים מעובר' אפי' הכי הויא חליצה ואינה צריכה חליצה מן האחין:

ור"ל א' צריכא חליצה מן האחים ק"ל למה להו למנקט מן האחים וכ"ת משום דאפילו תימא דלא הויא חליצה לפטרה לשוק מ"מ פסל' בחליצ' זו עליו ועל כל האחים דלא גרעא מגט דעלמא וחליצה דעבדי לה השתא לפטרה לשוק חליצה פסולה היא וצריכא לחזר על כל האחים לר"ל ור' יוחנן והא ר' יוחנן לית ליה הכי אלא כשמואל ס"ל דחליצה פסולה אינה צריכא לחזור על כל האחים כדכתבנא לעיל בפ"ד אחין וכ"ת דר"ל ס"ל הכ' ואגב לישנא דר"ל נקטיה כדר' יוחנן א"כ ה"ל לר"ל למימר צריכא חליצה ממנו ומכל האתי' וי"א דר"ל לא פסלה בחליצה הראשונה על האחי' אלא עליו לבדו משום דעבד בה מעשה כל דהו הלכך הויא חליצ' אחין כשרה וחליצתו פסולה וקסברי דאפילו למיפטר נפשה חליצה מעולה בעיא א"נ כגון דאית לה צרה בעיא חליצה מעולה אבל דעת הגאון ז"ל דהיא וצרתה פסולה עליו ועל כל האחים ואפילו לר"ל ולפי זה הא דנקט הכא אחים

לאו לעיכובא אלא דהכי עדיף טפי כיון דאיהו כבר חליץ לה זימנא אחרינא וכן כתב הרמב"ם ז"ל שחולצות ממנו או מן האחים:

ור"ל איגלאי מילתא למפרע לא אמרינן ק"ל למהר"ם מ"ט דר"ל בהא דהא שפיר קאמר ר' יוחנן ובכולי תלמודא אמרינן לה ואילו הכא קי"ל כר"ל ותירץ הוא ז"ל דר"ל חליצה ראשונה מסופקת היא דודאי אם בשעה שחולץ לא היתה ראויה לבא לכלל לידה ההיא עיבור כמאן דליתיה דמי וחליצ' שחלץ לה כשרה אלא דאיהו חייש דילמא באותה שעה ראויה היתה לילד והולד היה גמור אלא שגרם לה אחרי כן גורם להפיל וחליצה דמעיקרא לאו חליצ' היא כלל ולהכי קאמר דאיגלאי מילתא למפרע לא אמרינן ור' יוחנן סבר דכל שהפילה אין העיבור הראשון כלום ובתוס' פירש דריש לקיש סבר דכל שהיא מעוברת משום צדדים הוא דלא תועיל לה חליצ' שלא אמר הכתוב לחלוץ אלא במקום שאין שום צד של בן בעולם וכדנקיט בתר הכי מקרא דבן אין לו עיין עליו אמר הכי מעיקרא מסתברא ולה"ק דאיגלאי מילתא נמפרע לא אמרי'

בן אין לו עיין עליו אם יש לו בן כל דהו ואפילו ממזר ועיין עליו שלא יהא שום צד בין בשעת ביאה ולא בשעת חליצה:

אלא לדידך אמאי פסלה וא"ת וליקשי ליה מרישא אמאי'. אסור בקרובתיה י"ל דמרישא ליכא למפרך דדילמא רישא לאו משום חליצה אלא משום דקסבר האי תנא יש זיקה או דחיי' או אפילו לאחר מיתה. ולפי' מ"ה ז"ל ק"ל אמאי פסלה מן הכהונה דהא חליצה הראשונה מסופקת היא ואולי היתה חליצה גמורה וי"ל דאי משום ספיקא בדיעבד מיהא לא תיפוק דהא ספק חליצה לכהן לא גזרו בה בדיעב' כדאית' בפ' כיצד ולה"פ ודאי היינו דלא אקשי' ליה מרישא דכיון דחליצה מסופקת היא דין הוא שיאסר בקרובותיה באחות חליצה אפילו בספק ואפי' בדיעבד גזרו בה כדפרי' בפ' כיצד וכ"ש דלישנא דאסור בקרובותיה לא משמע בדיעבד כדמשמע לישנא דפסלה מן הכהונה:

מדרבנן ולחומרא פי' דמאן דחזא דחלצה ספק חליצה כשרה הות וסבר דחליצה כשרה לכהונה ואע"ג דמכריחינן על דלא הות חליצה דילמא לאשמוע' בהכרז' כדאי' לקמן וא"ת א"כ אפי' ולד של קיימא נמי נפסלה לה מה"ט וי"ל דכיון דאיכא ולד דמוכח ואית ליה קלא סמכינן עליה ועל ההכרזה:

בשלמא לדידי וכו' היינו דקתני ונפסלה מן הכהונה פי' דלא נקט לישנא דהיתרא אינה צריכה חלוצה אלא נקט לישנא דאיסורה ופסלה מן הכהונה לאשמועינן דאפילו תימא דצריכה חליצה פסולה בחליצה ראשונה מיהת לחומרא אלא לאידך לישנא דהיתרא ה"נ למיתנא ומינה שמעינן בכל דכן נפסלה לכהונה:

היינו דקתני יקיים פי' דקס"ד דהכי משמע יקיימה בביאה הראשונה:
מאי יקיים יחזור ויבעול ויקיים דלא סגי ופרש"י ז"ל דלא סגיא לה בביאה ראשונה דביאת מעוברת אין שמה ביאה ואיכא למידק למה לי' לתלמוד' למימר דלא סגיא מתני' לימא מאי יקיים יחזור ויקיים וי"ל דאלו אמרינן הכי הוה משמע דדחויי בעלמא מדחי לה להכי נקטינן דלא סגיא דאדרבא לשון יקיים משמע שצריך לקיום הדבר ולבעול מדלא קתני רצה מוציא רצה מקיים וכדדייקי לקמן לאידך לישנא וי"מ דה"ק יחזור ויקיים עכ"פ דכיון דלא סגייא ליה ביאה ראשונה אילו מוציאה עתה בחליצה מוציאה על ביאה ראשונ' שתהא כאשת אח שלא קיים בה מצות יבום וא"ת ור"ל היכא אתיא ליה מתני' שפיר דהא לדידיה כיון דביאת מעוברת לא שמה ביאה הויא לה ביאה באשת את שלא במקום מצוה והיה מן הדין שיתחייב בקרבן ואילו מתני' לא תני חיוב קרבן אלא כשהיה ולד של קיימא וי"ל דר"ל נהי דביאת מעוברת אינה ביאה לקנות בה ליבימתו מפני שהיא גרועה ומשום דכתב ובין אין לו עיין עליו מ"מ כיון שהפילה ונמצאת שהיא זקוקה לו לא חשיבא ביאת אשת אח שלא במקום מצוה דהא אשתו היא והותרה היא לבסוף ואפילו כשחלץ אותה עתה אינו חייב עליה וכ"ש כשחזר וכנסה. ותדע לך שאילו היתה אותה שעה ביאתו עליה ביאת איסור אשת אח שיש לו בנים היאך יכול עתה לכונסה והא כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה היא כאשת אח שיש לה בנים אלא ודאי כדאמרן דביאה גרועא חשיבא לקנות אבל ביאת איסו' באשת אח שיש לה בנים לא חשיבא:
אמר אביי בביאה כ"ע לא פליגי דלא פטרא פי' ואפי' רבי יוחנן ולית ליה לאביי הא דאמרינן לעיל דאיתביה ר' יוחנן לר"ל מה טעם מייבמין וסבר דחד מתלמודיו דאותבה אליבא דרבי יוחנן דסבר דרבי יוחנן אפילו בביאה פליג וא"ת ולאביי מאי טעמא דמודה רבי יוחנן בביאת מעוברת דלא שמה ביאה טפי מחליצה דהא סברא וקרא דנקטינן ליה לעיל א"כ איתנהו בביאה כמו בחליצה וי"ל דקסבר דכיון דביאה דאיסורא היא שמא תלד ולד של קיימא דין הוא דביאה דאיסור לא תקנה אבל בחליצה ליכא איסורא:

דף לו.

דכל העולה לייבום עולה לחליצה ושאינה עולה לייבום אינו עולה לחליצה וא"ת אביי היכי מעיד בה דכ"ע היא ומקרא דרשינן בפ' כיצד בהדיא והכין סוגיא במכילתין כולה ואע"ג דאיכא חייבי לאוין ועשה שעולים לחליצה ואין עולים לייבום התם מרבויי דיבמתו היא כדאיתא בפרק כיצד וי"ל דאביי סבר דכיון דלבסוף הוברר לו וראויי

לייבום אלא שהיתה צריכה להמתין כדי שיתברר ולא יהא באיסור עולה ליבום קרינן ביה ורבה אהדר ליה דבהא נמי דרש"ל כל שאינה עולה ליבום שלא תהא עולה לחליצה לעולם אין חליצה אלא כשיכול לייבם באותה שעה ממש:

אפשר איתא להא דר"ל וכו' פי' דקי"ל כוותיה והסכימו עליה רבנן ולא תנינן לה במתני':

נפק דק ואשכח וכו' עד אלא לא תחלוץ אמאי פי' דקס"ד דהכי קאמר לא תנשא אפילו בחליצ' והיינו רבות' דידי'

ה"ג וכן היא גרש"י ז"ל אלא לא תחלוץ בתוך ט' ותנשא לאחר ט' פי' ממ"נ אם ילדה ולד של קיימא הא ולד פוטר אות' ואם ילדה ולד שאינה של קיימ' נפטרה בחליצת הראשון דהא אמרת דחליצת מעוברת שמה חליצה ול"ג תחלוץ בתוך ג' ותנשא לאחר ג' ונראה דטעותא היא דהא איכא למיחש שמא תלד ולד של קיימא שלדברי הכל חליצתה פסולה ואין הולד פוטר עד שיצא לאויר העולם וכן מחק רש"י ז"ל:

וליטעמיך תחלוץ ותנשא לאחר ט' פי' וליטעמיך דסברת דטעמא דאינה חולצת תוך ט' הוא מפני חשש פסולה דחליצה אם לא יהא ולד של קיימא תחלוץ לאחר ט' מיהת ממ"נ דאי איכא ולד הולד פוטר ואי ליכא ולד הרי חליצה זו פוטרת לגמרי. וא"ת ודילמא ה"ג דהא הכי קתני שלא תנשא עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה וכיון שעברו ג' חדשים שוב אינה צריכה לידע כלום וי"ל דא"כ מאי עד שתדע דקתני הכי ה"ל למיתני לא תנשא ולא תתייבם שמא מעוברת היא צרתה אלא אימא עד שתדע אמיתת הדברים קאמר או שילדה ולד של קיימא או שהפילה או שלא היתה מעובר' כלל:

שמא יהא ולד של קיימא ונמצאת מצריכה כרוז לכהונה וא"ת והא מוכח לעיל דכל היכא דאיכא ולד דמוכח סמכי אהכרזה דולד דחברתה שהיא במדינת הים לא מוכח עלה מידי וכאילו ילדה היא ולד שאינו של קיימא. ושמעינן מסוגייא דהכא דחליצת מעוברת דלא שמה חליצה היינו אפילו בחולץ לאחת והיתה צרתה מעוברת היא. וא"ת ואמאי מעגנינן לה עד שתדע אמיתת הדברים תחלוץ ותנשא הא פסולה לכהונה וי"ל דחיישי' דלמא לא קיימ' באיסור' מכיון דידעי דילד' צרתה ולא הית' חליצת' כלום:

הלכתא כוותיה דר"ל בהני תלת וכבר פי' במסכ' מכות דאיכא אחריני דהלכתא כר"ל משום דסוגייא כוותיה או דתניא כוותיה ולא נאמרו הכללות אלא על הרוב ומן הסתם ולפי' אמרו שאין למדין מהן אפי' במקום שנאמר בהם חוץ וכ"ת ולמה הוצרך לפסוק הלכה כר"ל בהא דשמעתין כיון דתניא כוותיה י"ל דלא נקטה אלא משום אידך תרתי. פי' במקומם בס"ד בבא בתרא הילכך הא דתנן אם אין הולד של קיימא יקיים היינו שיחזור ויקיים בדברים ר"ל ומיירי כגון שהפילה או שנולד לח' ודאי ולא נגמרו סימניו

הא לאו הכי מוציאה בחליצה דמטילין אותו לחומרא שמא ולד של קיימא הוא דחיישינן לרבנן דפליגי עליה דרשב"ג וצריכה חליצה להתירה לשוק מדרשב"ג דחשיב ליה נפל עד שנדע בבירור שכלו לו חדשיו דבהא ודאי קיימא לן דולד מעליא חשיב:

דף לו:

תניא משום ר' אליעזר אמרו שיוציאה בגט כדגרש"י ז"ל ופי' הוא ז"ל דאע"ג דביאה מעליא היא ויבום גמור הוא קנסי' להוציא משום דעייל נפשיה לספק כרת ומיהו יוציא בגט בלחוד דבהכי סגיא ליה וק"ל דא"כ אתיא דר' אליעזר כר' יוחנן וכ"ת דאה"נ וי"ל דאמרינן בתנא קמא דאמר יקיים דהיינו יחזור ויקיים הוה לן למימר לעיל דתנאי היא ויש נסחאות דגרסי יוציא גרידא וה"פ קנסינן ליה להוציא או בחליצה כר"ל או בגט כרבי יוחנן דלא נחת רבי אליעזר להההוא עניינא כלל ולפי גרש"י ז"ל פי' בתוספות דה"ק יוציא אפילו בגט ומשום דדמיא לכניסה בביאה או כבעלת מאמר צריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו וכן מפרש מהר"ם ז"ל דאפי' לר"ל ביאה ראשונה מסופקת היא והלשון דחוק לפי' זה:

והנכון דהא ר' אליעזר אפילו לר"ל אמרה וה"ק כי אחר שיחזור ויקיים יוציא בגט כדי לקונסו ולאפוקי דלא כייפי' ליה להוציא בחליצה קודם שיחזור ויקיים שלא ליתן לעז על ביאתו הראשונה וכדפי' לעיל וכ"כ הרב פנחס הלוי ז"ל ואע"ג דלית הלכתא כר' אליעזר ילפינן מיניה שאם לא רצה לקיימה לגמרי שאומרים לו שיוציא בגט אחרי שיחזור ויבעול:

והרמב"ם ז"ל נראה שהוא הולך בשיטת התוס' ולמד עוד משם דלרבנן דפליגי עליה דר' אליעזר אם ילדה ולד פי' מוציאה בגט וחולץ לביאתו וחליצה לזיקתו והפריז רבינו ז"ל על המדה דאי ולד של קיימא הוא שגמרו חדשיו או סימנין כ"ע ידעי דלאו ביאה הוא וחיוב קרבן יש בה ואי ולד שאינו של קיימא הוא אינו חייב להוציא ואפי' ילדתו חי כדרבנן קי"ל ונראה דרמז"ל מדבר כשהוא ספק בן ט' ספק ח' ולא גמרו סימנים דמטילין אותו לחומרא שלא יקיים ומצריכים אותו גט וחליצה כשיטת התוס':

ר"מ ור' אלעזר אמרו דבר אחד פי' דתרוייהו קנסו בנושא מעוברת חברו שלא ברצון חכמים ואפילו לבתר דנסתלקה חששא דאיסורא או חששא דתקנת ולד:

ע"כ לא קאמר ר"מ התם אלא בדרבנן דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וא"ת והא איפכא שמעינן ליה לר"מ בריש פ' אע"פ (כתובות דף נ"ו) שהמתנה על מה

שכתוב בתורה תנאו בטל ובשל דבריהם תנאו קיים וי"ל דהתם גבי מילי דממונא אבל באיסורא החמירו בשל דבריהם יותר דלא חמירי להו לאינשי כאיסורין של תורה:
דייקא נמי דקתני יוציא ולא קתני יפריש וקשה לי דמשמע מיהא דלישני דהפרשה בלא גט משמע ואילו במס' סוטה משמע להפך דתניא וא"א יכול הוא להפרישה ולאחר זמן להחזירה וי"ל דאנן הכי קאמרינן דלישנ' דיוצא לא משמע אלא בגט אבל לישנא דיפריש תרוייהו משמע וכיון דפריש תנא הכי הוציא בגט שמעינן דלישנא דהפרשה דהתם בגט הוה:
גרש"י ז"ל מת בתוך ל' יום ולא גרסי' מת ביום ל' דלההוא לישנא משמע דדוקא משום דמת ביום ל' שהוא כלאחר ל' וליתא דהא ק"ל דיום ל' כלפני ל' (בכורות דף מ"ט) ועוד דהא פרישנא טעמא דאם אשת כהן היא אינה חולצת משום דסמכי' על רבנן דפליגי עליה דרשב"ג דחשבי' ליה ולד מעליא ולדידהו אפי' מת בתוך ח' ימים נמי כיון שהוא ספק בן ט' בן ח' ולד מעליא הוא:

דף לז.

גבי אשת כהן דלא אפשר עבדינן כרבנן פי' דבדיעבד מיהת שלא תחלוץ כדי שלא תצא מבעלה הכהן וכיון דמשו' דרבא הוא דעבדינן ליה אם הוא בן ח' ודאי שלא גמרו סימניו לרבנן נפל הוא ותצא מבעלה כהן וחולצת ואם הוא בן ט' ודאי אפילו לכתחיל' תנשא בלא חליצה דולד מעליא הוא וכן הדין שהוא כספק בן ט' ספק בן ח' אם נגמרו סימניו ולד מעליא הוא ותנשא לכתחילה לא אתיא הא אלא כשהוא ודאי בן ח' אלא שנגמרו סימניו ושערו וצפרניו. א"נ בספק בן ט' ספק בן ח' אלא שלא נגמרו סימניו דבהא הוא דעבדינן כרשב"ג לחומרא והכא משום אשת כהן סמכינן על דרבנן דרבים נינהו דשורת הדין דתהוי הלכתא כוותיהו אלא דמחמרינן כרשב"ג ואסיקנא דמעוברת חברו ומדנקט חבירו דאמור רבנן להוציא בגט עד שיעברו ימי הנקה אפילו כשנשאת לכהן יוציא בגט אעפ"י שאוסר' עליו עולמי' וא"ת דמתני' בשכנס יבימתו ונמצאת מעוברי' לא קנסו עליו חכמים שיהא מוציא בגט או בחליצה ואע"ג דמתסר עליו וי"ל דכיון דלא הוכר עוברה וסבר היה לעשות מצוה לא רצו לקונסו לאוסר' עליו ולבטל מצות יבמין ותו דכיון דאיכא חששא איסור אשת אח בהפרש' סגי' ליה ומופרש בדיל מיניה ובשל דבריהם הוא דהוצרכו לעשות חיזוק וכדפרישנ' לעיל אליבא דר"מ ומיהו אם הוכר עוברה בהא קנסינן ליה להוציא בחליצ' ואע"פ שאין הולד של קיימא וכן דעת מה' הר"ם ז"ל:

קדשה בתוך ג' חדשים וברח פליגי וכו' פרש"י דכיון דברח גלי דעתי' דלא בעי לכנוס עד שיגיע זמנו ולא צריך למכפייה ליתן גט ונראה מדבריו שאלו כנס ממש כייפינן ליה בשמתא עד שיגרש או יהיה בנדוי עד שיגיע זמנו לכנוס וכן כתב הראב"ד ז"ל והוסיף עוד לומר שקונסים אותו לאחר זמנו שלא יכנוס עד שיעברו עליו כמנין הימים שעמד עמה בתוך תשעים שאם לא כן מה הועילו כשבעל באיסור ואין זה דעת ר"ה ז"ל וגם בתוס' ודיינו שנכוף אותה לגרש עד זמנו לבד ואילו איתא להא לא סגיא דלא מפרש לה תלמודא. ויש מי שפי' דאפי' כשכנס נמי עירוקיא מסתייה וקדשה לאו דוקא ודכ"ע אם קדש ולא ברח משתמתי' אותו עד שיגרש או יעמוד בנדוניו כל ל' יום אבל הרמב"ם ז"ל נר' שהוא סובר שמנדין אותו מפני שעבר אדרבנן אבל אין כופין אותו להוציא אפילו בכנוס אלא שמפרישין אותו כשברח עירוקיה מסתיי' להצילו מן השמתא דעבר אדרבנן ואינו מחוור דכונס את המעוברת נראה ודאי דמשמתי' לי' ואפילו ברח עד שיוצי' מפני שהוא ודאי וזמנו ארוך אבל כנוס תון ג' חדשים הוא ספק וזמנו קצוב שאפי' בעיר יכולים להשתמר מ"מ מודה הוא בזה שכופין אותו בגט מפני שזמנו ארוך והכא דמשמתין למקדש או כונס תוך ג' חדשים כיון שעברו ד' חדשי' ונמצאת שאינה מעוברת שרינן ליה וכניס לה אבל אם נשאת מעוברת עומד בנדויו עד שתלד ותניק כ"ד חדשים או עד שיגרש וימתין עד שתפיל או עד שתלד ותניק כ"ד חדשים ודעת קצת רבותי ז"ל דכל שהיא קטנה ואינ' ראוי' לילד שאין המתנה אלא משום גזירה דר"מ אם עבר וקדש וכנס לא כייפי' ליה לגרש ולא משמתינן ליה אאיסורה דעבר כדי שלא יוציא אלא כופים אותו להפרישה ג' חדשי' כיון שזמנו קצוב ובתו' מגמגמים בזה:

ולימא הלך אחר רוב נשי' ורוב נשי לט' ילדו ויהא חייב חטאת שמנה ולמה נפטר באשם תלוי וזו הואיל ולא הוכר עוברה לשליש ימיה פרש"י ז"ל דקים לן דמתני' בהכי מיירי פי' מלישנא דמתני' לא דייק לן מדקתני ונמצא מעוברת דההיא תוך ג' חדשים הוה ועדיין לא הגיע לשליש ימיה דא"כ אנוס הוא כדפרשי' לעיל. ושמעי' מדרבא שאם הוכר אח"כ עובר' לשליש ימיה חייבים בחטאת שמנה וא"ת וכיון דמהאי טעמא הוא דאתי עלה רב משום דאיתרע לה רובה מאי האי דאמר ליה דידן לז' ילדו והיכי הדר ואמר הכי קאמינא י"ל דה"ק דידן כשאירע להו כעין משנתי' כשלא הוכר עוברה לשליש ימיה לז' ילדו ודידן דקתני לאו דוקא:

מאי קאמר כלו' היאך אפשר להשיאו שלא יהא ספק ממזר דלא תיקשי הלכת' אהלכת' פי' דקי"ל משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי כדפר"שי ז"ל ושמעי' מהכא דההוא כללא איתיה אפי' במתניתין כדכתיבנא בכמה דוכתי':

דף לז:

יתר על כן אמר ר' אלעזר וכו' פי' יתר על כן דאפי' בנשואים דמפרסמא מילתא חייש שמא ישא קרוב לקרובתו שהיא ערוה לו:

והאמ' רב תבעוה לינשא וכו' פי' במס' נדה בס"ד:

ואי בעית אימא יחודי בעלמא הוו מייחדי להו דאמר מר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו. וא"ת והרי אסורה היא ביחוד כיון שלא בעל עדיין כדתניא וכן מי שפירסה אשתו נדה הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים וליכא למי' דההיא באינשי דעלמא ולא מצורבא דרבנן דזהירי דהא סתמא קתני לה לכל אדם. תירץ ר"י ז"ל דשאני הכא דחששא בעלמא היא וכיון דכן שרי ליה לצורבא מרבנן דזהיר. וק"ל כיון שהיא אסורה לו היאך יש לו פת בסלו ואפשר שמפני כך פר"שי מאן הוה ליה ליומא לימים שאשב בכאן כי דעתו להתעכב בעיר יותר מזמן טבילתה וכיון שכן יש לו פת בסלו חשיב כיון שהיא ראויה לו אחר שתטבול וכן היא בכתו' גבי מורדת ושמעתי כי יש מגדולי צרפת ואשכנז שיחיו שמחזיקי' אותו כנ"ל והנכון דה"ק ייחודי הוו מייחדי להו וכי הוו מודעי להו דלא בעי להם אלא לייחוד בלחוד ובהכי לאו מחמדת לראות ואינהו נמי מזדהרות דהא שפיר דליכא חשש איסור ולא תערובת בנים אלו עם אלו אלא למשתק על דפקיעי בשמיהו ומיהו כיון דשרו להו ולא מחמדן ואילו רצו לבעול הרשות בידו הרי יש להם פת בסלם:

ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא עד ה"ל ממון המוטל בספק וחולקי' פי' דבהני נכסי שניהם מוחזקים ביחד ואין לאחד מהם חזק' ודררא דממונא יותר מחבירו כי אעפ"י שהאח קודם להיות ראוי לירוש' בחיי אחיו מ"מ לא חל זכותו כלל אלא לאחר מיתה וא"ת וכיון דהכא אי דמר לאו דמר ואי דמר לאו דמר אמאי לא עבדא שודא דדייני דהכי דינא דכל היכא דהויא מילתא דלא עבידא לאגלויי ואית לכל חד מינייהו דררא דממונא כדאיתא בפ' חזקת הבתים י"ל דכיון דמחמת ירוש' הם באים ודאמי כמו דתפיסי בהו תרוייהו לא בעי לאפוקי מנייהו למעבד שודא דדייני ושודא דעביד רבנן שיהיו חולקי' בהם ודינא דכל דאלים גבר ליכא נמי הכא מהאי טעמ' דתפסי בה תרווייהו ואיכא דררא דממונא לכל חד וחד. ועוד שלא אמרו כל דאלים גבר אלא היכא דליכא למיקם עלה דמילתא דליכא למעבד בה שודא וכדמוכח בפ' ח"ה ובפ"ק דמציעא ביררנו דיניהם בס"ד:

היינו מתני' דתנן הוא לא יירש אותם והם יורשים אותו פי' ספק בין ט' לראשון או בן ז"ל שני שמתו הראשון והשני זה הספק אינו יורש לאחד מהם דשאר היורשי' דכל חד

וחד מדחי ליה ואמרי ליה אייתי ראיה דאחונא את כדאמרי בסמוך ואם מת הוא יורשי' אותו בייחד הראשון והשני או יורשיהם ככל ממון המוטל בספ' וכדין ספק ייבם בנכסי מיתנ' דאמרי' לעיל:

והכא איפכ' התם אמרי לי' יורשים דכל חד וחד אייתי ראיה דאחונא את פי' מפני שאנו יורשים ודאי ואתה ספק והכא אמר להו ספק לבני ייבם אייתי ראיה דאחוכון אנה ושקילו כלומר כי אני יורש אפילו לפי דבריכם ואתם ספק ועליכם להביא ראיה:

אמר ליה רב משרשיא מי דמי התם אינהו ודאי ואיהו ספק והכא ספק וספק אינהו פי' דודאתו של ספק אינו בנכסי המת מפני שהוא יורש ודאי יותר מהם אלא משום דאתי ממ"נ אבל גם הוא אינו בריא יותר מהם מכח מי הוא בא לירש ובכי האי גוונא לא חשיב בריאות לעשות מוחזק וברית בכל הנכסים אלא דאי דמי למתני דהת' וכו' ומ"מ בענין ספק ובני יבם בנכסי המת דאמרינן מעיקר' לא ביררן התלמוד מה דינו ופרש"י ז"ל נראה לו דיהבין ליה מנתא דמודה ליה ואידך חולקים כדין הייבם והספק ומשום דהדר דינא להיא דספק דלעיל שביקי' תלמודה ואילו מאי דאודי ליה פשיטא לד"ה דיהבי ליה:

והא דתנן לא יורש אותם הני מילי כשהיו לכל חד מהם בנים שהם ודאי ראוין לירש ואפי' היה זה הספק ודאי אבל בשאר יורשים שאינם יורשים ואינם ראויים במקום בן ספק הוא וחולקי' דאי דמר לאו דמר ואעפ"י שיורשי' הללו כתבו הרשאה זה לזה כיון שהטענ' שבאים לזכות על ה אינה ודאית וממ"נ הוא דאתו לא חשיבי אלא כספק וספק הם כדפרשי' לעיל כך פי' מהר"ם ז"ל וכן נר' מפרש"י ז"ל:

מ"מ נמצאת למד שיפה כחו של ספק עם בני היבם בנכסי מיתנא יותר מכחו עם היבם. דאיהו ויבם חולקים בשוה ועם בני היבם שקיל מנתא דמודו ליה עם פלגו ומנתא דנפיל ליה בנכסי:

ספק ובני יבם שבאו נחלו' בנכסי יבם לבתר דפליג יבם בנכסי מיתנא הלשון מוכיח בפי' דדוקא בתר דפליג יבם עם הספק בנכסי מיתנ' הוא דאיפליגו ר' אבא ור' ירמיה (אבל אי לא פליג) מודה ר' אבא לר' ירמיה דיכי' ספק למימר אי אחוכון אנא הבו לי מנתא בהדייכו ואי לאו אחוכון אנא לא שקליתו מידי בנכסי מיתנ' אע"ג דאילו הוו ספק ויבם גופייהו הוו פלגי בנכסי יפה כחו עם הבנים מכוחו עם היבם כדאשכחן בהא דלעיל שיפה כחו עם הבנים מכחו עם היבם ולהכי נקטי' הכא לבתר דפלג יבם בנכסי וכדפר"י ז"ל ויש מקשי' דהא מדמה הא דר' אבא ור' ירמיה להיא דאדמון וחכמים בחד דאתי מכח ד' ור"א דאמר כרבנן דאמרי קם דינא כלו שיהא דין אחרון כדין הא' וכאילו בא לדון עמהם דהתם לא דן עמהם מעולם אלמא דכוותה הכא אמרי' שיהא דין הספק עם

בני היבם עצמו ונ"ל שזו אינה קושיא דהכא גבי יבם וספק שדינם בנכסים על הספק ומן הספק הם חולקים מפני שיד שניהם שוה כל כמה דלא פלגו על ספק זה אין לנו לומר קם דינא שיעמדו בני היבם במקום היבם ודיינו לומר בתר דפלגו אבל בההיא דהתם הד' ראשוני' כל א' ואחת קם בשלו והוא ודאי ומוחז' בשדהו וכאילו הדין כבר נפסק ועומד מהר סיני ומה צריך עוד לדין אחר הא ודאי כמאן דפלג ודן עם התובע דמי וזה ברור:

אי אחיכון אנא הבו לי מנתא בהדייכו פרש"י ז"ל דאם אית' להא אימא ליה לאהדורי לאמצע מאי דשקל מנכסי מיתנ' וכגון שהיו נכסי המת מעטי' ונכסי היבם מרובים דעדיף טפי מנתא דשקיל בכלהו נכסי מההוא פלגא דשקל בנכסי המת לחוד וכי א"ר אבא קם דינא היינו משום דקם דינא ולא יכיל למימר ואי לאו אחוכון אנא אהדרו לי מאי דשקל אבוכון ממילא איבטלה ליה אידך טענה ואי אחוכון אנא הבו לי מנתא דהא אמרי' ליה אייתי ראייה דאחונא את ושקיל ונכון הוא וי"מ דאפי' כשנכסי המת מרובים הוה אתי עליה ממ"נ ואיהו ה"ק להו לפי דבריכם שהייתם אומרים אחוכון אנא ושקליתו פלגו ובנכסי המת הבו לי מנתא בהדייכו ואנא לא מהדרנא לכו ולא מידי שאני איני מודה בזה כי אפי' לפי דבריכם לאו אחוכון אנא ופלג' דשקל אבוכון אית לכון לאהדורי ואי אחוכון אנא הרי אתם מודי לי במנא הבו לי ההוא מנא וא"ר אבא קם דינא ואינו יכול לתבוע פלגא דשקל אבוהון שהוא עיקר תביעתו וכ"ש דבטלה תביעה בנכסי היבם:

ר' אבא דאמר כרבא (**בגי' כרבנן**) פי' שדין אחרון כדין הרביעי שבא מכחם ור' ירמיה דאמר כאדמון כלומר שאין דין אחרון כדין הד' שבא מכחם פלוגתא דאדמון ורבא גופא פירשו' במקומ' בס"ד. ומאי דפרש"י ז"ל אי' שתקת ולא אעלם עליך בדמים יקרים פי' כן ז"ל משום דאי לא מאי אהנייה לאידך שתיקתו לימא ליה לכי אהדרת כדאמרי' בפ"ק דב"ק אבל זה אינו נכון דאפילו תימא דיכול להפסי' לו למחר אין להם לחכמים לדון עכשיו (אלא) במקומם ושעתם ולא להטיל פשרה ביניהם ולמה אמרו יקח לו דרך במאה מנה הא ודאי שפיר מצי למימר לכי מהדרת ועוד דהאי דאמר מהדרנא שטרי למרייהו לא סגי לאהדורי שטרא אלא א"כ חזרו ומכרו להם שהלוקח שדה מחבירו אע"פ שהחזיר לו את השטר לא חזרה מתנתו וא"כ כשחזר ומוכרה לבעלי' הראשונים או לאחרוני לא עדיפי מכחו ואי עדיף טפי מפני שכל אחד ואחד מדחה לו א"כ הוה ליה הלה מפסיד זכותו והיכי שבקי ליה רבנן למעבד הכי ולא קנסי ליה אלא ודאי דהא דאמרי מהדרנא שטרא למרייהו יפוי טענתו הוא וה"ק דכיון דאתי מכח ד' שהפסיד זכותו עמהם דמה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו בין מה שהוא שלו ודאי בין מה שזכה בו

מחמת הספק ואדמון ספק (סבר) דליכא למיחש הכי במה שהראשון זכה בו מחמת ספק ויכול הלה לומר מ"מ אורחי גבך הוא:

לא אמר אדמון התם אלא משום דא"ל ממ"נ דרכאי גבך הוא פרש"י ז"ל ובטענת בריא הוא בא במאי דתבע מיניה כי בודאי אורחי גבי וכתובע לחבירו מנה שנתערב לו במעותיו אבל הכא מי איכא למימר הכי נהי דאתי עלייהו (ממ"נ) מ"מ אינו בריא בתביעתו מאיזה כח הוא בא ואם יש לו אצלם מנתא דכלהו נכסי או פלגא דנכסי מיתנא ובב' טענות הוא שבא עליהם ממ"נ אומר לו בכ"א מהם הבא ראיה זה ענין פי' ז"ל שפי' בקוצר כמנהגו והוא נכון והלכתא כרבי אבא ובההיא דהתם הלכתא כאדמון:

דף לח.

הוי יבם ודאי וספק ספק פי' כי אפי' לדברי הספק היבם הוא ודאי בנכסי' ליטול פלגא מיהא וכיון שכן אין אומרים שיחלוקו בחצי האחר אלא אמרי' שעומדים כל הנחסים ברשותו כי הוא יורש ואין ספק מוציא מידי ודאי דא"ל הבא ראייה שאתה יורש ושקול ודוקא בהא אמרינן אין ספק מוציא מידי ודאי מטעמא דאמרן אבל בדבר שהאחד ודאי שלא מחמת ירושה אין אומר בהם כן וכ"ש אם ודאי של זה מחמת הודאת חבירו שאין אומר כן אלא נוטל מה שהודה וחולקי' השאר ביניהם וכדמוכח ממתני' דשנים שאחזו בטלית זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי שזה נוטל ג' חלקים וזה נוטל רביעי ולפי מה שאמרנו שאין הדין כן אלא ביורש אפי' יש לשם עדים שהמחצה שלו אין אומר אין ספק מוציא מידי ודאי אלא זה נוטל ג' חלקי' וזה נוטל רביע וכן לב' שטרות דיוצאות על שדה א' בשם א' ויש תוספת דיקל' בשטר הא' אין אומרי' אין ספק מוציא מידי ודאי כנ"ל והקשו בתוס' מהא דאמרי' בפ' מי שמת נפל הבית עלי' ועל אמו יורשי האם אומרי' הבן מת ראשון יורשי הבן אומרי' אמו מתה ראשון אלו ואלו מודי' שהנכסים בחזקת' אר"ע מודה אני בזה שהנכסים בחזקתם והא התם דיורשי האם דהיינו שאר בנים שהיו לה ודאי בנכסים ואפילו מתה האם ראשונה ויורשי הבן דהיינו אחין מאביו ספק כי אם מתה האם אחרונה אין להם כלום שאין הבן יורש אמו בקבר ואפ"ה אמר ת"ק יחלוקו לימ' דת"ק דהתם לית ליה הא דהכא והא דתניא כר"ע והא היכי אפשר דמאי דאמרי' הכא טעמא רבא הוא שאין ספק מוציא מידי ודאי יורש ומי' כבר פרש"י ז"ל התם דיורשי האם דהתם אינם בניה אלא שאר אחים ובית אביה שהם ג"כ ספק בנכסי' שאם מתה האם בתחלה אין להם כלום והא דסתים לן סתומי ותני יורשי האם דמשמ' כלהו יורשים י"ל משום דפשיטא מילתא לכ"ע דליכא לאוקומי בבני' ואיידי דקתני יורשי הבן נקט

נמי יורשי האם ונכון הוא אבל בתוס' אינו נרא' להם משו' דקתני סתם יורשי האם ולכך פי' הם וכן פי' הרמב"ן ז"ל דאפי' תימא יורשי האם בניה ולא דמי להא דהכא דהתם כל אחד ואחד הוא יודע מאיזה כח הוא תובע וכי הוא הראוי ליירש למי שהוא תובע מכחו כי אלו באים ליירש הבן ואלו באים ליירש האם ואין הספק אלא על הנכסים אם הם של בן או של אם וכיון שכך סבר ת"ק דה"ל ממון המוטל בספק וחולקים וחנן אומר שהנכסי' בחזקת' של בניה אם מפני שהוחזק' נחלה באותו השב' כדמוכח התם בגמ' וזה נכון יותר:

מתני' שומרת יבם שנפנו לה נכסים מודי' ב"ש ובי"ה שמוכרת ונותנת וקיים מתה מה יעשה בכתובת' פי עיק' כתובת' ותוספ' ונכסי צאן ברזל שאף אלו נקראים כתובה בהרבה מקומות בתלמוד מפני שהם כתובי בה וכדאמרי' תקנו קבורת' תחת כתובת תדע דהא לא לישתמיט הכא דלא ליתני מה יעשה בנכסי צאן ברזל שלה כדקתני באידך אלא ודאי כדאמרן ובנכסי' היוצאי עמהם כשאר יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב וא"ת אמאי לא קתני עם יורשי האשה כדקתני בפ' מי שמת במתני' דנפל הבית עליו ועל אשתו י"ל דהכא אין יודע לגמרי מי הם יורשיה וזהו ספקא אם היבם יורשה או בני משפחתה ולהכי נקטי יורשי האב ובה"א נכסי' בחזקתם וכתוב' בחזקת' יורשי הבעל וכו'. כך הגרסא במקצת הספרים וכן נראה שגורס רש"י ז"ל במס' כתובו' ולפי' ג' לתלתא בבי קת' נכסי צאן ברזל בחזקת' ולא פי' בחזקת מי ובב' בתרא נחלקו בה גבי נפל הבית עליו ועל אשתו ואסיק בר קפרא שהם בחזקת שניהם ומאי דלא פרישו לה בגמ' דהכא משו' דסמיכו על פי' דפרישו בגמ' התם ויגיד עליו רעו בודאי דתנ' גופיה לא בריר ליה דין חזקת נכסים דאי לא למאן דפריש התם שהם בחזקת הבעל ליערבינהו וליתנינהו בהדי כתוב' ולמאן דסבר שהן בחזקת האשה ליתנינהו עם הנכסים הנכנסים ויוצאי' אלא ודאי כדאמרן וכ"פ בתוס' שם וכתובה דהיינו עיקר כתוב' ותוספ' בתזקת יורשי הבעל ונכסי מלוג בחזקת יורשי האב. והקשו על גרסא זו מ"ש מרישא דכייל להו לנכסי צאן ברזל בכלל כתובה כדפירשתי והדר פליג להו וקרי להו נכסים סתם ולאידך קרי כתובה הל"ל בהו בפרט נכסי צאן ברזל כדפריש באידך ותו דבכה"ג הוה לי' לפרושי בנ"מ בחזקת מי ולא לסמוך על סוגיי' דבבא בתרא דהכי אורח' בעלמא וי"ל והיא גרסת הגאונים ז"ל נכסים בחזקת' כתובה בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסים ויוצאים עמה בחזקת יורשי האב ולפי גרסא זו לא קת' אלא תרי דיני וכלל ואח"כ פרט הוא וה"פ נכסים אלו יעמדו בחזקת' מן הספק כיצד כתוב' דהיינו עיקר ותוספת ונכסי צאן ברזל בחזקת יורש' הבעל ונכסי מלוג בחזקת יורשי האשה וצ"ע ובגמרא נפרש ב"ה:

גמרא מ"ש רישא דלא פליגי ומ"ש סיפא דפליגי פי' קושיי' על דב"ש מ"ש דברישא דלא פליגי ומודים שהנכסי' בחזקת' ומ"ש סיפא דפליגי ואומר שחולקים ואפילו למאי דס"ד השתא דב"ש אכולהו נכסים פליגי בסיפא מ"מ קושייא בנכסי מלוג דסיפא לרישא שהיא בנכסי מלוג שנפלו לה נכסי מלוג הם והיינו דלא ק' מב"ה לב"ה ובחזקת שלה מוקמי' להו וכדפי' רש"י ז"ל שלא כאותו פי' אחר ואינו מחוור לי ואע"פ שאין הלכה כב"ש כדאי הוא לעורר על דבריהם כדאמרי בכל דוכתא מ"ט דב"ש וזה פשוט:

וגירסת הגאונים ז"ל ומקצת הספרים אמר עולא רישא דנפלו לה כשהיא ארוסה וסיפא דנפלו לה כשהיא נשואה ואיני יכול להלום גירסא זו דלפום האי גירסא כולה מילתא תליא בנפילת הנכסים אימת נפלו לה בין שהיא עכשיו יבמה מן האירוסים או מן הנשואים וא"כ למה הוצרך רבא לפרש דזיקת אחותה עושה ספק ארוסה וזיקת נשואה עושה ספק נשואה ואם נאמר דעולא תרתי קאמר שנפלה לה כשהיא ארוסה בחיי בעלה והיא עדיין יבמה מן האירוסי' וסיפא דנפלו בחיי בעלה כשהיא נשואה והיא יבמה מן הנשואי' הו"ל לפרושי כי אין זה במשמעות לשונו ועוד דבכולה שמעתין לא משמע דאיכא דמוקי' לה לסיפא כשנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל אלא אביי בלחוד הוא דחדית ליה ופריך עלה רבא ולא אשכחן דפליג עליה דעולא כדפי' לאביי והנכון כדפרש"י ז"ל וכ"כ בתוס':

רישא דנפלו כשהיא ארוסה וסיפא דנפלו לה כשהיא נשואה פי' רישא ביבמ' מן האירוסים וסיפא ביבמה מן הנשואי' ולענין נפילת הנכסים לא פריש כלום דמוקי' לה למתני' כפשטא שנפלה לה כשהיא שומרת יבם:

וקסבר עולא זיקת ארוסה עושה ספק ארוסה פי' לכתחילה והוקש' לו לרש"י ז"ל מאי ספק עושה זיקתה בנכסים אלו הא אין זיקא עוש' בהם כלום דכשם שמוכרת ונותנת בחיי' וקיים כך אם מתה יורשה דבהכי מפרקי' מתני' דכשם שמוכרת ונותנת וכו' ותי' רבינו ז"ל דהל"ל זיקת ארוסה אינה עושה כלום אלא משום דלא נטעי לומר דאפילו חליצה לא בעי ונה"ק שעושה ספק ארוסה ואין התי' מחוור ויותר היה לו לומר דאיידי דנקט זיקת נשואה ספק נשואה נקט בהא ספק ארוסה והנכון יותר דקושטא דמילתא נקט דזיקת ארוסה או נשואה ספק הם דלא ידעי' או ייבם או יחלוץ ואם דינא כארוסה או כנשואה דעלמא או לא ובארוסה שכחה יפה וכח הבעל גרוע והיא חשובה מוחזקת גמורה בנכסים שהרי אם מכרה ונתנה קיים. השתא שהיא ספק פקע זכותו שאין ספק כדאי למחות בידה כלום ולפי' מוכרת ונותנת וקיים אבל בנשואה שכחו של בעל גדול אף כשזיקת' ספק יש לייבם צד זכות בנכסים והם כנכסי' העומדים בספק ולב"ש חולקי'

ככל ממון המוטל בספק ולב"ה מספקא מוקמי' להו בחזק' דידה עדיפא מידו כיון שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וכיון שכן אם מתה הוי בעל לגבי יורשיה כספק יורש לגבי ודאי יורש והה"נ אם מכרה ונתנה בחיה שאינו מוציא מיד הלקוחות לב"ש אלא מחצה ולב"ה אינו מוציא כלום. ומיהו לכתחלה לא תמכור לד"ה כיון שיש בהם ספק נשואי דיבם. וכתב הרמב"ן ז"ל דהא דאמ' עולא דזיק' ארוסה עושה ספק ארוסה לענין שמוכרת ונותנת לכתחלה קושטא הוא וליכא מאן דפליג עליה בכל שמעתתא ולא מהאי טעמא איפריך כלל וכיון שכן הלכה היא. ולא תימא בנכסי' שנפלו לה כשהיא שומרת יבם אלא בנכסים שנפלו לה כשהיא תחתיו דארוסי ומדטעמ' דפי' ר"י ומאי דפרש"י ז"ל דמימר' דעולא כשנפלו לה כשהיא שומרת יבם משום סיפא דנשואה נקטה ולא משום רישא וכן דעת רבותי ועיקר:

דף לח:

אמר ליה רבא אדמפלי' בחזק' (**בגופ' וכו'**) ע"כ סבר אביי דאליבא דב"ה ידו של בעל מחיי' בנכסי' כיד האשה בשוה ואפי' כשמת הבעל הורע כחו שהיא ספק נשואה וידה עדיפא מידו ולפי' נכסים בחזקת' אבל לב"ש ידו עדיפא מידה בחייו ובשמת ואחתי ליה לייבם חדא דרגא הוי ידו כידה ולפי' חולקים ורבא אמר דלכ"ע ואפי' לב"ה ידו של בעל עדיפ' מידה ואם נפלו לה כשהיא תחתיו דבעל אף ב"ה מודים דחולקי' דה"ל ידו של בעל כידה וה"נ פליגי אביי ורבא בהא ברישא פי' אעפ"י דאביי סבר ידו כידה ורבא סבר ידו עדיפא מידה ואמרי התם דנפקא מינה לשומרת יבם והיינו כדאמרי:

דף לט.

אלא אידי ואידי כשנפלו לה כשהיא שומרת יבם רישא דלא עבד בה מאמר פי' דלא עבד בה מאמר קודם שנפלו לה הנכסים וכדפרש"י ז"ל דאעפ"י דלבתר הכי עביד בה מאמר מ"מ כשנפלו בזכותה נפלו ולא בזכותו שאין זיקה עושה כלום בנכסים וה"ל כשנפלה לה עד שלא תתארס ונתארסה שמוכרת ונותנת וקיים לד"ה:

סיפא דעבד בה מאמר פי' קודם שנפלו לה נכסים ולב"ש כיון דמאמר קונה עושה ספק נשוא' לחלוק בנכסים ולב"ה אינו עושה כלום שאינו אלא מדבריהם ולפי' אומרים ב"ה שהנכסים בחזקתם ואפילו לאחר מיתה ואפשר דלב"ש בחיים אינה מוכרת כלל כיון שעומדת לכנוס אין לה למכור כלל ומפני שמתה דלא קיימא לכניסה אין ליבם אלא מחצה ולהכי קתני מתה תדע דבסמוך אמרי' דלאביי קשיא מתה דה"ה בחייה ולפירות

אלא לרבא ל"ק מתה והיינו מהאי טעמא דאמרן ולפום האי אוקימתא לגבי נכסי צאן ברזל שהם כנכסים שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל דינו של יבם בהא כדינו של בעל שהרי אם פחתו פחתו לו ג"כ ובהא לא אחתי שום דרגא והדין בהם בכאן כפי הדין שאמרו בבא בתרא גבי נפל הבית עליו ועל אשתו וקי"ל כבר קפרא דאמר יחלוקו ועוד יש אחרת דבין מחיים לאחר מיתה אליבא דרבא דדוקא מתה שהללו באים ליירש אבל בחייה לגבי פירות אין לו בה' כלום דהויא איהי ודאי ואיהו ספק והיינו דאמרי' דלרבא ל"ק מתה וכדפרש"י ז"ל ובתוס'. ויש במשנתי' ג' דינים כדכתי' לשיטת רש"י ז"ל בפי' דמתני' לעיל וזו שיטת קצת רב"ה ז"ל אבל רב אלפס ז"ל והגאון ז"ל הולכים בשיטה אחרת דאביי אמר דלכ"ע ידו של בעל כידה. וב"ש סברי דכיון דיד שניהם שוה דמחיים ה"ה לגבי יבם וכיון שכן חולקים בין בחיים ולפירות בין לאחר מיתה ולגופא וב"ה סברי דמחיים דבעל יד שניהם שוה ומינה דכי היכי שאם מתה היא נתרוקנת זכותה לבעל כך כשמת היא נתרוקן זכותו לאשה וכלן לחזקתה בין לפירות בין לגופא בין מחיים בין לאחר מיתה. ומתה לאו דוקא היה בחיים ולפירות ורב סבר דודאי ידו של בעל עדיפא מידה מחיים וכשמתה היא נתרוקן לבעל זכותה אבל כשמת הוא לא נתרוקן זכותו וכיון דאיכא יבם דקאי בהדיא הילכך אי כשנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל אפילו ב"ש מודי' שהנכסים בחזקת יבם מחיים ולאחר מית' וכי פלוג כשנפלו לה כשהיא שומרת ובדעבד בה מאמר ופלוגתא במאמ' כדפי' ר"י לעיל מעתה לגבי נכסי צאן ברזל דלכולי עלמא הוי נכסים שנפלו כשהיא תחתיו דבעל לד"ה נכסים בחזקת יבם וכדת' כתובת' בחזקת יורשי הבעל ויש בכללן אף נכסי צאן ברזל ומתני' תרי קתני בלחוד ומה שנחלקו בבבא בתרא בחזק' מי מפני שלא היה שם יבם אבל בכאן שיש יבם הא ודאי יבם במקום בעל קאי בנכסי צאן ברזל ק"ו בנכסי מלוג שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וזה כפי הגירסא והפי' שפיר' במשנתיה לשיטת הגאונים ז"ל ולזה הסכימו גדולי רז"ל והוא הנכון:

נמצאת למד כפי פסק הלכה לשיטה זו דנכסי צאן ברזל לעול' בחזקת יבם וכן נכסי מלוג שנפלו כשהיא תחתיו דבעל אבל כשנפלו כשהיא שומרת יבם בין שעשה בה מאמר בין שלא עשה בה מאמר הרי הם בחזקתם ומוכרת ונוטלת לכתו' ואם מתה אין היבם יורש בהם כלום וכל זה ביבמה מן הנשואין אבל ביבמה מן האירוסים אפי' נפלו לה נכסים כשהיא תחת הארוס אין ליבם בהם כלום לא בחיים ולא לאחר מיתה אם מתה כשהיא שומרת יבם כדפרישׁ עולא לעיל דההי' ד"ה היא כדפרי' לעיל והפסק הזה אליבא דרבא דקי"ל כותיה דאביי ורבא הלכה כרבא בר מי"על קג"ם דאע"ג דאמר רב אשי דזיקה נמי מתני' כוותיה דאביי ה"ק לא מתה דלא קשה לרבא כיון דכן לא מבטלי' משום דהא הכלל

התפוס בידינו כן אביי ורבא דהלכה כרבא. ונכסי צאן ברזל בחזקת שניהם כדפסק בר קפרא בפ' מי שמת וכן נכסי מלוג שנפלו לה כשהיא תחתיו בחזקת שניהם וחולקים וזה ההפרש שיש לענין הפסק בין שיטת רש"י ז"ל ושיטת רב אלפס אבל בשאר הדיני' הכל דין א':

מאי לאו ברשות יבם ויוצאים מרשות הבעל וא"ת והא גבי נפל הבית עליו ועל אשתו דליכא יבם כלל וקתני האי לישנ' וי"ל דהתם אגב גררא נקטיה:

ואע"ג דקתני מתה אדמפלגי במתה לפלגו מחיים ולפירות פי' אלא ודאי מתה דנקט דוקא דאילו מחיים ליתיה להאי דינ' וכדפריש לעיל ויש למ"ה ז"ל בהלכה זו שטה אחרת משונה קצת משיטת הראשונים ז"ל והיא כתובה בחדושין הארוכי' שלי:

בחליצה אין בגט לא פי' אף בחליצה אין בגט לחודיה לא דאילו בחליצ' לחוד' לא ס"ד דא"כ ביאה מאי אהני מי גריעה מאמר דצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו אלא ודאי כדאמרן מורי הר"ם ז"ל:

איתמ' ביאת קטן וחליצת גדול פירש"י ז"ל דלאו קטן ממש אלא גדול הוא בשנים וסימנין אלא דכפי אחיו הגדול קורא אותה קטן דאילו קטן ממש הא לאו בר יבום הוא לר"מ שמא יסריס וסוגיין לר"מ נמי היא מדאמרי' דשהויי מצוה לא שהינן להמתין עד שיגדיל ואילו לרבנן לא בעי שהויי והמתנה כלל וזו אינה ראיה לפי דלעולם אימא לך דהכא בקטן ממש שהוא בן ט' שני' ויום אחד דביאתו ביאה והא דלא בעי שהויי והא דקתני ובקטן עד שיגדיל מיירי בקטן פחו' מבן ט' שאין ביאתו ביאה ומה עד שיגדיל עד שיהא בן ט' שנים ויום אחד שהוא נדון כגדול לענין יבום אבל יש להדיא ראיה לפי' רבי' ז"ל מהא דאמרי' בסמוך ת"ש לא רצה מהלכי' אצל כל האחי' אלמא ביאת קטן עדיף ואם אית' דביאת קטן דאמרי' קטן ממש הוא פחות מבן י"ג שנה ויום א' מנא ליה דמתני' באחים קטנים מיירי דילמא כולם גדולים אלא שזה גדול מזה אבל ביאת קטן בן ט' שנים ויום א' אין מחזירין אחריו ומיהו גם לזו יש לדחות דאנן משמע לן דכי קתני מחזירי' על כל האחים שראוין ליבום פי' ולרבנן קטן בן ט' שנים ויום א' בר ייבום הוא ולפרש"י ז"ל ק"ק כיון דקי"ל כרבנן היכי נקטי' לה לסוגייא כר"מ דלית הלכת' כוותיה וי"ל משום דאפי' לרבנן נהי דפחות מבן ט' ביאתו ביאה לקנות ביבמה לא משמע דתהוי עדיפ' מחליצת גדול אבל בתוס' פי' שמעתי' כפשט' בקטן בן ט' שנים ויום א' וכן נראה ולב"ה פחות מבן ט' שנים אין ביאתו כלום ולא חליצתו ומ"מ סוגיי' כמ"ד מצות ייבום קודמת למצות חליצה דאי לאו היכי אמרינן דביאת קטן עדיפי מחליצה דגדול אלא ודאי כדאמרן ומכאן ראיה לפסוק דמצות יבום קודמת למצות חליצה:

אמאי חוזרי' אצל גדול פי' דבשלמא אי אמרת דמתני' לא רצו לייבם אבל לחלוץ רוצי' חוזרים אצל גדול לחלוץ דמצו' בדידיה טפי אבל לדידך דאמרת שלא רצה לחלוץ מה חוזרים עוד אליו ופרקי' דחוזרי' בו למכפייה שיחלוץ מיהת ופרכי' וניכפיינהו לדידהו פי' ונכפיינהו לדידהו ולא נטרח בי דינא זימנא אחריתי ופרקי' כיון דמצוה בגדול לדידי' כייפי' לעשות מצוה כל היכא דאיתיה כי ליתי' לדידיה כייפינן למאן דאיתיה וגדול גדול קודם לכוף כיון דגדול גדול קודם לחלוץ כדכתי' לעיל בפ"ד אחים:

דף לט:

ת"ר (**בגירסת' תנן התם**) **מצות יבום קודמת למצות חליצה וכו'** חזרו לומר מצות חליצה קודמת למצות יבום אמר רב אין כופין פרש"י דאסיפא קאי דאע"ג דמצות חליצה קודמת אי תרוייהו ניחא להו אין כופי' אותם לחלוץ אבל ר"ת ור"ח ז"ל פי' דארישא קאי דאע"ג דמצות יבום קודמת אין כופי' עליה אם לא רצו לייבם אלא לחלוץ אבל אסיפא דאמרו מצות חליצ' קודמת דילמא פגע בערוה וכופין לחלוץ והא דמייתי ראיה דרב יהודה סבר אין כופי' מדאמרינן ליה אי ניחא ליה לייבומי יבם ק"ל מנא לן דלמ"ד מצות יבום קודמת אין כופי' דילמא משום דסבר מצות חליצה קודמת ומש"ה אין כופי' י"ל דודאי למאי דקי"ל מצות חליצה קודמות כופי' היו אלא לפי שהיו מכירין בהם שהיו מתכוני' לשם מצוה לא היו רוצים לכופן ואומר להם אי ניחא ליה ליבומי יבום בדורות הראשונים ואלו היו כופי' בדורות הראשונים על מצות יבום לא היו אומר אי ניחא לך:

ורב יהודה דאיתקין בגיטין למימר אי ניחא לך בדורות הראשונים למילתא בעלמא דמוקמי' להו ולקיומי פשטיה דקרא בפר"ת ז"ל וכל זה דוחק ולישנא דנקט רב לומר ואין כופי' משמע דאסיפא שזה לשון אע"פ היא והיינו דקאמר אעפ"י שחזרו לומר מצות חליצה קודמת מפני חשש זה שאינם מתכוונים למצוה מ"מ אין כופים מפני כן לחלוץ ואתיא כולה סוגייא כפשטיה ומיהו כתב רש"י ז"ל שאם היבמה נותנ' אמתלא לדברי' שאין היבם הגון לה כופי' אותה לחלוץ אע"ג דלא ניחא ליה וכדאמרי' יבמה שנפל' לפני מוכה שחין אין חוסמין אותה ומוכה שחין לאו דוקא אלא ה"ה לכל שאינו הגון לה וכדאמרי' נמי בפ' אעפ"י שיבמה שנפלה לפני אח בורסקי שיכול' לומר לאחיך הייתי רוצה לקבל ולך אי איפשי לקבל וכדאמרינן נמי שאין כותבי' אגרת מרד על שומרת יבם ומכל אילן טעמי כייפינן ליה לחלוץ ושקלא כתובה זו שיטת רבינו ז"ל ולא נהירא דשאני התם דמוכה שחין או בורסקי שכופים אותו להוציא בעלמא ומנא לן דהנהו לאו דוקא וה"ה לאמתלא אחרת ועוד דמהתם משמע שיכולה לומר כן ואין סותמים לה טענותיה

לכוף אותה ליבם אבל היכי משמע מהתם שכופי' אותו לחלוץ ובאידך נמי דפסקינן הלכתא שאין כותבים עליה אגרת מרד להפסיד' כתובתה אבל לכוף אותו לחלוץ מנא ליה תדע דההיא אפילו בשלא נתנה אמתלא אמרי' שאין כותבים עליה אגרת מרד ור"י ז"ל ואחרים מב"ה ז"ל כתבו שאין כופי' לחלוץ אלא במוכה שחין ובעל פוליפוס וכל אותם שכופי' להוציא באשה דעלמא וגם בזה י"א דאין כופי' כי היאך כופי' לחלוץ והכתוב תלה בדידי' ואי משום דרב ששת דיבמ' שנפל' לפני מוכה שחין שאין חוסמין ההיא שלא לכופה אם רוצה להתעגן. ויש מביאים ראיה לזה דאמרינן גט מעושה כשר חליצה מעוש' פסול' והא ודאי גט מעוש' דכשר היינו באותם שכופי' להוציא ודכוותה אמרינן דחליצה מעושה פסולה ואין ראיה זו כלום כדמוכח בהדיא בפ' מצות חליצה מ"מ כן שורת הדין נותנת לפי פשוטן של שמועו' שאין לנו כפיה לחלוץ בכל שרוצה ליב' אלא שמטעי' אותו כל מה שאפשר דחליצ' מוטע' כשרה ומיהו כשאינו רוצה לא לייבם ולא לחלוץ כו' פי' אותו לכנוס או לפטור כדאיתא במתני' לעיל. ומיהו לרש"י ז"ל שפי' דהא דקאמר אין כופין לחלוץ כששניה' רוצים לייבם ותימא לי כולי האי דהא אעפ"י שהיא רוצה לחלוץ אין כופי' אותו כשלא נתנה אמתלאה לדבריה כדפי' הוא ז"ל דאילו כשנתנה אמתלאה כופי' אותו וי"ל דמ"מ מתני' דקתני מצות חליצה קודמת למצות יבום לא מיירי אלא בבאין לעשות בין חליצה בין יבום ושואלים מי ראוי להקדים דאמרי' להו מה שראוי להקדי' והיינו דפריש רב דווקא קדימה שמשום מצות חליצה אבל אין לנו כפיה משום זאת כיון ששניה' רוצים ביבום שגם זה מצוה:

דף מ.

אינו אלא כאחד מן האחי' מבעי ליה סד"א הואיל ואפסדה מיבם פי' לא קאמרי' דלעולם אתא תנא לאשמועי' שלא יפסד חלקו ולא פשיטא הוא דסד"א הואיל וכו' :

והא דתנן הכונס את יבימתו זכה בנכסי אחיו פי' דיקום על שם אחיו פי' דיקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם וא"ת למה לן למיסב עלה הרי קם וי"ל דתנא דמתני' אתא לאשמועי' שזכה בנכסי' ואע"פי שיש שם אב שהוא נוחל בעלמא להכי פרישנא טעמא דיקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם וכיון שכן יש במשמעו אעפ"י שיש שם אב ורש"י ז"ל נשמר מזה ופי' במשנתי' דה"ק זכה בנכסי' אעפ"י שגרשה בו ביום וכיון שכן להכי אצריכיה לומר יקום אמר רחמנא והרי קם ומיהו אמרי' בירושלמ' שאם היא אסורה לו שאינו רשאי לקיימה אפי' מדרבנן כגון ב' יבמו' שעשה מאמר בזו וכנס לזו לא זכה בנכסי':

על שם אחיו כתיב וכיון דלא שקיל תו לא שקיל ותי' רבתי הוא דהאי מאי דשקיל אחרי כן בנכסי אביו על שם אחיו הוא שנוטל חלקו וחלק אחיו וי"ל דהיינו מאי דאמרי' דעל שם אחיו משמע לאחיו כשמת דהא על אחיו הרי הוא כתב בנחלת אחיו כדגמרי' בג"ש בפ' כיצד וא"כ הראוי לנחול אותו כשימות ולא שיטול חלקו כשימות אחיו אחרי כן:

היכא דאיכא אב לא תתקיים מצות יבום פי' דכולה פרשה תלויה זו בזו ומהדרי מידי בנחלה תלה רחמנא כלום' לא תלה אלא נחלה ביבום:

פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים וא"ת והא כמה אמוראי דפסקו לעיל כר' יהודה והיכי מתמהי על מאן דפסק כרבנן שמתרצי' דכיון דלא אמר הלכה כחכמים משמע לן דקסבר דליכא מאן דפסק הלכה כר' יהודה ולהכי אמר ליה לפי דבריך אינך צריך לפסוק כלום דהא יחיד ורבים הלכה כרבים ואינו מחוור והנכון דאפי' איכא כמה אמוראי דפסק' הלכה כיחידאה כל היכא דתנא לה סתמא כל כמה דלא נפסק כיחידאה מסתמא משמע לו דס"ל דהלכת' כרבנן ואינו צריך לפסוק כדבריהם:

ולמאי דאפכת אפכת שפיר פי' כיון ששנו הלכה כרבי יהודה שפיר אפכת לומר אין הלכה כר' יהודה האי לישנא עדיף טפי מלמימ' הלכה כחכמי' או כי היכי דתיפוק מדברי הפוסק הלכה כר' יהודה או משום דלא תשנה הרבה בגרסא שאמרו לך ומפני זה כפל רב נחמן לשונו לומר למאי דאפכת שפיר אפכת ופסקו רבוותא ז"ל הלכה כרב נחמן דבתרא:

דף מ:

איבעי להו גזרו שניות וכו' וליתני האחין מותרין בכולן פי' ליתנינהו לכלהו אמה ואם אמה ואם אם אמה וליתני האחין מותרין בכולן והשתא הוי תאני כוליה איסורא וכוליה היתירא קשיי' פי' דודאי ק"ק דהכי הוה עדיף לברורי ומיהו למאי דק"ל דגזרו שניות כעריות כדאסיק לקמן דאמרי' דפשיט' ליה לתנא שגזרו שניות כעריות והא רמיזא לה במתני' דדחויי כדלקמן דדחי ליתנינהו ומ"ה לא בעיא לתריצו הכא וקתני עריות לחוד משום היתרא דאחין מ"ה רב"ה ז"ל:

מאי לאו משום דהויא ליה כלת בנו וא"ת וכיון דמשום מיתנא מיתסרן היכי איצטריך תנא למתנא משום חולץ לחוד י"ל דאע"ג דלא צריך להא אצטריך למילף מינה לעריות ושניות דעלמא דשייכי משום חולץ לחודיה כגון בן בנו או אחיו מן האם או אבי אמו:

ופרקי משום מיתנא דהויא לה כלת בנו פי' ואיסור קורבא דאית לה מני ואזיל אע"ג דהשתא לא איירי אלא משום מאי דאסירא משום חולץ:

אמימר מוקים לה בבר ברא דאבא פי' דהא דקתני ובבנו ובנו לאו אחולץ קאי אלא על אביו דקתני רישא קאי והכא קאמר ואסורה באביו ובבנו של אביו שהוא החולץ ובן בנו של אביו שהוא בן החולץ והיינו דפרכי דא"כ היינו אחיו ובן אחיו דקתני בתר הכי:

אמימר אוקים לה משום חולץ פי' משום אבי אביו וקסבר גזרו שניות כעריות וא"ת אמאי לא מתרצי' כדלעיל דמוקים לה בבר ברא דאבא י"ל דהא לא אפשר דבנו ובן בנו של אביו דבר תורה והכי קתני להו ר' חייא כ"ד שהם שניות מדברי סופרים ועוד דהא תני אחיו ובן אחיו וכ"ת דהנהו אחים מן האם כדאיתא לעיל הא ליתא דהא קארי להו דבר תורה אלמא מאחים מן האב הנאסרי' משום מיתנא דבר תורה הם וזה ברור וכיון דקי"ל כאמימר קי"ל נמי שגזרו שניות כעריות והא אסיקנא נמי בסמוך הכי:

מתני' מותר אדם בקרובת צרת חליצתו ואסור בצרת קרובת חלוצתו פי' כגון צרת אחות חלוצתו ופי' רש"י ז"ל אפי' כשהיתה אחות חליצתו נשואה לאיש נכרי ומת הנכרי כשם שאסור באחות חלוצתו כך אסור בצרתה והקשו עליו דהא אין צרה ערוה אסורה אלא מאח ואפי' באחות גרוש' ואחות אשה כה"ג שנשאת לנכרי מותרת וגדולה מזו גרושה עצמ' שנשאת לנכרי והיאך יאסר בצרת אחות חלוצתו בכה"ג:

הא ודאי כד ניים ושכיב רב אמרה להא אלא פי' כגון שני אחין נשואין פי' אחיות לאה ורחל מת ראובן וחלץ יהודה לאשתו ואח"כ מת שמעון הרי הוא אסור ברחל משום אחות חליצה דרבנן ואסור ג"כ בצרתה וחולצת ולא מתייבמות וכדאיתא בפ"ד אחי' דף כ"ז:

גמ' אמר רב טובי בר קיסמא (י"נ קיסנא) אמר שמואל הבא על אחות חליצה הולד ממזר פי' סבר כר"ל דאמר בפ"ק דצרה כדקיימא קיימא באיסור אשת אח ולא כר' יוחנן דאמר התם דחליצה שליחותה בכלהו עבדא ולית בהן אלא משום לא יבנה אא"ב צרה בראי קיימא משום הכא שרי באחותה פי' דלא חשיבא הא כחליצה למיסרא באחותה משום אחות חליצה ואחות אשת אח היא דשריא בכל דוכתא:

לימא תהוי תיובתא דר' יוחנן ותסברא פי' דראייה דמתני' ראייה היא וכי אחות חליצה דאוריתא היא פי' כי היכי תקשי לך למה אינו אסור באחות צרת חליצה כמו באחות חלוצה כלומר הא אין איסור זה אלא מדרבנן ובחליצ' גופא גזרו בצרתה לא גזרו:

מ"ש רישא ומ"ש סיפא הא דאזלה בהדא לבית דינא גזרה בו רבנן הא דלא אזלה בהדא לבית דינא לא גזרו בה רבנן זו גרש"י ז"ל ופי' הוא ז"ל דהשתא על מתני' הוא דשיילי' לברורא מ"ש דשרי תנא בקרובת צרת חליצתו דהא תרוייהו נכריו' נינהו והיא וצרתה נשואות לנכרי ומהדרינן בקרובת חלוצתו דהיינו אחותה או אמה אזלה בהדא לבית דינא לעשות צרתה כחליצה וסבורי' העם שזו היא חלוצתו ואי שרית בקרובותי' אתו למשרי

קרובות חליצ' עצמה אבל צרת חליצ' לא אזלא בהד' לבי דינא וליכא למגזר בקרובותי' ואין פי' זה נכון חדא דאי להאי חיישי' תהא אחות חלוצה אסור' לעולם ואפי' לאחר מיתת חלוצתו וכיון דסבורי' העם שהיא חלוצתו אם אתה מתיר' יתירו חלוצה עצמה וכ"ת ה"נ והא אנן תנן ובאחות' בזמן שהיא קיימ' ולזה אפשר לומר דלא עדיפא אחות חלוצה מאחו' גרוש' דשרי' לאחר מיתה. ועוד אמאי אחין מותרי' בקרובותיה ועוד דזמנין דאזלא צרת' בהדה לבי דינא דלא ידעי למאן מינייהו חלץ ובדידה שייך למיטעי דאמרי לדידה חלוץ כיון דידעי דנפלה קמיה ועוד שלפי פי' הנכון שפי' במשנתי'. אין אנו צריכי' לשאול מפני מה אסרו צרת קרוב' חלוצתו כי לא אסרוה אלא כשנשאוה לאחיו דהויא לה כצרת אחות גרושתו שהיא צרת ערוה במקום מצו'

והנכון כמו שפי' בתוס' דאסוגיי' דלעיל קיימי כיון דמדאוריית' צרה כחלוצ' דמיא למיקם בלא תעשה לחוד כשם שגזרו חכמים על קרובת חלוצה למה לא גזרו על קרובת צרת חלוצה וגרסי הכי הא דאזלא בהדה לבי דינא גזרו בה והא דלא אזלה בהדא לבי דינא לא גזרו בה כלום שלא רצו לגזו' אלא בחליצה גופה שהלכה עמו לב"ד ונעשה בה מעשה דה' דמיא לגרושה דאוריית' שנעש' בה מעש' וא"ת ולה"פ היכי שייך לישנא דרישא וסיפא דנקטיה לכולה בעיין על מה ששנינו שהיא מותר בקרובת צרת חלוצתו ומ"ש רישא וסיפא אית בה י"ל דברישא דמתני' קתני שהוא אסור בקרובת חלוצה ועלה קאמרי מ"ש רישא דאסר קרובת חלוצה ומ"ש סיפא דקתני מותר בקרובת צרת חלוצתו ונוסחאות יש דלא גרסי אלא מ"ש כלומר מ"ש צרה מחלוצ' גופא והכל הולך אל מקום א'

ולענין פסק אע"ג דשמואל כר"ל הלכה כר' יוחנן דהא דאמרי' ר"ל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן כללא דוקא הוא אע"ג דאיכא אמוראי דקיימי כוותיה וכן כללא דאביי כדמוכח בכמה דוכתי וכפי' רב אלפס ז"ל ולא כדברי הראב"ד ז"ל שפוסק כר"ל משום דשמואל קאי כוותיה:

דף מא.

משום ר' יהודה בן בתירא אמרו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה פי' דסבר יש זיקה ואפילו בתרי כדאמרי' בפ' כיצד דליכא לפרושי טעמי' משום דאין זיקה ואסור לבטל מצות יבמין דלמאן דסבר הכי כיון שקדש אחותה נפטרה יבמה ממנו והלכ' לה ומותר לאלתר באשתו שקדש:

עד שיעשה אחיך הגדול מעשה פי' או שיחלוץ או שייבם וגדול לאו דוקא אלא דנקיט הכי מפני שמצו' בו ודוקא במעשה אחיו ביבמתו הוא דפקעא זיקת' מיניה אבל משום נשואי' דעביד באחות' לא פקעי כדכתיב לעיל ולפיכך צריך להמתין:

אימא אבל פירוש דלשון וכן הוא כמו באמת מלשון כן בנות צלפחד דוברות ולשון אבל כן בהרבה מקומות אבל שרה אשתך:

איבעיא להו מתה אשתו מהו ביבמתו פי' אריש קאי דקתני מתה יבמתו מותר באשתו דהשת' עסקי' שמתה אשתו בחיי אחיו דלא אידחייא יבמה מהאי ביתא ולא נפטרה לשוק אבל בסיפא דקתני מת היבם יוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה ליכא למימר שאם מתה אשתו יהא מותר ביבמתו דכיון דהשת' ליכא יבם אחרינא אלא הוא כי נפלה קמיה לחוד אידחיי' מיניה לאיתסורי עליה משום אחות אשה דהא קדושי אשתו דאוריית' נינהו וכיון שנאסר עליו באותה שעה נאסר' עליו עולמית. מאי טעמא דרב דשרי פירוש דטעמא דמאן דאסר ברור הוא דקסבר דכיון דנאסר עליו שעה א' נאסרה עליו עולמית:

משום דהויא יבמה בשעת נפיל' ונאסר' כשקדש אחותה וחזרה והותר' כשמת' אשתו תחזור להתירה הראשון וא"ת ואליבא דרב למה ליה למינקט שהותרה בתחלה דהא שרי בריש כיצד אף כשנאסרה בנפילתה ואח"כ הותרה י"ל דהת' דאיסור' משום זיקא דרבנן אבל בזו שאיסורה דאוריית' משום קדושי אחותה אילו נאסר' איסור זה בתחלת' לא היה לה התר כדאמרי' התם בהדי' דמודה רב באיסור דאוריית':

לבתר דנפק אמר אמאי לא אמרת ליה ר' אלעזר היא דאמ' וכו' פי' ואנא דאמרי כרבנן דפליגי עליה דתניא המגרש אשתו והחזיר ומת משום ר' אלעזר אמרו חולצת ולא מתייבמת והתם בפרק ב"ש איתמרו ביה תרי טעמי איכא מאן דאמ' כר' אלעזר מספקא ליה דילמ' נשוא' הראשון מפילין כיון שגרש' נאסר' על אחיו משום אשת אח ושוב אין לה היתי' או דילמא מיתה מפלת ולא נאסרה על אחיו לאחר נפילה:

ואיכא מאן דפריש דפשיט' ליה לר' אלעזר דמיתה מפל' והא מדינא שריא ליבם אלא דגזר גדול' אטו מגרש את אשתו קטנה שהשיאה לו אביה שגירושיה גמורים מן התורה וקיימא באיסור אשת אח ואין חזרתה אלא מדרבנן ואינה יבמה מן התורה כלל אלא אשת אח שלא במקום מצוה וסוגיין הכא ללישנ' בתרא דאיסורא של זו אינו אלא מדרבנן גזירה אטו קטנה והויא לה יבמה שהותרה בשעת נשואין ונאסרה כשגרשה וחזרה והותרה תחזור להתירא הראשון דאילו ללישנא קמא איסור דר' אלעזר משום חשש איסור תורה

דנשואין הראשוני' מפילין ובאיסור תורה מודה רב שלא תחזור להתירה הראשון והא דנקטי' לה סתמא משום דלישנא בתרא דאמרן עיקר לרב אשי ותניא כוותיה:

וא"ת ולהאי לישנא שייך שפיר לישנא דהותר ונאסרה דמהו התר דתחלת' כיון דמיתה מפלת וי"ל דאה"נ מיהו לרב לא שאני ליה בהא כדאי' בפ' כיצד ועוד דדייקי לישנא דר' אליעזר דתני התם הואיל ועמדה עליו שעה אחת באיסור אלמא לא שאני ליה בין שנאסרה בתחלת' או שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה והא דאותביה רב המנונא לרב מברייתא דג' אחין הקשו בתוס' אמאי לא אקשי' ליה אמתני' דד' אחי' שנים מהן נשואין שתי אחיות ומתו הרי אלו חולצות ולא מתייבמות כדאותיב מיניה ר' יוסי בר חנינא לר' יוחנן בריש פ' ד' אחי' (דף כ"ז) וי"ל דרב המנונא בתרא הוא והוא ידע ר' יוחנן לבר מהלכתא ואמר אחיות איני יודע מי שנאה. א"נ דאי מהתם ה"א משום דבחיי אחותה ואסור לבטל מצות יבמין אבל הכי דלאחר מיתה וליכא למימר הכי שרי וא"ת והתם בפ"ד אחי' אמאי לא אותבוה לר' יוחנן מהאי י"ל משום דהא דמתוקמא כר' אלעזר כדאיתא התם בהדי':

הדר אמר רבא אימור כר' אלעזר דבשעת נפיל' לא חזא דמקמי מיתת אחין איתסר' עליה ובההיא הוא דאסר ר' אלעזר גדולה אטו קטנה ולדידיה ליכא איסור נפילה כלל ולהכי שרי אבל היכא דחזיא בשעת נפילה כי הא דידן מי שמעת ליה לר' אלעזר דאסר ופליג עליה דתימא אנא דאמרי כרבנן הא ודאי לא שמעת ליה כלל דפליג בהא וא"ת ברייתא דלעיל למאן לרמייה לא ר' אלעזר ולא רבנן אלא ע"כ לא דמיא מתני' דלעיל דאותיב רב המנונ' לאידך דפליגי ר' אלעזר ורבנן ואנא אמינא לך במגרש פליגי מטעמי דכתיבנא לעיל אבל מתני' ד"ה היא והדר קושי' דרב המנונא לדוכתה ופרקי דודאי אשכחן לרבי אלעזר דאסר היכא דחזיא בשעת נפיל' דתני' ר' אלעזר אומר מת' אשתו פי' וכיון דכן שפיר איכא למימר דמתני' דלעיל ר' אלעזר היא ואנא דאמרי כרבנן:

ואמרינן דא"כ לימא דשמואל ורב אשי דאמור כר' אלעזר ומהדרי אפי' תימא רבנן ע"כ ל"פ רבנן אלא במגרש דלית בה לרבנן שום איסור נפילה אבל מתני' דג' אחין ואידך דר' אלעזר דקתני מתה אשתו אסו' ביבמתו אפי' רבנן היא וא"ה הלכת' כרב דר' יוחנן קאי כוותיה בריש פ"ד אחין:

מתניתין היבמה לא תחלוץ וכו' מפרש לה בגמ':

רבי יהוד' או' הנשואות יתארסו פי' דלא גזר ארוסה דלית בה חשש עיבור אטו נשואה ובנשואה נמי לא גזר אירוסין אטו נשואין:

רבי יוסי אומר כל הנשים יתארסו פירש חוץ מן האלמנה מפני האיבול פרש"י ז"ל ר' יוסי אנשואי' קאי ולא למעוטי ארוסה מלהנשא דהא בהבחנה טפי מקיל ר' יוסי מר' יהודה כדאית' בשלהי פ"ד אחין ולא אתא ר' יוסי לאפלוגי אלא בנשואה. ואין זה מחוור דמאי מקל בהבחנה ר"י טפי מר' יהודה בשלהי ד' אחין בטעמ' דרבא דקסבר אשה מזנה מתהפכת ור' יהודה חייש שמא לא נתהפכ' יפה ותרוייהו לא גזרו זנות אטו נשואין משום דלא שכיח אבל בגזירה דהכא דגזרי אירוסין אטו נשואין אפשר הוא דמחמיר רבי יוסי טפי מרבי יהודה תדע דהא אתי לומר בגמר' דאיכא בנייהו נשואה ליארס דר' יהודה שרי ור' יוסי אסר ולא פרכינן מההיא דשלהי פ"ד אחין דמקל רבי יוסי טפי מר' יהודה אלא ודאי דההיא לאו ראיה היא מטעמא דאמרן ומתני' שפיר איכא לאוקומי כפשוטה דכל הנשים יתארסו נקט בדוקא דלא גזרי אירוסין אטו נשואין ובנשואין אסר אפי' בקטנה ובתולה ובכלהו נשים דרישא מיירי ולא שרי בהו אלא אירוסין וגזר נשואין דארוסה אטו נשואין דנשואה ולא גזר אירוסין אטו נשואין ואפילו בנשואה ולא גזר זנות אטו נשואין וכדבעי' למימ' לקמן ויהא מחמיר בגזרו' מר' יהודה:

דף מא:

גמ' בשלמא לא תתייבם שמא יהא ולד של קיימא וקא פגע באשת אח שלא במקום מצוה פי דכיון דבבעילות איכא חשש איסור תורה גזרי אפילו בבתולות וארוסות:

ה"ט שמא יהא ולד של קיימא ונמצאת מכריזות כרוז לכהונה פי' וכיון דכן חיישי' להא לכתחלה ולא סמכי' אהכרזה ומיהו בדיעבד לא חיישינן וכדתניא בהדיא ולא פסלה מן הכהונה דאיכא ולד דמוכח וכדכתיב' בריש פרקין:

תינח אלמנה גרושה מאי איכא למימר וא"ת אמאי לא פרכי הכי בריש פרקין כדפרישנא בה"ט גופיה מתני' דהאשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים וי"ל דהתם אע"ג דקתני האשה וכל אשה במשמע אפי' גרושה מ"מ שפיר מצי לאוקומי באלמנה ולישנא דעלמא נקט דמרגלא בפומיה האשה בכמה דוכתין אבל הכא דקתני היבמה כל יבמה במשמע בין אלמנה בין ארוסה ולא עוד אלא דכיון דתני סיפא בנשים דעלמא וכן שאר כל הנשים א' גרושות וא' אלמנות דכוותיה מיירי גבי יבמה בין גרושה בין אלמנה בין בתולה וכל גוונא:

אלמנה גרושה מא"ל וא"ת ור"ל נמי ארוסה למה לא תחלוץ דהא ליכא למיחש בה שמא היא מעוברת ואין חליצה ואי ס"ל דגזרינן אטו נשואה לר' יוחנן נמי משום גזירה וי"ל

דלר"ל דנשואה איכא חשש פיסול תורה בן אין לו עיין עליו גזרו בארוסה אבל לרבי יוחנן דנשואה גופא גזירה שאתה מצריכה כרוז לכהונה ליכא למגזר תו באריסה אמטולתה:
אלא משום דר' יוסי וכו' פי' דלר' יוחנן כילה מתני' משום דר' יוסי דכיון דלא תתייב' לא תחלוץ דכל שאינ' עולה לייבום אינה עול' לחליצ' דתני' מעשה באדם א' עד שאמר לו תחלוץ ומה בכך קרא עליו ר' יוסי המקרא הזה ואם לא יחפוץ האיש לקחת כל העולה ליבום וכו' ואיכא למידק דמשמע דהא מתניתין לא אתא לא כר' יוחנן ולא כר"ל דלר' יוחנן אם איתא דאמרינן בכל דהא בכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה א"כ אפילו בדיעבד חליצתה פסולה ואילו איהו מכשר אפילו בחליצה מעוברת ברורה כדאיתא בריש פרקין. ואי כר"ל למה באו עליו רבי יוסי מן המקרא הזה יבא עליו מדכתיב אין לו עיין עליו ודרשי' ליה אפילו לענין חליצה כדאיתא בריש פרקין י"ל דלעולם אתיא בין לר' יוחנן בין לר"ל ור' יוחנן הך דרשא ליתא מדאורייתא דודאי משום ספק לא חשבינן לה שאינה עולה ליבום ומדרבנן בעלמא הוא כי עשאוה כעין של תורה וקרא אסמכתא בעלמא. ומודה ר' יוחנן דמדרבנן לא תחלוץ לכתחלה ותמתין כיון שאין המתנה אלא ג' חדשים והא דפרכינן עליה שהאש' שהלך בעלה וצרתה ולא פרקינן דהתם לכתחלה ומודה ר' יוחנן משום דההיא חששא רחוקה וזמנה ארוך טובא ועדיף לן לשנויי כדשנין התם ואי בעית אימא ר"ל והא דלא מהדר ליה מדכתיב ובן אין לו משום דהשואל הזה לא היה חכם ולא היה מקבל אותה דרשא וסבירא ליה דההוא לענין יבום דוקא כדכתיב א"נ כי היה אומר תחלוץ ומה בכך ואפי' דאינה מעוברת כלל וחליצתה כשרה לד"ה ואם תמצא מעוברת ולד של קיימא תחזור ותחלוץ ואהדר ליה מדכתיב אם לא יחפוץ ונקטי לאסמכתא בעלמא מדרבנן:
מתיב ר' חנינא הספקות חולצת ולא מתייבמת עד וקתני חולצות ולא מתייבמות עד וקתני חולצות פי' אלא משום ספקא דרבנן לא קרינן ביה כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה ואפילו לאוסרה לחלוץ מדרבנן וא"ת מאי קושיא ליה דהתם לפי שהוא דבר דלא עביד לאיגלוי ונמצאת עגונה כל ימיה והויא ליה כאחות חליצה ואחות זקוק' ואיסור מצוה ואיסור קדושה דכיון דמעגנת לעולם חולצות ולא מתייבמות ולא אמרו בהם חכמים כל שאינה עול' ליבום אינה עולה לחליצה וכדפרשי' בסמוך. ועוד דהא מתני' היא בפ' כיצד דף ל' ואדמותיב מברייתא לותביה ממתני' והנכון דהני ב' פרכי חדא מתרצה מגו חברתה דאיהו משמע ליה דתנא דברייתא להכי קתני הספקו' לרבותא אפילו באותם שהוכרו ולבסוף נתערבו ויש להם עדים שידעו לברר ספקן וא"ה קתני

חולצות ולא משהין לה וכיון דמשום ספיקא היא דמתסרו אעפ"י שאינן עולות ליבום עולות לחליצה:

הכי השתא התם אם יבא אליהו דאמר הא קדיש בת חליצה ויבום היא אבל הכא אם יבא אליהו ויאמר דלא מעיברא מי משגיחינן ביה יש מקשין בתוס' והא דאמרינן בריש פרקין דאם יבא אליהו ויאמר דאפולי מפלא בת חליצה ויבום היא וכ"ש אם יבא ויאמר דלא מעיברא ולאו קושיא היא כההיא דאמרינן לה אדינא דאורייתא אבל מדרבנן אמרי לה שגזרו בה כבר וכדמסיים ואזיל בטעמא דיהיב למילתיה מקטנה שגזרו בה רבנן אטו גדולה אליבא דת"ק דסתם מתני' ר"מ דגזר קטנה אטו גדולה כדלקמן:

עמד בדין וברח ניזונת משל יבם פרש"י ז"ל דקנסינן לי' מפני שברח והקשו עליו שהרי אמרו בירו' חלה כמי שברח הלך למד"ה כמו שברח וחלה אמאי קנסינן לי' דהא אנוס היא לכ"פ נזונת משל יבם דכיון שעמד בדין הויא ליה לגבי יבם כארוסה שהגיע זמן ולא נשאת שאוכלות משלו עד שיכנוס או יפטור והא דנקט וברח משום דאלו איתיה הכא היו כופין אותו לכנוס או לפטור מיהו מ"ש בירוש' דחלה והלך למדינת הים כמי שברח היינו דומיא דברח דוקא שכבר עמד בדין קודם לכן ונתחייב במזונות אבל אם חלה והלך למדינת הים קודם לכן אונס הוא וכדאמרינן בפ"ק דכתובות בשמעתא קמייתא דכל אונסא לא אכלה ואפילו באונס דידה וה"ה להלך למדינת הים ואפי' הלך שם אחר מיתת אחיו וכ"ש אם הלך שם קודם לכן דקי"ל בסנהדרין היבמה הולכת אחר היבם:

נפלה לפני יבם קטן מיבם ליט לה פי' דאנוס הוא ואינה כארוסה שהגיע זמן שהיא נזונית משלו כיון שהחוב מחמת עצמו ואין בו חשש צררי וכשם שגובין ממנו מזון האשה והבנות:

דף מב.

רבא אמר גזרה שמא ישאו אחותו מאביו פי' כי אולי הוא בן ז' לב' ואמרינן שהוא בן ט' לראשון ומסבא ליה בתו של ב' שיש לו מאשה אחרת שהיא אחותו מאביו א"נ איפכא שהיא בן ט' לראשון ודיינינן ליה שהוא בן שבעה לשני ומסבא ליה בתו של ראשון מאשה אחרת שהיא אחותו מאביו:

וייבם אשת אחיו מאמו פירוש כי היא בן ט' לראשון דיינינן ליה בבנו של ב' וכשימות בן אחר שיש לב' בלא בנים יאמרו לזה שייבם את אשתו ונמצא מיבם אשת אחיו מאמו. א"נ איפכא שהוא בנו של ב' ודיינינן ליה בבנו של ראשון וייבם אשת בנו של ראשון שהיה לו מאמו של זה נמצא מייבם אשת אחיו מאמו:

ויוציא את אמו לשוק פי כשימות הב' בלא בנים אחרים חוץ מזה הספק יאמרו שהוא מותרת לשוק משום דדינינן ליה להאי ספק בנו של ב' ואולי הוא בנו של ראשון:
ויפטור את יבמתו לשוק פי' כגון שיש לו בן אחר לראשון ומת בלא בנים ויאמרו כי זה הספק בנו של ב' הוא ואין לו לאותו המת אחין מן האב ואשתו פטורה לשוק ואולי כי זה הספק בנו של ראשון ואשת המת זקוקה לו. א"נ איפכא שימות בנו של ב' בלא בנים ואין לב' בן אחר ואולי הספק הזה בנו ואשת המת זקוקה לו ויאמרו שהוא בנו של ראשון וכי אשתו של מת פטורה לשוק לפי שאין לו אחין וגבי גר וגיורת משכחת לה שישא אחות מאביו שהוא בן ט' שנזרע בגירות ושרו ליה בבת אביו הגר שנולדה ונזרעה לו בגיירות מאשה אחרת ואולי הוא בן ז' שנזרע בגיירות והיא אחותו מאחיו:
וכן אולי ייבם אשת אחיו מאמו פי' אביו שנולד לו בן בגיירות גמורי' וימות בלא בנים ויאמרו שזה אחיו מאביו כי בן ז' לגיירות הוא ואולי הוא בן ט' לעכו"מז ונשא אשת אחיו מאמו שלא במקום מצוה ואולי שהוא אחיו כי הוא בן ז' ויאמרו שהוא בן ט' ויפטרו אשת המת לשוק בלא חליצה אבל לא משכחת לה שיוציא את אמו לשוק דלא משכחת לאמו שתהא נופלת לפניהם:
ואי לז' ילדה בר ז' לבתרא הוא פי' דאילו הוי בן ראשון הוי ליה נולד לח' שהוא נפל:
א"נ לתמניא ילדה איכא למימר דבר ז' לבתרא הוא ואשתהויי אשתהי חדש א' ואיעברא פי' שלא נתעברה מן הב' אכא לסוף חדש וא"ת ונימא ליה דאפילו לז' ילדה דילמא בר ט' לקמא הוא וכבר היתה מעוברת מן הראשון חדש אחד קודם מיתתו דמילתא פסיקתא קתני ואפילו לא עמדה עם הראשון אלא יום א' בלבד דליכא למיחש להכי. וא"ת בבתרא נמי מצי למימר שאפילו לא נבעלה לו אלא פעם א' פי' דילמא בר ז' לבתרא הוא ונשתהה העובר עד חדש ח' דהא איכא מאן דסבר להכי לק' במכילתי' וי"ל דההיא פלוגתא היא ולא בעי לאוקמה בפלוגתא:
ותמתין ב' חדשים ומחצה ותנשא דאי לז' ילדה בר ז' לבתרא הוא פי' דאלו הוי בר קמא ה"ל נולד לט' חדשים ומחצה. והשתא קס"ד שאי' הולד משתהה אחר ט' אלא משום דסתם מעוברת למניקה קיימא וא"ת ואמאי לא פריש מה"ט צריכה להמתין ג' חדשים שמה מעוברת וקיימא למניקה וי"ל דדיינו לאיסור מטעם הנקה דלבסוף מעוברת גמורה ולא בספק מעוברת ואפילו בגדולה ונשואה כ"ש דנגזור בבתולה וארוסה כדאיתא במתני':

דף מב:

אמר אביי בושה לבא לב"ד פי' רבינו שמשון ז"ל דדוקא באלמנה שהוא בושה לתבוע ליורשים אבל גרושה מעוברת או מניקה מותר' לינשא דלא כסיפא ליה למתבע לבעל וחייס איהו שפי' על בריה למסמסיה בבצים וחלב ועוד דהא אמרינן בפ' אעפ"י שאם נתגרשה אינו כופה להניקה אם מכירה התינוק כדמפרש התם כיון דלא מצי למתבעי אלא ע"י שליח כדאי' בכתובות בפ' האשה שנתארמלה אף היא בושה לתובעו ע"י שליח וכן כתב רב אחא ז"ל ובשאלתות ולדבריה' י"ל דתלמודא פריך מאלמנה דקס"ד דא"ה יכולה לתבוע ליורשים ואנן פרקינן דאפילו לבעלה הוא בושה לבא לב"ד:

גרסינן הלכה כר' יהודה אבל י"ג הלכה כר' יוסי וכדגרש"י ז"ל ופי' הוא ז"ל דבדין הוא דמצי למנקט ר"י אלא משום דר"י נמוקו עמו:

מכלל דיחידאה פליג עליה פי' מכלל דת"ק דפליג וגזר אפי' ארוסה שלא ליארס יחידאה היא כלומר דאי לאו יחידאה היא לא הוה לך למסתר לסתם מתני' דאע"ג דבדוכתיה טובא פסקי הלכה כיחיד במקום רבים התם הוא דאיכא טענה רבה דמסתבר טעמא דיחידאה אבל בהא דמסתבר טעמא דת"ק אם איתא דסתמא דרבים נינהו לא הוה לן למפסק כיחידאה:

א"ל אין יחידאה היא דהא תניא הרי שהיתה רדופה לביה אביה וכו' עד דברי ר"מ ר' יהודה מתיר ליארס ולינשא מיד. כך הנסחא בגרסות מדוייקות וכן הוא בתוס' בפי' אבל יש מוחקי' אותה משום דקים להו בריתא דשלהי פ"ד אחין דגרסי בה יתרות על בנות ג' ויום א' אלמא גזר רבי יהודה קטנה אטו גדולה ואפי' בזנות וגיורת דלא שכיחי וגורס כאן רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא ואין גרסא זו נכונה דהא בתוספות גרסי רבי יהודה ועוד דאם כן רבי יהודה כר"מ ס"ל וגזר קטנה אטו גדולה ואפילו בעכו"מז וזנות היכי לא גזר במתני' בבת ישראל ארוסה אטו נשואה זה אי אפש' לשום פנים ועוד דכיון דאמרת דר"י מודה בגזרות ר"מ דהך ברייתא מוקמת סתם מתניתין כר"מ דברייתא אמאי חשובא יחידאה דהא רבי יהודה כר"מ ס"ל וכתב דמ"מ הא גליה דעתיה ר' יהודה במתני' דל"ל דת"ק דהא פליג עליה בהדיא בארוסה א"כ אף הכא אמינא דר"מ פליג בה נמי כדפליג ר' יהודה דהא בסברא דר"מ דברייתא שאומרים ר"מ ור' יהודה ויש לדחות דכיון דאמרי בעלמא בסתם מתני' ר"מ היא מסתמא ואשכחן ליה בהדיא דגזר קטנה אטו גדולה ור' יהודה פליג בארוסה בהדיא סברא דתנא דסתם מתני' להוי ר"מ לחודה וכי היכי דגזר בקטנה גזר בארוסה אטו נשואה דאי לא מתניתין אמאן תרמייה ע"כ דכיון דקתני רבי יוסי כל הנשי' דהיינו כל הנשי' יתארסו דרישא דהוא בין קטנה בין גדולה

בין ארוסה בין נשואה ודוקא אירוסין שרי אבל נשואין לא אלמא גזר ארוסה בנשואין אטו נשואה וכן קטנה אטו גדולה והיכי קתני הכא ר' יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד ומאן דקאמר דיתארסו דמתני' לאו דוקא עליו להביא ראיה הילכך הגירסא הנכוכה רבי יהודה מתיר ליארס ולינשא מיד ובריתא דפ"ד אחין לא גרסינן ביה יתרות וכדכתי' התם ובתוספתא נמי ל"ג ליה והשתא אתי שפיר דמאן דפליג על ר יהודה ורבי יוסי יחידאה היא דהיינו ר"מ לחודה דגזר בקטנה אטו גדולה ומינה נמי דגזר אירוסין דארוסה אטו נשואין דנשואה ולאפוקי מר' יהודה דלא גזר ושרי ארוסות לינשא מיד דהא לא גזר אפילו ברדופה לבית אביה שהיא גדולה לא גזר בה שום נשואין וכדקתני במתני' ארוסות ינשאו שפיר גרסי' ליה הלכה כר' יהודה או כרבי יוסי ומיהו אכתי אין רבי יהודה ורבי יוסי שוין וכפרי' לעיל וכדפרש"י במתני' ומאן דגריס הלכה כר' יוסי מ"ה נקטי דלא בעו למפסק כרבי יהודה דמקל טובא ולא נקטי' משום דנמוקו עמו כדפרש"י ז"ל:

סתם ואח"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם פי' קרי ליה סתם ואח"כ מחלוקת מפני שמחלוקת בצדה ופרש"י ז"ל וכיון דמייתי עלה הא דאמרו מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם. סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם שמעינן מינה דההיא דכוותא דהא אפי' שיש מחלוקת באותה משנה אין הלכה כסתם וק"ל דהא בפ"ק דביצה אמרינן דהלכה כרבי שמעון לענין שבת משום דסתם לן תנא כוותיה דתנן מחתכין את הדלועים ובאותה סתמא מחלוקת ר' יהודה בצדה ר' יהודה אומר אם לא היתה נבילה בע"ש אסורה וכו' דילמא לר' יוחנן לא קשיא דאנן ה"ק דלא פסק ר' יהודה בסתם משנה אלא בסתם שאין בה מחלוקת אבל לדידן תיקשי דהכא עולים דכל סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכ' כסתם ובכל דוכתא נמי פרכינן ליה ואמרי הכי ודילמא סתם ואח"כ מחלוקת היא וכדאיתא בפ"ק דעבודת כוכבים ובשאר דוכתי ואלו בההיא דביצה פסקי' כסתם מתני' וכן בפ' כל הכלים פרכינן נגר הנגרר נמי סתמ' היא ואעפ"י שיש מחלוק' בצדה והנכון בזה מה שקבלנו מרבינו הר"ם בשם הרמב"ן ז"ל דהא דאמרינן סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם לאו למימרא דבשום דוכתא אין הלכה כסתם אלא כלפי שאמר מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם כלומר שאין הלכה כסתם לעולם מסתמא עד דפסקו אמוראי דלא כוותיה בהדיא קאמר בתר הכי דסתם ואח"כ מחלוקת אין אומרים הלכה כסתם לעולם אלא פעמים כך פעמים כך. ובירושלמי פי' דכל היכא דהוי פלוגתא דאמוראי וסתם כן תנא בחד מיניהו ואח"כ כשהזכיר בר מחלקותו הן באותה משנה או במשנה אחרת הזכירו בלשון יחיד ודאי הלכה כסתם כי לפי שראה דבריו שנאן סתם ושנה דברי חבירו בשמו והויא כאותה שאמרו ראה ר' דבריו של ר"מ באותו ואת בנו ושנאו בלשון חכמים

לומר שהלכה כמותו כיון ששנה דבריו בלשון חכמים ודברי ר"ש בשמו ומה לי ששנו בלשון חכמים או ששנאו סתם הכל דרך א' הוא אבל כשסתם דבריו הראשונים והזכיר חברו בלשון חכמים אין הלכה כסתם ועכ"ז מקשינן לר' יוחנן מן הסתם ששנה דברי חברו בשמו דאיהו לא כלל לו הלכה כסתם משנה אלא בסתם שאין בצדו שום מחלוקת והאי מאי דפרקי ליה הכא דלא תיקשי ליה סתם מתני'. וכלשון הזה אמרו בירושלמי על דברי ר' יוחנן שהקשו לו כעין שהקשינו בכאן ואמרו ולמה הוא מורי ליה כיחידאה ר' שמואל בר אניא בשם רב אדא דתימא בשאין מחלוקת אצל סתם אבל יש מחלוקת אצל סתם לא ברי הלכה כסתם. ועוד שם הדא דתימא יחיד אצל יחיד אבל יחיד אצל חכמים לא ברי הלכה כסתם פירש כשהיא סתם ואח"כ מחלוקת וכפי מה שפירש:

דף מג.

הא דתנן מסרק של פשתן יפה מפור' ברש"י ז"ל דבאותו לשון עצמו פי' רבינו שמשון ז"ל במשנת מ' כלים:

הא בגווי' הא בברייתא פרש"י ז"ל בלשון הא' פי' שנים הבולטים מכאן ומכאן לימין ושמאל חוץ ממה שכנגד הקתא קרי ברייתא וצריך ג' או משום דאין בהם חיזוק או משום דחיצונה כמאן דלית' דמיא מפני שהיא רחבה אותם שהם כנגד הקתא קורא גוייתא וסגי בשתי שנים ופי' כי שורות שני המסרק החיצונו' קרי בתרייתא ובהם עיקר המלאכה וצריך ג' ושורה הרואה פני' הקתא קרי פנימית וסגי לה בשתי שנים שאין עיקר המלאכה בפנימיות אלא ללקוט הצמר שלא יפול וכפי' רבינו שמשון ז"ל אלא משום דמסיימי בה ר' ישמעאל כלומר דלעול' משנה זו מתרצת' היא והא דאמרינן ר"ל ור' יוחנן זו אינה משנה לאו למימרא שאינה משנה כלל ושאינה מתרצתא כדמשמע האי לישנ' בעלמ' אלא ה"ק זו אינה משנ' סתומ' שתה' הלכה ולא נשנית סתם:

דווקנו גרסי בה דברי ר' ישמעל ואסיקנא דהלכתא צריכה להמתין ג' חדשים שלמים חוץ מיום שמת בעלה או נתגרשה ומנין הגט מיום הכתיבה ואפילו היה על תנאי או שלא הגיע לידה אלא לאחר כמה שנים וכדפ' הרמב"ם ז"ל והלכתא כרבי מאיר דגזר קטנה אטו גדולה וכסתם מתני' דקי"ל כר"מ בגזרותיו ומיהו בזנות אף ר"מ לא גזר כדכתי' בפ"ד אחין דאנוס' ומפותה אינן צריכות להמתין ג' חדשים דאשה מזנה מתהפכ' אבל יש מרבותי' הפוסקי' ז"ל שאוסרי' אף במזנה כשהיא גדולה ושלא במקו' הדח' ראוי להחמי' שלא תנשא מיהת:

והלכתא צריך להמתין כ"ד חדש חוץ מיום שנולד וחוץ מיום שנתארס' בו ודיני מניקה איתנהו בפ' אע"פי ושם כתבנו בס"ד. ולענין גרוש' פלוגת' דר"ת ורבי' שמשון ז"ל אבל מניקה מזנה י"א כי לד"ה צריכ' להמתין דכסיפא למתבעיה וצ"ע במקומה אם כופין להניק כיון שאינו אשתו ובתשובות הגאון ז"ל כתוב שאם פירש' מלהניקו ג' חדשים קודם מיתת הבעל אינה נקראת מנקת חבירו:

והא דתנן ר' יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנ' מפני האיבול אמרי עלה בגמרא אמר רב חסדא ק"ו כלומ' דהאי סברא דרבי יוסי דאסר אירוסין ל' יום משום איבול איכא למיפרך עלה מק"ו ומה במקום וכו' גרש"י ז"ל ומה במקום שאסור לכבס מותר ליארס מקום שמותר לכבס אינו דין שמותר ליארס ופי' הוא ז"ל מקום שאסו' לכבס דהיינו שבת שחל ט"ב להיות בתוכ' שאסור לכבס אפי' בלא גיהוץ מותר ליארס כדתניא לקמן מקום שמותר לכבס דהיינו אבילו' דיחיד שלא אסרו כיבוס אלא ז' ימי אבילות וגיהוץ הוא שאסרו כל ל' יום ובכלים חדשים ולבנים אינו דין שיהא מותר ליארס לאחר ז' ימי אבילות ואלו ר' יוסי אוסר ליארס כל זמן האיבול שהוא ל' יום כדתני' לקמן וכמה איבול שלה ל' יום ויש ספרים שגורסים ומה במקום שאסור לספר ולכבס מותר ליארס מקום שמותר לספר ולכבס אינו דין שמותר ליארס. וא"ת היאך מותר לספר באבילות דיחיד תוך ל' יום והלא גזרת תספורת ל' יום כדילפינן פרע פרע מנזיר פי' הגאון ז"ל דבזכרי' הוא דגזרו אבל בנשים מותר לספר לאחר ל' יום מפני שנוול הוא לה והכא מנשים עבדי ק"ו דאבילות ישנה אסורות לכבס ולספר ובאבילות חדשה מותרות וק' לפי' זה דא"כ מאי ק"ו דא"ל כי מה שאסרו לנשים לספר ולכבס באבילות ישנה והתירו לכבס באבילות חדשה אינו משום קולא דאבילות חדש וחומרא דאבלות חדשה אלא בתורת טעמא דהתם מפני שבת שחל ט' באב שלא תספר ולא תכבס אינו נוול כל כך וכבר אסרו לה ג"כ ז' ימי אבלות אבל ל' יום אינו נוול ולא י"ל דלגבי אירוסין אבילות חדשה חמירא לפי' הנכון כדפרש"י ז"ל ואם איתא לאידך נסחא עיקר קושיין ועיקר ק"ו היינו מכבוס כפרש"י ז"ל הוא מותר ככל אדם ותספורת כדי נסבא לאשמועינן אגב אורחא דתספורת לאחר ז' מותר בנשים והפי' ומה מקום שאסור לספר ולכבס לכל אדם מותר לארס מקום שמותר לספר לנשים מיהת ולכבס כיבוס שאינו גיהוץ ואפילו באנשים אינו דין שמותר ליארס:

אימא ר' יוסי אומר כל הנשים ינשאו פי' דה"ק כל הנשים יתארסו וינשאו חוץ מן האלמנה שלא תנשא מפני האיבול אבל באירוסין אין כאן איבול אלא תוך ז' ופרישנא דה"ק כל הנשים ארוסות גרושות ינשאו פי' לאו דגרש"י במתני' גרושות דא"כ היכי קתני

עלה חוץ מן האלמנה דהא בגרושות איירי' אלא פרושי מפרשי' דכל הנשים דנקט משום גרושות ארוסו':

דף מג:

א"ה היינו רב יהודה פי' דקס"ד דכיון דלא גזר ר' יוסי ארוסה אטו נשואה לא גזר נמי אירוסין אטו נשואין ופרקי דאיכא בנייהו נשואה ליארס דרבי יהודה שרי ורבי יוסי אסר דאע"ג דלא גזר רבי יוסי אירוסין משום נשואה משום דבדיד' גופא ליכא למיחש אבל גזר הוא אירוסין אטו נשואין דאיכא למיחש בדידה גופא שאם תתירנ' ליארס תבא לינשא ואע"ג דמתני' קתני כל הנשים יתארסו דמשמע דשרי בנשואות ליארס ואנן מפרשי' איפכא דארוסות הוא דשרי להנשא השתא דסביר' לן דמתני' בטעות איתניא וה"ק כל הנשים שנתארסו מותרות חוץ מן האלמנה:

אלא מסיפא פירוש דמסיפא מוכח דלישנא דרישא ולישנא דמתני' כפשוטים כל הנשים יתארסו תנאי היא פירוש ותו ליכא למפרך לר' יוסי מקל וחומר דאיהו סבר דמתני' דלקמן דאסור לארס באבילות ישנה גם כן ומתני' דלעיל ר' יהודה היא דשרי אירוסי' אפילו באלמנה. א"ה מלישא לינשא נמי סעודת נשואין הוא דאסור פי' אלא ע"כ נשואין לחוד אסור ודכוותה נקט אירוסי' אפי' בלא סעוד' דבחד גוונא תני להו ולא עוד אלא שלא הוצרך לומר שאסור לינשא אלא כדי ללמד על ליארס באירוסין דומיא דנשואין בלא סעודה היא דאי לא למה לי למיתני דאסור להנשא:

ומהדרין הכי השתא התם נשואין בלא סעוד' איכא שמחה אבל אירוסי' בלא סעוד' מי איכא שמחה פי' וכיון שכן ע"כ כי קתני נשואין היינו ללמד על אירוסי' דהיינו דלהוי בהו שמח' דומיא דנשואין ולנ"מ דלכ"ע מותר לארס בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה ולא אסרו אלא לעשות סעודת אירוסי' וכן הלכתא מדאסיק רב אשי הכי ומיהו נרא' דביו' ט' באב עצמו אסור לארס ובירושל' התירו ליארס אפי' בו ביום למי שאין לו בנים כדי שלא יקדמנו אחר בתפלה:

אלא אמר רב אשי שאני בין אבלות חדשה לאבלות ישנה ושאני בין אבלות דיחיד לאבלות דרבי פרש"י ז"ל דאבלות ישנה דט' באב קילא אי משום דהויא אבלות ישנה אי משו' דהויא אבלות דרבי ולעולם מודה ר' יוסי דמארסי באבלות ישנה ותו ל"ק ק"ו דלעיל ואין פי' זה מחוור דנהי דאבלות דהתם קולא מ"מ אכתי איתיה לק"ו מכבוס לאירוסי' דהתם דקיל' אסרו כיבוס מפני שהוא חמור והתירו ארוס שהוא קל וא"כ במקום אבלות חדשה שהתירו כיבוס דין הוא שיתירו אירוסי' ועוד הקשו עליו ז"ל דלא ה"ל למימר

תרי זמני שאני והכי ה"ל למימר שאני בין אבלות ישנה ואבלות דרבים לאבלות חדשה ואבלות דיחיד לכ"פ דרב אשי תרתי אמר שאין לדון אירוסי' מכבוס כלל דלענין כיבוס שאני בין אבלות שנה לאבלות חדשה דאבלות ישנה קילא ליה והוצרכו להחמיר ולאסו' אפי' כיבוס בלא גיהוץ ולא עוד אלא דכיון דזמנו קצר אסרו לספר בכל אדם ואפי' בנשים דלא הוו ניוול כולי האי בזמן קצר כזה אבל באבלות חדשה דחמירא ליה ולא אתא לזלזולי ביה התירו כיבוס לכל אדם והתירו נטילת שער בנשים מפני שזמנו ארוך והוי נוול ולא מצו למיקם בה. אבל לענין אירוסי' הוא בהפך דבאבילות חדש' כיון דבאבילות דיחיד הוא אם אתה מתיר ליארס יבא לינשא או לעשות סעודת אירוסי' ואין מי שימנע לו כי אין לאחרי' עסק באבלות אבל אבלות ישנה שהיא אבלות דרבים אעפ"י שירצה להקל באבלותו מפני שמחתו לא ירצו האחרים להקל באבלותו מפני שמחתו וליכא למיחש בנשואי' ולא לסעודת אירוסי' ודמיא למאי דאמרי' בפ"ק דכתוב' (דף ד') שאני בין אבלות דידיה לאבלות דידה דבאבלות דידיה אין אשתו מונעתו ואתו לזלזולי ביה ובאבלות דידה אעפ"י שיתגבר יצרו עליו אשתו מונעתו וכן הלכתא כדאסיק ר' אשי. דאירוסי' לרב יוסי אסור תוך ל' יום מפני האיבול דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי והא דתניא התם ל' יום לנשואין דמשמע דשרי לאדם י"ל דהאי ר' יהודה היא דאיהו אייריי עלה התם א"כ דלרבותא נקט נשואי' דאע"ג דיש בהם גמר מצוה אסירי ודכוות' אמרי התם גבי אין נושאי' נשים במועד דה"ה לארס ולרבותא נקט נבואי' ואבלי' אבלו' אביו ואמו יש אם לו בנים גדולים אסור ליארס אשה תוך י"ב חדש אבל אם אין לו בנים או שהם קטנים מותר ליארס אשה תוך ל' יום ולכנס' תוך ל' יום וכבר הארכתי במקומו בס"ד:

דף מד.

ושבקי' ליה והא תניא ודברו אליו שמשיאין לו עצה ההוגנ' לו וכו' פי' והא נמי עצה ההוגנת לו שלא יכנסו נשים הרבה דלא אפשר למיקם בסיפוקייהו וא"ת ומאי קושיא דהכא לא קתני לכוף אותו אלא להשיאו עצה בעלמא הוא וי"ל דכיון דתני מתני' לישנא דהרשות בידו מכלל דאפי' להשיאו עצה לא צריך כלל:

לא צריכא אפשר ליה פי' שהוא עשיר ויכול לזונם וקי"ל נושא אדם כמה נשים והוא דיכול למיקם בסיפוקייהו ופרכי' דאי בדאפשר ליה מיירי מתני' מאי אירייא ד' אפי' טובא נמי פי' שאין לשום בזה שום מנין כי הכל לפי מה שאפשר לו ומהדרין דאה"נ ותנא עצה טובא קמ"ל דהיכי דנמטיי' לכל חדא וחדא עונה בחדש פרש"י ז"ל דעונת

דתלמיד חכם מערב שבת לע"ש וא"ת והא מתני' בכל אדם הוא שסיים והיכי סגי לכל חדא וחדא עונה לחדש וי"ל דה"נ כיון דאשה הקנו לו מן השמים וליבום רמיא קמיה בעונ' כל דהוא סגי ליה ואפי' בפחות בזה אלא דאנן מנסבי ליה עצה דלית ליה לגרועי פחות מעונה לחדש לכל חדא אבל בנושא נשים דעלמא חייב לעשות עונה עם כל א' כפי מה שהוא דינו כמה שאמרו בפי' אע"פ (כתובות דף ס"א ע"ב) ואו' רבי ז"ל בשם רבותיו ז"ל דבמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה א' אין לו רשות לישא אחרת על אשתו דאומדנא דמוכח הוא דאדעתא דהכי אינסב' ליה דלא לינסוב אחריתי וה"ל כחמר שאינו רשאי לעשות גמל. ובתוס' כתבו כי ר' גרשון החרי' על הנושא אשה על אשתו וחייבים לכופה על החר' שלו אבל ביבמה לא החרים כדכתב לעיל משיאין לו עצה וקרוב בעיני שלא התיר הרמב"ם ז"ל לישא נשים הרבה בזמן הזה אלא לפי מנהג ארץ הישמעלי' שנוהגים בכך:

נייבם לתרוייהו וניחלוץ לתרוייהו וכו' וגרסי' מקצת ספרים ויחלוץ לחדא ולייבם לחדא אמר קרא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה ובתו' מקשים על גי' זו דכיון דאמר דבית א' הוא חולץ ממילא משמע לן בחליצה א' תפטר כולה ביתא והיכי הדר ומייבם ועוד דכיון דפרקי' כיון שלא בנה שוב לא יבנה מכלל דליכא בצרה אלא משום לא יבנה ותקשי לר"ל דאמר צרה בכר' קיימא ור"ה ז"ל כתב משום הני פרכי לא מחקינן גרסא דאע"ג דאמרת בית אחת הוא חולץ ואינו חולץ ב' בתים לא משמע עד שיפטרו ב' בתים בחליצת בית א' כיון שאין שתי נשים יוצאות בגט של א' מהם אלא דאמר רחמ' שלא יעשה בשתיהם מעשה חליצ' ול"ל דלא תיפוק חדא מיניה בכדי וא"ת היא הנותנת דלחלוץ לחדא ולייבם לחדא ומהדרי רח' אמר' דכיון שלא בנה בית זה בתחל' קודם שום חליצה אין לו לבנותו הילכך א"א ליבם לצרה ותפטר ע"כ בחליצת חברת' ומיהו איפטורי הוא דמפטרי לשוק אבל לגבי אמה אכתי אימא לך דבאיסורה קיימא בכרת כסברא דר"ל וא"ת בלא ה"ט אי אתה אומר שייבם לא' מהם ויחלוץ לחברתה היאך אני קורא בחברתה אם לא יחפוץ האיש לקחת וחליצה דמשמע דבדידי' תלה רחמנא י"ל דבאשה אחת תלה רחמנ' בדיד' או בשתים שייבם לאיזו שירצו מהם. וא"ת אמאי פרכי' כל הני פרכי משום דלא ניחא לן דתיפוק צרה בכדי כיון שעלתה ליבום והא ע"כ כשהם שלש או יותר כלהו נפקי בכדי חוץ מן השתים וכיון שא"א לייבם שתים ולא לחלוץ שתים יש לומר דאה"נ אין דנין משא"א ובשתים דאפשר לעשות מעשה בשתיהן לא תיפוק מינייהו בכדי:

ולייבם חדא ולחלוץ לחדא אמר קרא אם לא יחפוץ האיש הא אם חפץ מייבם כל העולים לייבום עולת לחליצה וכל שאינה עולה לחליצה וא"ת ומעיקר' היכי לא ידעי הא טעמ' שהוא פשוט בכל התלמוד וי"ל דקס"ד דהא כבר עלתה לייבום בשעת נפילה שאלו רצה לכנסה היה רשאי וכיון שכן עולה לחליצה קרינן ביה והשת' מפרקי ודבעי שתהא עולה לייבו' בשעת חליצה ממש:

גרסינן מקצת ספרים בעוד שלא יאמר בית מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ ויש מוחקי' אותה דאנן בדינא דאורייתא קיימי'. והיכי שייך ביה האי גזירה דרבנן ולא קושי' היא דאנן אמרי' דבאורייתא פטו' מן החליצ' ואפשר נמי קפידא ואיסו' דאוריית' הוא שלא לחלוץ ולבזות כי אם לצורך ועוד טעם א' מדבריה' שהוא אסור לחלוץ ולבזות כדי שלא יאמרו בית מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ ויש נסחא דמחקי ועוד לחודי' ועולה יפה עם הפי' שכתבנו דה"ק אינה עולה לחליצ' מדאורייי' ואיסור נמי שלא יאמרו וכו' :

ויאמרו דילמא מייבם והדר חליץ ונסחי דלא גרסי' האי קושיא ותיריצא סמכי' אמאי דאתפריש כבר בפ"ד אחי':

ואימא כי איתא חדא תתקיים מצות ייבם כי איכא תרתי לא תתקיי' מצות ייבום פי' דהכי עדיף ומסתבר טפי דלא תיסק חדא מיניהו ליבום מטעמא דתפוק כלהו לייבום וליסקו כלהו בהדי בר מחדא וא"ת והא כיון דאמר רחמנא בית א' הוא בונה ואינו בונה ב' בתי' ואמר דבית חליץ דבית א' הוא ולא ב' בתים מכלל דב' בתים חדא מינייהו מתייבמת או חולצת מיה' וי"ל דאנא אמינא דהיא גופא אמר קרא שאין ראוי לבנות ולחלץ אחת ולייב' א' והיא הנותנ' דכי איתא ב' בתים דלא ליסקו ליבום ולא לחליצה אלא יבמתו יבמתו ריבה פי' ריבה לנו דכי איכא ב' יבמות תתייבם חדא מינייהו דליכא למדרשיה למיעוטא דיבמתו חדא תתייבם ושתים לא תתייבם א' מהם דאם כן לישתוק קרא מיני' וא"ת והא יבימתו מבעי לי' לרבות חייבי לאוין ועשה להעלותם לחליצה אעפ"י שאין עולים ב' לייבום כדפי' בפ' כיצד י"ל דהשתא ס"ל דחליצתן דרבנן הוא וליתא האי דרשא כלל והנכון דתרוייהו יבימתו מייתרי דמסתיי' דליכתוב אם לא יחפוץ ועלתה השערה:

אמר רב יוסף כאן שנה ר' לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים לו ואיכא למידק האיך אפשר לחלוץ לפסולה והא אסקי' לה בפ"ד אחים דכל היכא דאיכא חליצ' מעולה לא מיפטרא צרה בחליצה פסולה ויש לומר דקימא לן ההוא לישנ' דאמרי' בפ"ק דכשר' כשר' לעלמא ופסולה פסולה לעלמא אבל לדידיה שתיהן כשרות וא"ת ולההוא לישנא אחריתי דאמרי התם דכשרה כשרה לו ופסול' פסול' לו כגון מחזיר גרושתו מא"ל והיכי לא פרכי' עליה דחליצה גרועה לא פטרה צרה וי"ל דכיון דהא מילתא סברא דאמוראי

היא כדאית' התם בפ"ד אחי' לא בעי' למפרך מיניה להדיא ומיהו אפשר דהאי טעמא נקיט התם מההיא לישנא ולא עוד אלא דלישנ' דמתני' אתי שפיר טפי דכשרו' שתיהן לו דאי לא פשיטא דלכשר' הוא דמייבם ובתו' כתבו שלא אמר דחליצה פסולה לא פטרה צרה אלא כשהפסולה דידה היינו משום זיקה דרבנן ולאלומי פסול' זיקת דרבנן אי נמי כשהפסולה על עצמו בגט או מאמר אכל אשאר פסולין לא אמרו וכן אמרו בתוספתא היתה א' מהם איסור מצוה ואיסור קדושה חלץ לה או שבא עליה נפטרה צרתה וכן כתב בה"ג ולזה הסכים מה' הר"ם:

והא אר"ל כאן שנה ר' אחות חליצה מדברי סופרים וא"ת ומאן לימא לן דההיא ר"ע היא דפרכי' הכי בהדיא י"ל משום דהויא סתמא ואמר דסתמ' כלהו סתמי אליבא דר"ע: **אי אמרת בשלמ' איירי בה היינו דקתני וכו'** וא"ת אי איירי בה תיקשי לן למה נצרכ' כיון דמחייבי לאוין גרידייהו ממזר כ"ש הוא שהוא ידוע לכל שהוא חייבי כריתו' וי"ל דלרבנן קאמר כשם שהוא ממזר שזו לדבריהם כך הוא ממזר מדידיה מאידך שהם חייבי לאוין: **וכ"ת קאי סתים לן כשמעון התמני** פי' והא עדיפא טפי לר"ש ממאי דקתני באידך הלכה כדבריו דהק"ל הלכה מפי משנה. וא"ת מאי עדיפותא מהאי סתמ' כיון שהוא סתם ואח"כ מחלוקת וי"ל דהא כתיבנא דזמנין דהלכה כסתם כשהוא יחיד אצל יחיד:

הכתוב קראו ביתא ולפי' ר"ע דן אותה כאחות אשתו ממש לחייב עליה כרת ולאשמועי' הא הוצרך לומ' שהולד ממנה ממזר וסתמא דלעיל לא איתני' אליבא דר"ע וכי היכא דאיכא טובא סתמי דלא הוו כר"ע ולא נאמרו הכללות אלא מן הסתם ועל הרוב ומ"מ ליה הלכתא כר"ע אלא כרבנן דאמרי' דמגרושתו בלחוד הוי ממזר ובסתם מתני' דלעיל דבכי הא סתמא ואח"כ מחלוקת הלכה כסתם שהרי שנאה לסתמא בלשון חכמי' והכי סוגיין בכולי תלמודא דאחו' חליצה מדברי סופרי':

הכל מודים במחזיר גרושתו שהולד פגום פי' לכהונה מאן מודים שמעון התמני וכו' וק"ל ולימא נמי ר' יהושע דסבר דאין ממזר מחייב' לאוין וכריתות י"ל דהא לא אפשר דבהדיא שמעי' לה דמכשר אפילו לכהונה בפ"ק דמכילתי' דאמר מעידני על משפחות שהיו בירושלים מבני צרות דב"ה והיו כהנים גדולים וכן במס' נידה בפ' תנוקת (ד' ט') ששאלו בני אלכסנדרי' לר' יהושע בת משולחת שהחזירה מהו לכהונה מי אמרי' ק"ו וכו' ואמר להם שהיא כשרה דהיא תועבה ואין בניה תועבה:

דף מד:

מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת בין להנשא לכהן הדיוט בין לתרומת בית אביה אם היא כהנת משא"כ בזו דכבר היא פסולה ועומדת לכהונה דגרושה היא ואי לתרומת בית אביה לא מיפסלא אלא כשנבעלה לפסול לה שהוא זר אצלה מעיקרא כדכתיב כי תהיה לאיש זר וכדאיתא לקמן במכילתין:

איכא למיפ' מה לאלמנה שכן עצמו מתחללת וא"ת כיון דהא איפרי' האי ק"ו דאלכסנדרי' לר' יהושע על בת משולחת אי אמרי ק"ו מאלמנה למה הוצרך ר' יהושע לבא עליהם משו' היא תועבה ואין בניה תועבה תיפוק לה משום דאפי' דרשת ואין צרתה תועבה מ"מ הוי ק"ו פריכא י"ל דלרווחא דמילתא בעי לשנויי ליה מקרא וס"ל נמי דתרוייהו ש"מ היא תועבה ואין בניה תובעה ואין צרתה תועבה:

מאן הכל מודים שמעון התמני וכו' עד אבל הני דלא תפסי בהו קדושי' כחייבי כריתות דמי פי' דמשום הכי לא מצי למימר מאן מודים ר' יהושע דהא איהו אפי' מחייבי כריתות לא עביד ממזר וא"ת ודילמא חייבי כריתות לר' יהושע משום דתפסי בהו קדושי' אבל הני כחייבי מיתות ב"ד דמי והולד ממז' ואמאי לא קאמר מאן מודים ר' יהושע נמי י"ל דליכא למ"ד קדושי' תופסים בחייבי כריתות דהא קרא כתיב ואשה אל אחותה לא תקח ובהדיא תנינן לה בקדושי' ולא פליג בה ר' יהושע ובהדיא אמרי' בפ"ד מיתות מי איכא למ"ד קדושי' תופסי' בחייבי כריתות ולק' (דף נ"ג) בפר"ג לר"ל איצטריך לאשמועי' דאין קדושי' תופסי' בחייבי כריתות והא דאמרי' בעכומ"ז ועבד לא תפסי בהו קדושי' כבר פירשתי במס' קדושי' בס"ד:

דף מה.

אלא אמר ר' יוסף וכו' כלומר אין לן להכריע שיהא הולד ממזר אלא מהא דאמר בשם ר' ורב יוסף סייע' למילת' ואמר דברי ר' יהושע וכולה סוגיי' עד דאמרי ליה אביי מאי חזית דסמכת וכדפרש"י ז"ל:

והא דאמרי' הולד פגום לכהונה פרש"י ז"ל שאם הית' נקבה היא חללה שפסולה לכהן הדיוט ואם היא כהנת מיפסלא מתרומה דבי נשא ונראה מדבריו ז"ל שאם הוא זכר אינו נפסל כלל וכי קאמרי' שבנה פגו' לאו דוקא אלא בתה קאמר וכן פירשוה בירוש' בפי' בנקבה אבל רבי' הרמב"ן ז"ל היה אומר דכיון דמק"ו מאלמנה מייתי ליה אף אם הוא בן פגום לכהונה שהוא חלל פוסל בביאתו אשה שבעל ודוקא אמרי שבנה פגום:

רבי נתן ור"י הנשיא מורו ביה להתרא נראין דבריו דהיינו להתר גמור ואפילו לכהונה והיינו דאמר רב שימי דליתן ליה ברתיה וכן ר' יהודה דאמר וכו' והיכי לא חייש לפסול כהונה דק"ל שאין הכהן צריך לבדוק אלא במי שקרא עליו ערער אלא ודאי כדאמרן וא"ת והא איכא ק"ו דאלמנה וכ"ת דאיכא למפרך דמה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת אבל הכא אינה מתחללת דליתא דלר' יוחנן בשם ר' ישמעאל הא ליתא דסוגיי' בכולי תלמודא דההיא דר' יוחנן וכ"מ מתני' דשנויי פסולה לכהונה משום חשש בעולת עכומ"ז כדאי' בפ"ק דכתובות ודוכתיה אחריני והנכון דהנהו סברי דאע"ג דהיא מתחללת בביאה זו אין הולד מתחלל דרחמנא אפקריה לזרעא דעכומ"ז וכביאת בהמ' חשיב והולד נגרר אחר האם וכאלו כלו ישראל דבן בתך הבא מן העכומ"ז קרוי בנך:

דף מה:

והא אמרי' נהרדעי וכו' מאן דמכשר אפי' באשת איש מכשר פי' וכיון דכן אעפ"י שזו חשובה אשת איש דקידושין תופסין בה מפני צד חירות אין הולד נעשה ממזר מפני צד עבדות שבו וכ"ש מפני צד אישות כיון דאשתו הוא:

ג"ה ומאן דמכשר סבר מה אשת אב דלדידי' לא תפסי בה קדוש' לאחרני תפסי בה קדושי' אף כל דבדידיה לא תפסי לו קדושי' האב אחריני תפסי לאפוקי הני דלא תפסי להו כלל ויש מקשי' אדרבה כל שאת' גורע קדושין יש לך לעשות הולד ממזר יותר ולפי' מוחקים גרסא שמצאו בשאלתות דרב אחא מה אשת האב שזרעו מיוחס אחריו אף כל שזרעו מיוחס אחריו לאפוקי הני שאין זרעו מיוחס אחריו פי' דכי אמרי' דעכו"מז יש ייחס ה"מ בבת עכו"מז אבל בבת ישראל אין לו ייחס דהוולד כמוה ואינו קרוי בנו אלא בנה דבן בתך הבא מן העכו"מז קרוי בנך ונראי' דבריו שאין למחוק הגרסא מהראשוני' וכולם חדא טעמא הוא אם הגירס' האחרונ' וה"ק וכיון דאין קדושי' תופסי' להם בשום מקום אין הולד נגרר אחריהם כלל ואינו מתייחס אחריהם ונגרר כוליה אחר אמו וכאלו הוא ישראל גמור וזה נראה לי ברור והלכתא הולד כשר בין בפנוייה בין באשת איש י"מ דכש' לגמרי קאמ' ואפי' לכהונה בכל הני דלעיל דמורו להתיר. וי"מ דכיון דלא קאמר אלא כשר בכל הנהו קמאי דמכשרי ופריש ר' יוסף דכלהו דמכשרי מודו דהולד פגום ה"נ דילמא לקהל הוא דמכשרי נקטינן לחומרא והולד ספק חלל כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרי' ביה וא"ת והק"ל שאין ממנין מלך אלא א"כ אביו ואמו מישראל אלמא לא הוי מקרב אחיך עד שיהא אביו ואמו מישראל ואע"ג דמשום תשים מרבה שאר משימו' מ"מ מקרב אחיך אמלך ושאר משימו' קאי ומאן פלגיה דלא למדרשיה בתרוייהו

ובחד גוונא והנכון כמו שפרש"י ז"ל דמקרב אחיך על מלך בלחוד קאי ובודאי דמשמע מקרב אחיך מן המקורב' שבקרבך שיהא אביו מישראל וכי הדר כתיב לא תוכל לתת עליך איש נכרי ופי' דלשאר משימות להנתן עלינו למי שאינו מאחינו כלל וכל שאמו מישרא' אחינו הוא והא דנקט מקרב אחיך קרי' ביה היינו משום מאי (דפרוך) דפריש בסיפא דקרא. דאטבלה להההיא איתת' לשם אינתותא פי' לשם טהרת נדה ולא הזכיר לשם יהדות וכדפרש"י ז"ל ועיק':

והא דאמר רב אסי מי לא טבלה לנדותה וכו' מי לא טביל לקריו משמע לפום פשטא דאעפ"י שלא הטבילוה ב"ד כיון דאיהו הדר טבל לקריו ואיהי טבלה לנדותה בהכי סגי להו וק"ל לרבנן קמאי וקמאי דקמאי ז"ל דהא בעיא טבילה בב"ד כדאי' לקמן דאמרי ליה זיל האידנא ותא למחר לפי שאין טבילה בלילה:

דף מו.

אפקעיה לשעבודיה כדרבא וסברא דרבוותא ז"ל שכותבי' שטר על דמיו מדין מזיק שעבודו של חבירו וכדאמרי' בגמ' במסכתא גיטין גבי עשה עבדו אפותיקי לחבירו וכ"ש הכא דמשתרשי ליה דמיעבד ובודאי שאם ידעו ב"ד שהו' עבדו של זה והטבילוהו שלא מדעתו חייבים לשלם לו מאי דאפסדו' מדינ' דגרמי וכן דן מה' הר"ם ז"ל:

הא דרבא פי' בהרבה מקומות בארוכה:

מתיב רב חסדא מעשה בבלורי' הגיורת שקדמו עבדים וטבלו לפניה פרש"י ז"ל מדלא קא' בפניה ושלא בפני' דלפניה היינו שנפלו קודם טבילתה ועודה בת עכו"ז ולאחריה שטבלה לאחר שטבלה ונתגיירה ולעולם עבד של ישראל בין בפניו בין שלא בפניו לא קנה עצמו ער שיפרש ורב אלפס ז"ל גורס בפניה ושלא בפני' והא והא לאחר שנתגייר וא"ה קונה עצמו כסתמ' כשטבל בפניו ושלא בפניו. צריך לפרש אבל עכו"מז לפניה פ' שנמכר לישראל קני ליה קנין גופיה כדמפרש ואזיל וכיון דצריך גט או כסף ולא סגי במחילה גם אינו רשאי לטבול אלא כדין עבד ישראל מדעתו וה"ה אם לקחו מן העכו"מז שלקחו מן המלחמה כה"ג עכו"מז קונה אפי' ישראל וכ"ש עכו"מז כדאית' במס' גיטין:

בהדי דדלי רישא שקלו זולטא דטינא ואנחו ארישא פי' לרווחא דמילתא עשו כן להחזיקו עבד בפני הכל שלא יהא שום פקפו':

חזי מר הני דבי פפא בר אבא דיהבי זוזי אכירגא דאינשי ומשתעבדי בהו וכו' פרש"י ז"ל כי האנשי' עכו"מז וכשלא היו נותני' כסף גולגולתם היה הגזבר תופסים ומוכרם לעבדים להני דבי פפא שהיו עשירי' וקא מבעיא ליה אם הוא קנין דלכי נפקי מיניה צריכין

גיטא דחרותא ושלא יוכלו להתגייר שלא מדעתם ובכלל זה ג"כ אם יוכל להטבילם לשם עבדות בע"כ כדין עבדים כדבעי' למימ' לקמן אלא דחדא מגו תרי בעי' ואין פי' זה נכון חדא דא"כ למה לן למקפד ולמנקט דמשעבדי בהו עבידתא יתירתא כיון דעכו"מז נינהו ועוד דלישנא דאינשי לא משמע משום עכומ"ז ועוד דפ' איזהו נשך הביאוה לענין רבית וגם לר"ח ז"ל שפי' בגרים ותושבים יש להקשות כן והנכון דהכי אינשי ישראלים היו וקא מבעיא לן אם כח במלך וגזבר שלו למוכרם לעבדי' שיהא נדון כעבד עברי שגופו קנוי וצריך גט שחרור או אינו קניין ואינו אלא כחוב בעלמא ואין להם להשתעבד בהם כדין עבד עברי ולא יותר מכדי המס שפרעו בשביל' ואם עשו יש בו איסו' עובד בישראל ואיסו' רבית ונקט עבידת' יתירתא מפני שהיו משתעבדי' בהם יותר מכדי הכרגא ופשיט ליה דמכירת הגזבר מכירת עבד גמור כי המלך קנאם במלחמות ועל מנת כן הניחם בארצו שאם לא יפרעו המס שיוכל למוכרם לעבדים הילכך הרי הם לעבדי' גמורי' וצריכי' גט חירות ממנו כדין עבד שגופו קנוי וא"ת והקי"ל שאין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג י"ל דההיא לענין דיני העבד לצאת בשש וסימני' או להתירו בשפחה אבל מ"מ קנוי הוא קנין הגוף לענין שעבוד ולהצריכו גט או לקנות עצמו בכסף ולא סגי במחילה:

ועובדא דאושפיזא דרב אדא דלא ליפרע כרגא ולזדבן כעבד עברי דאעפ"י שעשירים היו הרי יכולים להבריח נכסיהם אלא שהענין כמו שאמרנו דמ"ה לא משתרי בשפחה מפי הר"ם עובדא דר' חייא בר אבא דאיקלע לגובלא וכו' פי' במס' עבוד' כוכבי' בס"ד:

שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו פרש"י ז"ל כשמלו בימי משה כשיצאו ממצרים ויצאו מכלל בני נח לקבל תורה וליכנס תחת כנפי השכינ'. ויש שואלים ומנא לן שמלו קודם מ"ת וי"מ דהא כתיב כי מולים היו כל העם היוצאים ומהכא דריש ליה בכריתות ומשמע דדרשי' היוצאי' שנמולו ביציאתן והרמב"ן ז"ל מפיק לה דהא כתיב ביה ובריתך ינצורו ובמדרש מצינו גבי מתבוססת בדמיך נתן להם דם פסח ודם מילה מצות שיתעסקו בהם וכיון דאשכחן שהיו מולין ולא אשכחן להו שטבלו קאמ' ר' אליעזר כי במילה זו בלבד נכנסו תחת כנפי השכינה ובודאי כי כל אותם שמלו במצרים כגון שבט לוי וכמצא בהם לא הוצרכו להטיף דם ברית ומילתם מילה גמורה וכבר נצטוו עליה כשהיו בני נח ומיהו טבילי' היו צריכי' למאי דקי"ל דאינו גר עד שימול ויטבול וכ"כ הרמב"ם ז"ל (א"ה ובתי' הרשב"א יבמות יש דגם שבט לוי הטיפו ד"ב)

שכן מצינו באמהות פרש"י ז"ל בנשיהם של יוצאי מצרים ויש מקשי' דהא ק"ל שאין קורי' אמהות אלא ד' כדאית' במ' ברכו' ותירצו דההיא בתפל' לומ' מרים אמנו ויוכבד אמנו:

אעפ"י שא"א ראיה גדולה אתה למד ממנה פי' דכיון דעיקר פסח היו במצרים והוא היה אב לכל הפסחים ודאי שפיר גמרי מיני' לשאר פסחי' וכן נמי לענין טבילת גרים שפיר גמרי מטביל' אבותינו שהיתה ראשונה לכל הגרים הנכנסי' תחת כנפי השכינה הא בעלמ' דכ"ע אפשר לומ' שאין למדין אפשר משא"א וכן ראיתי כתוב:

דף מו:

ואין הזאה בלא טבילה פי' וקסבר ר' יהושע דההיא קודם מ"ת הואי דפלוגתא דתנאי היא ואיכא למ"ד לאחר מ"ת הואי שאין מוקד' ומאוחר בתורה וזו סברת ר' אליעזר:

ולרבי יהושע טבילה באמהות מנא לן פי' שזכה בה לר' אליעזר והודה לו עליה כדאית לעיל דאלו בהא דזריקת הדם לא הודה לו מכיון שחולק עליו לגיירותן של זכרים:

לתקוני גברא לא מתקינן פי' ואיסור דרבא היא משום שבות וא"א והא אמרי' במס' י"ט שאין מטבילי' כלי בשבת מפני שנר' כמתקן כלי אבל אדם טמא טובל מפני שנראה כמקר וי"ל דשאני הכא שהוא תיקון גמור להכניסו תחת כנפי השכינה ויש בו משום שבות אבל התם דלא הוי תקון גמור שריא מטעמא דנר' כמקר ולכ"ע לא מוהלים גר בשבת דמלאכה גמורה ומילה שלא בזמנה אינו דוחה שבת ולא אפי' י"ט שני אבל הרמב"ן מתיר למול בי"ט שני למי שלא הי' יכול למול קודם לכן משום שהיא מצוה ואפי' הכי מסתבר דלא מקילי' בגר כיון שאינו גר עד שיטבול וימול דילמא פריש קודם טבילה וכן דנתי לפני מהר"ם והודה לדברי וש"מ אינו גר עד שימול ויטבול וק"ל דהא מדלא קאמר עד שיטבול משמע דשמעי' מהכא דתרוייהו בעי' ואלו לפום פשטא לא שמעי' מהכא אלא דלא סגי במילה בלא טבילה אבל אפשר הוא דסגי בטבילה לחודה וכדסבר ר' יהושע לעיל וי"ל דאמוראי בתראי פשיטא להו דטבילה לחודה לא סגיא ולא הוצרכו ללמוד אלא על מילה בלא טבילה וא"ת ומ"ל דמעכב בדיעבד שאינו גר דילמא הכא לכתחלה ולמצוה דהא אפי' לר' אליעזר מודה להטבילו ואפי' בשבת כדאית' לעיל י"ל דאם אינו מעכב ה"ל כגמר הדין שגומרים אותו בלילה ולמה הוצרכו להשהותם עד למחר:

וש"מ אין מטבילים גר בלילה ונחלקו המפרשים ז"ל אם הטבילהו בלילה אם עלה לו ונראים דברי האומר שאינה טבילה דכיון שהוא הגיירות בתחלת דין הוא שאם דנו אותו בלילה שאין דינם דין והרמב"ם ז"ל כתב דיצא בדיעבד ואינו נכון:

דילמא דאקלעי וא"ת שלשה נמי לימא דילמא איקלעי י"ל דא"כ לא היה מקפיד רב ספרא לומ' כי שלשה היו אלא ודאי לעכב אבל מה שהזכירם בשמותם משום דלא סגיא דלאו הכי וא"ת כיון דמשפט כתי' ביה היכי אפשר דסגי בלאו מומחי' דהא מאוריתא הדיוטות פסולות לדין ואין דיניהם דין אלא דשליחותייהו קא עבדי בדיני ממונות במילתא דשכיח' ואית בה חסרון כיס ובגיטי' וקדושי' משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ותו דההוי מילתא דשכיחא וצריכא תר"י ז"ל דנפקא לן ממאי דאמרי' בכריתות דגר בעי הרצאת דמים כי כן היתה באבותינו אבל בזמן הזה מעכבה דהא לדורותיכם כתיב ונודע מלדורותיכם:

דף מז.

בין בארץ בין בחוצה לארץ צריך להביא ראיה הקשה ר"ת ז"ל. וליהמין במגו דאי בעי אמר ישר' אני כדמוכח מההוא עכומ"ז דסליק ואכיל פסחי' בירושלים בפ"ק דפסחי' והפה שאסר הוא הפה שהתיר ותי' דהכא מיירי בדמוחזק לן שהוא עכו"מז הא לאו הכי כל שבא ואמ' ישראל אני או גר אני נאמן וסומכי' על פיו לכל דבר דמילת' דעבידא לאיגלויי היא ולא משקר וכן מעשים בכל יום:

נאמן אתה לפסול את עצמך וא"ת והא אין אדם משים עצמו רשע י"ל דזהו בישראל גמור אבל לא בזה שלא נתברר שהוא ישראל אלא שהיה מוחזקת בכך ימים רבים א"נ דהכא לאו דוקא לפסול אלא לשוויי נפשיה חתיכה דאיסורא להיות אסור בבת ישראל וכן לכל שאר חומר עכו"מז:

ואין אתה נאמן לפסול את בניך וא"ת אפי' היה כדבריו למה נפסלי' בניו והק"ל דעכו"מז ועבד הבא על בת ישר' הולד כשר ואי לכהונה השתא נמי מפסלי דהא ר' יהודה הוא דאמר בת גר זכר כבת חלל זכר י"ל דר' יהודה לטעמיה דאשכחן ליה בפ"ד מיתות (דף נ"ג) דסבר כר' עקיבא דכל חייבי לאוין הוי ממזר דהא דריש לא יגלה כנף אביו בארוסת אביו כדדרי' ר"ע ולא בעי חייבי לאוין דשאר ואע"ג דאנוסת אביו שאר היא וי"מ דהכא גר וגיורת ושניהם היו טועני' כן שאם היתה מאמינם הרי הם בני עכו"מז גמורי':

מכאן א"ר יהוד' פי' בבבא בתרא בס"ד:

נאמן אתה לפסול בניך ואין אתה נאמן לפסול בני בניך פי' הרמב"ן ז"ל ואין אתה נאמן לפסול בניך במקום שיש להם בני בנים והראיה מדאמרי' ואינו נאמן על בנו גדול ופרישנ' הגדול כל שיש לו בנים אלימא על הבן עצמו אינו נאמן אם הוא גדול שיש לו בני בני' ולגבי עצמו נאמן הוא אפי' בבנו גדול דמשוי נפשיה חתיכה דאיסורא וכן כתב ר"י ז"ל וכן פי' הרמב"ם ז"ל:

ההיא לענין יכיר תניא פי' שנאמן על בנו קטן ולא על הגדול אפי' לר' יהודה:

ומודיעים אותו קלות וחמורות פי' וסברא דרבוותא ז"ל אם לא הודיעוהו אינו מעכב וה"מ בפ' כלל:

דף מז:

גרסי' במקצת הספ' וכל דבר שחוצץ בטבילה חולץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה ובעל קרי ויש מוחקי' נדה ובעל קרי דהא היינו כללא דרישא דאמרי' כל שחולץ בטבילה כלומ' בטבילה דעלמא ויש לקיים האי גרסא דה"ק כל הדברים שהוזכרו שחוצצים בטבילה שוין הם כאלו לגמרי דמו כנדה ובעל קרי:

ולא נתן להשבון פי' דלא מיתקן לאויה בחזרה כי היכי דמתקן בישראל ולפי' נהרג עליה והא דנקט פחות מש"פ לרבותא נקט לה דאפי' על פחות מש"פ קפיד מש"כ בישראל דמחיל ליה וכפרש"י ז"ל אבל ר"י ז"ל מפרש בענין אחר ואינו נכון:

שהויי מצות לא שהינן וא"ת ולמה משהין אותו למולו בתחל' ולהמתין עד שיתרפא יטבילוהו בתחלה וי"ל כשהוא ערל אין טבילה מועלת דה"ל כטובל ושרץ בידו דאפילו בדיעבד מעכב. ותדע דהלוקח כלים מן העכו"מז שצריכים להטביל ולהגעיל הגעלה קודמת ואע"ג דהתם בדיעבד אם הקדים טבילה יצא שאני הכא דטומאת ערלות טומאה גמורה. אבל הרמב"ן ז"ל כתב דבדיעבד אם טבל קודם מילה עלתה לו טבילה והביא ראיה מדאמרי' לקמן בפ' הערל גיורת מעוברת שטבלה בנה צריך טבילה ואמרי' לה התם אפי' למ"ד דעובר לאו ירך אמו הוא כן כתבו קצת רז"ל בה' ומר"ן הר"ם דחה ראיה זו דשאני התם דכשהו' במעי אמו אין בן מילה והרי הוא כנקבה דסגי ליה בטבילה וכשנולד מלין אותו אינו אלא כמו ישראל שהוא ערל דבלאו הכי נמי הוא ישראל הא בכל שצריך מילה בשע' גיירותו אם קדמה טבילה למילה חוזר וטובל:

לתנא תני ג' פי' דתנא לא מני אלא ת"ח. הצריכים להודיעו מצות דאי הדר ביה ישראל משומד הוי ואם קדש בת ישראל קדושיו קדושי' ושמעינן מיניה דישראל משומד כישר' נדון וקדושיו קדושי' גמורים וה"ה דגטו גט אפילו לקדושים שקדש בגיותו ומסתברא

דלדיני ממונות שהקנאותו וחיובים כלם כישראל הוא נדון מיהו אם דין המלכו' שהוא קונה ומקנה העכומ"ז דינא דמלכותא דינא כדאיתא בפ"ק דגיטי' וישר' שחטא וחזר בתשובה דכ"ע שורת הדין אינו צריך טבילה אלא קבלת בפני ב"ד לכתחלה ואעפ"כ הוא טובל מדרבנן משום מעל' דומיא דטבילת עבד משוחרר שאין טבילתו אלא מדרבנן וכן כתוב בתוס' האחרון:

בד"א שלא קבלה עליה פי' דהשתא צריך כל המעשים הנז' בפרשה ובזה יוכל לגיירו אפי' בע"כ שכן גזרת הכתוב ואע"פי שטבילת גרים דעלמא אינו בעל כרחם לד"ה:

רשב"א אפי' לא קבלה עליה כופין ומטבילה לשום עבדות פי' ולא הצריך הכתוב כל המעשים ההם אלא למי שאינו רוצה להטביל לשום עבדות כלל והא דקאמר שכופה ומטבילה לשום עבדות כלל והא דקאמר שכופה ומטבילה לשום עבדות. הא דר"ע היא בכל עבד שהוא קנוי קנין הגוף וכן אמר בפירקי ר' אליעזר העבדים כמולין ברצונם ושלא ברצונם ודכ"ע אינו יכול לשחררו ולגיירו לשם גיירות בתחל' בע"כ ולא נחלקו אלא בשחרור אחר עבדו' ואסיקנ' דאפי' לרבנן מטבילין לשחרו' אחר עבדו' בע"כ בתר דשייך והורגל במצות:

דף מח.

ואי אתה מל בן איש בע"כ פרש"י ז"ל דהא פשיט' אלא דכתב רחמנ' ואיש להאי דרשא ללמוד ממנו דעבד גדול נימול בע"כ לשם ואין זה מחוור ועוד פי' דהא אתא קרא לאשמועי' שהאדון מטביל עבד ואפי' הוא גדול בע"כ וזה אינו מחוור דהא פשיטא כי אין לו רשות בבנו גדול. והנכון דהאי בין איש עבד הוא אלא שעדיין לא מל לשם עבדות וקאמ' שאינו יכול לגיירו בתחלה שלא לשם עבדות בע"כ. והא אפי' רשב"א מודה כדכתי' לעיל. שם ביפת תאר דלא שייכא במצות פי' שלא הורגל' בהם כי חזר ושחררו לאלת' אבל עבד דשייך והורגל במצו' שעבדי' חייבים אפי' רבנן מודו:

דתניא א' עכו"מז וא' לקוח מן העכו"מז צריך לקבל פי' דסתם לקוח מן העכו"מז דין הוא עכו"מז גמור ולכן אם בא לגיירו לגמרי צריך לקבל:

לקוח מישר' פי' דמסתמא כבר מל וטבל לשם עבדות:

ברשות ישראל אינו צריך לקבל פי' אם בא ישראל הלוקח לשחררו לגמרי:

מני אילימא רשב"א הא אמ' לקוח מן העכו"מז אינו צריך לקבל פי' שהרי יש לו תקנה לדבריו לכופו ולהטבילו לשם עבדות ולחזור ולשחררו לאלתר בע"כ:

אלא לאו רבנן היא דלא מודו בהא וש"מ בלוקח מישראל דשייך והורגל במצות מודו ומעתה לא איפליגו רבנן ורשב"א בדרשא דקרא דעבד איש כלל ומי' אליבא דשמואל פליגי בה משום דמשמע דמיירי קרא שיכול לכופו ולשחררו לאלתר אליבא דרשב"א ורבא מוקמי' ליה לדשמואל דאי לא שמואל דאמר כמאן ומי' אין הלכה כשמואל ואר"י ז"ל דכיון דעבי' עבד לשחררו בע"כ אע"פ שלא טבל בפני ג' טבילתו טבילה כיון שכבר טבל לשם עבדו בפני ב"ד והיינו דאמר בקדושי' גר נמי לאו בידו דמי יימר דמזדקק ליה בדיניה. ופרכי' אלא מעתה האומר לשפחה הרי את מקודשת לי לאחר שתשתחררי ה"נ דהוו קדושין. ואם איתא דעבד נמי צריך ג' בשחררו מאי קאמר דהא התם נמי דילמא לא מזדקקי' ליה בדיניה כי המשחרר עבדו עובר בעשה א"ל דהתם ודאי אינו מעכב. ועוד כתב ז"ל שאם שחררו רבו אעפ"י שלא טבל אין טבילתו מעכב' בו לענין שאם קדש בת ישראל קדושיו קידושי' וכן בכל דבר שהוא להחמיר ויש מרז"ל ומרבותי שהם חולקים בדבר:

צא עשה רגליו פרש"י ז"ל לא גלח צפורני רגליו וליתא דלקמן בפ' חליצ' מפרשי' בהדיא דלישנא מעליה נקט כלומר משום בית השחי ואפי' בית השחי ואפי' למאן דאמר וסבר שאסור לגלח בית השחי ובית הערוה לכל אדם איסורה דרבנן הוא ועדיין לא גזרו בדבר ועוד דהתם בתער והתם במספרים:

דף מח:

בלוקח עבד ע"ש בין השמשות פי' שלא היה לו פנאי ואפ"ה בכל דכוותא שלא היו לו פנאי כגון שהיה א' מהם חולה או שלא היה שם מוהל או ב"ד וכיוצא בו וחדא מן האונסי' וזה ברור:

והגר זה גר תושב פרש"י ז"ל שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבי' ואוכל נבלות והזהירו הכתוב על השבת מפני שמחלל שבת כעובד עבוד' כוכבי' והק' עליו דגר תושב היינו בן נח ובן נח אינו מוזהר על השבת ואעפ"י שמוזהר על עבוד' כוכבים אדרב' אמרי' התם עכו"מז ששבת חייב מיתה ועוד דבהדיא אמרו פ"ד מחוסרי כפר' (דף ט') ר' שמאי או' א' גר תושב וא' עבד ואמה התושבי' עושי' מלאכ' בשבת לעצמן כישראל בחול ואפסיקנא הלכתא בהדיא כב"ש לכ"פ דגר תושב ולא עבד ואמה שלא טבלו לשם עבדות אינם מוזהרים כלל על השבת אלא שהזהיר הכתוב אלינו שלא יעשו שום מלאכה לצרכינו ואיסור תורה זה משא"כ בעכומ"ז דעלמא שאין במה שעושה לצרכינו אלא שבות דרבנן כל שצרכם אין בו שום אמירה לעכו"מז שבות ולכן נהגו הרופאים לומר בשבת לעשות

לעכו"מז צרכיו ובודאי שכל שהוא לצרכנו וצרכי חולי שאין בו סכנה אסור ע"י עבדינו מן התורה כי לא התירו אלא ע"י עכו"מז שהוא שבות דרבנן וכל שלצרכם אפי' בעבדנו ושפחתינו מותר ואם אמ' לו שיעשה לעצמו ויזון עצמו בשבת כיון שהתנה עמו מבעוד יום עושה הוא לצורך מזונותיו ובלבד בצנעה בענין שלא יהא חשד הרואים מה' רה"ם ז"ל:

ולא רצה למול וא"ת והא אמרי' שיכול לכופו ולהטבילו לשם עבדות וי"ל כגון שאומ' לו שאם יטבילנו בע"כ לא קיים שום מצוה ומכיר בו שהוא עקש וכי יעשה כן שאין לו להטבילו בע"כ לכתחילה:

ה"מ היכא דלא פסק' למילתיה פרש"י ז"ל שעומד עמו סתם אבל אם פסק עמו שאם לא ימול עד י"ב חדש שימכרנו מותר להשהותו עד י"ב חדש דהוי גבי' כשכיר דעלמא ור"ח ז"ל פירש ה"מ שאמר ר' יהושע כל דלא פסק העבד למלתיה לומ' שלא יתגייר אלא שדוחה אותו בדברים אבל אם פסק דבריו לימא לא אמול פסק' ושוב מקיימין וזה הפי' מחוור בטעם אלא דלישנא דאמר אינו הולך בשיטת התלמוד דעלמא כדאמרינן בסמוך ה"מ היכא דלא אתני דפי' ה"נ אדר"ע:

מפני מה גרים בזמן הזה מעונין דיסורי' באין עליהם פי' דאלו ישראל בעון אבותם:

מאי קראה פרש"י ז"ל דקאי על מילתא דאחרים ודריש אשר באת שמיהרת ולא איחרת ומ"ה פי' דלסיועי לר' יוסי אתא אשר באת היום לעולם דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואחרים בתר טעמא דר' יוסי גרירי:

דף מט.

מתניתין איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא פרש"י ז"ל דמחזיר את גרושתו לא חשיבא שאר ותנא דלעיל דקאמר דמחזיר גרושתו לר"ע הולד ממזר פליג אהאי תנא ולא בעי שאר והק' עליו חדא דה"ל לתלמודא למיפרך מתני' וליפריקינהו הכי ועוד דלא קתני לן תנא בשום דוכתא כר' סימאי דלא בעי שאר ולא אשכחן במ' קדושי' (דף ס"ח) ובכתובות (דף נח) מאן דאית ליה האי דר' סימאי ועוד דודאי מחזיר גרושתו משום שאר שהיתה עמו מעיקרא נאסרה עליו משנתגרשה ונשאת לכ"פ דתנא דלעיל דקתני המחזיר גרושתו הולד ממזר לר' עקיבא ה"נ בעי חייבי לאוין שיש בהם שאר וחייבי לאוין דלא הוו שאר כגון עמוני ומואבי וממזר וכיוצא בהם:

לקיים דברי ר' יהושע פי' בן עזאי קאמר הכי כדפרש"י:

באנוסת אביו הכתוב מדבר דהויא לה חייב' לאוין פי' ובעי שיש להם שאר דומיא דההיא דהוי משום שאר אביו:

נפקא ליה מלא יבא פי' דקרא קאמר בל' לא יבא הוא ממזר כלום' כל שאין לו ביאה בישראל ואפי' באיסור עשה כגון מצרי ואדומי בדור ראשון ושני שהם לאו הבא מכלל עשה:

גרש"י ז"ל ורבי יהושע לכתוב רחמנא לא יגלה לא יקח למה לי אלא ה"ק מלא יקח עד לא יגלה הוי ממזר טפי לא הוי ממזר. פי' הוא ז"ל דה"ק יכתו' רחמנא לא יגלה כנף אביו בלחוד ומינה שמעינן חייבי לאוין או ח"כ למר כדאית לי' ולמר כדא"ל למה לי למכתב תו לא יקח את אשת אביו שהוא חייבי מיתות ב"ד כיון דמאידך הוי ממזר כ"ש מאשת אב שיש בו מיתה וכרת אלא ודאי מדכתב רחמנא לא יקח אשמועינן דבדידיה דרשינן סמוכים מלא יקח עד לא יגלה דהיינו אשת אב דשרי ביני ביני הוי ממזר או כדכוות' מחייבי מיתות ב"ד טפי לא וכ"ת לא יגלה למה לי י"ל דלמאן דדריש ליה בארוסת אביו אתא להוסיף עליה לאו בר מלאו דשומרת יבם ולאו דאיסור דאשת דודו והקשו עליו ז"ל חדא שאין הגירסא כן בכל הספרים ועו' למה לי למימר מלא יקח עד לא יגלה לימא ולא יקח הוי ממזר ועוד לר' יהושע ניחא חייבי סקילה דומיא דאשת אב חייבי מיתות קלות מ"ל ועוד דכיון דסוף סוף יש לך לומר דלא יגלה אתא לרבו' לאוין נימא דכתב לא יגלה למדרש דמלא יגלה הוי ממזר למר כדאית לי' ולמר כדאי' ליה והרי עדיף טפי דסמיך ללא יבא ממזר ודקאמר' דלא ליכתו' לא יקח י"ל דלרבות' לאו באשת אביו הוא דאת':

לפיכך גורס בגרס' הספרי' והיא גרסת הגאוני' ז"ל ליכתוב רחמנא או לא יקח או לא יגלה לא יקח ולא יגלה למה לי אלא לאו ה"ק מלא יקח עד לא יגלה הוי ממזר וה"פ דליכתוב רחמנא בין לר' עקיבא בין לשמעון התמני ומר מוקים ליה לחיובי לאוין ומר בחייבי כריתות לא יקח למה לי ולשמעון התמני ליכתו' רחמנא לא יקח ויליף מיניה לחייבי כריתות דוקא דהוה אמרינן דהוי אשת אב דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא ולא מצינו שנכלל אלא עם חייבי כריתות דכתב ונכרתו הנפשות העושות וכיון דכן ע"כ אמרי' שבא ללמד עליהן וכ"מ בירוש' מה ראוי לומר הלכה כר' שמעון התמני אמר רבי יוסי בר חנינא מקום שנכללו כל העריות להכרת יצאת אשת אב ללמד על הכלל ומעתה לא יקח ולא יגלה תרוייהו למה לי אלא ודאי חד מיניהו מיותר לדרשא לומר דמלא יקח עד לא יגלה ולא עד בכלל הוי ממזר כדרך פרש"י ז"ל ונקט עד לא יגלה משום דאי לאו איהו הוה מרבה מלא יקח חייבי כריתות. וה"פ מלא יקח שהוא בסקילה וכן כל ד' מיתות ואפי' חנק הוי ממזר

עד לא יגלה שאינו אלא חייבי כריתו' ור"ח ז"ל גורס כגירסת הגאוני' ז"ל אלא שהוא גורס ה"ק לא יקח ולא יגלה הוי ממזר פי' כעין אותם שנכתב בהם לא יקח ולא יגלה הוי ממזר והיינו כעין אשה ובתה שהם במיתת ב"ד וכתיב בהו לא יקח ולא יגלה כדכתיב ערות אשה ובתה לא תגלה לא תקח לגלות ערותה ולא כתב כן אלא בחייבי לאוין ולא בחייבי כריתות:

אמר אביי הכל מודי' בבא על הנדה שאין הולד ממזר פי' דשמעון התמני מודה בבא על הנדה שאין הולד ממזר ואעפ"י שהיא מחייבי כריתות וכן ר"ע דעביד ממזר מחייבי לאוין בבא על אשתו סוטה שאין הולד ממזר ופרש"י ז"ל שלא הוצרך אליבא דתנאי דמתניתין דבעי חייבי לאוין דשאר דהא פשיטא דסוטה אינה חייבי לאוין דשאר ולא נצרכה אלא משום תנא דלעיל דתני המחזיר גרושתו הולד ממזר לר"ע דלא בעי חייבי לאוין דשאר ואין פי' נכון לרב"ה ז"ל חדא דהא פרישנא דתנא דלעיל לאו דשאר בעי ועוד דסוטה שהיא אשתו ומחמת זנות אישות נאסרה עליו הא ודאי לאו בשאר הוא דשארו זו אשתו אעפ"י שהוא אסור עמה בקרוב בשר ושאר מ"מ מחמ' שאר בא עליו איסור זה ועוד דלפירושו הכל מודי' היינו תנא דאית ליה דרבי סימאי דלא בעי שאר וא"כ היכי קאמר בסמוך דמודה בשומרת יבם שאין הולד ממזר דהא אמרינן בפ' האשה רבה זו דברי ר"ע אבל חכמים אומרים אין ממזר מיבמה ופרכינן ולימ' אין ממזר מחייבי לאוין ופרקינן האי תנא דבי ר"ע הוא דאמר מחייבי לאוין דשא' הוי ממזר מחייבי לאוין גרידא לא הוי ממזר אלמא למאן דאית ליה דלר"ע מחייב' לאוין גרידא הוי ממזר כגון רבי סימאי משומרת יבם נמי הוי ממז' ואע"ג דיבמה לשוק לא הוי שאר לפי פי' ר"ת ז"ל דסוטה ומחזיר גרושה חייב' לאוין דשאר והכי אמרינן דא"ה מודים בסוטה שאין הולד ממזר דמאן דבעי חייבי לאוין דשאר תרתי בעי שיהא לאו דשאר ולאו שיתפסו בו קדושין:

דף מט:

וסוטה הא תפסי בה קדושין פי' שקדושין עדיין הם עליה ואפי' הכי אסור' לו וכדפרש"י ז"ל ומודים בשומרת ייבם שאין הולד ממזר דאפי' תימא דלא הוי בה הויי' לאיש זר דרשי מ"מ כיון שאינה חייבי לאוין דשאר אין הולד ממזר הא לרבי סימאי הולד ממזר אשומר היבם והא את"ל דלא תפסי בהו קדושין וכן הבא על שומרת יבם והא דלא ערבה בהדי סוטה מפני שאין ההודא' בהם מעין א' דבסוט' מודה משום דלא תפסי בה קדושין ובשומרת יבם מודה מפני שאין בה שאר אלא דאשמועינן אגב אורחיה שאין קדושין

תופסים בה וה"א כיון שאין קדושין תופסי' בה שיהא הולד ממזר דומיא דעכו"מז ועבד הבא על בת ישרא' קמ"ל ולה"פ הא דאמרי' ואביי מספקא ליה וכו' ה"פ מספקא ליה אי כרב אי כשמואל דאמר קדושין תופסין בה ולדידיה פשיטא דלא הוי ממזר כיון דלית בה שאר ותופסין בה קדושין:

משום דאמר בתוס' עם טמא שפתים אנכי פי' כן מעצמו שלא צוה הקב"ה לומר כן להוכיח את ישראל כדרך שצוהו לומר הוי גוי חוטא וכמה פרשיות אחרות ואעפ"י שכבר אמר וסר עוונך וחטאתך תכופר. זה ממה שהציץ למעלה לראות את ה' וגם ממה שאמר לפני הבורא יתב' ובתוך עם טמא שפתי' אבל עתה חזר ונענש מפני שחזר ואמר כן לישר' כדפרש"י ז"ל וי"מ וסר עונך שאמר איש טמא שפתים אנכי ועוד חטאתך תכופ' לעתיד ממה שאמרת ובתוך עם טמא שפתים ואין צריך לזה גם ע"ד האמת אין צריך למה שאמרנו והמשכיל יבין:

איספקלריא מאירה ושאינ' מאיר' סודם עמוק ונשגב וידועים לבעלי האמת. שיש להם הי"ו במעמד הר סיני כדכתיב מן השמים השמיעך את קולו וכו' וסודם ליודעים חן:

דף נ.

כאן שנה ר' משנה שאינה צריכה פי' דכולה זיל קרי בי רב דכולי עלמא ידעי דאחות אשה בחייה בלבד אסורה וכל שמת' אשתו מותרת וכ"ש אחות יבימתו והכל יודעים ג"כ דכל זמן שלא מתה אשתו אע"פ שנתגרשה ונשאת לאחרים אחותה אסורה וכן ביבמתו ויש מקשים דהא ברישא אשמועינן דמתה אשתו מותרת באחותה הא באמ' אסור' דאמות לאחר מיתה דאוריתא והא מדרשא אתי בסנהדרין בסיפא אשמועינן מתה יבימתו מותר באחותה הא באמה אסור דיש זיקא ואפילו לאחר מיתה וכדאיתא לעיל בפ' כיצד ותימא דאנן הכי קאמרי דכלה פשטיה דמתני' אינה צריכה ולא הל"ל כולי האי מתניתין אריכתא טובא משום דיוקא דחד בבא או דתרתי וכ"ש דדיוקא דסיפא לא ברירא דדילמא ה"ה דמותר באמה ואיידי דתני ברישא אחותה נקט סיפא אחותה וכדדחי בפ' כיצד אלא ודאי צריכה ותנא קתני לה לפרושי דיני בעלמא ויגדיל תורה ויאדיר. ובהכי סליק פירק' תושבחן וברכן למארי שמיה וארקא:

רבן גמליאל

רבן גמליאל אומר אין גט אחר גט ואין מאמר אחר מאמר פי' בין ביבם א' וב' יבמות בין ביבמה א' וב' יבמין הגט הראשון פוסל אותה ולצרתה עליו ועל כל האחים ואסור בקרובותיה והמאמר הראשון קונה מדרבנן להצריכה גט אבל המאמר האחרון אינו

כלום ואינו צריך והגט האחרון אינו אוסרה בקרובותיה וי"מ דהא דקאמר ר"ג אין מאמר אחר מאמר היינו אליבא דר"ע דסבר שאין מאמר אחר ביאה שאין קדושין תופסין בחייבי לאוין ולפי' אין מאמר קונה אחר מאמר מדרבנן אבל לרבנן דאמרי קונה לצרה אחר ביאת צרתה דקם ליה בלא יבנה לחוד וקדושין תופסין בחייבי לאוין ה"נ קונה מאמר אחר מאמר וא"ת א"כ היאך לא אמרו בגמ' על רישא זו דברי ר"ע ואמרו על סיפא וי"ל דרבנן פליגי בהדיא על האי רישא לא בעי למימר הכי ואין זה מחוור אלא אפילו לרבנן אין מאמר אחר מאמר ואעפ"י שיש קדושין אחר ביאה מדאוריתא דכיון דמאמר ביבמה מדרבנן הוא חד מאמר ולא תקון תרי מאמרי וסדרא דמתני פירשה רש"י ז"ל יפה בפירושיו ואינו צריך לפנים וכללו של דבר כי ד' דברים הם ביבמה ביאה וחליצה מדאורייתא ומאמר וגט מדרבנן ותנא מפרש להו לכלהו על כל חד מינייהו בתחלה פירש כשהמאמר בתחלה ואחריו גט וביאה וחליצה ואחרי כן פי' כשהגט בתחלה ואחריו השאר ואח"כ פי' כשהחליצה בתחלה והשאר אחריו ואח"כ פי' כשהביא' תחלה ואח"כ השאר ופי' דמייתי אלו בתחלה ביבם א' ויבמה א' ואח"כ ביבם א' וב' יבמות והדר קתני דה"ה ביבמה א' וב' יבמין. ולעולם מפרש תנא דיני מאמר וגט בתחלה משום דהוי מדרבנן וחביבין ליה והדר מפרש חליצה וביאה דאוריתא ופתח בחליצה דפוטרה יבמה לשוק עדיפא ליה וכדאיתא בגמ'. ודקא' כיצד בגמרא מפרש מאי קאמר:

נתן גט ועשה מאמר פירש באותה יבמה עצמה צריכה גט וחליצה גט למאמרו וחליצה לזיקתו ואע"ג דמאמ' פסול הוא שכבר נפסלה בגט א"ה צריך גט:

נתן גט ובעל פי' באותה יבמ' עצמה והויא ביאה פסולה ממנו בגט מדרבנן צריכא גט וחליצה פי' גט לביאתו מן התורה וחליצה לזיקתו מדרבנן מפני שהיתה ביאה גרועה עשאה כאלו אינה גומרת וזיקתו קיימת ואפילו לר"ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין תפסא בה ביאתו דהא משום גט אינה משו' לא יבנה אלא מדרבנן:

נתן גט וחלץ אין לאחר חליצה כלום פי' דאע"ג דחלוצה פסולה היא שאלו רצה לייבם אינו רשאי שכבר נפסלה עליו בגט מדרבנן א"ה חליצה גמורה חשיבא ואין אחריה כלום וכדמפרש טעמא:

דף נ:

גמרא עד כאן לא פליגי אלא בגט וכו' מ"ט דאמר רבא דגט ביבמה מהני פי' דכיון דאמר קרא דלא ליהני כדאיתא בקדושין למה אמרו חכמים דלהכי פסולה ולצרותיה עליו ועל האחי' ופרקי משום דמהני בעלמא דאי אמרת ל"ל דאמור הכי רבנן שלא יאמרו דגט

בעלמא לא מהני להוציא לשוק דהא ודאי זיל קרי בי רב הוא שהאשה יוצאה בגט אבל לא פשיטא להו דגט ביבמה לא מהני לפסול מיהת וכיון דחזו גט אינו פוסלה אמרי דה"ה לחליצה דאינן לא ידעי דרשא וכיון שלא בנה שוב לא יבנה:

ואתי למבעל אחר חליצ' דקם בלא יבנה מדאורייתא:

מ"ט אמור רבנן מאמר ביבמה והכי פי' להצריכה גט ולפוסלה על כל האחין ולאסור צרותיה גם עליו כאלו בעל משום דמהני בעלמא דאי אמרת וכו' וליכא למימר דאמר דלהני הכי כדי שלא יאמרו דלא מהני בעלמא דהא ודאי אע"ג דקדושי כסף ושטר מדרשא הוא דאתיין מ"מ מפרסמו וידעו משום מעשים בכל יום מה שאין כן ביבמה דלא שכיחא ולא מפרסמו כולי האי:

ואתי למבעל אחר ביאה פי' אתי למבעל צרתה אחר ביאה דקם עלייהו בלא יבנה דאלו בדידה גופא ליכא טיעותא לבעל אחר יבום:

ומ"ט אמור רבנן דביאה פסולה יש אחריה כלום פרש"י ז"ל יש אחרי' זיק' קיימת להצריכ' חליצ' כדתנן נתן גט ובעל צריכה גט וחליצה ותנן נמי מאמר לזו ובעל לזו צריכות ב' גיטין וחליצה ולישנ' דיש אחריה כלום לא אתי שפיר לה"פ דאהי לישנא משמע שתופס ד"א אחרי הביאה וכדאמרי האי לישנא בכוליה פרקין אלא כך יש להוסיף עוד דבר מדאמור רבנן שהיא צריכה חליצה כדתנינן בהדיא וכדפרש"י ז"ל אמור נמי שתופס אחריה גט או מאמר בשלישית וכדתניא לקמן דאפילו ר"ג מודה שיש גט אחר ביאה ומאמר ומאמר אחר ביאה וגט ואע"ג דאכתי לא אדכרוה להיא בריתא בגמ' מ"מ מידע הוו ידעי לה ודאי:

ומהדרי דבביאה אחר גט גזרו משום ביאה אחר חליצה פי' דכיון דהוו חזו דביאה אחר גט ביאה מעולה היא ולא נפסלה כלל משום גט דמעיק' אמרי דה"ה לביאה שלאחר חליצה שהיא מותרת דהא גט להוציא וחלוצה להוציא ואתו למבעל אחר חליצה דקם ליה בלא יבנה מדאוריתא וא"ת משום גזירה זו דיינו שנפסל הביאה להצריך עמה חליצה ומה לנו לגזור עוד שיהא אחר הביאה כלום י"ל שרצו לגזור גזירות הרבה על ביאה זו לברר פסולה דלא ליתו למיטעי בביאה אחר חליצה:

ואי ביאה אחר חליצה מאמר היא פי' ב' יבמות או בב' יבמין ויבמה א' גזירה אטו ביאה אחר ביאה בב' יבמות וקים ליה בלא יבנה. מ"ט אמור רבנן דחליצה פסולה פי' הביאה אחר גט אפילו דנפשה או אחר מאמר דצרתה אין לאחריה כלום דאי הדר ועבד אז מאמר כמאן דליתיה דמי:

אמרינן מאי ליגזור נגזור חליצה אחר גט משום חליצה אחר חליצה כל הני תחלוץ ותזיל רש"י ז"ל פי' בניחותא מאי איפכת לן כל ימיה תחלוץ ותזיל ואין בו אלא טורח ב"ד ולא מחוור חדא דהא איכא למיחש שאם חולצת מתייבמת ועוד דכי האי לישנא לא איתמור בשום דוכתא אלא בתמיה ולפי זה הל"ל תחלוץ ומה בכך. לכך פירשוה בתמיה וכי כל ימיה תחלוץ ותזיל ומה ירויחו בזה וכי למירק באנפוהי צריך דבשלמא לגזור שלא יבא לבעול אחר ביא' או אחר גט יש לחוש אבל לרבות בחליצות אין לחוש כלל:

ליגזור חליצה אחר מאמר משום חליצה אחר ביאה פי' שאם אין אנו פוסלים חליצה שלאחר מאמר יבאו להכשיר חליצה אחר ביאה פי' ויאמרו יבמה כנוסה יוצאה בחליצה:

לגזור חליצה וכו' אטו חליצה אחר מאמר מי לא בעינן גט למאמרו ה"נ בביאה אחר חליצה וצריכי גט לביאתו וא"ת והא בביאה פסול' דלעיל דהיינו ביאה אחר חליצה דסגי לה בגט מדאורית' והצריכוה חליצה משום גזירה לא סמכוה לזה עד שגזרו ג"כ שיהא אחריה כלום. ה"נ ליעבדו הכי שיהא אחר חליצה כלום וי"ל דחששא דלעיל חשש' גדולה דאיסור מרובה דאי אתו למבעל אחר ביאה או אחר חליצה שוב אין תקנה לאותו איסו' לשעבר ולכך הזכירוהו בגזירתם. אבל הבא פי' יבאו לפטור יבמה כנוסה בחליצ' לחוד אין כאן איסור עדיין והרי יש לו תקנה משום להצריכה גט וא"כ דיינו במה שהוצרכו גט לחליצה:

אמר רבא מ"ט דר"ג פי' דאילו טעמא דרבנן טעמא דמסתבר הוא דכיון דעדיין זיקתא קיימת שיחול בה מאמר אחר מאמר וגט אחר גט ור"ג צריך טעמא:

דף נא.

מספיקא ליה וכו' עד איתיבי' אביי ומודה ר"ג וכו' עד ואס"ד מספק' ליה לר"ג תהוי הך כביאה לכתחלה ותקנ' דתנן הבעילה וכו' פרש"י ז"ל דממ"נ אין אחר ביאה פסולה כלו' כי אם המאמ' שקודם הביאה קונה קנין גמור הרי אין הביאה שאחריו כלום וכ"ש הגט וכן אם הגט שלפניה דוחה דחויה גמורה הרי אין הביאה ומאמר שאחריה כלום ואם המאמר הראשון אינו קונה כלל והגט הראשון אינו דוחה כלל כמאן דליתנהו דמי והוי' לה ביאה בתחלה ותיקנו דתנא וכו' ובדאי דלהאי פירושא לא בא לשונו של אביי בדקדוק דהיכי נקט בהדי' דתהוי הך ביאה בתחלה ותיקנו בהא לכשת"ל דלעולם ראשון קונה וגט ראשון דוחה אין ביאה זו ביאה שבתחלה והכי הל"ל ואס"ד מספקא ליה מתני' לא הוי אחר ביאה פסולה כלום אבל י"ל דלישנא קלילא נקט ולא בעי למנקט אלא ההוא טעמא דהוי ביאה בתחלה משום מתני' דהביאה בזמן שהוא בתחלה:

וא"ת ולימא ליה דאע"ג דאיכא טעמא דממה נפשך מ"ט גזרו בביאה פסול' זו שיהא אחריה כלום גזירה משום ביאה אחר ביאה כדאמרינן לעיל וי"ל דכיון דלר"ג איכא טעמא דממה נפשך דרויחא ככוליה תלמודא אי משום ההיא גזרה מסתיי' לגזור בביאה עצמה שיהא צריכה חליצה עם הגט ולא לדחות בידים טעמא דממה נפשך לגמרי ור"ח ז"ל מפרש ואס"ד מספקא ליה תהוי הך ביאה בתחלה דכיון דמאמר או גט הם מדרבנן והם ספק אתיא ביאה ודאית דאורית' ודחייא ספקא דרבנן והויא לה ביאה בתחל' ונכון הוא פי' זה אלא שהירוש' פי' כדפרש"י ז"ל וכדכתיבנא:

אלא אמר אביי פשיטא ליה לר"ג דגט דחי וכו' פי' דלר"ג פשיטא ליה שהמאמר יש מקום שהוא קונה ויש שהו' משייר וכן הגט דוחה בקצת ומשייר בקצת:

ומיהו אמור רבנן דבחד צד ובחד תכסיסא ליקנו כי אין המאמר מוסיף כלו' על מאמר ולא וכו' אחד גט בין ממנו בין משאר אחין בין באותה יבמה בין בצרתה דביתר כנטול דמי ורבנן סברי דודאי לדידיה גופי' ובאות' יבמה לא תקון אלא חד מאמר או חד גט אבל כל חד וחד תקינו רבנן ליה גט ומאמר וה"ה לכל חדא וחדא מינייהו אפי' מיבם אחד והיינו דאמרי רבנן שיש מאמר אחר מאמר וגט אחר גט ליבם א' בב' יבמות או לב' יבמין ביבמה אחת והא דפרישנ' טעמא דרבנן דאע"ג דלדידן לא קשה לן אלא טעמ' דר"ג אפ"ה מכיון דפריש טעמא דמסתבר לה"נ פריש נמי טעמא דרבנן והכין אורחא דתלמודא:

והך ביאה פסולה וכו' פי' השתא הדר לפרושי טעמא דר"ג דפתח ביה דמודה בגט אחר מאמר:

ואלו ביאה אחר מאמר מהניא פי' כדקתני שיש גט אחר ביאה ומאמר ויש מאמר אחר ביאה וגט דאע"ג דביאה פסולה ההיא מ"מ מהניא להצריכה גט וגריעה ממאמר:

דאלו מאמר אחר גט לר"ג קניא ליה לכוליה שיורא דגט פי' דאי הדר עביד מאמר אחר בשלישית לא מהני כלל ומנא תימר' מדתני מילתא פסיקתא במתניתין שאין מאמר אחר מאמר ולא קתני בבריתא בהודאות דר"ג ומודה ר"ג שיש מאמר אחר מאמר וגט אלמא אין מאמר אפי' לאחר מאמר פסול:

ואילו ביאה אחר הגט לא קניא לכוליה שיורא דגט פי' דהא חייל מאמר אבתרא וכדתניא לעיל שיש מאמר אחר ביאה וגט ורש"י ז"ל מוסיף עוד שיש ביאה אחר ביאה וגט מדקתני הביאה שהיא בזמן בתחלה אין אחריה כלום ולא קתני בזמן שהיא באמצע אין אחריה ביאה ויש חולקי' עליו ז"ל ומיהו לד"ה אליבא דר"ג אין אחר ביאה פסולה דבר שיהא כעין מה שהוא קודם ביאה רצו' לומר שאין מאמר אחר ביאה ומאמר ולא גט אחר ביאה וגט דלר"ג בחד צד תקון רבנן מאמר או גט לומר תהוי תיובת' דשמואל דאמר חלץ לבעלת

הגט וכו' ומ"ה דהוה מצי לאקשויי לסיפא דאמרי' דשמואל דאמר חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרה והא ר"ג עשה מאמר בזו ובזו קאמר דחולץ לראשונ' אלא חדא מינייהו נקט והא דלא פרכינן מדרבנן דאמרי וחליצה לאחת מהן כבר פרש"י ז"ל הטעם דלדידהו כיון דיש גט אחר גט תרוייהו גרועות בשוה וכיון דכי הדדי נינהו לד"ה פטורה ופטרה צרת' אבל לר"ג אותה שנתן גט בראשונה גריעה טפי שפוסל בקרובותיה והשני' מעולה ממנ' וא"ה חליצה פסולה פטרה לאידך דהויא מעולה כדפי' בפ' ד' אחין ופרקינן כי קאמר שמואל אליבא דמ"ד יש זיקא ר"ג סבר אין זיקא דכיון דאין זיקא בחליצה גריעה סגי לאפקועי אעפ"י דעדיפא מינ' כיון שהיא כשרה מן התורה וכבר פירשנו בפ' ד' אחין דהא אתו כפום מסקנא דרב אשי דהתם ושם פי' יפה בס"ד:

דף נא:

ומדר"ג אין זיקא רבנן סברי יש זיק' פרש"י ז"ל דמסברא קאמר הכי תלמוד' משום דאמר דר"ג סבר דאין זיקא ולא דמשמע הכי ממלתייהו דהא פריש תלמוד' לעיל במאי פלוגי ר"ג ורבנן וי"ל עוד דהשתא סבר' דפלוגתייהו וטעמי דאמרי להו לעיל תליא בהא דר"ג סבר אין זיקא וכיון דכן מסתמא לא תקון בה רבנן מאמר לכל חד וחד ובכל חדא וחדא ובמסקנא אמרי דלא בהא תליא פלוגתייהו ואפי' למ"ד אין זיקא פליגי אי תקון בה רבנן מאמר וגט בחד צד או אפי' בהרבה צדדים וקתני סיפא וכן אתה אומר הא דאותבי' לרב הונא מסיפא ה"ה דמצי לאותביה מרישא דקתני נתן גט לזו וגט לזו חולץ לא' מהן כיון דתרוייהו לרבנן פסולות נינהו וא"ה קתני חולץ לאחת מהן דאלמא חליצה פסולה פוטרת צרתה כ"ש דפטרה נפשה מאחין אלא דניחא ליה לאותובי מההי' דדמיא לרב הונא ממש ולאו לאותביה בה"ה:

כולהו סבירא להו מאמר קונה קנין גמור פי' לאו דמודה בלחוד מינייהו לדברי חבירו דהא ליתא דלב"ש קונה מן התור' וכלהו אידך מאמר דרבנן כב"ה שהלכה כמותם וכן בפי' דבן עזאי מפליג בין ב' יבמות לב' יבמין משא"כ לר"ג וכן תמצא דלר' נחמי' אין אחר ביאה פסולה כלום משא"כ לר"ג אלא ה"ק כי כולם הולכים בשיטה א' דבאותו ענין שאומר שיהא קונה המאמר שהוא קונה קנין גמור וכן הלשון הזה מתפרש בכל מקו' כדפרי' בפ"ק דסוכה ודוכתי אחריני בס"ד:

ר"ג הא דאמרן פי' שהוא סובר שהמאמר קונה קנין גמור לענין דלא חייל מאמר אבתרי' ולב"ש קונה קנין גמור ואפי' מן התור' לענין לדחות בצרות מיהת שאין צרתה צריכ' כלו' אלא שיוצאה משום אחות אשה לגמרי בלא כלום:

ר"ש דתניא וכו' לקמן היא בפרק האשה (דף צו ע"ב) דבן ט' שנים ויום א' הבא על יבמתו ואח"כ בא עליה שהוא בן ט' שנים ויום א' דרבנן סברי פסולה עליו ור' שמעון או' לא פסלה עליו וקת' בבריית' שאמר להם ר"ש לחכמי' אין ביאת הראשון וכן והא ביאת בן ט' ויום א' כמאמר שויה רבנן פי' כדאמרי' לקמן במכילתין עשו ביאה בן ט' שנים ויו' א' כמאמ' בגדול וטעמא דמלת' דאע"ג דבן ט' ויום א' ביאתו ביאה בכמה דוכתי ואם בא על א' מכל העריות שבתור' ממיתין על ידו ויבמה נקנית היא בע"כ דהא אגידא ועומד' גביה אפ"ה גזירת הכתוב דכי היכי דבעלמא אין הקטן קונה דלא תיקני ביבמה ואתיא לן מהא דאמרי במ' סנהדרין (דף נ"ב ע"ב) ומייתי בפ"ק דקושין (דף י"ט ע"א) איש אשר ינאף את אשת רעהו איש פרט לאש' קטן ופי' אביי במ' סנהדרין שלא נצרכה אלא לבן ט' שנים ויום א' הבא על היבמה דלא קני לה וכפנוי' היא אצלו והיינו דאמרי' ביאת בן ט' שנים ויום א' כמאמר שויוה רבנן וקאמר ר"ש דאין ביאה אחר ביאה בב' יבמין אלמא אין מאמר אחר מאמר וא"ת אמאי לא פסלה השני על ראשון מדין סוטה שאסורה לבעל ולבועל דאע"ג דאין אשתו של ראשון אלא מדרבנן מ"מ כעין דאורייתא היא ותתסר עליה מדרבנן. ויש מתרצין דכיון דקתני דקנין הוא לא גזרו רבנן דליתסר עליה משום זנות באישות דידהו ואינו נכון ורש"י ז"ל תירץ כאן שאין האשה נאסרת על הבעל אלא על ידי קנוי וסתירה. וזה תימה גדול דהא ודאי בעידי ביאה מסתייה וכדאיתא בהדיא בפ"ק דכתובות (דף ט' ע"א) דאמרינן וליטעמיה קנוי וסתירה אין עדים לא ופרישנא אין האשה נאסרת (על בעלה) בעד א' אלא על עסקי קנוי וסתירה אבל בעדי' מיתסר' ואמרי' נמי דפתח פתוח כעדים דמו ולק' בפ' האשה (דף צ"ו ע"ב) חזר בו רבינו ז"ל ופי' דמיירי כשהיתה שוגגת או אנוסה דלא מיתסר' על ישר' בעלה ועוד יש לפרש אפי' במזיד וכגון שהיא קטנה דפיתוי קטנה אונס הוא וכ"ת אם קטנה היא ואין בה דעת איך נקני' ליה ואפי' במאמר הקל דמאמר דרבנן צריך דעת וי"ל כגון שנתאלמ' מן האירוסין מוסר אביה ליבם לביאה דהא איכא דעת האב שהוא מקנה אותה וק"ל אדמייתי האי סברא דר"ש הכא ע"י גלגול דביאה ניתי עלה ממאמר גופיה דשמעינן בפ' כיצד דתניא אמר להם ר"ש לחכמים אם מאמרו של שני מאמר אשת שני הוא בועל ואם מאמר של שני אינו מאמר אשת ראשון הוא בועל וי"ל דדילמא דהתם לפי דבריהם דרבנן קאמר להו שגזרו גזירה גדולה לומר דב' יבמות הבאות ויב' בתים שיהיו חולצות ולא מתייבמות דפירשו בפ"ד אחים ומשמע ליה לר"ש שהיא גזירה גדולה ורחוקה וכיון שאין להם טעם של עיקר היה להם לסמוך על מה נפשך זה ואפי' תימא דבכל מאמר קונה ומשייר ולהכי מייתי ליה מהא דהכא דטעמא דרבנן דתריצו דיש מאמר אחר מאמר וביאה אחר ביאה כיון

שהיא זיקה וכיון שכן אין לר"ש לבא עליהם אלא בטעם מספיק שיהא מאמר קונה קנין גמור וא"ת עוד מ"מ אף לר"ש ספוקי מספק' ליה אם המאמר או הביאה דכוותה קונה אם לאו וכדקתני אם ביאת ראשון ביאה והיכי נקטי' ליה דסבר דמאמר קונה קנין גמור וי"ל דאנן ה"ק דר"ש סבר דלכש"תל שיהא מאמר קונה שיקנה קנין גמור לענין זה ולא שיהא משייר:

רבי נחמיא דתניא וכו' והא ביאה פסולה דכי מאמר שויוה רבנן פי' דהא תנן דבעי גט וחליצה בבעלת מאמר ולא סגי לה בגט לחודיה אלא בעי חליצתו לזיקתו מדרבנן וא"ה קת' שאין אחריה כלום פי' דמאמר לא מהני אבתרא והיינו ודאי משום דס"ל שאין מאמר אחר מאמר ולפיכך אמר שאין מאמר אחר ביאה פסולה ושעשאוה כמאמר ובהא לא סבר כר"ג לגמרי דלדידיה אע"ג דאין מאמר אחר מאמר מודה שיש מאמר אחר ביאה פסולה כדתני' לעיל והיינו משום גזרה דלעיל דביא' אחר ביאה או ביאה אחר חליצה. והקשו בתוס' והא אפי' פסולה דביאה שהיא צריכה חליצה מההיא גזירה היא ואיהו לר' נחמיא לית ליה האי גזירה כדאמר לקמן בפרקי דר' חנינא סבר כיון דחליצה וביאה דאורייתא מידע ידעי ולא טעו בה. וא"כ אמאי אמרי' הכא דמודה ר' נחמיה שהיא פסולה וצריכה חליצה ועוד כיון דגזר עליה פסול מטעמא דביאה אחר ביאה אין אחריה כלום אף יש לו לגזור כדאיתא לעיל והרבה תרצו בזה והנכון דלר' נחמיא אלים ליה האי טעמא דאמר לקמן דביאה וחליצה מידע ידעי לענין שלא נפריז בגזרתינו לומר שיהא אחר ביאה פסולה כלום דהיינו מאמר דכולי האי צריכינן למגזר אבל מ"מ מודה הוא דעכ"ז ראוי לגזור פסול בביאה גופה להצריכה חליצה. עוד הקשו בתוס' מהא דאמר בפ' ב"ש דלר' נחמיא ביאה פסולה פטרא לגמרי ולא בעיא חליצה כדאיתא התם גמר קטנה וחרשת. ותימא דההוא סוגיא פליג על הא דר' יוחנן דסברי דלר' נחמיא אלים ליה דביאה לחליצה מידע ידיעי שלא נגזור אפילו בביאה גופא ור' יוחנן דמודה ר' נחמיא שנגזור בביאה עצמה וההיא דהתם הא לא קיימא אמסקנא ועוד תירצו ופי' בפנים אחרים ואינם נכונים בזה:

דף נב.

אימא לאו מצוה קא עביד פי' שנר' כמבטל מצות יבמה וכי אינו ראוי לעשות כן קמ"ל:

אף זו כמצותה וכו' והתניא לוק' פרש"י ז"ל דקס"ד לוקה מלקות מ' מן התורה הוא וק"ל היאך אפשר לומר כן וכי שביק רב לב"ה ואמר כב"ש וסוגיי' דבכולי תלמודא דמאמר מדרבנן ועוד דאפי' לב"ש ליכא למימר אלא עשה והאיך לוקה על ביטולו והנכון כמו

שפר"י ז"ל דהשתא נמי ס"ד דמלקות דרבנן הוא מיהו קס"ד דרבנן גזרו מלקות בדבר מפני שהמיבם בלא מאמר נראה כפוגע בתחלתו בערוה והצריכו מאמר לקנות בו וכאלו נדחה אסור אשת אח במאמר וחוזר ובועל לאשתו ולפי טעם זה ראוי לומר שאם בעל בלא מאמר ראוי היה לקנסו בקנינו שלא יקנה ושלוקה על שעבר וחוזר ועושה מאמר על העתיד. ופרקי דהאי מלקות מדרבנן אינו אלא משום פריצותא דעלמא כדמנגיד רב בעלמ' ולא מחדתי בפירוקא אלא דטעמא כדרב אלא משום דבקושייא מסתימ' סתומי ולא ברירא דמלקו' מדרבנן הוא פרישנא ליה בפירוקא אגב אורחין וכבר כתבנו הרבה כיוצא בו. כיצד בשטר אדאמרן לעיל בשטר כיצד וכו' ואע"ג דהא בקדושי' דעלמא הוא דתנינן לה מ"מ כיון דפירש לך התנא בכאן דקדושי כסף דיבמה דרבנן כקדושי כסף של תורה דעלמא ממילא שמעי' דמ"ה שהן שוות כקדושי שטר כדפרש"י ז"ל:

אלא מעתה יהיב ליה ניירא בעלמא פי ואמר ליה הרי זה גיטך דבלאו הכי ליכא למיחש למידי והא דאמרי' דהכא לא פסלה לכהונה כגון דסלקיה מידו א"נ דעפיץ דליכא למיחש למי (מילי'):

הרי אמרו ללבלר כתוב גט לארוסתו לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט פי' אעפ"י שנתנו לה לאחר כניסה או שנתנוהו העדים או הסופר בשליחותו דהשת' דכיון דבידו לגרשה השתא הא איתיה בתור' גיט'. ושליחו' דהשתא על הכתיבה ועל החתימו' ועל הנתינה שליחות גמורה וק"ל דבפ' כל הגט אמרו בפי' שאינו גט ותי' רש"י ז"ל בכאן ולשם דהתם אינו גט מדרבנן קאמר משו' גט ישן גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה והק"ל התם שאם נתגרשה בו תנשא לכתחל' ולהכי אמר הכא הרי זה גט כיון שנתגרשה בו וכר"ת ז"ל דאינו גט ודאי אפי' בדיעבד משמע שלא תנשא בו ודין הות דהתם הוא שלא פסלוהו בדיעבד משום דליכא אלא עידי יחוד ואפשר שלא בעל אבל בכאן שעשה חופה מסתמא בעל וחזר ובעל ויש לחוש שנתעברו ויאמרו גיטה קודם לבנה לכפר"ת ז"ל דההיא דהתם כשכתבוהו עכשיו ובזמנו של עכשיו שכתב להם והא דהכא כשאמר להם לכתבו לאחר נשואין ולא כתבו זמן הכתוב דתו ליכא חששא דגט ישן ולבטול הגט ליכא למיחש וכדכתי' בארוכה במס' גיטין בס"ד ועיין שם:

דף נב:

ובאשה דעלמא פי' שצוה לכתוב גט קודם שיקדש אותה אינו גט כלל דכיון שאין בידו לגרשה אין שליחותו של עכשיו שליחות כלל ולא קרי' ביה וכתב ונתן:

בעי רמי בר חמא ליבמתו מהו כיון דאגידא ביה כארוסתו דמיא פי' והגט שצוה להם לכתוב עכשיו כשר ומועיל לגרשה בו לאחר יבום מדרבנן מיהת לפסלה לכהונה כ"פ מ"ה הר"ם ולא נתחוור לי מדנקיט לה סתמא גבי ההיא דלעיל דארוסה דמהני אפי' דאורייתא ואי מדרבנן קאמר ה"ל לפרושי ליבמתו מהו לפסלה לכהונה לכך נתחוור לי יותר כדברי מורי הרשב"א ז"ל דאפי' מדאורייתא קאמרי' דאפשר דמהני דכיון דאגידא בי' לפטרה בחליצה וגם הדבר בידו לכנוס ולפטרה בגט שליחותו שליחות הבעל אף על הגט ואעפ"י שאין בידו לגרשה עתה בגט:

או דילמא אדרבה כיון דלא עבד בה מאמר לא פי' דלא הוי שליחות מדאורייתא להכשיר גט זה מן התורה אלא אפי' מדרבנן לא הוי גיטה לפסלה לכהונה דכל כמה דעבד בה מאמר לא קאי בתורת גט כלל ואין שליחותו דהשתא שליחות כלל ולא איפשיט' ולפי פי' זה ספיקא דאורייתא הוא ולחומרא אבל לפי הפי' הראשון הוי ספיקא דרבנן ולקולא:

לרבא פשיטא לי' וכיון דכן ק"ל כרבא דבתרא הוא ופשיטא ליה ומהכא שמעי' דהא דרבא כשנתן גט למאמרו לבדו דכתיבנא בפ"ד אחי':

מתניתין עשה מאמר בזו ומאמר בזו צריכות שני גיטים וחליצה פירוש וחליצה אחד לשתיהן וחולץ לאיזו שירצה ופוטר' צרתה דכיון דתרוייהו חלוצות גרועות נינהו חליצה גרועה פטרה צרתה כדאית בפרק ד' אחי' וכדכתיבנא התם ודכוותא בסיפא דקתני וכן אתה אומר בב' יבמין ויבמה א' נותן כל א' וא' מהן גט וחולץ א' מהן וא"ת א"כ תפשוט מינה דחלוצה פסולה אינה צריכה לחזור על כל האחין ואמאי לא מותבי' מינה לרבא בר ר' הונא אמר רב ואותיבו לעיל ממתני' י"ל דברייתא ניחא לן משום דקתני בה בהדיא וחליצה לא' מהן דאלו בהא איכ' למדחי דה"ק צריכות ב' גיטי' וכן חליצה ל"א מהן ודכוותא בסיפא ב' חליצו' א"נ לעיל קי"ל דרישא דמתניתין משום פלוגתא דר"ג ורבנן ומייתי עלה לברורא וכיון דמייתי לה פרכי' מינה ולא בעי למינטר עד סיפא דמתניתין ומיהו כיון דאיתרצא בריתא דטעמא משום דאין זיקה מתניתין כבריתא דברית' פי' דמתנ' הוא והרמב"ן ז"ל פי' אמאי צריכות ב' גיטי' יגרש לא' מהן שיתן גט למאמרו בפי' ויכנוס אותה וחברתה וכדאמר רבא בפ"ד אחין נתן גט למאמרו הותרה צרתה ובלישנא בתרא אמרי' הותרה אפי' הוא וי"ל דהא פרישנא התם וכדפרש"י ז"ל דהותרה לאחין קאמר אבל לדידיה אפי' צרתה אסורה ואפי' ללישנא בתרא גזירה משום בעלת הגט דעלמא ומיהו אכתי קשה סיפא דקתני וכן אתה אומר בב' יבמי' ויבמה א' כלומר שנותן כל א' מהן גט וחולץ לה א' מהן ואמאי יתן א' מהם גט למאמרו ויכנוס השני אותה או לצרתה ותירץ רבי' ז"ל דאה"נ אלא דמתני' לא אתא לאשמועי' אלא דין גרושי' אם בא להוציאן מה הן

צריכות וא"ת א"כ לעיל דפרכי' על הא דאמר ר"ג נותן גט לראשונה וחולץ לה ראשונה תתייבם יבומי אמאי לא פרקי' דאה"נ ור"ג דינא דאם בא להוציאן קתני וי"ל דהתם כיון דר"ג אמר דאין מאמר אחר מאמר ובעי לאלומי מאמר לגמרי ולאפקועי מאמר בתרא אלו הוה ס"ל דראשונה תתיבם אז הוה תני לה בהדיא ולא הוה תני דינא דגרושי' והא דתני סיפא בין יבם א' וב' יבמות בין יבמה א' וב' יבמי' חלץ ועשה מאמר וכו' פרש"י ז"ל דהני תרי מימרי נינהו וה"ק דין האמור למעלה ביבם א' וב' יבמות וה"ה ב' יבמי' ויבמה א' שאם חלץ ועשה מאמר וכו' הכי והכי דינא ואע"ג דהא קתני ברישא דמתני' דין זה ביב' א' ויבמה א' אהדרי' הכא משום דבעי לאפלוגי בין הביאה בתחלה לחליצה בתחלה ולמיתני פלוגתא דרב ורב נחמיא והק' עליו ז"ל כיון דפלוגת' דרבנן ור' נחמיא איתיה אפי' ביבמה א' וב' יבמי' או ביבם א' וב' יבמות אמאי דחיק נפשיה רש"י ז"ל דסיפא מיירי אפי' ביבם א' ויבמ' א' ולפי' פי' דסיפא קתני חלץ לה וכו' על כלה מתני' קאי בין על יבם א' ויבמה א' או בשתי יבמות או בב' יבמין והכי ודאי הוה מסתבר. אבל סוגיי' לקמן מכרעת כפרש"י ז"ל דהא פרכי' עלה חלץ ונתן גט למה ליה דהא פשיטא שאין הגט עושה כלום אחר החליצה דהא מפסלה ומתסר בקרובותיה משום חליצה ופרכי' נמי בעל ועשה מאמר למה לי כלומר דהא פשיטא שאין המאמר של אחר ביאה עושה כלום וש"מ דביבם א' ויבמה א' אירי סיפא דאלו איירי נמי בב' יבמין או בב' יבמות מאי קושי' דהא אצטריך לאשמועי' דב' יבמין ויבמ' א' שאין מאמרו של שני צריך גט ואינו גט של שני לאוסרו בקרובותיה ואשמועינן ביבם א' וב' יבמות שאין מאמרו בשנייי' צריך גט ואין גט בשנייי' אוסרו בקרובותיה אלא ודאי שזו הכרעה גמורה לפרש"י ז"ל. ומיהו ק"ל אסוגיי' דלקמן מהיכא משמע להו דבעי' הגמ' דמתני' ביבם א' ויבמה אחד דוקא דתקשי להו למה להו למתני חלץ ונתן גט או בעל ועשה מאמר וי"ל דכיון דעיקרא דמתני' דרישא היינו יבם אחד ויבמה אחת שכיח טפי אלא דהדר אשמועי' שכן הדין בב' יבמין או ב' יבמות ניחא לן למימר דכי הדר ואתא למתני פלוגתא דרבא ור' נחמיה דתני לה בעיקרא מימרי דאי רי ביה מעיקר' פלוגתא דר"ג ורבנן דהיינו יבם ויבמה א':

גמרא זו דברי רבי עקיבא שהיה עושה חליצה כערוה פי' לא ערוה ממש למהוי באיסור אשת אח בכר' דהא ודאי אפי' ר"ע מוד' דחייבי לאוין היא משום לא יבנה וכדאית' בהדיא בפ"ק בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל אלא ה"פ שהיא עושה חליצה כערוה לענין תפיסת קדושין שהוא סובר שאין קדושין תופסי' בה ולהכי קתני שאין לאחר חליצה כלום:

מ"ט דר' פי' שהוא מקל לומר שאינה צריכה גט ואפי' מדרבנן אמר ר' יוסף עשאוה כעודר וכו' פי' וחליצה זו ודאי נכסי הפקר היא דיצאה לשוק בחליצה ומיהו כשבא היבם

וקדשה לשם יבמות כסבור הוא שיכול ליבמ' עדיין וכו' כל זמן שלא נשאת והוא מתכוין לקנותה מצד זה ולא מצד המקדש יבמה חלוצה לשוק הילכך לא קני דמדין עצמן אין לו בה קנין ולהתפיס לה קדושין בחייבי לאוין לא נתכוון בעדור שלו למקני כלום פי' וכיון דכן לא קנו בנכסי הפקר דליכא דעת אחרת מקנה ולאפוקי היכא דאיכא דעת אחרת מקני דאע"ג דלא נתכוון לקנות אפשר שהוא קונה בחזקתו וכדפריך בחזקת הבתים גבי עובדא דרבי ענן דשקל ברקא דארעא. אבל הכא הא מכוון למקני פי' דאפי' תימא דבהא דעת מקנה דביבמה לא מהני כלו' דבדידיה תלא רחמנא מ"מ הרי נתכוון הוא לקנות' בקדושי' אלו ואמאי לא קניא:

הא לא דמיא אלא לעודר בנכסי הגר וכסבור של גר אחר דקני פי' הא נמי דכוות' היא דחליצה זו נפטרה לשוק והואי כנכסי הגר שראוין לכל אדם ויבם זה שקדשו לשם יבמות סבור כי עדיין הם נכסי אחיו ואגידא ביה מחמתיה שיכול ליבמה כל זמן שלא נשאת ואעפ"י שאינו כן מ"מ כיון דקדושי' תופסי' לו בחליצתו דקדושין תופסי' בחייבי לאוין הרי הוא קונה מכיון שנתכוון לקנות בשום צד:

אלא אמר אביי הב"ע דאמר לה התקדשי לי במאמר יבמין פי' שיהיו קדושי חלין בתורת מאמר יבמין ר' סבר מאמר עלוי זיקא רמי ואתא חליצה:

ואפקעתא לזיקתא פי' דלא תקון רבנן מאמר דידהו אלא בזיקת יבמין בלחוד והכא דליכא זיקא אין שם קדושי' ואפילו מדרבנן ואצ"ל מדאורייתא הילכך לאו כלום קאמר:

ורבנן סברי דמאמר לחודיה קאי פי' דבכל אשה שראויי' להתקדש מן התורה חיילי בה קדושין מדרבנן כעין קדושי יבמי' דרבנן אם פירש שרוצה לקדשה בכך ותהא מקודשת מדרבנן מיהת:

רבא אמר אי דא"ל התקדשי לי במאמר יבמי' דכ"ע ל"פ דמהני מטעמא דאמרן דבמ"ע כשאמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין רבי סבר יש זיקה ביבמה ואתא חליצה ואפקעתא לזיקתא פירש וכיון דאין זיקה בזו לא חייל בה קדושיו אפילו מדרבנן דהא קפיד ואמר שתתקדש לו בזיקת יבמי'. ורבנן סברי דאפילו ביבמה אין זיקא חשובה וכיון דאלו אמר לה כשהיא יבמה התקדשי לידי בזיקת יבמין חיילי קידושין דרבנן אע"פ שאין זיקה השתא נמי חיילי שאין כוונתו אלא שיחולו בה קידושין כדרך שחלה בזיקת יבמי' והיינו דאמרינן מעיקרא אילו אמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין מי לא מהני השתא נמי מהני:

דף נג.

רב שרביא אמר בחליצה כשרה אי אמר לה בזיקת יבמים דעכ"פ מהני' פי' ואפי' למ"ד אין זיקא ולא דמי ליבמה דהתם אפי' למ"ד אין זיקא יש זיקא קצת דלא סגיא בלא הכי. ויש שפי' דטעמא דרב שרביא משום דסבר דבין לר' בין לרבנן יש זיקא דכיון דלעיל נקטי' להדיא דמ"ד אין זיקא מהני אי בעי רב שרביא למיסתר ה"ט הוה מפרש לה בהדיא ונכון הוא:

והכא בחליצה פסולה קמפ' פי' שנתן גט וחלץ. מר סבר חליצה פסולה אינה פוטרת פי' ואכתי איכא זיקא וחיילי קדושיה ופירש רב אלפס ז"ל בב' יבמין והיינו דפליגי דמר סבר דחליצה פסולה אינה פוטר' מכל האחי' דקסבר צריכ' חליצה לחזר על כל האחי' ומ"ד פוטרת סבר דחליצה פסולה אינה צריכה לחזר על כל האחי' ובחליצה דחדא מיפקעא זיקת כל האחין לגמרי והא דהדר אמר רב אשי דכ"ע חליצה פסולה אינה פוטרת ואע"ג דפסקי' לעיל דחליצה פסולה אינה צריכה לחזר על כל האחין לא תיקשי לן דרב אשי אליבא דהני תנאי קמאי:

ויש גורסי' בדרב אשי דכ"ע חליצה פסולה פוטרת ומיהו ודאי לתרי גרסאי' ליכא הכרחה בעיקרא דמילתא ושפיר מצי למימר דכ"ע חליצה פסול' פוטרת או דכ"ע חליצה פסולה אינה פוטרת ואין הכונה לומר אלא דלא פליגי בהא ודכוותא בתלמודא. י"מ דהכא מיירי בב' יבמות שחלץ לא' בהן אחר שנתן גט לחברתה דמר סבר חליצה פסולה פוטרת צרתה ומר סבר חליצה פסולה אינו פוטרת וכיון דאיכא אכתי בהאי ביתא כלל כי אמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין חיילי קדושי' וי"מ אפי' ביבם א' ויבמה א' שנתן גט וחלץ או שעשה מאמר וחלץ מר סבר חליצ פסול' פוטרת דכשחלץ אחר הגט בחליצ' נפטרה לגמרי שלא גזרו חליצה אחר גט אטו חליצ' אחר חליצה כדאי' בריש פרקי' ומר סבר גזרו בה גט כסברא דאבא חנן בר יוסי דלקמן הילכך אכתי איכא זיקא דרבנן עד שיתן גט ובחליצה אחר מאמר פליגי דאע"ג דלכ"ע צריכה גט למאמרו מר סבר דבחליצה פוטרת זיקתו לגמרי ואע"ג דמדרבנן לא משתריא לשוק עד שיתן גט ומר סבר דכל כמה שלא נתן גט למאמרו חשבי' כאלו עדין זיקתא קיימת ואינו מחוור דבחליצה אחר מאמר דכ"ע מפקעא חליצה לזיקתו ואין הגט אלא למאמרו וכ"ש בחליצה אחר הגט שאין הגט אלא משום גזירה בעלמא ואפי' תימא דגזרו בה כדקסבר אבא חנן בר יוסף לקמן:

והכא דיש תנאי בחליצה קא מפ' **מר סבר יש תנאי בחליצה** פי' שאם לא נתקיים התנאי בטלה החליצה דקסבר חליצה מוטעת פסולה ופלוגתא דר' ורבנן כשלא נתקיים התנאי רבנן סברי יש תנאי בחליצ' ואכתי איכא לזיקא ור' סבר אין תנאי בחליצ' וחלי' כשר'

היא דאפקעת' לזיק' וא"ת וליפליגו בהדי' דיש תנאי בחליצ' אליב' דר"א ובחליצ' פסולה אליבא דר' שרביא ובתנאי כפול אליבא דרבינא י"ל דאיידי דאיפליגו על ר"מ בקדשה לשם אישות נקטוה לפלוגתיהו כשקדשה לשם יבמות כנ"ל:

רבינא אמר דכ"ע יש תנאי בחליצה פי' וחליצה מוטעת פסולה ואע"ג דקי"ל דחליצה מוטעת כשרה כבר פרש"י ז"ל דרב אשי אליבא דהני תנאי אמר לה ויש להו כיוצא בזה בפ' גט פשוט דכ"ע אותיות נקנות במסירה כלומר אליבא דהנהו תנאי דאלו אליבא דהלכתא הקי"ל שאין אותיות נקנות במסירה ובהא ודאי לא מצי רבינא לומר דלכ"ע אין תנאי בחליצה דא"כ אפי' כשהיה התנאי כפול אינו תנאי והיכי אמרי' דפליגי בתנאי כפול. ובתוס' פי' דהא דאמר רבינא דכ"ע יש תנאי בחליצה לאו לבטולי חליצה לגמרי דודאי חליצה מוטעת נפטרה להתירה לשוק אלא ה"ק שמועיל התנאי שלא להפקיע הזיקא לגמרי ושיוכל לקדשה לשם יבמות ורב אשי דאמר דכ"ע דחליצה פוטרות ה"ק דנהי דפוטרו' לשוק אינה פוטרת לגמרי ושלא נפקעה זיקת יבמי' ואם בא לקדשה בזיקת יבמין מקודשת ולהכי לא מצי למימר דכ"ע חליצה פסולה פוטר' דאם כן דחליצה פסולה פוטרת לגמרי מכל זיקא היאך ליפליגו ביש תנאי בחליצה לאפקועי הזיקא לגמרי דהא לענין התירא לשוק דכ"ע חליצה בתנאי כשרה ואלו בחליצה פסולה יש מחלוקת אפי' להתירה לשוק וכיון שכן אם אתה אומר דלכ"ע חליצה פסולה פוטרת אפי' מכל זיקא כ"ש דחליצה בתנאי מפקע' כל זיקא לגמרי להכי אצטריך לומר דלכ"ע חליצה פסולה אינה פוטרות לגמרי מידי זיקא שיוכל לקדש לשם יבמות ומר סבר דהא אפי' להני תנאי כ"פ התוס' רב יהודה ז"ל ונראה שהיא שיטה דחוקה ואין צריך אליה:

מתניתין דלא כבן עזאי וכו' פירוש מתניתין דקתני הכא דב' יבמות ויבם אחד שעשה מאמר בשתיהן צריכות שני גיטין דלא כבן עזאי דקאמר שאין מאמר אחר מאמר בב' יבמות ויבם אחד לפום נסחאות דכלהו ספרים אבל יש שגורס בדברי בן עזאי יש מאמר אחר מאמר ובב' יבמות ויבם אחד ואין מאמר אחר מאמר בב' יבמים ויבמה א' פרש"י ז"ל דלההיא נסחא רישא דהכא שפיר אתיא בן עזאי ועל סיפא ה"ל לאתויי בגמ' ולפי' הכריע הוא ז"ל כגרס' ר"י ויש מקשי' עליו ז"ל דהא סייעת' דמייתי גמרא בסמוך לרבא בר רב הונא לא מרישא גופא היא אלא מדיוק' דקתני סיפא שכן הדין בב' יבמי' ויבמה א' שצריכי' שניה' לחלוץ לה וכדפרש"י ז"ל גופיה ואמאי לא אמרי' לה בגמ' על סיפא וי"ל דלענין סייעתא שפיר נקטיה רישא דמפרש בהדיא על סמך דסיפא אבל כי אתינא לאסוקי מתני' מסברא דחד לית ליה למנקט אלא פסקא דלא אתיא כההוא תנא:

מאמר לזו וחלץ לזו לימא מסייע ליה לשמואל דאמר חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרה ותהוי תיובת' דרב יוסף פי' קס"ד דדוק' קתני חלץ לזו ומאמר לזו ומ"ה סגי לתרוייהו בחליצה זו שאלו חלץ לבעלת מאמ' עצמה לא היתה נפטרה צרה ולהכי אמרי' דמסייע ליה לשמואל ודקאמרי' ותהוי תיובת' דרב יוסף ה"פ או תהוי תיובת' דרב יוסף כלומ' דאת"ל דהא דקתני וחלץ לזו לאו דוקא דה"ה דסגיא בחליצת בעלת המאמ' לפטו' צרתה א"כ כי קתני שחלץ לצרתה נקטה לרבותא דאפי' לדידה מצי חלוץ ושופך מי בורו בחנם ואתיא דלא כרב יוסף דאמר לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכי' לו אבל א"א לפרש ותהוי תיובתא דרב יוסף כפשוטיה דהא אם איתא דחלץ לזו דוקא קתני ומסייע לשמואל בחליצת המאמר לא הוי תיובתא דרב יוסף דע"כ הוא צריך לשפוך מי בורו אלא ודאי כדאמרן וכפר"י ז"ל:

גט לזו וגט לזו צריכות ממנו חליצה לימא מסייע ליה לרבא בר רב הונא דאמר חליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחי' פרש"י ז"ל דכיון דקתני צריכות משמע כי שתיהן צריכות לחלוץ ודכוותא קתני סיפא וכן בב' יבמין ויבמה א' שנתנו שניהם גט שצריכין שניהם לחלוץ אותה ומשום דחליצה פסול' צריכה לחזר על כל האחין. וי"מ דמגופא שמעי' לה דכיון דבב' יבמו' שחליצ' כל א' מהן גרועה לא פטר' חליצה גרועה לצרתה סברא הויה דבב' יבמין לא פטר חד לחבריה ולא עבד שליחותיה ונכון הוא:

מאי צריכות צריכו' דעלמ' ק"ל למה לן כולי האי לימא דה"ק צריכות שתיהן לחליצה א' מהן דלא מיפטר' בגיטה י"ל דא"כ פשיטא דצריכות חליצה והכי ה"ל למתני חולץ לא' מהן לאשמועי' דסגיא לתרוייהו מחליצת א' מהן:

הניחא לר' יוחנן דאמר כוליה ביתא בלאו קאי אצטריך לאשמועינן שאין קדושין תופסי' בחייבי לאוין מכאן הקשה ר"ח ז"ל על גרש"י ז"ל דפ"ק גבי הבא על יבמתו וחזר הוא או אחד מן האחין על צרתה דגריס ר' יוחנן אמ' בעשה דא"כ הא איכא במתני' חייבי עשה דקתני בב' יבמות שאין אחר ביאה של א' מהן כלום והיינו כר"ע דסבר אין קדושי' תופסי' אפי' בחייבי עשה וכר' ישבב וא"כ הוה לן למימ' הכא אצטריך לאשמועינן אין קדושין תופסין בחייבי לאוין וחייבי עשה וי"ל דהא ל"ק דתלמודא עיקר נקטיה פי' בחייבי לאוין דהיינו אחר חליצה שהיא חייבי לאוין אפי' לר' יוחנן אצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין בהן ועוד הקש' דא"כ דאחר ביאה בב' יבמות חייבי עשה הוא כיון דתני שאין אחר ביאה כלום ואע"ג דהוו חייבי עשה למה ליה למתני שאין אחר חליצה כלום שהיא חייבי לאוין. וכ"ת דתני להו משום סדרא דמתני' וגם בזו י"ל דל"ק דלר' יוחנן אפי' בחייבי לאוין איכא רבותא הילכך אע"ג דמחייבי עשה דתני שמעינן ליה מ"מ

תני אף חייבי לאוין משום סדרא דמתני' אבל בחייבי כריתו' דפשיטא ליה לר"ע שאין קדושין תופסין בהן קס"ד דלא ה"ל למתני משום סדרא דמתני' ועוד אר"ת ז"ל דאם איתא לגרש"י ז"ל הא קתני במתני' שאין קדושין תופסין בחייבי עשה ואשכחן תנא דסתם לן לר"ע כר' ישבב ואלו במ' כתובות ובמ' קדושין מספקא לן אפי' בדר' ישבב גופיה אליבא דר' עקיבא אי לאפוקי מדר' סימאי בלחוד אתא ולרבות חייבי לאוין דכהונ' או סברא דנפשיה קאמר ולרבות אפילו חייבי עשה ומאי מספקא לן דאי ר' ישבב לא קאמר לה סתם מתני' מני ויש דוחי' דלא מספקא לן התם אליבא דר' יוחנן אלא אליבא דר"ל דהויא מתני' חייבי כריתות וליתא דא"כ הוה לן לאתויי התם האי מתני' למימר דאתיא כר"ל אלא ודאי הגרס' הנכונה שם ר' יוחנן אמר לכלהו וכדכתיבנ' התם בס"ד:

דף נג:

בשלמא בעל ונתן גט אצטריך סד"א נגזור גט דבתר ביאה אטו גט דקמי ביאה פרש"י ז"ל דסד"א שיש אחר בעילה כלום דנגזר גט לבתר ביאה אטו גט דמקמי ביאה ושיהא צריך חליצה עם הגט קמ"ל אין אחר בעילה כלום ואזדא מרן ז"ל לפי' דלעיל דיליה שפיר גבי ביאה פסולה יש אחריה כלום שיש אחריה זיק' יבמי' להצריכה חליצה שהוא סובר שאף החליצה מכח גזירה היא ודכוותה מפרש הכא אין אחר בעילה כלום שאין אחריה זיקא להצריכה חליצה וכבר פירשנו למעלה דלישנא דאחריה כלום אינו הולם פי' זה לכ"פ בו סד"א נגזור גט דלבתר ביאה שהיה אוסרה עליו שלא יוכל להחזירה לו ואע"ג דמדאורייתא מגרשה בגט ומחזירה וגזור בה רבנן שתהא אסורה לו בגט שלאחר ביאה אטו גט דמקמי ביאה שהיא אסורה לו דקיימא לו בלא יבנה מדרבנן קמ"ל אין אחר ביאה כלום שאין גט שלאחר ביאה עושה כלום לאוסר' עליו אלא יכול להחזירה בדינא דאוריתא ויש נסחאות דגרסי סד"א מדגט דמקמי ביאה מהני גט דלבת' ביאה מהני קמ"ל ועולה יפה לפי' זה האחרון. ובהכי סליק פרקא בס"ד:

הבא על יבמתו

הבא על יבימתו וכו' פי' וסתמא דלא כאבא שאול דאמר שהכונס יבמתו לשום נוי כאלו פגע בערוה וההיא אפי' בדיעבד היא כדקתני הכונס ובמזיד היינו כמו לשם נוי שהרי עושה לזנות בעלמא כדפרש"י ז"ל:

ואפשר דאבא שאול מדרבנן קאמר והיינו דאמרינן כאלו פגע בערוה וקרוב בעיני להיות הוולד ממז' דמדרבנן קאמ' דח"א יבמה יבא עליה מ"מ פי' מדרבנן קנה ואינו כאלו פוגע

בערוה וזה יותר נכון מדלא פריך בגמ' דמתני' דלא כאבא שאול כנ"ל לכת' אסור לכנוס לשם נוי וזנות והכא קתני בדיעבד:

אחד המערה ואחד הגומר קנה פי' שהוא קונה אפי' בהערא' אפי' בביאת שוגג ומזיד שכן רבתה תורה אותם וכדאיתא בגמ' וכדפרש"י ז"ל. ולא בין ביאה לביאה פרש"י ז"ל הראה לגמר ביאה ולא דק בה מרן ז"ל חדא דהא קתני אחד המערה ואחד הגומר ועוד דהא בגמ' אמרי' דכי קתני וכן הבא על א' מכל העריות וכו' אתא לאשמועינן דבחייבי לאוין פוסל בביאה שלא כדרכה מאי וכן לכך יש לפרש ולא חלק בביאה שלא כדרכה לביא' כדרכה וכדפרש"י ז"ל בגמ'

ג"ה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין פסלה פי' פסל אותה לכהונה ולתרומה פסולה בביאה אלמנה נפסלה מן התרומה ונפסלה לכ"ג גרושה דפסולה לכהן הדיוט נפסלה מן התרומה בת ישראל לנתין ולממזר נפסלה לכהונה ממזרת ונתינה לא שייך בה פסלה בביאה זו דאלו לכהונה הא פסולה וקיימא אפי' לקהל ישראל ולא לאפסולה מן התרומה לא שייך בנתינ' כלל ובממזרת נמי שהיא בת כהן כיון דאמה היתה זונה ונפסלה מן הכהונה ומן התרומה בתה נמי נפסלה מסתמא לתרומה כי הולד שהוא בן זונה חלל לכהונה ועוד כשאת"ל שלא נפסלה הבת מן התרומה דבי נשא מפני זנות אמה משום ביאה זו של ישראל כשר לא גרעא בהא מידי ואע"ג שלא כדין וכיון דכן הא דקתני הכא ממזרת ונתינה לישראל לא קתני לה משום סיפא דקתני פסול אלא באיסורא בעלמא נקט' הכא ולאשמועי' אגב גררא לענין מלקות שהוא לוקה אליה אפי' בהעראה או בביאה שלא כדרכה וכדפר"י ז"ל ויש שאין גורסי' ממזרת ונתינה מהטעם דכתיבנא והא דקתני נמי דחליצ' לב"ה פסלה אגב סירכא דגרושה נקטה כדנקט לה בפ' אלו הן הלוקי' דאלו מתני' בפסולה דאורייתא מיירי וחלוצ' אינה פסול' לב"ה אלא מדברי סופרי' וכדאית' לעיל בדוכתי' ובכמה דוכתי':

גמרא תני ר' חייא שניהם שוגגין שניהם מזידים שניהם אנוסים פי' ותנא דמתני' דלא קתני הכא משום דאיהו סוגיא דלישנא נקט ומינה שמעינן לשניהם אנוסים דהא והא חד טעמא הוא דליכא חד מינייהו דמיכוין למצוה:

אנוס דמכשיר היכי דמי אלימא דאנסוהו עכומ"ז ובא עליה פי' דאנסוהו עד שאנסה ובא עליה מפני פחד אונסם:

הא אמר אין אונס בערוה שאין קשוי אלא לדעת פי' אין טענת אונס בערוה לפי שאנסוהו בערו' שנתקש' ובא על הערוה שאין קשוי אלא לדעת ולא חשיב אונס אלא כאלו עשה

מדעתו ובמתני' נמי ליכא למחשביה אונס דסוף סוף מדעתו נתקשה וא"ת ונוקמה למתני' כגון שנתקשה לאשתו ואנסוהו עבודת כוכבים ומזלות והדביקוהו ביבמתו וכי הא דאמרי' בסמוך בשניהם אנוסי' דר' חייא י"ל דלא אתי שפיר לישנא דמתני' דקתני הבא על יבמתו דמשמע כי הוא עצמו נדבק עליה והא מימרא גופא דרבא דאמר שאין טענת אונס בערוה יש שפירש שאין טענת אונס להפטר ממיתת ב"ד דאין קשוי אלא מדעת וליתא דאנוס רחמנא פטריה מעונש ב"ד מולנערה לא תעשה דבר ואפי' בעבודת כוכבים ומזלות החמורה אם אנסוהו אונס נפשות עד שהשתחוה לעבודת כוכבים ומזלות וכן בשפיכות דמים וגלוי עריות דמ"מ מה שעשה מחמת האונס עשה והכי מוכח במ' סנהדרין גבי העובד עבודת כוכבים ומזלות מאהבה וה"נ איתא במ' עבודת כוכבים ומזלות וכדפרישנא התם ואם כשלא אנסוהו אונס מיתה אלא אפי' שתקפוהו ודחקוהו עד שנתרצ' ונתקש' הא ודאי פשיט' דחייב מית' אלא הנכון דכשאנסוהו אונס מיתה והי' ספק ביד' לעשות ומפני קדוש השם עכומ"ז ג"ע ושפיכות דמים אפי' בצינעא ואפי' להנאת עצמן יהרג ואל יעבור כדאי' בכמה דוכתי ועיקרא במ' סנהדרין ומיהו ה"מ כשהדבר בידו שלא יעבור ויהרג אבל כשהוא אנוס לגמרי ואין הדבר בידו שלא לעבור אין לו ליהרג וכדאמרי התם אסתר קרקע עולם היתה והכא אלו אנסוהו אונס מיתה עד שנתקש' לערוה ושדביקוהו עליה אעפ"י שאפשר להדביקו בע"כ מ"מ יש לו ליהרג ואל יעבור מפני הקשוי שהוא בידו ובדעתו ואע"ג דעברה עצמה בקשוי אלא בביא' וכיון דא"א לביאה בלא קשוי ראוי הוא ליהרג כאלו היא ביאה עצמה והיינו דאשמועינן רבא מר"ה הר"ם ז"ל:

דף נד.

ישן לא קנה ביבמתו פרש"י ז"ל משום דישן לאו בר דעת הוא ואין קנינו קנין ונר' מדבריו ז"ל שהוא ר"ל דאע"ג דביאת יבמה לא בעיא כוונה לקנות שאפילו בשוגג ובמזיד לשם זנות קנה מ"מ בעי' שיהא ראוי לקנות ולא נהירא חדא דהא קטן אי לאו דמעטיה קרא ה"ל בר יבום דהא חרש שאינו בר כונה ובר יבום והוא קונה ביבמה ועוד דהא לקמן בסוגיי' פרישנא דישן לא קנה משום דאמ' קרא יבמה יבא עליה עד דמתכוין לביאה כלומ' שיתכוון מיהת וישן מפני אונס שינה אפי' לביאה אינו מתכוון:

ותקפתו יבמתו ובעלה פי' שתקפתו והחזיק' בו עד שיבא מעצמו ונדבק עליה וכה"ג מצי לאוקומי ולא בעי' לאוקומא בעכו"מז:

ואין כסף ושטר גומרים בה פי' ואפילו לב"ש דאמר מדאמר קונה מן התור' וכדפרי' בפ' כיצד מן הירוש' ובודאי לב"ה דאמר מאמר מדרבנן הא דנקט שאין כסף ושטר גומרי' בה לאו דוקא והשת' מדאוריתא דרשי' ואפי' התחלה לא עבדי' אלא דנקטיה אגב דנקט ביאה גומרת בה א"נ משום ב"ש אפקתיה לדרבא וא"ת והא מוקמי' ליה בביאת שוגג ומזיד ממילא מ"ש ביאה כדרכה לכל הפחות דלא סגיא בלאו הכי וי"ל דאנן הכי פרכי' דמ"ל למדרש בה ביבמה יבא עליה תרתי ביאת שוגג וכדרכה ולייתר לן ולקחה לביאה שלא כדרכה דילמא כלו לביאה כדרכה ובהכי מייתר לן לביאה שלא כדרכה א"נ דכולי ביאת שוגג ומזיד ולקחו לביאה כדרכה דוקא דהיינו דרך קיחה על הרוב וביאה שלא כדרכה לא קני ביבמה וא"ת ולביאה שלא כדרכה למה לי קרא ליגמור ביאה ביאה מעריות דכתי' בהו משכבי אשה וכדאמרי' לחייבי לאוין וחייבי עשה י"ל דשאני הכא דעיקר יבום מפני הקמת זרע שא"א שלא כדרכה:

הב"ע במתנמנם ונראין דברי האומר והוא ישן מוקמינן בהכי אבל ישנה אפילו ישנה גמורה דלא בעיא דעתה דידה כלל ואפילו לביאה דבדידיה תלא רחמנא יבא עליה ואע"ג דתנא תנא להו כחדא הא כדאיתא והא כדאיתא ולא עוד אלא איידי דנקט ישנה בצרתה נקט ישנה בדידיה וכן דעת מורי המובהק הר"ם ז"ל:

חייב בה' דברי' כבר פי' בפ"ק דב"ק ובפ' כיצד הרגל בשם ר"ה הרמב"ן ז"ל דלגבי' אפי' נפל ברוח שאינה מצויה שהוא אנוס גמור חייב אבל בצער ורפוי ושבת לא מחייב אלא היכא דנפל ברוח מצויה דאיכא צד פשיעה:

קנס ובושת לא מחיי' אפי' נתכוין להזיק עד שיתכוין לבייש וכדדרשי התם כדכתי' והחזיקה במבושיו וכדאמרי' הכא:

שכן בידו לרבות אפילו אלפא פי' שיכול לרבות כמה נשים ולאסור על זה באשת אח וכיון דכן אחמיר רחמנא נמי שיתחייב בהעראה וגמרי' מינה כל ערוה שהיא ע"י קדושי' כגון אשת אב וכלתו וחמותו ודודתו. אבל ערוה שאינה ע"י קדושי' כגון אמו ובתו ואחותו מנא לן:

שכן איסור הבא מאליו יש שפי' שהוא בא מעצמו ואינו מחוסר מעש' וא"כ לא שמעי' מינה עריות שאינן באות אלא ע"י קדושי' ואחרי' פירשו איסור הבא מאליו כי מתחלה היות הערוה בא האיסור עמה שלא היית שעת הכושר מעולם כגון אחותו ובתו ואחות אביו וכיוצא בהם שאינם תלויין בקדושי' וזה יותר מחוור לרבותי' ז"ל דאלו לפרוק' קמא היא אחות אביו ואחו' אמו אינו איסור הבא מאליו דמי לא עסקי' דלאחר שנולד הוא

נשא אבי אביו או אבי אמו והוליד ממנה בת ומה לי נשא אבי אביו אשה או שנשא אחיו או בנו אשה ולזה הפי' ל"ג בסמוך מאי דגרסי במקצת נסחי:

תיתי מנדה ואחות אם מה להנך שכן איסור הבא מאליו דהא נדה בא מאליו כי שעת הכושר היה לה אבל לפי' קמא גרסי לה ונסחו איכא דלא גרסי ליה אלא הג' תיתי חדא מתרתי מהי תיתי מנדה ואשת אח דמאי פרכת וכו' וא"ת מ"מ להאי גרסא ולהאי פי' אמאי לא פרכי דתיתי מנדה ואחות אב ואחות אם דמאי פרכי' ומאי צריכי' להקיש' דר' יונה וי"ל דהא מצינן למפר' כדפרכ' בסמו' מה להנך שכן אין אוסרן מתירן:

ומעיקרא הוה ניחא לן לאתויי מנדה ואשת אח דקא סלקא דעתך דלית להו פרכא ונדחי לה מפני שאין אוסרה מתירה ממיל' אידחיא לה אידך ודכוותא בתלמוד טובא. מה לנדה ואשת אח שכן אין להם התר בחיי אוסרן פי' שכל זמן שהדם שותת אין להם התרה וטהרה אפי' כמה ימים ופרכי' ונדה ואשת אח בחיי אוסרן שאין להן התר ולאחר מכאן יש להן התר נדה ביומי תליא פי' שאפי' לא ראתה אלא דם טיפה כחרדל טומאה שבעה. אשת אח בבני' תליא רחמנא שאם יש לו בני' אסורה לאחיו וא"ת מ"מ מה להצד שכן אין להן היתר בחיי אוסרן קושטא הוא ושפיר מיפרך מה להצד י"ל דאה"נ ואלישנא בעלמא מתמה דלא מיתמר לדוקיא ובעיא לתרוצי מ"מ:

דף נד:

דמה ליבמה שאסורה מן התורה בחיי בעלה מניין פי' בחיי בעלה אם גרשה וכדפרש"י ז"ל דכשל' גרשה היינו קרא גופיה דאיסור אשת אח אבל נתגרשה איכא למימר דלא קרינן ביה אשת אח דהא באחות אשה אצטריך למכתב בחייה כל שבחייה וכן גבי אשת אב וכלתו איצטרך קרא לאוסרם לאחר שיצאו מאישות' כדאי' בפ' ד' מיתות:

סברא הוא פי' סברא הוא לאוכוחי מן המקרא גופיה כדמפרש ואזיל דאלו מסברא בעלמא לא קטלי נפשא ולא מחייבי כרת דאמרינן התם ורוצח גופיה מנ"ל סברא הוא וכדפרישית בדוכתא מר' הר"ם:

מדאמר רחמנא לאחר מיתת בעלה שריא מכלל דבחיי בעלה אסורה ופרכי' ואימ' לאחר מיתת בעלה מצוה בחיי בעלה רשות א"נ לאחר מיתת בעלה אין מחיים לא ולאו הבא מכלל עשה עשה פי' ומנא לן דאית בהן כרת וק"ל היאך אפשר לדונן בלאו הבא מכלל עשה והלא אין עיקר שאלתינו באשת אח שגרשה אלא משום דסבירא לן דכל שיצאה מאישותו אין שם אשת אח עליו וכגון דאצטריך קרא למשרי יבמה שאין לה בנים לאחר מיתת בעלה מכלל דאפילו כשאינה תחתיו אסר רחמנא וכלן היו בכלל איסור אשת

אח חוץ יבמה במקום מצוה וכל שבחייה דליכא מצוה א"נ לאחר מיתה כשאינה עולה ליבום מן התורה כגון שיש לה בנים או אילונית או אשת סריס או שהיה ערוה או צרת ערוה כלן בכלל איסור אשת אח בכרת והיינו סברא דאמרי' לעיל דמוכח קרא וי"ל דאלו יצאתה יבמה שאין לה בנים לאחר מיתה להתר של רשות היו מוכחי' שפיר דכלן היו מכלל איסור אשת אח אבל סבר תלמודא דכיון דלמצוה יצאת' דילמא כל שאינה תחתיו אינה בכלל אשת אח לאיסורה וכי אצטריך קרא ליבמה שאין לה בנים היינו ממצות יבום והיינו דאמרי באידך תירוצא דדילמא לאחר מיתת בעלה אין כלום דליכא למימר לכללי' אהדריה לאיסור כלו' ואי איכא למידק ביה איסורא היינו מאידך דויקיא דנפיק מאידך מיבמה לאחר מיתה וה"ל לאו הבא מכלל עשה וא"ת ואי מההיא אפילו לאו הבא מכלל עשה ליכא דהכי דייקי' לאחר מיתת בעלה מצוה הא בחיי בעל' רשות כדדייקי' בלישנא קמא י"ל דאה"נ ולרבותא נקיט ליה דאפי' תימא דכיון דביבמה יבא עליה איכא התרא ואיכא מצוה דנידוק מאיסורה ונימא דבחיי איסורה ליכא אלא לאו הבא מכלל עשה:

מה נדה אעפ"י שיש לה התר לאחר כן פי' אחר פסיקת הדם ושפיכת דמים ובשעת איסור' בכרת פי' כדקי"ל הדוה בנדתה שהיא כנידה בכרת עד שתבא במים ואף אשת אח אעפ"י שיש לה התר לאחר מכאן בחיי בעלה בכרת וא"ת הא ודאי שפיר משמע מהכא דכי איכא איסורא דאשת אח דלא הוי לאו ולא עשה אלא כרת ומיהו מ"ל דבחיי בעלה איכא איסור בשגירשה דהא אכתי א"ל לאחר מיתת מצוה הא בחיי בעלה רשות כדאמרי' לעיל ותו הניחא בחיי בעלה לאחר מיתת בעלה כשיש לה בנים וכל שאינה עולה ליבום מנין שהוא בכרת וי"ל דכי כתב רחמ' נדה היא לדרש' לאו בהדיא כתביה אלא ודאי לדרשא גמורא לאשמועינן דנידוק הכי יבמה יבא עליה מצוה הא כל דליכא מצות יבום אפי' התר ליכא אלא הרי הוא באיסור בין מחיים בין לאחר מיתה כשם שאין התר לנדה אלא במצות טבילה כנ"ל:

המערה בבהמה מהו וא"ת והא בהמה בפ' עריות וא"כ שפיר נפקא לן מהיקישא דר' יונה י"ל דדילמא לא יצאת' נידה מן הכלל ללמד אלא על ביאה שהיא במינה ולא על בהמ' דלאו בת מינה. דודתו מן האב ולא מן האם והא דתני אמרו לו פי' שלא חייב הכתוב באשת אחי אביו אלא כשהוא אחי אביו מן האם והא דתני' אמרו לו וכו' פי' כי השלישית אחות מן האם לשני' וא"ה לא הוה שריא לה אלא מפני שלא תפסו קדושין בשניהם שהיא אחותה היתה השלישית אסורה ובודאי דמ"ה ליכא למדרש מינה שתהא אחות אשתו מן האם אסורה עליו מן התורה כדבעי הכא מדאורייתא מנא לן דכולה סוגיא בהכי אלא דאנן קיימא לן שפיר והכ' סוגי' בכולי' תלמודא דאחות אשתו מן האם

אסורה מן התורה ונקטי' מתני' בידן לסימנ' בעלמא וא"ת ולמה לי למתני' לאורוכי כולי האי ולמנקטיה בה' נשי' דהא בג' נשים הוה סגי ליה ותר"י ז"ל דמהו דתימא דהכי הוו נשים טובא נפישא ערבוביא וליתסרו כלהו מדרבנן משום גזירה קמ"ל:

דף נה.

אין לה בנים בחיי בעלה מדרב הונא נפקא פי דמדדריש לעיל שהוקשה אשת אח לנדה וק"ל מאי הדר פרכי ואימא אידי ואידי באשת אח מן האב חדא דיש לה בנים בחיי בעלה וחדא דיש לה בנים לאחר מיתת בעלה דהא הני נמי מדרב הונא נפקי דהא גלי רחמנא שאין התר לאיסור אשת אח אלא ע"י יבמה יבא עליה ואידך כלהו בכרת דאשת אח וי"ל דלא גלי רחמנא מדרב אלא למידק איסורה מיבמ' יבא עליה ושלא לדונו בעשה אלא בכרת אבל בכל שיש לה בני' שאינה ראויה להיתר כנדה לא גלי ביה קרא. ואכתי איכא אימא לך דיבמה יבא עליה שאין לה בנים מצוה הא בחיי בעלה או שהיא אשת סריס או אילונית בכרת אבל כל שיש לה בנים שריא וא"ת ערות אשת אחיך דמיותר לדרשא ורבוי שאף כשיש לה בנים היא בכלל נדה כנ"ל:

ואימא אשת אח מן האם כאשת אח מן האב וכו' וכ"ת והא גמרינן אחוה אחוה מבני יעקב ודרשי נמי יחדיו המיוחדים בנחלה כבר פרש"י ז"ל שי"ל דההיא למצות יבום דאשת אח מן האב מצוה ואשת אח מן האם רשות אמר קרא היא בהוייתה תהא. וא"ת א"כ למה לי דכתב רחמנא יחדיו למעוטי אחים מן האם וי"ל דאי לאו דכתב רחמנא יחדיו הוה אמינא דכי אמר רחמנא בהוייתה תהא שלא במקו' מצוה דינה כאשת אח מן האב קמ"ל יחדיו:

אחותו דכת' בה כרת למה לי פי' דהא אתא מהקישא דר' יונה וא"ת ולבעי נמי נדה דכתיב בה כרת למה לי וי"ל דההיא לדין הראה דכתיב בה אצטריך כי היא מלמדת על כל העריות כלם דהראה גמר ביאה כהקישא דר' יונה:

ולמה יצאת כרת באחותו לדונה בכרת פי' דאזהרה דכתיב בה אינו אלא מפני עברת של עונש ואפילו כרת אלא א"כ הזהיר וה"ט דר' יצחק דאמר חייבי כריתות לא היו בכלל מלקות וכדאית' בפ' אלו הן הלוקין ולית הלכתא כוותיה:

הוה אמינא מחטאם ואילך פי' משום דכתיב חטאם ישאו עירים ימותו מחטאם ואילך וכדפרש"י ז"ל:

מדגלי רחמנא גבי שפחה חרופה פי' והיא שפחה כנעני' המאורסת לעבד עברי והיא בלאו דלא יהיה קדשה לכל ישראל חוץ מעבד עברי דשרייא רחמנא והבא עליה אפי

במזיד חייבו הכתוב אשם וגבי אשם כתב רחמנא שכבת זרע דלא מחייב אשם אלא בגמר ביאה שיש בה שכבת זרע ומדגלי רחמנא הכא גבי אשם מכלל דלענין מלקות וה"ה לשאר חייבי לאוין בהערא' ופרכי' אדרבא מדגלי רחמנא גבי כריתות מכלל דחייבי לאוין בגמר ביאה:

אמר רב אשי א"כ לישתוק קרא משפחה חרופה דהא הוי כשאר חייבי לאוין דליכא למימר דמשום אשם איצטריך דלא תיסוק אדעתיה שמביא אשם בהעראה מה שאין כן לענין מלקות דהא ליתא דכיון דאשם דשפחה חרופה חדוש הוא לא דייניגן ליה בדבר חדש אלא בגמר ביאה כמו לענין מלקות והקשו בתוס' ולדידיה מי ניחא אם איתה דמשפחה חרופה גמרי' בשאר חייבי לאוין בהערא' כ"ש דגמרי לחייבי כריתות ואמאי איצטריך למכתב הערא בחייבי כריתות לישתוק מינייהו ותו דדילמא הא דשאני חייבי כריתו שהוא דין חמור ולא חייב אותו הכתוב אלא בגמר ביאה ועוד דאי לא כתב רחמנא הערא אלא בשפחה חרופה ה"א סברא הוא שאין הערא חשיבה ביאה כלל ושפח' חרופ' יצאת ללמד על כל חייבי ביאות שאינן חייבי' אלא בהערא לא לענין שום עונש ולא לענין קרבן עוד הקשו דהא שכבת זרע ושפחה חרופה איצטריך למעוטי ביאה שלא כדרכה דהוה אתיא ממשכבי אשה דעריות וכדאמרי' בכריתות בפ"ד מחוסרי כפר'. תני תנא קמי דר' ששת עשו גומר כמער' ומתכוין כשאינו מתכוין וכדרכ' כשלא כדרכה ונעור כישן א"ל מאי קאמר' אי בשפחה חרופה כדרכ' כשלא כדרכה מיחייב כשלא כדרכה לא מיחייב דשכבת זרע כתיב. ותימא דההוא אליבא דר' יהודה היא דאמר לעיל בשילהי פ"ד אחים דהערא ושלא כדרכ' משכבת זרע נפקא והא רבנן פליגי עלה וסברי דשכבת זרע לא ממעט שלא כדרכה חייב וסוגיי' דהכא כרבנן וא"ת ואמאי פריך התם רב ששת להההוא תנא אליבא דר' יהודה דדילמא איהו כרבנן תני לה שהוי כדרכה ושלא כדרכה לחיובא וי"ל דמלישנא מוכח דאיהו לקולא תני לה כדתני מתכוין כשאינו מתכוין וניעור כישן ולר' תני לה:

חייבי לאוין דכהונה מנ"ל פי' דלא גמרי' חיובא מחייבי לאוין דעלמא דחמירי שהן שוין בכל. אתי קיחה קיחה פי' ואעפ"י שאין עונשין מן הדין הכא לאיגלויי מילתא בעלמא וכ"ש אם היא גזיר' שוה ממש דהוי כמאן דכתיב בהדיא והא דאמרי' לעיל ודין הוא לחייב על אחות האב מן האם וכן לחייב על אחות אשה ואעפ"י שאין עונשים מן הדין כבר פי' רבי' ז"ל דההיא נמי כיון דכתיב איסור אחות אב ואחות אשה סתם וי"ל שיש בכלל הלשון אף מן האם אין הדין בא אלא לגלויי מילת' וכי אמרי' דאין עונשין מן הדין

היינו מאי דלא כתיב כלל כגון אחותו מן האב ומן האם דרחמנא אמר בהדיא אחותך בת אביך דמשמע אחותו בת אביו ולא בת אמו או בת אמו ולא בת אביו:

דף נה:

יבמה לשוק מ"ל גרש"י ז"ל אי למאן דאמר לאו לאו אי למאן דאמר עשה עשה ופירש הוא ז"ל דלמאן דאמר אין קדושיה תופסים ביבמה ליכא לאו ביבמה לשוק דכי כתיב לא תהיה לאיש זר לא בא לאזהרת עונש אלא ללמד שלא תהא בה הויה לאיש זר דלא תפסי בה קדושין ולדידי ליכא ביבמה אלא עשה מדכתי' יבמה יבא עליה ולא אחר ולאו הבא מכלל עשה עשה אבל למ"ד קדושי' תופסי' ביבמה יש לאו ג"כ ביבמה דלא תהיה אשת המת לאיש אחר ללאו בלחוד הוא דאתא והיינו דאמר הכא דלמ"ד שיש לאו ביבמה גמר מחייבי לאוין דעלמא ולמ"ד דיבמה בעשה גמר מחייבי עשה ויש קצת הוכחא לדברי הרב ז"ל מהא דאמרי' לקמן במכיל' דשמואל דאמר בעניותינו צריכה גט מספקא ליה האי לא תהיה אי ללאו יצאת אתא אי דלא תפסי בה קדושי' אתא ור"ת ז"ל מקשה דהא בכולה מכילתי' קרינן יבמה לשוק חייבי לאוין כדאמרי' בפ"ק דבני צרות דב"ה חייבי לאוין לב"ש ואמרי' נמי לאפוקי מדר"ע דאמר אין קדושין תופסי' בחייבי לאוין ולא משמ' דתהוי דלא כרב ולפי' פי' הוא ז"ל דלכ"ע אזהרת לאו ביבמה מדלא תהי' אשת המת החוצה אלא דרב דריש מינה נמי מדאפקי' בלשון הויה דרשי ליה שלא תהיה בה הויה לאיש זר ושמואל מספקא ליה אי ללאו בלחוד אתא אי למילף מינה נמי דלא תפסי בה קדושין ובכאן גורס רבי' ז"ל כדגרסי במקלת נוסחי יבמה לשוק מנ"ל אי ללאו לאו אי לעשה עש' כלו' אי משום לאו דאי' בי' הרי הוא בכלל חייב לאוין ואי משום עש' דאי' בי' ה"ה בכלל חייבי עשה ועוד יש להלם ג"ה לפי' וה"ק אי למ"ד ובעי על לאו הרי הוא בכלל חייבי לאוין ואי למ"ד על עשה דאית ביה מה דינו הרי הוא בכלל חייבי עשה וכבר ביארתי בזה יותר במסכת קדושי' בס"ד:

אשה לבעלה מ"ל פי' שנקנית בביאה בהעראה אתיא קיחה קיחה פי' וכתיב בה כי יקח איש אשה וגמר קיחה מינהון וחייבי לאוין ואע"ג דקיחה דהתם בקדושי כסף מיירי ולא בקדושי ביאה כיון דכתיב בה בהדי' שפיר גמרינן קיחה קיחה ללמד על ביאה האמורה וכו' וק"ל למה לי כולי האי נימא דאתיא ביאה ביאה כדאמרינן ביבמה וי"ל דמשו' דקנין ביאה נפקא לן מדכתיב כי יקח שהוא לשון קנין נקט קיחה ואשמועינן דאפילו בקיחה קיח' מצי למיגמר על הביאה ויש מקשים דהכא אמרינן דאשה לבעלה הנקנית בביאה סגי ליה בהעראה ואלו בפ"ק דקדושין משמע דלא קני עד גמר ביאה שכל הבועל דעתו

על גמר ביאה. והנכון דהתם כשגומר ביאתו סתם אבל בהעראה בלבד או שפי' שדעתו לקנות בהעראה קונה בהעראה כדאמרינן הכא ומיהו ביבמתו אפילו בגומר ביאתו ואומר שאינו רוצה לקנות אלא בגמר ביאה אין הדבר בדעתו שהתורה רבת' שוגג כמזיד ולפי' קונה בה העראה לעולם ושם הארכתי בס"ד:

ולמה לי למכתב רחמנא שכבת זרע בשפחה חרופה וכו' כלומר למאי כתבינהו רחמנא כיון דהא עביד לן כלל דכלהו בהעראה. ופליגא אדשמואל פי' ודרבנן אמר רבי יוחנן כדרב ושמואל והעראה זו הכנסת העטרה למעוטי נשיק' דלא משוי' פלוגת' בין תלמידי ר' יוחנן בכדי:

דף נו.

מאי קנה אמר רב קנה לכל ושמואל אמר לא קנה אלא לדברים האמורי' בפרשה ליירש בנכסי אחיו ולפטור אשת אחיו מן היבום יש שפיר' דכיון דמייתי לה תלמודא גבי האי פסקא דאחד המערה וא"כ גומר קנה דפלונתא דרב ושמואל בבא על יבמתו בהערא' וכן הביאה בירוש' גבי מערה ואין הפי' זה נכון כפי שטת גמרא שלנו דהא אמרי לקמן אליב' דשמואל כל ביאה שהבעל מאכיל היבם מאכיל והבעל מאכיל הוא בהעראה שהרי רבתה תורה אשה לבעלה שהוא קונה בהערא' כדאמרי' לעיל דבכל התורה כולה רבתה תורה העראה כגמר ביאה אלא ודאי דפלוגתא דרב ושמואל אינו בהעראה דהתם ודאי כיון דבכל דוכתא חשיב' כגמר ביא' א"כ אם הער' ביבמתו במתכוין אשתו היא לכל דבר ליורש' ולהטמא לה ולהאכילה בתרומה ופלוגתייהו כשבא עליה אפי' כדרכה במזיד או בשוגג דעלמא לא קנה אלא דהכא רבינהו רחמנא ומ"מ ביא' גרועה היא ומ"ה סובר שמואל דלא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה אבל לא להאכילה בתרומה ורב סבר דכיון דרבייה רחמנא הרי הי' אשתו אפי' לתרומ' ונראים דברים דלשמואל ה"ה דלא קני להיות כאשתו ליורשה ולהטמא לה בביאה גרועה ולהכי נקט לישניה לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה ותדע לך שאלו קנאה לכל דבר כאשתו גמור למה לא יאכילנה בתרומ' אלא ודאי כדאמרן:

אבל לרב אפשר דכי אמר קנה לכל היינו לכל דבר שבעולם ובכללו תרומ' דאי לא ה"ל למינקט האי לישנא ושמואל דאמר דאינו מאכיל' בתרומ' לא מדאורייתא קאמר דכיון דבר תורה מן האירוסין אוכלת אשה בתרומה דקנין כספו הוא הכא נמי כיון דקנא' לדברים האמורים בפ' קנין כספו הוא ולא גרעה מארוסה דעלמא אלא מדרבנן קאמר שהפריזו חכמים במדתם לעשות כארוסה דכיון שלא בא עליה אלא ביאת זנות אכתי

איכא חששא דשמא תשקה לאחי' ולאחיותי' וגרועה מהגיע זמן ולא נשאו דלא אכל' בתרומ' למשנה אחרונ' ואע"ג דמייחד לה דוכת' והא דלא פריך שמואל מתני' דאותבי' להו דאוכלת מדאורייתא קאמר משום דכל היכא דמדרבנן לא אכלה לא הוה תני סתמא אוכלת ולקמן בשמעתא דיש חופה לפסולות מוכח דשמואל דאמ' לא קנה קרינא בה תחת אישך וקרינא ליה שומרת יבם אבל לרב דקאמ' קנה לכל חשיבא אשתו גמורה ולא קרינא לה שומרת יבם והיינו ודאי כדפרי' דלשמואל הואי אשתו ליורש' וליטמ' לה ולאכיל' בתרומ' מדרבנן מיהת וכ"פ מו"ה בשם מורי ר"ם ז"ל ורש"י ז"ל פי' כאן קנה לכל באחת מן הביאות הגרועות האלו ופי' לק' ודוקא בביאה בלא דעת קנין אבל בביאה גמורה אשתו גמורה היא ואפילו לשמואל אוכלת ופי' ביאה גמורה היינו מדעת קנין ואפילו מהאראה והא דמייתי לה בגמ' גבי פסקא דא' המערה ואח' הגומר קנה לאו משום דפליגי בהערא' אלא משום דבהא קאמר תנא דמתני' קנה דקאי אכלהו מתני' דלעיל וזה ברור:

אמר לך שמואל אימא הכי ולא הספיק וכו' לאו למימר דחסורי מחסרא דא"כ הוה אמרינן הכי בהדיא אלא פרושי מפרש דכי קתני מת ונפלה לפני מיתתו כאלו לא הספיק לכונס':

אימא כל ביאה שהבעל מאכיל בה יבם מאכיל בה פי' כגון הערא או גמר ביאה ואיכ' דמקשו והא בעל אינו מאכיל אפי' בביאה גמורה בלא חופה אליבא דמשנה אחרונה שהלכה כמותה ומתרצי' ה"ק כל ביאה שהבעל מאכיל בתרומה ע"י חופה יבם מאכיל אפי' בלא חופה ואין צריך לזה דה"ק כל ביאה שהבעל מאכיל בתרומ' בביאה באירוסין יבם מאכיל בה אפי' מדרבנן וכל ביאה שאין הבעל מאכיל בה מדאורייתא כגון ביאת שוגג ומזיד ואנוס אין היבם מאכיל מדרבנן:

קשיא פי' ולא הוה תיובתא דסוף סוף בריתא משובשת היא ותירוצי בעיא ודילמא אינה אוכלת קתני והלכת' כרב חסדא והלכתא כוותי' באיסורי ועוד דשמואל סליק בקושיא:

קסבר ר' נתן נשואי חרש מאכילות בתרומה ולא גזרו נשואי חרש אטו קדושי חרש פי' דשורת הדין נשואי חרש ביבמה מאכילו' ואפילו מדרבנן דהא קנו לה קנין גמור וליכא משום תשקה לאחיה ולאחיותיה כיון שהכניסה לביתו ממש והכניסה לחופה דמי ואפילו למשנה אחרונה ואי משום סימפון הא ודאי לאו בר הכי דליחוש להא ודאי משום שמא תפקח ותבדוק וימצא לה סימפון הוא מילתא דלא שכיח ולא גזרי בה אלא מדרבנן דסבר דגזרי נשואי חרש אטו קדושין ורבי נתן סבר דלא גזרינן:

דף נו:

מתיב ר' זירא וכו' עד ולאו הבא מכלל עשה הוא פי' וכיון דכן היכי אמרת שהיא לוקה משום טומאה ופרקינן אמר רבא הכל היו בכלל אשר הוטמאה וכו' פי' דכי אמרינן והיא לא נתפסה אסורה לא הוי לאו הבא מכלל עשה אלא ה"ק היא בת ישראל אסורה וחשיבא טמאה בשלא נתפשה דאלו אשת כהן סתמא מקריא שהוטמאה בין נתפסה בין לא נתפש' והא דמייתי רבי זירא למימר דמשום טומאה ליכא ואלו בבי מדרשא פשיטא להו בין למאן דמק' בין למאן דמתרץ לוקה משום טומא' ואתמוהי נמי מתמה עלה משום דבבי מדרשא הוי ידעי מאי דפריש הכא לבסוף ופשיטא נמי להו טובא אבל ר' זירא דלא הוה ידע לדרבה הוה מותיב אמאי דהוה פשיט להו בבי מדרשא ויש כיוצא בזו בתלמוד במיעוט מקומות ויש אומרים דכל היכא דאיכא משום טומא' לגבי בעל כיון דלכלליה אהדרי' שהיא טמאה ג"כ לבועל ולתרומה דדרשינן ונטמאה ג' פעמים וכן דעת מהרא"ה הר"ם:

גרש"י ז"ל בלישנא קמא אמר רבא הכל היו בכלל זונה ופי' הוא ז"ל כל הנבעלות תחת בעליהם בין באונס בין ברצון היו בכלל זונה לא יקחו. ויש מקשים עליו ז"ל היאך אפשר לומר שכלן נאסרות הוו לבעליה' משום זונה לא יקחו בכלל הכל דקאמ' היינו אשת ישראל ואח"כ פרט א' אשת כהן ואלו בעלה ישראל לא מיזהר משום זונה לא יקחו דליתי' להוא לאו אלא בכהנים ויש לת' דמרן ז"ל ה"ק כי כל הנבעלות תחת בעליהם אשר הוטמאו להיותן חשובות זונות וליאסר לכהני' משום זונה לא יקחו ויש בכלל זה שהיו אסורות לבעליה' מפני שהיא זונה שזינתה תחתיו דאשתו זונה אסור' לכל אדם כשם שאסורה זונה דעלמא לכהן:

איכא דאמר וכו' כל באונס לא קריא ביה זונה ונראים דברים דאפילו ללישנא קמא לא אמרו שבאונס היו זוכה אלא בנבעלת תחת בעל משום חומרא דאשת איש אבל בביאות פסולות דעלמ' שנבעלה באונס לא חשיב' זונה וכ"ש בפנוי הבא עלהפנויה אליבא דר' אליעזר שעשאה זונה אדרבה נראה דבעלמא אפי' באונס היא זונה וכדחזינן גבי שבויה הפסולה לכהונה וכן מההיא דתינוקות שירדה למלאת מן העין ונאנסה ולא אמרו אלא באשה תחת בעלה דהיא כשרה דחזיא דאשת כהן לבעלה שרי' ואפי' לכהונה וכן פירוש בתוספות:

מתניתין אלמנה לכהן גדול גרושה וחליצה לכהן הדיוט מן האירוסין לאתאכל בתרומה פירוש מפני שהיא משומרת לביא' פסולה ואיסור דרבנן ובגמרא אמרי דוקא במשמרת לביאה פסולה דאוריית' אבל לא במשמרת ביאה פסולה מדבריהם וכיון דכן הוא דקתני

הכא חלצה אשגרת לישן הוא דהא חליצה מדבריהם הוא כדאיתא במכילתין וכדכתיבנ' והא מתניתין פירוש רש"י זכרונו לברכה דמיירי בין בבת כהן ולפסלה מתרומת בית אביה בין בבת ישראל ושלא תאכל מחמת בעלה כהן ורבי אליעזר ור' שמעון מכשירין אפילו להאכילה מפני בעלה למשנה ראשונה וכשהגיע זמן ולא נשאו שאוכלת משלו ואוכלת בתרומה והכריע רבינו ז"ל לפי' זה משום דגריס בגמ' פצוע דכא כהן שקדש בת ישראל באנו למחלוקת ר"מ ורבי אליעזר ואם איתא דמתני' לא איפליגו אלא בבת כהן ולענין תרומ' דבי נשא מ"ל דרבי אליעזר ורבי שמעון יכשירוה גבי בת ישראל שתאכ' בתרומ' מחמת בעלה שהוא פסול דדילמא לא הכשירוה אלא בתרומת בית אבי' שלא להוציאה מחזקתה משום דמשתמרת לביאה פסולה אבל להאכילה בתחלה מחמתו לא הכשירו כלל ואין זה מחוור דודאי לא מסתבר שיכשירו ר' אליעזר ור' שמעון להאכילה מחמתו מאחר שהוא אסור לקיימה ועוד דא"כ מתניתין כמשנה ראשונה וה"ל לפרושי בגמ' כדמפרש בעלמא ועוד דכשרות ופסולו' דסיפא ע"כ בתרומת בית אביה בלחוד איירי וה"ה לרישא ודאי שלא נחלק אלא בבת כהן ולענין תרומת בת אביה בלחוד ובזו הוא שהכשירו ר"ש ור' אליעזר בלחוד ור"מ פסל אף בזו והא דלא קתני רישא פסולות כדקתני בסיפא משום דפסולות משמע לעולם אבל בזו אף לר"מ אינן אסורות בתרומ' אלא בעודן ארוסת שאם נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין כשרו' כדקתני סיפא ומאי דקשיא למרן ז"ל מההיא דאמרי' בגמרא הגי' הנכונה שם בנוסחי הגאונים ז"ל וכגר"ח ז"ל פצוע דכא כהן שקדש בת כהן ולענין תרומת בית אביה איתמר:

גמרא תניא ר"מ אומר ק"ו **ומה קדושי רשות אין מאכילין קדושי עבירה לכ"ש מאי** דפרש"י ז"ל קדושי רשות כגון ישרא' שקדש בת ישר' ברור הוא שאינו נכון כי מה ענין ישראל שהוא זר גמור ואפילו בנשואין אין לו להאכיל ולא שייך במלתא כלל אלא ה"פ כדפרש"י ז"ל ללישנא קמא דקדושי רשות היינו ישראל שקדש בת כהן ואין מאכילין ר"ל שאין מניחין אותה לאכול ולא דק בלישנ' ונסחי דוקני גרסי קדושי רשות פסלין ואין מאכילין בכדי נקטינן ואגב לישנא דהתם נקטי דהא פשיטא דישראל אינו מאכיל תרומה:

אמרו לו אם אמרת בקדושי רשות שכן אין לו להאכיל במקום אחר פי' דקדושי רשות דישראל דין הוא שיפסלוה מתרומת בית אביה מפני שהוא זר גמור ואין לו להאכיל במקום אחר וכשקנאה לו ונעשת קנינו בארוסין נעשת זרה:

תאמר בקדושי עבירה שיש לו להאכיל במקום אחר פי' דאע"ג דכהן זה בעבירה קדש אותה מ"מ כהן הוא שמאכיל בכל מקום לאשתו כשרה וכיון שכן אף זו שהיא פסולה לו לא נעשת זרה מפני קנינו כדי שתפסל בתרומת בית אביה:

א"ר אלעזר א"ר הושעיא פצוע דכא כהן שקדש בת כהן וכו' והא בעא מינה ר' יוחנן מר' הושעיא ולא פשיט ליה וא"ת נהי דלא פשט ליה לר' אלעזר בן יעקב מ"מ אליבא דר' יוסי פשיטא ליה דאכלה כדאיתא לקמן ודילמא ר' אלעזר ור"ש כרבי יוסי ס"ל. וי"ל דלא ניחא לן לאוקומינהו דלא כר' אלעזר בר יעקב דמשנתו קב ונקי ועוד דאמרי' במס' קדושין דנהגי בהני כמותו להחמיר:

דף נז.

איתמר אביי אמר הואיל ומאכיל בלא ידיעה רבא אמר הואיל ומאכיל עבדיו ושפחותיו הכנענים פי' אביי ורבא אתו לקיומי מילתא דר' אלעזר דשפיר קאמר דלרבי אליעזר ור"ש אכלה דהני איכא הואיל ופרוש אביי הואיל ומאכיל לפצוע דכא כהן אשתו אם כנסה ואח"כ נעשה פצוע דכא ולא ידעה וכדכתב בריש פרקין דהערל בהדיא ורבא אמר הואיל ומאכיל לעבדיו וכו' ורבא לא אמר כאביי דשאני התם דכבר אכלה וא"ת וה"נ כיון דבת כהן היא כבר אכלה בבית אביה ולמה אתה פוסלה ומוציאה מחזקתה וי"ל דהכ' מפני שיצאה מרשות לרשות אבל התם ברשות בעלה ממש אכלה בהיתר כבר:

ואביי שכבר אכלה לא אמר פי' דאע"ג דלא אשתני רשותא מפני מה שאכלה בהתר לא תאכל עתה באיסור שהיא משתמרת לביאה פסולה כשנעשה פצוע דכא וק"ל לרבא ז"ל מיהא דאמר בפ' הערל על מתני' דמשכנסה נעשה פצוע דכא ולא ידעה תאכל בתרומה א"ר אלעזר מאן תנא דמשתמרת לביאה פסולה דאורייתא אכלה בתרומה מחלוקת רבי אלעזר ור"ש היא דתניא אלמנה לכ"ג ורבי יוחנן אמר אפילו תימא ר"מ שאני הכא שכבר אכלה ור' אלעזר שכבר אכלה לא אמר דאלת"ה וכו' אלמא ר' אלעזר וכו' ס"ל שכבר אכלה לא אמרינן והיכי קאמר הכא רבא אליבא דרבי אלעזר דשאני התם שכבר אכלה דאע"ג דהא דהכא אמר לה רבי אלעזר משמיה דר' הושעיא והתם אמר לה מדנפשיה מ"ל לאוקומי פלוגתא בין דידיה לרביה ועוד לאביי אליבא דרבי אלעזר למה ליה למימר הכי הואיל ומאכיל בלא ידיעה דהא לר' אלעזר בן פדת אליב' דר' אלעזר ור"ש בלא שום הואיל אכל' ולא מפסל' מפני שמשתמר' לביא' פסול' דהא הת' דההיא דכנסה ולא ידעה ליכא שום הואיל דאי מפני שאכלה כבר כבר אכלה לא אמרינן ואי משום הואיל ומאכיל בעבדיו הא אביי לא חשיב ליה להאי הואיל ותירץ דרבא סבר דכי אמר רבי אליעזר

התם דלא אמר שכבר אכלה היינו אליבא דר"מ דמחמיר דמשום ההיא טעמא ודאי לא מודי להכשירה אבל לרבי אלעזר ור"ש דמיירי הכא מודה הוא דאמרינן שכבר אכלה לא אמרינן ואביי דהכא לא נקט הואיל בדוקא שיהא כעין נתינת טעם בהואיל דרבא אלא ה"ק דודאי לר' אלעזר ור"ש בלא שום הואיל אכלה מכיון דאשכחן להו דמכשרי בלא ידעה ואע"ג דליכא שום הואיל דאלו הוה בעי הואיל לא הוה סגי בהואיל דעבדיו ושפחותיו כדאמרינן דההו' לא חשיב אישות מקנין דעבדים לא ילפי ואלו איתא מקנין דאישות הוה לן למעבד הואיל ונכון הוא אלא שקשה קצת לישנא דקאמר ואביי קנין דאישות מקנין דאישות ילפי דמשמע דאיהו יליף כלהו מהדדי ויותר נכון לומר בזו דודאי מודה אביי דרבי אלעזר בן פדת ס"ל דלא בעיא הואיל לר' אלעזר ור"ש ומיהו כיון דבבי מדרשא לא הודה לו לר' אלעזר ואמרו דדילמא לא אמר ר' אלעזר ור"ש אלא בהואיל אמר להן אביי כי אפילו לפי דבריה' יפה א"ר אלעזר בנדון שלפנינו בכאן דפצוע דכא כהן שקדש בת כהן לרבי אלעזר ור"ש אכלה דהכא מיהת הא איכא הואיל ורבא אמר דהכא לא חשיב הואיל אבל הואיל אחריני איכא דכייל להא דהכא וההיא דהתם היינו הואיל ומאכיל בעבדיו ושפחותיו כנ"ל:

דלית ליה פתרי הא ודאי ליכא לפרושי שאינה צריכ' לפנים חדא דלישנא לא משמע הכי ועוד לעיל אמרינן דבעא מיניה ולא פשט ליה ועוד דהאיך אינה צריכה לפנים והא אצטריך לשקלא וטרייא ומתני' אצטריך למפשטא אלא ה"פ בעי מינאי מילתא שאין לה תשובה ברורה וכדפרש"י ז"ל:

בין בקדושתיה קאי פי' דכהן שהוא פצוע דכא עדיין הוא בקדושתי' להיו' אסור בפסולי כהונה. בין לא בקדושתיה קאי לא אכלה פי' ואפי' תימא דקהל גרים לא איקרי קהל דמ"מ מפסולי כהונה היא זו דהא אמרינן בת גר זכר כבת חלל זכר שהיא פסולה לכהונה פי' ואי משום פסולי כהונה ליכא ומיהו השתא נמי צריכים לטעמא דאמר בסמוך דקהל גרים לא איקרי קהל דאי לא הא אסורה ליה משום פסולי קהל אלא ודאי דאלקמיה סמוך דאמרי' ואי לא בקדושתיה קאי אכלה דהא אמר קהל גרים לא איקרי קהל ובדין הוא דהאי ה"ל למנקט מעיקרא דהא צריכי ליה ובתרוייהו צדדין אלא דנקיט סדרא דנקיט כר"י לאקדומי טעמא דאקדישתיה קאי כי תבעי לך אליב' דהאי תנא:

ה"ג דתנן ר' אלעזר בן יעקב וכו' ומתני' היא במסכת' ביכורים ולא כנסחי דגרסי דתניא ובודאי דהא נמי איתיה במ' קדושין גבי פלוגתא דרבי יהודה ורבי יוסי דההיא הוה עדיפא ליה ליה דאיירי בה אגב גררא מתניתין דסדר זרעים וטהרות. כל היכא דאפשר לה לברורי בהא מידי משום דלית להו גמרא בגופייהו:

דתנן ר' אלעזר אומר אשה בת גרים לא תנשא לכהונה פי' דקסבר חללה היא ומיהו ס"ל דקהל גרים לא איקרי קהל ופצוע דכא וכרות שפכה מותר בהם וכדאמרינן בסמוך עד שתהא אמה מישראל פירוש דהשתא בתו כשרה לכהונה וקמבעיא ליה פי' ור' יוחנן בכי הא שהיא בת גר וישראלית מיבעיא ליה מר' אושעיא מה מעלה אתוספת לר' אליעזר בן יעקב בבת גר זו מפני שאמה מישראל כשרות אתוספת ואכלה או דילמא קדושה אתוספת בה ולא אכלה פי' כשרות דפסלי כהונה בלחוד אתוספת בה דלא חשיבא חלל ליפסל לכהן כשר אבל לא אתוספת בה קדושת בת ישראל לאיחשובי קהל ועדין היא מותרת לממזר ולפצוע דכא כיון דאביה גר בתרי שדינן לה וקהל גרים לא איקרי קהל וכיון שכן אינה משתמרת לביאה פסולה דמשום פצוע דכא וכרות שפכה לא מפסלה ומשום פסולי כהונה לא מפסלה:

אפילו תימא בקדושתיה קאי לאיפסולי בחללה אכלה בתרומה דבי נשא או דילמא קדושה נמי אתוס' בה וחשיבה מקהל ישראל מפני שאמה ישראלי' ואסורא לפצוע דכא ולא אכלה בתרום' דבי נשא דהא משתמרת לביאה פסולה. ת"ש וכו' ופשיטא להתירה דכשרו' בלחוד אתוספת בה וכן הלכתא:

דף נז:

איתמר רב אמר יש חופה לפסולות ושמואל אמר אין חופה לפסולו' פרש"י ז"ל כ"ג שכנס אלמנה לחופה ולא בא עליה ומעיקרא נמי לא קדשה דרב אמר אפילו הכי פסולה מתרומה דבי נשא דחופה ככניסת בעולה דמיא ושמואל אמר שאינה נפסלת בתרומה מפני חופה זו והקשו עליו ז"ל מדבריו נרא' דכ"ע חופה שאינה קונה ולית להו ק"ו דרב הונא דפ"ק דקידושין (דף ה') ובגמ' יש סיוע לזה מדאמרינן לקמן על מימרא דרמי בר חמא ע"כ לא קאמר ר"מ התם אלא בקדשה דקני לה אבל בחופה דלא קני לה לא אלמא להדיא סביר' לן בשמעתין דחופ' לכ"ע לא קניא ורש"י ז"ל פירוש שם בסמוך שאין קונה אלא בכסף או בשטר או ביאה ונקיט לן מרן ז"ל שלא קדש אותה כלומר שאין לו באשה זו שום קנין אלא שהכניס' לחופ' וזימנה עצמה לביאה פסולה וחשיב רב ככניסת בעולה למפסלה לתרומה מפני כניסה זו וק"ל על פי' חדא דא"כ בשמעתין דחופה גרידתא כדפי' מר"ן ז"ל היכי מייתי ראיה לקמן מדרב מההיא דסוטה שהיא חופה אחר קדושין לחופה זו שהיא גרידתא דאפילו יש בה קנין דילמא חופה דבתר נשואין פסלה אבל לא חופה גרידתא ועוד כיון שאין חופה קונה ואינו אלא כאילו הזדקקה עמיה באנדרונ' למה היא נפסלת מפני זה לתרומה דהא אפילו לכשרות אין חופה וכ"ש לפסולות ובודאי דהא

ל"ק כולי האי דדילמא אע"ג דחופה לא קניא כיון דעל דעת קדושין או נשואין נכנסה שם וזימנה וקרבה עצמה לביאה פסולה קנסוה רבנן שלא תאכל בתרומה ומיהו לא מחוור. ועוד משום קושייא קמייתא. ור"י ז"ל פי' דבין לרב בין לשמואל חופה קונה בכשרו' דאית ליה קמו דרב הונא דהתם ולא איפליגו אלא בחופה דפסולו' משום דחופה דלא חזייא אלא לסתמא קא מפלגו בין בחופ' גרידת' שנעשה לשם קדושין בין בחופה דלבתר קדושין הביאה לשם נשואין דרב סבר שהיא חופה גמורה לקנות כשהיא גרידתא לעשות אירוסין וכשהיא בתר קדושין לעשות נשואין לעשותה כנשואה מדאורייתא וכיון שהיא חשובא חופה לקנות הרי ג"כ חשובה לפסול אותה מן התרומה הילכך לא מיבעיא אי חופה דבתר נשואין הרי היא חופה דאפילו לר"ש ור' אלעזר פסל לתרומה אלא אפילו בחופה גרידתא שאינה עושה אלא אירוסין בלבד כיון שהן כאירוסין הקרובי' לביאה מודו לר"מ שהיא אסורה בתרומה עד שתתגרש או תתאלמן ושמואל סבר דחופ' בפסולות לא חשיב' לה לעשו' אירוסין ולא לעשות נשואין וכמאן דלית' חשיבא ואי חופה גרידת' הוה אפלו אירוסין אין כאן ואוכלת בתרומה ואפי' לר"מ דלא חשיב משמרת לביאה פסולה כיון שאין בה קנין ואי חופה דבתר אירוסין היא אינה עושה נשואין אלא הרי היא כארוסה גרידתא ולענין תרומ' הויא בפלוגתא דר"ע וחביריו דמתני' ולשמואל אפילו מדאוריתא לא חשיבא חופה דהא סייעתא דאייתי רב עמרם לדברי רב מדינא דאוריתא הוא מכלל דשמואל אף בהא פליגי:

ורמי בר חמא אמר דודאי יש חופה לפסולות כדרב חופה גרידת' עושה אירוסין ומיהו מאי דקאמר רב דבאירוסין אלו ר"מ מודה שנפסלה לתרומה מפני שקרובה לביאה ליתא ולעולם חופה גרידתא הרי היא מחלוקת ר"מ וחבריו באירוסין דעלמא דלר"מ לא אכלה ולר"א ולר"ש אכלה ודחי לה דילמא אפילו לר"מ אכלה דע"כ לא קאמר ר"מ אלא באירוסין דקני לה אבל בחופה דלא קני לה לא והא דנקט האי לישנא להדיא דבחופ' לא קני לה ואע"ג דלרמי בר חמא ולרב ושמואל פשיטא להו דקניא בכשרות ולרב בר חמא אפילו בפסולות י"ל דמשום דרמי בר חמא סתם דבריו וכאלו הדבר פשוט לו דחופה קונה נקיט תלמודא איפכא דאפשר דחופה לא קני לה כיון דפליג בפ"ק דקדושין הכא לא מיפסלה ולר' אלעזר נמי אפשר כיון דקרובה לביאה כיון דאמרת דקני לה דלא אכלה והדר אמרינן דיש חופה לפסולות או אין חופה בפלוגתא דאידך תנאי דתניא שאם נשאו הפסולות שהיו מקודם לכן מקודשות ונכנסו לחופה ולא נבעלו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה והאי תנא סבר לה כשמואל דאין חופה לפסולות שאלו היתה תשובה חופה הא והא ככנוס' דמיא וכיון שקרובה לביאה פסולה אפילו בתרומה דבי נשא לא אכלו כ"ש

שתאכל בתרומה שלו אלא ודאי אין חופה זו תשובה כלום ואינה חשובה אלא כארוסה בעלמא וסבר לה כר"ש ור' אלעזר דאמ' מן האירוסין תאכל בתרומ' דכ"ת מ"מ היאך הוא מאכילה בתרומה דהא למשנה אחרונה אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה והרי אין כאן חופה לומר דת"ק דקאמר כמשנה ראשונה. י"ל דאפילו למשנה ראשונה נמי דמ"ט בעי חופה משום דעולא או משום סמפון וכיון שהכניסה לחופה לשם נשואין תו ליכא משום דעולא ולא משום סמפון ומיהו עדיין קשה דכיון דבעמוד והוציא קאי היאך אוכלת משלו ואוכלת בתרומה וי"ל דמיירי לאחר מיתה ולצדדין קתני אוכלת משלו לאחר מיתה ואוכלת בתרומ' דבי נשא כך תי' בתוס':

דף נח.

ורבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא סבר כרב דיש חופה לפסולת מדקתני כל שביאתה מאכילתה חופה מאכילתה ובבת ישראל מיירי כדפרש"י ז"ל מדקתני מאכילת' וכל שאין ביאתה מאכילת' אין חופה מאכילתה וכמשנה ראשונה ולא דייק לה דחופה פוסלת משום דקתני אין חופתה מאכילתה דדילמא נהי דלא מאכיל' מחמתו מיפסלא אלא כדפרש"י ז"ל מדאוריך כולי האי אשמועי' דחופה חשובה כביא' בין לעשות קנין בין להיות פסולות בתרומה ואפשר דאין מאכילתה פירוש שאין מניחת' לאכול ואיידי דקתני רישא דחופה כשרה מאכילתה תנא סיפא דחופה פסילה אינה מאכילתה:

הדר אתא רב עמרם וסייע לרב ממתני' דסוטה דיש חופה לפסול' ולעשותה כנשואה כשהיא אחר אירוסי' וכיון דכן היא הנותנ' שפוסלתה מן התרומה דהא בהא תליא כדפרישנ' זוהי שיטת התוספות בשם ר"י זכרונו לברכה וכבר הקשו עליו ז"ל הכא משמע מדר' ישמעאל דחופה קניא והיכא נקטיה להדיא דחופה לא קני לה ובמה שכתבנו נתברר דעת רבי' ז"ל ויש בזה שטות אחרו' לר"ת ז"ל ולשא' המפורשי' ז"ל והארכתי בהם במקום אחר וכבר הקשו עליו לשמואל דאמר אין חופה לפסולות אמאי אצטריך קרא למעוטי שלא יטמא בהם לאשתו פסולה פשיט' דכיון דאין לה חופה אינה אשתו שאין נשואין מן התורה בלא חופה וכדמוכח סוגיי' דבסמוך דהויא לה כארוסה שאין כהן מטמא לה ומפני זה היו סבורי' שלא נחלק שמואל אלא לומר שאין חופה לפסולו' מדרבנן אבל מדאורייתא יש חופה. והא דייק רב עמרם לק' דאם איתא דאין חופה מדרבנן אע"ג דמדאורייתא יש לה חופה לא הוה משקי לה ואין זה מחוור ועוד יש בזה כמה תשובות אחרות יבין אותה המעיין בהלכה. ובעני' קושי' י"ל דאמר לך שמואל דכי

מטמא רחמנא היינו משום היא גופא דאין חופה לפסולות והויא ליה כארוסה והיא גופה קמ"ל:

והשתא הדרינן לעיקר שמעתין דאמרינן אמר שמואל ומודה לי אבא בתינוקת פחותה מבת ג' שנים ויום א' הואיל ואין לה ביאה אין לה חופה פרש"י ז"ל דכיון דאין ביאתה פוסלת' מן התרומה דלא חשיבא ביאה כ"ש דאין חופתה פוסלתה:

ואמר רבא אף אנן נמי פי' אף אנן נמי תנינא כדברי שמואל שאין ביאתה פוסלתה וכדתנן דקטנה בת ג' שנים ויום א' אם בא עליה אחד מן הפסולי' פסולה הא פחותה מבת ג' שנים ויום א' לא פסלה והיינו סייעתא דשמואל דאידך דממילא משמע דכיון דאין ביאתה פוסלתה כ"ש שאין חופתה פוסלתה והיינו דאמרי בת ג' שנים ויום א' הוא דמפסלה בביאה וכו'. ובתוס' הקשו על פי' זה דמה סייעתא לשמואל דאין ביאתה פוסלתה דהא פשיטא ומתני' היא בהדיא בסיפא דהא מתני' פחות מהן כנותן אצבע בעין דמי ועוד הא שמואל נמי פשיטא ליה הא לגמרי וכדקאמרי הואיל ואין לו ביאה. וי"ל דמשום דשמואל נקיט לה להדיא אצטריך רבא לברורי דהדין עמ' דפשיטא ליה דהא פשיטא דמתניתין תנן ולא מייתי לה מסיפא דקתני פחות מכן כנותן אצבע בעין דמי משום דדילמא ההיא לענין קנס אונס ומפתה ושאר דברים כגון לעשות זונה ובעולה וכיוצא בה אבל לעולם כשנבעלה לפסול לה בביאה גרועה זו מיהת פסלה קמ"ל דלהכי אוריך תנא כולי האי ברישא ואמר דבת ג' שנים ויום אחד הוא דפסלה אבל הא פחות מכן לא פסלה ובתוספות פי' דעיקר מימרא דרבה היינו דאין חופה משום דאין לה ביאה והא אתא רב לסיועי ממתני' סייעתא מדקתני נשאת לכהן אוכלת בתרומה ואין נשואין בלא חופה וש"מ משום דביאתה ביאה יש לה חופה ונשואין הא פחות' מכן שאין לה ביאה אין לה נשואין וחופ' ולדברי' הא דנקיט רבא בת ג' שנים ויום א' דמפסלה לביאה ומפסלה לחופה וכו' לא מפני שראייתו ממאי דקתני ואם בא עליה א' מן הפסולים פסלה אלא משום דמוכח מדקתני נשאת לכהן כי זו יש לה חופה אבל קטנה פחות מבת ג' שנים ויום א' אין לה חופה הדר אמר לברורי עיקר מילתא דההיא דמפסלא בביאה מפסלא בחופה מפני שחופתה חופה אבל פחותה מכן דלא מפסלה בביאה לא מפסלא בחופה:

האי ארוסה היכי דמיא פי' קס"ד דמתני' או או קתני וכל חדא וחדא חזי לאשקוי וק' תיפוק ליה דכי שטית תחת אישך משמע שנסתר' בנשואין י"ל דה"פ דקרא ואת כי שטית עכשו תחת אישך אלימא דקני לה וכו' ועוד אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקי' את אשתו פי' מעון טומאה זו שבא עליה לאחר סתירה ושמעי' מינה שאפי' בא עליה בשוגג

אין המים בודקי' את אשתו הואיל וכבר קנא לה והיה לו ליזהר דאי לא לוקמ' כגון שבא עליה בשוגג או שלא באו עליה עדיין עדי סתירה:

ואלא לאו דקני לה כשהיא ארוסה וכנסה לחופה ולא נבעלה פי' וכיון שנסתרה הרי היא פסולה לו וא"כ חופתה חופה לעשות אשתו וקרינן ביה בשעת השקאה תחת אישך דאי ארוסה היא שאין חופתה חופה הא לאו בת אשקויי היא וכו' וא"ת ולוקמ' כגון שקנא לה בעודה ארוסה ונכנסה לחופה ונבעלה ואח"כ נסתר' וי"ל דא"כ היכי קתני שלא שטית ארוסה הא ודאי כל שאין סתירה אין כאן סוטה מן האירוסי' אלא מן הנשואין. ולא שקדמה שכיבת בועל לבעל וא"ת ותיפוק דכיון דביאת בעל מאוחרת שאין האיש מנוקה מעון. וי"ל דאיידי דנקט רישא שקדמה שכיבת בעל לבועל דאיתנהו לתרוייהו נקט ולא שקדמה שכיבת בועל לבעל ולא היתה שם שכיבת בעל כלל אחר בועל ומצינו לשון קדימה אעפ"י שאין אחריו מאוחר כדאמרי' בפ"ק דחולין חידודה קודם לליבונה וכדפי' התם:

שבא עליה ארוסה בבית חמיה פי' הן קודם קנוי הן בין קנוי לסתירה ואחר כך נכנסה לחופה ולא נבעלה ומשקי' לא כשהיא נשואה דכוותא גבי שומרת יבם שבא עליה יבם בבית חמיה פי' בע"כ לית לן לאוקמי להכי ולא משום דדומיא דארוסה קתני לה דאדרבה הא כדאי' והא כדאיתא וכי היכי דלא הוו ארוסה ונשוא' בחדא גופ' אלא טעמ' דמילת' משו' דגבי שומר' יבם נמי בעי שתהא קודמת שכבת זרע לבועל ועוד שאם בא עלי' במ' קנא' שתהא אשתו ותהא בת אשקוי. ואם כשבא עליה בבית חמיה קודם לכן שומרת יבם קרית לה ואף על גב דהתם במ' סוטה קרי לה נמי שומרת יבם ומשקו לה נמי אפי' אליבא דרב התם משום דפליגי עליה אי שתיא בכה"ג ואיכא מ"ד דלא שתיא כיון דלא כניסה היינו דקארו לה שומרת יבם כדמוכח נמי התם אבל בהא דהכא כיון דאמרת דשתייא וקניא לגמרי אמאי קרית לה שומרת ייבם והא אשתו מעלייתא היא דהא אמר רב קנה לכל פי' דאפילו תימא דלוקמה כגון שבא עליה ביאת זנות דומיא דארוסה מ"מ קאמר רבי' דאפי' בביאת זנות קנה לכל ליורשה ולהטמא לה ואשתו כנוסה היא וכ"ש אי מוקמת לה בביאה גמורה דאפי' לשמואל קנה ופריק דלעולם בביאת זנות:

דף נח:

וכשמואל דאמר לא קנה לכל פי' דאע"ג דקנה לדברים האמורים בפ' כיון שלא קנה לשאר הדברים ליורשה ולהטמא לה ולהאכיל בתרומ' דינא הו' למיקריה שומרת יבם ומיהו משום תרומה לחודה לא הוה ליה למימר דקר' לה שומרת יבם כיון שהיא אשתו

לכל שאר הדברים ליורשה ולהטמא לה ולהפר נדריה אלא ודאי כדאמרן וכדכתיבנא לעיל. וא"ת ולוקמה כשב' עליה במתכוין להטיח לכותל דלא קנה י"ל דההיא לא קרינן ביה קדמה שכיבת בעל שכיבתו בכוונ' שכיב' משמע:

אלא הב"ע בדעבד בה מאמ' וסבר לה כב"ש דאמר מאמר קונה קנין גמור פי' דעבד בה מאמר שהוא קונ' קנין גמור לב"ש לומר דבמאמר זה פרחה ממנו זיקת יבמים וחל עליו זיקת אירוסי' ונשואין וכשחזר ובא עליה אח"כ קודם קנוי וסתירה אינו אלא כביא' דעלמ' שאינו עושה נשואין בלא חופה וכשחזר וקנא לה ונסתר' ואח"כ נכנס' לחופה ולא נבעל' ומשקי לה שפיר שהרי קדמה שכיבת הבעל לבועל והרי הבעל מנוקה מעון ושפיר קרינן לה שומרת יבם כיון דלא עבד בה קודם סתיר' אלא מאמר דקסבר מאמר לב"ש אירוסין עושה. וא"ת א"כ תפשוט מהכא בעיא דרבה שבפ' ד' אחין מאמר לב"ש אירוסין עושה וי"ל דאה"נ דתפשוט לן אליבא דרב ששת לפום האי אוקמת' אבל אליבא דאידך אמוראי לא תפשוט מידי. וא"ת מ"מ היכי קרינן לה שומרת יבם במאמר הקונה קנין גמור ופרחה זיקת יבמים וכארוס' דעלמ' וי"ל דהיינו בכל מאי דפריך תלמודא א"ה היינו ארוסה ופרקי' דתנא ארוסה דידיה וקת' ארוסה דחבריה כלומר וה"ק שומרת יבם שנתארסה לו א"נ דלאו למימר דפרחה ממנו זיקת יבמין לגמרי אלא מהלכו' זיקת יבמין שכן דין תורה דכל דעביד מאמר שוב לא יקנה יבמה אלא כאשה דעלמא בחופה בביאה גמורה או בחופה אפילו לא נבעלה. ויש מתרצים הב"ע דעבד בה מאמר דאדלעיל קאי דפרכי' דסתם גבי שומרת יבם וכו' דקס"ד דע"כ אית לן לאוקומה בהכי דהא יבמה אינה נקנית אלא בביאה ואלו לאחר סתירה א"א שבא עליה שא"כ אינו מנוק' מעון והיינו קושיי' דלעיל דכי היכי דמוקמי' ארוסה דעלמא שנכנס' לחופה ולא נבעלה אית לן לאוקומ' הא שנבעלה ונבעלה קודם סתיר' כדאמרן הכא גבי ארוסה ועל הא מהדרי' ואמרי' השתא בשומ' יבם לא צריכי לאוקומי כשבא עליה בבית חמיה אלא לעולם לא בא עליה כלל וא"ת א"כ במה קנאה דתהוי בה השקאה דהא כארוסה דעלמא היא שאינה שותה הא ליתא דמיירי דעבד בה מאמר וקונה קנין גמור לב"ש וה"ל כאשה דעלמא שנכנסה לחופה ולא נבעלה והרי היבם מנוקה מעון בשמשקה אח"כ ואע"ג דקדמה שכיבת בועל לבעל זה אין בכך כלום דלגבי יבם לא חיישי' להא כיון שכבר קדמה לו שכיבת אחיו המת וגם הלשון הזה תפיס רש"י ז"ל בעיקר ואינו דודאי ההוא דמשקה לא בעי לאוקמי מבלעדי אישך שקדמה שכיבת אותו האיש לבועל ועוד דכל כי האי גוונא בגמ' דקסבר הכי והנכון כפי' הראשון ועליו הסכימו בתוס' בחידושי'. תנא ארוסה

דידיה וקתני ארוסה דחבריה כלומר ארוסה שבא לו בזיקת חבירו וכנוסה שבא לו מפני זיקת חבירו:

רב פפא אמר האי תנא היא דתניא אין מקנין לארוסה להשקותה כשהיא נשואה פי' ואפי' בענין סתם ארוסה שלא נבעלה בבית חמיה וכגון שנסתרה בעודה ארוסה ונכנסה לחופה ולא נבעלה כדי שיהא מנוקה מעון ולית ליה דרשא דרב אחא בר חנינא דבעי קדימת שכיבת בעל לבועל ודאמר קרא מבלעדי אישך אורחא דמילתא נקט שעל הרוב נבעלות לבעליהם קודם סתירה ומברר לה לשון השמועה מפני שאמר ויתן איש בך את שכבתו:

רב נחמן בר יצחק אמר ע"י גלגול פי' אתא למדחי דחייה דרב עמרם דמתני' לא מיירי בהשקאת ארוסה דאי כשנסתר' ונכנס' לחופה ולא נבעלה עדיין ארוסה הוא שאין חופה לפסולו' אלא ע"י גלגול היא שמשקה לה כשהיא נשואה ומגלגל עמה שלא זנתה בעודה ארוסה תחתיו ומכאן לגלגול שבועה מן התורה וכדאית' בפ"ק דקדושי' וא"ת ואם זנתה בעוד' ארוסה היכי בדקי לה שהרי אינו מנוק' מעון י"ל דכיון דשוגג הוא גם קודם קנוי מנוק' הוא מעון והא דפריך לעיל ראיה דרב עמרם כדאוקי כב"ש שאין הלכה כמותו איכא דמקשה אנהרינהו לעיינין דפשיטא לן אליבא דב"ש ולאו מילתא היא דאיהו מארוסה דעלמא פשיט דאתיא לד"ה אלא דהאי תנא סבר כר"ש במאי דקאמר גבי שומרת יבם. ותדע לך דהא דשומרת יבם בדוכתא אוקימנא כרבי עקיבא. יבמה שזנתה אסור ליבמה ואף ע"ג דליתא לשוק אלא חייבי לאוין ולית הלכתא כוותיה והלכתא כרב דאמר יש חופה לפסולות חדא דרב ושמואל הלכה כרב ועוד דרב עמרם ורב ששת ורוב' דאמוראי הכי ס"ל. כיון דכן כלה שהיא נדה חופתה בדיעבד מיהת מהני וכדכתיבנא בפ"ק דכתובות ושלא כדברי הר"ם ז"ל:

העושה מאמר ביבמתו אפי' הוא כהן והיא כהנת פסול' מן התרומה פי' מפני שמשומרת לביא' פסול' דרבנן וכיון שעשה בה מאמר יבם זה ואסרה לשאר אחין מדרבנן ומ"מ משמר' היא לביאה כיון דיש ביאה אחר מאמר מדאורייתא ודילמא בעי מיבמה חד משאר אחי' ולא קפיד למאמר אחים:

יש לו אח חלל דברי הכל לא אכלה פי' דחלל כזר היא חשוב לענין תרומה וכאלו נתקדשה לישראל והיא משמרת לביאת זר:

לא נחלקו אלא כשנתן לה גט פי' ואפי' היא פסולה על היבמ' מדרבנן י"ל אינה אוכלת אפי' לר' אלעזר ור"ש דאמרי' אוכלת:

ה"מ היכא דיש לו להאכיל במקום אחר אבל היכא דאין לו להאכיל במקו' אחר לא פרש"י ז"ל ה"מ היכא דאין לו להאכיל ע"י מעשה כזה שעש' בפסול זו דהיינו ע"י קדושי' דומיא דמתני' שמשמרת לביאה פסולה ע"י קדושי' אבל הכא שהוא ע"י גרושי' אינו מאכיל בשום מקום. וכ"ת יש לו להאכיל בחוזרת פי' לאו דוקא יש לו להאכיל דהא ודאי הוא אינו מאכיל' אלא ה"ק כי בסבתו אוכלת כי ע"י גרושי' הוא מאכילה שחוזרת לתרומת בית אביה כי אין לה זרע ממנו וכיון שכן לא נפסלה עתה מתרומת בית אביה ג"כ מפני מאמרו של זה ואעפ"י שמשמרת לביאה פסולה:

חוזרות פסקה מיניה וקרבה לבי נשא אבל הא אגידא ביה כלומר אינן דומות זו לזו דהתם הוא אינה מאכילה וגם אינו גורם שתאכל מחמת עצמו וקורבתו אדרבה אוכלת מפני הרחקתו כשנסלק ממנה אישות וביאה פסולה שלו אבל האי אגידא גביה ובעודה זקוקה לו ומוכנת לביאה פסולה אנו באים להאכיל' בתרומ' דבי נשא מפני הואיל זה שהרי אין דומי' כלל אדרבה הם שני הפכים זו שיטת רש"י ז"ל ור"ח פי' לא נסתלקו אלא שנתן לה גט וחזר ועש' בה מאמר דהשתא משמט לביאה פסולה שלו ע"י גט וקדושי'. ור"ל אמר אינה אוכלת אפי' לר' אלעזר ור"ש דאמרי אוכלת התם הוא שיש לו להאכיל' דודאי כהן שגרש את אשתו וחזר וקדש אינו מאכילה דפסולה היא לו וכ"ת יש לו לסבב אכילתו ע"י גט דעלמא בחוזרת והכא יסבב אכילתו מפני גטו שתחזור לתרומת בית אביה התם פסיקא מיניה כלומר שאינו מאכילה בעלמא בחוזרת אלא כדפסיקא מיניה שלא חזר וקדשה אבל הכא שחזר וקדש' ואגידא גביה אין לו לסבב אכילתו בגטו שהרי חוזר ופסלה במאמרו שבא אחר גט כך גר"ח ז"ל ונרא' שהיא מחוורת יותר:

בעא מיניה ר' חייא בר יוסף משמואל כ"ג שקדש קטנה ובגרה תחתיו פי' לנערה קרי קטנה דקטנה לאו דוקא מהו בתר אירוסין אזלינן או בתר נשואי' אזלי' פרש"י ז"ל הא דכתיב אשה בבתוליה יקח למעוטי בוגרת קיחה דקדושי' הוא והכא בקדושי' לא היתה בוגרת ובתר בגרה תחתיו ושריא לה לכנסה או דילמא בתר נשואין אזלי' ואסור לכנסה אעפ"י שבגרה תחתיו כדפרש"י ז"ל ונר' ודאי כראי' ז"ל פי' בכאן מה שנתפרש במסקנא שהיתה בשאלתו של ר' חייא בר יוסף אבל ר' חייא בר יוסף לא פי' כן עתה בשאלתו לשמואל דא"כ מה שחזר זה ואמר כי קא מיבעיא להו אשה בתולה יקח וכו' ה"ל למימר מי דמי התם הוא גבי חלל משום דביאה משוה לה חללה אבל הכא גבי ביאה מאי ועוד מדהדר שמואל הא נמי תנינא מכלל שזו שאלה אחרת היא לפי דעתו של שמואל ולא הי' יודע כי שאל' זו הי' שואל ממנו ועוד דהיכי פשיט לי' מעיקר' דבתר נשואין אזלי' ודאי נר' דר' חייא בר יוסף שאל משמואל סתם ודעתו היה על מה שפי' בסיפא אבל

כלפי שהיו עסוקים בבית המדרש גבי הלכתא דפסיל תרומה היה סבור שמואל דבעי מיניה לענין פסול תרומ' מפני שבגרה תחתיו ומשמרת לביאה פסולה שלו אי קנסיה ליה שלא תאכל בתרומה בתר נשואין אזלי' ופסול לו וכיון שכן הרי היא נאסרה לאכל בתרומ' לכ"ע או דילמא בתר אירוסי' אזלי' וכשרה היא לתרומה:

ואמר לי' תניתוה נתאלמנו מן האירוסי' כשרות וכו' פי' דאפי' למ"ד לא תאכל בתרומה מודה שאם נתאלמנה או נתגרשה לא קנסי' ליה והדרא להתירא וכ"ש בזו שלא זימנה עצמה לביאה פסולה מעולם ובהתר קדשה דכיון דלגרושי' קיימא לא קנסי' לה ולא חשיבא לה משמרת לביאה פסול' לפסל' לתרומה אפי' קודם שנתגרש' וכיון שכן אינו צריך לשאול לענין זה אי אזלי' בתר אירוסי' או בתר נשואין דאפילו נימא דנזיל בתר נשואין לא לשוויה חללה לענין תרומה לא מיבעי' ליה דודאי פשיטא ליה דביאה הוא דמשויה לה חללה ואפי' באירוסי' פסולי' גמורי' לא מפסלה עולמית וכ"ש שבפסול לזו כלל כי קא מיבעי' ליה לענין אירוסי' כ"ג אם היא מותרת לו אם לאו וא"ל הא נמי תנינא דבתר אירוסין אזלינן כנ"ל:

ואף הרשב"א ז"ל על הדרך הזאת הוא מפרש אלא שהוא מפרש דשמואל ס"ד דלענין תרומה בעי ליה כדפי' ומיהו סבר שמואל דר' חייא פשיט' ליה דבתר נשואין אזלי' ופסולה לכהונה אלא דמיירי כשבגרה תחתיו ונתגרש' או נתאלמנה וקא בעי אם נפסלה מתרומה דבי נשא לעולם מי מהני לה שלא נפסלה מפני שנתקדשה בהיתר ואהדר ליה דהא ליכא למיבעי דהא בהדיא תנן דאפי' נתארסה באיסור כל זמן שלא נשאת כשרה לתרומה כדתנן וא"ל הא לא קא מבעיא לי ואין פי' זה מחוור דהיכי ס"ד דשמואל דליטע' ר' חייא בהאי שהיא משנה שלמה דמן האירוסי' כשרה לכנ"ל כמו שפי'. והא דאמר לשוויי חללה לא מיבעיא לי דביאה הוא דמשויא חללה פריש לן מתני' אגב אורחיה דמ"ה קתני מן האירוסי' כשרה לד"ה משום דמדאוריית' לא מיפסלא ולא הויא חללה אפי' בכניסת לחופה אם לא נבעלה דביאה הוא דמשויא לה חללה מדאורייתא בלחוד כדכתי' ולא יחלל זרעו שני חללי' א' לזרעו וא' לה וכל היכא דאיכא חד בכך חלול זרע איכא לדידיה והיינו ע"י ביאה ומשמרת לביאה פסולה אפי' מן הנשואין אינו אלא פסולא דרבנן. ומאי דקתני מן הנשואין פסולי' לעולם אינו אלא מפני שסתם נשואי יש בהם ביאה ואת"ל דכל מן הנשואי' פסולי' ואפי' כשנכנסה לחופה ולא נבעלה אינו אלא מדרבנן שגזרו אטו נשואין גמורים בכולה האריך ר' חייא בר יוסף בזה לגלו' דכיון דמשמרת לביאה פסולה מדרבנן היא פשיטא לה דכל שבגר' תחתיו ליכא לפסלה כלל כיון דנזמנה בהתר קדושין:

דף נט.

כתב אשה פי' דקס"ד דיתור דאשה בא' לרבות לכל דבר דלא ניזיל אלא בתר אירוסי' וכל אשר שנתארסה בהתר יקח אותה ומהדרי' א' ולא שתים כלומר לא משמ' מהאי ייתורא אלא היתר א' בלבד ופריך ומה ראית להוציא את הבוגרת להבי' את האלמנה דאלו ייתורא לא מוכח בהא מידי ואי מסברא יותר יש להתיר בוגרת שאינה פגומה כ"כ ומגונה כאלמנה ותדע לך דאלמנה בלאו ובוגרת בעשה ואלמנה לד"ה פסולה ואלו בוגרת איכא מאן דשרי. ופריך האי אישתני גופא והאי לא אישתני גופא כלומר דסברא הוא דאלמנ' לא אישתני אמר הכתוב שתהא חזקתה שקדשה בהיתר דכיון דלא אישתני גופא בין קדושין לנשואין לא ישתנה דינא מה שאין כן בבוגרת דאשתני גופא וכן הלכתא והקשו בתוס' מהא דאמרינן בפ"ק דקדושין איבעיא להו תחילת ביאה קונה או סוף ביאה קונה נפקא מינה כגון שהערה בה וקבלה קדושי' מאחר אי נמי לכהן גדול שקדש אשה בבעילה דאי אמרת תחלת ביאה קונה שריא ליה. אי אמרת סוף ביאה קונה אסור לו לקדש אשה בביאה דכי קני לה בסוף ביאה היא בעולת עצמו והשתא לפום סוגייא דהכא תיקשי לן דאפי' תימא תחילת ביאה קונ' היכי שריא ליה דהא אין כאן אלא קדושי' ובשעת נשואי' בעולה היא ובתר נשואי' אזלי'. כל היכא דאשתני גופא והא דאשתני גופא תחל' ביאה שנתקדשה בועד שעת נשואין שהיא בעולה לו וי"א לא חשיב שינוי בגופא כיון דעדיין נערה היא ואחרי' תירצו דהתם מיירי שקדש' בביאה ע"י חופה דאת"ל ביאה קונה קדושי' ונשואי' איכא בהדה:

מה גרושה בין מן האירוסי' בין מן הנשואי' פרש"י ז"ל דבגרושי' לית לן למילף דמיירי בין מן הנשואין כדילפת באלמנה וכיון דכן שבקא בסתמא והק' עליו בתו' דמ"מ נילף גרושה מאלמנה דבכל התורה למדין למד מלמד חוץ מקדשי' ויש לתרץ לפי' רבי' ז"ל דאלמנה לא הוי למוד גמור מההיא דתמר לאפוקה לדידה ולגרוש' מפשוט' דמשתמעי בין מן האירוסי' בין מן הנשואין וטפי עדיף דתהוי אלמנ' כגרושה ולהחמיר ונשבקי לקרא כפשוטיה ור"י פי' דע"כ גרושה אף מן האירוסי' היא דהא גרושה דגבי הדיוט אפי' מן האירוסי' היא דבהדיוט לא קפיד רחמנא בבעולה שא"כ היא ביאת זונה וכיון דכן הא ודאי לא חמיר הדיוט מכ"ג ואף הוא נאסר בגרושה מן האירוסי' וזהו הנכון:

בבתוליה פרט לבוגר' שכלו בתוליה פי' שלא כלו לה ממש שהרי יש לה דמים ונותני' לה ליל ה' אלא פי' שנתמעטו בתוליה וכדפי' במ' כתובות בס"ד בשיטת רש"י ז"ל וכן כתבו בתוס' אבל לפי שיטת הגאוני' ז"ל דלשם משמע שכלו בתולים לגמרי אבל הרמב"ן ז"ל כתוב שטעות היה בדברי הגאונים ז"ל והוא מפרש כפרש"י ז"ל והק' הא דגרסי'

בירוש' דפרקי' דבוגרת שכלו בתוליה במעיה מוכת עץ יצאו בתוליה לחוץ אלמא אף בוגרת אין לה דמי בתולים במעיה ולא יצאו לחוץ כמוכת עץ ויש לפרש ה"ק בוגרת נתמעטו בתוליה במעיה בלבד אבל מוכ' עץ יצאו כלם לחוץ ושם ביררתי הדברי' בס"ד:
בבתוליה בכדרכה אין של"כד לא פי' דקר' ודאי לא בא לרבות איסור שיהיו כל בתוליה קיימין דא"כ לישתוק קרא מיני' דכיון דאסר בוגרת שלא נעשה מעשה בכלו בתוליה כ"ש זו שנעשה בה מעשה מ"מ אלא ודאי למעט בהדיה במקום בתולים דהיינו כדרכה אבל לר' אליעזר וכ"ש דדרשי קרא למשרי בוגרת קסברי דאם איתא דבבתוליה להתר שלא כדרכה אתא לישתוק דכיון דבוגרת שכלו בתוליה בעיקרם שריא כ"ש זו שהם שלא כדרכה אסורה:
אילימא בכדרכה תיפוק ליה דהויא בעולה פי' בעולת עצמו אסורה לו וקי"ל אנוסת עצמו לא ישא ואע"ג דקתני אם נשא נשוי וכו'. רבה סבר כרב הונא דפריך לקמן דנשא נשוי אינו אלא לענין שמשלם קנס במער' אבל אסור' לו ומוציאה בגט מן התורה ולית לן כמ"ד לקמן ואם נשא נשוי לגמרי וא"ת ומאי מקשה רבא נימא דאלו משום בעולה לחוד אתי עשה דלו תהיה לאשה שהוא שוה בכל והשתא דהויא אלמנ' נמי לא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה ואע"ג שאינם שוים בכל וי"ל דבהא ליכא למידחי שום איסורא דהא אמר רחמנא בהדיא אשה הראויה לו ואפי' מיעוט דחייבי עשה במשמע ועוד דהא אמרי' דכי האי עשה דלא תהיה לאשה אינו דוחה שום איסור כיון דכי אמרה לא בעינה ליתיה לעשה כלל וכפי פי' הראשון שפי' ר"י ז"ל:
אלא לאו שלא כדרכה פי' דבהא נמי איכא קנס דאונס ומפתה וכדאמרינן בפ"ק דקדושי' גבי באו עליה י' בני אדם מודה דלענין קנס דכלהו משלמי:

דף נט:

אי כר' אליעזר מאי איריא משום בעולה תיפוק לי' דהויא לה זונה וא"ת ודילמא איהו נמי משום זונה פסיל לה לכהונה ואפי' לכהן הדיוט י"ל דא"כ ה"ל לפרושי בהדיא עשא' זונה וכיון דלא קאמר הכי ודאי משמע משום בעולה בלחוד הוא דפסיל לה ולכהונה דקאמר היינו לכ"ג:
מה נפשך אי בעולה הויא זונה נמי הויא פי' לאו דהוי הכי לכ"ע אלא משום דאוקימנא לר' כר' אלעזר פרכינן הכי דאי לר' אלעזר כל שהיא בעולה בזנות זונה חשיב לה ואפי' בעולת עצמו כגון אנוסת עצמו ומפותת עצמו זונה לר' אלעזר אבל למאן דל"ל דר' אלעזר ליכא למימר הכי וזה פשוט ותמיה מילתא דדילמא רב סבר לה כר' אלעזר בחדא בעולה

שלא כדרכה פסול לכ"ג ופליג עליה באידך דמשום בעולה שלא לשם אישות לא הויא זונה וליכא למימר דכל דמחמיר בהא מחמיר כוותיה באידך חדא אמאי דהא טעמי דפליגי נינהו לגמרי ולא שייכי אהדדי:

והא ר"ש דסבר כר' אליעזר בבעולה שלא כדרכה ולא אשכחן דסבר לה כוותיה באידך ואע"ג דבפ"ד מיתות איכא ברית' דמוקמי' לה כר"ש ואמרי' הא מני ר"ש היא דאמר שריפ' חמורה והדר פרכי' והא לזנות כתיב. ופרקי' כר' אליעזר דאמר פנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה כבר פי' שם ר"י זכרונו לברכה דההיא מתניתין ר"מ היא דסבר כרבי שמעון דאמר שריפה חמורה וכדאיתא הכא ואמר לקמן במכילתין אינה מופקרת לית ליה כר' אליעזר דאמר בביאה אחת של פנוי נעשה זונה והיינו דלא אמרינן התם סבר לה כרבי אליעזר אלא דאמרינן כר' אליעזר כלומר שהולך בשיטתו ומשום דרבי שמעון מפורסם בסברא דשריפה חמורה ורבי אליעזר מפורסם בפנוי הבא על הפנויה נקט לה בר"ש ור' אליעזר. וכבר הארכתי בענין זה בקונטריס במחלוקת שהיה לי עם הרב ר' דן אשכנזי ז"ל (עיין שו"ת הר"ן סי' ל"ב ועיין שו"ת הרשב"א סי' אלף רכ"ט החי"דא ובעיקרא קושיי' דסוגיי' כלה להגדיל תורה ולברורי מילי אליבא דר' אליעזר ומשום דאוקימנא לרב כוותיה בחדא עבדי' להכאלו איירי הכא ר' אלעזר גופיה ובעי לברורי שמעתא לדעתין דאי לאו בדין הוא דיכלין למימר דרב סבר לה כוותיה בחדא וכ"פ מהרא"ה ז"ל וכן הרשב"א ז"ל:

בממאנת פי' דהשתא ליכא משום זונה ואפי' לר' אליעזר ואעפ"י שנפקע קדושין ונשואין למפרע דמ"מ לשום אישות היתה בעילתו ור' אליעזר לא עביד זונה אלא כשנבעל' שלא לשם אישות ולהכי נקט ההוא לישנ' דפנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות למעוטי אם בא עליה לשם נשואין כלל שאינו פסול לכהונ' משום זונה ומדלא אוקמינן כשנבעלה באונס שמעי' דלא שאני ליה לר' אליעזר בין אונס לרצון בזונה ודומיא דשבויה בין העכו"מז לרבנן וכן בתנוקת שירדה למלאות מן העיין ונאנסה וכן כתוב בתוס' ולית הלכתא כר' אליעזר:

אמר רב אשי נבעלה לבהמה כשרה לכהונה פרש"י ז"ל כשרה לכ"ג למאן דמכשר במוכח עץ ואינו מחוור דאי כדרכה כ"ע פסלי במוכח עץ וסתמא דמתני' ולא ישא את מוכח עץ בלא שום פלוגתא אלא אף ר' אליעזר ור"ש מודה בה ואי בשלא כדרכה כ"ע מכשירי במוכת עץ כדאמ' לעיל דאל"כ אין לך אשה כשרה לכ"ג שכולן מוכת עץ ע"י צרור דבית הכסא:

והא דרב אשי ודאי כשנבעל' שלא כדרכ' ומשום דפשיטא דבכדרכה ליכא מאן דמכשר נקט סתם ולד"ה אמר' וסמכו לענין זו הביאו ההו' עובדא דר' שרבעה כלב כופרי מאחרים משום דהא נמי שלא כדרכ':

כ"ג בימי ר' מי הוה פי' ולא פרכי' לעיל הכי גבי מימרא דרב דמיירי לכ"ג משום דההיי מימרא הוא להגדיל תור' ולהאדיר אבל בזו שבא' ע"י מעשה קס"ד דלכ"ג ממש הכשיר' ופרישנא דהא נמי ראויה לכ"ג קאמר:

מנא הא מילתא דאמור רבנן אין זנות לבהמ' פי' ולא חשיבא ביאתו לענין פסול יוחסין אלא כמוכת עץ דעלמא וכדאמרי' לעיל ואעפ"י שיש בביאתו חיוב מיתה:

אתנן כלב פרש"י ז"ל שאמ' לה הילך טלה והיבעלי לכלבי וה"ה כגון שאמר לה הילך טלה והתבעל לי בכלבתיך וא"ת ולמה לי למעוטי דלא הוי אתנן מדכתי' שנים ולא ד' תיפוק לי דקם ליה בדרבה מיניה ומפטר מן התשלומין וכי יהיב לה מתנה בעלמא הוא דיהיב לה וי"ל דהק"ל אתנן זונה אסרה תורה ואפי' בא על אמו. וא"ת וההיא מ"ל וי"ל דמהכא שמעי' ליה מדאיצטריך קרא למעוטי אתנן כלב ולא מחוור דדילמא לא אתא קרא אלא משום מחיר זונה ושניהם ולא ג' א"נ דאתא לאומר הילך טלה ותבעל שפחתך לכלבי או שפחתי לכלבך דל"ל קם בדרבה מיניה ור"י ז"ל פי' דנפק' לן מדכתי' תועבה וגמרי' תועבה תועב' דעריות דחייבי כריתות ומיתות ב"ד א"נ סתמא אמ' קרא אתנן זונה בכל שיש שם זנות:

לומר שאין משלם קנס במפותה פי' אלא נותן לה כתובתה והיינו מנה כדין בעולה דכי נסבא הויא בעולה ולעולם מוציאה בגט ומסתברא דלרב הונא מדאורייתי' נמי אסור לקיימ' דלא אמרי' סופ' להיות בעולה תחתיו וכדפיר"י לעיל אדרש' דקר' תיפוק ליה דהוי' בעולת עצמו ואליב' דרב הוה פרכינן לה כדפרכי' לעיל אלמ' לדידיה מקרא ממעט' וכיון דכן דלמאן דאמר דבאנוסת חברו הולד חלל אלמא סופיה להיות בוגרת תחתיו סופה להיות מוכת עץ תחתיו כך הגרסא בכל הספרים שלנו וכגרסת רש"י זכרונו לברכה ופירוש הוא זכרונו לברכה להיות נבעלת תחתיו דעדיפא ממוכת עץ ומכל מקום לכתחלה לא ישא את מוכת עץ דמשמע דכ"ע הוא ואפי' למ"ד מדרבנן קאמר אבל מדאורייתא לעולם חשיב בתולה כל זמן שלא נבעלה ואתיא כי הא דתניא בפ"ק דנדה ג' בתולות הן בתולות אדם כ"ז שלא נבעלה ומיהו אין זה מחוור דהא לקמן גבי טומאת קרובי' משום דמוכת עץ אפי' לר"ש פסול לכ"ג מן התורה וכיון דכן אפילו בדיעבד נמי דומיא דבעולת אחרים וההיא מתני' דמ' נדה מני ולפיכך יש שאין גורסי' הכא ומוכח עץ כלל וההיא דמסכ' נדה כל זמן שלא נבעלה לאו דוקא אלא שלא נעשה בה מעשה

בעילה ולאפוקי בוגרת ואתיא כמאן דמכש' הכא בבוגר' ומ"מ אף לפי הגרס' הראשונ' מוכת עץ אסורה היא לכתחל' לד"ה וכ"ש נבעלה לבהמה והא דקתני לעיל שהיא כשרה אפי' לכתחלה נבעלה שלא כדרכ' מיירי ע"כ כדפי' לעיל:

דף ס.

ה"נ **סופה להיות בעולה תחתיו** וא"ת א"כ אפילו בעולת אחרים תהא מותרת לו בדיעבד דסופה להיו' תחתיו י"ל דלא אתמ' ה"ט אלא בפסול שאין גנאי שלו גדול כגון בוגרת ומוכת עץ ובעול' עצמו ופסקו רבותי' ז"ל דלית הלכתא כרב אשי אע"ג דבתרא הוא דהא רב מסברא היא מדמי להו ועדיפ' לן דרב הונא דשמעה מפומיה דרב דיוציא בגט וקסבר דבבעולת עצמו באונס או בפתוי גנאי גדול הוא וכבעולת אחרי' דמי' ולא אמרי בה סופה להיות בעולה תחתיו וכ"מ:

מאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל' מנדה וא"ת ולמה ליה קרא תיפוק לי' דאין חלל אלא מפסולי כהונ' וכדנפק' לן בפ"ב דקדו' דלהכי כתיב חללה לכ"ג דמיות' להאי דרשא ונד' לאו פסולי כהונ' היא דאי אמר' דהוי' בהך ביא' זונ' דיש זוכ' מחייבי כריתו' הא ליתא כדאי' לקמן בפ' אלמנה דלא הוי זר אצלו מעיקרא וחללה נמי לא הוי בהך ביאה כיון שאינה בפסולי כהונה וכדאמרי' התם כהן הבא על אחותו זונה משוי לה חללה לא משוי לה חזר ובא עליה פי' לאחר שהיתה זונה שוי' חללה וי"ל דכ' אליעזר סבר דמק"ו דאלמנה נפק' לן דיש חלל מנדה ואי אמרת מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחלל' אנן עבדי' ק"ו אפי' לחלל אותה ואת ולדה דהשתא אלמנה לכ"ג שהיא עצמה נתחללת ושהיא חייבי לאוין היא וזרעה מתחללי' בביאה פסולה זו שהיא בכרת לא כ"ש. ואי משום דכתיב חללה מיותר כל פרש' שנאמ' ונשנית לא נאמ' אלא בשביל שתחדש בה וכיון שחדש אלמנה כתב נמי גרושה וחלל' דאיתנהו' אפי' בכהן הדיוט ולהכי אצטריך מאלה למעוטי נדה ורבנ' סברי דמאל' היינו למעוטי חייבי עשה ומשום דאית לק"ו כתב רחמנא חללה מיותר למעוטי נדה וכן היא בסיפרא לא יקח ולא יחלל אין זרעו מן הנד' חולין והלא דין הוא ומה אם אלו שאינו חייב על ביאתה כרת זרעו מהן חלל נדה שהוא חייב על ביאתה כרת אינו דין שיהא הזרע ממנה חלל פי' שתחלל היא וזרעה ת"ל את אלה לא יקח ולא יחלל ואין זרעו מן הנדה חולין ע"כ:

ואתיא כר' אליעזר והיינו מתני' דמייתי הכא בגמ' דאזלא כר' אליעזר אלא שהביאוה בגמ' בקוצר הילכך ליכא בין רבנן ור' אליעזר בענין ולד הבא מן הנדה אלא דרשא דקראי אבל בעיקר הדין כלם שוים:

והא דאמרינן כמאן אזלא הא דתניא וכו' דפי' כמאן אזלא הא מתני' דדריש מיעוטא דולד הבא מן הנדה מן האי דרשא דאת אלא כמאן כר' אליעזר ואם תאמר דלעיל בפרק החולץ דהוה עבדינן ק"ו מאלמנה אמאי פרכינן ליה מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת נימא דעבדי' קל וחומר אפילו לדידיה גופא שתתחלל ויש לומר דהא לדידה ליכא למימר דהא נפקא לן מחללה שאין חללה אלא מאיסור כהונה וכי איתיה לקל וחומר היינו מקמי דכתיב חללה. ומתרצינן האי אלה לבסוף פי' אם איתא דלא אתא אלא למעוטי נדה קשיא פרש"י זכרונו לברכה קשי' לרב אשי דפריש דהתם דרבי אליעזר ותמיה מילתא דהא איכא מתני' דקתני הכי בהדי' ואמאי פריש רבי' ז"ל דק"ל לרב אשי דהא למתני' נמי קשיא ואפשר דדילמ' מתני' נקטה מהאי קרא לסניף בעלמא ולעולם מחללה הוא דנפקא לה דהא אורח' דתנאי היא בהכי כדכתיב בכמה דוכתי והלכתא כר אליעזר בן יעקב וכדמוכח לעיל:

סד"א נילף בתולה בתולה מהתם פרש"י ז"ל מבתולה דכתיב גבי אונס ומפתה דכתיב בהו נערה בתולה למעוטי בוגרת והקשה ר"ת ז"ל חדא דאונס ומפתה מאן דכר שמיה ועוד דלר' אליעזר ור"ש דאמרי לעיל בתולה שלימה משמע אמאי כתב רחמנא נערה גבי אונס ומפתה למה לי אי למעוטי בוגרת לא מצריך ואי למעוטי קטנה והא לרבנן דפליגי עליה דר"מ יש קנס לקטנה ולפי' ר"ת ז"ל נילף בתולה בתולה מכהן גדול דכתב רחמנא בבתוליה למעוטי את הבוגרת והשתא לר"ש ור' אליעזר אצטריך למכתב גבי אונס ומפתה נערה משו' דה"א דנילף מכ"ג שמיעט בה הכתוב את הבוגר' והשתא לר"ש ור' אליעזר לאיסור לא חש ולר"מ נמי אצטריך למכתב נערה התם משום דלדידיה בתולה אפי' מקצת בתולות משמע ולא ידעי' אי ילפי' מטומאה דבוגרת כבתולה או נילף מכ"ג דכתיב ביה בתולה ולא בוגרת:

הקרובה לרבות הארוסה שנתגרשה וראינו דברים דוקא ארוסה שנתגרשה או נתאלמנה אבל אם נכנסה לחופה אעפ"י שלא נבעלה לא הדרא למחשבה קרובה כיון דגרושי' גרידי שויא (נ"ל דאישות הויא) רחוקה ומיהו לר"מ כיון דלדידיה לא מיעוט רחמנא ארוסה בעודה ארוסה שהיתה רחוקה קצת כ"ש שלא מיעט ארוסה שנתגרשה ואפי' נכנסה לחופה ולא נבעלה ונתגרשה ויש בזה דעות אחרות אבל זהו הנראה נכון:

ומה ראית פי' דבקרא ליכא שום הוכחה ואי מסברא יש לנו לרבות יותר מוכת עץ שאין פסולה כ"כ פרקינן דא"ה כיון דאתעביד בה מעשה טפי אית לן למעוטי מדין אחותו בתולה פי' ואפי' לכ"ג והכי מוכח בקדושי':

והא דאמרי' דכתיב החיו לכם והא הוה תמן פנחס מפני שכבר נתכהן פנחס ופרש"י כשרה לכהונה דלא מחזיקינן לה בזונה פי' לפי' דלא מחזיקי' לה שנבעלה לעכמ"ז שהיא זונה ולפי דבריו ז"ל רבנן דפסלי לה היינו משום דמחזקי לה בבעולה והיא זונה ואפי' לכ"ה מפסלה כאלו היא יתירה על ג' שנים ויום א' וסוגיי' לקמן מוכחי בהדיא דלרבנן אפי' לכהן הדיוט פסולה מעובדא דההוא דנסיבי גיור' פחות' מבת ג' שנים ויום א':

ובדורו של רב נחמן כ"ג לא היה וכן מההיא דהכשיר' ר' לכהונה ואמרי' ודילמא כיון דנסיבי אנסיב ולדורו של רבי כ"ג לא הוה כדאיתא לעיל ומיהו איכא למקשי על פי' זה ז"ל כי מחזקי לה בנבעלה מה הוי דהא פחותה מבת ג' שנים ויום א' אין ביאתה כלום ואם בא עליה א' מן הפסולי' לא מפסלי כדמוכח במתני' דמייתי לעיל ועוד דהא בקדושין אמרי' בהדיא דפליגי רשב"י ור' יוסי בדרשא דכי אם בתולה מזרע יש' דסבר ר' יוסי דבעי שנזרעו בתוליה בישראל דאלמא פסולה דאורייתא ולא משום חששא שמא נבעלה ועוד דהא ביאה בן ג' שנים ויום א' מילתא דלא שכיח היא ואפי' בעכו"מז. ועוד דלר"י מפני שלא נזרעו בתוליה דפסיל בישראל אפי' הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה פסיל דליכא חשש בעילה ואפי' לשיטת הירוש' שמפרש שנולדו בתוליה בישראל ומכשר כשלידתה בקדוש' מ"מ כל שלא נולדו בישראל מפסל פסיל ואפילו נתגייר לאלתר שנולדה בפנינו. לכ"פ רבותי' ז"ל דלאו משום חשש בעולה פסיל לה הכ' אלא בגזירת הכתוב פליגי כדאיתא התם בקדושין ור"ש מייתי ראיה לדרשא דידיה דהתם מדכתיב החיו לכם ומדאורייתא היא ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא כדאמרי' בעלמ' ומיהו ק"ל דהא קרא דכי אם בתולה מזרע ישראל דעליה פליגי רבנן ור"ש בכ"ג מישתעי כדמוכח קרא בהדי' והכי אמרי' התם בהדיא דרישא דקרא בכ"ג וסיפא בכהן הדיוט וא"כ מהיכא פסלי' לה בשמעתיה אפי' לכהן הדיוט ומפקי' לה מיני' אפילו היכא דאינסיב ואמרינן דמפקי' מאוניה לר"ש למאן דעבד כוותי' ולא משמע דלהוי האי פסוליה דרבא וי"ל דקרא דיחזקאל אסמכתא בעלמ' היא והכי גמירי לה דפסול' דאורייתא משום זונה וכדאמרין רבנן בבריתא לקמן אין זונה אלא גיורת ומשוחררת וכל גיורת במשמע ואפי' בפחות מבת ג' שנים ויום א' וקרא דיחזקאל ה"ק כי אם בתולו' מזרע ישראל שנזרעו בתולותיה בישראל שאלו לא נזרעו זונה גמורה היא ורמיז' בעלמא היא מדאורייתא גמירי לה וכן כתב הרמב"ם ז"ל דגיורת פחות' מבת ג' שנים ויום א' פסולה מן התורה משום זונה וכן פי' בעל ס"ת ועולה יפה ולפי מה שפי' ולא כמו שהקש' הראב"ד ז"ל על הרמב"ם ז"ל הנ"ל:

דף סא.

רבינא אמר נהי דמעטינהו קרא מלטמויי באהל במגע ובמש' מי ממעיטינהו פי' דלגבי משא ומגע לא כתיב ביה אדם אלא הנוגע בעצם או באדם ויש בכלל זה אפי' עכו"מ וא"ת הא כתיב או בעצם אדם יש לומר דהא דרשי לה בסיפרא לאבר מן החי ואם תאמר הא כתיב הנוגע במת לכל נפש אדם. יש לומר דההוא אצטריך לאפוקי נפש בהמה דכיון דכתב נפש להביא דמו כתב אדם להוציא בהמה. תוס':

אשה ולא יבמה וא"ת ולימא ליה אשה א' אמר רחמנא ולא שתים י"ל דאלמנה ושומרת יבם תרוייהו כחדא חשיבי דשם אלמנה חד הוא:

עד דאוקימנא ליהושע בן גמלא בכהני רברבי וא"ת והא אמרי' בפ' לא יחפור שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל י"ל דההוא אחרינא הוא א"נ דלבתר הכי היה חסיד. תוס':

בשלמא מן הנשואין אין עשה דוחה את לא תעשה פי' ואעפ"י דהעשה דיבמה הוא שוה בכל ועשה ולא תעשה דכ"ג אינו שוה בכל אבל בפ' שני נזירים משמע קצת שהוא דוחה אותם והכא י"ל לפי אותה שיטה דלרוחא דמילתא נקט לה דלא בעי למפרך אלא מן האירוסי' ובמאי דפרקי' לא איתפרקא מן הנשואים נמי דטעמא משום גזירה ודכוותא בתלמודא ולהאי שמעתא רהטא שפיר סוגיא דפ"ק דמכילתי' דנזיר ומצורע:

אלא גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה פי' דאסור ערות אשת אח שרא רחמנ' לגמרי ונעשית כאשתו לכל דבר דההוא לא דחייא הוא כיון דלעולם לה סגיא בלאו הכי אבל שאר אירוסין אמרי' לא שרא רחמנא אלא ביאה ראשונה כיון דע"י דחיות לאו היא ואפשר במקו' אחר בלא שום דחייה ומיהו בלא ביאה ראשונה שרא מדאורייתא דאע"ג דיבם קונה בתחלת ביאה כיון דקיום מצוה ליתא לא אישתרי אלא ביאה ראשונה בלחוד דהא אפשר שתתעבר ע"י מיעוך בתולים. קטנה שמא תמצא אילונית ונמצא פוגעי' בערוה הא כתבי' בפ"ק מאי דפר"ת דמיירי בשקבל אחיו עליו אפי' הוא אילונית הויא מקח טעות אלא כשהכיר בה בחייו לא מפקיעי קדושי' דידה למפרע מחיים דדילמא אלו היה קיים לא היה מפקיעה הילכך אי משתכת' אילונית השתא לאחר מיתה נמצאו פוגעים בספק ערוה דאוריית' והא דתנן בפ"ק ונמצאו אילונית צרותיהן מותרות דפריש לה רב אשי משום מקח טעות שנמצאו אילונית מחיים וקפד וליתא שהרי פי' שם בתו' בין שנמצאו מחיים בין לאחר מיתה. ואחרים פירשו ונמצאו פוגעים בערוה היינו שהתירו צרתה לשוק ביבום שלה ואע"ג דיבמה לשוק ליכא אלא לאו קרי ליה ערו' אטו סריס והנכון כפר"ת ז"ל:

דף סא:

זונה כשמה פי' הטועה ומזנה תחת בעלה ושנבעלה בעילת זנות פי' שנבעלה לפסול לה כדפרש"י ז"ל וכה"א והנערה טובת מראה מאד בתולה פי' והא פליגי אדמתני' דסדר עולם דקתני כי רבקה באותה שעה בת ג' שנים היתה ובשילהי ספר' פ' וזאת הברכה משמע דבאותה שעה י"ד שנה היתה וא"כ הויא לה בוגרת אבל י"ל כי' לא הביאה סימנין ונער' היתה:

מתניתין לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא א"כ יש לו בנים ב"ש אומרי' שני זכרים ובה"א זכר ונקבה פי' הגאון ז"ל דלב"ה זכר ונקבה דוקא כבריתו של עולם ותדע דאם איתא דמודים ב"ה בשני זכרים ולרבותא נקט זכר ונקבה מאי האי דפרכי' להו בגמ' דלילפי' ממשה דהא אינהו מודו במאי דעבד משה אלא ודאי כדאמרן וא"ת והא אמרי' בגמ' שאם היו לו זכר ונקבה דהיכא דמיתת נקבה ואיכא ברא לברתא קיים מצות פריה ורביה ואע"ג דהשת' הוו להו ב' זכרים י"ל דהתם דהשלמה שאני כיון שהיה לו זכר ונקב' ותדע לך דהא לכ"ע ב' נקבות לא קיים מצות פריה ורביה ורבא אמר התם דאי הוו ליה ברתא לברא קיים מצות פריה ורביה אלא ע"כ השלמה שאני וכיון דברירנא דלב"ה זכר ונקבה דוקא שמע מינה דלב"ש שני זכרי' דוקא ולא ילפי' כלל מברייתו של עולם שאין למדין אפשר משא"א כדאית' בגמרא דאי ס"ד כב"ש לרבותא נקט שני זכרים וכ"ש זכר ונקבה א"כ לתנייה בעדויו' גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה אלא ודאי כדאמרינן וי"מ בע"א וזה נר' עיקר:

גמרא דאמר רב נחמן אמ' שמואל אעפ"י שיש לו לאדם אשה ובנים אסור לעמוד בלא אשה משום הרהורי' אלא נושא אשה אפילו דלאו בת בנים כגון עקרה או זקנה או אילונית ומיהו אינו מוכר מפני זה ס"ת ולקמן אסיקנא דהלכתא כר' יהושע דאמ' נשא אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו פי' בת בנים דכל זמן שהוא ראוי להוליד אין לו ליבטל משום ולערב אל תנח ידיך וסברא דרבותא ז"ל דההיא מדרבנן דאלו מדאורייתא ס"ל שקיים מצות פריה ורביה נפטר וההיא נמי כשמכיר בעצמו שראוי להולי' אבל אם מכיר בעצמו שאינו ראוי להוליד פטור ונושא אשה שאינה בת בנים מפני החטא מדרב נחמן ומסתברא דכשראוי להוליד מוכר ס"ת משום דר' יהושיע ואע"ג דהוי מצוה מדרבנן דלא אפקעי ה"נ מס"ת אלא לענין אשה שאינה בת בנים וכן הלכה וסוגיי' הכא ובכל דוכתין דמותר לבעול אשה שאינה בת בנים כלל דליכא משום השחתת זרע בכל שהוא דרך פריה ורביה וכדשרו בכל דוכתי נשואי' קטנה וזקנה וליכא איסורה באילונית ושאינה יולדת אלא משום בטול פריה ורביה לחוד:

דף סב.

שלשה דברים עשה משה מדעתו וכו' פי' יפה במ' שבת פי' ר"ע בס"ד:
דלאו בני נחל' נינהו פי' בני נחל' דבכור' הא לאו הכי הא אמרינן בעלמא דעכו"מז יורש את אביו ד"ת וכדאיתא בקדושין ודעת הגאון ז"ל ב"ש מ"ש (צ"ל דישראל) משומד שישנו בדין נחלה ובכורי' נמי שקיל כי אעפ"י שחטא ישראל הוא וה"נ איתא בפ"ק דקדושי' ומיהו אם רצו ב"ד לקנסו ולהפקיע ירושתו מפני תיקון העולם הרשות בידם וכן כתב הרמב"ם ז"ל ולענין הקנאותיו ומחילתיו נמי כישראל גמור ומיהו אם חוקי המלכות הם שיהיו הקנאותיו וקנינו כעכו"מז דינא דמלכות דינא וכדאמרינן בפ"ק דגיטין:
שאני הכא דיחסינהו בשמייהו ובשמא דאבהתייהו פי' שהראה בשמם שם אבוהון כדכתי' מרורך בלאדן ואין פי' זה כאידך דאמר בסמוך הדר יחסינהו בשמי' ובשמא דאבהתייהו דהתם פי' דיחסינהו באבוהון ובשמא דאבי דאביהון וזה מן הלשונות שבתלמוד שפי' מתחלף ואיכא בנסחי דגרסי בהדיא בסמוך דיחסינהו בשמ' דאבוהון ואבוהון דאבוהון:

דף סב:

מתיבי בני בנים הרי הם כבנים פי' אריש כשמתו בניו אינו נפטר אא"כ הניחו בני בנים וקשה לרב הונא. ופרקי' כי תליא ההיא להשלים פי' שלא היו לו לעולם אלא בן א' שאם הוליד בן ההו' בת פטור דבני בנים הרי הם כבני' הא כשהיו לו כבר זכר ונקב' ומתו פטור בלא בני בנים:
וכתיב בני מכיר וכו' פי' על שם בני חצרון שנשא בתו וחצרון משבט יהודה שהם מחוקקי' כדכתיב ומחוקק מבין רגליו וכתיב יהודה מחוקקי:
לא נצרכה אלא לאשה סמוך לוסתה זו ג"ה וכגרש"י ז"ל ופי' הוא ז"ל דאע"ג דחייב האדם לפרוש מאשתו סמוך לוסתה ההיא מדרבנן והכא שרו ליה רבנן ואע"ג דמפקינן לה התם מדכתיב והזרתם את בני ישראל מטומאתם אזהרה על בני ישראל לפרוש מנשותיהם סמוך לוסתם ההיא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ואפילו בשעת וסתה נמי ק"ל דוסתה דרבנן ורבי' שמשון ז"ל פירש דפקידה דהכ' אינו תשמיש המטה אלא פיוס ורצי בדברים וכו'. וא"ת א"כ אפי' באשתו נדה נמי י"ל דהתם חיישי' דילמא תרגיל אותו לתשמיש מתוך שמשתוקק' לו ויש נסחאות דג' לא נצרכה אלא לאשתו נדה ועולה יפה לפי' דאפי' בנדה ממש שרו לפייסה בדברים ולא חשו להרגל עבירה אבל אין ענין שמעתי' נר' אלא פקידה של תשמיש כדפרש"י ז"ל וי"מ לא נצרכה אלא לאשתו נדה שהגיע זמן טבילת'

שיש לו להמתין לה עד שתטבול ויבעול וכמה עונה והיינו סמוך לוסתה כלו' לוסת טבילת' ופי' נכון הוא וחדש:

דף סג.

והמלוה סלע לעני בשעת דוחקו פי' לצורך מזונות אבל ממציא מעות לעני בשעת דוחק שאמרו לגנאי זהו כגון שהיה בעל חובו דוחקו למכור כלי תשמישו והוא ממציא לו מעות עליה'. תוס'

דף סג:

מה אעשה שנפשי חשקה בתורה פסק הרמב"ם ז"ל דה"ה דפטור מפריה ורביה כל שחשקה נפשו בתורה כבן עזאי ושאין עליו שום הרהור. אבל בתוס' כתבו שאין בדורות הללו מי שיכול להיות כבן עזאי אפי' לענין זה ואסור לאדם לשתות שום דבר שיעקרהו כדי לעסוק בתורה אבל לבטל ממנו תאוה והרהור שרי ואריך וכן שמעתי בשם רבינו הגדול ז"ל שאם קיים מצות פריה ורביה חשקה נפשו בתורה לגמרי ורוצה לשתות או לאכול דבר של עיקר כדי שלא יתבטל מתורתו שהוא מותר דההיא דר' יהושע מצוה היא דרבנן ובכי הא שרו רבנן וטעמא דמסתבר הוא ושמעתי על גדולים שעשו מעש' בדבר זה בעצמו (א"ה עיין מ"ש על לשון זה אדמ"ו נזר הזמן ומופת הדור הי"ו בס' הנורא ברכי יוסף אה"ע סי' ה' אות י"ג)

דף סד.

מתניתין נשא ושהה עמה י' שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל פי' ולא ילדה לאו דוקא דה"ה אם היו לו בנים ומתו מונה משעת שמתו. ויש שפי' דכל שילדה לו ולד אפי' אחד שהוא חי אין כופין אותו לגרש דהא ולא ילדה לו קתני ואחרים פי' דכל שלא ילדה לו זכר ונקבה קתני ואירשא קאי דאמרי' ועלה קתני דוקא ולא ילדה הילכך אם ילדה לו ולד אחד ושהה י' שנים ולא ילדה לו אינו רשאי לבטל ואם מת אותו ולד אין מונים משעה שמת אלא משעה שפסקה מלדת ונראין הדברים שלא אמרו אלא שלא ילדה או שהוא מפלת נפלים וכדאיתא בגמ' אבל מפני שאינה יולדת אלא או כלם זכרים או כלם נקבות אין כופין אותו לומר שמא לא זכה ליבנות הימנה מצות פריה ורביה דמאן לימא לן כי האשה אחר' תלד לו זכר או נקבה וזה דבר פשוט והכי רהטא כלה סוגיי':

אינו רשאי לבטל אלא יוציא ויתן כתובה פי' נקט אינו רשאי כי אעפ"י שהוא רוצה לעמוד עמה כופי' אותו לגרש מפני קיום מצות פריה ורביה כמו שכופי' על שאר מצות ואם האש' טוענת שלא תצא אלא שישא אשה אחרת עליה יכול הוא לומר כל כמה דאגידא בי לא יהבי לי אחריתי וכדאי' בפ' אעפ"י ומיהו אם שניהם מתרצי' בדבר והוא נושא אש' אחר' אין ב"ד כופי' אותו לגרש וה"ה בעל כרחי' אם נשא אשה אחרת ויכולת למיקם בספוקייהו וכן כל שיש לו בנים מאשה אחרת ואפילו מפנויה כגון שקיים מצות פריה ורביה רשאי הוא לבטל דמשום דר' יהושע אין כופי' אותו לגרש את אשתו אלא רצה ישא אשה אחרת משום ולערב אל תנח ידך:

ואעפ"י שהחרים רבינו גרשום בישיבת כמה חכמים שלא ישא אדם אשה על אשתו בכי הא לא תקן רבי' ז"ל וכן כתבו רבני צרפת בתשובה ותדע דתניא לקמן שאם נשאת לראשון ולשני ולא ילדה לו לג' לא תנשא אלא למי שיש לו בנים הא למי שיש לו בנים תנשא ותטול כתובתה דכיון שיש לו בנים אין כאן מקח טעות כלל וסתמא קתני לה ואפי' לר' יהושע ומינה דכיון דנשאת אין כופי' אותו לגרש כלל ואם הפילה מונה משעת נפילה ופי' סתמא קתני ואפי' הפילה תוך מ' יום לעבורה דלא הוי אלא כמיא בעלמ':

גמרא ת"ר נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל שמא לא זכה לבנים ממנה פי' דאע"ג דלא ידעי' אם מחמתו הוא או מחמתה אולי הוא אינו ראוי להוליד אעפ"י כן חוששין מספק' שמא ראוי הוא להוליד אלא שלא זכה ליבנות ממנה וכ"ש אם יש שם סימנים שהיא עקרה שתולים בה ומ"מ היא אינה מפסד' כתובת' אלא כשיש בה סימני איילונית או סימני עקרה גמורה ולא הכיר בה. ואעפ"י שכבר היו לו בנים והוליד מהם ומתו ושהה עמו י' שנים ולא ילדה יש לה כתוב' שעדיין י"ל שמא לא זכה ליבנות ממנה והיא ראוי' לבנים היא ולהכי נקט תנא להאי לישנא. נראין הדברים שאם היה הוא טוען שמכיר בעצמו שאינו ראוי להוליד שאין כופין אותו לגרש או לישא אשה מפני מצות פריה ורביה דבכל המצות כאלו נאמן הוא על עצמו כיון שאין בו הוכחה שהוא עושה דרך מרד וכן שמעתי מרבינו הר"ם ז"ל:

ואעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר מקץ עשר שנים לשבת אברהם בארץ כנען וכו' ללמדך שאין ישיבת חוצ' לארץ עולה לו מן המנין פי' לאו למימרא שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו מן המנין לדרים בח"ל דא"כ בטלה תורת משנה זו וכל הסוגיא דעל' מבני בבל והא לא אפשר דתהוי כלה שמעתא לבני א"י ועוד דמצות פריה ורביה חובת הגוף שנוהגת בכ"מ ואם עון הארץ גזרה היאך נוהגת בח"ל אלא אין הדברים האלו אלא באברהם אבינו כדפרש"י ז"ל בפי' החומש לפי שאבר' אבינו עקר היה ולא זכה ליבנות

עד שעלה לארץ שלא נא' ואעשך לגוי גדול אלא בארץ ומייתי לה השתא ללמדנו דזמן הראוי לפקידה בעי' דנשמע מינה מאי דקתני סיפ' שאם היה א' מהם חולה או חבוש בבית האסורים שלא יעל' לו מן המנין ועי"ל כמו שכתב ר"י ז"ל שאם עלה שום אדם מחוצה לארץ לא"י שלא יעלה לו מה שדר בחוצה לארץ כלל ואפי' דר כמה שנים כי אולי בזכות הארץ יבנה ממנה ומונה משעת כניסתו לא"י עשרה שנים כשם שמנה אברהם אבינו אחר שנכנס לארץ וכ"כ בתוספת' מר' מהר"ם:

דף סד:

ודילמא איהי הוא דלא זכאי וא"ת מאי קושיא דשמא שיש לו להוצי' וכו' י"ל כדפרש"י ז"ל אמאי דקתני שיתן כתוב' כיון דאפשר דמיני' הוא מוקים ממונא אחזק' מרי':

ופרקינן איהי כיון דלא מפקדא אפריה ורביה לא מיענשא ופי' ומסתמ' בדידי' תליא שנענש עד שיהו שם סימני' דמינה היא או שהוחזק בתרי זמני לר' או בג' כרשב"ג וא"ת והא אמרי' בסוף פרקי' ואס"ד איתת' לא מיפקדא אפריה ורביה כתובה מאי עבידתא אלמא דכל היכא דלא מפקדא גריעותא דידה הוא דלא למשקל כתוב' וי"ל דההי' בדקים לן דמיניה הוא כיון שאינו יורה כחץ או שהיה זקן או שאינו ראוי להוליד והיא תובעת להתגרש והילכך אי מיפקדא טענתה טענה לגבות כתובה ואי לא לא והא אסיקנא התם דאע"ג דלא מפקדא נמי כיון דאתו מחמת טענה:

והוא דאתחזק ג' זמנין וא"ת והא רבא אמר לקמן דהלכה כר' בנשואין וי"ל דהכא אפי' רבי מודה משום דחזקת המשפחה אין לחוש לה בפחות מתלת זמנין. א"ל אביי פירש לר' יצחק חזי מר דקא שרי איסורא וסכנתא כלומר דקדק בעדותך יפה וא"ה (נ"ל ואהא) סמך עליה אביי ואזל ונסבה. אמר רבא ועכו"מז איכא דעביד הכי עובדא בנפשיה ועוד דהא איהו דאמר אבין דסמכא וכו' ומדלא אמר לי' רבא דאפי' לר' יצחק דילמא לא דמי נשואין למילה כדפרכי' בסמוך ש"מ דלרב' מילה ונשואין בהדדי נינהו ולא עוד אלא דהא אמרי' לעיל מתני' מני ר' היא ומייתי לה מדאפלוגי גבי מלה אלמא כי הדדי נינהו ולא עוד אלא דבסמוך אשכחן דאפליגו בהדיא בנשואין גופייהו והיא ה"ל לאתויי לעיל על מתני' דהא מסתמא ידעי לה בי מדרשא להיא ברייתא דנשואין דמייתי בסמוך אלא דבעי בבי מדרשא למינקט אידך ברייתא דמילה לאשמועי' אגב אורחי דנשואין ומילה כי הדדי נינהו:

ה"ג וכן הוא בנסחי דוקני אימור דפליג במילה ולא גרסינן ועוד דהא לא מקשינן לה רבא דאיהו מידע ידע דנשואין ומילה הוות וכי הדדי נינהו בכלה סוגיא דלעיל אלא תלמודא

הוא דקא בעי לברור' דמתני' רב היא משום פלוגתא דמילה דדילמא לא אפליג ר' שמעון בן גמליאל אלא גבי מילה שאין החזקה באותו ולד עצמו אלא דמחזקינן מולד לולד או מאחות לאחות אבל גבי קטלנית דהיא גופא הוחזקה אפילו רשב"ג מודה דבתרי זמני הויא חזקה:

מאי בינייהו דאנסו ומית א"נ דנפל מדיקלא ומית פי' דלמ"ד מזל גורם הויא חזקה ולמ"ד מעין גורם לא הוי חזקה דהלכתא כרב דבתרא הוא דאמר מזל גורם וכן פסקו כל הפוסקים ז"ל:

נשואין ומלקות כר' וסתות ושור המועד כרשב"ג וטעמא דמילתא משום דהא מילתא דספק' אי הויא חזק' בתרי זמני או לא הילכך גבי נשואין דסכנת' אזלי לחומרא וה"ה להאי טעמא למילה ועוד דהא פירכא לעיל דנשואין ומילה חד דינא אית להו ובמלקות אע"ג דבספק נפשות להקל שאני הכא דהא אוקימנא בדוכתא דהא מיירי בחייבי כריתות וכיון דחמירי טובא מחמירין ביה מפני ייסור הרשעי' לבער עושי רשעה כיון דממילא הוא דמייתי' אבל וסתות דרבנן אזלי' לקולא וגבי שור המועד שאין מוציאי' ממון מחזקתו אלא בדבר ברור ובנשואי' אע"ג דבעי למינסב איתתא קטלנית וליזוק בנפשיה לא שבקי' ליה דהא איסור הוא ובכלל שופך דם האדם באדם ומנדים אותו ב"ד עד שיגרש וכן ראיתי לרבי' הר"ם ז"ל עושה מעשה:

אמר המגיה עיין מ"ש רבינו הריטב"א עצמו ז"ל בחידושי עירובין דף צ"ז ובחידושיו לחולין דף ג' ועמד על זה בעוצם חכמתו ורוח מבינתו אדמ"ו הרב המופלא נר"ו בספרו הבהיר ברכי יוסף. ובשיורי ברכה א"ה סימן ט"ל ועמ"ש במחזיק ברכה ובי"ד סימן יו"ד וסי' פ"ד וברכי יוסף א"ה ע"ש באורך:

דף סה.

ת"ר נשאת לראשון ולא היו לו בנים לב' ולא היו לו בנים לג' לא תנשא אלא למי שיש לו בנים פי' הא למי שהיו לו בנים כדי שיעור פריה ורביה תנשא ותטול כתובתה ואין מקח טעות כלל ואפי' לר' יהושע וכדפרכי' לעיל נשאת לג' למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובת' ואמרי רבוות' ז"ל דדוקא כתובה הוא דלית לה הא גיטא בעיא מדאורייתא ואעפ"י שלא הכיר בה ולא דמיא אילונית שלא הכיר בה דלא בעיא גיטה ואפי' מדרבנן כדכתיב בריש פרקי' דאילונית הוא מקח טעות ברור אבל בזו אפשר שהוא לא זכה ליבנות ממנה שהרי אין בה סימנין שאינ' ראויה לילד אלא דמשום חזקה בעלמא מפקי' להו ומפסדי כתובה אבל אפשר הוא שהיה בת בנים ולא הטעתו וקדושיו

קדושין והא דאמרי' תצא בלא כתובה מיירי בשלא הכיר בה אבל הכיר בה יוציא ויתן כתובה דאפי' אילונית שהכיר בה יש לה כתובה דהא ידע ואחיל והכא נמי הוא אחית אנפשיה לספיקא ואחיל. ויש מרבותי' ז"ל שפי' דלר' דאמר דבתרי זמני הויא חזקה ה"ה דמשני נמי אין לה כתובה אם לא הכיר בה שהרי הוחזקה עמו כשבאת לגבו' כתובתה וכדחזי' לעיל גבי חייבי מלקיות בתרי זמני מענשינן ליה בזימנא תנינא דאתחזק ביה ואע"ג דמודה רבי בשור המועד דעד דנגח נגיחה שלישית לא משלם נזק שלם שאני התם דכי לא הדר ונגח מאי משלם והא דקתני הכא גבי שלישי תצא שלא בכתובה ולא קתני לה גבי שני ואע"ג דהא מתני' ר' היא י"ל משום דבעי לאשמועי' דג' כתובה הוא דלית לה הא גטא בעיא ומינה להדיא דמשני נמי לית לה כתובה. ותו אשמועי' דמג' תצא נמי שלא בכתובה לאלתר תוך י' שנים משא"כ גבי שני וקשה לפי' הא דאמרינן בסמוך איבעי' להו נשאת לג' ולא היו לה בנים מהו דלתבעו קמאי אלמא תרי קמאי כתובה יהבו לה ומסתמא דבעיין אליבא דר' היא דעל מתני' דר' בעי לה ועוד דהלכתא כוותיה והם ז"ל דוחי' בעין לרשב"ג היא דלא בעי לאוקומי נפשיה בפלוגת' אבל אליבא דר' אין כאן תביעה אלא מן הראשון. ואחרים פי' דודאי משני לר' ומג' לרשב"ג יש לה כתובה כפשוטה דמתני' וכפשוטה דבעיא וכן מוכח בירושלמי בפי' וכן מוכח מדאביי דלקמן דהוה ג' ונסבה אליבא דרשב"ג כדאית' לעיל. ואשכחן דיהבי לה כתובה כדאיתא בכתובות דאתי' לקמיה דרב נחמן ואמר ליה פסוק לי מזונות ופסיק לה שיראי ופסק לה וליכא למימר דאביי הכיר בה דכיון דאליב' דרשב"ג נסבה ועדיין לא הוחזקת כשנשאת לא חשיב הא הכיר בה ודק' להו וכיון דבשני הוחזקה מה לי שני מה לי ג' י"ל כיון שאין כאן דבר ברור ולא קנסוה בכתובה אלא כשנשאת שלא ברצון חכמים וכמו שלא קנסוה כשנשאת לג' שיש לו בנים ואפילו לר' יהושע ואעפ"י שבמלקות קנסוה בפעם שנית כבר פירשנו כי הטעם כדי לבער עושי רשעה וכשחזר ושנה בחט' מזיד גמור היה ושלא כדין עשה ולכן עשו חכמים לקנסו וא"ת והא תנאי כתובה הוא לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי מינאי י"ל שזו ראויה היא לינש' למי שיש לו בנים או למי שאינו ראוי להוליד ועוד דההו' תנאה אינו אלא לאפוקי היכ' שאינה יכולה לינש' משום דאגיד' ביה שאינה מגורשת גמורה אבל זו מותרת היא לשוק אלא שדבר אחר גרם לה להנש' וכאלו היא חולה או מניקה או מעוברת והשתא אתי שפיר אלמנה לכ"ג שיש לה כתובה ואם אית' לדר' אין לה כתוב' משני משום קטלנית הרי הוחזקה שנית בכהן זה ואפילו באירוסי' נמי לרב אשי דאמר מזל גורם אלא ודאי כדאמרן:

מי מצו אמרי לה איגלאי מילתא דאת הוא דגרמת וא"ת לפי פירושנו גבי שני הוא איגלאי לה ומאי שנא השת' מאות' שעה וי"ל דא"ה ס"ד דאפי' לר' אלימ' רשות' דידהו בשלישית וכאלו הוא ודאי גמור ודין הוא שתחזיר כתובה אפי' לאותן שנשאת להם בהיתר:

או דילמ' מצי אמרה להו השת' הוא דכחישי. ואסיקנא דיכלה למימר השתא הוא דכחישו וא"ת לג' נמי לימא לי' השת' הוא דכחישי ויתן לה כתוב' י"ל דשאני התם שלא גבתה עדיין. א"נ והוא הנכון דשאני שלישי שנשאת לו שלא ברצון חכמים ואין מקבלין טענה זו לפטור עד שתברר מש"כ בראשון ושני שנשאת להם בהתר נראין דברים דאפי' לא גבתה עדיין מהם תגבה עתה וכן דעת מה' הר"ם ז"ל:

איבעיא להו נשאת לרביעי והיו לה בנים מהו דתתבעינהו דאמרי לה שתיקותיך יפה ליך ומדבוריך דאמר אדעת' דהכי לא גרשתיך מתקיף לה רב פפ' ואי איהו שתקה אנן מי שתקינן ויש מקשים מהא דתנן בפ' השולח (גיטין דף מ"ו ע"ב) המוצי' את אשתו משום אילונית ר' יהודה אומר לא יחזיר עולמית נשאת והיה לת בנים והיא תובעת כתובה מן הראשון ר' יהודה אומר אומרי' לה שתיקותיך יפה לך מדבוריך פי' דאמר לה אדעת' דהכי לא גרשתיה ואמאי לא פרכינן כדפריך הכא רב פפא דאיהו שתקה אנן היכא שתקי' תי' בתוס' דאנן התם ודאי כי שתקי' איהו לא מצי מקלקל במידי דהא כשגרשה ע"מ שלא יחזיר עולמית ואפי' נמצאת שאינה אילונית וכדפריש התם גבי המוציא את אשתו משום נדר או משום שם רע ומיהו אם הבא היא לתבוע כתובתה יוכל לומר לה אדעתא שלא אוכל להחזיר ושאפרע כתובתה לא גרשתיך אבל הכא גרשה סתם בלא שום תנאי ויכול הוא להחזיר ולהכי אמר רב פפא דאם איתא דיכול לקלקלה כלל אפי' שתקה נמי ואע"ג דאיהי שתקה אנן לא נשתוק והוה לן למימר שיגרש ע"מ שלא יחזיר עולמית:

אמר רב פפא השת' הוא דברית פי' בתוס' דלהכי לא מצי לקלקלה משו' דיכלה למימר השתא הוא דברית מה שאם כן התם דבאילונית ליכא למימר השתא הוא דברות דאלו הות אילונית מעיקרא לית לה בריאותה. רש"י ז"ל פי' אלא אמר רב פפא ודאי דהכא לא מצי לקלקל' כלל ואעפ"י שגרשה סתם דכיון דעל הספק גרשה אדעת' דכל מילי גרשה וטעמ' דלא מצי למתבעי' היינו משום דיכול למימר השתא הוא דברית פי' לפי' דהתם גבי אילונית שנולדו בה קצת סימני אילוני' כשאמר לה משום אילונית אני מוציאך אומדן דעתי' דמוכח דמשום הכי מגרש לה וכשנמצאת שאינה אילונית גרושי' בטעות הוה והיה יכול לקלקלה ודאי אלמל' שאמרו לו ב"ד שיגרשנה בלא שום תנאי ושיור ודכוות' גבי המוציא את אשתו משום ש"ר וכו' כיון שבאו עדים בדבר מכוער שהיו רגלים לדבר וכן לענין נדר ודאי שנמצא ש"ר שאינו שם רע או לא נדרה יכול לקלקל אלמלא

שיגרש ע"מ שלא יחזור עולמית ודכוות' גבי אשה שאין לה וסת שבפ"ק דנדה (דף י"ב ע"ב) שיגרש ולא יחזור עולמית דאי לא כיון דאיכא דם בלא וסת ידים מוכיחו' דע"מ כן מגרשה ואלו ידע שיש רפואה לא היה מגרש' אבל הכא שלא נמצ' בה סימנים אלא חזקה בעלמא שעמדה מלדת אין כאן סימן גמור ואולי הוא לא זכה ליבנות ממנה הילכך כשגרשה סתם אפי' על דעת שאולי תלד גרשה ואחי' נפשא לספקא ואינו יכול לקלקל כלל וטעמא דתפסיד כתובה שלה אינו אלא מפני שיכול לומר השתא הוא דברית וא"ת התם נמי תיפוק ליה דיכלה למימר השתא הוא דברית ולמה לו טעמא דשתיקותיך יפה לך מדבוריך. י"ל דהתם ליכא למימר הכי דאילונית לית ליה בריאותה כדלעיל. וא"ת אמאי לא תקינו לה הכא שלא יחזור עולמית כדתקינו התם שלא יכול לקלקל כלל י"ל כיון דבגרושי' התם אינו יכול לערער מטעמא דפרישנא לא רצו חכמים לקנסו:

הוא אמר מינה והיא אמרה מיניה פי' כל א' מהם בא בטענת בריא הוא דטוען דבריא לו דמינה הוא הדבר הגורם שרואה בה סימנין דאילוני' כגון שמתקש' בשע' תשמיש וכיוצא בו והיא טוענת בבריא מיניה הוא שמרגשת בו שאינו יורה כחץ:

אמר רבי אמי דברים שבינו לבינה היא נאמנת כלומר לענין שלא תפסיד כתובה ויש שפי' דהא מיירי בג' שבא לגרשה תוך י' דקי"ל שאין לה כתובה והיא באה לטעון שאין לה להפסיד כתובה דקים לה דמיניה הוא ובהא אמר ר' אמי שהיא נאמנת ולא אמרו שאין לה כתובה אלא בשותקת אבל לגבי ראשון ושני אפי' בשותקת נמי יש לה כתובה דלא הוי מקח טעות ולמה לה לטעון יותר ולמה הוצרכו להאמינה מטעמו של ר' אמי:

והא דנקט הוא אמר מינה אף על גב דבלאו הכי נמי אין לה כתובה בשותק' רבותא אשמועינן דאפילו הוא בא עליה בטענת בריא ואחר שהוחזקה שני פעמים אי אתיא איהו בטענת בריא יש לה כתובה. ואין זה מחוור דכיון שכבר הוחזקה איהי לאו כל כמינה לגבות כתובתה דא"כ אפסדתא לתקנת' דרבנן ואעפ"י דאיהו לא קים ליה ביורה כחץ והי"ל בריא ושמא אפי' הכי שמא דידיה עדיף כיון דאית ליה חזקה דממונ' והכי מוכח בתו' גבי היא אומרת מוכח עץ אני או היא אומר' משארסתני נאנסתי דאע"ג דאיהי בריא ואיהי שמא לא היתה נאמנת אפי' לר"ג אלא משו' מגו או משום דמסייע לה חזקה דגופ' והכא חזקה דגופא אגרעא לה כיון ששהתה בין עם הראשון בין עם השני י' שנים ולא ילדה וכיון דכן חזקה דממונא עדיף מטענת בריא שלה:

והנכון כמו שפי' קצת המפרשי' ז"ל דהכא עם הראשון ועם השני הוא הנדון כדס"ד דכי אמרי דיש לה כתובה היינו מן הסתם אבל אם הוא בא עליה בטענת בריא דמינה הוא

אין לה כתובה מכיון ששהתה י' שנים ולא ילדה ואלו שתקה כך הדין אבל כשהיא טוענ' עליו בריא דמיניה הוא א"ר אמי שהיא נאמנת וכן פסק רב אלפסי ז"ל:

מאי טעמא היא קים לה ביורה כחץ ואיהו לא קים ליה פי' ה"ל ברי ושמא. ואם תאמר נהי דלגבי יורה כחץ הוי איהו שמא הרי טוען עליה בבריא דמינה הוא וה"ל בריא ובריא וי"ל דאפי' יהא כדבריו שהיא אינה ראויה להוליד אם הוא אינו ראוי להוליד ג"כ אין כאן מקח טעות וכיון שכן כל מילתא תליא בדידיה אם ראוי להוליד אם לא וא"ת כי משום דאיהי קים לה ואיהו לא קים ליה מהימנא טפי אדרבה אמרי' בפ' בתרא דנדרים גבי השמים ביני לבינך דמשום הכי אינה נאמנת דכיון דאיהי בביא' ידע' ביורה כחץ ואיהו לא ידע משקרא י"ל כמו שתירץ רב אלפס ז"ל דהתם איהי אתיא למיפק מיניה וחיישינן שמא עיניה נתנה באחר ומעיזה בו לומר טענ' שאינו יודע' בבריא אבל הכא שבא להפסיד' כתובה בטענת ספק לאו כל כמיניה כיון דאיהי בריא וכן פי' בתוס' ובספר המצות יש תירוצים אחרים הרבה יע"ש וזהו הנכון:

אמר איזיל ואינסיב אתתא אבדיק אנפשאי פי' ואינו רוצה להוצי' ולפרוע לה כתובת' קודם לכן והיא מונעת עליו שאלמל' כן אין לב"ד לכופו להוציא כל היכא דעביד הכי והיינו דאמר ר' אמי אף בזו יוציא ויתן כתובה כלומר שיכולה לעכב ומטעמו של ר' אמי אתה למד כן דקאמר כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה והא לא מתמרא ודאי אלא כשהוא שלא ברצון אשתו יוציא ויתן כתובה ועל הא אתא רבא לומר נושא אדם כמה נשים אפי' שלא ברצון אשתו והוא דיכול למוקים בסיפוקייהו והלכתא כרבא. נמצא כחו של בעל גדול בזה מכחה שהוא יכול לומ' איבדוק נפשאי ואשא אשה אחרת ואם הוא אינו רוצה והיא טוענת עליו שישא אשה אחר' ויבדוק עצמו יכול לומר לה כל כמה דאגידה בי לא יהבו לי אחריתי ואפי' באה לפוטר' מחיוב עונה ושאר דברים וכ"ש אי אינה פוטרתו שיכול לומר לא בעיני למיקי' בסיפוקייהו דתרתי וכבר פי' כי כיוצא בזה שנושא אשה אחר' מפני מצות פריה ורביה כיון שהיא גרמה לו לא החרים רבי' גרשון ז"ל לנוש' אשה על אשתו ולא אזלי' בהא נמי בתר מנהגא כדכתיבנא בפ"ד אחין:

דף סה:

הוא אומר אפלת תוך עשר פי' ויש לנו למנו' י' שנים משנה שהפיל' להוציא והיא אמרה לא אפילית וכבר עברו י' שנים א"ר אמי אף בזו נאמנת פי' אף בזו ששניהם טענת בריא. מ"ט אם איתא דאפילה נפש' בעקרתא לא הוה מחזקא יש שפי' לזו אפי' כשהיא תובעת להתגרש ולא חיישי' שמא עינה נתנה באח' שגדולה חזקה זו ופגם זה דלא הוה משקרא

ביה ולא נהירא דכל שהיא מזנה ונותנת עיניה לא תחוש לכלום ומימרא אמר כל גנאי שבעולם על עצמה אלא הכא כשהוא בא להוציאה ע"י ב"ד שכופי' אותו והי' לא הית' רוצה לצאת כלל ומ"מ מודה על האמת לב"ד וכן פרש"י ז"ל וא"ת ויהא נאמן במגו דאי בעי אמר נתקררתי ואיני ראוי להוליד שהוא נאמן כדפי' לעיל י"ל דהכ' כיון שכב' הוליד אלא שהפיל' ריעה טענתיה לבטולי חזק' גדולה כזו שיש לה:

הפילה וחזרת והפילה הוחזקה וכו' פי' רז"ל דבהא אפי' ר' מודה דמגו שלשה זמני לא הויא חזקה כיון שנשאת בהתר והי' יולדת ויש הרבה נשים שמפילות עובריהם. וכבשה כתי' פי' ואפי' למאן דסבר יש אם למסורת בהא מודה כיון דאיכא טעמ' רבה שאין האשה דרכ' לכבוש:

כך מצוה לומר דבר שאינו נשמע פי' לרבים אבל לחבירו עד הכא' כדאמרי' בערכי' (דף ט"ז ע"ב) והא דאמרי' בפ' במה בהמה יוצאה (שבת דף נ"ה ע"א) לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא א"ל לא שמעי' מנאי א"ל אע"ג דלא מקבלי לוכחינהו התם כשלא הוכיחם כלל אלא שמכיר בהם שלא ישמעו כי אולי ישמעו ועוד כדי שלא יהא להם פתחון פה אבל אחר שהוכיח' פעם אחרת ולא שמעו ומכיר בהם שלא ישמעו עוד מצוה שלא לומר להם כלום:

איך אלך ושמע שאול פי' היה שואל עצה היאך מתנצל משאול ואף על גב דשלוחי מצוה אינם נזוקים היכא דשכיח היזקא שאני כדאמרי' עלה בפ"ק דפסחים עגלת בקר תקח בידך כלומר קרבן לכפר על הרהורי החטא שחושד בכשרים ומ"מ אין זה עיקר הליכתו אלא שהוא משנה לומר כי זה לבד הולך מפני שמותר לשנות בדברי שלום כש' ונכון הוא:

דמעיקרא אמר ואדוני זקן ולבסוף כתיב ואני זקנתי יש מקשים והא מעיקרא כתיב אחרי בלותי היתה לי עדנה וליתא דההוא קרא ה"ק אני אחרי בלותי היתה לי עדנ' עדון בשר ואעפ"י שחדל ממנו בתחל' אורח כנשים הרי חזר אליה כדאמרן בהשוכר דאותו יום פירסה נידה אבל מה נעשה ואדוני זקן:

אמר כי הא ודאי כפינן וכן הלכתא והוא שאין לה שום ולד אפי' חד וי"א דאפילו ביש לה בת נמי חשיב דאית ליה חוטרא לידה ומרא לקבורה:

הויא לה לידה פי' צער בלא סכנה דאי לאו אפי' מפקדה אפריה ורביה אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ונפקא מינה לגבי האיש' שהוא אסור לעקר את עצמו (ע"י סם) כיון דמפקד אפריה ורביה דמשו' צער תשמיש אין לו לעקר את עצמו ע"י סם אבל יש לו סכנה מותר:

אמר המגיה כתב אדמ"ו מופת הדור הי"ו בספרו הבהיר ברכי יוסף אבן העזר סי' ה' אות י"ב וז"ל ובמקום סכנה מותר לשתות הרי"טבא בחי' שלהי הבע"י וכ"כ בחי' פ' שמנה שרצים הביאו הרב זרע אברהם א"ה סי' א' וכ"כ בס' אדמת קדש סי' כ"ג מסברא מנפשיה יע"ש.)

דף סו.

ולא מיפקדא כלומר וכי כך הלכה דלא מפקד' והא אמר ר' חנינא וכו' ואל שדי יתן לנו חנינא: סליק פרקא:

אלמנה לכהן גדול

אלמנה לכ"ג גמ' אמאי ולהוי כקנינו שקונה קנין דתניא וכו' וא"ת לפום דעתא דמק' ליפרך מ"ש מסיפא דקתני בת ישראל לכהן עבדי מלוג יאכלו ואע"ג דדידה נינהו אלמא קנינו שקונה קנין ואוכל בתרומה וכו' י"ל דשאני סיפא שהוא אוכלתג"כ והויא לה ככהן עצמו אבל רישא שהיא אינה אוכלת היו להם לאכול מחמת קנינו שקנה קנין ולהכי פרכי' ממתני':

גרש"י ז"ל ועבדיו שקנו עבדים ופירשה רבי' ז"ל כשנתנום להם על מנת שאין לבעלים רשות בהם דאי לאו קנינו ממש הם דמה שקנה עבד קנה רבו ורבי' ז"ל חדא מיניהו נקט דלמאן דסבר התם דבעי שיאמר מה שתרצ' עשה ה"נ דאמר הכי ומ"ד התם דמה שקנה עבד קנה רבו עד שיאמר שיהא לדבר ידוע כגון מה שאת נושאת ונותנת לפיך ה"נ שנתנו להם עבדים ע"מ שאין לרב להם שום זכות אלא שישמשו לעבדים ואעפ"י שאין שום זכות והנאה לאדון הכהן בעבדים אלו השניים גזרת הכתוב הוא שיהיו אוכלים בתרומת כיון דקנינו הם ויש שפירשוה אפי' כשנתנום לעבדיו מתנה סתם וכגון שהפקיר עבדיו שקנו עצמם ונכסיהם לנפשם אלא שמעוכבים גט שחרור ובמסק' דכריתות (דף כ"ד) דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה וה"ה להני:

גרש"י ז"ל אלא מעתה בת ישראל שנשאת לכהן לא תאכל בתרומה גזרה שמא תאכל לאחר מיתה פי' לא תאכיל עבדיו בתרומה ולא נהירא דהא ליכא למגזר דבעודה תחתיו הית' היא אוכלת ולפי' עבדיה אוכלים אבל לאחר מיתה כיון דאיהי לא אכלה היאך תאכיל. והגרסא הנכונה לא תאכל בתרומה גזרה שמא תאכיל לאחר מית' דקסבר דבזכותו יכול' להאכיל כל ימי מגר אלמנות' בביתו ומדידה מקשי' דנגזור וכ"ש מעבדיה וגרש"י יש לפרש גזירה שמא תאכיל להם ותאכל היא ג"כ:

מעיקרא אכלי בתרומה דבי נשא אינסיבא ליה להאי אכלי בתרומה דגברי פירש ואף על גב דאנא לא הוה אכילנא לא אפסידי כלום מפני זכות שלי:
איתמר המכנסת שום לבעלה פי' נכסי נדוניא ששמם עליו בדמים ידועים וקבלם בנכסי צאן ברזל וכשב' לגרשה היא אומרת כלי אני נוטלת פי' בשווייה והוא אומר דמים אני נותן כמ' שקבלתי עלי רב יהודה אמר הדין עמה והלכתא כוותיה:

דף סו:

הואיל וחייב באחריות' יאכלו פי' דכיון דחייב באחריותם כדידי' חשיב שאלמלא כן לא היו אוכלים:
אמר רב פפי (**בנסחי דידן רב ספרא**) **מי קתני הרי אלו הן שלו** פי' שתשמע מינה שהן חשובי' שלו הואיל וחייב באחריותן קתני לאו למימרא דסבר רב פפי דמשום חיוב אחריות בעלמא מאכילם ואע"ג דלא הוו קנינו ושלו דהא ודאי ליכא למימר שהרי הכתוב אומר קנין כספו אלא כך י"ל דלגבי אכילת תרומה בקנין כל דהו דחיוב אחריות זה סגי להיות קנינו ולאו דלהוו שלו לכל דבר. ופריך וכל היכא דחייב באחריות אוכלי בתרומה והתנן וכו' דקס"ד אלו דרב פפי דבכל חיוב אחריו' חשיבי כשלו לענין תרומה ואע"ג שאינא שלו לשאר דברים ולהכי פריך ליה מאחריות דעלמא ומשום חיוב אחריות אינו מאכיל:
כששכר פרה מישראל אלא ודאי טעמא דהכא משום דנכסי צאן ברזל כדידיה חשיבי בין לתרומה בין לשאר דברים וכנכסי מלוג שהוא מאכיל ואע"ג שאינה שלו בבת ישראל לכהן או משום קנינו שקנה קנין או משום דזכות שיש לו בנכסי מלוג עדיף מאחריות דהכא:
ותסברא נהי נמי דמחייב בגנבה ואבידה באונסי' ובכחיש' ובפחיתת דמי מי מחייב זו ג"ה שלנו וגרש"י ז"ל. ומיהו ה"ה נמי שואל דמחייב באונסי' אינו מאכילה בתרומה דטעמא דמאכיל בנכסי צאן ברזל היינו משום דמחייב בכחישה ובפחיתת דמים ויש נסחאות דגרסי נהי דמחייב בגנבה ואבידה ואונסי' בכחישה ופחיתת דמים מי מחייב ואע"ג דשוכר לא מחייב באונסי' משום קיים לי' דאפי' שואל נמי כן הדין וכדפריש' ואגב אורחיה שמעי' מהכא לתרוייהו נסחי דבנכסי צאן ברזל אפי' בכחישה ופחיתת דמים דזילי דמיה מחייב וכן הדין דלהכי קבל עליו שאם הותירו לו כדאיתא במתני' וה"ה אם פחתו או הוזלו וכן הוא בתוס' אלו הן נכסי צאן ברזל אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו והכי אמרי' בפרק איזהו נשך ובבכורות ואי דלא קביל עליה אונסא

וזולא צאן ברזל קרית להו והא דקתני אם מתו מתו לו לומר דאפילו מתו דהוי אונסא דשכיח ושאינם שוים כלום חייב לשלם וכן דקדק מהא רב אלפס ז"ל ומיהו ק"ל הא אשכחן בתוספתא הכניסה לו עבדים הכניסתן בדמים נוטלת בדמים ילדים נוטלת נערי' נערים נוטלת זקנים אלמא אעפ"י שהזקינו נוטלתם כמות שהם. וי"ל דתרתי קאמ' שאם הכניסת' בשומת דמים כדין נכסי צאן ברזל בפי' נוטלתם בדמי' שפסקו בין שפחתו או הותירו אבל אם הכניסתם לו בלא שומא אלא באחריו' סתם אז נוטלתם כמות שהם ופחתא ושבחא דידה נינהו. אבל ר"ח ז"ל כתב דאפי' בנכסי צאן ברזל אינו חייב בכחישתן כל זמן שמשמשין מעין מלאכת' הראשונ' כפשטה דהאי תוספת' ואין רבותי' מסכימי' עמו ולא הרמב"ן ז"ל:

אם רצה הבעל לא ימכר פי בין מקרקעות בין במטלטלים דהא גבי שומת כלים מייתי לה וכדפרש"י ז"ל במטלטלי' וש"מ שאם מכר המכר בטל בדיעבד כדקתני סיפא וה"נ אמרי' בכתובות כל היכא דאמור רבנן לא לזבון אע"ג דזבין לא הוו זביניה זבינא ומכאן קושיא על הרמב"ם ז"ל שכתב שהמוכר נכסי נדוניית אשתו המכר קיים בדיעבד במטלטלים ואין רבותינו הראשונים ולא רבותי מסכימים בדבר:

מכרו שניהם לפרנסה פרש"י ז"ל שמכרו זה או זה ונקט לפרנסה שאין דרך שימכר אדם כלי תשמישו אלא לצורך פרנסה:

מעשה היה ואמרו הבעל מוציא מיד הלקוחות פי' הוא ז"ל לא מיבעי' אם מכר הוא בלא דעתה ומת או גרשה שהיא מוציאה מיד הלקוחות אלא אפי' מתה היא מוציאן הוא מיד הלקוחות מה שמכר הוא עצמו דמכירתו לאו מכירה כל זמן שהיא קיימת עכ"ל. ואין ספק דהא דנקט מרן ז"ל ומתה היא לרבותא נקטיה כי אעפ"י שירשה ונתרוקנו לו כל הנכסים יכול לבטל אפי' מה שמכר הוא בחייה וכ"ש שיכול לבטל אותו בחייה שהיא מוחזקת בחייה בנכסים ומיהו עדיין קשה מה שתפס רבי' ז"ל דלא מבעיא מכר הוא ומת או גרשה דלמה לי שמת או גרשה דהא ודאי אפי' בעוד' כאשתו תבטל המכר שלו והדברים ק"ו השתא הוא עצמו מבטל מה שמכר ואפי' לאחר מיתתה מפני כח שהיה לה בחיי' לא כ"ש שתבטל היא מכר שלו אפי' בחייו ואישותו אלא ודאי לא דק בה מרן ז"ל ובר מהא אין פי' מחוור דלישנא דמכרו שניהם לא משתמע זה או זה. ועוד כיון דפי' מרן ז"ל דאמרו חכמים הבעל מוציא מיד הלקוחות על מה שמכר הוא לבדו מאי האי דקתני מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה וכו' אגופא דרישא מצי למיתני מעשה היה ואי משום דחדית פרנסה הא לאו חידוש הוא לפי' רבי' ז"ל ועוד דליתני הכי מעשה היה ומכר א' לפרנסה וכו' אלא ודאי הנכון דמכרו שניהם ממש ואפי' לצורך

פרנסתם ונקטה לרבותא ומיירי כמו שלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו הבעל מוציא מיד הלקוחות דמכר שלו לא חשיב כלום ואי מפני שחתמה לו יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי וכן הלכתא דבנכסי צאן ברזל המכר בטל לאלתר משום שבח בית אביה ואפילו לפירות נמי אינו יכול למכור הגוף כדי שלא ישתקע ביד הלוקח לדעת רבי' ז"ל ובפ' חזקת הבתים ובמסכת גיטין הארכתי' בס"ד:

רבא לטעמיה דאמר הקדש חמץ ושחרור מפקיעים מידי שעבוד פירש והני לאו דוקא אלא הוא הדין לכל איסורי הנאה שהם איסור הגוף כגון תכריכי מת דהכא וכדאמרינן נמי התם בקונמות ואם תאמר מאי מפקיע מידי שעבוד איכא הכא דהא אליבא דר' יהודה דידה חשיבה י"ל דסבר רבא דאפי' לרב יהודה דידיה חשיבי כיון שקבלה עליו בנכסי צאן ברזל אלא משום שבח בית אביה אלמוה רבנן לשעבוד' דידה שיהיו לה כאלו הם אפותיקי גמור בע"מ שלא יוכל למכור ושלא יוכל לסלקה בדמים ועשו כן משום שבח בית אביה ומ"מ כיון דדידיה נינהו אתי איסור שלו ומפקיע אפי' מידי שעבודא זה וא"ת היכי פריך רבא לעיל והא תניא כוותי' דר' אמי דהא האי ברייתא אפילו לר' יהודה אתיא שפיר דכיון דדידיה נינהו יוצאין בשן ועין לאיש דשחרור מפקיט מידי שעבוד י"ל דהא דאמר רבא השת' היינו בתר דאסברא ניהלי' רב נחמן להאי טעמא והיינו מאי דאמר ליה מיסתברא מילתיה דרב יהודה משום שבח בית אביה ואפילו לרב יהודה לא חשיב דידה אלא מדין שעבוד על הדרך שאמרנו משום שבח בית אבי' והשת' נמי אתי' לי' שפיר מתני' דתרומ' ויש למדין מכאן שאדם אוסר נכסיו על בעל חובו וכתובת אשתו מהא דרבא אלא שמנדין אותו עד שישאל על נדרו ויתירו ואפי' נדר על דעת רבים יש לו התרה דהאי דבר מצוה הוא משום פריעת ב"ח והר"י ז"ל כתב דבכי הא אלמוה רבנן לשעבודא דב"ח וכתובת אשה שלא יהא כל אחד וא' אוסר כל נכסיו על ב"ח וכתובת אשתו וכדאמרי' התם אלמוה רבנן לשעבודא דבעל על אשתו שלא תוכל לאסור עצמה בקונם כדאיתא בפי' המדיר ובכי הא דמיתנא משום דמילתא דלא שכיח ומשום כבוד המת לא אלמוה רבנן לשעבודא:

דף סז.

הכניסה לו ב' כלים וכו' וכן הלכתא:

זו שמעתי וזו לא שמעתי פרש"י ז"ל זו שמעתי לאיסור וזו לא שמעתי לאיסו' אלא להתר ואינו מחוור דלא דייק לישנא הכי ועוד מדאמרי' בסמוך וזו לא שמעתי היא היא והאי לישנא לא משמע דשמע בפי' להתר אלא דמאידך שמע' לה וכדאמרי' בעלמא זאת

אומרת היא היא ולא ה"ל לאורוכי כולי האי לתלמוד' אלא דליפרוך להא מדקאמר לא שמעתי לכך יש לפרש זו שמעתי בפי' לאיסו' וזו לא שמעתי לא לאיסור ולא להתר והיינו דפרכי' התם דאם איתא דטעמ' משום דילוד מאכיל מאי לא שמעתי היא היא והרי היא כאלו שמע כן בפי':

זו דברי ר' יוסי פי' דסבר דעובר יש לו זכיה בין לרב' בין לרב יוסף זו ולא סבירא ליה פי' דכל היכא דאמר שום אמורא זו דברי פי' אבל הוא לא סבירא ליה כההוא יחידאה דלהכי אוקמי יחיד אצל רבים מסתמא עד שיפרש התלמוד בהדיא דזו וסבירא ליה היא וכדחזינן זמנין מועטי' דפסקי אמוראי הלכה כיחיד במקום רבים:

המזכה לעבור קנה פי' אלמא במידי דזכיה דעלמא קנ' וכ"ש בירושה הבאה מאליה דעדיפא טפי כדאמר אביי בפרק יש נוחלין ירושה הבאה מאליה שאני ומיהו לית הלכתא כר' יוסי אלא כרבנן דהכי קי"ל דהמזכה לעובר דעלמא לא קנה כלל ואפילו לעובר בעצמו דאמרי' דקנה מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו דהא פרישנא בדוכתא דההיא אינה אלא בש"מ כדי שלא תטרף דעתו עליו ומתקנתא דרבנן היא וכיון דהמזכה לעובר לא קנה ה"ה אפי' בירושה דאביי הוא דהוה מפליג התם בין ירושה להקנאה בעלמא אבל רבא לא מפליג בה בדברי ר' בפ' יש נוחלין והלכתא כרבא וכי היכא שאין זכיה לעובר במתנה וירושה כך אין משתעבדי' לו דשעבוד וזכיה בהא מילתא דינם שוה וכדמוכח בפ"ק דגיטין בשמעת' דמעמד שלשתן ומיהו יכול אדם לזכות לעובר בקנה ע"מ להקנות וכדאיתא בנדרים וכדכתיבנ' התם בס"ד:

והודו לו פי' שהודו לו חכמים חבריו לר' יוסי כשהעיד כן אלמ' לא פליג עליה:

אמר רב אשי מי קתני קבלו ממנו הודו לו קתני אלא מסתבר טעמיה בהא. ומיהו הם היו מקובלים דעובר אין לו זכיה אלא שחזרו והודו לו מדקתני לישנא דהודאה כמודה לבעל דין חבירו בדבר שהיו חולקים ולעולם פלוגתא איכא במילתא ולא עוד אלא דאע"ג דהודו לו דמסתברא טעמיה לא הניחו קבלתם מדלא קתני וקבלו ממנו:

ה"ג ברישא זכרים יאכלו נקבות כלן לא יאכלו ול"ג כלם זכרים דכלן היכא דאיכא זכרים כלל יאכלו דלא חיישינן לחלקו של עובר כי אולי נקבה היא ואין כלום וכדאמ' בסמוך אבל כלן נקבות לא יאכלו מפני חלקו של עובר דכלהו תנאי אזלי בשיטת ר' יוסי שהעובר יש לו זכיה והיינו דלא מוכחין מהא מתניתין לעיל דפליגי רבנן עליה דר' יוסי ובשכל' נקבות ממ"נ יש לו לעובר זכיה כדמפרש בסמוך:

חדא ועוד קאמר פי' אין זה כענין חדא ועוד דעלמא דאינין טעמא דפליגי דאלו חדא טעמא הוא לזכר ולנקבה ואינו אלא כעין בין כך בין כלומר דבין שימצא העובר נקבה

בין שימצא זכר היא פוסל דממה נפשך יש לו זכיה והא דקאמר חדא ועוד ה"פ דכשאמר כלן נקבות יאכלו נקט טעמא דנקב' פסול' דהא גבי זכרים יאכלו טעמ' משום חשש נקבה וא"כ קתני נקבות כלן לא יאכלו משום דנקבה דלא פסלה בזכרים פסלה בנקבה שהיא יורשה כמותן והדר נקט טעמ' אחריני דדמי דלקמן דשמא ימצא עובר זכר ויהא הזכר ג"כ פוסל ואעפ"י שלא ילדה זו אלא לעולם חוששים לזכר:

דף סז:

קסבר ר"ש אין חוששי' למיעוט פי' וק"מ איהו ור"י בהא וכדאמר' בסמו' דר"ש סבר אין חוששי' למיעוט והקשו בתו' מדקאמר בפ"ק דכתבות מעשה בתינוקת א' שירדה למלאת מן העין ונאנס' ובא מעשה לפני ר' יוסי ואמר אם רוב העיר משיאין לכהונה הרי זו תנשא לכהונה אלמא לא חיישינן למיעוט. וי"ל דהא אוקימנא להיא דבקרונ' של צפורי היה מעשה דאיכ' תרי רובי וה"ל אידך כמיעוט' א"נ דשאני התם דאיתת' בחזק' כשרות קיימא ומשום מיעוט' לא מפיק לה ר' יוסי לחזק' פסול' מדאמרי' בפ' מצות חליצה קטן וקטנ' לא חולצי' זו דברי ר"מ אבל חכמי' אומר' איש כתיב בפרשה אבל אשה בין גדולה ובין קטנה ואמרי' מאן חכמים ר' יוסי היא דסבר דלא מקשי' אשה לאיש וכיון דקטנה לר' יוסי חולצת ה"ה שמתייבמת דכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה אלא לא חיישינן למיעוט שמא תמצא אילונית וי"ל דמאן דסבר הכא דחוששי' למיעוט לית ליה האי סברא דחכמים היינו ר' יוסי ומ"ד להיא מילתא סבר דהכא בדרב נחמן פליגי כדאמרן בסמוך א"נ דאילונית לר' יוסי מיעוטא דמיעוטא הוא דלא חיישי' ליה ור"מ סבר דלא הוי אלא מיעוטא גרידא דאלו למיעוט' דמעוט' אף ר"מ לא חייש כדאיתא בריש פ' בנות כותיים ובדוכתי' אחריני א"נ דאע"ג דקטנה חולצת לר' אינה מתייבמת דכל היכא דמשום ספקא הוא דאינה מתייבמת לא קריא שאינה עולה ליבום כיון שאם יבא אליהו ויאמר שאינה אילונית הית' מתייבמ' וכדאמרי' בריש פ' החולץ (ד' מ"א ע"א) גבי מעוברת:

יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן ב"ד מעמידין להם אפטרופו' ובורר להם חלק יפה פרש"י ז"ל יתומים קטנים שבאו לחלוק מעמידים להם אפוטרופוס לכל א' ובורר כל אפוטרופוס לחלקו חלק יפה וק"ל כיון שכלן קטנים למה להו למפליגינ' השתא שיהא להם שום חשש ערעור כשיגדילו ונאמר שלא יוכלו למחות דהא סוף סוף לבתר חלוקה אפטרופוס בעי דליפקח בהו ועוד מאי שבאו לחלוק שייך גבי קטנים ועוד דלשנא דאפטרופוס ולישנא דבורר להם לא דייק טפי לה"פ ובתוספות פי' וכפי' הר"ם

הלוי ז"ל דהכא ביתומים גדולים עם קטנים והגדולים רוצים לדעת חלקם שיפקחו בו ועוד דאפטרופוס ליתומים גדולים שיפקח בנכסיהם לא מוקמי' הילכך ב"ד מעמידי' אפטרופו' א' ליתומים הקטנים שיטול לכלן עתה לכל אחד חלקו ויעשה לכלן מכל חלקיהם חלק א' גדול ויפקח בו עד שיגדילו ואח"כ יחלקו בניהם וברור להם חלק יפה דקאמר לומר שידקדק יפה בחלקו ושיטול החלק היפה להם ולא יהיה מוותר אל הגדולים כלום ומיהו חלוקת' כאחי דעלמא בהשואת חלקים וגורל:

אבל הר"ם הלוי ז"ל פי' דלהכי נקט חלק יפה מפני שנוטל שלא בגורל החלק שנר' לו שהוא יותר יפה בין עדית לעדית או עדית לזבורית אחר שיהיו החלקים שוים דעבדו להו רבנן האי ניחא מפני שהם קטנים כדעבדו בכמה מילי והיינו דשייך וברור להם חלק יפה ואי על פי הגורל שקיל לה מאי ברור אלא ודאי כדאמרן ופי' נכון ומתקבל הוא וי"א שאפילו לת"ח וכהן עושי' כן משום וקדשתו ליטול מנה יפה ראשון וליתא דההיא לענין מתנות או לענין אורחים בסעודה של בעל הברית כדכתיב ולחנה יתן מנה אחד אפים וכאותה ששנינו אבל לא על המנו' ושנינו שלא יוליכנו בידם מנות והרבה כיוצא בזה וכ"פ הר"ם הלוי ז"ל:

ה"נ עבדי להו תקנתא כדרב נחמן שיעמידו אפטרופוס לעובר שיברור לחלקו כנגד העבדי' קרקע יפה. ואיכא מאן דהוה דייק מהכא שיש לאפטרפוס של יתומים רשות לחלוק בדינא דגוד או אגוד דהא שדה כנגד עבד אינו דין חלוקה שאין חולקים שדה כנגד כרם ואפילו שני עבדים שאין מלאכתם שוה אין להם חלוקה זה כנגד זה ואפי' הם שוים בדמים כדמוכח בפ"ק דבבא בתרא מעובד' דהנהו תרתי אמהתא וכדכתי' בס"ד. אבל הכא בדין גוד או איגוד ואיכא מאן דאמר שאין רשות לאפטרופוסים לחלוק בדינא דגוד או אגוד דההוא מזבן או זבוני הוא אלא אי מידי דלית ביה חלוקה הוא יהא עומד בשתוף עד שיגדילו וכן פסק הר"ם הלוי ז"ל:

והא דהכא לאו דחייא היא כלל דהכא לאו מדינא עבדי' ליה אלא בתקנתא דרבנן משום תקנתא דלא ליכחשו עבדי' וה"ה דכל היכ' דאיכא פסידא ליתמי יהבי להו לאפטרופס' רשות למפליג בדינ' דגוד או איגוד והכא עבדי' להו כעין חלוק' שמוכרים חלק' שבעבדי' ונוטלים קרקע והא טבא הוא לעובר דהא אפטרופוס' מוכרים עבדים ולוקחים קרקע ולא ידך קטנים דקיימי נמי איכא תקנתא דלא לכחשו עבדי וזה בכור:

כמה דלא נפיק לאויר העולם לא תקון רבנן ומיהו אלו לא הוה בן בהדה ליכא למימר הכי דדילמא האי עובר נקבה היא וכלן באות בכח ירושה ואיכא לעובר זכיה:

יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו מכאן דקדק ר"י ז"ל דאיתא להא אפי' לאחר שהחזיקו ב"ד לבנות בנכסים מדלא אוקמה להא כשהחזיקום בנכסים דשוב אינו פוסל. ואינה ראיה דהא בחלקם של עובר לא מצו לאחזוקינהו להני ואלו בחלקו פשיטא שאין העובר פסול ומאי קמ"ל ומיהו עיקר הדין אמת כדברי רבי ז"ל וכדכתיבנא בפרק מי שמת בתחלתו בס"ד. מאי בת (דקתני) אם פי' דהאי בת דקתני היינו האם דקרינן לה בת כהן וה"ק בת כהן שנשאת לישראל ויש לה בן והיא מעוברי הבת הזאת שהזכרנו מאכלת עבדי מלוג שלה כדרך שהיא אוכלת שאין העובר פסול בה ובעבדיה כלום כיון דאיכא שום ילוד דאכלי מחמתיה ואין הבן מאכיל עבדי צאן ברזל שלו מפני חלקו של עובר וכל זה לשיטת ר' יוסי דסבר עובר יש לו זכיה ואין הלכה כמותו:

קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחי הוא פי' וכיון דכן מחמת יבם מיהת לא אכלה וכדק' שאינו מאכיל אבל מחמת המת היינו בפלוגתא דמשנה ראשונה ומשנה אחרונה בפ' אעפ"י כדאמרי' בירוש' זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו אין האשה אוכל' בתרומה עד שתכנס לחופה ולא היבמה עד שתבעל אלמא למשנה ראשונה היבמה אוכל' ולא פליגא אמתני' דהכא דא"כ ה"ל למימר הכא דמשנתי' כמשנה אחרונה אלא ודאי כדאמרן דבמתני' לא איירי אלא שאין היבם מאכיל מחמתו וניחא אפי' למשנה ראשונה ביבמה מן האירוסי' קודם שהגיע זמן שהיא אוכלת משלו אוכלת בתרומה. ואף כשהגיע זמן ואכלו מחמתו בחייו ומת אומ' רש"י ז"ל דלא אכלה לאחר מיתה דקנין אחיו הוא וכיון שמת פקע קנינה ואינם אוכלות עוד כיון דמיתה קודם כניסה לחופה. ור"ת ז"ל כתב שאם התחילה לאכול בחייו ומת אוכלת לאחר מותו למשנה ראשונ' ובמקומו הארכתי בזה במ' נדרי' בס"ד:

ועוד כתב ר"ת ז"ל דקרא דנקטיה הכא אינו אלא אסמכתא דאלו מדאורית' זיקא באירוסין היא שמאכילה מן התורה ומדרבנן הוא דמיפסלא כדרך שפסלו בארוסה דעלמא וקרא דנקט אסמכת' בעלמא ושם פי' גם זה בס"ד:

והאירוסין אי בת כהן לישראל היא פסיל לה דהא קנייה בהוויי' פרש"י ז"ל ומשעת הוויי' אפסילה כדכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר וכו' ונסחי איכא בהדיא כי תהיה אמר רחמנא והא קניא בהווייה וק"ל לפי פי' רש"י ז"ל דאלו קרא דובת כהן כי תהיה לאיש זר בנבעלה לפסול לה מוקמי' ליה לקמן ולא בבת כהן שנתקדשה לישראל ואע"ג דבמסקנא דשמעתי' אמרי' ש"מ תרתי לא שמעי' מנה פסול בשעת הווייה בתרומה אלא פסול חזה ושוק וי"ל דכיון דפשיטא דקרא מיירי בבת כהן שנשאת לישראל נקטיה ליה ואע"ג

דנפקא לן אלא מושבה אל בית אביה בנעוריה ויותר נאה לומר דהיינו הוייה דכתיב ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וכו' דמיניה שמעי' איסור בת כהן לישרא' בלאו ועשה כדאיתא לקמן בסמוך בשמעתיה. ותשקה לאחיה ואחיותיה לאו דוקא אלא שיאכלו מן התרומה בשוגג ושלא במתכוין וכדפרי' בדוכתא בס"ד. וה"ה דמצי נקיט הכא טעמא דסמפון וחדא מינייהו נקט ומשום דסוגייא בכל דוכתא כעולא:

דף סח.

סד"א הואיל ומדאוריתא קניא ליה וביאתו ביאה ליכול קמ"ל. ק"ל היכי קני לה מדאורייתא דהא אמרינן עשו ביאת בן ט' כמאמר דגדול אלא דמדרבנן הוא. וי"ל דהא פרישנא דשורת הדין דאפי' בשומרת יבם היבם מאכיל במקו' אחי' כאירוסי' דעלמא ורבנן דגזרו עד שתבעל ולהכי אמרי' דכיון דמדאורית' קניא לה ואהא הקנו לו מן השמי' וביאתו ביאה נמי הרי בין מדאורי' בין מדרבנן ראויין לאכול קמ"ל דכיון דקנין הוא ואין ביאתו קונה מן התורה עשאוה כאלו הוא עדיין שומרת יבם דלא אכלה מדרבנן מיהת כאלו לא נבעלה ולא נכנסה לחופה כנ"ל:

כך הגרסא בספרי' שלנו רישא פסולי כהונה וסיפא פסולי קהל אבל פסולי כהונה לא פסלי. ורש"י ז"ל גורס ריש' פסולי קהל וסיפא פסולי כהונ'. וא"ת והא בסיפא קתני כל שאינו ראוי לבא בישראל וכו' וי"ל דממשנה יתיר' הוא דשמעי' לה כ"פ הוא ז"ל:

כתב רחמנא האי ללאו פי' ואע"ג דכל היכא דאיכא למידרש לא מוקמי' בלאו שאני הכא דפשטיה דקרא משמע בבת כהן לישראל ומיהו א"ה לא מוקמי' ליה ללאו יתירא נגמרי לאוקומי בתרי לאוין ועשה כיון דאפשר למדרשי במילתא אחריתי וכדאמרי' בסמוך:

דף סח:

א"כ לימא קרא היא בקדשים לא תאכל מאי בתרומה ש"מ תרתי פי' א"כ דקרא לא אתא אלא לנבעלה לפסול לה שפסלה אפי' בתרומ' לימא קרא היא בקדשי' לא תאכל וכל קדשי' במשמע מאי בתרומת הקדשים הא ודאי למדרשיה ביה קרא כפשטיה דכי תהיה לאיש זר שנשאת לישראל שלא תאכל עולמית במורם מן הקדשים דהיינו חזה ושוק ואעפ"י שחוזרת לבית אביה וכ"ת ודילמא כולי קרא להכי הוא דאחא ונבעלה לפסול מ"ל י"ל א"כ לימא קרא לא תאכל שלמים א"נ בקדשים ומוקמי' בשלמים בתרומת הקדשים למה לי ש"מ תרתי ולשון הגמרא כולל שתי אלו ודוק:

כוליה בת קרא יתיר' הוא פרש"י ז"ל דהא כתיב לעיל מיניה וכהן כי יקנה נפש ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו ומצי למכתב וכי תהיה לאיש זר פירוש לפי' דכי כתיב וכי תהיה לאיש זר הוא קאי על יליד ביתו הכתוב למעלה שכולל בניו זכרים ונקבות ואם תהיה הנקבה לאיש זר שלא תאכל בתרומה קמ"ל. וא"ת והא כיון דנבעלה לפסול לה זונה היא כדאית' בפרקין דלעיל איזו היא זונה גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות וזונה פסולה לכהונה כדאיתא בקרא בהדיא י"ל דסוגין הכא אליבא דר' אליעזר דאמר התם זונה כשמה והא דנקטי לה סתמא ולא אמרינן הניחא לרבנן אורחא דתלמודא הוא בהכי: **גלויי מילתא בעלמא הוא** פרש"י ז"ל דלאו למימרא דילפי' איסורא דכהונה מתרומה אלא דכיון דפסלה רחמנא לתרומה משום קדושת כהונה ממילא שמעי פסול לכהונה וה"ק בתרומה קדושת כהונה לא תאכל ובכלל זה פסול לכהונה וי"א דדרשי' לא תאכל לשון תשמיש כדכתב אכלה ומחתה פיה ואינו נכון מדלא מפרש לה בגמ' והנכון כדפרש"י ז"ל:

ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות פי' דכיון דקרא סתמא כתיב אוקמי' בחמור שבפסולי' כגון חייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד אבל לא בלאו גרידא שאין איסורן חמור ומיהו בחייבי מיתות ב"ד בלחוד לא מוקמי' לה דסברא הוא דלגבי הא חייבי כריתות ראויים ליפסל כחייבי מיתות ב"ד:

כי תהיה אמר רחמנא הנך דאית בהו הוייה פי' כגון חייבי לאוין דאלו חייבי כריתות ליכא מאן דאמר דתפסי בהו קדושין וכתב רש"י ז"ל דל"ג לאפוקי חייבי כריתות דאע"ג דהכא ליכא למשמע אלא חייבי לאוין דהוייה ולא ילפי' מיניה חייבי כריתות שאין מזהירין מן הדין מהא דלקמן נפקי לה חייבי כריתות מדכתיב כי תהיה אלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגרושין בה וכדנפקא לן מהתם עכומ"ז ועבד ה"ה חייבי כריתות נמי אין להם בה אלמנות וגרושי' ובחדא ממעטי' עכומ"ז ועבד וחייבי כריתות דהא שקולי' הם בדרשא דקרא דהי מינייהו מפקת כיון שהן שוין והכי סוגיין בכולי תלמודא דחייבי כריתות משוי להו זונה ופסלי לה ולית לן למדרש דכי תהיה לאיש דאתא לאפוקי חייבי כריתות דא"כ סתרי קרא אהדדי. והא דפרי' עכומ"ז ועבד דלאו בני הוייה נינהו לא ליפסלוה ה"ה דמצי למנקט חייב כריתות אלא משו' דמילתא דר' יוחנן דלעיל איירי בכותי שהוא עכומ"ז וכן בנתין ובמתני' תנן העבד פוסל משום ביאה כל זה מיסודו של רבי' ז"ל ועיקר:

דף סט.

כוליה ובת קרא יתירא הוא. ק"ל דאע"ג דיתיר הא צריכא ליה לכדרבי אבא בשלהי יש מותרות ונ"ל דה"ק דכיון דמיותר הוא לדרשא ולא אתא לגופיה כלל אפי' רב מודה דדרשי' בי' וי"ו יתירא לדרשא דדרשי' מיניה כל מאי דאפשר:

ומאי כי תהי' לאיש כי תבעל פי' דר"ע ליכא לפרושי בהוייה דקדושי' דהא לדידיה אפי' בחייבי לאוין אין כאן הוייה. וא"ת והא איכא חייבי עשה לר' סימאי. וי"ל דקושיין לר' ישבב. וא"ת והא איכא חייבי לאוין דלאו דשאר והא דפרכי' לה סתמא ולא אמרי' הניחא כבר כתבנו דאורחא דתלמודא היא:

מה כ"ג באלמנה שזרעו פסול וכו' עד בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה'. ק"ל דאנן דומיא דכ"ג שזרעו פסול לכהונה דרשי' ומהאי קרא לא מוכח אלא דבנו של מצרי שני כשר לקהל יש' אבל אכתי אימא לך שהוא פסול לכהונה וי"ל להא נפקא לן לר' יוחנן בקדושין שהוא כשר לכהונה מדכתיב כי אם בתולה מעמיו בתולה הבאה מב' עממים והכא לא דייק תלמודא ונקט חד קרא חלופי קרא אחרינא דהכי אורחא דתלמודא בכמה דוכתי וכדכתיבנא לעיל:

וא"ת ולר"ל דאמר התם דזרעו של מצרי שני פסול לכהונה מאי איכא בין ת"ק ור' יוסי וי"ל דר"ל דומיא דכ"ג מה כ"ג זרעו דאלמנה בפגום שבהם שהרי הולד כמו האם אף כל שזרעו בפגום שבהם לאפוקי מצרי שני הבא על בת ישראל שכשר לבא בקהל ישראל מיהא שאינו בפגום שבמולדיו דהיינו אביו אלא מאמו הכשרה והכא לא בעי למנקט אלא דרשא דר' יוחנן דהלכתא כוותיה:

דף סט:

עברה לא תאכל פי' דבעינן ושבה אל בית אביה בנעורי' וליכא:

וליחוש שמא עברה פי' בביאה זו דהא אשכחן דחיישי' לעיבור דביאה א' ואעפ"י שאין אשה מתעברת בביאה ראשונה אלא ע"י מיעוך הני מילי בבתולה אבל בבעולה חיישי' והכא ישראל הבא על בת כהן תאכל בתרומה סתמא קתני ואפי' כשהיא בעולה מכבר והיינו דלא פרכי' לה להא על מתני' דהאונס והמפתה דאיכא לאוקומי באונס ומפתה דקרא מיירי בבתולה ואינה מתעברת בביאה א' ומסתמא אינן עושות מיעוך דמאי דאצטריך ר' יוסי לומר כאנוס' ומפות' שאינן צריכות להמתין ג' חדשים משום דלא שכיחא היינו באנוס' ומפות' דבעולה ולא באנוסה ומפותה דקרא כנ"ל:

מי לא תנן מפרישי' אותן אלמא לחדא ביאה חייש פי' דאע"ג דאוקימנא כשבעלו ושנו התם כיון דבתוך היו ביאה ראשונה לא חשיב' ממנינא:

אמר רבא בר רב הונא ליוחסין חוששין לתרומה לא חששו פי' דגבי תרומה לא מפקי לה מחזקתה מפני ספק ולהכי פרכי' מדתנן הרי זה גיטך וכו' דפסלי ומפקי לה מחזקתה דאכילת תרומה מספק דשמא ימות וק"ל ואמאי לא פרכי' ממתני' דלעיל דקתני ספק בן ט' שנים ויום א' ואוקימנא לומר שפסלה מתרומת בית אביה על הספק ונ"ל דלא פריך מינה משום דדילמא מצי מידחי ליה דשאני התם שנבעלה לפסול לה וכיון שיש כאן פסול ודאי וביאה ודאית ואין הספק אלא על השני' לא מכשירין לה דהא ריע מחזקתה וכדאמרן בעלמא דכל היכא דודאי נגע לית ליה חזקה דהכשרה לענין טומאה וטהרה כדכתיב' במס' נדה בס"ד:

בנשואין חששו בזנות לא חששו כלומר היכי קאמינ' לך ביוחסין דהתם חששו לעיבור ביאה א' מפני שהיתה ביאה בזנות דאשה מזנה מתהפכת ואפי' לר' יהודה דאמר התם שמא לא נתהפכה יפה יפה חששא גדולה היא ולגבי יוחסין גזר אבל לא גזר בה לפסלה מן התרומה א"נ דברייתא הכא ר' יוסי היא:

ובנשואין מי חששו והא תנן בת כהן שנשאת לישראל ומת פי' אחר שנכנסה לחופה ונבעלה מת בו ביום טובלת ואוכלת בתרומה לערב פי' טובלת משום תשמיש כדכתיב בקרא בהדי':

ואמאי אוכלת לערב ניחוש שמא עיברה והעובר פוסל אותה ובדין הוא דמצי לשנויי ליה דהתם בבתולה ושלא בעל ושנה אלא דכיון דסתמא תנן לה ניחא ליה לתרוצי כדקא מתרץ. וא"ת ובר מהני נמי היאך אוכלת בתרומה לערב ניחוש לפליטת שכבת זרע דהא אמר רבא בפ' יוצא דופן משמשת כל שלשה ימים אסור' לאכול בתרומ' א"א לה שלא תפלוט וי"ל דהא מיירי כגון שלא נתהפכה כלל והטבילוהו במטה שאלו עמדה כלל אסורה היא עד שלשה ימים וכדאיתא התם ושם הארכתי בפרק ד':

מאי מקולקלת למפרע עד מ' יום פירוש שאם אכלה בתרומה לאחר מ' יום צריכה לשלם קרן וחומש על כל מה שאכלה לאחר מ' יום:

והא דתנן נחתך העובר במעי' תאכל פי' וה"ה ילדתו ומת כדפרש"י ז"ל אלא דתו השתא לא מיירי בלידה והא דתנן העבד פסול משום ביא' וכו' כולה מתני' פשוטה היא:

והא דתנן ממזר פוסל ומאכיל פירוש פוסל מן התרומה בבת כהן שנשאת לישראל וכדמפרש ואזיל וכללא דמילתא דבת כהן לישראל כל היכא דאיכא מיניה אפילו זרע זרעה ואפילו פסול אינה חוזרת לתרומת בית אביה כדדייקי בגמרא מדכתיב וזרע אין לה

וכן לגבי בת ישראל לכהן כל שיש שם שום זרע ממנו ואפילו זרע זרעה ואוכלת בתרומה מחמתו ואפילו אותו זרע הוא ישראל או ממזר שאינו אוכל וכדאמרי' בריש פרקין והרי ממזר דאינו אוכל ומאכיל ומפרש ואזיל כיצד יהא הזרע ממזר והא דנקט והלכה הבת ונשאת לעכום"ז או לעבד א"נ מצי למימ' שנשאת לממזר או לאחד מחייבי כריתות אלא דאיידי דקת' רישא הלך הבן ונכבשה השפחה דלא סגי בלאו הכי כדי שיהא הולד עבד נקט הכא הלכ' הבת ונשאת לעכום"ז או עבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ומדלא אשכח אנפא דממזר פוסל ומאכיל אלא באם אמו שמעי' דחייבי כרת פוסלי' בביאתן דאי לא פסלי בביאתן משכח' לה ממזר פוסל ומאכיל את אמו כיצד בת כהן שבא עליה אחיה מאמה והוא ישר' וילדה לו בן שהוא ממזר פוסלה מן התרומה בת ישראל שבא עליה אחיה מאמה והוא כהן וילדה הימנו בן שהוא ממזר מאכילה ומדלא נקט הכי ש"מ דביאת אחיה פוסלתה מן התרומה וז"ב וכן כתב רש"י ז"ל:

אתמר הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמ' הולד ממזר' ושמואל אמר הולד שתוקי רש"י ז"ל פי' בכלה שמעת' דלרב הולד ממזר ודאי דבתר רובא דעלמא שדינן לה ולשמואל הולד ספק ממזר דמספקא לן אי מארוס הוא או מאיניש אחרינא ואגב שיטפי' הימנותי' למרן ז"ל דהא אסקינן בפ' י' יוחסי' דלרב דאמ' הולד ממזר לאו ממזר ודאי הוי אלא ספק ממזר ואסו' בממזרת ושתוקי דאמר שמואל בדוקי שבודקי' את אמו ואם נאמר לכשר נבעלתי נאמנ' ואע"ג דרוב פסולי' אצלה וכאבא שאול שהיה קורא לשתוקי בדוקי. אמר רבא מסתברא מילתיה דרב דדיימא מעלמא פירוש ואע"ג דדימיא מיניה נמי אכל לא דימא מעלמא בתר דידיה שדיא ליה:

מנא אמינ' לה דתנן ילדה תאכל פירוש מדתנן דבת ישראל שבא עליה כהן באונס או פיתוי וילדה אחרי כן תאכל בתרומ' בשביל בנה מכהן אלמא דההוא בן בתר בועל שדיא ליה:

היכי דמי וכו' אלא לאו דדימא מיניה פי' דדימא מיניה בלחוד דכיון דלאו דימא מעלמא נמי בתר דידי' שדיא ליה והא דאמרי' דהכא לדידיה התירא ולעלמא איסור' לאו דוקא דהא ודאי ארוסתו קוד' חופה אסורה לו היא מדרבנן ולוקה עליה אלא לגבי עלמא דאסור להם איסור תורה משום אשת איש קרי' להאי התירא. למימרא דיותר יש לתלות בזה שהוא התר מן התורה מלתלות בעלמא שהיא אסור להם מן התורה באשת איש ואי קשיא לן דלהאי לישנא אפילו בבא עליה אמרינן דפלוג רב ואלו בפרק קמא דכתובות אמרינן בההוא ארוס וארוסתו דהוא אמר מינאי והיא אמרה מיניה ואמרינן למאי ניחוש לה חדא דהא קא מודו אלמא דכל היכא דתרוייהו מודו דמיניה הוא והכא פליגי רב יוסף

התם ללישנא בתרא דהכא איתמר דאמרי' דהיכא דבא עליה כ"ע לא פליגי דבתר דידי' שדיא ליה ומיהו הר"ם ז"ל פי' שם דהוא אמר מינאי הוא ודאי שלא זזה ידה מתוך ידי אחר שבאתי עליה ולפירושו אתיא שפיר אפי' ללישנא קמא דהכא:

איכא דאמר בבא כ"ע ל"פ דהולד כשר פי' כיון שיש עדים שבא עליה או שהוא מודה ואעפ"י שאין הדבר נודע אם אחר כך חזר ובא עליה דכיון דאיכ' ודאי ביאה דיליה בתריה שדיא ליה ואפילו לרב:

כ"פ בארוסה שעברה פי' ואין כאן עדי ביאה דארוס וגם אין הארוס מודה הן שאינו בעיר או ששתק או שאינו זכור:

רב אמר הולד ספק ממזר ואפי' אמרה אמו לכשר נבעלתי אינה נאמנת ושמואל אמר הולד שתוקי שהוא בדוקי ונאמנת אמו לומר שהוא מארוסה:

אמר רבא מסתברא מילתי' דרב בדלא דימא מיניה פי' שאין רנון בעיר שמזנה עמו ולא דימא נמי מעלמא וכ"ש היכא דדימא מעלמא דדינא הוא דלא נשדי אבתריה ויהא ספק ממזר אבל היכא דדימא מיניה בתריה שדיא ליה פי' ואע"ג דדימא נמי מעלמא ותדע לך דהא אביי פליג ואמר לעולם א"ל כל היכא דדימ' מעלמ' אע"ג דדימא מעלמא קאמר דהולד ממזר:

אלמא אע"ג דדימא מעלמא הוה מכשר רבא אליבא דרב בדדימא מיניה ונסחי איכא דגרסי ליה בהדיא אשתכח דלרבא אליבא דרב כלה מילתא תליא בדימותא דארוס דאי דימא מיניה כשר ואע"ג דדימא מעלמא ואי לא דימא מיניה פסול' ואע"ג דלא דימא מעלמא ולענין פסק אנן כשמואל קי"ל דהא אוקימנא התם כאבא שאול דהי' קורא לשתוקי בדוקי ואפי' היכא דרוב פסולי' אצלה אי אמר' לכשר נבעלתי נאמנת. ופסק רבא הלכה כאבא שאול והיכא שנבדקה אמו או שהיא אלמת או שוטה הולד ספק ממזר אפי' לשמואל דלא מכשר ליה אלא בבדיק' אמו ואפי' כשהיא אומרת דמארוסה הוא אם הארוס מכחישה בבריא ואומר שלא בא עליה כלל אינו נאמן לפוסלה אבל נאמן הוא על הבן דהא בריא ובריא הוא והתורה האמינה האב על הבן לומ' שהוא ממזר מדכתיב את הבכור בן השנואה יכיר ואפילו בבנו המוחזק בכשרות גמור כ"ש בזו דאתרע ליה וכן כתב הרמב"ם ז"ל נמצאת למד דכל שהארוס טוען בבריא שאינו בנו הרי הוא ממזר גמור ואפילו האם מכשירתו וכל שכן בשותקת וכל שהאב אינו טוען כלום בבריא והאם אומרת בבריא שהוא ממנו הרי הוא כשר ואפילו הוה דימא מעלמא ולא דימא מיניה כלל כשמואל וכאב' שאול. שניהם שותקי' הולד ספק ממזר היא אומרת שהוא פסול והבעל שותק אין הולד ממזר ודאי על פיה שלא האמינתה תורה לפסול אלא להכשר

המסייע לה חזקא דגופא הילכך הוי הולד ספק ממזר ומיהו ספק ממזר הוה והיכא שהבעל טוען בבריא שהוא והיא מכשירתו י"א שהולד ספק ממזר כיון דבריא ובריא הוא וי"א שאם הוא טוען שלא זזה ידה מתוך ידו הוא נאמן להכשירו דכיון שהאמינתה תור' לפוסלו כ"ש שנאמן להכשירו דאי' לאמו חזקה דכשרות והיא לא כל הימנה לפוסלו אפי' טוענת שהיתה שוגגת וכ"ש אם טוענת שהיתה מזידה שאינת נאמנה על עצמה וטעמא דמסתבר הוא:

מעתה שניהם שותקים ספק ממזר ואם הוא טוען בבריא שהוא כשר אעפ"י שהיא מכחישו כשר. ואם הוא טוענת בבריא שהיא כשר והוא שותק כשר הוא טוען בברי' שהוא ממזר הרי זה ממזר ואעפ"י שמכחישתו היא טוענת בבריא שהוא ממז' אינה נאמנ' ואע"פ שהו' שותק והולד ספק ממזר ומאי דאמרי' שהיא נאמנת להכשירו לא תימא ליוחסי' ואהכשירו בבת ישראל אלא לענין ירושה נמי דכיון דארוסה היא והיא טוענת בבריא דמיניה כודאי משוינן ליה ובתר ארוס דהוי התירא שדיא לה. וה"מ בארוסה או באשת איש אבל בפנויה שילדה ואמרה מפלוני הוא אעפ"י שנאמנ' עליו להכשירו ליוחסין מדשמואל ואבא שאול כשהוא שותק או שאינו יודע או שהוא במדינת הים אינו נאמן עליו ליורשה ואפי' היכא דבא עליה דימא מיניה דכשם שזינתה עמו כך אפשר שזינתה עם כשר דעלמא ואין הנאמנו' שלה באדם מסויים יותר מאחר אלא הנאמנות הוא שנבעלה לכשר לה משום חזקה דגופא כדאית' התם ואפי' בפלגש המיוחדת לו נמי אינו נאמן עליו וכן עיקר:

דף ע.

אין לי זרע כשר וכו' פי' במ' קדושי' בס"ד דמארי שמיא ובהכי סליק לן פירקא תשבחתא למארי שמיא וארקא:

הערל

הערל פרש"י ז"ל שמתו אחיו מחמת מילה דאף על גב דאסור ליה לממהל ערל הוא ולא יאכל בתרומה דערלות באונס מעכבת. והקשו עליו ז"ל דהא איבעי לן בגמרא ערלות שלא בזמנה דהיינו תוך ח' ימים אם מעכבת אם לאו ולא איפשיטה לן דתפשוט ממתני' דהכא דמעכבא דהאי נמי לאו בר ממהל הוא ועוד דהא ברישׁ פ' אלמנ' לכ"ג דאמרי' דכל שאינו אוכל אינו מאכיל הקשו והא ערל וכל הטמאים דאינם אוכלי' ומאכילי' ופרקי התם פומייהו כאיב להו כלומר עומדין הן ליתקן ולאכול וכדפרש"י ז"ל שם. ואי בערל שמתו אחיו מחמת מילה הא לאו בר ממהל היא ועוד הא אמרי' בגמרא דחלצתו חמה

אינו מעכב לבעליו באכילת הפסח משום ערלה עד שיעברו עליו ח' ימים שנותנים לו להבראה אלמא כיון שהוא מסוכן למילה ולאו בר ממהל הוא לא חשיבא ערלו' לפי' פי' ר"ת ז"ל דערל דמתני' היינו שלא נימל מפני פחד המילה שראה אחרי' שמתו במילה וערלות באונס לבו היא ומ"מ אינו מסוכן למילה ובר ממהל הוא אבל היכא שמתו אחיו מחמת מילה דלאו בר ממהל הוא דינו כערלו' שלא בזמנה:

וא"ת א"כ טומטום יאכל בתרומה דלאו בר ממהל הוא. וי"ל דטומטום הרי אפשר לו ליקרע ולימהול ובר ממהל הוא קצת ומיהו מפני שאינו עומד לימל לגמרי אינו מעכב לאדון כדאמרי' בגמ' בטומטום שנקרע ונמצא זכר ביני ביני דבשעת עשייה ליתה ובשעת אכיל' איתיה אלמא כ"ז שלא הי' נקרע לא הי' מעכב וכן חליצתו חמה מפני שכבר הוא מכין עצמו להיו' נמול לאח' הבראותו חשוב ערל לענין שהוא עצמו לא יאכל בתרומ' ומפני שבשעתו אינו בר ממהל אינו מעכב לאדון ונמצאו ג' דיני' בדבר ומר"ן ז"ל היה אומר דבירוש' משמע כפרש"י ז"ל ולא דמי לערלות שלא בזמנה דהתם לא נכנס בזיקת מילה כלל ואפי' היה אפשר לומ' שלא יהא חשוב ערל כלל מש"כ בערל שמתו אחיו מחמת מילה שנכנס בזיקת מילה אלא שהאונס פוטרו והא דאמרי' בפ' אלמנה דפומא כאיב ליה ועומד הוא ליתקן ולאכול היינו משום שאפשר שיבלע בו דמו או שיתחזק ויתחלפו סמניו וכמעשה ר' נתן דאמר לה המתינו לו עד שיבלע בו דמו והמתינו לו ומילתהו וחיה. וההי' דחלצתו חמה כל תוך ז' דהבראה אינו מעכב התם לבעלים הוא דאינו מעכב אבל הוא עצמו לא יאכל מכיון דלאו בר ממהל הוא השתא וכדאמרי' גבי טומטו' שאינו אוכל ונשיו ועבדיו אוכלי' ואינו מעכב לאדון וכדכת' לעיל:

פצוע דכא וכרות שפכה הם ועבדיהם יאכלו ונשיהם לא יאכלו פרש"י ז"ל דאשתו לא תאכל משום דשויי' חללה בביאתו כשנבעל' לפסול לה וחללה אינה אוכלת בתרומה ואינו נכון דהק"ל שאין חללה אלא מאיסו' כהונה ואחרי' פי' משום דשויי' זונה בבאתו והא נמי קמ"ל דהא אמרי' בפ' אלמנה דלא פסיל בה לתרומה אלא בחייבי לאוין דהוא זר אצל' מעיקר' ותדע לך דלא מני התם בפרק אלמנה בברית' דבן ט' שנים ויום א' גר עמוני ומואבי וכל הפסולים בביאה ומיהו למאן דמוקים מתני' בגמ' במחלוק' שנויה ור' אלייעזר היא לק'. והא לדידיה אפי' פנוי הבא על הפנוייה עשאה זונה וכ"ש זו אבל לר' יוחנן דמוקים לה כר' מאיר לית ליה דר' אליעזר כדאיתא בפרק הבא על יבימתו גבי כ"ג לא ישא את האלמנ' וי"א דר"מ סבר לה כר' מתיא בן חרש דאמר התם שאפי' הלך בעלה להשקותה ובא עליה בדרך משוי לה זונה ולא בעי זר אצלה מעיקרא ולפי' זה הוייא מתני' דלא כהלכתא. והנכון דלא בעי זר אצלה מעיקרא אלא באות' שאינ' פסולי קהל

וכגון מחזיר את גרושתו וכדפרכי' התם ואימא נבעלה לפסול להו חייבי לאוין ומאי ניהו מחזיר את גרושתו דאלמה לא קשי ליה אלא מחזיר את גרושתו דחייבי לאוין דפסולי קהל לא בעי זר אצלה מעיקרא ולהכי לא איצטריך למתניי' בברייתא פ' אלמנה משום דכיון דקתני נתן וכותי ה"ה לכל פסולי קהל:

גמרא אומר איש איש לרבות את הערל פי' ריבה הכתוב את הערל כטמא דלקמן בפרקי' אמרי דלר"ע לכל דבר נתרבה ערל כטמא למעשה וכו' וק"ל דלר"ע ערל דכת' רחמנ' גבי פסח תיפוק ליה מדכתיב טמא ביה בהדיא וי"ל דהא דדריש ר"ע איש איש בתרומה לרבות ערל כטמא לכל דבר היינו משום דגבי פסח השוה אותם הכתוב בפי' דאי לא הוה דריש איש איש למילי אחריני א"נ דברה תור' כלשון בני אדם. א"נ דכ' רחמנא ערל בפסח בפי' שלא יהא פסח דוחה את הערלות ברוב צבור כשם שדוחה את הטומא' כנ"ל:

עוד הקשו בתוס' דהא דאמרינן בסנהדרין ודוכתא אחריני דבר זה מתורת מרע"ה לא למדוה עד שבא יחזקאל בן בוזי ולמדנו כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני היאך לא למדנו מתורת מרע"ה דהא ערל כטמ' מדכתיב בהדי' שאסר לבא בקודש ותי' דההי' אליב' דר' אליעזר הי' אבל לרבי עקיב' מתור' מרע"ה למדנו:

משום דה"ל תושב ושכיר אוכלי' בפסח וק"ל נהי דמופנ' לג"ש היאך יהא פשוטו של מקר' הפך הדין דכתיב לא יאכל בו וק"ל שאוכלי' בו מי אתי' ג"ש ועקר' ליה לפשטי' דקר' לגמרי דהא דכוותאי פרכי' באלו נערות גבי אשר לא אורשה והכא מפקי' ליה לקרא ממשמעותא טפי מהתם תי' בתוס' דג"ש אשמועינן דנוקים קרא בתושב ושכיר ערלים או עכו"מז ומשום הכי לא יאכלו בו ואע"ג דהא כתיב ערל היינו דאמרי' דמופנ' לג"ש והיינו דאמרינן אלימא תושב שכיר ממש כלום כפשוטיה שהם ישראלים נימולי' כהנהו דגבי תרומה משום דה"ל וכו' אלא לאפנויי ולאו בתושב ושכיר ממש:

דף ע:

אלמא לא קני ליה רביה קנין גמור וא"ת והא אמרי' בפ"ק דקדושי' זאת אומרת ע"ע גופו קנוי י"ל דהתם גופו קנוי קצת לענין שהרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול כדפרכי' התם אבל אינו קנוי לגמרי להיו' ידו כידו לכל דבר שהרי יוצא בשש וגרעון כסף על כרחו והיינו דנקטי הכא קנין גמור וא"ת ואפי' תימא דהוה קני ליה רביה קנין גמור היאך נפטר מפסח מי גרע עבד עברי מעבד כנעני שמל וטבל לשם עבדו' שחייב בפסח דהק"ל נשים בראשון חובה וה"ה לעבדי' וי"ל דסוגיי' כמ"ד נשים בראשון רשות והוה אמרי' דתושב ושכיר לא יאכלו בו אינו אסור אלא לומ' שאינו חייב לאכול בו:

שדי חד אלמד וחד אמלמד וא"ת והיכי עבדיה ג"ש כי האי גוונא דהכא כתיב תושב ושכיר והכא כתיב שכיר י"ל דאתא כר' ישמעאל דאמ' זו היא שיבה זו היא ביאה א"נ דשאני הכא דלהכי כתבינהו תרוייהו בחד דוכתא לאשויינהו למעבד מינייהו ג"ש:

מי איכא מידי דערלות דגופיה לא מיעכבא וערלות דאחרים מעכבא בו וא"ת ומעיקרא מאי הוה עבדי' דהא ודאי רבא טעמ' רבה קאמר י"ל דהוה ס"ד דדילמא גזירת הכתוב היה להחמיר עליו בערלות בני ביתו כדי שלא יפשע למול אותם:

גרש"י ז"ל כל בן נכר לא יאכל בו משומדות פסולות בו ואין משומדות פוסלת במעשר:

דף עא.

כל ערל לא יאכל בו אינו אוכל אבל אוכל במצ' ומרור ול"ג תושב ושכיר לא יאכל בו למה לי דכיון דמופנ' לג"ש איידי דכתב תושב ושכיר כתב נמי בו ויש גורסי' וכל ערל לא יאכל בו ערלות פוסלת בפסח ואין ערלות פוסלת במעשר וליתא דהא אמרי' בסמוך דכתב רחמנא ממנו לכדרבי יצחק דאמר לקמן דערלות פוסלת במעשר:

לאתויי ערבי מהול וגבעוני מהול. וא"ת הא למה לי קרא גרע עכו"מז מהול ממשומד וי"ל דדילמא משומד גרע טפי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים:

והני מולים נינהו והא תנן קונם שאני נהנה לערלים מותר לערלי ישראל פירש"י ז"ל דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולשון בני אדם לא מיקרו ערלים והקשו עליו ז"ל דא"כ מאי מייתי מהכא דגבעוני וערבי לא חשיבי מולי' דדילמא שאני הכא משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם וי"ל דלגבי עכומ"ז בפי' קרא אותם הכתוב ערלים לכל דבר כדכתי' כי כל עכומ"ז ערלים וכל עכומ"ז ריבה אפי' ערביים וגבעונים:

לאתויי גר שמל ולא טבל פי' דסבירא לן שאינו גר ומיהו מילתו מיל' כיון שהיתה לשם יהדות וא"ה פסלו הכתוב מפני שהוא עדיין עכומ"ז דאלו ממשומד לא נפקא כדכתב לעיל:

דברה תורה כלשון בני אדם. פי' דסבר דאע"ג דאיכ' למדרש כי הכא לא דרשי' כפל לשון וכבר כתבתי בכ"מ:

מהו לסוך שמן של תרומה פי' דסיכה כאכילה כדדרשי' בעלמא וגם לרבו' הסך ומה שכתב רש"י ז"ל מדכתי' ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו וכדכתב בפ' ר"ע לענין י"ה ליתיה דההיא אסמכתא וזכר לדבר בעלמ' הוא וכדפרכי' התם ובמ' נדה בס"ד:

א"ר זירא ת"ש וכו' דבעינן בערלות דגופיה אם מעכבת בו שפיר הוה פשיט ליה ר' זירא דכיון דלגבי אדון מעכבת כ"ש דמעכבת לגבי נפשיה ומיהו רבה דחיי' לראיה דר' זירא ולא קמה הא דר' זירא אבל בעיא דר' חמא בר עוקבא לא איפשיטא וכן כתב ר"ח ז"ל:

דף עא:

ר' פפא אמר כגון דכייב ליה עיניה לינוק' ואיתפח ביני ביני פי' בין עשייה דהיינו שחיטת פסח לאכילה דבשעת עשייה דכיון דכייב ליה עיניה לאו בר ממהל הוא. ובשעת אכילה דכיון דאיתפח דהא חזי לממהל דמשום כיבא דעינא בעלמא לא יהבי ליה זמן להבראה כלל דהכא בכיבא כל דהו עסוקי' דאלו בכאב גדול הא חמיר מחלצתו חמה דשורייקי דעינא בליבא תלו כדאיתא בפ' אין מעמידין במ' עכומ"ז ושמעינן מינה דמשום צער וחולי כל דהו משהין אותו למול עד שיבריא מיהת כדי שלא יבא לידי סכנה וכן כתב הגאון ז"ל דכל תינוק שהיא מצטער בין מחמת חולי בין משום דבר אחר אין מוהלין אותו עד שיבריא:

שכן מצינו באבותינו שקבלו הזאה כשרים ערלים פי' כי אבותינו היו טמאים מתים והצרכו להזאה וקבלוה כשהם ערלים ועלתה להם אותה הזאה להתירם כשמלו מערלתם לאכול בפסח וא"ת מהיכן היו אבותינו טמאים מתים פרש"י ז"ל שהיו טמאים מחמת מתי מדבר והקשו עליו ז"ל דבמתי מדבר לא נתעסקו בהם כי הם עצמם נכנסי' לקברותיהם מחיים כשהכרוז יוצא וכדאיתא באיכה רבתי וי"ל דאה"נ לא סגיא אלא דאילו מחיים כשהלכו לעסוק בהספדם. וי"מ כי אבותינו היו טמאי' מתים ממלחמו' מדין ושאר מלאכים שבעבר הירדן דאומות העולם מטמאי' הם במגע ובמש':

בעשרה לא מהול משום חולש' דאורח' פי' וא"כ מלו ביי"א ואם לא הזו הזאה ראשונה עד י"א לאחר מילה א"כ הזו הזאה שנייה ביום י"ד של ניסן לשחיטת הפסח ואכילתו לערב הא ליכא בין הזאה להזאה ד' ימים אלא א"כ הזו עליהם בעשור או קודם לכן כשהם ערלים ומלו מי"א ועד י"ד ועלתה להם הזאה דמעיקרא בעודם ערלים. וא"ת ולמה לא הביאו ראיה ממלחמת מדין שאמר להם הכתוב תתחטאו ביום הג' וביום הז' וי"ל דדילמא מצוה להתחט' כשימולו ולא נתחטאו עד שמלו א"נ שנתחטאו באותה שעה שהיו מולים מיוצאי מצרים שהרי לא נגזרה גזרה לא על פחות מבן עשרים ולא על יותר מבן ששים:

ודילמא לא עבוד פסח כלל לא ס"ד דכתיב ויעשו בני ישראל את הפסח. ק"ל ומעיקרא היכי פרכי' לה כלל וזיל קרי בי רב הוא ועוד נימא דדילמא עבוד פסח אותם שהיו מיוצאי

מצרי פחות מבן כ' או יותר מבן ששים ונ"ל דהכי פרכי' ודילמא לא עבוד פסח כלל אותם שהיו ערלים כשעלו מן הירדן ופרקי' דהא כתיב ויעשו בני ישראל אלמא רוב ישראל עשו אותו והנשארים מיוצאי מצרים לא היו רוב ישראל. ולהכי הדר פרכי ודילמא פסח הבא בטומאה היה דהא רוב ישראל היו טמאים שלא היה להם פנאי לטהר להזות:

אמר רב אשי תנא בהדיא וכו' ועל הא סמיך ר' בנאה ומייתי ראייה מאבותינו:

א"ר יצחק לא נתנה פריע' מילה לאברהם ק"ל שהרי אמרו במדרש דלהכי כתיב גבי ישמעל בהמולו את בשר ערלתו לפי שלא נתמעך ע"י אשה והוצרך לפרוע מילתו וי"ל דהשת' סבי' לן דר' יצחק לית ליה ההיא דרשא דדריש את בשר ערלתו במילת' אחריתי. א"נ דאברהם אבי' מעצמו עשה כשם שקיים אפי' ערובי תבשילין:

שנאמר בעת ההיא אמר ה' ליהושוע וכו' וא"ת א"כ אף מרע"ה לא נצטו' ואמאי נקט אברהם י"ל דכה"ג שהוא הכשר מצוה לא חשיב חדוש והנכון כי מרע"ה נצטוה שיעשו כן כשיכנסו לארץ ונגמ' הדבר ע"י יהושוע:

א"כ מאי שוב ומאי שנית לאקושי סוף מילה וכו' גרש"י ז"ל ופירוש הוא ז"ל אם כן דבאותם דלא מהול כלל מיירי מאי שוב ומאי שנית ולדבריך דדרשא האי לישנא דריש לן נמי מאי שנית. ומהדרי דשני' אתא לאקושי סוף מילה לתחלת מילה ולפי גרסא זו ופי' זה לא אדחויי הא דר' יצחק וי"ג ודילמא לאקושי סוף וה"פ דמעיקרא אמרי' דא"כ דקר' מיירי בהנהו דלא מהול כלל מאי שוב ומאי שנית ודחינן ודילמא להכי כתב שוב ושנית לאקושי סוף מילה. ואידחייה לה לדר' יצחק ויש שאין גורסי' ודילמ' וגורסי' אלא לאקשויי סוף מילה וה"פ ולדבריך מאי שנית אלא לעול' בין שוב ובין שנית לא אתא אלא לאקושי סוף מילה לתחלת מילה:

אף סוף מילה מעכבת פי' ציצין המעכבין את המילה וזה היאך אפשר והא תניא לה המול ימול לרבות ציצין המעכבי' את המילה ותי' ז"ל ציצי' דמילה עצמה והכא ציצין דפריעא דאינהו נמי מעכבי:

אי בעית אימא משום חולשא דאורחא פירש שהדרך סכנה להמול וכיון דע"פ ה' יחנו וע"פ יסעו לא היו יכולים למול ע"מ להתעכב עד שיתרפא וכ"ת א"כ למה נענש מרע"ה על ערלת בנו לפי שלא מל אותו בדרך י"ל לפי שהיה יכול להתעכב במקום אחד עד שיתרפא הנמול שהרי לא קבע לו הקב"ה זמן לשוב במצרים:

דף עב.

אי בעית אימא דלא נשיב להו רוח צפונית פי' לאו דלא נשיב כלל דא"כ אין העול' מתקיים כדאיתא בבבא בתרא בסמוך אמרי' שנשבה בחצי הלילה אלא לומר שלא נשבה ביום לבדה כמנהגה אלא עם שאר הרוחות:

אי בעית אימא משום דניזופין הוו פרש"י ז"ל מפני עון העגל והקשו בתוס' שהרי נמחל אותו עון והשרה שכינתו בתוכם לאחר מיכן וצוה על המשכן לפי' פי' כי נזיפתן היה מפני דבת המרגלי' בשנה השני' לאחר שהוקם המשכן וכל מ' שנים לאו דוקא והכי אמרי' בעלמא כי מאותה שעה ואילך לא היה הדבו' עם משה מפני שהיו נזופין ומ"מ בין למ"ד משום חולשות דאורחא בין למ"ד משום רוח צפוני' לא היה זה אלא לאח' השנ' השני' כשהוק' המשכן והוקמו הדגלי' ואז היו נוסעי' וחונים והוה להו חולש' דאורחא:

ואיבדור ענני כבוד אבל קודם לכן הילודי' במדבר מולים היו וכשקבלו ישראל את התור' לא היה בהם ערל ומה שאמ' בהגדה על מי מנה עפר יעקב שראה בלעם המדבר מלא ערלות של ישראל ואמר מי יוכל לעמוד בזכות דם המכוסה בעפר הארץ ומכאן התקינו לכסות הערלה עם הדם בעפר וכדאית' בפרקי ר' אליעזר יש לפרש כי הערלות היו מאותם שמלו קודם השנה השנית ומיהו ק"ל דשמעי' מה שאמרו בהגדה ר' ישמעאל אומ' וכי ערלים שמעו קולו של הקב"ה בסיני אלא נמולי' היו שלא כתקון והיו כורתי' את המילה ולא היו פורעי' ולכך הכתו' אומ' לא מלו וכשב' לארץ צוה הקב"ה ליהושע עשה לך חרבות צורים וכן עשה וכו' :

אלמא סבר ליה שכלם מלו במדבר אלא שלא פרעו את המיל' עד שבא יהושע ונצטוה בכך. ואין שיטת הגמרא שלנו אלא דלא מהול כלל משום חולשא דאורתא או משום דנזופי' היו והרבה מדרשות יש שחולקי' על התלמוד ואגמ' דילן סמכי' ואפשר שהמדרש שאמרו בבלעם אזיל בשטית' דאידך מדרש ולפי שיטתנו כל ישראל עשו את הפסח בשנה השנית שלא הוה בניהם ערל אבל מכאן ואילך לא עשו פסח הערלים אבל המולי' עשו פסח ואעפ"י שהיו בזכריו ערלים הק"ל דערלות זכריו באונס מעכבת בו כדאית' לעיל:

ויש שואלים היאך אכלו בשר במדבר אותם שהיו ערלי' דהא בשר תאוה נאסר לדור המדבר ושלמי' אסור לערל ואינה שאלה דדילמא אה"נ שלא אכלו בשר ומיהו היה להם לאכול בשר חיה ועוף שאינן קרבין שלא נאסר בשר תאוה אלא בראוי לבא אל אהל מועד וכדאית' בפ"ק דחולין (דף ט"ז ע"א)

דלא ליבדור ענני כבוד פי' לאו משום דתקיף אלא מתוך שנוח' היא ויפה נבלע' בענני כבוד ומתפזרים ומאיר העולם ויש שואלים וכי לא היה הב"ה יכול להשיב רוח צפונית ולא ליבדור ענני כבוד וכשם שלא נצחה הרוח עשן המערכה וי"ל שלא היה רוצה הב"ה לעשות נס זה שלא לצורך כיון דדינא דאוריתא דמילה דספ' סכנה אפשר לשהות' וכ"ש כי לאחר שהיו נזופי' לא היו ראוים לעשות עמהם נס זה:

שומר פתאי' ה' ולפום האי טעמא מאן דלא בעי לממהל ביומא דעיבא הרשות בידו ושפיר עבד שלא לסמוך על שומר פתאים ה' מהר"ם. וה"ה שהיה ראוי שלא לימול בשבת ושהוא יום מעונן:

אמר רב הונא דבר תורה משוך אוכל בתרומ' פי' משוך שהיה מהול ואח"כ נמשכה ערלתו או בידים או ע"י חולי עד שכסתה את הערלה כלומר את העטרה. ונראה כאלו אינו מהול גרש"י זכרונו לברכה תניא דמסייע ליה וכו' ופירוש הוא זכרונו לברכה דסייעתא מדקתני משוך ונולד כשהוא מהול הרי אלו אוכלי' ורצה לומר שאכלו מן התורה דאלו מדרבנן דכ"ע לא אכיל וכדאיתא לקמן בשמעתין. ורב הונא היינו עקר חדושיה דמדבר תורה אוכל בתרומה ועל הא אצטריך לסיועי' והכי מוכח לישנא דכב הונא דאי לא הל"ל אמר רב הונא אעפ"י שאמרו משוך אוכל בתרומה דבר תורה מדבריהם גזרו עליו זו שיטת רש"י ז"ל ונכונה היא לפום גרסתו. אבל אנו מצאנו ברוב הנסחאות מתיבי טומטום אינו אוכל עד קתני מיהת ערל ונולד כשהוא מהול אוכלי' ותיובת' דרב הונא תיובת' ומיהו ק"ל להאי נסחא מאי תיובת' דהא איכא ברית' לעיל כרב הונא דקתני משוך צריך שימול ועוד היכי אמרינן לקמן משוך דרבנן וי"ל דאנן נמי מודי' דצריך שימול מדרבנן מפני שנר' כערל אלא דס"ל דא"ה אין זו מעכב באכילת תרומה ואפי' מדבריהם והיינו דאותביה מהא דקתני סתמא משוך ונולד כשהוא מהול אוכלים וסתמא קתני שאוכלים ואפי' מדבריהם במשמע:

אימור דאמרי' לחומרא פי' להצריך גט לקדושיו לאסור קרובותי' על המקדש כשנתקדש':

דף עב:

דכ"ע משוך מדרבנן וה"ה מצי למימ' משוך דאוריתא ופליגי בה כדפליגי בקטן שעב' זמנו שהוא דאורייתא אלא משום דס"ל דקושט' דמילתא דמשוך דרבנן נקטי הכא:

ומר סבר לא דרשי' וביום פי' לא דרשי' לרבות לאלו וא"ת ולמשוך דרבנן מא"ל דהא קרא לא מיירי ביה וי"ל דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקון:

ואפי' למאן דלא דריש דוביום השמיני ליתא חדא דהא פליגי בה בהדיא ועוד דהא השתא גבי נות' קיימי' והנכון כדפרש"י ז"ל וו' וה' דוהנותר ביום השלישי דריש לרבות אפי' הנשר' לאחר זמנו ששריפ' ביום ומ"מ גלי לן ר' אליעזר דלגבי מילה פליגי תנאי אי דרשי וו' אי לאו והיינו מאי דא' לעיל כדאוקימנא פלוגתא דתנאי בהכי דהויא כי הא דיתיב ר' יוחנן וכו' ומשו' מאי דמשמע מר' אליעזר בן פדת נקטי לה וכדפי' רש"י זכרונו לברכה:

ומה טבול יום שאסור בנגיעה תרומ' מותר בפרה ערל שמותר בנגיעה דתרומה ואסור בפרה כדלקמן ויש לומר דהשתא לישנא קיטא נקטי' והכי מצי למימר ערל שמותר בנגיעה דתרומה וקדשים אינו דין שמותר בפרה ואלו מחוסר כפורים אסור הוא בנגיעה דקדשי' מיהת:

דשקל תרי ויהיב חד פי' הכי גמירי ליה להאי דינא ומשום הכי משמע להו למדרש הכין. התם משום דמאיס פירוש ולעולם ההיא אפי' מדרבנן אתיא וק"ל דבמ' חגיגה אוקימנא כר"ע דמתרבי ערל כטמא וי"ל שזה מן הסוגיו' המתחלפו' בתלמוד ומסתברא דכסוגיי' דהתם ק"ל דהויא בדוכתא ולרבנן ערל מותר בראייה:

דף עג.

מכלל שהוא טמא פי' מייתור דהטהור דרשי' ליה דליכתוב והזה בלחוד דממיל' ידעי' דטהור בעי' אלא ודאי לימד דבטהור כל דהוא דהיינו טבול יום וכן לימד על כלל כלו דקי"ל דכל מעשי' של פרה בטבול יום אלא במה מצינו לא ילפי' דמה להזאה שכן כשרה בזר:

או דילמא חמור מקל יליף קל מחמור לא יליף. ק"ל מאי קא מספקא ליה דהא פשיטא דאי בתורת ק"ו אין למדין קל מחמור להחמיר עליו ואי בתורת ג"ש לגמרי דייניגן לה י"ל דהיא גופא מספקא ליה ליה אי יליף פסח ממעשר בתורת ק"ו או בג"ש ולא ידע מאי דדריש ר' יצחק לקמן ממנו ממנו לג"ש:

והנכון דשפיר ידע דבג"ש יליף אלא דמספקא ליה אם היא מופנ' ואין משיבין לו או לא מופנ' הוא ולמדין ומשיבי' וכדפרכי' התם עלי' דר' יצחק:

התרומה והבכורים חייבים עליהם מיתה וחומש ואסורי' לזרים פי' חייבים עליהם מיתה זר האוכלן וכן כהן שאוכלן בטומאת הגוף כדכתי' ומתו בו כי יחללהו ובכורים איקרו תרומה שנא' ותרומת ידיך אלו בכורים אבל מעשר מותר לזרים ואין בו מיתה אפילו לאוכלו חוץ לירושלים וכן יש חומש בתרומה לזר האוכלה בשוגג כדכתי' בקרא

בהדיא וה"ה לבכורים שנקראו תרומה אבל אין באכילת מעשר שום חומש ואפי' לאוכלו קודם פדיון חוץ לירושלים ואין חומש במעשר אלא בפדיונו בלבד. והא דקתני ואסורי' לזרים ק"ל ל"ל למתנייה דהא פשיטא כיון שיש מיתה על זדונו ורש"י ז"ל פי' בפרק הזהב דנקטי משום דבעי למתניתין מש"כ במעשר דגבי מעשר אפי איסורא ליכא וא"ת והא במס' חלה קתני הכי ואע"ג דלא קתני בה מש"כ במעשר וי"ל דנקטי התם אגב ריהטא דהכא ויש שפי' דה"ק ואסורים לזרים אפי' לאחר פדיון כלו' שאין פדיון מועיל בהם מש"כ במעשר שמותר בפדיון לאוכלו חוץ לירושלים ולא נהירא חדא דה"ל למיתני בהדיא ואין להם פדיון ועוד דלקמן אמרי' בשמעתין דהאי תנא ושייר דיש להם פדיון מש"כ במעשר והנכון כדברי רש"י ז"ל וברושלמי פי' שלא נצרכה אלא לחצי שיעור שאסור לזרים ואין בו מיתה ולא חומש וזה יותר נכון:

והם נכסי כהן פי' להוציאו לכל צרכיהם ולקדש בו את האשה מש"כ במעשר שאין בו לא אכילה ושתיה וסיכה ואסור ליקח בו חלוק ובהמה טמאה ואין מקדשין בו את האשה וסתמא כר' מאיר דאמר מעשר ממון גבוה ומשלחן גבוה זכו ואע"ג דהא קולא בחרומה ובכורים תנא מני מאי דאיכא בנייהו בן מעשר בין לקולא בין לחומרא:

ועולין באחד ומאה פי' מש"כ במעשר שהוא בטל ברוב או חד בתרי מדאורייתא או בס' מדרבנן כדהוי לח בלח ובדין הוא דהוה ליה למיתני ואין עולין אלא בא' ומאה אלא דנקט לישנא דאידך וחומרא זו מדרבנן היא דאלו מדאוריתא כל מין במינו חד בתרי בטל. וכדאמרינן בהדיא בפ' הנזיקי' (דף נ"ד ע"ב) אפילו בערלה וכלאי הכרם החמורים יותר שהם בא' ומאה ואפי' לר' יהודה דאמר מין במינו לא בטיל היינו לח בלח כדיליף מדם הפר ומדם השעיר וכדפרי' התם בפ' יוצא דופן (נדה דף מ"ו ע"א) תנינן בהדיא דטומאה דרבנן ואעפ"י דבספרי אמרי' תרומה בא' ומאה מדכתיב את מקדשו דבר המורם ממנו וכו' אסמכתא בעלמא הוא כדפר"י ז"ל ועיקר וכבר פירשנו זה בכמה מקומות. ותדע דלקמן אמרי' תרומה עדיפא שכן מחפ"ז ואמרי' ואידך נפישא ולא נקטי בתרומה הני חומרי שעולה בא' ומאה וברכת נטילת ידים משום דחומרי דרבנן נינהו:

וטעונים רחיצת ידים פי' אפי' לנגוע ומדרבנן שעשו סתם ידים שנייו' לתרומ' שהשני עושה בה שלישי מש"כ במעשר דלנגוע לא בעי רחיצת ידים אבל לאכילה בעי כדאית' בהחולץ ובסוטה:

והערב שמש פי' **האי חומרא דאוריתא כדתנן טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה וכדמוכחין לקמן מקראי. שהמעשר והבכורים טעונים הבאת מקום פירוש שאין נאכלין אלא בירושלים ותרומה נאכלת בגבולים וכו'** :

וטעונים ודוי פי' שיש בבכורים מקרא בכורים ובמעשר ביערתי הקדש מן הבית וכו' וק"ל שהרי גם התרומה יש לה ודוי דאמרי' וגם נתתיו ללוי זה תרומה גדולה ותרומת מעשר וי"ל דהתם ע"י גלגול דמעשר וכ"פ בירושלמי דמסכת בכורים:

וחייבים בביעור ק"ל דהא תרומה נמי צריכה ביעור כדתנן כיצד מצות ביעור נותן תרומה ותרומת מעשר לבעליהן ומעשר ראשון לבעליו ומעשר שני והבכורים מתבערים בכ"מ. י"ל דלא דמו דאלו ביעור דתרומה היינו להוציא' מרשותו לתתה לבעליה אבל ביעור דמעשר ובכורים הוא לבערם מכל העולם כביעור חמץ והיינו דתנן שמתבערים בכ"מ. דתדע דקתני הכא ור"ש פוטר כלומ' פטר בכורים מן הביעור ואלו התם קתני ב"ש אומ' בכורים ניתנין לכהן כתרומה אלמא פוטר מביעור גמור כמעשר קת':

דף עג:

ואיתקש בכורים למעשר פי' ואע"ג דנקראו תרומה איתקוש למעשר לחומרות אלו שיש במעשר יותר מתרומה דהיינו אנינות וביעור. אבל לר"ש לכל מילי קרנהו רחמנא תרומה חוץ מן הדברים המפורשים בהם דהיינו הכנת מקום ודוי וא"ת למה אין תרומה למדה מבכורים לענין בכורים דהא אשכחן בפ' העור והרוטב דילפא מינייהו לענין משקה היוצא מהם במותם י"ל דהכא בהדיא גלי קרא וגם נתתיו לרבות תרומה שפטרו הכתוב בנתינה לבעלים. וא"ת כיון דאיתקוש בכורים למעשר למה אין מיתה באוכל מעשר בטומאת הגוף ולילף מבכורים י"ל דבהדיא אקיל רחמנא גבי מעשר לענין טומאה מדכתיב אם טבל ועלה אוכל במעשר מש"כ בתרומה ובכורים אלמא אין הקישן לענין טומא' אלא לדברי אחרי' א"נ דגבי תרומ' כתיב טומאתו בו ולא במעשר וכדאמרי' בפ' יש מותרות (דף פ"ו ע"ב) לגבי מעשר ראשון וכן לגבי חומש דלא שייך אלא בדבר שהוא אסור לזרים ונכסי כהן טעמא רבה הוא דקני מתנות כהונה נינהו ואלו מעשר משלחן גבוה זכה ביה ישראל:

והיכן מוזהר על אכילה איני יודע פי' דכיון דמתודה לרבותא שלא ביער ולא הדליק בהם בטומאה משמע דה"ק וכ"ש שהוא טהור שאסור ליהנות בהם והיכן מוזהר בזה איני יודע ת"ל ולא תאכל בשעריך. זהו תשלום הבריתא אלא שהתלמוד נכנס בנתים לברר שלא נסתפ' ר' ישמעאל אלא באזהר' דאוכלן בטומאת עצמו וכדפרש ואזיל והכי אורחיה דתלמודא וכדפרש"י ז"ל:

דף עד.

ור"מ היא דאמר מעשר ראשון אסור לזרים פי' וכשם שהחמיר בו לענין זרות החמיר בו לענין ערלות:

ומאן דפליג עלה דר"ע תנא קמא דיוסף הבבלי פרש"י ז"ל מאן תנא דפליג על ר"ע לענין ערל שהזה דלר"ע קדושו פסול ואיהו תני לעיל הזאתו הזאה ומהדרין דהיינו ת"ק דר' יוסף הבבלי דקתני מחוסר כפורים כשר בפרה ופליג בהא על ר' עקיבא דבמתני' דלעיל דקתני מחוסר כפורים אסור בפרה ואוקימנא כר"ע וכי היכי דפליג עליהבמחוסר כפורים דפרה פליג עליה נמי בערלות דפרה. והקשו עליו חדא דא"כ הוה ליה לתלמודא למיבעי הא כדאיירי בערל שהזה ואמאי נטר עד הכא ועוד לימא ר' אליעזר היא דלא מרבה ערל בטמא כדאית' בריש פרקין ועוד משום דפליג עליה במחוסר כפורים אמאי פליג בערלות דהא לא שייכי בהדדי כלל דהא אשכחן ערל אסור בתרומה ומחוסר כפורי' כשר בתרומה לכ"פ מאן תנא דפליג על ר"ע בהא דמחוסר כפורים דפרה דאוקימנא כר"ע ת"ק דר' יוסי הבבלי דר' עקיבא קאי כר"י הבבלי ות"ק פליג עליה וכדק' בהדיא:

אימא ליקח לו ארון ותכריכי פי' דבמת אסור אבל ברי כיון דנטמא מותר להוציא' בצרכיו ליקח לו חלוק אבל סיכה אסור בין מחיים בין במיתה:

אמר רב הונא ממנו מגופו ורב אשי אמר לא נתתי דומיא דלא אכלתי ולהאי מסקנא דרב הונא דרב אשי קמ' ליה כר' סימאי דבסיכה הוא שחלק הכתוב בין חי למת אבל בארון ותכריכי' שוים הם ואסור לכלן וכן הוא בירושלמי דמסכת בכורים לא נתתי ממנו למת מה אנן קיימין אם לוקח לו ארון ותכריכי' דבר זה אפי' לחי אסור וק"ל דבספרי דריש ולא נתתי ממנו למת ליקח לו ארון ותכריכי' דברי ר' אליעזר וי"ל דפלוגתא דתנאי היא ורבנן פליגי על ר' אליעזר ורב הונא ורב אשי מכרעי בנתיים ואף ע"ג דבמשנת בכורים תני הכי ולא מסיים בה דברי רבי אליעזר דקים ליה דאליבא דרבי אליעזר איתניא:

ומיהו הא לא מחוור מדלא אדכרו בשמעתי' והנכון דהתם עיקר איסורא קתני למי אסור ליקח לו ממנו ארון ותכריכי' למת ולא למדין מיניה דבהכי משתעי קרא דלמת אסור ולחי מותר אלא לשניהם ועיקר קרא בסיכה היא דלמת אסור ולחי מותר וכ"פ הרמב"ם ז"ל:

תרומה נמי אינה בחללה פי' כל שנבעל' לפסול לה שנתחלל' מתרומ' וכהונה קריא השתא חללה ולא דייקי בלישנא ועל כלהו משנינן דלאו זרעא דאהרן חשיבי כיון שנתחללו דאס"ד דבחלל' שנולדה מפסולי כהונה דיקא בחללה דאורית' פרכי' ומשנינן תקשי לן אכתי דהא אינה נבעלה לפסול לה שהוא זר אצלה מעיקרא שנפסלה מן התרומה אלא ודאי כדאמרן:

שכן מחפ"ז פי' מיתה חומש פדיון זרות שאינם במעשר ולא נקט שעולה בא' ומאתים וטעונה רחיצת ידים ורגלים מה שאין כן במעשר משום דחומרי דרבנן לא נקיט וכדפרי' לעיל וא"ת אמאי לא נקט שנוהגת בשאר שני שבוע משא"כ במעשר וי"ל דהכא גבי חומרי לא נקיט אלא חומרי שבגופא לאחר שהיא תרומ' כנ"ל. אדרבה מעשר עדיף שכן בכלל שאסור לבער מהם בטומאה וכדפרש"י ז"ל:

וגיורת ושפחה בני מיכל בתרומה נינהו פי' קושיין מגיורת לרבנן שהיא פסולה אף לב"ה דאי לא הוה אכלה מחמת בעלה כהן וקושיין משפחה משוחררת דאי לא הוה אכלה בטבילת גרים:

דף עה.

כתב רחמנא עד מלאת וכו' וא"ת ולכתוב רחמנא עד מלאת דאפילו בבני כפרה דהעריב שמשו אוכל בתרומה ותו לא בעי אידך י"ל דילמא הא דביולדת אקיל רחמנא מפני שהותרה מכללה וא"ת לכתוב רחמנא עד מלאת ועד אשר יטהר לחוד י"ל דאכתי לא ידענא האי אשר יטהר במאי כתיב וא"ת וליכתוב עד מלאת ובא השמש וטהר ותו לא בעי עד אשר יטהר וי"ל דההוא לגופיה אצטריך לחייב לאו על האוכל תרומה בטומאה:

חד בזב וחד ביולדת וצריכה פי' וכיון דהשוה אותם הכתוב לענין קדושין תו לא אצטריך למכתב בתרומה חד בזב וחד ביולדת:

יולדת שהותרה מכללה פי' היינו לרב דאמ' בפ"ד דנדה (דף ל"ה ע"א) מעיין אחד הוא התורה טמאתו והתור' טהרתו דאלו ללוי כיון דאמר שתי מעיינות הם לא הותרה בזה כלום מן הרבה שנאסר כי זה המעיין טהור הוא לגמרי וה"ל כדם הנחירים ולוי מוקי' קרא כתנא דר' ישמעאל בכפל שתי ראייו' ובמצורע מוסגר לענין תרומה דאלו בנגיע' מעשר חמור מלטמ' אותו לפי שיש לאו לאוכלו בטומאת עצמו מש"כ בתרומה:

ואיפוך אנא פי' ואע"ג דאכילתם בטומאת הגוף מותר' אפשר דנגיעתו בטומאה אסורה דמשכחת לה שפיר דאכיל ולא נגע או ע"י מפה או שתחב לו חבירו בבית הבליעה וזה ברור:

הא דתנן איזהו פצוע דכא ולא פריך תנא איזהו דך טעמ' דמילתא משום דלא מפריש אלא הנהו דאית בהו חדא פצוע כל שנפצעו אפילו אחד מהם וכרו' שפכה שאם נשתייר אפילו כחוט השערה כשר:

ת"ר איזהו פצוע דכא כל שנפצעו בצים שלו פרש"י ז"ל נפצעו שנעשה בהן מכת חרב או כלי ואפילו נקבו פי' נקב שאין בו חסרון כיס דהיינו סתם נקב ולבתר הכי קתני חסרו

ואומ' בתוס' דדוק' נקב מפולש דהיינו סתם נקב כדאמרי' במ' סוכה (דף ל"ו ע"א) וכן בחולין (דף מ"ז ע"ב) וכן כתב בס' המצות:

א"ר ישמעל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה שמעתי מפי חכמי' בכר' ביבנה כל שאין לו אלא ביצה א' אינו אלא סריס חמה וכשר סריס חמה ס"ד אלא כסריס חמה וכשר פי' ר"י ור"ת ז"ל דר' יוחנן בן ברוקא מילתא פסיק' קתני כל שאין לו אלא ביצה א' ואפי' ניטלה בידי אדם ומעשים בכל יום שכורתי' הרופאים ביצה א' והוא חוזר ומוליד ובירושלמי אמר מי יתן לי בעל ביצה א' ואטהרנו ובלבד בשל ימין ופריך דחסרון ביצה של שמאל הוא דלא פסיל אבל אם נחסר ביצה ימנית פוסל ואעפ"י שלא פירשו ובגמ' שלנו סומכי' בזה על הירושלמי להחמיר וא"ת הא קתני רישא דברייתא וכן במשנתי' שנפצעו בצים ואפי' א' מהם פסולי' י"ל דר' יוחנן בן ברוקא פליג וק"ל כוותיה כיון שהיה מפי חכמי' בכרם ביבנ' א"נ דלא פליגי וטפי עדיף בנכרתה כל הביצה מהיכא שנפצע או שנדכה או שנקבה וכדאשכחן דניטל הטחול כשר ואם ניקב בסומכיה טריפה וזו שיטת הראב"ד ז"ל אבל בה"ג ור"ה ז"ל כתבו דבידי אדם פסול ק"ו מניקבה והא דר' יוחנן בן ברוקא בידי שמים והא דפרכי' סריס חמה ס"ד היינו משום דסתם סריס חמה כל שהוא לקוי ממעי אמו ועוד דסריס חמה הוא שאין בו חסרון אבר ופרישנ' דה"ק הרי הוא כסריס חמה שאין בו חסרון ולקות בבציו שהוא כשר כיון שהוא בידי שמים מיהת והא דקתני כל שאין לו אלא ביצה א' ר"ל שאין לו כן מתחלת ברייתו והיינו דמדמי ליה לסריס חמה שהוא ג"כ בידי שמים ומה שהביא מן הירושלמי ההו' כשאין בו בידי שמים הוא. אדרבה אשכחן בירושלמי פצוע אית תנויי תני בידי אדם פסול בידי שמים כשר ואית תנוי תני בין בידי אדם בין בידי שמים פסול הוון בעון מימ' מן דמר בידי אדם פסול בידי שמים כשר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ומן דמר בין בידי אדם בין בידי שמים פסול רבנן וכו'. אלמא אף ר' ישמעאל לא הכשיר אלא בידי שמים ומה שאמרו חכמים הללו כי הרבה יש שנכרת ביצה שלהם כן אנו אומרים כמו שאמר בגמ' צא וחזר על בניהם מי הם ואלו היה הפרש שאמרו בין ניקבה או נכרת' לגמרי לא סגיא דלא הוו מפרשי לה בגמרא ולא עוד אלא דלקמן אמר רבא פצוע דכא בכלן כרות בכלן וקתני בין שנכרתו בצים ואלו לפירש רבינו תם ורבינו יצחק זכרונו לברכה היה לנו לפרש דדוקא שנכרתו שניהם. והא דדומיא שנפצעו בצים קתני דמיירי אפי בביצה אחת אפי' לר"ה והרמב"ם ז"ל שהוא הבקי שברופאים כן כתב דכל שבידי אדם פסול אבל בידי שמים הכשיר אפי' כשאין לו אפילו ביצה אחת ולדבריו זכרונו לברכה הא דקתני כדר' יוחנן בן ברוק' כל

שאין לו אלא ביצה אחת משום דהא שכיח חסר לגמרי לא שכיח וכן כתבו רבותי בשם ר"ה הרמב"ן ז"ל:

ולא קרינ' הפצוע פירוש דהפצוע משמע שהוא פצוע מעיקרו מדלא מנו ביה דורות ש"מ באותו מקום הוא פי' דלהכי לא מנו ביה דורו' מפני שאין לו בנים שאינו מוליד:

ניקב למטה מעטרה שכנגדו למעל' מעטרה פרש"י ז"ל ניקב למט' מעטר' והנקב הולך באלכסון תחת העטרה ויוצא למעלה מן העטרה לצד הגוף סבר ר' חייא בר אבא לאכשורי הואיל ואין שני ראשי הנקב למעלה מן העטרה כלל מעכב והרי פצוע דכא כיון שיש בו נקב מפולש כלל ואחרי' פי' שאין הנקב הולך באלכס' אלא שהנקב בסו' הגיד למטה סמוך לבשר העטר' ממש מתחת ואין הנקב עובר מצד לצד ואלו היו רואי' אותו כאלו הוא עובר הנקב מלמעלה מן העטרה כלפי הגוף כי הוא בתחלת העטרה ממש וסבר ר' חייא בר אבא לאכשורי כיון שאינו מפולש לגמרי וא"ל רב אשי עטרה כל שהיא מעכבת ואפי' כבענין זה פסיל ולישנא דשכנגדו וכו' אתי שפיר לה"פ:

הלכתא בין כקולמוס בין כמרזב כשר ופסקו הגאונים ז"ל הלכת' כרבינא והא דאמרי' בסמוך דשפייה מר בריה דרב אשי כקולמוס ואכשרי' פליג אדרבינא ולית הלכתא כוותיה ואפשר דלא פליג אלא דעביד הכי לרוח' דמילתא דכקולמוס טפי עדיף:

גרסינן ורבינא לשבושי נפשיה הוא דעבד פי' לשבש במרימר לדעת אם הוא מחודד ובנסחי דוקני גרסי' לשמוטי נפשי' הוא דעבד פי' כי מפני שאמר רבינא דבר חדוש הוא להכשיר שתיהם ירא פן יקיפנו מרימר בהויות ואמ' לו כן כדי שיחשב בו וישמוט ממנו:

דף עו.

משום דאתו ממולאי פרש"י ז"ל לשון כרותים ואומללי' שהם ממשפחת בני עלי שנכרתים בחצי ימיהם ור"י ז"ל פי' ממולאי שם מקום כדאמרי' במדרש ר"מ הלך לממולא חזנהו להנהו דהוו שחורי ראש אמר להם מדבית עלי אתון ועסקו בתורה:

ניקב בעטרה עצמה ונסתם כל שאלו ניקרי ונקרע פסול פי' שנקרע למעלה מן העטרה פסול וזהו פיסול החוז' להתרו ולהכשירו פי' ה"ר אלעזר ממיץ ז"ל דאינו פסול לבא בקהל שאין זה פצוע דכא שהרי אמרו בספרי הפצוע דכא אינו חוזר לברייתו ולקמן בפ' אמרי' כי סריס אדם אין לו רפואה אלא לומר שהוא פסול מלהוליד ובניו ממזרים וכן כתב בעל ס' המצות אבל הגאונים והרמב"ם ז"ל פוסלים אותו לקהל:

זהו למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום ולא מצי למימר למעוטי ריאה שניקבה ודופן סותמה במקום רביתה שהיא טריפא דדומיא דהא דגיד בעי' שהסתימה

היא מגופו של גיד והיינו דלא פליגא הא אמאי דק"ל דריאה שניקבה ודופן סותמה במקום רביתא שהיא כשרה וכדאיתא בדוכתא בפ' אלו טריפות:
ואמר רב הונא נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה פרש"י ז"ל משום זונה ולא מחוור דהא רב הונא לית ליה דר' אליעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה כדאיתא בפ' הבא על יבמתו וכ"ש בזו דגריע מינה טובא כדאמרי' בסמוך לפי' הנכון כדפרש"י ז"ל במ' שבת גבי אבוה דשמואל דלא שבק להו לברתי' דגניין בהדי הדדי קאתי לומר דטעמ' משו' דר"ה דפסל לכ"ג משו' השרת בתולי' והויא כבוגר' שכלו קצת בתולי' ואע"ג דכ"ג בימי ר"ה לא הוה אמר לה לענין הלכת' כדאמר ר' בפ' הבא על יבמתו (דף נ"ט ע"ב) ואבוה דשמואל הוה בעי לנטורינהו לקדוש' גמורה:
והא דאמרי' הכא ואפילו אליבא דר' אליעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה כו' הכי פי' אפי' לר' אליעזר דמחמיר בפסולי כהונה לומ' דפנוי הבא על הפנייה עשאה זונה התם הוא משום דאיכא מעשה איש אבל הכא פריצות בעלמא הוא ואפי' לכ"ג לא פסילא ולרבותא נקט לה רבא אע"ג דלית הלכתא כוותיה ואע"ג דלא שייכא כדרב הונא להאי:
הדר אמר רבא לאו מילתא הוא דאמרי' בעכומו"תן לית ליה חתנות פי' דודאי חתנות דאסר רחמנא בגרותן הוא וישראל כשר אסור הוא בנתינה וגיור' מן התורה וכיון דשרי בה פצוע דכא על כרחך טעמ' דמילתא משום דלא קאי בקדושתיה וש"מ דפצוע דכא כהן מותר בגיור' למ"ד דקהל גרים לא איקרו קהל ולא פסלי ליה עליה משום זונה כדמעיקרא דהא לא קאי בקדושתיה לאחר שנפל וכן הלכתא הלכך פצוע דכא אפי' כהן מותר בגיור' ונתינה אעפ"י שהן איסור מן התור' לכהן ברור ולישראל ברור כשנפצעו אשתרו להו בנייהו לפי שיצאו מקדושתם וכיון שכן ה"ה שהם מותרי' בממזרת כיון דממזרים לא איקרי קהל והני יצאו מקדושתם דמה לי נתינה מה לי ממזרת הא והא איסור תורה הוא כישראל ברור וכן אמר בירושלמי בפי' דלמאן דשרי פצוע דכא בנתינה מותר נמי בממזרת ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב שהוא מותר בגיור' ונתינ' ואסור בממזר' כי הוא סובר דגיורת לכהן ונתינה לישראל אסור' מדבריהם וממזרת אסור תורה ולא הותרו לו אלא איסור מדבריהם וליתא כדמוכח סוגיין במסקנא ובכל דוכתיה נמי אסור תורה וכדבעיא למימ' קמן וגיורת נמי איסור תורה היא לכהן כדכתב בפרק הבא על יבמתו:

דף עו:

ותיפוק ליה משום מצרית ראשונה פרש"י ז"ל ותיפוק ליה דאפילו גיורת מצרית ראשונה היא ואפי' הכי קרינן ליה חתנות ולא נהיר' דמאי קושי' דאנן לא אמרי' אלא דבגיורת

שאין קדושי' תופסי' לא קרי חתנות אבל כל שהוא בגיור' דקדושין תופסין אעפ"י שהוא באיסור לאו חתנות שייך ביה כדשייך בממזרת ודכוותה בחייבי לאוין שאין בהן כרת אלא ה"פ ולמה גיירן שלמה כיון דסוף סוף לאחר גיורתן עדיין היא אסור' משום מצרית ראשונה אלא ודאי לא גיירה וא"ה קרי ליה חתנות וקשי' לרבא:

וכ"ת הנך אזדו לעלמ' והני אחרים נינהו פרש"י ז"ל כי כל המצריים טבעו בים וכי אזהר רחמנא על מצרי ראשון ושני משום ערב רב הוא דאזהר ואינו נכון שהרי לא טבעו בים אלא אותם שיצאו למלחמ' עם פרעה אחר ישראל. ויש שפי' דמ"מ רובם טבעו ולא נשארו אלא מיעוט ומן האומות אחרות הוא שנתישבו שם וליתא דכל קבוע כמחצ' על מחצה דמי. והנכון דלרבותא נקט לה דלא מצית למימא כי בימי שלמה המלך כבר מתו או הלכו להם כל המצרים שנשארו במצרים בימי משה והני אחריני נינהו דהא א"ר יהודה מנימין הי' אומר וכו' אני מצרי ראשון וכו' פי' אלמא עדיין המצרים קיימים:

והקשו בתוס' מאי קושי' דהא בתוס' דמ' קדושין מסיים בה א"ל ר"מ מנימין טעית בהלכה משעלה סנחריב בלבל כל העולם ואת כל האומות לא יש עמוני ומואבי במקומם אלא עמוני נושא המצרי ומצרי נושא עמוני וכו' מכל אלו נושא מכל משפחות האדמ' והא בפ' תפל' השחר (דף כ"ח) גבי גר עמוני שהתירו ר' יהושוע לבא בקהל מפני שכבר עלה סנחריב ובלבל כל העולם כולו וכל דפריש מרובא פריש ותירצו דהשת' על שלמה להנשא בת פרעה קיימי שהם היו קודם בלבול סנחריב וכ"מ בכאן. ומיהו ק"ל על ההיא תוספת' דמ' קדושי' מאי דתני' בתוספת' דמ' ידים גבי עמוני שבפ' תפלת השחר א"ל ר"ג לר' יהושוע גר מצרי כיוצא בזה מהו א"ל מצרי נתן קצבה שנ' מקץ ארבעים שנה אקבץ מצרים מן הגוים אשר נפוצו שם ולפי אותה תוספת' דמסכתא קדושי' מצרי נמי לא אימעי'. ונר' דלתוספתא דמס' קדושי' הא דקתני מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים לא מצריהם גמורי' כי סנחריב בלבלם כלם והעביר המשפחות מערים לערי' אלא על אותן אומות שהיו במצרים שישב שם סנחריב שהגלה אותם נבוכדנצר אח"כ אומר הנביא שיקבץ אותם אחר מ' שנה ואידך תוספת' דמ' ידים סוברי' כי על מצרים ממש קאמר כעין שיבת בני ישראל דכתיב בהו ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל ויש שפסקו הלכה כתוספת' דמ' ידים וכן כתב בה"ג ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל כתב כי המצריים מותרים משעל' סנחריב ובלבלם שסמך על התוספת' דמ' קדושי' וק"ל דהכא אמרי' דבעכו"מותן לית להו חתנות ואלו במ' עבודת כוכבים ומזלות אמרי' בנותיהן דאורית' הוא דכתיב לא תתחתן בם הוא לאוסרם אפי' בגירותם דאית להו חתנות וכ"ש שיש בכלל זה איסור לאו

דלא תקח בעכו"מתן וקושיין התם אליבא דר"ש דאמר כי יסור לרבו' כל המסירי' דאלו לרבנן לא מיירי אלא בשבעה עממים ואנן אמרי' לה התם על כל אומות העולם:
ממזר כתיב פרש"י ז"ל שיש בו מום וזרות כלומר שנבעלה אמו ממי שהיה זר ונכרי אצלה:
איש דרכו לקדם ואשה אין דרכ' לקדם **הכי קתני** בתוס' דמשמע הכא מן המקרא הוה כי המואבי' לא קדמו לישראל בלחם ובמים. ואלו במשנה תורה כתיב אוכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבי' היושבים בער ותימא כי המקרא לצדדים כתיב לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וכו' דהא ודאי לא שכרו עמונים את בלעם אלא ע"כ לצדדי' כתיב קרא והא דאמרי' הכא גבי רות המואבית ואש' אין דרכה לקדם חדא מינייהו נקט דאפי' לחם ומים אין דרכה של אשה לקדם וכ"ש שאין דרכה של אשה לשכור וכן אמרו בירושלמי' בפי' ואין דרכה של אשה לשכור וכן עיקר וכן כתב הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה:

דף עז.

והא"ר אבא א' רב ת"ח אפי' שמור' הורא' ובא אם קודם מעש' אמר שומעין לו ואחר מעשה אין שומעי' לו ואומ' בתוס' דדוקא מילתא דשייכ' בדידיה כי הכא כי הוא נשא בת ישי כדכתיב אשר בא אל אביגל בת נחש שהיא בת ישי כדאית' בבא בתרא ודוק:
שאני הכא שהרי שמואל ובית דינו קיים פרש"י זכרונו לברכ' ומילתא דעבידי' לאיגלויי הוא ולא משקר בה ולא נהירא דודאי טעמא דאין שומעי' לתלמיד חכם אינו משום דחיישי' אשקרא כי ח"ו אלא דחישי' שמא מתוך שנושא ונותן בהלכה כדי לקיים דבריו אמ' בדמי כסבור שקבל מרבו וכי איתיה לרבו קיים ודאי שדייק שפיר ולא אמר אפי' בדמי וכל הני מילי אי אמר מגמ' אבל כשאומר מסברא והביא ראיה לדבריו שומעי' לו וזה פשוט:
אמר עולא א"ר יוחנן בת גר עמוני כשרה לכהונה פי' ואפילו לכ"ג אם היא בתולה כיון שהורתה ולידתה בקדושה:
אמר ליה רבא בר רב יהודה וכו' פי' דקס"ד דקאמר ר' יוחנן בבת גר עמוני שנשא גיור' ולהכי פרכי' דאי כר' יהודה אמר לה הא ליתא דהא אמר בת גר זכר כבת חלל זכר שהיא פסול' אפי' לכהן הדיוט וכדאי' במ' קדושין (דף ע"ו) ואי כר' יוסי פשיטא הא א"ר יוסי אף גר עמוני גיורת בתו כשרה לכהונ' ואפי' לכ"ג ומאי אשמועי' ר' יוחנן:

וכ"ת הני מילי בהנך דראויין לבא בקהל פי' וכ"ת דאי לאו דר' יוחנן ה"א דההיא בר' יוסי בהנך גרים שהן ראויין לבא אבל בהנך שאין ראויין לא קאמר ר' יוסי:

מ"ל כלומר מהיכא הוה אתיא לן למימר דפסיל ר' יוסי בהנהו שאין ראויין לבא בקהל. דיליף מכ"ג באלמנה פי' ומשום שיש פגם דאסור לו הבת פסולה לכהונה ה"נ שיש בהם פגם דאיסור קהל בתם פסולה לכהונה:

מה לכ"ג וכו' עד מה הצד השוה שבהם שכן יש בהן צד עבירה פי' הילכך בלאו דר' יוחנן פשיט' לן מדר' יוסי שהיא כשירה לכהונה ומה אשמועי' ר' יוחנן דילמא ודאי בעמוני שנש' את ישראל אשמועי' ר' יוחנן דאע"ג דביאתה בעבירה מכשרי לר' יוסי א"ל אין ולקמן מפרשי' בגמ' טעמא וגלי בה קרא מדבעי' כי אם בתולה מעמיו:

דף עז:

אני שונה כי אם בתולה מעמיו להביא בתולה הבא מב' עממי' פרש"י ז"ל מדלא כתי' בתולת עמיו וכתב מעמיו היינו ממקצת עמיו ואעפ"י שאמה מישראל שביאתה בעבירה ואליבא דר' זכאי דלא שרי אלא בתולה מכנה (פרש"י ממכונה) שביאת' בכשרות להא לא צריכא קרא כדאי' לעיל אלא דנקט ליה לאסמכתא לדידיה לא הוצרך הכתוב לרבות התר לגיור מכנה אדרבא פריש ליה דאתא למעוטי גיורת הבא מב' עממים דקרא דמעמיו משמע שיהו אביה ואמה מעם א' ומשני עממים וכו' פי' תלמודא מסיים לה למיפשט מינה דר' יוחנן אמר כשרה בבת גר עמוני שנשא בת ישראל דמהאי דאהדר ר' יוחנן לר' זכאי שמעי' לה שפיר:

א"ד הכי אמר ליה ר' יוחנן לר' זכאי אני שונה כי אם בתולה מעמיו להבי' בתולה הבאה מב' עממי' פי' שאביה מעם א' מדכתיב מעמיו ממקצת עמיו. ומעם שיש לו שני עממי' פי' כלומר שהיא בת עמוני שיש בהם שני עממים חלוקים דזכרים אסורים ונקבות מותרות ודייק לה מדכתיב עמיו ולא כתיב עמו ולפי האי לישנא בתרא לא אכשר ר' יוחנן בהדיא אלא בת גר עמוני שנש' בת ישראל ולהכי שיילי' בגמרא דלהאי לישנא מהיכא תיתי לן מאי דאמר רב דימי בשם רבי יוחנן דבת מצרי שנשא בת ישראל כשרה לכהונה:

השתא אמה כשרה היא מיבעי' פי' השתא אמה שלא נולדה בקדושה כשרה היא שהורתה ולידתה בקדושה מיבעיא:

ורבנן מחלל דחייבי עשה פי' וכך היא תשובתם עריות יוכיחו מה לעריות שכן כרת חלל מחייבי עשה יוכיח מה לחלל שכן יצירתו בעבירה עריות יוכיחו וחזר הדין אבל ר"ש לית ליה דר' אליעזר בן יעקב וקסבר דאין חלל מחייבי עשה ולה"ק לחכמים לא

כי כלומר לדידיה לית ליה דר' אליעזר ואין תשובתם תשובה ומיהו הלכה אני אומר וא"ת ואכתי ליתבו' מחלל דחייבי לאוין דמודו ביה כולי עלמא בקראי בהדיא ולא יחלל זרעו דבהא נמי ליכא למיפרך מה להצד השוה שבהם שכן יש בו כרת וי"ל דמ"מ איכא למיפרך שכן איכא בהם איסור לאו שהוא חמור ויש בו מלקות מש"כ במצרי ואדומי וכדפרש"י ז"ל:

בנים ולא בנות פי' דבנות מותרות לאלתר וא"ת אדרבה משמע ולא בנות לאיסור אפי' בדור שלישי י"ל דהאי בנים בדור ראשון ושני משתעי וה"ק מן הבנים אשר יולדו לגרים אלו דור שלישי בלבד יבא להם בקהל אבל בנים ראשוני' ושניים אסורים ובנים ולא בנו':

כיון דאמר מר קהל גרים איקרי קהל מצרי שני במאי יטהר פירוש דכיון דמצרית ראשונה הוה אמרי' שהיא כשרה לבא בישראל הויא לה קהל גמור ומצרי אסור בה כמו שאסור בבת ישראל או בגרים דשאר עממיא והיכי משכחת להו דורות. וא"ת ותיקשי לן לדר' אליבא דר' יהודה גר עמוני היכי הוו להו ג' דורות דכיון דעמונית כשרה הויא להו ג' דורות דכיון דעמונית כשרה הויא להקהל לר' יהודה ואסור הוא בה כשם שאסור בבת ישראל וגיורת דעלמא דהא לדברי כל באי עולם עמונית כשרה וי"ל דהשתא דאסיקנא דמצרית פסולה אף עמוני נושא מצרית ראשונה או שנייה ובלאו ה"נ נושא נתינה או ממזרת כדאיתא בפ' עשרה יוחסי' (דף ס"ט) וא"ת במצרי' נמי נימא שנושא נתינה או ממזרת י"ל דא"כ לא הוי דור ג' כשר אחר הפגום שבהם הולכים אבל בעמוני ומואבי לא בעי' בהו דור כשר ולא כתיב בהו:

דף עח.

בנה ג' הוי כשר וא"ת הא קתני בברית' להם הלך אחר פסולה י"ל דרבה בר חנה סבר דההיא במצרי שנשא בת ישראל שביאתם בעבירה אבל בשנשא מצרית שאין ביאתה בעבירה הולכים אחר הזכר וכדתני' בפ' האומר כל שיש קדושי' ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר ומ"ה אותבי' ליה מר' טרפון דממזר בשפחה אין עבירה והולכי' אחר הנקבה ואלו היה נמי עבד שבא על הממזרת היה ולד ממזר באמו:

הא אמר ליה רבי יוחנן לתנא תני ראשונה וכו' וא"ת מאי כדי שיהיה בן בני ראוי לבא בקהל וי"ל דלמאי דמתרץ ר' יוחנן הא הכי קתני אשיאה לבני אפי' מצרית ראשונה ויהא בן בני ראוי לבא בקהל ולישנ' קלילא נקט ר' יוחנן ודכותא בפ"ק דגטין תני עדיו וכדכתיבנ' התם:

בנה שני הוא בתר אימיה שדינן ליה וקס"ד דטעמא משום דעובר ירך אמו ואין חוששין לזרע האב והיינו דפרכינן מההיא דהפרי' חטאת מעוברת וכו ומהכא שמעי' נמי שלא אמרו להם הלך אחר פסולם אלא כשנשא בת ישראל שביאתה בעבי' דאי לאו מאי מותבי' ליה מחטאת שאני הכא דכתיב להם הלך אחר פסולם והא דפרקי' נמי שאני התם דכתיב יולדו נימא שאני התם דכתיב להם אלא ודאי כדאמרן:

וא"ר יוחנן הפריש חטאת מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בוולדה מתכפר פי' דכי אמרי' ולד חטאת למיתה אזלא כשהקדיש' ריקנית ונתעברה אבל כשהקדישה מעוברת חשבי' ליה דמפריש ב' בהמות לחטאתו כי א' מהן לחטאתו והב' לאחריות ומתכפר בא' מהן והב' תרעה עד שתסתאב ותצא לחולין:

אא"ב בתר אבוה שדינן לה ה"ל כמפרי' ב' חטאו' פי דחשבינן העובר כאלו פריש מן האם ועומד בפני עצמו:

בתר אימיה שדיא ליה ה"ל ולד חטאת פי' שאינו חשוב חלוק לעצמו ולהקריבו א"א שאין מקריבין ב' בהמות לחטאת א' אלא דיינינן ליה כולד חטאת דאזיל למיתה:

טעמא דכתב רחמנא אשר יולדו הא בעלמא שדינן ליה בתר אבוה פי' ולא אמרי' עובר ירך אמו הוא. אלא הא דאמר רבא וכו' וא"ת מאי קושי' דהא פלוגתא דתנאי היא אי אמרינן עובר ירך אמו הוא אם לא וכדאיתא בפ' אלו טרפות ובדוכתי אחריני י"ל דפרכי' מהא משום דקים לן דהלכתא כר' יוחנן וא"ת ולמה לן למפרך לרבא מהאי דיוקא ניפרוך ליה מההי' דתנן דמוכח' בהדיא דעובר לאו ירך אמו הוא וי"ל דלא קים לן בהדיא דתהוי הלכתא ומדידיה אדידיה הוא דפרכי' לעיל מיניה ומיהו בתר דקי"ל דהלכתא כר' יוחנן בהא דהכא שמעי' דהלכתא כוותיה בההיא דחטאת ולא אותבינהו לר' יוחנן במ' תמור' אלא למימרא דלא הויא ד"ה אבל עיקר מימרא דלא איתותיב דלא תהוי הלכתא. עי"ל דאי מותבי' מההיא דחטאת דר' יוחנן דילמא ה"א דההיא בר בר חנה היא דאמר בתר אבוהי ורבא דאמר כרב דימי דאמ' בתר אימיה שדינן ליה והוה מצטרכינן למימר דאפי' לרב דימי שאני הכא דכתיב אשר וכיון דהוה מצריכינן להאי דיוקא ניחא לן למפרך מיניה והא דאמר דהלכתא כר' יוחנן דלא אמרי' עובר ירך אמו לא תיקשי לן הא דאמרינן ולד הנוגחת ונרבעת אסור וההיא דאמרינן פרה שהזקינה גוב' מבשרה. והא דאמרי' בערכי' האשה שיוצאה ליהרג אין ממתין לה עד שתלד כבר תירץ אותם ר"ת ז"ל יפה כדאיתא בתוספו' וכתבנוהו באלו טרפות בס"ד:

התם משום דר' יצחק פי' דלאו משום דעובר ירך אמו אלא משום דטבילת אמו עולה לו ולא הויא חציצה דא"ר יצחק רובו שאין מקפיד עליו בהויתו אינו חוצץ והכא ודאי אין

הולד מקפי' על מעי אמו אדרב' ניחא ליה בגויה כל זמן שלא הגיע זמנו לצאת לאויר העולם ואע"ג דרבנן גזרו ברובו שאינו מקפיד אטו רובו המקפיד הכא דמילתא דלא שכיח' אוקמו' אדינא דאוריתא ואגב אורחי' שמעי' מהכא דההיא דר' יצחק איתא אפילו ברוב כל הגוף ולא ברוב כל שערו בלבד כדפרש"י ז"ל בפ"ק דערובין ודיינו דלא אמרי' הכא שערו אלא דנקטי' המ' רובו אבל כולו חוצץ וכפר"י שם:

דף עח:

שאני עובר דהיינו רבותי' פי' ואהני לה הא מיהת דאפילו בכולו לא הוי חציצה ואע"ג דלא אמרי' עובר ירך אמו הוא וכבר כתבנו בפרק החולץ שאין ללמוד מכאן על טבילה הקודמת למילה שהיא כשרה:

מן הנולדים בארצכם לא מן הגרי' פי' דאשר בארצכם אתושבי' דשאר אומות קאי וא"נ משמעות הכתוב כן אשר הולידו בארצכ' תקנו ולא שתולידו אתם מהם שהם גרי' בארצכם ורש"י פי' בענין אחר שאינו מחוור כ"כ:

יליף עשירי עשירי מעמוני ומואבי פי' דבעשירי גמרי' שהממזר אסור לעולם בעמוני שכתוב בהם עד עולם וכיון דכן דון מיניה ומיניה דמה התם נקבות מותרות אף ממזר גם כן מעשירי ואילך נקבות מותרות. ופרכינן דאם כן נימא שתהא ממזרת מותרת מיד בעמוני ומואבי' ומהדרינן דכי גמרינן גזירה שוה מעמוני ומאבי לאסור הזכרים היינו מעשירי ואילך וכיון שכן מעשירי ואילך הוא דגמרינן נמי שריותא דנקבות ומתניתין דקתני דממזרים אסורים לעולם בין זכרים בין נקבות פרישנא דסבור דון מינה ואוקי באתרא כלומ' דון מינה איסורא מעשירי ואילך ואוקי באתרא דמעשירי ולמעלה כמעשירי ולמטה דאסורים בין זכרים בין נקבות ופלוגת' דתנאי בפ' העור והרוטב ודוכתי אחריני אי אמרי' דין מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתר' וסתם מתני' הכא כמ"ד דון מינה ואוקי באתרא וכיון דכן הכי הלכתא בכל דוכתא:

דידיע ולא ידיע עד תלתא דרי חיי פירוש עד ג' דרי ולא עד בכלל והיינו דקאמר מי יתן לי דור ג' ואטהרנו דמסתמ' בעו מיניה בההוא דידיע ולא ידיע דהוי מילתא בינונית ושכיח טפי:

נתינים דוד גזר עליהם פרש"י ז"ל שגזר עליהם חתנו כדכתי' והגבעונים לא מבני ישראל המה כלומר אינם ראויים לבא בקהל והכי מוכח קצת מדאמרי' לקמן כל שאין בו ג' סימני' הללו אינם ראויים לדבק בהם אלמא בדיבוק וחתנו' אסרם דוד ולפי דברים אלו נראה דנתיני' אינם אסורי' בחתנות מן התורה גם בפ' אלו נערות פי' רבי' ז"ל הבא על

הנתיני' אסור' כדאמרי' בפ' הערל דוד גזר עליהם והק' ר"ת דהא כתיב לא תתחתן בם ואסיקנא לעיל דבגיורת אית להו חתנות וכ"ת דקרא מזהר להו דרא דמשה שהם אסורים כדאמרם משה גזר עליהם ופרש"י ז"ל כיון דקרנהו חוטבי עצים לאו בכלל גרים הם אלא עבדים ועבדים פסולים נינהו התם גזירה הוה כדאמרי' גזר עליהם האי משום קרא דלא תתחתן בם ה"ל למימר משה אסרם וה"ל למנקט קרא דלא תתחתן בם ואמאי נקט דמחוטבי עצים ועוד הא דתנן בפ' אלו הן הלוקין הבא על הממזרת ועל הנתינה אלמה בני מלקות דאוריתא דליכא למימר דנקיט ליה אגב ממזרת כדנקיט התם חלוצה דרבנן אטו גרושה דמאי שייכא נתינה בממזרת דלא נקט אגב דידה ועוד ה"ל למיתני ממזרת ונתינה אינו חייב אלא א' ועוד דבפרק משוח מלחמה תנן רבי יוסי אומ' אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה ממזרת ונתינה לישראל זהו הירא ורך הלבב ואמרי' עלה בגמ' לרבי יוסי עברה דרבנן לא הדר. לכפר"ת דנתיני' אסורים בחתנות מן התורה אלא שהיו כגרים משוחררי' מצרי ואדומי אלא שבאו משה ויהושע ודוד וגזרו עליהם שעבוד:

ומיהו אינה כשפחה שאין לו קנס דאלו שפחה קנויה קנין גמור לאדון וזו אין גופו קנוי לאדון והא דאמרי' אין ראוי לידבק בהם אינו דיבוק של חיתון אלא קירוב ואסורים להיות לעם א' כדאמרי' בהגדת דנזיקי' מהו לידבק לו להתגייר ולהתקרב בהם וכשבקש בימי ר' להתיר שעבודן דאלו אסור חתנות דאוריתא הוא וזה יותר נכון:

ומיהו עדיין קשה לשיטה זו דמשמע דמדאורית' נתיני אסורי דורותיהם עד עולם משום לא תתחתן בם והא לא משמע מדלא כתיב בהו דורו' ולא כתב בהו עד עולם וכדאמרי' לעיל ודילמא האי דלא מנה ביה דורות דאיהו הוא דאסור בריה ובר בריה שרי ועוד מאי קאמר חלק מזבח מי יתיר דהא לה"פ אעפ"י שנתיר חלקנו אין אנו באין אלא להפקיע שעבודם בלבד כי הם באיסור חתנותם היו עומדין מדאורי' משום לא תתחתן בהם וא"כ יתירו חלקם עכשיו וכשיבנה בית המקדש יעבדו למזבח:

לכן נרא' התירוץ כמו שפי' ר"ת ז"ל דנתיני' ראשוני' אסורים מן התורה אבל דורותיה' כשרים ומשה וגזר עליהם שעבוד כדי להרחיק' ולעשות סייג לאיסור' ולכן לא גזר אלא לההו' דרא כלומ' לנתיני' הראשונים ויהשע גזר עליהם שעבוד על דורותיהם מפני קולקולם וממילא נאסרו בחתנות כעין עבדים וזהו בזמן שבית המקדש קיים ודוד הוסיף עליהם עד עולם שעבוד וממלא נאסרו כעין עבדים ולשיפק' שעבודם פקע איסורם נמי וכשבקשו להתיר נתיני' בימי ר' היינו להתירן אפי' מאיסורם כדמשמע לישנא דלהתיר וזה הפי' עיקר מפי' מורי הר"ם וא"ת למאי דס"ד דרבא דלעיל גבי פצוע דכא דנתיני' גרי'

אינם אסורי' מן התורה היכי לא פרכי' ליה ממתני' דאמרי' לעיל בפ' אלו הן הלוקים ובפ' משוח מלחמה וי"ל דלא גמר לן כולי האי עד דהדר ביה מהכרחא דקרא כפי' ר"ת ז"ל:

דף עט.

וכי משוא פני' יש להצילו מדיני נפשות אם הוא חייב שיתחייב אחר במקומו. והכתי' לא יומתו אבות על בני' ובני' לא יומתו על אבות והיאך הסכימה שכינה כשקלטם הארון להרגם ולעקור מצוה זו ומהדרי' מוטב שתעקר אות א' מן התורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא פי' שכל הוראת שעה ולמגדר מילת' שרי וב"ד מכין ועונשי' שלא מן התורה ואין זו עקירה ממש אלא שתעקר לפי ראות בני אדם קאמר והא דאמרי' אות א' לאו דוקא דהא מקרא מלא עקרינן א"נ משום דלא עקרינן למ"ד אלף דבני' לא יומתו על אבות והאלף היא מאותיות הספר שאינה נהגות:

ואין ספק כי שבעה אלו שקלטם ארון חייבי מיתה היו מצד אחר ולכן נתגלגל' להם חובה עכשיו יותר משאר זרעו של שאול ומשום דלא ידיע חובם קרי ליה עקירה שאין להעניש אלא על הנגלות:

פשטו ידיהם בגרי' גרורי' פי' כשירדו לחייהם ונטלו פרנסתן מעלה הכתוב כאלו הרגם כדאית' לעיל:

מיד נתוספו על ישראל מאה וחמישים אלף גרים והקשו רז"ל והא אמרינן לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה ותירצו דהללו בב"ד הדיוטות נתגיירו וק"ל דבדיעבד כלם גרים כדאית' בפ' כיצד ומסתברא דקושיא מעיקר' ליתא להוא שלא קבלו גרים בימי דוד ובימי שלמה היינו בסתם דמסתמא אינם עושי' אלא מפני פחד מלחמת דוד או לשלחן מלכים ועושר שלמה אבל באלו הדברים הוכיחו שנתגיירו מפני מה שראו בזה קדושת התורה ויושר חוקיה ומשפטיה ולכן קבלום:

דף עט:

בימי ר' בקשו להתיר נתיני' ויש שואלים והא ק"ל אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול מחבירו כלומר ממנו בחכמה ובמנין ורש"י ז"ל נשמר בזה שאין זה בטול תנאי ב"ד אלא שמפקירי' ישראל זכות שיש להם עליהם וכמפקיד עבדו וממילא משתרי איסור חתנות שבהם ואפי' למ"ד מפקיר עבדו צריך גט שחרור הא פרישנא שאין אלו עבדים קנויי' אלא כעין עבדים:

ואפליגא דר' חייא בר אבא פי' הא דאמ' חלק המזבח מי יתיר דמשמ' דאפי' לאחר החרבן היה חלק המזבח אסור פליג לר' חייא בר אבא דאמ' חלק המזבח בזמן שאין בית המקדש קיים מותר:

ואפשר שאף לר' חייא בר אבא אינו מותר אלא בזמן שהבית חרב וכשיחזור יחזור לשעבודו והכי מוכח לישנא והא דאמ' חלק עדה לעולם אסור יש שפי' אסור לעולם ואין ישראל יכולי' להתירו שכן התנו ב"ד של דוד אבל רש"י פי' אסור עד שיתירוהו:

מכדי שמעי' ליה לר"ע דאמר חייבי לאוין כחייבי כריתות דמו פי' דלא תפסי בהו קדושי':

וחייבי כריתות לאו בני חליצה וייבום נינהו פי' וה"ה חייבי לאוין כר"ע ובפ"ק פי' הטע' כדעת ר"י ז"ל:

דיקא נמי דקתני העיד וכו' פי' מדקתני ויבמה כלומר שהתירוהו ליבם ואפי לכתחלה:

אלמא בקהל ה' עסקי' פי' אלא אפי' באותן שאסורי' לבא בקהל קא ר"ע שחולץ או מייבם ואי בגירות מיירי כר' יהודה ס"ל דאמר קהל גרים איקרי או מיירי בבת ישראל:

אלא אמר רבא לעולם בבתי ישראל וכגון שנפלה לו לייבום. ונפצוע דכא בסוף פי' דכיון דבשעת נפילה הוא חזייא ליה תו לא משתליף זיק' יבום מינה. ואתקיף ליה אביי וניתי איסור פצוע דהשתא ולידחי עשה דייבו' מי לא תנן רבן גמליאל אומ' אם מיאנה מיאנה ואם לא תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה:

אלא אתי איסור אחות אשה ודחי פי' ואע"ג דבשעת נפילה חזיא ליה דלא הויא אחות אשה דקדושי' קטנה אינם כלום ד"ת כי הדר גדלה וגדלי קדושי בהדה או דבעל ונתקיימו קדושיה מכאן ולהבא מידחיא יבמה משום אסור אחות אשה א"נ ליתי השתא איסור פצוע דכא ולידחי זיקא דמעיקרא ויש מקשי' מאי קא מקשה אביי לימא ליה רבא דההיא דר"ג משום דס"ל אין זיקא וקי"ל למדחייה השתא אבל ר"ע ס"ל יש זיקא דאע"ג דאמרי' בדרי' פי' נערהה מאורסה גבי הא דתנן שומרת יבם שנפלה לפני יבם א' או לב' יבמי ר"ע אומ' לא יפר לא לא' ולא לב' דר"ע סבר אין זיקא אפי' בחד ההיא סברא דרמי בר חמא היא אבל רבא ורב אשי אסקוה דטעמא דר"ע לאו משום דאין זיקא אלא משום דאין היבמה גמורה לבעלה דהא אין חייבי' עליה משום נערה המאורסה והכי אשכחן גרס' דגרסי לעיל אמ' רבא כגון שנפלה לו ואח"כ נפצע ואע"ג דאיכ' נסחא דגרסי רבא והכי ודאי מסתבר דהא רב יוסף אתא ופריק בתרי' מ"מ מהיכ' אתיא ליה אביי דר"ע סבר אין זיקא אדרבא לוקמי דהלכתא דק"ל יש זיק' ויש מתרצי' דמהכא שמעי' דאפי' למ"ד יש זיקא נהי דמשום קדושי' אין היבמ' נפטרת והולכת לה כדאמרי' למאן דסבר

אין זיקא אבל בנשואי אחותה ודכוותא נפטרת יבמה לשוק והולכת לה. דאתו נשואי שהם קנין גמור ופקעי זיקא דלא הויא אלא כקדושי' וכסברת רב"ה ז"ל שכתבנו בפרק קמא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"ג אלא במאי דקאמ' דלכתחלה תמתין עד שתגדיל הא שבעל וכנסה לחופה דכ"ע נפטרת יבמה והלכה לה:

וסברא זו רחוקה מאד בעיני מ"ה ז"ל בשם רבותי' ז"ל כדכתי' בפ' כיצד דאי למ"ד יש זיק' זיק' כקדושי' היכן אשכחן דאתו נשואי לאה ועקרו קדושי רחל אחותה ואי לא חשיבא כקדושי' אפי' קדושי אחותה לידחו לה דאמאי לא ועוד מדקאמר ר' יהודה בן בתירא בשומרת יבם שקדש אחיו את אחותו אומ' לו תמתי' עד שיעשה אחיו הגדול מעשה ומשום דסבר יש זיקא ואמאי יכנוס לאלתר בחופה ונפטר' יבמה ותלך להו וכי תימא משום דאסור לבטל מצות יבמין דילמא אדכניס הוא מיית אידך וקא מבטלא מצות יבמי' הא לא אתפרש הטעם בשום דוכתא כדר' יהודה בן בתירא ובעיקר קושייתנו מתרץ מ"ה זכרונו לברכה דאפילו למאן דאמר יש זיקא נהי דלא נפטרה יבמה והלכה לה מכל מקו' מוד' הוא דלא חזי ליבמה לכתחילה ואלו במתני' דייקינן מעדותו של יהושע בן בתירא דלר"ע היא בת ייבום היא והיינו קושיי' ולא עוד אלא דלמ"ד יש זיקא אפי' בדיעבד אם בעל' לא קנו דביא' פסול' וצריכ' גט וחליצ' וכבר ית' דאי תניא אליבא דר"ע קתני ואם בעלו קנו:

אלא אמר ר"י האי תנא דבי ר"ע סבר מחייבי לאוין דשאר הוי ממזר מחייבי לאוין גרידי לא הוי ממזר פי' הלכך מתני' אפי' בנפצע ואח"כ נפלה לו כיון דלאו אינו לאו דשאר לא בחייבי כריתות דהא תפסי בהו קדושי' ואפי' אליבא דכ"ע אליבא דהאי תנא דלית ליה דר' סימאי וחייבי לאוין גרידי בני חליצה ובני יבום נינהו. וק"ל דמ"מ הא קי"ל דחייבי לאוין גרידי חולצת ולא מתייבמת דגזרי ביאה ראשונה אטו שניי' ואלו במתני' משמ' דמייבם אפי' לכתחילה וכדדייקי לעיל. י"ל דאותו ב"ד ס"ל דלא גזרי' ביאה ראשונה אטו ביאה שניה לבטל מצות יבמי' מחייבי לאוין ואפשר שבזו בלבד הפריזו במדתם ואוקמ' דין תורה לגלויי מנה מילתא דסריס אדם בר חליצה ויבום הוא מדאורי' להוציא מדעתו של ר' אליעזר כנ"ל. והנכון דהשתא הדרינן מההיא דיוקא דלעיל וחולץ דוקא:

איקרי כאן להקים לאחיו שם בישראל והאי לאו בר הכי הוא פי' וקושי' היאך סריס חולץ והיאך חולצי' את אשתו משום דה"ל שעת הכושר מעיקר' כיון דהשת' לא חזי והיינו דהדרינן דא"כ שאין הולכי' בתר מעיקרא ובעי' דלהוי השתא בר הקמה אין לך אשה בישראל חזי ליבם שהרי נעשה בעלה סריס חמה קודם מיתתו אלא ודאי כיון דמעיקרא הית בר הקמה עולה אשתו ליבום ה"נ בסריס אדם ממש לא שנא ומתשובתו

של רבא הא אתה למד דקושיא גם כן מסריס היאך חולצי' לאשתו. והא דנקטי' איקרי כאן להקים לאחיו שם בישראל דקאי לחולץ חדא מיניהו וה"ה דקשי' לן דכיון ששמו של מת מחזי השת' כשמת לפי שנסתרס לאו בר הקמת שמו הוא אעפ"י שקודם לכן לא היה מחזי דבתר שעת יבום ושעת מיתה הוה לן למיזל ורבא אוכח דגבי אחיו המת לא אזלי' ע"כ (בתר) שעת מיתתו וה"ה לגבי יבם א' החולץ ומיהו הדבר תמוה אפילו לדברי רבא היאך למדים מסריס אדם המת ליבם שהוא סריס אדם דגבי סריס המת שפיר איכא למימ' דכיון שהיה לו שעת הכשר מעולם שהיה ראוי הוא בעצמו להקים שמו שיקימוהו לו אחיו עכשיו אחר שנסתרס אבל כשהיבם עצמו סריס אדם שאין לו רפואה ואינו בר הקמה כלל לא היום ולא לעולם היאך הוא מייבם עתה מפני שהיה ראוי להקים שם קודם לכן למאי דאוקימנא מתני' כשנפצע ואח"כ נפלה לו וצ"ע:

היכי דמי סריס חמה פי' האמור במשנתי' דאלו סריס חמה דעלמא הא ידעי' מאן נינהו ולקמן נתפרשו סימני הרבה ואלו הכא לא תפסו בו אלא סימן א' אלא ודאי מפני שר"ע תלה טעמו דסריס אדם חולץ מפני שהיתה לו שעת הכשר וא"כ לא כל סריס חמה הוא פסול שאף הוא יש שהיה לו שעת הכושר ומסתברא דהאי ה"ד אינו לשון שאלה אלא מדבריו של ר' יצחק בר יוסף א"ר יוחנן וכדכוותא בתלמודא כדכתיבנא בפרק אלו מציאות ובפ' לא יחפור:

דף פ.

אמר אביי כל המטיל מים ואינו עושה כיפה פי' זה סימן מיוחד ומובהק למי שהיה סריס חמה ממעי אמו:

אמר רב יוסף היינו דשמעי' ליה לר' אמי דמפריש דסריס חמה הוא כל שממעי אמו לקוי ולא הוה ידענא מאי ניהו סריס זה שהוא מפרש דאלו לענין לבא בקהל ה' כל סריס חמה כשר. ואפי' לא היה לקוי ממעי אמו אבל השתא ידענא דר' אמי על סריס חמה דמשנתי' קאי:

וליחוש שמא הבריא בנתים פי' אפי' יש בו סימן זה שאמר אביי למה אינו חולץ ואין חולצים לאשתו ניחוש שמא אחר שנולד הבריא וכבר היה לו שעת הכושר ונצרכינהו חליצה מספק ופרקי' דכל כיוצא בזה שהיה בתחלתו לקוי ודאי הוא ג"כ עתה לקוי אחזקתו מוקמי' ליה דמילתא דלא שכיח הוא שהבריא בנתים:

בחד אבר חיישי' בכוליה גופא לא חיישי' פי' כי אבר א' מצוי הו' שיבריא אבל סריס חמה הכחישות דכולי גופא לא שכיח שיבריא כשהיה כן ברייתו ורמינהי בן עשרים

שנה וכו' והוא הסריס אוקימנא בבבא בתרא ובמ' נדה כשנולדו לו סימני סריס חמה ודיקא נמי דקתני והוא הסריס ולא קתני והוא סריס וכשלא נולד לו סימני סירוס מוקמי' לי' בחזקת קטן עד רוב שניו דהיינו לו' שנים כדאי' התם:

ת"ש דתניא ר' אליעזר אומר פי' וכיון שאומר ראה בני אדם מתרפאים מזה על הא ודאי סמיך ודלא כההיא ברייתא וכפרש"י ז"ל בפי' שני ואע"ג דבמתני' קתני מפני שיש לו רפואה לאו הכרחה הוא כי הא שאו' כן שיש בודאי מתרפאים דאלו במתני' מסברא א"ל וכדפרש"י ז"ל:

איתמר אכל חלב מן י"ב עד בן י"ח שנה פרש"י ז"ל בתינוקת מיירי שגדולתה בי"ב שנים כשיש לה שערות ואלו תינוק אינו נעשה אפי' ע"י סימני' גמורי' אלא בי"ג שנה ויום א' ולהכי נמי נקט עד בן י"ח שנה משום דמיירי בתינוקת וכדברי ר' אליעזר דאמ' הנקבה כדברי ב"ש והא דנקט בלשון זכר שנולדו בו סימני סריס ואמרינן נעשה למפרע איידי דאיירי בלשון זכר דקתני אכל חלב סיימא כולה בלשון זכר. ויש שפי' שבתינוק מיירי כפשוטי' והא דקאמר מבן י"ג היינו כמ"ד תוך זמן כלאחר זמן וכשנולדו לו סימני סריס חשבינן ליה כאלו הביא שערות בשנת י"ג שהיא תוך הפרק דחשבי' ליה לגדול משנת י"ב ויום א' ואינו מחוור חדא דהכא לרב קאמרי' ואיהו ס"ל בפ' יוצא דופן דתוך זמן כלפני זמן ואמאי הוא נקיט לה דלא כממריה ודלא כהלכתא:

ועוד אפי' למ"ד תוך זמן כלאח' זמן ה"מ כשהביא ב' שערות ממש משנת י"ג ומהר להביא קודם לכל אדם אבל הכא שלא הביא אלא סימני סריס דהיינו לדון כגדול מזמן רוב התינוקות דהיינו מזמן י"ג ואילך ועוד דהיכי נקט ועד י"ח כב"ש ואפי' כר' אליעז' אכרע ביה כדברי ב"ה ולפי' הנכון כדפרש"י ז"ל והא דנקט לה בתינוקת ולא נקט לה בתינוק וכשאכל חלב בשנת י"ב ועד עשרים משום דרב נקט הכי לרבות' דאע"ג דתינוקת יש לה ג' זמני' קטנות נערות בגרות השתא כשהביאה סימני אילונית עבדינן לה גדולה כבגרות למפרע דאפי' נערות לא יהבי לה ולהאי רבותא נמי נקט לה כרבי אליעזר:

ולאחר מכאן הביא ב' שערות פי' לרבותא נקטה לה משום דרב כי אפי' הביא ב' שערות לא אמרינן עד השתא הוה קטן והשתא נעשה גדול אלא דיינינן ליה שהיה למפרע גדול בר עונשי' משנת י"ב לנקבה או י"ג לזכר שהיה ראוי להביא ב' שערו' וכ"ש אם לא הביא לאחר מכאן ב' שערות:

ושמואל אמר קטן היה באותה שעה דלא מחזקינן ליה בגדול אלא משנת י"ח ואילך שהוא מוחזק בסריס ולשמואל ה"ה דאמרי' הכי אעפ"י שלא חזר והביא ב' שערו' דלשמואל שנתברר להיות סריס או אילונית הוא זמן גדולתו בשנת י"ב או י"ג של בריא

והא דתניא לה הרי הוא כסריס לכל דבריו רב מפרש לה שנעש' סריס למפרע ושמואל מפרש לה שהוא כסריס מכאן ולהבא:

מתקיף לה רב יוסף ולרב אילונית לר"מ יהא לה קנס פי' דבשלמא דשמואל דסביר' לי' דעד השתא נדון כהשתא בקטן או קטנה אין לתת להם זמן נערות לאחר י"ח או לאחר עשרים אבל לרב דחשיב לה גדולה למפרע כדין בריאה היה לנו לדונה בנערה ששה חדשים דתחילת שנת י"ג ויהא לה קנס למפרע באותו זמן:

אלמא תניא במ' כתובות דלכ"ע אין קנס לאילוני' משום דאין לה נערות וקטנה אין לה קנס אלא ודאי דמיהא איכא למשמע דליתא לדר':

א"ל אביי הכי אמרי משמך אילונית מקטנותה יצאת לבגר פי' ואפי' לרב נמי אין נותני' נערות אלא למי שיש לה סימני נערות שהביאה שערות בזמנה אבל לא לאילונית דאילונית הוא סי' גדולות ואין לה אלא קטנות ובגרות בלבד ומקטנותה יצאה לבגר למפרע:

א"ל נדרש משמך הכי א"ל יהא רעוא בכלהו אלין מלין מעליתא תדרשון משמאי דתניא אין הסריס נדון וכו' עד שמקטנותה יצאת לבגר פי' וכיון דאשכחן דבמתני' הכא בהדיא מסתמא הכי ס"ל לרב ותו לא מידי':

א"ר אבהו סמני סריס ואילונית ובן ח' אין עושים בהם מעשים עד שיהו בן כ' פירוש סימני סריס ואילונית שלא הביאו ב' שערות ונולדי' בהם סימני איילוני' אין עושים בהם מעשה לומר שהן סריסי' גמורי' לדונם כגדולים עד שיהו בן כ' שנה שלמו' ולא הביאו שתי שערות דהשת' נדוני' כסריסי' וגדולי' אבל מקודם לכן נדונים כקטנים וג' דרכי' הם לענין גדולות הא' שנים ושערות מבן י"ב שנה ויום א' לנקבה מי"ג שנה ויום א' לזכר והדרך השני כשלא הביא שתי שערות גם לא נולדו בו סימני סריס וגדולתו אחר שהגיע לרוב שנותיו דהיינו אחר ל"ו שנה והדרך הג' שלא הביא ב' שערות ויש לו סימני סריס ואילונית דמן כ' שנה ואילך נדון כגדול והיינו דקאמר סימני סריס ואיילונית אין עושי' בהם מעשה עד שיהו בן כ' דקאמר דסמני סריס ובן ח' אין עושי' בהם מעשה עד שיהיו בן כ' פרש"י ז"ל דבן ח' ודאי שגמרו סמני שערו וצפרניו אין עושי' בהם מעשה לדונו כבן קיימא לכל דבריו והרי הוא עומד בספק נפל עד שיהא בן כ' שנה. והקשו עליו דהאיך אפשר לומר כן שיהא גבור ואיש מלחמה ועושה עסקיו בשוק ונדון אותו בספק נפל ועוד דא"כ הא דרבי אבהו דלא כר' ודלא כרשב"ג דלקמ' כדמוכח בסמוך וא"כ ר' אבהו דאמר כמאן דאפי' כרבנן דפליגי עליה דר' ורשב"ג הא לא אתי:

לפיכך הסכימו רבותי לפי' של ר"ח והראב"ד ז"ל שפי' שאין עושין בו מעשה לדון אותו כגדול עד שיהא בן כ' ואף על פי שהביא ב' שערות שומא בעלמא נינהו וכעין סריס חשבי ליה לענין זה והיינו דערבינהו כחדא ואתיא דרב אבהו כר' ורבי שמעון בן גמליאל ופרושי מפרש סברא דידהו דנהי דהוי בן קיימא אינו נדון כגדול עד זמן זה ודוק' בבן ח' ודאי כלישנ' דר' אבהו וכדרהטא כלה סוגיין אבל כשהוא ספק בן ח' בן ט' בחזקת בן ט' קאי והוי גדול בשנים ושערות שאל"כ לר' אבהו אתה מסתפק בקדו' רוב בני אדם עד שיהו בן כ' שנה שמא קטן הם וזה אי אפשר ודעת רוב הפוסקי' דהלכתא כר' אבהו. וכן ח' מי קא חיי והא תנן בן ח' הרי הוא כאבן הב"ע כשנגמרו סמניו פי' שערו וצפורניו והשתא אפשר דחיי אליבא דר' וכדתניא איזהו בן ח' שאמרו עליו שהוא כאבן ונפל גמור כל שלא כלו לו חדשיו פי' שידוע לנו בודאי שנולד לח' חדשים כגון שבעל ופירש ומילתא פסיקת' תני כל שהוא בן ח' חשוב נפל ואפי' נגמרו חדשיו וסימניו ואפילו שהה יותר מל' יום מדלא פריש מידי:

דף פ:

ר' אומר סימניו מוכיחי' עליו שערו וצפרניו שלא גמרו פי' וזה הוכחה על שהוא נפל שאלו גמרו סימניו אינו נפל ואינו נדון כבן ח' אלא אמרינן בן ז' הוא דלז' חדשים נגמרה צורתו אלא דאשתהי ולא יצא לאויר העולם עד שיהא בן ח':

אלא הא דעבד רבא תוספאה וכו' ואכשרי' לגמרי פי' דאמר בר ט' הוא ואשתהויי אשתהי כמאן כר' דאמר משתהא העובר כלומ' היכי עביד עובדא לקולא כר' דהוי יחידאה ולא חייש לדרבנן דלהוי ספק מיהת והיינו דלק"ל לר' אבהו דאתיא נמי כר' כיון דמסתבר טעמיה דר' אסתבר ליה ר' אבהו כותיה ואמר כותיה ליכא תמיה אבל דרבא תוספאה ק"ל משום דעבד עובדא ולא עוד אלא דאפשר דר' אבהו כרבי ס"ל אלא דהא מפרש דאפילו לר' אין עושים בו מעשה להחזיקו כגדול עד שיהא בן כ' שנה וזה ברור:

ומהדרינן כיון דאיכא רשב"ג דאמר משתהא דאזיל בשיטתיה דר כר' עביד פי' כיון דמסתבר טעמייהו וכדחזינן לשמואל דפסק כרשב"ג דתניא רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל פי' וכללא כייל רשב"ג כל ששהה אפי' שהוא בן ח' שלא כלו לו חדשיו דקסבר דאלו הוה נפל לא הוה חיי ל' יום אלא ודאי בר ז' הוא ואשתהויי אשתהוי:

ומ"מ לא נתפרש לנו יפה מדברי רשב"ג אי מכשיר בשהיי' לחודא כשנגמרו סימניו ושהה אפילו מכשיר בשהייה לחוד בלא גמר סימניו אי מכשר נמי בגמר סמניו בלא שהיה כרבי אבל הנראה יותר לפי לשונו של רשב"ג דבשהייה גרידתא מכשר ונראה נמי

דמודה לרבי בגמר סמניו דההיא עדיפא משהייה לחודה וכיון דקי"ל כרשב"ג ק"ל כר' נמי וזה נראה דעת הרמב"ם ז"ל ולתי' זה אין לנו בן ח' אלא כשלא גמרו סימניו ולא שהה ל' יום אבל י"מ דרשב"ג כשנגמרו סימניו מיירי ותרתי בעי ופליג אדר' דסגי ליה בגמר' סמניו וכבר איפסיקא הלכתא כרשב"ג מכלל דרבנן דפליגי עליה דרשב"ג סברי דאע"ג דשהה ל' יום וגמרו סמניו נפל הוא ולא אמרי' אשתהויי אשתהי והוו להו רבנן לחומרא ורשב"ג לקולא ואלו לעיל בפ' החולץ משמע דרשב"ג לחומרא ורבנן לקולא דאמרי' גבי מת הבן בתוך ל' יום ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת ותלינן שלא היה הבן נפל ואמרי דכיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרשב"ג דאמרי' אע"ג שלא שהה ולד מעליא הוא גבי אשת כהן עבדי' לקולא כרבנן וה"נ משמע בהדיא בפ' ר' אליעזר דמילה דרשב"ג לחומרא ורבנן לקולא דלא בעי שהייה ל' יום ומיהו לקמן דרשב"ג ורבנן בתרתי פליגי כשהוא בן ח' ודאי וכשהוא ספק בן ט' בן ח' דרשב"ג מיקל בבן ח' ודאי דסגי ליה בשהייה וגמר סמניו ומחמיר בספק דהוי נפל עד דלשהי ל' ורבנן פליגי בתרוייהו דבן ח' ודאי לא מהני לי' שהי' ולא גמר סימני' וכשהוא ספק בן ט' בן ח' מכשירין בלא שהייה ואפי' בלא גמר סימני' והלכתא בין לקולא בין לחומרא דבהא דהכא דהוי לקולא עבד רבא תוספאה עובדא כוותיה וגבי ההיא דהוי לחומרא פסק שמואל הלכת' כוותי' כדאיתא בפ"ר אליעזר:

וי"א דלרשב"ג כל שהוא ספק בן ט' ספק בן ח' אעפ"י שגמרו סימני עביד ליה ספק נפל מדאמר' בפ"ר אליעזר על ההוא דרשב"ג דא"כ לרשב"ג מימהל היכא מהלין בשבתא כיון שהוא בתוך ל' יום ופרקי' דמהלין להו ממה נפשך וכיון דמתמהי' להדיא היכי מהלין מכלל דבסת' תינוקות מיירי שגמרו סימניהם דאי לא היכי מהלין תינוקות שגמרו סימנים ולפי' סברא זו כש' דלא מכשר בבן ח' ודאי בגמר סימנים לחודייהו כשל' שהה ופליג אדר' וכפי הסברא האחרונה שכתבנו למעלה הרמב"ם ז"ל שפוסק דגמר סימני' לחוד סגי אפשר שהוא סובר דהתם בתינוק שלא גמרו סמניו ופרכי' אלא דלא פריך לה תלמודא. א"נ דאפילו תימא דרשב"ג פליג אדר' הלכתא כר' וראוי להחמיר:

מ"מ ג' מחלוקות בדבר ר' ורבנן ורשב"ג וכן שנו בתוספ' מחלוקתם בפי' וקי"ל בפ"ר אליעזר איבעי לן אי פליגי רבנן עליה דרשב"ג או לא ושקלו וטרו בה טוב' ופסקו לה במסקנ' מדקאמר שמואל הלכת' כרשב"ג מכלל דפליגי רבנן ואמאי לא פשטוה מהאי תוספת'. וי"ל דבריתא לא שמיע להו א"נ דמן התוספת' מוכח דפליגי בספק בן ט' ספק בן ח' ולקול' והכי מוכח' סוגי' דקתני דבספק שקלי' וטרי' כנ"ל וכל דקי' לן בגוו' שכלו לו חדשי' דכ"ע ולד מעליא הוא שלא גמרו סימניו וכל שהוא ספק בן ט' ספק בן ח' אף

על פי שגמרו סימניו לרשב"ג ספק נפל הוא בין ל' יום והיה לנו לומר שלא נמול אותו בשבת מספקא אלא דמשמע דמספקא סמכינן על מה שאמרו בגמ' שאף הם היו נהוגים כן מדאמרינן מימהל היכי מהלי בשבתא ומהדרינן ממה נפשך כרב אדא אם חי הוא שפיר מהלין ואם נפל הוא מחתך בשר בעלמא וליכא אלא שבות דרבנן והא דתניא ספק בן ט' ספק בן ח' מחללים עליו את השבת איכא למימר כשלא גמרו סימניו א"נ כדאמרינן התם דתרגימו לה מר בריה דרב' ורב שחומי שלא נצרכה אלא למכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר וכן המנהג פשוט בעולם וכן פסק הרמב"ם ז"ל וכן עיקר:

עיינו ביה כרב נחמן פי' שלא הביא ב' שערות למטה ואי בשרו מעלה הבל איתי' ליה כרת. אלמא שלא הביא ב' שערות אינו סריס אעפ"י שלא הביא ב' שערות אינו סריס עד שיהו כלן בו כמאן כרב יהודה. ופרקינן רב נחמן סיכי דקנא הוו ליה פי' והא דאמרי' דכשהביא ב' שערות דכ"ע בעי' שיהו כלן בו היינו אפי כשהבי' ב' שערות בזקנו וכן הלכת' וקי"ל כרבי יוחנן וכן פי' הרמב"ם ז"ל והגאונים ז"ל:

טעמא דבעלה הוא פרש"י ז"ל משום דנפסלה לכהונה שהרי נבעלה לחייבי כריתות והויא לה זונה הא לאחר כשרה לכהונה ודלא כרב המנונא דאלו לדידי' כאשת איש שזינתה וזונה פסולה לכהונה אבל לדידן אע"ג דחייבי לאוין הוא לא הויא זונה ליפסל לכהונה חשיב זר אצלה מעיקרא אבל בחייבי כריתות לא בעינן זר אצלה:

ונראה דהא דאמרי' הכא לימא תהוי תיובת' דרב המנונא ואע"ג דלית הלכתא כותיה משום דאיהו דאמר כר' עקיבא כדאית' במס' סוטה וסתמא דריש כר"ע להכי פרכי' ופרקי' לה:

דף פא.

והא דתנן אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה איפליגו בה ר"ל ור' יוחנן דר"י סבר מאכילה אפי' בתרומ' דאורי' דזכר מעליא הוא ונשואי' גמורי' ור"ל סבר דאנדרוגינוס לר' יוסי ספק' הוא ומאכילה בתרומה דרבנן אבל לא בתרומה דאורייתא ומשום דפריש ר"ל דמאכילה בתרומה דאנן תרומה דרבנן היא:

אמרינן דא"ל ר' יוחנן לר"ל מסתברא תרומה בזמן הזה דרבנן פי' דתרומת הארץ בזמן הזה אפי' בדגן ותירוש ויצהר מדרבנן היא לפי' שבטלה קדושה מן הארץ וליכא למימר דמפרש' מתניתין בתרומת חוצה לארץ או בתרומת פירות שהיא לד"ה דרבנן דהא מתני' סתמא קתני מאכילם בתרומה וכל תרומה במשמע:

א"ל אין שאני שונה עגול בעגוליה עולה. פי' דעגול תאנים של תרומה עולה במאתים ואעפ"י שהוא דבר שבמנין כיוצא בו מדאוריתא לא בטיל. והא אע"ג דדבר שבמנין בטיל אלו היתה תרומה בזמן הזה דאורייתא היו גוזרים בו משום תרומת דגן דהויא מדאורייתא בזמן הזה דדבר שבמנין כיוצא בו לא בטיל:

א"ל והלא אפילו חתיכה בחתיכות עולה כלום' דעגולים בעגול שהוא עולה אינו מן הטעם אלא משום דכיוצא בו בעגול אפילו מדאורית' בטיל דלא חשיב דבר שבמנין:

מי סברת כל שדרכו לימנות שנינו את שדרכו לימנות שנינו פי' ועגול אינו מאותם שדרכו לימנות לעולם לא בטל:

מאי היא דתנן מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם ידלקו נתערבו באחרים כלן ידלקו פי' ואפי' נתערבו באלף דסבר ר"מ דחבילי תלתן דבר שבמנין הוא ולא בטלי. ולא מצי למימר שימכרו לעכו"מז חוץ מדמי איסור שבהם לפי שהם דברים הנקחים מן עכו"מז ושמא יחזור וימכרם לישראל וכ"פ בירושלמי. וא"ת תוליך הנאה לים המלח ואידך לישתרי כדאמרי במ' עבודת כוכבים דפת שאפאה בעצי ערלה ועצי אשרה ובגד שארגו בכרכר של עבודת כוכבים או שצבעו בקליפי ערלה י"ל והוא שאין בו אלא שבחו של איסור אבל כשיש שם גופו של איסור והוא איסור דאוריתא לית ליה תקנתא בהולכת הנאה לים המלח א"נ דרבנן דהכא לית להו כר' אליעזר דאמר התם יוליך הנאה לים המלח:

ויש גורסי' כאן נתערבו באחרים ואחרים באחרים כלם ידלקו וליתא דכל שהוא ספק ספקא על ידי תערובת מותר ואינו אסור אלא באיסורי עבודת כוכבים ומזלות בלבד וכדאיתא בפרק התערובת ויש לקים הגירסא כגון שנפלו שם רובן של ראשוני' דחד ספיקא חשיב וקמ"ל בנתערב תרי רובא וכ"נ בתוס':

דף פא:

ר' יוחנן אמר את שדרכו לימנות שנינו פי' שדרכו לימנו' לעולם ואינם נמכרים באומד ורוב המפרשי' הסכימו דפלוגת' דר"ל ור' יוחנן היינו לר"מ ולפי' תפסו לשונו ובו נחלקו אי אמר ר"מ שדרכו אוכל אבל לרבנן את שדרכו בטל שלא אסרו הם אלא ו' דברים השנויי' במשנתי' בלבד שהם חשובי' מאד והא דאפליגו ר"ל ור' יוחנן אליבא דר"מ היינו משום דסבירא ליה דהלכת' כוותיה וסוגיא כוותיה בכולי תלמודא דדבר שבמנין לא בטיל והא דתניא בפ' בתרא דעבוד' כוכבים ומזלות אלו דברי' אסורי' ואסורים בכל שהם לא אתיא כולה לרבנן אלא כר"מ ומיהו מודו רבנן דבעלי חיים לא בטיל כדמוכח בריש פ'

התערובות גבי חטאות המתו' ושור הנסקל שנתערבו באחרים כלם ימותו הילכך מתני' בעבודת כוכבים ומזלות קתני שור הנסקל ועגלה ערופה וצפרי מצורע ופטר חמור אי בעלי חיים נינהו מודו רבנן ולא בטיל אבל עבוד' כוכבים ומזלות ויין נסך ועורות לבובין ושער נזיר ובשר בחלב לא אתיא אלא כר"מ וכן מאי דקי"ל בחתיכה הראוייה להתכבד בה לפני האורחי' דלא בטלה כדאיתא בפ' כל הבשר הויא דלא כרבנן וזו שיטת התוס' והיא שיטת רבינו ז"ל והיא נכונה:

וי"מ דהכא ר' יוחנן אליבא דרבנן פליג והלכתא כוותיה ומתני' דמסכת עבודת כוכבים ומזלות כרבנן היא מדלא אמרי' התם ר"מ היא וששה דברים דמנו רבנן במתני' לאו דוקא אלא שדברו בהוה ובמצוי להם וה"ה לכל כיוצא בזה ור' יוחנן סובר כי אותם דברים שאמ' חכמי' הם דדרכם לימנות לעולם והם וכיוצא בהם אסורים בכל שהם ור"ל סבר דהני לאו דוקא אלא ה"ה כל שדרכם לימנות ברוב הפעמים ולאפוקי מחבילת תלתן דר"מ שאינם נמנים אלא במיעוט הפעמים ומתני' דמ' עבודת כוכבים ומזלות לר"ל אתיא שפיר דהא בפ' התערובות אמרי' בהדיא דשור הנסקל וחטאו' המתות אינם אלא מאותם שכל שדרכו לימנו' אלא דאמרי' דאי בעלי חיים נינהו בעלי חיים לא בטילי ואם מתים נינהו מיירי בחתיכ' הראויי' להתכבד בה בפני האורחי' וכשבשלן וכן ההוא דבשר בחלב מיירי בחתיכה הראוי' להתכבד בה בפני האורחי' ומצד הכנתה לאכיל' גורם לה להיות כדבר שדרכו לימנות וכן יין נסך מוקמי' לה בחבית סתומה וצורה חשיבה של עבודת כוכבים ומזלות ובעור חשיב מאד א"נ והוא הנכון דכל שהוא מפני עבודת כוכבים ומזלות חומר איסורן גורם להם לאסור אפי' במשהו ולהיות הם דבר שבמנין ושער נזיר כבגד חשיב וכדאמרי' בשלהי מ' תרומה על כיוצא בזה דתנן האורג מלא הסיט מצמר בכור ידלק הבגד משער נזיר ידלק ואוקימנ' בצפירתא ופרש"י ז"ל שעשה בו צורת צפור דבר חשוב מאד ובחדושי' הארוכים הארכתי בזה בהרבה מקומות:

מאי חתיכה דתניא חתיכה של חטאת וכל מאי דשקלי וטרו בשמעתי' בהא דחתיכה היינו משום דבר שבמנין ויש מקשי' ותיפוק ליה משום חתיכה הראויה להתכבד בה בפני האורחים ויש שפי' שלא אמרו אלא בחתיכה שכיוצא בזה ראויה להתכבד בה דאלו היא' גופא אסירה היא וכ"ת שהתכבד בה בפני האורחים עכומ"ז בשר בחלב דאסור ד"ת לעכו"מז דאיסורי הנאה מא"ל אלא ודאי ר"ל שכיוצא בזה בחתיכה דהתירא מתכבדים בה בפני האורחים הוא וקשה לי אם כן הכא בין ברישא בין בסיפא לא תעלה ולפיכך פירוש דחתיכה הראויה להתכבד בה בפני האורחים אם תתבטל קאמר ורישא שנתערבה בחתיכות טהורות אם תתבטל הרי הוא חולין וראויה להתכבד בפני

האורחים עובדי כוכבים ומזלות וישראלים וכפ' הרב בעל הלכות התרומות וזו שיטה מהרשב"א ז"ל ואינו מחוור למהר"א זכרונו לברכה אלא פי' שזו החתיכה היא טעמא ראויה להתכבד בה כל האורחים ישראלים אלו היתה מותרת ובריתא דהכא י"ל דמיירי בשאינה מבושלת א"נ דאפי' מבושלת כיון דרישא אינה אסורה מחמת עצמה אלא מחמת טומאה אינה נעשית חתיכה ראויה:

קתני מיהת רישא תעלה וק"ל לר"ל ופרקי' דרישא בשנימוחה. א"ה מ"ט דר' יהודה פירוש דבשלמא לדידי פליג וסבר דכל שדרכו לימנות אינו עולה אלא לדידך קשיא דהא מסתמא הא ר"מ הוא בר פלוגתי' דר' יהודה דאי רבנן מאי איריא חתיכה זו אפילו סיפא נמי דהא לרבנן לא מיתסר אלא ו' דברים בלבד:

דף פב.

טהורה בטהורה עדיפא ליה פרש"י ז"ל בלשון אחר דאע"ג דשתיהן טהורו' ושייך בהו בטולא טפי דאשכחן במ' תרומות דתרומה בחולין טהורין הכל מודים שעולה ובתרומה טמאה בטהורה חולקי' ב"ש וב"ה ועוד דעדיפא ליה למתני חומרא שאינה עולה ואפי' בנימוחה והטעם הראשון הוא הנכון כדבעי' למי' ולשון הגמ' מוכיח כן דאמרי' טהורה בטהורה עדיפא ליה ולא אמרינן נימוחא עדיפא ליה:

גרש"י ז"ל והיא גר"ח ז"ל ומקצת נוסחאות. ור"ל מ"ש רישא ומ"ש סיפא ופי' הוא ז"ל דבשלמא לר' יוחנן דמפרש לה בחתיכה שלמה אמר לך דאע"ג דחתיכה זו אינו דבר שבמנין דכל שדרכה לימנות היא כיון דבסיפא הפסדא מועט דאע"ג שלא תעלה חזו כלהו לכהני' אפקוה מדינ' ועשאוה כאלו היא דבר חשוב ממש ואמרי לא תעלה ברישא שאם לא תעלה הפסד' מרובה דלא חזי אלא לשריפה אוקמוה אדינא ואמרו שתעלה ובעגול בעגולי' אע"ג שהפסידו מועט דהא אכלי ליה לכהני' כיון שאיסורן מדבריה' דתרומת תאנים דרבנן אוקמוה אדינא אבל לר"ל דמפרש בבריתא כולה כשנימוח' סיפא נמי למה לא תעלה דהא ליתיה לאיסור בעיניה ופריק רב שישא ברי' דרב אידי רישא בטומאת משקין דרבנן וסיפא באיסור' דאורית' פי' דסיפא כיון דאיסורא דאורית' הוא סברי רבנן דמין במינו לא בטיל כסברא דרב יהודה וברישא דאיסורה דרבנן הוא דאפליגו רב ורב יהודה וה"ק על פי' זה חדא דכיון דעל ר"ל פרכי' למה לך למימר ולר"ל מ"ש רישא ומ"ש סיפא דהא בדידיה עסקי' השתא והכי ה"ל למימר מ"ש רישא ומ"ש סיפא ועוד דהא אנן ל"ק לן על ר"ל אלא סיפא ולמה ליה לרב שיש' לומר רישא בטומאת משקין

דרבנן לימא סיפא משום דמודו רבנן דמין במינו לא בטיל וכי פרכי' א"כ רישא במאי פליגי לימא רישא בטומאת משקין דרבנן דהכי אורחא דתלמודא:

ומיהו בזו י"ל דרב שישא לאו בל' קושי' איתמרא אלא שפירוש הוא הברייתא ומ"ש רישא ומ"ש סיפא והביאום בכאן לפרש קושייתנו וכיוצא בו בתלמודא ומי' אכתי קשיא דלא שמעי' לרבנן בשום דוכתא האי סברא דמדאוריתא מין במינו לא בטיל כלומר ומינה דרבנן לטעמייהו דאמרי בטיל והיכי הדרי' השתא לומר דרבנן נמי סברי מין במינו לא בטיל בדאוריתא ולא מפרשי לה בהדיא ועוד כי מה שפי' רבי' ז"ל דלר' יוחנן ניחא בריתא דשאני ליה בין הפסד מרובה להפסד מועט ה"ל לתלמודא לפרושי ה"ט דמהיכא ידיע לן ועוד כי כיוצא בזה אמ' רב אשי לקמן ולא קיימא לן:

לפיכך הסכימו גדולי רז"ל לג"ה שגורסי' ולר' יוחנן מ"ש רישא ומ"ש סיפא וה"פ דבשלמא לר"ל רישא כשנימוחה וסיפא כשלא נימוחה אבל לר' יוחנן דמוקי רישא נמי בשלא נימוחה מ"ש רישא ומ"ש סיפא אם בדבר שבמנין היא בתרוייהו לא תעלה ואם אינם דבר שבמנין וכו' ופריק רב שישא דרישא איסור דרבנן וכיון דאינה דבר שבמנין בטלה כדינא דכל שדרכו לימנות היא אבל סיפא דאיסור דאורייתא חומר איסור וקדושה עושה אותה שדרכה לימנות ולא בטלה וכו':

רב אשי אמר וכו' והא דרב אשי בדותא היא ולא אמר מעולם דלמאן יש לה מתירין פי' דדבר שיש לו מתירים היינו שיש לו התר אפי' למי שנאסר עכשיו משא"כ בזה ומדלא מתרצי' דבטעמא דר"א דבעי למימר דרישא אין לו מתירין לשום אדם והפסדו מרובה וסיפא יש לו מתירין לקצת בני אדם והפסדו מועט ולכך לא תעלה שמעי' דליתי להההוא פי' והרי זה נכון מפי' רבי' הר"ם ז"ל דהלכת' כר' יוחנן דאת שדרכו לימנות שנינו ומיהו מאי דאמרי' בסוגיי' דדבר שבמנין בדרבנן בטיל לית הלכתא הכי אלא כתנא דליטרא קציעו' דאמר כל דבר שבמנין אפי' בדרבנן לא בטיל ואיתא בזבחים ובפ"ק די"ט (דף ד) ואע"ג דלא קי"ל כוותיה לענין דבר שבמנין בכל שדרכו לימנות קי"ל כוותיה דדבר שבמנין שדרכו לימנות אפי' בדרבנן לא בטיל וכ"פ הרמב"ם ז"ל ויש חולקי' עליו אבל רבותי הסכימו בדבריו ז"ל:

וסבר ר' יוחנן תרומה בזמן הזה דאוריתא פי' דקס"ד דמשו' דסבר ר' יוחנן הכי מפרש לה למתני' הכי:

והתניא שתי קופות וכו' עד שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין לתוך חולין נפלו פי' דכיון דספיקא הוא היאך נפלו תלינן לקולא דספיקא דרבנן הוא וכדמפרש ואזיל ואמר ר"ל והוא שרבו חולין על התרומה פי' דאיכא כדי בטול דאורייתא דחד בתרי בטיל

ור' יוחנן אמר אף על פי שלא רבו חולין על התרומה כלל אלא שהם שוה בשוה והכי מוכח לקמן מפרכא דפרכינן ליה ממקוה:

בשלמא ר"ל קסבר בדרבנן נמי רבוייא הוא דבעיא פירוש בשלמא ר"ל אע"ג דקתני ליה סתמא וכיון דסבירא ליה דתרומה בזמן הזה דרבנן הוה ליה למשרי בלא רבוייא דהא ספיקא דרבנן הוא וספיק' דרבנן לקולא מ"מ יכול לשנויי דעשאה כעין של תורה לחומרא והצריכו בו רבויה דלא למיטעי באיסורין דאוריתא. אלא לר' יוחנן קשי' פי' דכיון דסבר דתרומה בזמן הזה דאורית' ספיקא דאוריית' הוא ואיך אפשר למתלי בהתירא ולקולא בלא רבוייא וא"ת לימא ליה דבריתא בתרומת חוצה לארץ שהיא מדרבנן לד"ה וי"ל דהא ליתא דא"כ פשיטא דלא בעי רבוייא ור"ל נמי לא הוה אמר דבעי רבויא דהא קי"ל דתרומת חוצה לארץ מבטל' ברוב ואפי' לכתחילה ואפי' לאוכל הזר וכדאמרינן בבכורות פ' עד כמה:

דף פב:

אמר לך ר' יוחנן הא מני רבנן היא ואנא דאמרי כר' יוסי עד מאן תנא סדר עולם ר' יוסי פי' ובעי ר' יוחנן לאוקומי לר' יוסי בשיטתיה ומיהו איהו ודאי כרבנן ס"ל דתרומה בזמן הזה דרבנן. וא"ת ור"ל לא סבר מתני' דסדר עולם י"ל דאיהו סבר דסדר עולם לאו ר' יוסי היא אלא תנא אחרינא והא דבעי לאוקומי סברא כרי יוסי במתני' בשתי קופות בתרומה דרבנן ולא כמתני' דסדר עולם משום דהכי הלכתא במתני' דקופות ובעי לאוקומי ר' יוסי כהלכתא שמעי' מיהא אגב אורחיה דבין לר"ל ובין לר"י הלכתא דתרומה בזמן הזה דרבנן כנ"ל וסוגיין בפרק אלו עוברין נמי אמרי' להדיא הב"ע בתרומה בזמן הזה דרבנן והאי לישנ' מוכח דהכי הלכתא מדלא אמרי' הא מני ר' יהודה היא דסבר תרומה בזמן הזה דרבנן וכן פי' הרמב"ם ז"ל ושלא כדברי הראב"ד ז"ל:

ואיכא למדק על מתני' דקופות מהא דתניא במ' תרומות פ"ד שתי קופות שתי מגורות שנפלה סאה של תרומה בתוך א' מהם ואין ידוע לאיזה מהם נפלה מעלות זו את זו ע"כ ומיירי בתרומה בזמן הזה דרבנן ולפיכך הקלו בזה לחשבון כאלו הן קופה אחת כיון שיש בכל אחד ואחד מהן רבויא ואף על גב דליכא נמי שאני אומר ואס"ד דהכא גבי שתי קופות בעי ריבוא כסברא דר"ל פשיט' דאמר' שאני אומ' דהא עדיפא מינה טובא ההיא דהתם וי"ל דהתם טעמא אחרינא איכא דעדיפא משאני אומר דמיירי בשתי קופות של אדם אחד שהם עומדים להתפנות ולהתערב זו לתוך זו ואפילו בב' עליות עשאום כאלו הם מעורבות כבר וכ"פ ר' שמשון ז"ל וכדתניא בתוספת' דהתם פ' סאה תרומ' ב' קופות

בב' עליות אפי' הן בשתי עיירות מעלות זו את זו ב' מגורות בעליה א' יעלו ר יהודה אומ' לא יעלו ופי' בירושלמי מה בין קופות למגורות קופות דרכן להתפנות מגורות אין דרכן להתפנות וקתני סיפא דתוס' בזו מאה ובזו אין מאה הריני אומ' בתוך מאה נפלו וק"ל למה לי שיהא בא' מהם מאה בלאו ה"נ מעלות זו את זו אלא וודאי דריש' מיירי כשהן של אדם אח' שעשויין להתפנו' וסיפא כשהן של שני בני אדם שאין עשויות להתפנות ואין מעלי' זו את זו ולהכי בעי שיהא בא' מהן מאה דאיכא למימ' שאני אומ' ולר' יוחנן מיירי התם אע"ג שאן בהן רבויה כלל ואיידי דתני שיש בזו מאה נקט שאין בזו מאה ולר"ל מאה הוא דליכא אבל רבויא איכא והא דהכא בשתי קופות כב' בני אדם דמייא כיון שאחד מהן תרומה ולהכי בעי שאני אומ' ובעי רבי אליבא דר"ל:

ויש מקשי' עוד מהא דתנן הדורס ליטרא קציעות ע"פ חבית ואינו יודע באיזה חבית דרסה דאיפליגו בה אם צריכה מאה פומי או אם התחתונו' מעלות את העליונות ואמאי כין דספק הוא באיזה חבית דרסה נתלי בכל א' מהן לקולא ונימא לא נדרסה בזו אלא בזו ניזיל בכל א' מהן לקולא דספיקא דרבנן הוא והא איכא רבויה והנכון שלא אמרו שאני אומ' אלא כשאפש' לתלות בהתר גמור לומ' התר לתוך התר נפל מש"כ בההיא ליטרא קציעות שאי אפשר לתלות אלא באיסור:

וסבר ר' יוחנן בדרבנן לא בעי רבויא והא תנן פרש"י ז"ל דהשתא קס"ד דטעמא דלאו בעי רבוי' לאו משום שאני אומ' אלא משום דא"נ הוי איפכא שנפלה תרומה לתוך חולין לא בעי רבוי' בדרבנן ולא נהיר' כלל דהא בהדיא קתני מתני' שאני אומ' חולין לתוך חולין נפלו אלמא ה"ט דמינתא ועוד היאך אפשר להתיר שום איסורא דרבנן בלא שום רבויה כלל דהא בכלהו איסור דרבנן חזינן שהחמירו כעין של תורה בשמנו של גיד דבעי ס' וסתם יינם במשהו ביין נסך ותרומת תאני' במאה שלא הקלו בענין זו אלא בתרומת ח"ל או בחלת חוצה לארץ שבטלו ברוב ומ"מ צריכה היא רוב מיהא כדאית' בירושלמי דסוף חלה הורה ר' אבהו בביצה שהיא צריכה רוב וא"ר יונה מלמד שהיא עולה בפחות ממאה א"ר זעירא מתנית' אמרא אפי' בא"י דתנן ונאכלת עם הזר על השלחן ואין חוששין שמא תתערב וליתא לדר' זעירא ואפי' לר' זעירא היינו בתרומת ח"ל בלבד שאין לה עיקר מן התורה כלל ושאינה אלא במקצת מקומות ח"ל אבל בתרומה בזמן הזה שיש לה עיקר מן התורה ליכא למ"ד דלא בעיא רובא ואפי' מאה בעי' לפום פשטא דמתני' דמ' תרומה דכלהו בזמן הזה דרבנן:

ומיהו הצריכו לרש"י ז"ל לפרש מאי דקפרי' בסמוך איבעי' אימא שאני הכא דאיכא למימר שאני אומר דעלמא מאן דמותיב סבר דטעמא דהכא לאו משום שאני אומר הוא

אבל א"א לומר כן מטעמי דכתיבנא אלא ה"פ דאנן ס"ד דגבי הא דמקו' איכא למתלי לקולו' לומר שאני אומר סאה שנתן הוא סאה שנטל כי משום דסאה שנתן הוא של משקין ומי פירות (דקאפו) לא נתערב במי מקוה וכשנטל היא היא שנטל ובעי רובא ופרקינן דשאני הא דאיכא למימר שאני אומר דנפלה תרומה לתוך תרומה אבל לגבי מקוה אין שאני אומר שלא ברור כ"כ כיון שהמשקה מעורב:

נתן סאה ונטל סאה כשר פרש"י ז"ל גבי שאר משקין ומי פירות קאי והיא שנישנית בפ"ז דמס' מקואות ותדע שאלמלא כן הק"ל דמקוה שלם אינו נפסל בשאובה כלל ויכול למלאת בכתף ולתת לתוכו אפי' אלף כמוהו. וק"ל כיון דמתני' במי פירות היא מאי פריך מינה דההוא פסולה דאורייתא הוא דמדאוריתא מיא בעי' למקוה וי"ל דכל זמן שלא שנו מראה פסול דרבנן הוא ומדאוריתא אפי' כל היום כולו כשר דקמ' קמא בטיל ורבנן הוא דאחמירו ובעי רובא בהכשר' כך תי' הרמב"ן ז"ל ובת ו' מאי לאו דנשיי' רובו פי' שנתן בו י"ט סאין מי פירות דאיכא כ"א סאין דמקוה ואיכא רוב דמיא דהתירא ומאי עד רובא דקתני עד שיגיע לחלק המשלים רוב של מקוה דהיינו עד ולא עד בכלל אלא ודאי אע"ג דלא בעי תרי פלגי בהתרא רובא מיהת בעי וקשה לר' יוחנן דאמר אעפ"י שלא רבו כלל וכדפרש"י ז"ל לעיל ופרקי' דלא לישקול רובו כלומר אלא שיהיו עשרים בעשרי' ועוד רובו דקתני עד ועד בכללי שיטיל שם עד אותו חלק המשלי' לרוב דהוא ליה ך' בך' ומדלא פרקי' דמאי עד רובו שיתן שם כ"א שמעי' דאפי' ר' לא שרי אלא כשהן שוה בשוה וכדקאמרינן אעפ"י שלא רבו בדוקא נקטי ולאו סירכא דלישנא דריש לקיש נקט:

ואי בעית אימא שאני הכא דאיכא למימ' שאני אומר ולענין הלכה ודאי קיימא לן כרבי יוחנן דכל היכא דאיכא למימר שאני אומר והוי איסורא דרבנן ואפילו באיסורין כעין של תורה פשיטא דלכ"ע בעי רביה ואף ברביה יש להסתפק אי אמרינן שאני אומר ונראי' דברי האומרים דשרי ברביה כיון דאיכא רבויה ספקא דרבנן הוא דאפילו נפל איסורא לתוך היתר חד בתרי בטיל כשהוא מין במינו מיהת וכדאמר' ר"ל בזבחי' אי אפשר שלא ירבה מין על מינו ויבטלנו וה"נ סוגיי' בכולי תלמודא דמדאורית' חד בתרי בטיל והא ראיה דבדאורית' אמרי' שאני אומר ע"י רביה מסוגיי' דפ' אלו עומדין דפרכי' על מ"ד בכזית בכדי אכילת פרס דאורי' אמאי אמרי' שאני אומ' ופרקי' תרומה בזמן הזה דרבנן אלמא מעיקרא הוה מוקמי' לה בתרומה דאוריתא ואפ"ה אלו סבירא לן דכזית בכדי אכילת פרס לאו דאוריתא שפיר אמרי' שאני אומר כיון דאיכא שיעור בטול דאורי' וכ"ת דהתם באכילת פרס הוא דשרי' ברבי' (הא לאו הכי) לא י"ל דהת' הוא משום דס"ד דמיירי במין בשאינו מינו דהתם ודאי לא סגי מדאורי' בחד בתרי עד דאיכא בטול טעמא

ובדין הוא דיכלי לשנויי התם דמיירי במין במינו דסגי מדאורית' ברוב אלא דניחא לן לאוקומי בקושטא דמילתא בתרומה בזמן הזה מדרבנן מ"ה שמעינן מינה דכל היכא דאיכ' שעור בטול דאוריתא אמרי' שאני אומר אפילו באיסורין של תורה ואי מין במינו הא סגי ברביה וחד בתרי ואי מין בשאינו מינו הא קי"ל בסוגיי' דפ' אלו עוברין דכזית בכדי אכילת פרס דאורית' וכ"פ גדולי רב"ה ז"ל וגם הרמב"ן ז"ל:

ומכאן אתה דן לשני קדרות א' של שחוטה וא' של נבל' ולפניה' חתיכה של נבלה וחתיכה של שחוטה ונפלה זו לזו וזו לזו ואין ידוע לאיזו מהם נפלה דתלינן לקולא כיון דאיכא רביה ואפי' חתיכה חשובה דאפילו בדבר שבמנין דאוריתא חד בתרי בטיל בסתם יינם כי ה"ג אע"ג דמשו' חומר' דיין נסך הוי במשהו אפשר דאמרי' שאני אומ' בלא רביה בכל איסורין דרבנן ואפשר דבאיסורי משהו החמורו' לא אמרי' שאני אומ' אפי' באיסורין דרבנן בפחות דרביה ומיהו ברביה אמרי' אפי' באיסו' של תורה וכל היכא דליכ' למימר שאני אומר הא פרישנא דאפי' באיסורין דרבנן לא סגי לן ברביה ושיעוריהן כעין של תורה כעין שומנו של גיד הנשה וכיוצא בו ומיהו הרמב"ן ז"ל מיקל להתיר ברביה בלחוד באיסורין שאין להם עיקר מן התור' כגבינ' ופת של עכומ"ז וכעין חלת חוצה לארץ שהתירו לבטלה ברוב מפני שאין להם עיקר מן התורה וכדאמרי' בשמעתי' שאני הכא דאיכא למימר שאני אומ' כלומר ומ"ה לא בעי רביה הא אלו ליכא למימ' שאני אומ' בעי' רביה וסגי לן ברביה והאי דיוקא לא מיחוור דאנן לא דחינן אלא משום דל"ל שאני אומר סגי לן בלא רביה אבל בדליכא למימר שאני אומר הדרי' לדינא ובעי שיעור בטול ברובה וזה ברור. וחלת ח"ל טעמא אחרינא הוא מפני שאין איסורה בגמ' תדע שלא התירו בשום איסור' דרבנן לבטלו ברוב אלא התם וכההיא דעצים שנשרו לתוך הדקל בי"ט וכדמפרש טעמא בפ"ק די"ט. מעתה אין לנו ראיה לבטל אפי' איסורי' של עכומ"ז כגון חלב וחמא' וגבינ' בפחות מששי' ומיהו לענין פתן ובשוליהם כיון שאין איסורן שוה בכל כדפי' בדוכתא אפשר דבטיל חד בתרי וכן נראה בעיני וכן הסכים ע"י הר"ם ז"ל:

תנן אנדרוגינוס נושא וכו' פי' אלמא זכר מעליא הוא וק"ל לר"ל ופרקי' תני אם נשא פי' בדיעבד חוששי' לנשואים להצריך גט ולכל דבר שבחומרא ופרכי' והא נושא קתני ומהדרי' ולטעמיך מאי אבל לא נישׂ' כלומר וליטעמיך דדוקא לישנא הכי מתפרש לך אבל לא נישא דמשמע לכתחלה פשיטא דכיון דקתני נושא לכתחלה וחשיב ליה זכר מעליא אלא ע"כ ה"ק אינו נישא בדיעבד ומדאינו נישא דסיפא בדיעבד רישא נמי בדיעבד ומהדרי הא ליתא אלא רישא דוקא שעשה לכתחלה ואינו נושא אפי' בדיעבד ואגב רישא

נקט סיפא לישנא לכתחלה. הדר פרכי' לר' יוחנן והא מדקתני סיפא אנדרוגינוס חייבי' עליו כזכר מכלל דת"ק ספוקי מספקא ליה אם הוא זכר או נקבה וק' לר' יוחנן ופרקי' בין מר ובין מר אנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא פרש"י ז"ל וכן ר"י ז"ל שהוא ספק אלינו ורמב"ן ז"ל פי' בריה מחודשת לגמרי שאינה לא זכר ולא נקבה וכתב עוד והלשון מעיד על פי' בריה מחודשת לגמרי וכבר הארכתי בשלהי פרק המפלת:

דף פג.

מדשבקיה ר' יוסי לבר זוגי' ש"מ הדר ביה פי' דאי לא הדר ביה ותנא דמתני' ותנא דברייתא פליגא מה נפשך אי פליגי נמי בדר' שמעון אמאי שבקיה לר"ש בר זוגיה ואי לא פליגי בדר' שמעון אלא בדר' יוסי בלחוד א"נ אליבא דתנא ברא ר' יוסי ור' שמעון מפלג פליג וה"ל לתנא ברא לאיתויי סברא דר' שמעון וסברא דר' יוסי דפליג עלי' ברור וזה מובלע בפרש"י ז"ל:

דהא שמעי' לה לשמואל דחייש ליחידאה פרש"י ז"ל דפסק הלכה כר' יהודה בן בתירא דיש זיקא בפ"ד אחי' ואע"ג דרבים פליגי ותמיה מילתא טובא וכי כל המקומות שוים הם ליחיד וי"ל דהכי אמרי דכל היכא דמסתבר טעמא דיחידאה וסוגיי דאמוראי כוותיה והכא ודאי מסתבר טעמא דרבי יוסי דמתנית'. אמר בי רב משמיה דרב הלכה כר' יוסי באנדרוגינוס פרש"י זכרונו לברכה כרבי יוסי דמתניתין דאמר זכר מעליא ולית להו לבי רב הא דאמ' לעיל משמיה דרב ליתא למתני' מקמי בריתא וכן בתוס' ולא מחוור דשפיר מוכחי' לעיל דר' יוסי מהדר פירש מדשבקי לבר זוגי ועוד דאמאי מוקמי פלוגתא בכדי אההיא דלעיל הנכון הל' כר' יוסי דבריתא וכ"פ רב אלפס ז"ל וכפר"ח ז"ל והא דאמ' רב הונא משמיה דרב נחמן אנדרוגינוס חייבים עליו משני מקומות שפיר אתיא אפי' לר' יוסי דבריתא וכדבעי למימר לקמן בס"ד:

אין נוטעי' ואין מבריכי' וכו' פי' בארוכ' בפ"ק דר"ה בס"ד. ומתני' דקשו פי' במקומו במ' נידה בס"ד:

המסכך גפנו על גבי תבואו' חברו הרי זה קדש פי' אם השהה אות לדעת עד שהוסיף א' במאתים וחייב באחריותו פי' מדינא דגרמי וסתם מתני' ר"מ היא דדיין דינא דגרמי וכדאיתא בפ הגוזל ולא חשיב מזיק גמור מפני שאינו אסור לשעתו ואינו חשוב גרמא בנזיקין שהוא פטור כיון שזה הגפן בעצמו הוא אסור וברי הזיקא בלא שום מעש' מחודש ואי משום היזק שאינו ניכר הקי"ל דבמזיד חיי' בקנס' דרבנן כמטמא ומדמע בידים כדאית' בפ' הנזיקי' וכן קנס לר"מ בדינא דגרמי א"נ כיון שהערוב נראית שם היזק ניכר

הוא וכמו שפי' בפ' הגוזל משמו של רבי' הר"ם וקרובו ה"ר יצחק הלוי ז"ל. אמרי בי רב מני רב הונא והא דאסי' בסנהדרי' דאמרי בי רב הממנונא ה"מ היכא דאיכא מימרא אמר רב הונא אמרי בי רב א"נ היכא דאיכא מימרא דרב הונא דפליג על אמרי בי רב הא לאו הכי אמרי בי רב היינו רב הונא כדפרש"י ז"ל ואינו נכון וסברא זו מפורשת בסנהדרי' כפי' ר"ת ז"ל:

דף פג:

אמר רב הונא אמר רב אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה מב' מקומות פי' כדין הבא על זכר מתיבי ר' אליעזר אומ' אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה כזכר בד"א בזכרות שלו וכו' שלא תאמר חייבי' על ב' מקומות מזכר קאמ' לכ"פ בד"א בזכרות שלו פי' באחוריו אבל בנקבות שלו פטור פי' פטור מדאורית' אבל לוקה מכת מרדות כדכתב הרמב"ם ז"ל:

מ"מ קשה לרב הונא וק"ל מאי מקשה מדר' אליעזר לדרב הונא אמ' רב דהא אמר רב הונא אמר רב כר' יוסי ס"ל וכדאמרי בי רב משמיה דרב ואמרי בי רב היינו רב הונא כדאית' לעיל ור"י ור' אליעזר מיפלג פליגי ואפי' לסברא דר' יוסי דמתני' כדאית' לעיל בהדיא בשמעתי' דר"ל ור"י וכ"ש לסברא דר' יוסי דבריתא וי"ל דכיון דנקיט לה רב הונא סתם ולא קאמר לדברי ר' יוסי משמ' לן דה"ק לכ"ע גזרת הכתוב לחייב עליו משני מקומות דאי זכר מעליא הוא או בריה בפני עצמה או ספקא כדיני דעלמא לענין משכב זכור עשאו הכתוב בב' מקומות כזכר ולקמ' אמרינן מהיכא נפקא לן ולהכי פרכי' ליה מדר' אליעזר ומהדרי' דאיהו דאמ' כר' סימאי דס"ל נמי הכי בדרשא דקרא ור' אליעזר דריש ליה באנפא אחרינא וס"ל דאדרבה לד"ה יש להם לומ' שלא יתחייב עליו אלא במקום זכרותו:

מ"ט דר' סימאי ורבנן כלומר ר' אלעזר סברא דתלמודא דהלכתא כוותיה ומ"ה קרי ליה בלשון חכמים וכן פירש הרמב"ם ז"ל הלכה כר' אליעזר ואעפ"י שהוא פסק הלכה דאנדרוגינוס בריה כר' יוסי הא פרישנא דר' אפילו לדברי האומ' בריה א"ל מגזרת הכתוב וכדבעי' לברור בסמוך:

אעפ"י שיש ב' משכבות את זכר כתי' פרש"י ז"ל וה"ק זכרותו של מי שיש לו ב' משכבות לא תשכב ושיילינן ורבנן דהיינו ר' אליעזר זכר גרידא מנא להו פי' כיון דקרא באנדרוגינוס מיירי וק"ל לר' סימאי נמי באנדרוגינוס מיירי ואמאי לא קא בעי זכר גרידא מ"ל וי"ל דר' סימאי הא דכתיב ואת זכר זכר ממש דריש ליה ושמעי' מיניה לעלמא זכר גרידא אבל לר' אליעזר דריש ליה לשון זכרות כדפרש"י ז"ל הילכך לר' סימאי עקר

המקרא בא לחייב על הנקבות ולעשות כזכרות ושפיר משתמע דזכרות גרידא חייב אבל לר' אליעזר שפוטר על הנקבות אדרבה הודיעך הכתו' שלא תתחייב אלא על זכרות מי שיש ב' משכבות כנ"ל:

אשה שלא כדרכה מנ"ל פי' כיון דהאי משכבי דרשי' ליה במשכבי אנדרוגינוס ובעיין בין לר' סימאי בין לר' אלעזר כדפרש"י ז"ל ועיקר נפקא להו מאשה פי' דה"ל למכתב ואת זכר לא תשכב משכבי א"נ תשכב משכבי זכר מאי אשה לרבות ולחייב ב' משכבותיו. ולר' סימאי אנדרוגינוס השוה הכתוב אי נמי לחייב בשתיהן על שתי משכבות זה משום זכר וזה משום אשה אבל לר' אלעזר ה"ק קרא את זכרותו של מי שיש לו ב' משכבות לא תשכב שאם כן אתה מחייב עליו כשם שאתה חייב במשכבי אשה:

לא לכל א"ר אלעזר אנדרוגינוס זכר מעליא הוא שאם אתה אומר במוקדשי' יקדש פי' אם הקדיש למזבח באמת אנדרוגינוס יהא פשוט קדושת הגוף ואלו לר' אלעזר שמעי' דלא קדיש כלל קדושת הגוף אלא בקדושת דמים בלבד שיפדה בלא מום ומותר אחר פדיון בגיזה ועבודה:

ומ"ל דלא קדש וכו' ר' אלעזר אמ' טומטום ואנדרוגינוס אין מטמאים בגדי' בבית הבליעה פי' דמליקתן כשרה לגמרי ואינה כנבלה לטמא בגדים בבית הבליעה שהיה ר' אליעזר אומר כל מקום שנאמר זכר ונקבה פי' כגון בקרבן בהמ' אתה מוציא טומטו' ואנדרוגינו' מן הכלל. ולא קדשי כלל פרש"י ז"ל דבעי זכר ודאי ונקבה ודאית אבל בקרבן העוף לא הוזכר בו זכר ונקבה פי' לפי' דאתיא כי הא דאמרי' בשלהי פ' המפלת גבי טומטום ואנדרגינוס שראו לובן ואודם שאין חייבי' על ביאת מקדש דכתיב מזכר ועד נקבה תשלחו זכר ודאי ונקבה ודאית וכדאמרי' נמי דמה"ט אינם כערך איש ולא כערך אשה ויש ברבותי' הצרפתי' ז"ל שהקשו דההו' טעמא א"ל למ"ד שהם בריה או שהם ספק וכגון טומטו' שהוא ספק אבל לר' אליעזר כיון דגבי משכב זכור דיין ליה כזכר מעליא וכדקת' וחייבי' עליו כזכר הא זכר ודאי לכל אדם דאמאי לא גמירי מיניה לעלמא. והנכון בזה דר' אליעזר לא גמר מקרא דלעיל שיהא כזכר מעליא דאדרבה אפשר לומר שאלו היה זכר מעליא חייב היה על משכבותיו כמו האשה על משכבותיה ואפשר הוא שהוא בריה או אפשר שהוא ספקא וכיון דכן אינו קדוש דבעי' זכר ודאי אלינו וכדממעטינן התם טומטום מפני שדידן ספק אלינו לא קדשי' בתרומה ולא מקדישים לעשות תרומה וכן הוא מפורש יפה בפרש"י ז"ל ובהכי סליק לן פרק הערל בס"ד:

דף פד.

יש מותרות

יש מותרות לבעליהם ואסורות ליבמיה' ואלו מותרות פי' פריש תנא ממאי דפתח מעיקרא וזמנין דעביד הכי וזמנין דפריש מאי דסליק והא דפריש מעיקר' אסורות לאלו ולאלו ודלא כסידר' קמא דכייל משום דבמותר לאלו ולאלו לא פריש מידי אלא דקתני ושאר כל הנשים מותרות לאלו ולאלו אצטריך למתניי' לבסוף ובכלל' קמא ניחא ליה למיתני התירא ברישא וכל האי בבא דמותרות לבעליהם ואסורות ליבמיהם קא שמעי' לה ממתני' דפ' כיצד (דף כ' ע"א) דקתני איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתייבמות אלא דתני לה הכא אגב אידך כללי ופרטי:

כהן הדיוט שנשא את האלמנה בגמרא מפרש דה"ה דמצי למיתני קדש א"נ בתולה שהרי במיתתו נעשית אלמנה ונאסרה לאחים כ"ג:

ה"ג והיא גרש"י ז"ל חלל שנשא כשרה והוא מותר בה והיא מותרת בו ומיהו כיון שבא עליה נתחללה לכהונה והרי היא אסורה לאחיו שהוא כהן כשר משום חללה ויש גורסי' כגירסת הרמב"ם ז"ל בפי המשנה וכן הגירסא בירושלמי כשר שנשא כשרה ויש לו אח חלל ופשטיה מינה בירושלמי דלהכי אסורה ליבמה מפני שהוזהרו כשרות שלא לינשא לפסולים וכל היכא דאיהי מוזהרת איהו נמי מוזהר אבל א"א לגרוס כן לפום גמרא דילן חדא דהא דייקי בגמרא דלה"ק נשא מפני שנתחללה לביאתו ואם כשר שנשא כשרה הוא במאי נתחללה ועוד דאדרבה דייקי' בגמרא שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים מדקתני חלל שנשא בכלל המותרות לבעליהם:

אלו מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהם פי' דאע"ג דאסורות לבעליהם ובעמוד והוצא הוה קאי ואיהו גופיה לא הוה בר הקמת זרע באשה זו א"ה אחיו מוקי' לו זרע ומותרת להתייבם לו:

כ"ג שקדש את האלמנה פי' והיא אסורה לו משום אלמנ' לא יקח ודוקא קדושי נקט דאלו נשא נעשית חללה בביאתו כיון שהיא אסורה לו ועל אחיו הדיוט הית' נאסרת ושאר כל הנשי' מותרות לבעליהם וליבמיהן. גרסי' בירושלמי מתני' דהכא מסייע לר' יונה דאמר לית כלליה דרבי כללן פי' דהא דקתני ושאר כל הנשי' מותרות לבעליהן אינו כלל דוקא דהא אית' פצוע דכה כדאיתא בגמ' ואיכא נמי מצרי שני אליבא דרב דימי ואיכא נמי ט"ו עריות שהן מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן וצרת סוטה מותרת לבעל ואסורה ליבם והבא על אחות חלוצתו אסורה לו ומותרת ליבם אחיו שנשא אחות חלוצתו מותרת לבעל ואסורה ליבם:

גמרא מאי איריא דקתני נשא ליתני קדש פי' על בבא דרישא קאי דקתני כהן הדיוט שנשא את האלמנה ויש לו אח כ"ג אמאי קתני נשא ליתני קדש כיון דאלמנה היא הרי אפילו קדש ומת מן האירוסי' אסורה לכהו גדול ואמאי קתני נשא דמשמע דמשום דנשא ובעל אותה נאסרה על אחיו כ"ג ואי משום דבעי לאשמועי' דלדידיה שריא בנשואי' פשיט וקרי בי רב הוא דכהן הדיוט מותר באלמנה והא כוליה פרקין לא תעשה בלחוד הוא ולא אתי עשה דיבום ודחי לא תעשה פרש"י ז"ל דנפקא לן בפ' כיצד מדכתי' ועלתה יבמתו השערה ולא דק דההוא טעמא לא קאי במסקנא ומדרבנן הוא דאסורא גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה וה"ה דמצי למפרך דהא תנן איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתיבמת אלא דמתני' גופה דהכא עדיפא לן לאתויי:

מ"ה קתני רישא נשא פי' כדי שלא ישתבשו התלמידים למתני בבת בוקתה ופרכי' וליתני נשא וליתני בתולה שנעשית אלמנה בביאתו:

דף פד:

וכ"ת קסבר האי תנא נשואים הראשונים מפילים פי' ובשעת נשואין שנעשת זקוקה לו כשרה היתה ואעפ"י שנאסרה לו בשעת מיתה הא מצות יבום קדים:

והרי חלל שנשא כשרה ולא אמרי' נשואי' הראשוני' מפילי' ק"ל אפי' למ"ד נשואי' הראשוני' מפילי' היאך אפשר לומר דליפק' איסור חללה ואיסור אלמנה דההוא טעמא דנשואי' הראשונים מפילי' לא שייך אלא לענין צרת ערות דכנס ולבסוף גרש לאסור צרה משום ערוה אבל לענין גופא שנתחללה קודם יבום ליכא למימר הכי דלא עדיפא זיקה מקדושי' ואלו כ"ג שקדש את הבתולה ובגרה תחתיו הרי היא אסורה לו וי"ל דאנן לרבותא פרכי' דאי טעית לומר דלמ"ד נשואין הראשונים מפילין לא חיישי' לאיסור כהונה הבא לאחר כן אין לך לטעות כן שהרי חלל שנשא כשיר' דלא אמרי' נשואי' הראשונים מפילי' ולאו משום דס"ל להאי תנא מיתה מפלת אלא דבה"ג ליכא טעמא דנשואי' הראשונים מפילין זהו הנר' נכון בזה:

אבל בתולה חזיא ליה פי' חזיא לבעל ראשון אעפ"י שהיה כ"ג וחזיא השתא לאחיו כ"ה דהא לא נעשית חללה כלל והוי מותרת לזה ולזה ולכ"ג הוא דאסורה בלחוד משום חללה ותהוי מכלל המותרות לבעליה' ואסורות ליבמיהם:

ליתני נמי מצרי שני שנשא מצריות א' ראשונה ואחד שניה והיו לו בנים מראשונה ומשניה פי' ובני הראשונה הם שניים ובני הב' הם שלישים:

ניסוב כי אורחא פי' שנשא הב' מצרית שניה והג' נשא בת ישראל. מותרות לבעליהם ואסורות ליבמיהם וא"ת ניחא דאשת שלישי ישראלית אם מת אסורה ליבמה מצרי שני אבל אשת מצרי שני למה אסורה ליבמה מצרי ג' כיון דסבי' לן דקהל גרים לא איקרי קהל כדאמרינן בסמוך מותרות לאלו ואלו גיורת הרי מצרי ג' שהוא גר מותר במצרי' ראשונ' ושניי' וי"ל דאה"נ ולא נקטי ליה משום מצרי שני שאסור באשתו של ג' ועל אשתו של ג' אמרינן דמותרת לבעל' ואסור ליבמ' ואי איפוך להו דנסיב שני מצרית שלישית אסורה לבעלה ומותרת ליבמה ותדע דבסמוך אמרי' אסורו' לאלו ולאלו אילונית כלומר משום דהויא ישראלית גמורה וההיא ודאי אינ' אסורה לינשא למצרי ג' אלא משום מצרי שני נקטוה לה שהיא אסורה לו משום בת ישראל וכשמת אסורה לאחיו משום דכתיב אשר תלד פרט לאילונית שאינה יולדת וכדפרש"י ז"ל בסמוך:

מאי שייר דהאי שייר פי' תנא לעול' מילתא חדא לא שייר שייר פצוע דכא פי' שאם הבעל פצוע דכא אסורה לו ומותרת לאחיו ואם אחיו לבדו פצוע דכא אסורה ליבם ומותרת לבעל ואם שניהם פצועי' דכא אסורה לשניהם ואם היא גיורת מותרת לשניהם וכפרש"י ז"ל:

ההיא איצטריך ליה לאשמועינן כדרב יהודה אמר רב פירש דכי הדר תני חלל שנשא כשרה לאו משום איסורה ליבמה נקט לה אלא משום מותרת לבעלה לאשמועינן כדרב יהודה אמר רב לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולי' פי' ואע"ג דכהן מוזהר שלא ישא חללה אין הכהנת מוזהרת שלא תנשא לחלל פי' דהא לא חזינן אזהרה בכתוב אלא על הכהני' שלא ישאו חללה ואלו היה חלל פסול לנקבות כמו לזכרים הי"ל לא יבא חלל בקהל כהונה כדתיב לא יבא בקהל ה' שהוא אזהרה בין לממזר בין לממזרת כן פי' מ"ה הר"ם ז"ל בשם אחיו ובשם הראב"ד ז"ל:

מאי כשרה כשרה לכהונה וא"ת וכי אין בת ישראל כשרה לכהונה כבר פרש"י ז"ל שהיא כשרה מן המובחר כדאמרי' בפסח ראשון סעודת הרשות בת ישראל לכהן:

והא מהכא נפקא מדרב יהודה אמר רב נפקא וא"ת בלאו הכי נמי תיפוק ליה משום לפני עור לא תתן מכשול י"ל דאי משום ההוא כיון שאינו מיוחד לאיסור זה ולאו כולל הוא בכל מצות התורה ואינו לוקה עליו אבל מהא דרב יהודה נפקא שיהא לאו פסולי כהונה מיוחד בנשים כמו באנשים ללקות עליו כן כתב ר"ה ז"ל ומיהו אכתי ק"ל היאך אפשר לומר דמשום דר' יהודה תתחייב הנקבה בלאו זה שהוא מפורש שהיא מדבר עם הזכר שלא ישא החללה והיאך יצא לנו שתהא הכשרה מוזהרת שלא לינשא לחלל בלאו שהוא כולל אפי' מדבר עם האנשים ואע"ג דפיסולו בני ישראל אתי' מדר' יהודה

דה"ק שהוזה' באותו לאו ובאותו לשון גם הנשים אבל בענין כזה היאך אפשר וי"ל דכיון דכתיב לא יקחו הרי אפשר לומר לפרש מדר' יהודה כי על כלן מזהיר שלא לעשות ליקוחים בחללות וההיא לא יקחו למה לי אי מההיא ה"א ה"מ לאו השוה בכל אבל לאו שאינו שוה בכל לא ק"ל הא מהיכא תיתי כיון שאף לאו שאינו שוה בכלל חטאת היא ובכלל עונשי' שלוקי' עליו דאלו במצות עשה אינם בכלל לפי שאין בהם עונש מלקו' כדפרש"י ז"ל וי"ל מפני שהפ' ההיא מדברת בלאו השוה בכל ואשכחן דפטרא רחמנ' ממצות עשה שהזמן גרמא הייתי דן לקולא שלא בא זה הכתו' אלא ללאו השוה בכל:

דף פה.

א"ד קיחה איצטריכא ליה פי' א"ד מדר' יהודה אמר רב אתי לן אפי' שאינו לאו שאינו שוה בכל דכלל חטאת האדם הוא והא דאצטריך לא יקחו יתירא היינו משום דסד"א דניגמר מטומאה דכתיב ביה בני אהרן ולא בנות אהרן:

אלו כהני בחללי' וחללי' בכהנת לא קתני פי' אלמא כשם שהכהנים מוזהרים בחללה כך כהנות מוזהרות בחללי דאי לא ליתני מיהא אכהנות בחללים ופרקי' דכיון דלא מצי למיתני התירא להני בהני ולהני בהני לא קתני כלל להו בחד צד:

דרדקי הכי א"ר יהודה אמר רב לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולי' וכן הלכ':

מתני' שניות מדברי סופרי' שנייה לבעל ולא שנייה ליבם פי' כשהם אחים מן אב ולא מן האם ונושא אם אמה שלו ואינה שנית לאחיו או שנשא אם אמו של אחיו שהוא שנית לאחיו היבם בלבד:

אין לה כתובה פרש"י ז"ל אפי' נכסי צאן ברזל שהכניסה לו שאף היא נקרא כתובה ולא בלאות פי' רבי' ז"ל (במשנה) שאין לה אפי' בלאותיה קיימי' ואע"ג דאמרי' דעוברת על דת לא הפסידתן ואפי' זינתה שאם היא זינתה בלאותיה לא זינו דהכא מפני שהיא מרגילתו הוסיפו לקונסו אפי' בבלאותיה הקיימי' ויש שהקשו על רבי' ז"ל מהא דאמרי' בשלהי פרק אלמנה נזונית דאמר רב כהנא משמי' דשמו' לא שנו אלא בלאות של נכסי מלוג אבל בלאות של נכסי צאן ברזל יש לה דקנסו רבנן לדידה בדידה ולדידיה בדידי' ואוקימנא אשני' ולאו קושיא היא דהתם אמרי' דהא דרב כהנא פליגא אדרב נחמן דאמר עיילא לה גלימא פירי הוי ורב כהנא סבר קרנא הוי דאי פירי הוי הא תנא ליה ולא פי' ואנן קי"ל כרב נחמן בדיני הילכך אליבא דרב נחמן אין לה בלאות של נכסי מלוג וכדקתני שאין לה פירות שאכל ולא בלאות של נכסי צאן ברזל ומי' דוקא מה שבלו כבר דומיא דפירות שאכל אבל בלאותיה הקיימים יש לה והתם אמרי' דמנה מאתים אין לה

אבל מאתים ותוספ' שהוסיף לה מדעתו יש לה כי הוא רנה ליזוק בנכסיו וכ"ש שיש לה נכסי נדונייתא הקיימים ובהדיא אמרי' התם אי איתנהו אידי ואידי אית לה:

ולא פירות פרש"י ז"ל וכ"פ בירושלמי שאינה מוציאה ממנו פירות שאכל כבר ואעפ"י שאכלם שלא כדין דפירות תחת פרקונה והוא אינו חייב לפדותה דלא קרי' ביה ואותבינך לי לאנתו:

ולא מזונות פי' לא בחיי הבעל ולא מן היורשים וראיה גמורה לזה דבתוס' קתני יש לה מזונות וההיא דאלמנה אוקימנ' לה לאחר מיתה מכלל דשניי' אפי' לאחר מיתה אין לה וזה ברור ובתוספת אמרו אינה כאשתו לכל דבר אין לה כתובה ולא פירות ולא בלאות ואינו זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה ויורשה ומטמא לה אלמנה לכ"ג גרושה וחליצה לכהן הדיוט הרי הן כאשתו לכל דבר יש להן כתובה ופירות ומזונות ובלאות וזכאי במציאתה ובמעשה ידי' ובהפר' נדריה ויורשה ומטמא לה ע"כ:

הולד כשר פי' ואפי' מוזהר לכהונה לא הוי תדע דבגמרא אמרי דחלוצה אינו מרגילתו כיון דפסול לה מדרבנן ושני' מרגילתו אלמא לא פסיל לשני כלל ולא לזרעה ואפי' מדרבנן לשויי ביאת זנות ושיהא הולד חלל מדרבנן:

וכופין אותו להוציא פי' ועפ"י שיש לה בנים והם מודהמי' ביצאתו ואיכא לעז עליהם הכא לא חיישי'

אלמנה לכ"ג וכו' עד יש להם כתובה פי' כתובת אלמנה שלימה כאישה דעלמא ומיירי כלה מתני' ותוספת' ובריית' דעלה כשהכיר בה אבל אם לא הכיר בה הרי הטעתו ואין לה כלום ואפילו בלאות של נכסי צאן ברזל אלא אותם שהם קיימים בלבד ויש לה בלאות של נכסי מלוג אע"פ שכלו לגמרי כדין אילונית כמו שכתוב רב אלפס ז"ל פ' אלמנה נזונית ושם נכתבו דינים אלו בארוכה בס"ד:

גמרא בעי מיניה בני בירי מרב ששת שניה לבעל ולא שניה ליבם יש לה כתובה או לא וכו' פי' עיקר בעיי' אי משוינן הא שאין לה כתובה על בעלה משום קנס כאלו אין נכסי' לבעלה דנתנו לה כתובה מיבם או דילמא דלא תקון לה כתובה מיבם אלא כשהיא כשירה אף לבעלה ומשום דלא הוו לה נכסי' דהכא לא חשו אם תהא קלה בעיניו להוציאה. וא"ת במאי עסיקינן אם כשלא כנסה פשיטא שלא תקינו לה כתובה מיבם ואף כשאין לבעלה הראשון נכסים ואם כשכנסה היאך אפשר להשהותה בלא כתובה ותהא בעולתו בעילת זנות וי"ל דלעולם כשכנסה והוא בא לגרשה והיא תובעת כתובה בתקנת' דרבנן הא כשבא לקיימה אסורה לו להשהות' מבלי שיכתוב לה כתובת מנה ואיפשיט' בעיי'

שאין לה כתובה מיבם. ולענין שני' ליבם ואינה שני' לבעל אם יש לה כתובה מן הבעל שכנסה בהיתר אי לא בעיא היא בירו' ולא איפשיטא ולפום האי שיטתא אין לה כלל תיקון דממונא אבל דעת רז"ל שאין זה שיטת תלמוד שלנו וע"כ לא מספקא לן לקנסה מן מיבם שאינה שני' לו אלא מטעמא דשורת הדין כתובת' על נכסי בעלה הראשון אבל בזו שאין שני' לבעל וכדין תורת כתובתה ממנו אין לנו לקנסה כלל לגבי בעל אבל אם בא הבעל לקנסה קנסי' ליה מיניה כדקנסי בשני' דעלמא וזה ברור וכן הלכה:

מכלל דאית ליה מיבם פירוש דאע"ג דבעיי' איפשיטא מ"מ צריכים אנו לתרץ הברייתא דלא תהוי משבשתא ובהא מצי למגמר מינה:

בעא מיניה רבי אלעזר מר' יוחנן אלמנה לכ"ג וכו' יש להם מזונות או לא ה"ד אלימא דיתבה תותי בעלה פי' והוא תובעת שיפסקו לה מזונות להבא השתא בעומד והוצא קאי מזונות פסקי' לה פשיט' דלית לה. לא צריכה כגון שהלך בעלה למדינת הים וכו' וא"ת ונוקמה כגון שהיא תובעת מזונות שאכלה כבר כל שלותה או שהוא תובע ממנה מה שאכל' משלו וי"ל דהא נמי פשיטא דאי מדידיה אכלה ושתה דמחל לה ואם גלגלה היא ואכלה משלה פשיטא דאין לה. ולותה ואכלה פרש"י ז"ל ואלו אשה דעלמא היה הבעל חוב תובע לאשה והאשה תובע לבעל וגובה ממנו ולמדנו מדבריו ז"ל דאין לבעל חוב על הבעל תביעה ואין האשה כשלוחו של בעל בענין זה כיון שהוא לא אמ' לו וכן עיקר ושלא כדעת קצת רבותי' ז"ל:

מאי פי' כיון שעתה היא גובה מן הבעל מי חיישינן שמא תתעכב אצלו ואעפ"י שהיא גובה לשעבר בלבד וכדמפרש ואזיל. מזוני תנאי כתוב' נינהו ומדאית לה כתובה אי' לה מזוני וא"ת אי מה"ט יהבו לה מזונו' להבא הא ליתא כי היאך ניפסוק מזונות להבא למי שאנו אומרים שיוציא:

או דילמא כתובה דלמשקל וכו' אמר ליה רבי יוחנן אין לה והתני' יש לה פירש רבותינו ז"ל דלאו רבי אלעזר פריך לה דאם כן מאי קבעי אלא תלמודא הוא דפריך לה וא"א דר"א פריך לה ויודע היא הבריתא הזאת אלא שלא היה ברור לו פירושה הד' שא"א לדון שיש לה לעולם ולא אמרי' בה מזוני תנאי כתובה נינהו ולהכי פריך ליה ומאי ניעביד מן הברית' דקתני יש לה ופריק דההיא לאחר מיתה וכן הלכה:

ותימא מילתא כיון שאין לה מזונות ממנו בחייו היאך אמרי' בתוספת' שהוא זכאי במעשה ידיה והא מעשה ידיה תחת מזונות הם וקי"ל מזוני עיקר כדאיתא בפ' אעפ"י וליכא למימר דכי קתני זכאי במעשה ידיה איורשי' קאי דהא לא משמע לישנ' הכי מדקתני ובהפרת נדריה ויורשי' וי"ל דה"ק שאם זן אותה ושתקה זוכה במעשה ידיה

שעשתה כל אותו זמן ולא אמרינן מחל לה לגמרי אלא הרי הוא גובה ממנו מעשה ידיה או תתן לו מזונותיה:

א"ד א"ל יש לה והא בעמוד והוצא קאי א"ל אין לה ק"ל מאי מקשה הא בעמוד והוצא קאי דההוא טעמ' לא איתמר אלא בתובעת מזונות להבא כדאיתא לעיל וכעין שלותה ואכלה דבעיי' כדקיימא בלישנא קמא ולא אמרו איכא דאמר אלא בתשובתו של ר"י בלבד. ותו ק"ל מה חדוש אמ' לו ר' אלעזר עתה עד שחזר בו עתה ר' יוחנן והנר' לי בזה דבין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא ר' אלעזר סתמא בעא מר' יוחנן אלמנה לכ"ג אם יש לה מזונות אם לא ומאי דאמרי' לעיל ה"ד וכו' לשון הגמ' היא בכמה דוכתי דאי לאו הכי הול"ל דיתבה תותי בעלה לא קמבעיא לי כי קמבעיא לי וכו' ור' יוחנן אהדר ליה סתם בהאי לישנא בתרא יש לה וסבר ר' אלעזר דדילמא לגמרי קאמר ואפי' מחיים דכיון דיש לה כתובה מזוני נמי אית לה ופריך לה והא בעמוד והוצא קאי א"ל אין לה כלום דבכי הא ודאי אין לה ומשום דהדר א"ל סתם אין לה ולא בירר לו כלום ופריך ליה והא תניא יש לה והיכי מפרשי' מתני' א"ל בריתא לאחר מיתה כלומר ואנא נמי כי אמר לך מעיקרא יש לה היינו לאחר מיתה כי סבור הייתי דפשיטא לך שאין לה מחיים ויש מפרשים בעניינים אחרים וזהו הנכון בעיני:

גרש"י ז"ל מפני מה אמרו אלמנה לכ"ג יש לה כתובה מפני שהוא פסול והיא פסולה וכ"מ שהוא פסול והיא פסול' לא קנסו אות' בכתובה ופי' הוא ז"ל דאלמנה לכ"ג פסול הוא שלא לעבוד עבודה עד שידירנה הנאה וכ"מ שהוא נפגם על ידה או שהיא פסולה לא הוצרכו חכמי' לקנסה בכתוב' כדי שתצא ממנו דבלאו ה"נ תהא קטטה ביניהם ותצא מפני פגמו של א' מהם אבל בשנויי שהוא כשר והיא כשרה הוצרכו לקנסה בכתובתה ור"ח ז"ל גורס כן אלא שהוא מפרש הכי קתני שהוא פסול על הולד הנזכר למעלה ואין הלשון הולם פי' זה. ויש שגורסים מפני שהוא כשר והיא פסולה פי' שאינו נעשה חלל ופסול עבודה מדרבנן בעלמא הוא וכל שמדיר הנאה על דעת רבים חוזר לכשרותו ולא חשיב פסול. וכ"מ שהוא כשר והיא פסולה קנסו אותו בכתובה פי' דמסתמא הוא היה הגור' נשואי' אלו ולדידיה בעי למקנס וא"ת א"כ ה"ט דר' דאמר מפני שהיא מרגילה ואוקימנא לקמן בחד לישנא דר' אמר לה וי"ל דהתם ר"ל שהרגילה והסיתה מתחלה לכך כדרפרש"י ז"ל והשתא ר"ל כי הוא הגורם עכשו והמקיי' הנשואי':

דף פה:

א"ד ר' קתני לה וחליצה קא קשה ליה פירוש וכי קתני מעיקרא טעמא דדברי תורה צריכים חזוק משום אידך הוא דנקטי אי נמי דאף חליצה כיון דאמטולתא דגרושה נאסרה ועל אשה גרושה מאשה אסמכוה כדאיתא בפרק החולץ כדברי תורה היא שאין צריכי' חזוק ומשום דלא ליטעו בה וחזר ונתן בה טעם אחר וא"ת בלאו טעמא דחלוצה ק"ל יש בזה עוד טעם אחד נכון לחלק בין שנייה לאידך ולמה הוצרכו לומ' דחלוצה ק"ל וי"ל דאה"נ אלא אנן ה"ק דאפי' לגבי חלוצה דלא פסיל לה אלא מדרבנן שייך ה"ט בתרא. וי"מ דאי לאו משום חלוצה לא הוה נקט ליה שכבר הוא בכלל דבריו של רשב"א לפום פי' בתרא דלעיל:

גרסת רוב הספרי' מאי בנייהו ויש בפי' דה"ק מאי איכא בין הני תרי לישני ויש גורסי' מאי איכא בין ר' לרשב"א פי' למאי דאמרי ד"ה רשב"א א"ל ושתי הגרסאות עולות לענין א' וא"ת והא איכא חלוצ' בינייהו וי"ל דס"ל דחלוצה היא כגרושה דאורייתא כדכתיב לעיל ויש לפרש. דהאי מאי בינייהו אינו לשון שאלה אלא לשון בירור ויש כיוצא בזה בתלמוד. כיון דאיכא תקנת' לממזרת כר' טרפון פי' שמכשיר בניה דבנה ממזר נושא שפחה ויהא הולד עבד וישחררנו ויהא בן חורין. וא"ת וכיון דבניה מיהת ממזרי' היאך מתרצת מפני שיש תקנה לבני בניה י"ל דאיידי דאית לגופה שבח כשנשאת בנושא ישראל לא חיישא לבניה הואיל ויש לבניהם תקנה. הא דפרכי' מר"ע ואפי' שאין הלכה כמותו שקלא וטריא בעלמ' הוא למימרא דאיכא בנייהו לד"ה ולא אתיא הא דר' ורשב"א דלא כשום תנא:

ולרבי אלעזר בן יעקב דאמ' יש חלל מחייבי עשה הא לא מרגל' ליה פי' שהרי יהיו פסולי' לעבודה שהם חללי' וא"ת והרי יטהרו בני בניה דבנות ישראל מקוה לחללי' וי"ל דסוף סוף היא לא מוטהרא שתהא חללה ושמעי מהכא דלרבנן כשם שאין הזרע חלל מחייבי עשה כך היא אינה נעשת חללה כלל ואפי' מדרבנן דאי לא הא לא מרגלא ליה כדאמרי' לעיל גבי חלוצה דרבנן ובודאי דאי משום פסולה דגופא בלחוד לא מרגלא ליה כיון דאית לה נשואי בעלמא בכשרות גמור ואלו מדאורית' פשיטא שאינה נעשית חללה דהא חלול דיד' בחלול זרעה כתיב דקרא דלא יחלל זרעו לרבנן לא קאי אלא על חייבי לאוין:

והקשה רבי' הרמב"ן ז"ל ולימא בעולת עצמו איכ' בנייהו דאפי' לר' אליעזר בן יעקב אינה נעשית חללה כלל כיון שסופה להיות בעולה תחתיו וא"ה אסור לקיימה כדאמר בפ' הבא על יבמתו (דף נ"ז) ומוציאה בגט ותי' דהא לא קים לן דדילמא אי נשא נשוי לגמרי

כדאית' התם אליבא דרב אשי ואין זה מספיק דמ"מ לפרוך אליבא דר' הונא אמר רב מיהת דהכין אורחא דתלמודא בעלמא אבל י"ל דלרב הונא אמר רב את"ל דמוציאה בגט מדאוריית' קאמ' ולא אמ' סופה להיות בעולה תחתיו ואת"ל דמוציאה בגט מדרבנן קאמ' הא ליכא למימר הכא דלמ"ד דאורית' הא נמי דאורית' ומדרבנן הוא ואין לה כתובה:

ומחזיר ספק סוטתו איכא בנייהו פי' לא שגירשה והחזיר' שא"כ היכי שייך בה דר' מתיא בן חרש דבסמוך אלא לומ' שהחזיקה לו אחר שריחקה והיתה טמאה לו ומיירי נמי כשבא עליה כדמוכח מהיא דמייתי עלה למ"ד דאוריתא הא נמי איסורה דאוריתא ויש לה כתובה דדברי תורה אינם צריכי' חזוק והקשו רבותי' ז"ל היאך יהא לה כתובה דכיון שבא עליה אינה שותה שאין האיש מנוקה מעון וכל שאינה שותה אין לה כתובה כדאמרי' ב"ד מתנה עליהם מתוך שאין שותות אינן נוטלות כתובה ותירץ כגון שחזר וכתב לה כתובה אחרת ונ"ל שאין צריך לזה דהתם הוא שמתו הבעלי' מחמת האונס שלהם לא שותות אבל הכא כי הוא ברצונו החזירה ומנע אותה מלשתות אין לה להפסיד כתובה:

מ"ד מפני שמרגילה זו היא מרגילתו פי' כי מפני חזרה זו אינה נפסלת לתרומה ואדרבא משעת סתירה נפסלת לתרומה מה שלא היתה נפסלת מפני ביאה זו עשאה זונה פי' וכיון דכן הא לא מרגלא ליה ויש לה כתובה פרש"י ז"ל דניחא ליה לשתות ברישא דלא פסלה מן הכהונה והקשו עליו ודילמא נטמאה וניחא לה דלא תשתי ומרגלא כדי שיבא עליה דשוב לא תשתה וי"ל דהכא כיון שהחזירה חזקה אינו רוקק בכוס ושותהו ומפני שנתברר לו שהיא טהורה עשה כן וכיון דכן כ"ש דקים ליה וניחא לה לשתות:

סוטה ודאית איכא בנייהו פי' שהחזירה ובא עליה פי' דמשעה שזנתה נפסלה לכהונה לגמרי ואין עליה תוספת פסול בביאה זו של בעלה הילכך מרגילתו וא"ת ולוקמא דהא בת ישראל הי' וי"ל דניחא ליה טפי לאוקומא בסוט' ודאית ובלא גרושין. ה"נ רש"י ז"ל ולר"ע הא לא מרגל' ליה שהרי הולד ממזר מחייבי לאוין ואמרי' אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה ותימא הא אמרי' בפ' החולץ הכל מודים בבא על הסוטה שאין הולד ממזר ושמעי' מהכא דאפי' מזוהם לכהונה לא הוי כדברי ר"ח ז"ל שאם לא כן לא היתה מרגילתו וכדאמר לעיל גבי חלוצה:

בת ישראל מאורסת ללוי לא תאכל במעשר ראשון הוינן בה וזרה מי לא אכל' במעשר אר"נ אמר שמואל הא מני ר' מאיר היא דאמ' מעשר ראשון אסור לזרים דתני' תרומ' לכהן ומעשר ראשון ללוי דברי ר"מ פירש"י ז"ל קתני מעשר א' ללוי דומי' דתרומה לכהן שהיא אסורה לזרים באכילה דאי לא למה ליה למתני תרומה לכהן פשיטא אלא ודאי

לדומיא נקטיה ועוד דמדקא מהדר ליה ר' אליעזר לשון התר מכלל דר"מ נמי בהתר ואיסור קא מיירי והק' עליו בתוספות דמאי דקא' מר"ן ז"ל דומיא דתרומה קנקיט לה א"כ ר"ע דנקט האי לישנא גופיה לק' בברייתא נימא דס"ל דמעשר אסור לזרים ואלו בכולי' תלמודא לא תליא האי סברא אלא בר"מ בלחוד ודקאמר מר"ן ז"ל מלשון התר שתפס ר' אלעזר א"כ ה"ל למידק מכלל דר"מ אסור לכהן כדדייק תלמודא והיכי דייקי מיניה איסור לישנא בלחוד ועוד דההוא לישנא הא פרכי' תלמודא ואמר דלאו דוקא הוא משום איסור אכילה ואימא נותנו ולפי' לא דייקי לה מלישנא דר"מ כלל אלא דהכי גמירי לה כל חד מרבו עד ר"מ דס"ל מעשר ראשון אסור לזרים והא דתניא מעשר ראשון ללוי בין לנתינה בין לאכיל' קאמר וכדאמרי' בסמוך דגמירי טעמא דמילתא מיניה כדאמרי' אמר רב אחא בריה דרבא משמיה דגמרא פרש"י ז"ל שקבלו כן איש מפי איש עד מפיו של ר"מ ואין ספק דכיון שקבלו ממנו טעמו של דבר שקבלו ממנו דבר עצמו וזה פשוט:

דף פו.

ורבנן מה תרומה פי' קרי ליה לר' אלעזר בן עזריה בשם חכמים משום דרבנן כוותיה ס"ל והלכתא כוותיה:

כדתניא ר' יוסי אומר וכו' לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וכו' פי' והאי קרא אזהר לאוכל טבל בעוד שיש בו מעשר ותרומה ועונש מיתה שיש בטבל מדכתיב בתרומה ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו בעתידי' לתרום הכתו' מדבר וכדאי' בסנהדרין: **וקאמר רחמנא לא תאכל הג' ואי מההיא ה"א ללאו אבל מיתה לא קמ"ל וה"פ דרבנן** דרשי קרא דלעיל דאתק' מעשר לתרומה לענין שהוא טבל התרומה וכדתני ר' יוסי ושמא תאמר דההוא מלא תוכל נפקא כדדריש ר' יוסי ואייתר אידך קרא לכדר"מ להכי אמרי' דאצטריך דאי מדר' יוסי ליכא אלא לאו ואצטריך אידך לומר שהוא טבל למיתה וא"כ יהיה חמור טבל שיש בו מעשר ראשון מפני תרומת מעשר שבו יותר ממעשר ראשון עצמו מפני שכבר הופרש' ממנו תרומת מעשר. אבל הרמב"ם ז"ל כתב שהאוכל טבל שהופרש ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנה מעשר ראשון לוקה אבל אין בו מיתה ואין זה כלום סוגיי' לא לר"מ ולא לרבנן והא דאמרי' ומתו בו ולא במעשר זהו לאחר שהורם ממנו תרומת מעשר שהיא במיתה. וי"ג וקאמר רח' לא תוכל ואידך מהתם נפקא ואידך אי מההיא ה"א ללאו וכו' וענין גי' זו שוה לגרסא ראשונה אלא שהיא ארוכה יותר ועוד יש גרסא אחרת שאינה נכונה כלל:

במאי אוקימנא כר"מ אימא סיפא וכו' עד הכא מאי זרות איכא פי' דאפי' לר"מ בת כהן אינה זרה למעשר וכו'

אמר רב ששת מאי אינה אוכלת דקתני אינה נותנת רשות לתרום וא"ת והא לא תאכל קתני וי"ל דה"ק אין לה רשות לאכול כל זמן שתרצה אם עדיין לא הופרשה ממנו תרומת מעשר שהרי אין בידה לתקנו ובהאי אוקמתא אפילו רישא מיתרצה ואפי' לרבנן וכדפרש"י ז"ל ואע"ג דלא אמרינן בדרב ששת אלא יש כיוצא בו בתלמוד:

או אינו אלא לאכול פי' ובא הכתוב לומר לך דכיון שנשאת לו מותרת במעשר ומהדרי' דלהא לא אצטריך דאפי' תימא דמעשר אסור לזרים כיון שנשאת ללוי אוכלת מחמתו ק"ו מתרומה וכדמפרש ואזיל:

ומר בריה דרבינא אמר לומ' שאין חולקי' לה מעשר בבית הגרנות פרש"י ז"ל רישא כדשני לעיל כדר"מ וסיפא דקתני בת לוי לכהן ובת כהן ללוי לא תאכל במעשר היינו שאין חולקי' לה מעשר מבית הגרנות בלא בעלה וה"ה לנשואה כדמפרש בסמוך וגורס הוא ז"ל הניח' למ"ד משום ייחוד אלא למ"ד משום גרושה בת לוי מי לא אכלה במעשר וליטעמך גרושה בת כהן מי לא אכלה בתרומה אלא גזרה שום גרושה בת ישראל וה"פ הניחא למ"ד לק' במכילת' דמ"ה אין חולקין תרומ' לאשה בלא בעלה משום ייחוד יש לפרש משנתינו ג"כ משום ייחוד אלא למ"ד טעמ' התם משום גרושה שמא יגרשנה הכהן ויתנו לה ג"כ ונמצאת זרה אוכל' בתרומה הכא גבי מעשר מא"ל אטו בת לוי שנתגרשה זרה היא לגבי מעשר ומאי גזרי' בה ומהדרי' וליטעמי' דמותבת לי מהא אמאי לא מותבת התם גבי תרומה למה גזרו בבת כהן לכהן וזרע אין לה אטו גרושה בת כהן כי מגרש' לא הדרא ואכל' בתרומה אלא לא פלוג רבנן. וא"ת ומנא לי דטעמ' משום ייחוד או משום גרושה דילמא טעמא משום שהאירוסי' שנתארסה בת לוי לכהן פוסלים אותה שלא תחלוק בגורן וכשם שפוסלים לבת כהן מלאכול בתרומה אין מאכילים וי"ל דסברא הוא שאין האירוסים פוסלים בדבר האסור באכילה כתרומה אבל אינן פוסלים חלוקה בגורן ואפילו לר"מ דמעשר ראשון נתינתו ללוי ולא לכהן כיון דסוף סוף מותרת לאוכלו:

ויש לגאוגים ז"ל גרסא אחרת ואינה בספרים שלנו ומ"מ עולה היא לפרש"י ז"ל וכמו שכתביו בחדושי' הארוכי':

דף פו:

ת"ר תרומה לכהן וכו' עד ההוא גנתא וכו' איתמר למה קנסו לויים במעשר פרש"י ז"ל דלאו אפלוגתא דר"ע ור' אלעזר בן עזריה קאי דאינהו מדאורייתא פליגי כדמוכח לעיל

אלא אעלמא קיומי דאמרי' בכמה דוכתי' דקנסינהו ונקטי ליה הכא לאתויי עליה עובדא דגנתא דהוה שקיל ראב"ע ובמ' כתובות לא פי' כן והא ודאי דלר' אלעזר בן עזריה כיון דמדאורייתא בין לכהן בין ללוי קנסא דעזרא הוה לכהן ולא ללוי כלל אבל לר"ע דאמר דמדאוריתא ללוי דוקא קנסא דעזרא אפשר דלא הוה אלא דליהבו בין לכהן בין ללוי וא"ת א"כ מאי טעמא אהדרי' לפתחא לבי קברי לגנתא דר' אלעזר הא פרישנא טעמא בסמוך משום דאיהו הוה שקיל בתורת חלוקה ולא מדין קנסא דעזרא וא"ת כיון דמדאוריתא לר"ע דוקא ללוי היאך אפשר לקנוס עזרא שיתנו לכהן כלל שהרי לא יצאו ישראל ידי נתינה וי"ל כיון דממונא הוא הפקר ב"ד הפקר ואפקוה רבנן למעשר מן הלוים ואוקמינהו ברשות כהנים ועשאום כשלוחי' של לויים:

בתורת חלוקה לי' לך פי' דכיון שאין אתה גומר לקבל אלא בתורת חלוק' ולא משום קנס עזרא אף הם לא יצאו ידי נתינה דמדאוריתא ללוי ולא לכהן כלל:

בת ישראל לכהן. כללא דמתני' דבת ישראל שנשא' לכהן אוכלת בתרומה בשבילו וא' מת אוכל' בשביל זרעו וכשנשאת לאחרים נפסלת מאכילתה בשבילו ואם נתאלמנה ואין לה זרע ממנו חוזרת ואוכלת בשביל זרעו של כהן וכשם שישראל וזרעו פוסלה כך לוי וזרעו. ומיהו דין הלוי במעשר כדין כהן בתרומה ואמרי' בגמ' מ"ל דבת ישראל לכהן אוכלת בשביל בנה כהן שאם נשאת לישראל ואין לה זרע ממנו חוזר' ואוכלת בשביל בנה כהן ואמרי אמ' ר' אבא בת ובת ואוקימנא אפי' לרבנן דלא דרשי ו' כוליה ובת קרא יתירא וכבר פי' בפ' אלמנה לכ"ג. וק"ל והיא גופא דאכלה בשביל בנה מ"ל דאי משום דדרשי' ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו קרי ביה יאכילו מהיכא תיתי לך האי דרשא לסרוסי קרא הכי ואי משום דמקרא מיותר הוא דקנין כסף אוכל וק"ו ליליד בית הא דרשי' ליה במ' גיטין דאייתר לה למדריש דיליד בית אעפ"י שאינו שוה כלום אוכל בתרומה מש"כ בקנין כספו דבעינן שיהא שוה פרוטה לכל והנכון בזה מה שתירץ הרמב"ן ז"ל דאי משום ההי' דרשא דהתם מסתייה דליכתוב קרא כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו ויליד ביתו ולמה לי' למהדר ומכתב הם יאכלו בלחמו אלא ודאי מיותר לדרשא דקרינן בי' יאכילו בלחמו האי יליד בית שהוא בנתים לדרוש לפניו ולאחריו:

דף פז.

ואימא פרט להפרת נדרים הוא דכתי' פי' לומר שאין האב כופה את בתו לאכול בלחמו אם נדרה ממנו דכיון דנתגרשה יצאת מרשותו ואינו יכול להפר נדריה:

ההיא כבר פסקא תנא דבי רבי ישמעאל דכיון דמסרה האב פי' אפי' לשלוחי הבעל ונתאלמנה או נתגרשה שוב אינו יכול להפר וכ"ש נשאת לגמרי שנכנסה לחופה והא דתנא דבי ר' ישמעאל פי' במ' כתובות בס"ד:

התם כתיב מיעוטי הכא לא כתיבי מיעוטי וק"ל ולרב ספרא דדריש לחם ולא בשר ה"נ הא כתיב לא יאכלו בלחמו ונימא שאין הבן מאכיל בחזה ושוק תי' ר"י ז"ל דרב ספרא לאו מלישנא דלחם דייק לה דהא בשר נמי נקרא לחם רב אלא דדריש לה מדכתיב בהדיא מיעוטא דאמר מלחם כלו' מקצת לחם והיינו לחם ממש:

דף פז:

ת"ל דרכיה דרכי נועם פי' ואם אין אתה עושה מתים כחיים אין כאן נועם ושלום דכשיש לה בנים תנשא וכשימות הבן תצא ותהא זקוקה ליבם וכ"ת שתחלוץ אפי' כשיש לה בנים קודם שתנשא מפני חשש זה הא בעוד שיש לה בנים אין חליצתה כלום ק"ו מן החולץ למעוברת אבל כשנעשה מתים כחיים אז נתיבותיה של תורה שלום. ובהכי סליק פרקא. תושבחתא למארי שמיא וארקא:

האשה רבה

האשה שהלך בעלה למ"ה ובאו ואמר לה מת בעליך ונשאת פי' ואפי' נכנסה לחופה ולא נבעלה תצא מזה ומזה פי' שהחמירו עליה לעשותה כאלו זינתה במזיד שהיא אסורה לבעל ולבועל. ואע"ג דשורת הדין אין כאן זנות דהא ברשות ב"ד נשאת על פי עד א' וכדאמרי' דמתוך חומר שהחמירו בסופה הקילו עליה בתחלתה וכיון דלהא דייק ומנסבא עשאוה כמזידה וצריכ' גם מזה ומזה פי' שאף מן השני צריכ' גט מדרבנן משום קנסא כדמפרש בגמ' ומן הראשון צריכה גט מדאורייתא. ואין לה כתובה פי' כל שהוא שם כתובה ואפי' תוספת ונדונייא וכדאמרי' התם נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותי אין להם תוס' וכ"ש מנה מאתים:

וזה בעוברת על דת היא ובירוש' אמ' לא מנה מאתים בלבד אלא אפילו כתובת' אלף דינר מאבדת הכל משום תוספת קאמ' כל הפחו' ובריש פי' אעפ"י תנן תנאי כתובה ככתובה דמיא נפקא מינה למוכרת ולמוחלת ועוברת על דת ומשום תוספת קאמר לכל הפחות לכל הנהו דמני התם וי"א שאף נדונייא בכללם וכדפי' התם ובזו ודאי אף נדוניא מפסדת מדקתני סיפ' שאין נוטלי' יורשי' כתובת בנין דיכרין וידוע הוא כי כתובת בנין דיכרין היינו נדוניא ואנו איהי שקלא נדונייא כ"ש זרעה אלא ודאי דאפי' איהי לא שקלא ומשום דס"ד כדאית' בגמ' דלאיהי קנסו רבנן ולא לזרעה אצטריכ' סיפ' דאפי' לזרעא

קנסו והא דיהבי טעמ' בגמ' אין לה כתובה משום דכתובה תקינו רבנן כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והכא תהא ותהא וה"ט לא שייך אלא בעיקר כתובה הל"ק לפי' דפרישנא בגמרא נקיט טעמא לעיקר כתובה ולבתר דאפסדוה כתובת' אפסדוה תוספת ונדוניא משו' דתנאי כתובה ככתוב' דמי וכדפרישנא בגמ' גבי פירות ולא פירות פי' בירוש' שאינה מוציאה ממנ' פירו' שאכל ואף רש"י ז"ל פי' כן בכאן אבל בפ' הזורק פי' ולא דין פירות שאינו חייב בפרקונה וכן היה נראה יותר ממה שאמרו לק' בגמ' דטעמ' דאין לה פירות משום דתנאי כתובה ככתובה דמיא ופרקונה הוא דהוי תנאי כתובה כדאית' בכתובו' ולפי מה שפי' בכאן י"ל דבגמ' נקטי סוף טעמא כי אין לה פירות ואעפ"י שהפירות תחת פרקונה הם והוא אינו חייב לפדותה אין בכך כלום כי מה שאין לה פדיון זהו מפני שקנסא דתנאי כתובה ככתוב' אבל הוא מה שאכל בדין אכל דכ"פ בירושלמי דדוקא מה שאכל קודם שבא הראשון דברשות ב"ד אכל ולדידיה לא קנסוה במה שאכל ברשות אבל מה שאכל אח"כ תוציא ממנו:

ולא מזונות פי' אפי' מן היורשי' דכיון שאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה וכדפריש גבי שניות כדפי' בפרקי' לעיל. ולא בלאות פרש"י ז"ל אפי' בלאותיה הקיימים וק"ל דהא דאמרי' בשלהי אלמנה נזוני' היוצא משום ש"ר נוטלת מה שבפניה ויוצאה כי אם היא זינתה בלאותיה לא זינו וי"ל דזנו' גמור דלא שכיח לא החמירו כמו שהחמירו בזו מפני מה שהקלו בתחלת' ותדע דמזנה בעלמ' אין הולד מן הבעל ממז' ואפי' מדבריה' ואפי' חלל נמי לכהונ' וכדפי' בפרקי' דלעיל ואלו בהא תנן כי הולד מן הבעל ממזר מדבריה' משום חומ' ומשום קנס אבל ר"י ז"ל פי' ולא בלאות שאינן קיימי' אבל בבלאות קיימי' לא קנסוה וכן דעת רבותי' ז"ל:

ואם נטלה מזה ומזה תחזיר פי' ואפי' נטלה שלא בעדים דלא מהני לה משום מיגו דקא תפסא חספא בעלמ' ופי' בירוש' דדוקא מה שנטלה לאחר שבא הראשון אבל מה שתפס' קודם לכן לא תחזיר ואפי' תפס' בעדים כיון דקודם קנס תפס והולד ממזר מזה ומזה פי' מן השני ממזר גמור מדאורייתא ומן הראשון מדרבנן:

ולא זה וזה מטמאי' לה פי' ואפי' הראשון שהיא אשתו גמורה מטעמא שפי' בגמרא דאין כהן מטמא לאשתו פסולה וזו פסולה היא לו מן התורה דאשת כהן אפי' נאנסה אסורה לבעלה ומ"מ הראשון יורש אותה דעד כאן לא קנסו לבעל שלא חטא אלא במציאה ובמעשה ידיה דמחיים מטעמא דמפרש אבל בירושתה לא קונסה כלל והיינו דלא קתני שאינו זכאי בירושתה וא"ת כיון דיורשה ואינו מטמא לה קריא ולא ענו לה וליכא דקבר לה הא ליתא דא"כ כל שנשא אשה פסולה שאינו מטמא לה לא יורשה ואנן אשכחן

דאלמנה לכ"ג וגרוש' וחלוצ' לכ"ה יורשה ואינו מטמא לה כדאית' בתוס' אלא ודאי טעמא כדכתי' בפרקי' דלעיל דכל שהירושה מן התורה ופסול טומאתו מן התור' אין הקרובי' מקפידים ומטפלי' הם וכל העולם בקבורת' מש"כ בקטנ' ובשניות מדברי סופרי' וכלה שאר מתני' מפרש בגמ':

גמרא מכלל דרישא ברשות ב"ד ובעד א' פי' ואע"ג דקתני ואמרו לה לשון רבים הא פרישנא בכריתות בריש פי' אמרו לו דאורחי' דתנא הוא למיתני אמרו לו אפי' משום חד ותנן נמי הוחזקו וכו' ותנן נמי עד א' אומר אכלת חלב והוא אומ' לא אכלתי פטור מקרבן:

טעמא דאמ' לא אכלתי פי' שהכתוב האמינו לגבי העד כדכתי' או הודע אליו הא אי שתיק מהימן אלמא עד א' מהימן מדאורייתא מ"ל. נר' מדברי רש"י ז"ל וכן פי' רוב המפרשים ז"ל דהשת' אפילו מתני' דעדות אשה הוה ס"ד דמהימן מדאוריתא עד א' דאמר ר' זירא טעמ' משום חומר שהחמרת וכו' ותדע דכי אתי למפשט מחתיכה ספק חלב ספק שומן פרכי' עלה מאשה דלא דמיא לה דהכא אתחזק איסורא דאשת איש והוי דבר שבערוה אלמא אפי' לעדות אשה הוה ס"ד למפשט דנאמן עד א' מדאוריית' וא"ת והא כללא הוא דאין דבר שבערוה פחות מב' ועוד דא"כ אמאי מפליג תנא בין נשאת ברשות ב"ד לנשא' בעדי' וקרי להאי נשאת שלא ברשות וי"ל דהשתא הוה ס"ד דדילמא במיתות הבעל אקיל רחמנא למשרייה בעד א' כאיסורי דעלמא א"ה מפני שהן נשואין שלא בדבר ברור לגמרי החמירו עלי' בדברי' אלו אבל יש מרבותי' ז"ל שפי' ולז' הסכימו קצת רבותי ז"ל שפי' דאנן פשיט' לן דטעמא דעד א' מהימן באשה מדרבנן הוא אלא דקס"ד כי חכמי' סמכו דבריהם משום תקנת נשים לעשות איסור זה כשאר איסורין דעלמא שנאמן בהם עד א' מן התורה הא אלו לא היה עד א' נאמן באיסורין דעלמא בכיוצא בזה לא היו מקילים שיהא נאמן באשה משום תקנה בעול'. והיינו דאמרי' דרישא דמתני' ברשות ב"ד אלמא עד א' מהימן והכא לא אדכ' דמהימן מדאוריתא ולא גבי מתני' דהוחזקו להיות נשואין ואמרי' ותנן נמי א' אומ' אכלת חלב והא קים לן דמשום דמהימן מדאורייתא בזו סמכו באידך ומשום הכי מיבעי' לן מנא לן דגבי חלב מהימן מדאוריתא דנסמוך עליה באידך וכי אתי למיפש' מחתיכ' ספק חלב ספק שומן פרכי' שאין מכאן ראי' לסמוך עליה תקנת אשה כלל דאיתחזק איסורה והוי דבר שבערוה כלומ' כיון שזו דבר שבערוה שצריכא שנים מן התורה אין לנו לתקן בה להקל עליה עד דאשכחן עד א' מהימן בעלמא באיסור כיוצא בה דאתחזק ביה איסור' ותדע דהא ההיא כולה חד טעמא הוא כדפריש' דאלו לפי' רש"י תרי פרכי נינהו ותרי טעמי נינהו והוה לן למימר ועוד הוי דבר שבערוה ואין דבר וכו' אלא שאין זו קושיא על פי' דכיוצא בה יש בשמעת' קמייתא

דגיטין וכדפרי' התם ולה"פ נמי אתיא שפיר הא דאתא לבתר הכי למפשט דעד א' נאמן באיסורין אע"ג דאתחזק איסורא מטבל וקונמות ומאי פשיטותא הא לגבי עדות אשה דאכתי איכא למפרך כדפרכי' דלא דמי דהוי דבר שבערוה אלא ודאי דכל היכא דקים לן דנאמן באיסורין דעלמא מדאורי' קים לן גבי אשה מדרבנן ומיהו לפרש"י ז"ל י"ל כיון דמעיקרא איבעיא לן בין בעדות אשה בין באיסורין דעלמא מאי דלא מצי למפשט באשה פשטי לה בשאר איסורין מיהת וא"ת ולבתר דדחינן לה להאי דטבל וקונמות מאי האי דאהדר' אמתני' לומר אלא א"ר זירא דמשמע דמשום דלא קים לן ההיא דטבל וקונמו' אצטריכא לטעמא דר' זירא וי"ל דמאי דאמרי' אלא א"ר זירא לאו דוקא ההיא דפרכינן לטבל וקונמות הדר אלא אכולה סוגיין אהדר דס"ד דעד א' באשה מדאורייתא מהימן דלא כדס"ד כלל אלא כדר' זירא וכו' כן יש לפרש לשיט' רש"י ז"ל והפירוש הראשונים אבל לאידך פירוש בתרא ניחא טפי:

ת"ל או הודע אליו מ"מ פי' מדכתב רחמנא אליו שמעינן דבעי קרא שיהא נודע ושיהא לבו סומך לדבר ומדכתיב לשון או הודע שמעי' דכל שאינו מכחש הא חשיבא כידוע אליו. ה"ד אלימא תרי ולא מכחיש להו למה לי קרא אלא פי' למה לי למכתב או הודע אפי' כתי' רחמנא או ידע הוה שמעי' מיניה שפיר דכל שאמרו לו שפיר שני עדים שנאמני' בכל דבר ואינו מכחישן הרי הוא כאלו ידע מעצמו ידיעה גמורה וברורה:

אלא לאו חד וכי לא מכחיש ליה מהימן פי' אלמא עד א' נאמן באיסורי' ולהכי רבוי' רחמנא והשתא חשיב ליה כידוע והיינו דלא פרכי' דדילמא שאני התם דגלי קרא או הודע מ"מ אבל בעלמא לא מהימן:

ודילמא משום דאישתוק ושתיקה כהודאה דמיא תדע דקתני סיפא וכו' עד רישא מ"ט מחייבי רבנן אלימא משום דמהימן והא תרי דאע"ג דמכחישי להו אינהו מהימני וקא פטרי פי' רישא דא"ל עד א' אכל חלב דדיקי מינה דאי אשתיק מהימן וחייב קרבן ד"ה היא ואפילו לרבנן מדלא איפליגו אלא בסיפא ולרבא מ"ט מודו ברישא אי מטעמא דאמרת דעד א' נאמן באיסורין דעלמא ואף בזה כיון דדין עדות בעלמ' שייך בה הכא כלל היכי פטרי רבנן בסיפא שיש שני עדים ואין הכחשת בעל דבר חשוב' הכחש' כלל אלא ודאי מסיפא שמעי' דלרבנן אין כאן דין עדות כלל דבדידי' תלה רחמנא וכיון דכן ע"כ טעמא דמודו רבנן ברישא היינו משום דשתיק' כהודאה דמיא ואיכא למימ' דהא מיהא מתני' דחלב דרישא פשיט' לאביי בקדושי' פ' האומר שאם אמ' ליה עד א' אכלת חלב והלה שותק נאמן וליכא למימר דהתם נמי מטעם דשתיקה כהודאה דמיא דא"כ מאי

ועוד דבכולא סוגיא דהכא ריהטא אפילו במידי דלא ה"ל למידע שאין שתיקתו ראיה להודאה וכדפרי' התם:

והנכון דבהא נמי דרבנן דסיפא איתמרו תרי טעמי בגמרא דכריתו' בחד לישנא אמרי דטעמ' דפטרי רבנן משום שהתורה האמינתו בזה יותר ממאה עדים מדכתי' או הודע אליו ואפי' היכא דליכא שום מיגו וליכא לסרוסי לישני כלל כגון טומאה חדשה שאמרו לו נטמאת והיא אומרת לא נטמאתי ובאידך לישנא אמרי דודאי עדים נאמני' יותר ממנו היכא דלית ליה שום מיגו וטעמא דפטרי רבנן הכא היינו משום שיכולי' אנו לתקן לשונו שאינו מכחיש העדים וה"ק לא אכלתי שוגג אלא מזיד ומאי דפשיטא הכא מסיפא דלאו משום עדות הוא היינו להוא לישנא דטעמא מפני שהו' נאמן על עצמו יותר ממאה וסוגיי' דהתם באיד' לישנ' דטעמא משום מגו ולעולם דין עדות יש כאן וכי אישתיק מהימן משום דעד א' נאמן באיסורי' והא דנקטי' לה הכא סתם אורחא דתלמודא הוא למפרך אליבא דחדא סבר' ואפי' דלא הויא הלכתא ואנן כלישנא דנקיט אביי קי"ל דהתם בכריתות אמרינן דלההוא לישנא אתי כפשוטי' הא דאמרו לו חכמים לרבי מאיר אלו ירצה היה יכול לומר מזיד הייתי דאלמא מהאי טעמא פטרי רבנן דאלו לאיד' לישנא הוצרכנו לומ' דלדבריו דר"מ אמרו כן ושנוייא דחיקא הוא אלא עד א' מהימן סברא הוא מידי דהוה אספק חלב ספק שומן ואתא עד א' ואמ' ברי לי דשומן הוא דמהימן וא"ת וניפרוך הכא היא גופא מ"ל נ"ל כדפרש"י ז"ל דע"כ יש לנו לומ' כן ובמושכל ראשון הוא שאם אתה אומ' כן אין לך אוכל שום דבר משל חבירו אלא בעדים:

דף פח.

מי דמי התם לא אתחזק איסורא פרש"י ז"ל לא אתחזק איסו' בההיא חתיכה למדנו מדבריו ז"ל דכל שלא הוחזק איסו' בחתיכה זו אעפ"י שהוחזק איסור במקו' זה לא חשיב אתחזק אסור' ומכאן לבי' המקולין דאע"ג דאתחזק טריפה שם כיון שלא הוחזק אסור בחתיכה זו שמכר לה הטבח הרי הוא נאמן מן התורה ואפי' למאי דקס"ד השתא וא"ת ואמאי לא מייתי ראיה דאפי' היכא דאתחזק איסורא עד א' נאמן מדכתי' וספרה לה לעצמה תירץ ז"ל דהתם שאני שא"א אלא כן ועוד שכיון שדרך הדם להיות פוסלה רגלים לדבר ואי משום טבילה הא אמרי' לק' דכל שבידו נאמן וזה הטעם שנאמנות על נקור הבשר והדם וחלב דאתחזק אסורא:

הקדש נמי אי קדושת דמים משום דבידו לפדותן פי' כיון שהם שלו או של חברו והיינו דלא מפליג בה כי היכי דמפליגי' באידך ודוק:

ואי קדושת הגוף פי' כגון קדשי מזבח תמימים שאין נפדין:
אי דידיה משום דבידו לאתשולי עלייהו פי' דקי"ל שנשאלים על הקדש כמו על נדרים דעלמא דק"ל כב"ה דאמרי' יש שאלה בהקדש ודוקא עד שלא בא לידי הגזבר וא"ת והיכי אמרי' דבידו לאתשולי עלייהו נימא מי יימר דמזדקיק ליה חכם י"ל שכבר פי' בפ' כירה דכיון דנדרי' סגי להו בג' הדיוטות שיודעים פתחי נדרים שפיר אמרי' דמצי לאתשולי עלייהו דמילתא דשכיח הוא דמזדקקי ליה הדיוטות כאלו:
היא גופא מ"ל אלא א"ר זירא וכו' פירוש שכלה תקנת' רבנן היא לגמרי ולא אסמכתא משום דעד א' נאמן באיסור כיוצא בזה מן התורה כך יש לפרש לפי הפי' האחרון דלעיל ומ"מ לפי סוגיי' לא איפשיט' לן שיהא עד א' נאמן באיסורין במידי דאתחזק איסור' כשאין בידו לתקנו ויש שכתבו מרז"ל דשפיר קים ליה לתלמודא דהכי דינא ומהימן אלא דקא שיילי מ"ל מדאורייתא והא איפשיטא לן וק"ל דהא אתו למפשט מחתיכ' ספק חלב ספק שומן ולית לן ראייה מן התורה אלה משום דקים לן כדפרי' לעיל וכפרש"י ז"ל מכלל דבאידך דאיתחזק איסורא לא איתחזק לן וי"ל דבחתיכת ספק חלב ספק שומן קים לן לגמרי במושכל ראשון והוא מוסכם בכל ישראל משום דלא סגיא בלאו הכי אבל באידך אע"ג דקים להו לרבנן משום דגמירי לה לא קים להו לכ"ע ומשום דאמרינן לה מגמרא אמרינן דמדאוריתא מ"ל ולא אפשיטא זהו דעת מהר"ם ז"ל:
וי"מ דאליבא דאביי דסוגיי' דקדושי' וללהוא לישנא דכריתות שפיר איפשיט מההיא דאכלת' חלב דעד א' נאמן באיסורי' וכההיא סוגיא קי"ל כדכתי' לעיל ואעפ"כ ראוי לחוש ולהחמיר:
מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלתה עליה בתחלת' ותמיה מילתא היאך סמכי רבנן להתיר מפני זה איסור אשת איש חמור שאינו מן התורה בפחות משנים ולקמן בשמעת' דב"ד מתנו לעקור דבר מן התורה היאך לא הביאו ראיה מזו והביא' ראיה מכמה דברים שנדחו ומגופא דסיפא דמתני' דקתני הולד ממזר ואדחי' לה ולא פשטוה מהא דלית לי' שום דחיה וי"מ דאפקיענהו רבנן לקדושין מיני' ולא מחוור לרבי' ז"ל דא"כ הוה לן לאדכרוה הכא כמדכרי בכל דוכת' דמפקיעי' רבנן קדושין ועוד היכי לא מייתי להא לק' כדאותיבנ' הא דבטל' אינו מבוטרוך ונפרוקל ונפ כדעבדי' בההיא דהא עדיפא לה דהוי' בפרקי' והויה הלכה פסוקה ועוד כיון דרבנן אפקיעי' לקדושי ראשון היכי אמרי' לקמן אחיו של ראש' חולץ מן התורה ואחיו של ב' חולץ מדרבנן איפכ' הוה לן למימר וי"ל דקים להו לרבנן דמילתא דעבידא לגלויי שהחמרת עליה בסופה כ"כ ודאי קושטא קא מסהיד וכי דייקא ומנסבא בדין מנסבא ואנן סהדי במילתא ופרסום כזה נחשב בכ"מ

כעדות גמורה ואפי' מדאורית' והכתו' מסרו לחכמים לדעת איזהו דבר מפורס' שניכר דברי אמת שיהא חשוב כעדו' וזה כפתור ופרח ממ"ה הר"ם ז"ל. הא דאמרי' משום עגונא הקלו בה רבנן ה"ק כלו' שחכמים שהם מחמירין כ"מ הקילו בזה לחשבו פרסום ולדונו כעדות ברור כל זמן שלא יש עליו עדי הכחשה כראוי והיינו דאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד א' הרי כאן שנים אלמא עדות עד א' שנאמן כשנים בעדות אשה דאורית' הוא:

הבא עליה באשם תלוי קאי פר"י ז"ל דקושיי' כמ"ד תרי ותרי ספקא דאוריתא ולרבותא נקטיה הכי דאפי' להא תקשי לן וכ"ש למ"ד דתרי ותרי אוקי איתתא אחזקתא דתקשי לן דהא בחזקת אשת איש קיימא והבא עליה כבא על אשת איש גמורה:

דף פח:

כשנשאת לא' מעדיה וא"ת והא אמרי' בשלהי פ' כיצד דעד שמעי' לאשה שמת בעלה לא ישאנ' וי"ל דהא אמרי' התם דבדיעבד לא תצא דברננה לא מפקי' אבל ר"ת ז"ל פי' במ' כתובות דהכא כשהיו שם שני עדי' זולתו ועל פיהם הותרה ומפני שזה יודע בדבר קרי לי' שהיה מעדיה:

באומרת ברי לי פרש"י ז"ל ע"י סימני' שמסר לי שאינו קיים ואין לבי נוקפי ואין אשם תלוי בא אלא על מי שלבו נוקפו והק' עליו דאע"ג דליכא אשם מ"מ מידי ספק איסורא לא נפקא והיאך לא תצא ועוד דלישנא דברי לי לא דייק הכי והנכון דאומרת ברי לי ממש ואפילו הכי היא לחודה לא מהימנא דכיון דאיכא עדים דמסייעי לה אמרה בדדמי. והא דתנן האשה שאמרה מת בעלי נאמנת בליכא עדים דמסייעי לה:

דתניא שנים אומ' וכל היכא דאמרי בהאי ברייתא וסוגיי' דעלה לא תצא היינו כשנשאת לא' מעדיה ובאומרת ברי לי והכי פירשה לה פ"ב דכתובות:

כי קאמר רב נמי כשבאו עדים ואח"כ נשאת פי' וה"ק רב אין לנו איסור לומר תצא אלא על פי עד א' אבל על ב' עדים לא תצא היכא דאמרת דדייקא ומנסבא וברי לה ואתא רבא לאפוקי מסברא דר' מנחם בר יוסף דהוה מסתבר טעמיה ואיכא דאמר טעמא דנשאת פי' דהאי פי' שני עדים דאמר רב תצא היינו בההיא דומיא דמתני' שנשאת קודם ההכחשה ואכרע לן כר' יוסי בר מנחם משום דמסתברא טעמיה:

מתיב רבא מניין שאם לא רצה דפנו וכו' עד אלא לאו שנשאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי דפנו פי' דאם מת השני ובא כהן הדיוט לישא אותה אוסרין אותה עליו משום זונה שנבעלה לשני שלא כדין אלמא אסורה היתה עליו פרש"י ז"ל וקשה לרב וא"ת והא

רב כר' מנחם בר' יוסי אוקמה או כת"ק דידיה דשרי התם כה"ג כדקתני בהדי' לא תצא וכשנשאת לא' מעדיה ובאומרת ברי לי וי"ל דקושיא היכי אכרע רב הכי דהא קים לן דהלכתא כי הא מתני' דקתני דפנו:

איסור כהונה שאני פי' דמשום מעלת כהונתו נאסרת עליו כיון דאירא תרי ותרי ולאחריני מיהת קיימא בחזקת איסור:

ואי בעית אימא דפנו בעדים פרש"י ז"ל מוזהרים לטרוח אחר עדים להכחיש את הראשונים המתירים אותה כדי לקדש את הכהן שלא ישאנה אבל משנשאת לא תצא דכשנשאת לא' מעדיה ואומרת ברי לי לא נעשית זונה כלל ובהתר נבעלה דקי"ל לא תצא ומותרת היא לכהן ודפנו ה"ק דכל שבאו עדי מיתה אעפ"י שמותרת לאחרים חייבים ב"ד לחזר אחר עדי הכחשה כדי שלא תנשא לכהן משום קדשה כל היכא דאיכא שום פקפוק ואפי' כשהוא אומר ברי לי. ואיבעית אימא דהא דקתני דפנו כשבאו עדי' ואח"כ נשאת ור' מנחם בר יוסי היא והוא לקמן לאוקמתי דאוקימנא לרב:

רב אשי אמר מאי לא תצא דקאמר רב לא תצא מהיתרא הראשון כלומר שהיא מותרת לראשון כשנשאת בשני עדים ואח"כ בא בעלה שלא אסרו על הראשון אלא כשנשאת בעד א' ע"פ ב"ד והאי לישנא אינו מתפרש בלשון שאמרו בפ"ב דכתובות כיון שהתירוה לינשא אע"פ שלא נשאת ומאי לא תצא לא תצא מהיתרה הראשון וזהו מן הלשונות שבתלמוד שמתחלף פירושם:

והא אמר עולא כ"מ שהאמינה תורה עד א' הרי כאן ב' פי' לענין שאם בא אח"כ עד א' להכחישו חשבי' לי' כחד לגבי שנים ואין דבריו של א' במקום ב' אבל אם באו שנים והכחישוהו לא חשיב איהו כתרי לגבי תרי אלא כחד לגבי תרי וכדאמרי' לקמן עשו שתי נשים באיש א' כב' אנשים באיש א' כלומר דהויא הכחשה גמורה ולק' בפרקי דאמרי' אלא בחד טעמא דאתו בי תרי ואכחשוה מהימן ואפי' כשבא עד א' בלבד והכחישו שהראשון חשוב כשנים נראין הדברים כדברי ר"י ז"ל דדוקא בעדות דבר שבערוה דבעי שנים שהאמינוהו לזה כשנים אבל באיסורי' דעלמא דסגי בחד כיון שלא האמינהו אלא כי חד כי אתא אחרינא ואכחשי' הויא הכחשה כחד לגבי חד:

הב"ע בפסולי עדות פי' וכגון שבא איש א' מתחלה ואמ' שמת בעלה ואח"כ באו שתי נשים ואמרו שלא מת דאיהי שתקה אבל אי הוה להו' תרי לגבי חד ששתי נשים מכחישות את האיש מדר' נחמיא ואפי' תצא אבל כשהוא מודה לדברי העד הראשון מהני ליה דלא ליתכחש ע"פ נשי' והוו כתרי לגבי תרי וכשאומרת ברי לי ונשאת לאחר מעדיה לא תצא. ואי בעית אימא כל היכא דאתא עד כשר מעיקרא אפי' מאה נשים כאיש

א' דמיי' וכדאמ' בסמוך דהוו להו כפלגא ופלגא ויש שפי' שנדונים כב' כתות המכחישו' זו את זו ותצא אלא באומר ברי לי וכשנשאת לאחד מעדיה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל רש"י ז"ל פי' כחד לגבי חד כיון דכלהו נשים כאיש א' דמיין וכיון שכן הרי הראשון נאמן מדעולא דהוו להו אידך כחד לגבי תרי:

א"ה סיפא אמרו לה מת בעלה ונתקדשה ואחר כך בא בעלה מותרת לחזור לה הכא נמי נימא גזירה שמא יאמרו גירש זה וקדש זה ונמצאת אשה יוצאה בלא גט ואם תאמר בלא הכא נמי נימא שיאמר נמצא זה מחזיר את גרושתו מן האירוסים שהיא אסור לדברי חכמים דהשתא לא הוה שמעינן דתהוי מתניתין כרבי אלעזר בן כפר דשרי עד דאוקימתא בסמוך כוותיה ויש לומר דאין הכא נמי והא דפריך ליה עדיפא אי משום דאתיא לד"ה או משום דאתיא כעין לישנא דאמרי שיאמרו אשת איש יוצא' בלא גט דאי בעי גט אמאי לא פסלה מן הכהונה וא"ת בלא הא נמי נידוק לה מלישנא דקתני אעפ"י שנתן לה דמשמע דמדינא לא צריך למיתן לה וי"ל דאידך ראיה אלימא ליה דדילמא הוה דחי דה"ק אעפ"י שנותן לה גט:

וגרש"י ז"ל וכל הספרים רישא קנסוה רבנן פרש"י ז"ל דאכתי קיימי בטעמא דרב הונא דאמר שמא יאמרו גירש זה ונשא זת ומי' שמן הדין דלא הוה להו למימר הכי דלא שבקי למתלי בקדושי טעותא ותלו באיסור שתצא א"א בלא גט אבל כדי לקנסה ברישא דעבדא איסורה תלו חכמים שיאמרו העולם כן כדי להצריכה גט וגבי קדושי' דלא עבדא איסורה לא רצו לקנסה והתירוה בדינא דלא אמרי' גרש זה ונשא זה. ואין זה מחוור כיון שרוצים חכמים לקנסה שלא תצא לשוק בלא גט של שני הרי הדבר מסור בידם לאסור דרך גזירה ולמה יתלו תקנתם בבוקי סריקי שיאמרו העולם מה שאינם אומרים זה ודאי גנאי גדול לר' ז"ל וקלקול כנזרתם. והנכון דהשתא הכרי' מדר' אבהו לגמרי ובלאו ההוא טעמא קנסוה להצריכה גט רבנן ברישא משום דעבדא איסורא וכ"פ הגאוני' ז"ל ור"ה ז"ל ומקצת רז"ל וכפי' מ"ה ז"ל בשם רבי' ז"ל. וטעם קנס זה כדי לעגן אותה שלא תנשא בלא גט. א"נ והוא נכון כמו שפי' בירושלמי כדי לברר איסורו של ראשון כי כשתהא צריכה גט מן השני וקיימו חכמים קדושי' שלא תהא אצל ראשון כאשתו של שני להאסר עליו ולעשותו הולד ממנו ממזר קודם גרושי שני וכדתני' תצא מזה ומזה והולד ממזר מזה ומזה:

והא דאמרי' רישא דעבדא איסורא לא סוף דבר דעבדא איסורא ממש שנבעלה אלא כיון שנכנסה לחופה אעפ"י שלא נבעלה דהא לא שרי' דסיפא אלא כשנשקדשה בלבד וכן

אתה אומר בדר' יוסי בן כפר דכל שנכנסה לחופה נשואי' הוו ואסורה לראשון דכל היכא דביאה פסלה חופ' פסלה וכדאמרינן גבי יש חופה לפסולות:

דף פט.

תנן התם אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומ' במזיד אין תרומתו תרום' הק' בתוס' מ"ש מן התורם מן החומץ על היין דבשוגג אין תרומתו תרומה כלל כדמוכח מההוא דהבודק את חביתו להיות מפריש עליו והולך ואחר כך נמצאת חומץ שבפ' המוכר פירות וכדאיתא נמי בתוספת דמסכת תרומות כהא דתניא היה בלבו לתרום מיין על יין ונמצא חומץ אין תרומתו תרומה וכשהו' במזיד אשכחן לרבנ' דאמרי בפ' המוכ' שהתור' מן היין על חומץ תרומתו תרום' מדר' אילעא ולא קנסי ליה רבנן כלל ואלו הכי גבי טמא וטהור אמרי' איפכ' דבשוגג תרומתו תרום' ואפי מדר' ובמזיד אין תרומתו תרום' מדרב' מיה' ותי' דהכא החמירו כשהוא במזיד לקנסו משום שהטמ' הפסדו מרובה דלא חזי אלא להסקה מש"כ התם דאיכא דניחא ליה בחלא טפי מחמרא ולגבי שוגג כיון דטמא וטהור הם שם א' ומין א' לא חשיבא הפרשה בטעו' ותרומתו תרומה אבל יין וחומץ אעפ"י שהם מין א' לרבנן מ"מ שני שמות הם ומה שהוציא בשפתיו היה טעות והפרש בטעות לא הויא הפרשה. ואבטיח וקשות שנמצאו מרים או סרוחים הרי הם כטהור מ"מ אעפ"י שהפסידם מרובה אבל הם שם אחד ומין אחד:

שוגג אמזיד קא רמית שוגג לא עבד איסור' פי' וכיון דלא עבד איסורא במתכוין לא חשדינן ליה דפשע ולא מפרש אי הויא תרומתו תרומה. וא"ת ודקארי לה מאי קארי לה דהא ודאי כיון דקתני ונמצאת מכלל דשוגג היה וי"ל דאיהו סבר דכיון דרובא של קשואי' מרים ואבטחים סרוחי' איבעי ליה למידע וכיון דלא דק מזיד הוא ואנן משני' דמ"מ דכיון דעשה שלא במתכוין שוגג הוא והשתא קס"ד דשוגג גמור קאמר ולהכי הדר פרכי דא"כ קשי' שוגג אשוגג ופרקי' דלאו שוגג גמור קאמרי אלא שוגג קרוב למזיד:

דאיבעי ליה למטעמיה והאי טעמ' ודאי שפיר הוה ידעי מעיקר' ומשום הכי הוה חשבי ליה מזיד גמור אלא דמקשה פריך סתם ולא אדכרי' לה"ט בהדיא אדכרי' אידך השתא והכין אורחא דתלמודא:

בתרי מני ציית בחדא מנא לא ציית פי' דבתרי מני כי התם שפיר משמע ליה כי הדין נותן שלא תהא תרומתו תרום' אבל בטמא וטהור שאין עדין א' וכלי א' איהו טעי וסבר דתרומתו תרום' וחד מנא ותרי מני דאמרי' לאו דוקא אלא לומר ענין א' ומיהו רב נתן בר הושעי' סבר דאפי' בחדא מנא ציית והלכתא כוותיה דסוגיי' כוותיה אזלא ורבא פריך

עליה דרב חסדא דאין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה במקום עשה ולדורות כה"ג וק"ל כרבא וכפ' הרמב"ם ז"ל ומה דקשה על הא מסוגיי' דקדושי' בפ"ב בשמעת' דמפריש חלתו קמח כבר פרשתיה שם בס"ד:

דף פט:

שאני הכא דמדאוריתא תרומה מעליא הוא מדר' אילעי פי' אבל הכא בתורם מן הנקוב עלשאינו נקוב ומן החיוב על הפטור אין תרומתו תרומה ומה שהפריש טבל גמור הוא מן התורה ולפי' צריך שיוצי' עליו תרום' מעשר ומיני' ובי' או מחיוב אחר ומיהו באידך שתר מן שאינו נקוב על הנקוב אעפ"י שאין תרומתו תרומה דה"ל מן החיוב על הפטור מסתייה לתקן את התבוא' שהיתה מן הנקוב דאלו אידך שאינו נקוב אינו חייב בכלו' מן התור' ואין שם תרומה חל עליו מן התורה וגם אינו טבל וכיון דכן הוי' תרום' דרבנן בעלמא ולא הוצריכוהו לחזור ולתקנ':

אימא משתעמוד בקומתה ותכנס לחופ' (**וכניסה לחופה**) **בעי' לכולי עלמא לדידכנו דקאמרית** פי' דב"ש בקיאים הם בדברי ב"ה ויודעי' היו סברתם אלא שהתנא מקדי' דברי ב"ש לעולם:

הפקר ב"ד הפקר שנאמר וכל אשר לא יבא ופסיק הרמב"ם ז"ל דה"ה לכל ב"ד חשוב בכ"מ ובכל זמן וכדאמרינן במס' מ"ק ומ"ל דמפקרי. ומכאן סמך להכרזות שנהגו במלכותינו כי מפני שיש בו תיקון לקוחות ולמוכרו מפקיעים זכותו של מערער מפני שלא מיחה:

והתניא איהו מת מצוה כל שאין לו קוברין ואחרים עונים אותו אין זה מת מצוה. יש שפי' שהמת הבא להפטר קורא קרובין ואין עונה אותו כלומר שאין לו קרובים ואעפ"י שיש רחוקים שיתעסקו בו מת מצוה חשיב שיטמא עליו אפי' כהן ונזיר והראיה מהא דאמרי' הכא נמי כיון דלא יירת לה קרובים קריא ולא ענו לה הו' והוי' מת מצוה ואין פירוש זה נכון חדא דאין כהן מטמא למת מצוה אלא מפני כבוד הבריות שלא יהא המ' מוטל בלא קבורה וכל שיש עוסקי' בו ואפי' רחוקים הרי כבודו עמו ולמה יטמא לו כהן ונזיר ועוד דבירוש' דמ' נזיר פי' להדיא דקורא ואחרי' עוני' זהו שהכהן הבא ליטמ' קורא לאחרים לקוברו ואין עונים אותו לפיכך אמרה תורה שיטמא לו בעצמו ואפי' היה מוצא אנשים לקוברו בשכר אינו צריך לשכור אלא הוא בעצמו מטמא אם ירצה והא דאמרי' הכא דכיון דלא יירתי לה קרובים קריא ולא עני לה לישנא בעלמא נקט שאפי' היא בעצמה קורא לקרובים לא יענו לה וכ"ש כשהכהן קורא אותם וכיון שהקרובים לא

יטפלו בדבר כ"ש הרחוקי' דאמרי הא איתי לה בעל והא אית לה קרובים ומפני שהוא מת מצוה הטילו קבורתה על בעל כיון שהוא יורשה וסבר דכל שירושתו מן התורה ומן התורה אין לו ליטמא אין הקרובי' ולא הרחוקים מקפידים ולפי' אינו מטמא לאשתו פסולה ואעפ"י שהוא יורשה והטעם שאמרה תורה לכהני' שיטמאו לקרובי' אינו מפני מת מצוה דהא ודאי שפיר נטפלים בהם קרובים ורחוקי' אלא הטעם כדי שתהא קבורתם מזומנת יותר ע"י קרובי' עשאו הכתוב לענין זה כענין מת מצוה ודיני מת מצוה כתבתי במקומו בס"ד. (א"ה עיין בנמקי יוסף יבמות בפ' זה):

דף צ.

בין בשוגג בין במזיד פי' כל שוגג ומזיד האמור כאן לענין התשלומי' הוא דאלו האכילה בשוגג היתה לעולם דבמזיד אין דינו אלא כמו מזיק דפטור אפי' מן הקרן דבר תורה וכדכתי' דוכתא אחרינא ומיהו מדרבנן מחוייב הוא וסגי ליה שישלם אפי' סובין וכב' פרשתי' בפ' הניזיקין:

בשוגג אמאי אין תשלומיו תשלומי' תבא עליו ברכה וכו' ובדין הוא דמצי למפרך על רישא גופא מה"ט למה משלם תשלומי' וכדפרקי' נמי לאידך שאפי' לכתחלה אין לו לשלם חולין טהורי' אם לא רצה וכו':

תבא עליו ברכה שאכל מיניה מידי דלא חזי אפי' בימי טמאתו פרש"י ז"ל אע"ג דתשלומי' נעשי' תרומה לא חזיא ליה בימי טומאתו דתרומ' טמאה היא איהו מיהא לתשלומי מעליא איכוון וא"ת ניחא כשהמשלם עם הארץ אם היה חבר שיודע שיחזרו תרומ' ביד כהן היאך נתכוון לתשלומים מעליא י"ל דאפי' חבר מ"מ בשע' שהוציאם עתה מרשותו לשלחם לכהן תשלומי' מעליא נינהי כי הוא הוציא ביד כהן תחלה תרומה טמאה ונותן לו מרשותו חולין טמאין דחזו טפי ובתר דידה אזלינן והוו להו תשלומי' מעליא אלא שלאחר שבאו ביד כהן נתקלקלו:

בשוגג תשלומיו תשלומי' וא"ת והיאך הם תשלומי' דהא לא שוו כדמי תרומה טהור' שאכל פרש"י ז"ל במ' גיטין (דף כ"ד ע"א) דהא אוכל תרומה שוגג לפי מדה משלם ולא לפי דמי' והקשו בתוס' דא"כ היאך לא פשטוה מיהא כדשקלו וטרי בה אמוראי בפ' כל שעה ועוד דמ"ד התם לפי מדה משלם היינו למעליות' כגון דמעיקרא שויא זוז' ולבסוף שויא ד' אבל היכא דמעיקרא שויא טפי לפי דמים משלם ולפי פי' רש"י ז"ל דהכא מיירי דכשהמשלם חולין טמאים מרובי' טפי ששוים בדמי תרומ' ובמזיד אין תשלומיו תשלומי' דיהיב ליה מידי דלא קפיץ עליה זבינה כדקפיץ בתרומה טהורה

ואצריכי שמואיאי' מרשותו טרחא דזבינה וזבינה ור"י ז"ל פי' דאפי' ישלם לפי מדה בתר שעת נתי' אזלי' וההיא שעתא עדיין אינה תרומה וחולין טמאים ביד ישראל שוים כדמי תרומה טהורה ביד כהן:

קנסו בשוגג אטו מזיד איכא בנייהו פי' דבהא בלחוד הוא דאפליגו שעשו חכמים שוגג כמזיד משום קנסא אבל לענין המזיד לא פליגי:

ת"ש דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה ואם תאמר מאי קושיא לימא ליה כדפרש"י בפסח שני דחדא קאי אטומאה וחדא קאי אזריקה ויש לומר דעיקר קושטא בעי לשנויי ליה דקים ליה דמדאוריתא אין חלוק בין טומאה לזריקה כן תריץ ר"י ז"ל. גר"ח ומקצת הספרים וכיון דבשר לא מתאכיל כפרה היכי הוה לה לבעלים והא כתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלים והבעלים מתכפרין וק"ל והלא הבשר שנטמא אינו נאכל לעולם שאין הציץ מרצה להאכיל בשר קדש טמא ואעפ"כ בעלים מתכפרים בהם ולר' אליעזר אעפ"י ששרף הבשר זורק הדם והורצ' כדאי' בפסחים (דף ע"ח) ומנחות (דף נ"ה) וי"ל דשאני התם דלא איפשיטא ליה באכילה כלל אבל כשהבשר עומד טהור וראוי לאכילה אין כפרה לבעלים כשאינו נאכל והקטרת אימורי' מוכח דכי איתנהו מעכבי בשר מאכילה וכי ליתנהו שנטמאו או שאבדו לא מעכבין כדאיתא בפרק תמיד נשחט. אבל ברוב ספרים שלנו גורסים כדפרש"י ז"ל:

סוף סוף הא קא מתעקרא בשר מאכילה וכתי' ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד וכו' כלומר שיש מצות עשה באכילתו ונמצאו ב"ד מתני' שלא לאוכלה ולעקור עשה זה ופרקי' שב ואל תעשה שאני כלומר יכולים הם לעקור מצות עשה של תורה בשב ואל תעשה וכי ק"ל היאך עוקרי' לא תעשה בידים. ולאידך גירסי' יש לפרש שב ואל תעשה כי חכמים פטרוהו מן הקרבן ושיתכפרו בעלים בלא אכילת בשר:

דף צ:

ת"ש אליו תשמעון עד הכל לפי השעה שמע לו וא"ת ולמה ליה דאדרבה שאני התם כדקאמר לפי שעה שהוא הוראת שעה בעלמא. הא לתקן לדורות כן אין שומעי' לו וי"ל דהשתא קס"ד דנקט לפי שעה לומר שהנביא או ב"ד מורין כן אפי' לדורות לצורך שום תיקון ושום סייג לתורה ולאפוקי שלא יאמרו חזר בו הקב"ה ממצוה זו שזה בכלל לא תגרע ממנו:

ונגמר מיניה ופרקי' מגדר מילתא שאני אבל פרש"י ז"ל שאני התם שעשו כן לעשות גדר ותקנה לכל ישראל בזה השיבם מעבודת כוכבים וכן לקמן שהיו פרוצים בעריות או

שהיו מזלזלים בשבתות אבל בעלמא לא ויש שפיר' שב ואל תעשה שאני מגדר מילתא שאני כלומר לעולם שפיר גמרינן מינה ותריץ הכי דהתם מיגדר מילת' לשעה אבל לעקור דבר מן התור' לדורות לא וכן הלכתא דשב ואל תעשה ב"ד עוקרי' או אפי' לא תעשה לצורך השעה או הפקר ממון לעולם אבל לעקור לד"ת לדורות אין להם רשות:

ולא זה וזה מטמאי' לה מ"ט כלומר למה אין הראשון שהוא בעלה מן התורה מיטמא לה ובדין הוא דיכולים למימר דמשום קנסא כי זו ודאי קרא ולא ענו לה כשהוא יורש ואינו קובר אלו היה חייב לקברה מן התורה אלא דקושטא דמילתא קא משני מדאוריתא אינו מטמא לאשתו פסולה:

הא כיצד מטמא הוא לאשתו כשרה פי' דהא קרי ביה שארו אבל אשתו פסול' דבעמוד והוצי קרי' ביה לא יטמא בעל בעמיו:

ולא במציאת' מציאה מ"ט תקינו רבנן משום דלא תהוי לה איבה הכא תהוי ותהוי וא"ת א"כ אלמנה לכ"ג למה זכאי במציאת' דהתם נמי תהוי לה איבה וי"ל דשאני התם כיון דיש לה כתובה וכל תנאי כתובה חוץ ממזונות כדי שלא יהיו גורמי' לקיימה אינו בדין שלא יהא הוא זכאי במציאתה אבל הכא שאין לה תנאי כתובה ולא כתובה אע"ג דשורת הדין שלא נקנוס אותה בדידה ראו חכמי' ללכת אחר טעם עיקר התקנה כדי לקנסה לתת איבה ביניהם כדי שיוציאנה:

דף צא.

פשיט' זונה היא מדרבנן שעשאוה כמו זנתה ברצון לאוסר' לבעל ולבועל ולמ"ד לעיל בפ' הבא על יבמתו דאפילו באונס הויא זונה כ"ש דחשבינן לה זונה גמורה מן התורה לפוסלה לכהונה וכיון דלית לה מזונות שמעשה ידיה דידה הוו ואפי' למ"ד מעשה ידיה עיקר התקנה מזונות תחת מעשה ידיה ואע"ג דלדידיה הוא דהוה לן למקנס בלחוד אינו בדין שיהא מעשה ידיה שלו ותהא מחזרת על הפתחים ולא עוד אלא שאם אתה עושה כן אפי' הוא אינו מגרשה:

בתרומה דרבנן פרש"י ז"ל דאלו בתרומה דאורית' לא איצטריך לשנויי' דכיון דקנסוה אמעשר כ"ש דקנסוה אתרומה ולא מחוור והנכון דבתרומה דאורית' פשיט' דאסור' באכילה ואפי' מדאורית' ואע"ג דאנוסה היא ואיכא מ"ד דבאונס לא הוי זונה מ"מ לענין פסולה לתרומ' כל שנבעל' לפסול לה ואפי' באונס נפסל' מן התרומה וכדאיתא בפ' אלמנה לכ"ג:

ביאה דעיקר איסורא הוא לא קנים וכ"ש מציאתה ומעשה ידיה דממונא הוא דלא קניס וה"ה דאיכא הפרת נדרים דאיסור' הוא דלא קניס אלא דחדא מינייהו נקט ובדידיה נמי י"ל דכיון דביאה עיקר איסורא לא קניס כ"ש הפרת נדרים דלאו עיקר איסורה ואם תאמר והא מציאתה ומעשה ידיה לאו משום קנסא מפסדא להו אלא מעיקר דינא כדאיתא לעיל דבכי הא לא תקון רבנן מציאה ולא מעשה ידיה וכיון שכן אע"ג דבביאה לא קניס אינו בדין שיזכה במציאתה ומעשה ידיה ויש לומר דקנסא דנקסינן הכא לאו דוקא אלא הכא קאמר דכיון דביאה דעיקר איסורה לא קניס ומוקים לה אדינא שתהא כאשתו ואע"ג דהא בעי למקנסה כל שכן דמציאתה ומעשה ידיה דמוקים לה כאשתו ושלא יפסידם הוא ואע"ג דאיכא טעמא דלפסידנהו:

אמר רב הונא וכן הלכתא א"ל רב נחמן גנבא גנובי למה לך כלומר היאך אתה אומר דבר כמנגב דפסקת סתם דכן הלכתא כלומר שאפי' חכמים דרישא מודים בה אי סבי' לך כר"ש אמור הלכ' כר"ש וי"מ דרב הונא בדרך מימרא אמר הלכ' כר' והיינו דאמר לו גנובי למה לך שכן הלשון מתפרש בתלמוד ואין צריך לדוחק הזה:

עשו ב"ד בהוראתם בזדון איש ואשה ע"פ עדים כשגגת איש ואשה אידי ואידי לא בעיא גט ופי' דקס"ד דהתם אם התירוהו ב"ד בהוראת' שנשאת בעד א' ובעיא רשות ב"ד דינה כאלו הזידה וזינתה ברצון שתהא אסור' לשניהם כשיבא הבעל וגם שאינ' צריכ' ממנו גט. תריץ הכי עשו ב"ד בהוראתם כביאת איש ואש' פי' דינם כבא על הפנויה במתכוין לשם קדושי' שהיא צריכ' גט:

רב אשי אמר הא דאמר בזדון איש ואש' לענין איסור' בלחוד קתני וה"ק עשו ב"ד להכי אצטריכי לתרוצי ולומ' דה"ק דאלו הויא מתנית' סתמא כדאמ' מעיקרא ע"כ אף ענין גט בכלל כדקס"ד מעיקר':

דף צא:

רבינא אמר לענין קרבן קתני וה"ק פי' ולהכי נייד מאוקמתא דרב אשי משום דאי מיירי תנא בעניינים שבין איש ואשה הא ודאי אף גט בכלל דבריו לא יסור לה"ק דלא מיירי אלא לענין קרבן בלחוד שאם נשא' בהוראת ב"ד הרי היא כמזיד לפטרה מקרבן. כתב לשם מלכות שאינה הוגנת במקומה פרשנוה יפה בס"ד:

איבעי ליה לאקרויי לחכם היודע בגטי' כו' איבעי ליה לאמתוני פי' עד שתלד או עד שיתגלו סימניה לגמרי דהא ודאי לא תניא בלא אין לה מתחלת ברייתה קצת סימנים הא לאו הכי לא הוה אמרי' שתמתי' דא"כ למה נעשה מתים כחיים לענין יבמה בשלהי

פרקי' דלעיל משום דרכיה דרכי נועם תמתי' אלא ודאי כדאמרן שלא אמרו להמתין אלא בדבר שיש לו קצבה וכ"פ בתו':

כל העריות שאמרו חכמים וכו' עד תצא מזה וכל הדרכים האלו בה פירוש ובכלל שהולד ממזר מזה ומזה ופרש"י ז"ל דאתיא כר"ע דאמ' יש ממזר מיבמה וכן מצינו בתוס' דגיטין מפורש בדבריו כל עריות שאמ' חכמים צרותיהן מותרות תצא ושלשה עשר דבר בה דברי ר"מ שאמ' משום ר"ע וחכמי' אומ' אין ממזר מיבמה וכן היא בירוש' והק' בתוס' דהא אמרי על משנה זו בפרק הזורק נשאו אין זינו לא לימא תהוי תיובתא דרב המנונא דאמ' יבמה שזינתה אסורה ליבמה והיאך אפשר לומ' כן דהא מתני' ר"ע היא ולר"ע איתא ודאי לדרב המנונא כדאמרי במ' סוטה בפ' היה מביא את מנחתה לית הלכתא כרב המנונא ופרכי' והא תנן אמן שלא שטיתי שומרת יבם וכנוסה וק"ל שאין משביעין אלא על ביאה שאוסרה עליו ופרקי' הא מני ר"ע היא דאמ' אין קדושי' תופסי' בחייבי לאוין ומשוי לה ליבמה כערוה ולדידיה ודאי אית' לדרב המנונא ויש שתירצו דהא אמרי' לק' דתרי תנאי נינהו אליבא דר"ע ולמ"ד דר"ע מחייבי לאוין גרידי לא הוי ממזר הא ודאי לית לדרב המנונ' ומתני' דמ' סוטה דתנ' דר"ע דסב' דמחייבי לאוין גרידי הוי ממזר אבל מתני' דפ' הזורק הוה ס"ד דנשאו אין זינו לא וכאידך תנא דר"ע דלא עביד ממזר מחייבי לאוין גרידי ולפי' אין שומר' יבם כערוה וזינתה מותרת ליבמה ובנשואי' בלחוד הוא דעביד ממזר משו' קנס' בעלמא ומשום דמחלפי באשה שהלך בעלה למדינת הים ואפי' ממזר מדרבנן לא הוי כדבעי' לברורי לקמן. ואחרים פי' דהא דאמרי' בתוספת' וברוש' דמתני' דכל העריות ר"ע היא פי' דלא אמרו אלא לענין מה ששנינו הולד ממזר אבל לענין מה שאמרו שתצא מזה ומזה ושאר כל הדברים אפי' לרבנן היא וכיון שכן שפיר דייקינן דאם איתא דנשאו אין זינו לא ונקט נשאו משו' רבנן בלחוד דתהוי תיובת' דרב המנונא אליבא דרב דלדידיהו הוא דקתני נשאו דוקא:

ת"ש כתב סופר וטעה הקשו בתוס' דמשמ' דעדי גרושי' לא קריין לגטא וא"כ אפי' נתן הסופר גט לאיש ונתנו לאשה היכי הויא מגורש' דהא אמרי' בפ' המביא תניין דהני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו צריכי למקריי' ומוכח התם ר"י ז"ל דאפי' בדיעבד מעכב מדמותיב עליה ממתני' ולא אוקימנ' דהתם בדיעבד שאני ויש שתירצו דהא דהכא כשהיו עדים חתומי בגט ועדי חתימה כרתי ואין עדי מסירה אלא לראייה בעלמא ולא צריכיא למקריי' מדינא וההיא דהתם בגט שאין עדים חתומים בו אלא דמגרשה בעדי מסירה דהשת' ודאי צריכי למקריי' דאי לא מצי עבדי כריתו' ולא מחוור דהכא והתם סתמא אמרי' להובין לר' מאיר ובין לר' אלעזר דכיון דאמרי' דיהבי גטא קמייהו משמע דלא עדי

מסירה נינהו דעבדי כריתות אלא עדי ראיה בלחוד שיעידו שגרשה והנכון כמו שתירץ ר"י זכרונו לברכה דמתני' בדקרייה עדים בידו של סופר כשהיה רוצה ליתנו לאיש דבהכי ודאי סגי להו דלית להו למיחש דליחלפי' סופר דמסתמ' מידק דייק אבל איהי איבעי לה לאקרויי קודם שתנשא בו ומתני' דשינה שמו ושמה פירשתיה במקומ' בס"ד. ואנן אשנויי ניקום ונסמוך ופסקי' רבותי' ז"ל דהלכתא כרב הונא ברי' דר' יהושע:

דף צב.

מ"ד הואיל ואתיא לב"ד ושרי לה כלו' שלא התירוה אלא ע"י הוראת ב"ד בקלא במקום נשואי' הוה ותתסר קמ"ל וא"ת ולימא האי ולא בעי תליא דהתם וי"ל דאי מהא ה"א דהכא דאלמוה רבנן לתקנתם ולהוראתם דלא תפקע משום קלא ואע"ג דאתחזק בב"ד דא"כ מה כח ב"ד יפה אבל בעלמא חיישי' ליה קמ"ל:

ליתא למתני' מדתנא בי מדרשא וכו' פי' דמתני' דהתם בי מדרשא תנן לה וקים לן דהלכתא היא ולהכי אית לן למדחי מתני' דהכא מקמי מתני' דהתם אמר רבא תדע דטעות היא דאלו הורו ב"ד בחלב ודם להתירא שמעי' להו פרש"י ז"ל אלו הורו ב"ד בחלב ודם להתירא ושמעי' להו אעפ"י שלא נתנו לנו בהתר זה טעם ברור לגמרי והדר חזו טעותא לאיסורא כלומ' חזרו בהם ונתנו לנו באיסורא טעם ברור ושמעי' להו כי הדרי וחזו טעמא להתירא לא משגיחינן בהו פי' כי הדר וחזו טעמא להתירא כעין הטעם הראשון ממש שלא הוסיפו לנו בירור יותר מן הראשון והיינו דלא משגחינן בהו וכן אתה לומד מאידך דנקטינן דכוותה במתני' דמעיקרא שריא ליה בעד א' שאיך הדבר ברור לגמרי והדר אסרנוה בב' עדים שהוא דבר ברור והדר שרנוה בעד א' ואעפ"י שאין בהיתר זה שום בירור יותר מן ההיתר הראשון והיינו שמעי' מינה דלאו הוראה היא דא"כ כיון שנמצא שטעו בהוראה ראשונה לא היינו שומעי' להם באחרונה שהיא כבראשונה ממש אלא ודאי הראשונה טעותא היא כסבורין כי אותו העד לא משקר ואיהי נמי דייק' ומנסיבא ונמצא שסמכנו באמונתו בטעות ומשום שטעינו בו אין לנו לומר שלא נאמין בזה האחרון ששיקר כי אם הראשון הוחזק של ישראל לא הוחזקו ואם היא לא דקדקה בפעם הראשון ונתקלקלה בו מסתמא מדקדקת עכשיו ובודאי סהדא בתרא אינו מעיד על המיתה שהעיד הראשון שא"כ לא שרינן לה דתרי ותרי נינהו ואפי' כשאומרת ברי לי ולאחר מעידיה לכתחלה לא תנשא ולישנא דקא שרי לה משמע דשרי לה לכתחלה אלא שזה העד האחרון מעיד שהוא מת עכשיו ואינו מכחיש את הראשוני' כלל ולהכי

שרי לה על פומא מטעמ' דכתיבנ' לעיל זהו פי' שיטת רש"י ז"ל והיא הנכונה והר"ם ז"ל פי' בע"א ואינו נכון כנ"ל:

א"כ מאי יקוב הדין את ההר פי' דלא מיתמ' האי לישנא אלא בדבר שהיה אפשר לעוות בו דרך אחרת ואם איתא דלר' אלעזר יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב א"כ הכא ע"כ ממ"נ חייבת קרבן בין דתהוי הורא' בין דתהוי ריעות':

אבל זינת' לא דאמרן אתון דשרתון פנויה פי' דשרתון יתי לאנסובי ודאי כפנויה דייניתו ואר"י ז"ל דאפי' להאי לישנא אע"ג דכתיבו בגיטא ודין יהו ליכי מנאי למהך לאתנסבא לא סגי עד שיכתו' והרי את מותרת לכל אדם דדילמא איהו לא שריא אלא לאינסובי אבל לזנות לא והויא ליה כאומר הרי זה גיטך חוץ מזנותך דבמילתא דבי דינא לא אזלי' בתר לישנא אלא בתר עיקר טעמא וכי שרו לה לאינסובי ודאי לשוויה פנויה אתו אבל לגבי בעל בתר לישנא אזלינן ודילמא מקפיד הוא שלא להתירה בזנות ובדוכתה כתיבנא לה בס"ד:

ליתני הולד ממזר פי' כיון דלעולם הוא באיסור עמה וכל הולדות שילדה לו שוים באיסור אין לנו לומ' אלא שהולד ממזר:

אבל חכ"א אין ממזר מיבמה פי' הכא מוכח שאינו ממזר אפי' מדבריהם דכל היכא דהולד ממזר מדרבנן בהדיא קרי ממזר ועוד דאלו לדרבנן הולד ממזר מדבריהם מאי דוחקי' לאוקמה כר"ע ושיהא ממזר דאורייתא נוקמה בדרבנן ושיהא ממזר מדבריהם אלא ודאי כדאמרן וכן כתבו גדולי קצת רב"ה ז"ל:

האי תנא דר"ע הוא דאמר מחייבי לאוין גרידי שאין בהן שאר כגון יבמה לשוק לא הוי ממזר אבל מחייבו לאוין דשאר הוי ממזר וקרינן ליה בלשון חכמים משום דמשמע ליה לתנא ברא דהלכתא כוותיה ותנאי היא אליבא דר"ע ומיהו לית הלכתא כוותיה אלא כרבנן דעלמא שאין ממזר אלא מחייבי כריתות ומיתות ב"ד:

דף צב:

מספקא ליה לשמואל האי ולא תהיה כבר פירשתיה בפי' הבא על יבמתו לדעת רש"י ז"ל גם כדעת ר"ת ז"ל והעיקר כפי' ר"ת ז"ל דלכולי עלמא איכא לאו ביבמה וכדקאמ' לעיל בהדיא חייבי לאוין אלא ה"ק מספקא ליה הא דנקיט קרא לישנא דלא תהיה אי לישנא דלאו בלחוד הוה כדכתי' לא יהי קדש מבני ישראל או לישנא דהוייה וקדושי' הוא ועל לשון זה הוא דמספקא ליה דאלו עיקר המקרא פשוט הוא דהוי לאו ואזהר' והלכתא כשמואל כדפסק אמימר:

אמר רב אשי השתא דאמר אמימר הלכתא כוותיה דשמואל אם היה יבמה כהן חולץ לה ושריא ליה פירוש רש"י זכרונו לברכה בנשואי' שנשאת לאחר על פי עד א' או על פי שני עדים ונראה שהוצרך לפרש כן דאי כשנתקדש בלחוד היכי קרי ליה חוטא דהא אמרי לה לעיל דבקדושין לא עבדא איסור אלא כשנשאת או כשנתקדש' שלא ברשות כלל ובזדון גמור דא"כ זונ' גמור' לא הוה ס"ד כלל שתהא מותרת לאותו נכרי בשום צד מחזקי' ידי עוברי עביר' ושיהא חוטא נשכר אלא ודאי כשנשאת בעד אחד ואפ"ה פרכי' דליכא למשריי' דא"כ מצינו חוטא נשכר כי זה חוטא הוא כיון דלא דייק ואנסיב וכדאמרי' לעיל רישא דעבדא איסורה ואף כשני עדים נמי חשיב למ"ד שלא ברשות ג"כ אסור' לחזור לו:

אלא אם היה יבמ' ישראל נותן לה גט והותר' לו פי' ואעפ"י שנשאת לו דליבם גופיה לא קנסי' מפני שנשאת שלא כדין דשמא משום דסניא ליבם עשתה ולפיכך תחזור לו ולית ליה דרב המנונא דאמר יבמה שזינתה אסור ליבמ' כדפרש"י ז"ל ורב אשי דלעיל לית ליה דרב המנונא והקשו עליו כיון דמן הנשואין הוא אסור לחזור לו דמחלפי באשה שהלך בעל' למ"ה כדאמר בסמוך וכדתני' בהדיא בפ' הזורק כל העריות שאמר צרותיהן מותרות וכו' תצא מזה ומזה ואמרי' בחד לישנ' נשאו אין זינו לו ודלא כדרב המנונא וטעמא דנישאו משום דמחלפי באשה שהלך בעלה למ"ה וזו ודאי קושי' גדולה עליו ז"ל והוא תימא גדול היאך נעלמה ממנו:

אבל נראה שסברתו ז"ל סובר דרב אשי ס"ל כלישנא קמא דהתם דפריק מתני' נשאו וה"ה לזינו מדרב המנונא אבל למאן דלית ליה דרב המנונא כיון דבזנות שריא לא גזרו בנשואין ולא חייש' דמחלפה באשה שהלך בעלה למ"ה דהתם איסור מיתת ב"ד ואסורה בזנות והכא איסור לאו ואפי' בזנות גמור שריא ליה ולא מחמרינן בנשואין טפי מזנות והגאוני' פירוש ז"ל דהכא כשנתקדשה בלחוד ובמזידה גמורה שנתקדש' בלא שום עדות וא"ה קס"ד שאם היה יבמה כהן חולץ לה ושריא למקדש כיון דלא עביד איסור הביאה ולא כנס' לחופה וכדחזינן גבי אשת איש שהלך בעלה למ"ה שנתקדשה שהיא מותרת לחזור לו וה"ה דשריא למקד' ופרכי' דא"כ מצינו חוטא נשכר כיון דבלא שום עדות קדשה חוטא הוא ולא דמי למתני' שנתקדשה ברשות שהיא שוגג או קרוב לאונס ולא קנסינן ליה אבל הכא אפי' בקדושי' חשבי' ליה חוטא וקנסי' ליה אלא ה"ק אם יבמה ישראל נותן לה שני גט והותרה לו כלומר שחוזרת ליבם ואע"פ שנתקדשה במזיד דלמקדש הוא דקנסינן אבל ליבם לא קנסי' כיון דליכא אלא קדושי' וכ"פ הראב"ד

ז"ל דהקמ"ל שאעפ"י שנתקדשה במזיד הותרה ליבם אבל למקדש לא שריא ליה לעולם וכדברי הגאון ז"ל וכהרמב"ם ז"ל:

ואומר ר"ת ז"ל שכן פי' כשנתקדשה אלא שהוא ז"ל פי' אם רצה לחלוץ לה מותרת למקדש ואנן לא מתמהינן אלא משום דקאמר חולץ לה דמשמע שכופי' אותו לחלוץ ואינו מחוור דא"כ למה הוצרכו לפלוגי אוקמתא אחרת שהוא הפך הראשונה נימא דה"ק אם היה יבמה כהן וחלץ לא הותרה לו פי' למקדש אלא ודאי דליבם ליכא שריותא כלל כשנתקדשה במזיד וכל שנשאת אף בעד א' דעת הגאוני' והתוס' וכל הפרשנים ז"ל שתצא מזה ומזה משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למ"ה כדלקמן וכלישנא בתרא בפ' הזורק ואפי' כשיש לה בנים מן הנושא דהא על מתני' דכל העריות מייתי לה וקתני הולד ממזר מזה ומזה וע"כ ל"פ רבנן אלא שאין הולד ממזר אבל בשאר דברים מודים וכדאמרי' עלה אבל חכמי' אומרים אין ממזר מיבמה הא בשאר דברים מודים וכן כתב רב אלפסי ז"ל והביא ראיה מן הירושלמי דגרסי' הכא ובפ' הזורק יבמה שנשאת בלא חליצה ר' ירמיה אומר זה חולץ וזה מייבם ור' יוחנן אמר תצא ור' אמ' תצא ואמר רב זכינא מתני' מסייע לר' יוחנן הכונס את יבמתו והלכ' צרתה ונשאת לאחר תצא מזה ומזה וי"ג דבר בה והא מתני' כשיש לה בנים היא דקתני והולד ממזר מזה ומזה שמעי' מינה דאפי' יש לה בנים א"ר יוחנן תצא מדאמרי' מתני' מסייע ליה ואסיקנא אלא דברי ר' מאיר שאמר משום ר"ע רביה אבל וחכמים אומרי' אין ממזר מיבמה הא לצאת מזה ומזה ד"ה תצא ואמר ר' יוחנן תצא ואסיקנא דהלכה כר' יוחנן ור' יוסי שאל לר' פנחס היאך סבר א"ל כר' ירמיה א"ל חזור בך ואי לא כתיבנ' עלך זקן ממרא וליתנהו לדברי מר ודאי שכת' שאם היו לה בנים ממנה לא תצא ולאו מילי דסברא נינהו דאי איתנהו לא הוה שתיק גמרא מינייהו ע"כ דברי רבי ז"ל וכן הסכימו כל הפוסקים ובודאי דהכי מסתבר דכיון דטעמ' דאסרי' ביבמה שנשאת היינו משו' דמחלפא באשה שהלך בעלה למדינות הים דכות' ממש עבדינן לה והתם אפי' כשיש לה בנים תצא דכיון דמדמי לה להההיא אם אתה אומר בכאן שאם יש לה בנים לא תצא אמרו כן בההיא דהתם ומיבטלי תקנת חכמים וגזירתם ואלו היו מחלקי' בין יש לה לשאין לה בנים היו מפרשים כן בגמרא בכל דוכת' וכן נראה מהא דרב אשי דקאמר אם היה יבמה כהן חולץ לה ושרי' לה ופרכינן איתגורי איתגר ואצטרכינן לה פירוק' לגמרי ואמאי נשבקי כפשט' ונימא דמיירי כשיש לה בנים שלא תצא כיון דלא חזיא ליבמה מיהת דהא רש"י ז"ל בנשואי' מפרש לה ואפשר הוא שיש לה בנים ואף הגאוני' ז"ל לא פרשוה בקדושי' אלא משום אוקמתא בתרייתא אלא ודאי שאין לנו שום דרך להתיר' למי שנשאת לו ואפי' כשנשאה לו ברשות ב"ד ואפילו

יש לה בנים שאלו הוה כן הוה מוקמינן לה בהכי ולא מתהפכה ליה בגוונ' אחרי' וכל שאפש' לקיומי לישנ' קמ' מקיים והכי אורח' דתלמודא גם הראיה שהבי' רב אלפס ז"ל מן הירושלמי ראיה גמורה היא מדקאמ' הא לצאת תצא וסתמא קאמר ואפי' יש לה בנים כדאית' במתני' דאי לא ה"ל למימר הא לצאת תצא כשאין לה בנים ור' יוחנן ודאי אפילו כשנשא' ברשות ב"ד מדק' מסייע ליה ממתני' דהכונס דמיירי כשנשאת ברשות ולא עוד אלא דאלו כשנשאת במזיד היאך יאמר ר' ירמיה זה חולץ וזה מקיים וכי יהא חוט' נשכר מפני שיש לו בנים אל' ודאי כשנשאת ברשות פליגי והיינו דמסייע לר' יוחנן ממתני' דהאונס דאפי' בהא לצאת תצא מ"מ וכ"ת וכיון שנשאת ברשות ב"ד אין איסור על הבעל אלא משום גזירה דמחלפי באשה שהלך בעלה למ"ה והיא גופ' קנס' דרבנן שעשאו' כמזידה והחמירו בסופ' כדי להקל בתחלתה היאך נחמיר כ"כ ולא ניחוש ללעז בנים שחוששי' לו כ"מ כל מה דאפשר י"ל שכל מידות חכמים כך הם שלא לחלוק בגזרותיהם ותקנותיהם דאי לא הא לא קיימי הא כלל וכמו שהקלו באשה שהלך בעלה למ"ה משום עגונ' יחייבו להחמיר וליגזור כל הגזירות הללו והנר' לפום סוגיין דהכ' ופ' הזורק שלא הוצרכו לתת טעם ביבמ' שנשאת משו' דמתחלפה באשה שהלך בעלה למ"ה אלא לענין מה שאמרו שתהא אסורה על היב' שלא חטא ולבטל ממנו מצות יבמין ואפי' למ"ד מצות ייבם קודם אבל לאוסרה על מי שנשאת לו בלאו הא נמי ראוי לקנסה כדי שלא יהא חוט' נשכר וכדלקמן דלא דייק' ומינסב' ואולי עשתה כן לפרוק מעליה עול הייב' דסניי' ליה' ולא דייק' וכדקא מסקי' לקמן בעד א' ובדבר זה אין לחוש ללעז בני' דמאי לעז בנים איכא שאינו כדין הא ודאי בין שיוציא בין שיקיים חייבי לאוין הם ולא חששו ללעז בנים במקום שיבא להוסיף עליהם איסור גמור בהם כההיא דגיטין פסולי' ודכוות' וזה ברור בכ"מ מעתה כל שנשאת בין ברשות ב"ד בין במזיד גמור תצא מן הבעל ואפי' יש לה בנים ואסורה ג"כ על היבם אעפ"י שהוא ישראל משום גזירה דמחלפא באשה שהלך בעלה למ"ה אבל אם נתקדש' בלבד אם במזיד עשו אסורה למקדש לגמרי ואפ"ה רצה הבעל לחלוץ מותר ליבם ואם נתקדשה בשוגג מותרות לשניהם ואם רצה יבם חולץ לה ומות' למקדש וכן אם היה יבם כהן חולץ לה ושריא ליה וא"ת א"כ כי מתמהי איתגורי איתגר נוקמא כשנתקדשה ברשות י"ל דא"כ מאי קמ"ל פשיטא דהא מתניתין היא אפי' באשת איש שמותרת לחזור לו וכל שמותרת לבעל משום דלא עבדא שום איסור' ושום זדון מותרת תהיה למקדש דליכא למקנסיה בהכי ואפילו תימא דהתם מותרת לחזור לו אבל למקדש אסורה לו כדסברי קצת מרז"ל התם הוא משום חומרא דאשת איש לעשות גדר שלא תנשא לו אבל ביבמה לא יקנסו כולי האי כיון שעשתה בשוגג או קרוב לאונס

זהו הנר' לי בדינים אלו וכן קבלתי ממור"י ז"ל בעיקר הדינים גם מורי הרשב"א ז"ל כך הסכים אבל ראיתי לחכם הגדול הר' דן ז"ל שהיה מקל בדברי רב יהודאי ז"ל להתיר למי שנשאת כשיש לה בנים ממנו וקא מעייל נפשיה בשנויי דחיקי והנם כתובי' על ספר תשובות שלי בס"ד:

אימא קדושי' ונשואי' אין בה פי' להצריכה גט ונ"ל דלפום האי תירוצא בעא לומר דמימ' דרב בתמיה היא וכי קדושין אין בה ויהיו בה נשואין וכההיא דכתיב' בפ' המוכר את הבית גבי סנטר מכור אקולמ' אינו מכור ואחרינתי כיוצא בה:

נשואין יש בה בזנות פי' לאוסרה עליהם כדרב המנונ' וק"ל אמאי נקט נשואי כיון שאינו אסור אלא בזנות יש לומר דלישנא מעליא נקט והכא בנשואים במזיד קאמר שיהא זנות גמורה א"נ דלרב המנונא כיון דבזנות אסורה ועביד לה כערוה ה"ה דאסר לה בנשואי' גזרה אטו זנות וכדעבדינן לרבנן באשה שהלך בעלה למדינת הים שעשו נשואים שלא בזנות וכדאמרי' בפ' הזורק נשאו וה"ה לזינו וכדרב המנונא דנקט תנא נשאו ללישנא מעליא ומשום דנשואין חשובי' כזנות בענין זה כנ"ל:

איבעית אימא לעולם כדקאמרי' מעיקר' נשואין יש בה דמחלפא באשה שהל' בעלה למדינת הים פי' לעולם לית לן דרב המנונא ובזנות שריא ליבם כיון דזנו' לא גזרי בה אטו זנות דאשת איש אבל בנשואין אסרי לה אפי' על היבם גזיר' דמחלפ' באשה שהלך וכו' דאי לא הא לא קיימא הא וכדפרי' לעיל ונראים הדברי' דכי ל"ל דרב המנונא היינו לאוסרה על היבם שלא חטא אבל על הבעל אסרינן לה משום קנסא ומדאמרינן הכא דמיחלפא באשה שהלך בעלה שמעי' דאמטולתא דאשה בעלמא הוא דאסורה דאלו מטעמא דנפשה שרו והכי מוכח האי לישנא בהדיא ושמעי' מנה דבאשה בעלמא לית' לטעמא דאמר רב הונא לעיל שמא יאמרו גרש זה ונשא את זה וכו דא"כ הכא נמי הא עבדא איסורה ונקנסה לומר שמא יאמרו חלץ זה ונשא את זה ונמצא זה מחזיר חלוצתו ויקים ליה באשר לא יבנה אלא ודאי דההוא טעמא אידחי ולא כדפרש"י זכרונו לברכה שפירוש למעלה ובפרק הזורק על מתניתין דכל עריות שאמרו וכו' והא דרב אמסקנה קאי כשנשאת בעד א' דאי במזיד גמור' זנות בעלמא הוא ולית השתא דרב המנונא ואי כשנשאת בעדים הא סבר רב דאפ' אשה בעלמא מותר לחזור לו כדפסק לעיל אלא ודאי כדאמרן ושמעי' מינה דס"ל לרב דעד א' נאמן ביבמה שתנש' לשוק וכדפסקו רבוותא ז"ל וכדבעי' למימר בס"ד והק' בתוס' היאך איפשר לומר דרב לית ליה דרב המנונא דהא ס"ל דאין קדושי' בערוה ובמ' סוטה פ' היה מביא אמרינן דהא תנן שומרת יבם וכנוסה

דמשמע דשומרת יבם שזנתה אסורה לייבם היינו תנא דר"ע דסבר שאין קדושי' תופס' ביבמ' ומשוה לה כערוה:

והנכון בזה דהתם לאו משום דלא תפסי בה קדושי' בלחוד משו' לה כערוה להההוא תנא דר"ע אלא משום דמשוה לי' ולד ממנה ממזר כדין אשת איש דסבר כר"ע בחייבי לאוין ולרב אין ממזר מיבמה ואע"ג דלא תפסי בה קדושי' ורב ס"ל אליבא דהלכת' שאין ממזר אלא מחייבי כריתות ומיתות ב"ד ומיהו י"ל דלית ליה דרב המנונ' בהאי פירוקא בתרא דהכא ומי' רב המנונא אפי' לרבנן דלא משוי ממזר מיבמ' ולית להו דר"ע כלל ואפילו בתפיסת קדושי' הוא סבר דשומרת יבם כיון דאגידא ביה במקום בעל קאי ודינה עם היבם כדינה עם הבעל לאוסרה עליו בזנות ולית הלכת' כוותיה דהא בלישנא בתרא דהכא רב לית ליה דרב המנונא ובמ' סוטה דחינן לה מדרבנן ובפ' הזורק בלישנא בתרא דחינן לה נמי וכן פי' גדולי הפוסקי' ז"ל:

א"ר אמי בחבור' נמנו וגמרו וכו'. אי לאו דדלאי לך חספא מי משכחת מרגניתא תותי פרש"י ז"ל דאי לאו דידי הות אמרת דאע"ג דאלו בעי לקדושה שיחולו הקדושי' לאחר חליצה וק"ל מ"ש מהאומר לאשה הרי את מקודשת לאחר ל' יום שהיא מקודשת כל זמן שלא חזר בה לד"ה ואעפ"י שנתאכלו המעות כדאיתא בפ"ק דקדושי' וי"ל דשאני הכא דאישתני גופא בנתיי' להתגייר או להשתחרר או לצא' לשוק:

ה"א מתני' ר"ע היא פי' דהא דקתני לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אליבא דר"ע בלחוד הוא:

דף צג.

קונם שאני עושה לפיך פירשתי בפ' אעפ"י ודרב הונ' ודרב נחמן בפ איזהו נשך:

דר' ינאי ה"ל אריס' דהו' מייתי ליה כנתא דפירי לאו מפירי דארעא דר' ינאי כדמשמע מפרש"י ז"ל דהנהו אע"ג דהוו רחוקי' דבר שבא לעולם ולרשותו הוא ואי משום דהוו מחובר' כיון שהביאו שליש ועומדי' לתלש דבר שבא לעולם הם כדמוכח לקמן אלא מפירי פי' מפירי דאריס שהי' מבי' לו בתורת דורון. והיינו דמייתי לה ראי' דסבר אדם מקנ' דבר שלא בא לעולם מפני שיעשר ר' ינאי על פירות שלא היו שלו לכשיבואו לרשותו וכדאמרי' עשר עלייהו מפירי דבית' וכדפר"י ז"ל והא דאמרי' אלא לאו כה"ג פרש"י ז"ל דאשמועי' קרא שמותר לעשר על מה שלא בא לעולם ועתיד לבא לצורך עונג שבת והקשה ר"ת ז"ל דכיון דר' ינאי ור' חייא ס"ל דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם אפי' בחול נמי ולמה לי קרא לשבת ויש לומר דאע"ג דאדם מקנה דבר שלא בא לעול' מצו' להפריש על שבא לעולם ולצורך כבוד שבת התיר הכתוב לגמרי עוד הקשה ר"ת זכרונו

לברכה והיאך תרם עמהם שלא מן המוקף דאמרינן בעלמא שלא נחשדו חברים לתרום שלח מן המוקף לכפר"ת ז"ל דר' ינאי פשיטא ליה דשפיר עביד על דבר שלא בא לעולם ולא בא לפני ר' חייא אלא מדין שלא מן המוקף וא"ל דלדבר מצוה שרי. וה"נ משום עונג שבת שרי וכדאמר למען תלמד ליראה וכדאמרי' נמי במ' עירובי' גבי חבר שאמ' לעם הארץ לך ולקט תאנה מתאנתי תורם ומעשר עליו כדי שלא יאכל על ידו טבל והוינן בה וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ופרקינן ניחא לחבר למעב' איסורא זוטא ולא עביד עם הארץ איסורא רבה אלמא משום חשש איסורא שרי ה"נ משום עונג שבת שרי וה"נ בפ' המפקיד חיישי' שמא עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר אלמא פעמים שחבר תורם ומעשר שלא מן המוקף והיינו כשהוא לצורך מצוה או לאפרושי מאיסורה ואין הראיות הללו גמורות לנדון שלפנינו כדפי' בדוכתי' בס"ד. והנכון בעיני דר' ינאי כשעשר עליהם לא עישר אלא כשיצאו לרשותו דלמ"ד אדם מקנה או מקדיש דבר שלא בא לרשותו צריך שיזכיר בפי' לכשיבואו ברשותו וכדכתיבנא בכולהי הלכתא דסוגיי' ובכל דוכתא וכדפי' בפ"ק דקדושין ודוכתי אחריני וכיון שכן לאימת חייל על הפירות אלו שם תרומה ומעשר לכשיבאו הפירות האחרי' שבא לתקן לרשותו וההיא שעתא הוו להו מוקפי' וזה נראה ברור ואמת:

דף צג:

ור' דתניא וכו' פ' בפ' השולח. ודר' אליעזר בן יעקב בפ"ק דקדושי' בס"ד. והני כלהו שיט' נינהו ולית הלכתא כחד מינייהו ומיהו אדם יכול להתנות על דבר שלא בא לעולם ותנאו קיים כדמוכח בכוליה תלמודא:

דכתב לה לכשאקחך נ"ל פי' דכתב לה מעכשיו לכשאקחך ודוק. בעו מיניה מרב ששת עד אחד ביבמה מהו פי' להעיד על האשה שמת בעלה ותתיבם כגון שלא היו לבעלה בנים כלל היינו כעין לפום מאי דמשמע לקמן בסמוך ומיהו משכחת לה נמי כגון שהיה לבעלה בן וזה מעיד שמת בנה ואחר כך מת בעלה וכעין מתניתין דפשיט מינה רב ששת בסמוך טעמא בעד א' ותו אמ' להו רב ששת תניתוה אמ' לו וכו' ה"ד אלימא תרי ותרי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ק"ל דהא אשה זו בחזקת אשת איש קיימא כדקתני רישא האשה שהלך בעלה למ"ה והכי נמי דייק לישנ' דאמרו לה מת בנך ואח"כ מת בעליך וכיון שכן למ"ד תרי ותרי ספיקא דרבנן בחזקת אשת קיימא וכ"ת כשנשאת לאחד מעידיה ובאומרת בריא לי מנא לן דמתני' מיירי בהכי עד דליפרוך הכי בהדיא

וי"ל דקושי לאו משום תצא אלא משום שאר דברים דקנסי' לה ומפקינן ממונא מחזקתן שאפי' נטלה מזה ומזה תחזיר דהא מתני' דלעיל קאי וי"ג דבר בהן:

וכ"ת לאו דוק' כלומר דלא דייק לישנא ולספק ממזר קרי ממזר והא מדקתני סיפא וכו' דהא בסיפא שפיר דייק לישנ' בענין מותרת:

איכא דאמר הא לא תבעי לך דאפי' היא נמי מהימנא דתניא האשה שאמרה מת בעלה תתייבם ומיהו בלישנא קמא סברי דכי ליכא עד מכיון דידעה בבעלה איהי בלחוד סמכי דדייק איהי ומינסב' ולהכי מהימנ' אבל כי איכא עד איהו סמכה על העד ולא דייק' משום דמרחמ' ליבם ואת"ל דטעמיה בעד א' משום דאיתת' דייק' הכא לא דייק' ולא מהימן וללישנ' בתרא דא"ה כיון דבחיוב כרת בעלת דבר מהימנ' עד א' מהימן וק"ל דהא ניחא כשאין לו בנים דכיון דהי' מהימנ' איהי נמי מהימן אבל הכא שיש לבעלה בנים והיא אומרת מת בני ואח"כ מת בעלי היא אינה נאמנת כדכתב לק' במכילתיה וא"כ תיבעי לן אם העד נאמן וי"ל דאנן בעיין לא הוה אלא בסתם יבמה דהיינו שאין לה בנים ואע"ג דרב ששת פשיט ממתני' דמת בנך ואח"כ מת בעלך בכל דכן פשיט' דאפי' בהא מהימן ואע"ג דאיהי לא מהימנ' ומי' ק"ל דקאמר דהא לא תבעי לן אלא למשרי יבמה לשוק דהא איכ' למבעי ליבם במקום שיש לה בנים ויש שהיו מפרשי' דהכי קאמרי' הא לא תבעי לן דכיון דאיהו מהימנ' במקום שאין לה בנים דהא ליכ' חשש' דרחומי' וכו' כמ"ש התוס' ואין הפי' הזה נכון כלל דא"כ היא גופא אמאי לא מהימנ' במקום בנים ועוד דכל היכ' דהיא לא מהימנה אכתי איכא למיחש דדילמא מהאי טעמא דעד א' לא מהימנ' ואי משום דייק' ומנסבה והכא הא לא דייק' ומנסבה מדלא מהימן אלא ע"פ האי היינו טעמא דמילתא דמהימנה כשאין לה בנים ולא מהימנה כשיש לה בנים משום דכשאין לה בנים עיקר דייקותה וסהדותה אינו אלא במיתת בעלה ובהא ודאי דייקה ומנסב' כדי שלא תלקה בי"ג דבר:

ועוד דלרחומי דיבם טפי מבעל לא חיישי' אבל כשיש לה בנים נהי דדייקא במיתת בעלה אפשר דלא דייק' במיתת הבן אם היה הבן קודם או לא דכיון דתו לא מקלקל' בי"ג דבר וגם דמשום רחומי דיבם טפי מאינש דעלמ' לא דייקא וכיון דכן מזה הטעם בעצמו לא יהא העד נאמן כיון דטעמ' דהימנות' דידיה תלי' עלה דדייקא ומנסב וא"כ הא נמי תבעי לן ואמאי נייד למבעי כלום ביבמה לשוק תו ק"ל אשמעתי' דכיון דאפשיט ממתני' דרב ששת דגבי יבמה ליבם אע"ג דאיהי לא מהימנ' עד א' נאמן א"כ ע"כ טעמא דעד א' משום דלא משקר דכיון דכן תו לא תבעי לן מידי אפילו ביבמה לשוק דהא ממתני' דרב ששת תפשוט לן והנכון כשמועתנו דאנן עיקר בעיין בסת' יבמה שאין לה בנים כדפרי'

ועלה מהדרי' דהא לא תבעי לן כלל ולא אתמ' בבי מדרש' ואלו איתא דבעיין הוה בעי' לן ביבמה שיש לה בנים ומיהו קושט' דמילת' דלא איבעי' לן אלא ביבמה לשוק דאפי' בההיא דליכא אלא איסור לאו הוה חיישי דילמ' לא מהימן עד א' ורב ששת נמי פשט ממתני' דיבמה לשוק ואע"ג דלמאי דקס"ד דמתני' אינ' בעדי הזמ' הוה מצינן למפשט בתרייתא ממתני' קמייתא דע"כ טעמא משום דעד א' לא משקר עדיפא ליה לרב ששת למפשטא ממתני' בתרייתא דמיירי ביבמה לשוק כעין בעיין ממש וכי אידחייה ליה דמיירי בעדי הזמה ממילא אידחיי' קמייתא בהכי וזה ברור וכ"פ הרמב"ן ז"ל. טעמא דעד א' משום דמילתא דעבידא וכו' פי' הא ודאי תרוייהו טעמא איתנהו בעד א' אלא דמספקא לן הי מינייהו עיקר דעלה סמכי:

זמנין דסנייא ולא דייקא ומנסבא פי' דאע"ג דלעיל הוה אמרי' זמנין דרחמא ליה הא והא איתי' וכדאמרי' זמנין דרחמא זמנין דסני':

דף צד.

א"ל רב ששת תניתו' אמרו לה מת בעליך ואח"כ מת בנך ק"ל האי נמי לא תיבעי לן דאפי' איהי מהימנ' דהא תנן מת בעלי ואח"כ מת בני תנשא וי"ל דהתם דסמכה מטעם מגו שאלו אמרה מת בעלי ושתקה נאמנת להנשא מתוך חומר שהחמרת בסופ' וממילא תנשא לשוק דבנה בחזקת קיים מוקמי' ליה ואפילו היה זקן או חולה וכדאיתא במסכת גיטי' הילכך השתא שאמרה שמת בנה ג"כ נאמנת לומר שמת אחריו כי הפה שאסר לומר שמת בנה הוא הפה שהתיר לומר שמת אחריו אבל כשיש שם שנים עדים או אפי' עד א' שמתו שניהם אינה נאמנת לומר שהבן מת תחלה דחיישי' דעל מיתת בעלה דייקא אבל על מי מהן מת תחלה לא דייקא כיון דלא חיישי' לקלקולא ולא י"ג דבר ודילמא סניא ליבם וכיון דכן היא הנותנת כשהעד מעיד שמת בנה ואח"כ מת בעלה דאי טעמא דעד א' משום דאתת' דייקא הכא לא מהימן על ההקדמה דאיהי לא דייקא בהא:

בעידי הזמה פי' ובהא לד"ה האחרוני' נאמנים והיינו דקתני תצא והולד ממזר וש"מ שאם בא הבעל תצא ואעפ"י שיש לה בנים שאין לה הזמה גדולה מזו. ת"ש אין האשה נאמנת וליטעמך סיפא דקתני אין האיש נאמן לומר מת אחי שאייבם את אשתו ולא מתה אשתי שאשא אחותה הוא נהי דלא נאמן הא עד א' מהימן פי' והא ע"כ אין עד אחד נאמן לומר שמתה כדי שישא אחותה:

בשלמא גבי אשה משום עגונא ור"ת פי' לעולם לא האמינו עד א' בדבר שבערוה אלא משום עגונא והכא ליכא עגונא כלל כי אפי' בחיי אשתו הוא יכול לישא אשה אחרת

ואחות אשתו יכולה להנשא לאחרי' וא"ת ואמאי לא פריך לי' מסיפא דרישא דקתני ולא מתה אחותה שתכנס לביתה דהכי נמי ליכא עגונא ועד נמי לא מהימן וי"ל דאי מהתם מצי למידחי דאיידי דקתני רישא אין נאמנת לומר מת יבמי שאנשא דדוקא היא לא מהימנא אבל עד א' מהימן נקט ולאו דוקא ולא מתה אחותה וכו' אבל סיפא קשיא דנקיט אין האיש דליכא למימר דנקטי' משום רישא דאין האיש נאמן לומ' מת אחי שאייב' את אשתו דהיא גופא נמי לא אשמועי' מידי דהיא גופא פשיטא שאין בע"ד נאמן ולא האמינו אלא לאשה מתוך חומר י"ג דבר ואי משום דייקותא דידה דאיהו הוא דלא מהימן הא עד א' מהימן הא שמעי' לה מרישא דקתני שנאמנת לומר שמת היבם דאלמא טעמ' דעד א' משום לא משקר ועוד דכיון דהאש' נאמנת לומ' מת בעלי ותתייב' כ"ש עד א'

אלא כי אצטריך לר"ע אצטריך פי' דלא תפשוט מרישא דאינה נאמנת לומר מת יבמה שאנשא הא עד א' נאמן דא"ל דעד נמי אינו נאמן והא דנקטה בדידה משום דסד"א הואיל ואמר ר"ע וכו פי' דאפילו תימא דעל עדות העד לא דייקא ומנסבא אבל היא גופא דייקא בגופא דלא תשקר כגון דאיכא קלקול קצת דתרתי לא עבדא דתסהיד שקרא ותחי נפשא לקצת קלקול:

גרסת הספרים הואיל ואר"ע יש ממזר מחייבי לאוין חיישת אקלקולא דידה חיישי' אקלקולא דזרעא לא חיישי' והק' רש"י ז"ל עליה דהא לר"ע נמי מקלקלא בי"ג דבר דאית בהו קלקולא דידה כדכתב במתני' דאייתי לעיל הכונס את הערוה וכו' דאוקמא כר"ע ולאו קושיא שאין קלקול לדידה בעינן אלא כיוצא מבעלה דחביב עלה אבל לצאת מיבמה לא חשיב קלקול לדידה דאדרב' דילמא סניא לי' וניחא לה בשאר קלקולי ממון משום הא ואי הוה חיישת לקלקולא דזרעא שאין לו תיקון הוה חיישת מעתה אין לנו למחוק גרסא זו:

רבא אמר עד א' נאמן ביבמ' מק"ו **לאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא כ"ש** פרש"י ז"ל אסור כרת התרת לה מת בעליך ותנשאי וא"ת להתירא לשוק ג"כ משכחת לה דאיכא איסור כרת כשאומר מת בעניך ואח"כ מת בנך דהא נמי בעיין כדמוכח ממאי דפשט רב ששת וי"ל שאין עיקר השאלה אלא על עדות התרת היבמה לשוק מיד דהוא איסור לאו כגון שנודע ודאי שכבר מת הבעל אלא שא"צ עדו' על היב' אם מת ואף כשאומ' מת בנך ואח"כ מת בעלך אין עיקר העדות ואין הספק שאנו מספקים בנאמנות אלא אם נאמן על הקדמת מיתת הבעל למיתת הבן דאלו על מיתת הבן פשיטא לן דמהימן והיא נמי מהימנא. ור"ח ז"ל פי' לאיסור כרת התרת להתירא להחיבם ואעפ"י שיש כרת בביאת היבם בעצמו בלאו איסורא דאשת איש ואית והא אכתי לא איפש' לן שיהא עד א' נאמן

בזה י"ל דהא פשיטא לן שהוא נאמן כשאין לה בנים והיא גופא מהימנא ולישנ' דאיסור כרת דייק טפי לה"פ דאלו לפרש"י ז"ל איסור מיתת ב"ד נמי איכא ובעיין לא איפשיטא הכא אבל תפשוט לן דעד א' נאמן ביבמה ממסקנא דמימרא דרב דאמר נשואין אין בה וכדכתיבנא לעיל וכן פסקו הגאונים ז"ל:

דף צד:

ואע"ג דאזיל אשתו וגיסו למדינת הים דבהני נשואי' קא מתסר' אשת גיסו אגיסו וכו' פי' אע"ג דאזיל אשתו וגיסו למדינת הים ובאו ב' עדים והעידו על מיתת אשתו שאין עד א' נאמן בה כדאמר לעיל כיון דליכא משום עגונא והעידו ג"כ שניהם או א' מהם שמת גיסו ואליבא דר"ש דאמר על פי עדים מותרת לחזור לו אתיא בשלא העיד על גיסו אלא א' מהם ולרבנן אתיא כשהעידו שניהם כן וכשבאו אשתו וגיסו קא מתסרא אשת גיסו אגיסו כדין האשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמר לה מת בעלה ואח"כ בא בעלה: **אפי' הכי אשת גיסו אסורה ואשתו דידיה שרי פי' כדקתני מותרת לחזור ולא אמרי' מגו שנאסרה אשת גיסו אגיסו תאסר אשתו עליו** פירוש לאו מדין מגו דהא לא שייך הכא כלל אלא ה"פ דלא אמרי' כיון דמתסרא אשת גיסו אגיסו כדין אשה שהלך בעלה וכו'. תהא צריכה גט כדי לקנסה ולאוסרה על בעלה כדתני' וצריכה גט מזה ומזה אלא מקילין עלה שלא לקנסה בגט כדי שתהא אשתו מותרת לחזור לו שאלו נותן גט לאשת גיסו נראה כמקיים קדושיו ותאסר אשתו עליו מדין אחות אשתו אלא ודאי לא מצריכי לה גיטא מיניה והיינו דאמרי' דמתני' דלא כר"ע דאלו לר"ע הוי אשת גיסו צריכה גט ממנו ונמצאת אשתו אסורה עליו. וטעמא דלא מצריכי' גט לאשת גיסו עולה יפה לפי מה שפי' רש"י ז"ל בריש פרקי' וכדפריש הכא דהת' קנסי' לה בגט לומר גרש זה ונשא זה ואלו הכא ליכא למימר הכי שאפי' גרש גיסו את אשתו אין קדושי' תופסי' לו בה בחיי אשתו משום אחות אשה אבל למאי דפרישנא לעיל דבלאו טעמא דגרש זה ונשא זה קנס' לה בגט כדי לברר איסור של ראשון ולעשות הולד ממנו ממזר ה"נ קנסינן ונצרכינ' גט וי"ל דאע"ג דאנן טעמא דידן משום קנסא עיקר מ"מ עבדי' סניפי' קצת בטעמא דגרש זה ואע"ג דטעמא קלישא הוא אבל היכא דלא שייך למימ' גרש זה כי הכא א"א לנו לקנוס בגט דכ"ע אמרי שאין הגט הזה כלום וכו' מ"ר:

לימא מתני' דלא כר"ע וכו' עד ר"ע מוסיף אף אשת אח ואחות אשה פי' דכיון דאשת אח לאו היתר לפעמים וצריכא גט ממנו אף מזמן שאסורו' נצרכי' גט והק' בתוס' והא לר"ע אפי' באחות אשה פנויה שנשאה מצריך גט משום קנסא כדי להאסר בקרובות ועשה

בזמן האיסור כזמן ההיתר דהיינו כאלו מתה אשתו ונשאת וא"כ למה לן לאוקומי מתני' כשהיתה אשת איש ובדאזיל אשתו וגיסו וי"ל דאלומי לקושי' דאפי' תימא דהא דר"ע מיירי באחות אשה שהלך בעלה וכו' מתני' דלא כוותיה דמתני' ע"כ בדאזיל אשתו וגיסו כדמוכח סיפא מדר' יוסי וכדאיתא לקמן. ועוד דהא דאמרי' השתא ואע"ג דאזיל אשתו וגיסו קושטא דמילתא נקטי' משום דמוכח סיפא הכי ובעי לפירושא ולא נקטי' משום מאי דבעי' למימר דמתני' דלא כר"ע:

אלא נשואין מי איכא למימר תנאה ה"ל בנשואין פרש"י ז"ל הא כ"ע ידעי דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ע"כ י"ל דה"ט נקיט תלמודא משום דמארי' דשמעתתא דא היינו רב דאמר התם בכתובות בפ' המדיר קדשה על תנאי וכנסה סתם אחולי אחלי' לתנאי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והנכון דאפי' לשמואל דאמר התם על דעת קדושי' הראשונים בועל ואדם עושה בעילתו בעילת זנות התם הוא דחזיא דקפיד ואתני בהדיא אבל מסתברא תנאי בקדושי' ונשואין לא שכיח ורוב העולם מוחלי' אותו בפי' בשעת נשואין והיינו דנקטי' לה הכא בהדיא ולא תנינן לה במימרא דרב דהתם:

נהי דמעטי קרא משריפה מאיסור מי מעטיה האי לישנא מוכח בהדיא דאיסור דאוריית' איכא דאי לא ה"ל למימר נהי דאיסור דאורייתא ליכא איסורה דרבנן איכא ולא מצי למיתני נמי שמע שמתה אשתו ונשא אחותה ותו משמע האי לישנא דאיסורה הוא דאיכא אבל כרת ליכא והיינו דבכולי תלמודא לא נקטי בחמות לאחר מיתה אלא איסורה והיינו דבפרקין דנושא על האנוסה אמרי' דלכ"ע חמות לאחר מיתה קלישא איסורה ואי הוה ביה כרת לא אמרי' דקליש' דלא למגזר בה משום דלית בה כרת ולא כפרש"י ז"ל שפי' דאסור דאוריתא לאו וכרת אלא ודאי דלית בה כרת וטעמא דמילתא משום דכרת לא כתיב' בחמות אלא דילפ' מאשה ובתה וכיון דכן דון מינה ואוקי באתרא וכי היכי דלית בה לאחר מיתה שריפה דכתיב בה ה"נ לית בה כרת לאחר מיתה ומה"ט נמי לאו וכרת דהכא מג"ש דאשה ובתה נפקא לן ואיסור דאוריתא דאמרי' הכא היינו משו' דארור שוכב עם חותנתו וכ"פ בתוס' ומ"מ איכא באשה ובתה שריפה לאחר מיתת אשתו דאע"ג דבאשה ובתה ליכא שריפה ומחמותו הוא דילפי' שריפה בג"ש דזמה זמה מ"מ כיון דכתיב בה כרת סתם ואפי' לאחר מיתה אמרי כן לגבי שריפה דון מינה ואוקי באתרה וזהו דעת הרמב"ן ז"ל והוא הנכון והכין משמע בפ' נושאין לקמן אבל יש שכתבו דחמות לאחר מיתה בכרת כאשה ובתה דילפי' מינה דליכא באשה ובתה שריפה לאחר מיתה כי היכי דליכא בחמותו לאחר מיתה וכ"פ הרמב"ם ז"ל ואתיא כמ"ד דון מינה ומינה:

דף צה.

אי לאו דאמר שמואל אין הלכה כר' יהודה אסרת' עלך לאתתך איסור עולם וכו' וא"ת ואמאי לא מתסר' מהא דתנן הנטען מן האשה אסור בבתה וי"ל דהק"ל התם שאם כנס לא יצא דברננה לא מפקינן וכ"ש הכא שהיתה אשתו מקודם לכן וזה פשוט מאד:

מה למחזיר גרושתו שכן נטמא הגוף ואיסורה ברוב (רש"י לא גריס ליה) משום דאיהו מפרש ליה לקמן שהוא אסור לרוב העולם ואלו הכא אינה אסורה אלא לבעלה ואין צריך למחוק דה"פ ואיסור ע"י רוב ישראל כי רוב ישראל ראויים לנשאה ולאס' עליו:

מאי איריא בא עליה אפי' עבד בה מאמר נמי פירוש ואלו מתני' קתני במקום שבא על איסור קל תאסר האוסר אלמ' בביאה הוא דמיתס' וכו' וק"ל אמאי לא פרכי' הכי גבי מחזיר גרושתו דמתסר על בעלה בקדושי' י"ל משום דאיכא לאוקומי כר' יוסי בן כפר דאמר מן האירוסי' מותרת וא"ת והא אמרי' לעיל דאפי' לר' יוסי בן כפר מיתסר' בכניסה לחופה י"ל דההיא איסור' דרבנן דכ"מ שאוסרת ביאה אסרו בחופה מפני שהיא הכשר ביאה והיא עושה נשואי':

דף צה:

אלא אמר רבא אשת איש וכו' וא"ת סוף סוף לתרצה בסוטה וקרי ליה איסור קל מפני שאינו אוסרה כל ימיה וי"ל דניחא ליה טפי למימר דאפי' באשת איש שזינתה ודאי קרי ליה איסור קל אבל רש"י ז"ל פי' בסוטה וא"ת ונפרוך מה לאשת איש שכן נטמא הגוף ואיסור ברובה ויש בו מיתת ב"ד תירץ הרא"ש ז"ל דלענין זה האי קולא עדיפ' ליה מהנהו חומרי כי אעפ"י שאינה אוסרה כל ימיו והיא איסור שיש בו קצב' יש כח בנאסר מחמתו לאוסרה עליו:

וא"ל ר' יוסי כי היכי דאשתו לא אסיר' אשת גיסו לא אסיר' פי' דע"כ כיון דאשתו מותרת לחזור לו לא נתן גט לאשת גיסו שאלו נתן לה גט א"כ אשתו אסורה משום דדמי לאחו' גרושתו וכיון דלא יהיב גט לאשת גיסו אינה אסורה על גיסו דקס"ד דאשה שהלך בעלה למ"ה דקנסי' ליה באיסור לבעלה ושצריכה גט מן השני הא בהא תליא וכל שאין השני נותן לה גט אינה אסורה על הראשון והכא ליכא גט כדאמרי משום דליכא למימר גירש זה ונשא זה:

גירסת הספרים והיא גרש"י ז"ל האי כל שאינו פוסל על יד עצמו אינו פוסל ע"י אחרי' מבעי ליה ויש נסחאו' שגורסי' כל שאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו כל שאינו פוסל ע"י עצמו אינו פוסל ע"י אחרים מיבעי ליה ומשמע דקשי' לרש"י ז"ל על גרסא זו

דמשמ' דקשי' לן סיפא כל שאינו פוסל ע"י אחרי' דהא תקשי לן נמי רישא בכל הפוסל ע"י אחרי' וכו' מאי פוסל איכא הכא לר' יוסי להכי לא נקטי' בידן כלום מלישנא דמתני' אלא דפרכי' דלא ה"ל למתני כלום מההוא לישנ' אלא דליתני הכי כל שאינו פוסל ע"י עצמו וכו' ומיהו יש לפרש לאידך נסחי דלרבות' נקטי סיפא דר' יוסי דאפי' סיפא דמיירי בהתיר' כעין אוקמת' דידן תקשי לן לישנ' דמשתבש הוא שעושה מן העקר טפל וכו':

אלא כי היכי דאשת גיסו אסורה אשתו נמי אסורה פי' דקנסי' לאשת גיסו בגט כדין אשה דעלמ' שאמרו לה מת בעלה ואע"ג דהכ' לא שייך טעמ' דגרש זה ונשא את זה א"ה קנסי' לי' בגט כדי שלא תחלוק בין אשה לאשה שאין הכונ' בגט אלא משום קנס ועוד דגזרי' בזו שבאו אשתו וגיסו אטו היכ' שבא גיסו לבד דבעי' למקנס בגט כאשה דעלמ' שאין אשתו בכאן די"ל שמת' אשתו וגרש גיסו אחות' ונשא' הוא ועוד דדחקי' נפשי' לומר גירש זה ונשא את זה דתנאה הוא לזה כאשתו ולא נתקיים ואינה אשתו וגירש זה לאחות' ונשא' לזה דלאו אחות אשתו היא ואע"ג דה"מ רחוקים עבדי' הכי כדי לקנוס אשה שהלך בעלה וכו' ונשאה על פי עד א' לעשות גדר לתקנת חכמים שהקלו בתחלתה בדבר שבערוה החמור וכו':

א"ר אמי אירשא פרש"י ז"ל האי כל שאינו פוסל דקתני ר' יוסי אריש' קאי אבל מה דקתני כל שפוסל אסיפא כדפרי' דבדידי' ל"ק לן מידי ואינו מחוור דבהא אוקמתא דעביד ר' אמי איכ' פירוש' אבל מאי דקתני ר' יוסי כל שפוסל וכיון דכן אמאי פלגי' מימר' דקאי לצדדין לכ"נ דה"פ אלא אמר רבי אמי אירשא ודכוות' בתלמוד:

גרש"י ז"ל דקאמר ת"ק לא שנא ע"פ עדים ול"ש ע"פ ב"ד דאשת גיסו אסורה אשתו שריא פי' ואתי' כרבנן דאמרי דנשאת ע"פ עדים דאינו פוסל ע"י אחרים אתי כר"ש דסבר ע"פ עדים מותרת לחזור לו דאמרי' מאי הוה ליה למעבד אבל ברוב נסחאות גרסי' וקא' ת"ק ל"ש ע"פ עדים דאשת גיסו שריא ול"ש ע"פ ב"ד דאשת גיסו אסורה ולפי זה אתא אף הוא דת"ק אליב' דר"ש ואינו מחוור ויש שפי' דלכלהי נסחי איכא לפרושי דת"ק ור' יוסי כרבנן באשה דעלמא שנשאת ע"פ עדים. ומיהו אף ר"י מוד' דאיסו' דיד' אינו מן הדין דמאי היה לה למעבד אלא שהפריזו בתקנתם בעדים משום נשאת ע"פ ב"ד א"נ כדי שתדקדק כל אשה הרבה בעצמה בלא לינש' אלא אחר התר ברור שאין בו בית מיחוש וכעין גזירה דרבנן היא אבל הכא באשתו וגיסו מילת' דלא שכיח שיעידו על שניהם שמתו וישא הוא אשת גיסו מילת' דלא שכיח' אוקמוה אדינ' למי' מאי ה"ל למעבד ושריא ליה וכ"ש לר' יוסי דמקל בה כי היכי דלא תקנוס אחותה מפני גיטא ונכון הוא והא דאמרי' דאף על גב דאשת גיסו אסורה אשתו שרי' היינו משום דאסרי' אשת גיסו

על גיסו ולא תהיה צריכה גט ממנו רצה לומר מזה שנשאה דאלו צריכה גט ממנו אי אפשר שתהא אשתו מותרת לו כדמוכח בהדי סוגיין דלעיל דאמרינן דמתני' דלא כר"ע משום דלר"ע צריכה גט ולא אשכחן שום התר שתה' אחות אשתו צריכ' ממנו גט ותהא אשתו מותרת לו וזו ראיה גמורה דלעול' אין אשתו מותר' לחזו' לו אלא כשאין אשת גיסו צריכ' גט ממנו וזה ברו' ופלוגתא דת"ק ור' יוסי לפום האי אוקמת' היינו דת"ק סבר דאשת גיסו בלא גט נמי אסרי' לה אגיסו דלא תלינן אסורה אגט כיון דלא אפשר ור' יוסי סבר דאסורה וגט כי הדדי נינהו וכל היכ' דאינה צריכה גט אין אוסרים אותה על גיסו וע"פ עדים אינו פוסל ע"י אחרים ונפטור אשת גיסו בלא גט ותה' מותרת על גיסו ותהא אשתו מותרת לחזור לו אבל נשאת ע"פ ב"ד שהקלו בתחלתה לא סגיא אלא לאסור על גיסו וכיון דכן צריכה גט וכיון שהיא צריכה גט ע"כ אשתו אסורה לחזור משום דדמיא לאחות גרושתו וכ"פ ר"ח ז"ל והגאון ז"ל:

רבי יצחק נפחא אמר לעולם אסיפא פי' לעולם אסיפא כשנשאת ע"פ עד א' והא דאזיל אשתו וגיסו וכו' וקאמ' ת"ק ל"ש אשתו וגיסו ול"ש ארוסתו וגיסו. אשת גיסו אסורה ואשתו שריא פי' דקסבר דלעולם לא קנסי' אשת גיסו בגט כיון דליכא למימ' גרש זה ונשא זה ועוד שרואי' אשתו קיימת וכ"ת דנגזור אטו היכא דבא גיסו לבדו לא גזרי' דהא מילת' דלא שכיח היא ולא עבדי' ליה גזירות ואי משום דדמו אינשי תנאה בנשואי אשתו ויאמרו שגירש גיסו לאחו' אשתו ונשאה הוא קסבר דלעולם לא תלו אינשי בתנאה ואפי' בקדושי וכ"ש בנשואין הלכך אין כאן גט לאשת גיסו לעולם ותאסר לגיסו בלא גט ותהא אשתו מותרת לו ור' יוסי סבר דאשתו וגיסו אין אשת גיסו צריכה גט ממנו כיון דאשתו בנשואי' נשאה לא תלו בהו אינשי תנאה וליכא למימר גרש זה ונשא זה אבל בארוסתו וגיסו תלו תנאה בקדושי ארוסתו ויאמרו גרש זה ונשא זה וצריכ' גט ממנו וכיון שכן שהוא פוסל אשת גיסו בגט אף אשתו אסורה לו דדמי לאחות גרושה (בנשואי' שאינו פוסל אשת גיסו בגט אף אשתו אסורה לו דדמיא לאחות גרושה) ובנשואין שאינו פוסל אשת גיסו לר' יוסי היינו שאינו פוסלה בגט כדאמרן אבל מ"מ אסורה היא על גיסו בלא גיטו של זה משום מה שהקלתה בתחלת' שאין האיסור תלו בגט כל היכא דלא אפשר בגט אבל מדברי רש"י ז"ל נר' שאינו פוסלה כלל לר' יוסי והוא מותרת לגיסו ואינו מחוור:

ומי אמ' שמואל הכי פי' דקס"ד שפסק כר' יוסי אליבא דר' יצחק נפחא אמר דבארוסתן שרו אינשי תנאה בקדושי' שלו והיינו דפרכי' ליה דבאידך אמר שמואל שאינה כאשת איש ואוקמא רב הונ' ע"י קדושי' וקסבר דאפי' בקדושי' לא שרו אינשי תנאה וכדמפרש

ואזיל והיינו דאוקמה רב הונא כשקדש אחיו את האשה דאלו כשנשאה אפי' רב מודה דלא שדו בה אינשי תנאה כי חזקה שאין אדם עושה בעולתו בעולת זנות:

ואמר רב הונא אמר רב כגון שקדש אחיו את האש' והלך למ"ה ושמע שמת וכו' פי' שמע עפ"י עד א' ונשאה בתורת יבום ועל כרחינו יש לנו לפרש כך דאי בב' עדים הא אפי' באש' איש דעלמא אליבא דרב מותר לחזור לו כדאית' בריש פרקי' ושמע מינה דעד א' נאמן ביבמה:

גרש"י ז"ל וכל הספרים רב אמ' הרי היא כאשת איש ואסורה ליבמה ושמואל אמר אינה כאשת איש ומותר' ליבמ' ופרש"י ז"ל דבעלה הראשון קרי יבמה דלגבי קדושי הב' יבמה הוא דאלו ליבמ' ממש דהיינו השני היכא שרי לה שמואל והרי בעלה קיים ור"ח ז"ל פי' דברי' כפשוטן שאסורה ליבמה לאחר מיתת הראשון שהרי אינה יוצא' מהשני אלא בגט ונאסר על הא' וכיון שנאסר עולמי' כ"ש שנאסר' על הב' עולמי' דה"ל כמחזי' אשתו שגירש ושמואל סבר אינ' כא"א דלא תלו אינשי בקדושי ראשון תנאי היו אלא יאמרו טעות הם לגמרי ואינה צריכה גט מממנה וכיון שכן מותרו' לראשון ומותרו' לשני לאחר מותו כדין יבמה בעלמא וכו' :

דף צו.

ובדרב המנונא קא מפלגי ורב אמר הרי היא כאשת איש פי' שאם זינתה אסורה ליבמה וכדרב המנונא ולית לן השתא לישנא בתרא דרב דאמר נשואין יש בה כזנות וכדרב המנונ' ומיהו למאי דאמר' דקדושי' תופסין ביבמה פליגי יש לנו לומר דכ"ע לית להו דרב המנונא ואית לן לישנא בתרא דרב דלעיל ושמואל אמר אינה כאשת איש ותפסי בה קדושין על הספק ולענין הלכה פסק רב אלפס ז"ל דכיון דלא אתברר הא דשמואל אליבא דמאן פסק כר' יוסי לא שרי אשת גיסו אגיסו מספקא וכו' וכבר הארכתי בזה בחדושי' הארוכי':

ואם איתא ליתני בגטי פי' לאו דוקא דהיכי תלי חליצתו בגטו אלא ה"ק ליתני לישנ' דמשמע מינה גיטו בחליצתו א"נ דברים כפשוטן ולאשמעי' דחליצתו לאו דאורייתא ויש לנו לומר שחליצתו גרוע מגטו וכ"ע:

דף צו:

רש"א לא פוסל פי' לא פסל הראשונה עליו ממה נפשך אבל צרתה פוסל דדילמא ביאתו קונה בראשון וקם לה צרתה באשר לא יבנה כדפרש"י ז"ל:

בן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו ומת חולצות ולא מתייבמת פי' דאיכ' עלה זיקת ב' יבמים מדרבנן דביאה בן ט' שנים כמאמר שויוה רבנן:

נשא אשה ומת פטורה פי' פטורה מן החליצה ומן היבום ואפילו מדרבנן שאינו בן קניין ואפי' מדרבנן אלא דביבמה קונה ביאתו במאמר מדרבנן משום דאגידא ביה וכדפרש"י ז"ל וכו' אם ביאת ראשון ביאה ביאת שני אינה ביאה פי' וכשבא הב' עליה בשוגגת שאם היתה מזידה הרי נאסרה על הראשון בזנות כיון דאמרת דביאת ראשון ביאה כדפרש"י ז"ל:

מתני' דלא כבן עזאי פי' בן ט' שנים לרבנן כמאמר ואשכחן להו במתני' שיש ביאה אחר ביאה ביבם א' ושני יבמות ובב' יבמין ויבמה א' וא"כ הוי דלא כבן עזאי והא דבן עזאי כבר פירשנוה בפר"ג:

לא תימא היכא דאיכא למגזר משום צרה פי שיהיו שתיהן מתיבמות ויבאו לו ב' יבמות הבאות מבית א' מתיבמות וכההיא דפ"ד אחים. דהא הכא דליכא צרה פי' דרישא דמתני' לא מיירי בשיש לבן ט' שנים זה אשה אחרת ואפי' יש לו כדקתני סיפא והא לא חשיבא אלא כמפותה בעלמא וכדקתני שפטורה מן החליצה ומן היבום וא"ה מחלץ חלצה יבומי לא מיבמה דכל היכא דאיכא זיקת ב' יבמין אסרו רבנן ואסמכוה אקרא דכתיב אשת המת ולא אשת ב' מתים או משום דס"ל דאשת ב' מתים דאוריתא וגזרי אמטולתא זיקת ב' יבמי' דרבנן או משום גזירה להיכא דאיכא צרה דכולה חדא גזירה היא:

ושמואל אמר עשו ועשו פי' כפל לשון לאחזוקי א"נ כשם שעשו ביאתו כמאמ' לפסול על האחים כן עשו אותו כמאמר לאסור צרת'. וכן א"ר יוחנן עשו ועשו ופרכי' ויעשו כלומר א"כ למה שנינו השנייי' חולצת או מתיבמת ופרקי' תנאי היא והכי קאמר לך דלמאן דאסר צרה משום מאמר ה"נ אסר לה משום ביאת בן ט' שנים ויום א':

הך תנא דפ"ד אחין גזר משום צרה והאי תנא דהכא לא גזר משום צרה פי' בתוס' בשם רי"בם ז"ל דפלוגתא דהני תנאי אליבא דר' יוחנן באשת ב' מתים דאוריית' דתנא דד' אחים סבר אשת ב' מתים לאו דאורייתא דלא משכחת לה הילכך כשאסרו חכמים זיקת ב' יבמי' דרבנן לא גזרו אלא משום צרה והיכא דאיכ' צרה שלא יבואו ליבמן שתיהן ויאמרו ב' יבמות הבאות מבית א' מתיבמות אבל תנא דהכ' סבר דאשת שני מתים דאוריית' ואמטול הכי גזרו בזיקת ב' יבמין אפי' היכא דליכ' צרה והיינו דמחלפן סוגיין בתלמודא דזמנין דאמרי' אשת ב' מתים דאוריית' וזמנין דאמרי' לאו דאוריית' דפלוגת' דתנאי היא. ואחרי' מרבותי' פי' אשת ב' יבמין דאוריית' אלא דמפלגי תנאי איכא דסבר דאמטולת'

גזרו ואע"ג דליכ' צרה והיינו תנא דהכ' ותנא דפ"ד אחי' סבר דאשת מתים לא שכיח ולא גזרו בשבילה בלבד אלא משום דאיכא חששא בצרה ומשום הכי לא גזרו היכא דליכ' צרה וזה יותר נכון והיא שיטת רבותי ז"ל ובתוס' האריכו בזה הרבה בכאן ובמ' גיטי':

בית הכנסת של טרסיים יש שפי' אומה ידועה כדאמרי' היו מדברים לשון טרסי ויש שפי' שהם צורפי נחושת ותרוייהו איתנהו אמרי' בפרק יוצא דופן דבן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו ולא בעל משהגדיל ביאתו כמאמר בגדול ואם בא לגרשה משיגדיל צריך גט וחליצה אבל בעל משהגדיל נותן גט לבד ומיהו לכל שאר הדברים קנ' דעדיפ' ודאי מקטנה דקי"ל שהיא אשתו לכל דבר ואפי' מאן דפליג התם מודה בהא מר' הר"ם ז"ל. מאי דכתיב אגורה באהליך עולמים וכו' אמר דוד רבש"ע יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה. ובהכי סליק לן פרקא ברחמי שמיא וארקא:

נושאין על האנוסה

נושאין על האנוסה ועל המפותה פרש"י בגמ' דמדאורית' נושאי' על האנוסה ועל המפותה אפי' בחייה וכי קתני נושאין לאחר מיתה וכו' תנינא להא דתנו רבנן אנס אשה מותר לישא בתה פי' ולגבי בתרייתא אין הפרש בין נשואי' לאנוסין אלא דליכא למתני מותר לאנוס בתה ולהכי נקט לישא בין ברישא ובין בסיפא וזה ברור:

דף צז.

דרך לקוחין אסרה תורה פי' וליכא למימר דלקוחין על בתריתא בלחוד קאי ושיהא אסור לישא על המפותה דאי אמרת לישא דוקא אסור ולאנוס מותר הא לא מסתברא ואי אמרת דאפי' לישא אסור וה"ה לאנוס כיון דאסירא ליה לא שייכא ביה לקוחין דאין קדושי' תופסין בה אלא ע"כ הני לקוחין על קמייתא קאי שאם עשה לקוחין בראשונה קרובותיה אסורות עליו ואפי' באונסי' והא דתנן שהנטען מן האשה פנוייה וכו' מדרבנן וטעמא דמילתא שאם הוא נושא קרובותי' הדרא הפנויה ונאסרה עליו בנשואי קרובות ודילמא רגילה גביה ועבי' איסורא דאוריתא והיינו דלא אסרי' עליה קרובותיה אלא בנשואין או קדושי' אבל כל דליכא קדושין שריא ואפי' בפלגש כמאן דשרי פלגש דעלמא ונראי' דברים דדוקא נקט אמה ובתה ואחות דהני רגילי גבה מש"כ בשאר קרובותיה ועכ"ז ראוי להחמיר ולאסור עליו שישא א' מן הקרובות האוסרות אותה בנשאיהן מ"ט דר' יהודה פרשנוה בפ"ק בס"ד:

תיפוק ליה משום יבמה לשוק פירוש דאיכא לאו נמי דאי ליכא אלא עשה הוה לן למימר לעבור עליו בשני לאוין ועשה וכיון דסוגיין על מימרא דרב שמעי' לכאורה כדברי ר"ת

ז"ל דאפי' לרב איכא לאו ביבמ' כדפי' לעיל ואי לאחר מיתה פי' שמת אביו ליכא לאו ביבמ' ואיכא עליה לאו דדודתו ולאו דכנף הראוי לאביו:

דף צז:

מתניתי' הגיורת שנתגיירו בניה עמה פי' והיתה הורתן ולידתן שלא בקדושה כדדייק לישנא וכדמשמע נמי מסיפא וכל כה"ג גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואפי' קורב' דאם לית להו וכ"ש קורבה דאב. וכשלידתן בקדושה ואין הורתן בקדושה יש להם שאר אם אבל אין להם שאר האב וזרעו של אב שנזרע שלא בקדושה רחמנא אפקריה וכמאן דליתיה דמי וכשהורתן בקדושה יש להם אפי' שאר האב והם כישראלי' גמורי' מן התורה וזה כלל גדול לכל השמועות והכי איתא במתני' דאתי' תאומי' דלקמן הילכך רישא דקתני הגיורת שנתגיירו בניה עמה שהיתה הורתן ולידתן שלא בקדושה אפי' שאר האם לית להו ופשיטא דלא שייך בהו יבום וחליצה דתליא באחים מן האב והא דקתני לא חולצין ולא מתיבמין בגמרא איפליגו בה (אם) איכא מ"ד דהק"ל דליתנהו בתורת ייבום כלל ואפי' מדרבנן ואי בעי למנסב נשי דהדדי לאחר מיתה נסבי ואעפ"י שהיו לה בנים דלאו אשת אח היא כלל ואיכ' מ"ד דמדרבנן אשמועי' שאסורי' לייב' ולא מדאורית' אלא מדרבנן משום גזירה וכדבעי' לפרושי בגמ':

ואפילו היתה הורתו של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה והורתו ולידתו של שני בקדושה פי' אסורים ליבם ואין בהם חליצה ויבום שהרי אינו אחיו מן האב כי הראשון שהיתה הורתה שלא בקדושה רחמנא אפקריה לזרעיה ואין חליצה וייבום אלא באחיו מן האב הילכך אסורי' ביבו' מן התורה דהא כיון דלידתן בקדוש' אחיו מן האם הם והויא לה אשתו של כל א' מהם לגבי חברי' אשת אח שלא במקום מצוה ובגמ' מפ' מאי אפי':

גמרא בני יודא אמתא אשתחרור פי' והיתה הורתן ולידתן שלא בקדוש' כדמוכח לישנא שאלו היתה לידתן בקדוש' דכ"ע אסורי' בנשים דהדדי אפילו לאחר מיתה ומדאורייתא דהא אחים מן האם נינהו אבל השת' שאפי' לדתן שלא בקדוש' כקטן שנולד דמי ומדאוריית' לית להו שום אחוה ושום קורבה:

שרא להו רב אחא בר יעקב למנסב נשי דהדדי פי' אפי' נשים דנסיב בגיירותן שרא להו לאחר מית' כיון דלית להו קורבה דאוריתא לית לן למסרינהו מדרבנן וכדמפרש ואזיל. ורב ששת פליג ואסור מדרבנן ודכ"ע נשי דנסוב בעכו"מתן שלא ידעום לאחר גיירו' בתור' קדושי' שרו אהדדי וזה הכלל יהיה בידך כי איסור קירבה בגרים הוא מפני א' מג' דרכי' הא' מדאורית' כשלידתן בקדושה דאית להו שאר האם מיהת וכן צ"ל כשהורתן

בקדושה שיש להם שאר האב והשני דרכים מדרבנן באחת מטעם שלא יאמרו באנו מקדוש' חמורה לקדוש' קלה כדאית' בפ' כיצד ולקמן בדוכתי אחריני וזה נאמ' בכל איסורי ערוה שיש להם בעודן עכו"מז ממה שאסר הכתוב לבני נח כמפורש בסנהדרין בפ"ד מתות (דף נ"ז) דאלו במה שלא נאסר להם מן התורה אלא שהוא מחוקותיהם אינו חשיב אפילו קדושה קלה ואין חוששין לו כלל וכן קבלתי מרבותי ז"ל וכן דעתי נוטה ונפקא מינה לעכו"מז שנתגייר. והדרך הג' כי לפעמים אנו אוסרי' אותו אפילו במה שהיה מותר להם בעכו"מתן מן התורה משום שהוא אסור אלינו לגר גמור כדי שלא יבא לטעות ולמסרך ולהתחלף הם או אחרי' וכדאמרי' הכא בסוגיי' לקמן ואולי בנשי' שנשאו בעכו"מתן ליכא חדא מהני דאינהו לית להו ערוה משום אישות אלא אשת אב אליבא דר"ע דדריש על כן יעזוב איש את אביו זו אשת אביו והא דמרבי' להו מדכתי' איש איש אל כל שאר בשרו שהעכומ"ז מוזהרי' בעריות אינו אלא לענין עריו' של שאר או לענין שאסורי' בנערה מאורסה שלנו ובכנוס' לחופה ולא נבעלה מש"כ לדידהו שאין להן איסור אלא בבעולת בעל אבל שום איסור אחר דמחמת אישות לית להו דהא אחות אשה שריא להו ראיה לדבר מיעקב שנשא שתי אחיות וכן מותר בכלתו כדמוכח מיהודה שבא על תמר ואמר צדקה ממנו ולא מצינן שהותר להם איסור ערוה משום מצות יבום ואפי' תאמר כי דרך יבום עשה כן יהודה וכיון דלית להו בעכו"מתן איסו' אשת אח אין לנו לאסור עליהם לאחר גיירותן אשת אח מטעם שלא יאמרו באנו לקדוש' קלה מקדושה חמורה ואי משום שהיתה עליו אסורה בעכומ"ז מדין אשת חבירו כשנכנס' לחופה ונבעלה הנהו נשואי' כבר פקעו בעכו"מתן וכ"ע ידעי דלא חשיבי כלום ואפי' מחיים וכ"ש לאחר מית' דאפי' נשואין גמורין שלנו פקעי ואי משום גזירה שלא יבואו לטעות באשת אח דעלמ' ליכא דלכ"ע כיון שלידתן שלא בקדושה לית להו אחוה וכגר שנתגיי' דמו ולא טעו בהו הילכך כי פליגי הכא בנשי דנסיב בגיירתן ואלו מחיים אסורה היא מן התורה מדין אשת איש כיון שנשאת בגירות וקדושיו קדושי' מן התורה אבל לאחר מיתה הוא דשרא רב אחא דפקע איסור אשת אח הא מדאורית' כקטן שנולד דמי הואיל ולדתן שלא בקדושה ואי מפני שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה הא בעכו"מתן לית להו איסור אשת אח כדאמרן ובגזירה דטעות' ואיחלופי הוא דפליגי כדמפרש ואזיל. דרב אחא סבר דלא טעו בהא ורב ששת חייש דילמא טעו ומסרכי בהו כדמפרש ואזיל:

כי פליגי מן האם ומן האב פי' שנקראי' אחים פעמים על שם אביה' פעמים על שם אמם רב אחא סבר דשרו דעל הרוב בני פלניא מקרו וכ"ע ידעי שאין אבות להם ולא טעו בהם

ורב ששת סבר דכיון דלפעמי' קרו להו בני פלנית' נראי' כאחים מן האם וסבורים העולם כי שאר האם שלהם שאר הוא וקיים הוא בהם לעולם ואי שריית בהו אתי למיטעי אינהו ואחריני באחים מן האם:

א"ד פליג רב אחא בר יעקב למשרי אפי' באחיו מן האם פי' ולהוסיף בא האי לישנא בתרייתא דה"ה דפליגי במן האם בלחוד ואסר בה רב ששת. **מ"ט גר שנתגייר כקטן שנולד דמי** וק"ל מאי קאמ' וכי עד השתא לא ידעי ה"ט וי"ל דלישנא קלילא נקטי והכי קאמרי' הכל יודעי' דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ולא טעו בהו כלל בענין זה דאיסור אשת אח דאלו במילי אחריני הוא ודאי גזרי' דאתו איהו גופיה וטעו בה כגון ההיא דאמ' לקמן גבי נשא אשה ובת' וגבי חמותו אבל בהא דחשש' הוא דטעו שאר אינשי למישרי בישראל דכות' קאמ' רב אחא דליכא למיחש ופוסק רב אלפס ז"ל הלכת' כרב ששת לחומר' ומשום דרב משמע דקאי כוותי' מדקא מתמה ואמ' והא רב ששת אסר אבל מ"ה ז"ל הסכים לדברי הפוסקי' הלכה כרב אחא לקול' כיון דאיסו' דרבנן הוא ועביד בה עובדא וראמי אנפשיה לומר רב ששת אסר ואנא שרינא מכלל דקים ליה שפיר בשריותא דיליה או מגמרא או משום טעמ' דמסתבר דאית לה וכנ"ע:

תנן הגיורת שנתגיירו בניה עמה לא חולצין ולא מייבמין פי' ומילת' פסיקת' קתני אפי' בנשים שנשאו בגיירותן ולא עוד אלא שלא נצרכה אלא לזו דאלו לנשים שנשאו בעכו"מתן פשיט':

מ"ט לאו משו' דאסורי' פי' דה"ק אינם רשאין ליבם דאלו שפטורי' מלייבם פשיטא אלא ודאי איסור' אתא לאשמועי' דמדרבנן מיהא אסירי בנישואי דאהדדי אפי' לאחר מיתה ופרקי' לא שאינן בתורת יבום וחליצה ושריא לעלמא. ואינהו נמי שרו בה פי' דתנא פטורין מחליצה לאשמועי' דלא חשיבא שום אחוה ואפילו מדרבנן דאפי' אינהו נמי שרו בה כאלו הם נכרים גמורים דהא קתני סיפא ואפי' אא"ב אסירא היינו דקתני אפי' דאע"ג וכו' דכשתי אמהות דמי א"ה אסירי וכו' ק"ל מאי קאמ' דבהא שייך אפי' לרבות' דאיסור' אדרבה וזה פשוט יות' לאיסור שהוא אסור מן התורה דאחים מן האם הם גמורי' וי"ל דהיינו מאי דקא מפרש כי לפי מראות בני אדם וטעות' שייך אפי' כי לעולם נרא' שכיוצא באלו שלא היתה הורתם שוה היתה כשתי אמהות טפי מהורתם ולידתם שלא בקדושה:

א"א שרי מאי אפי' פרש"י ז"ל דלמאי דקתני ולא מייבי' למשריי' לעלמא אין בו שום רבות' בזו מפני שהיו אחים מן האב דייבו' באחים מהאב תלי'. וי"מ עוד לדבריך דאמרת דרישא עיקר שריותא דידהו דשרו אתא לאשמועי' והוא עיקר חדושו של תנא א"כ היכי

שייך בה בסיפא אפילו דהא בסיפא לד"ה אסור' היא להם מן התורה. ופרקי' דסיפ' לא אתי' אלא משום שריות' דעלמא דאע"ג דתרוייהו לידתן בקדושה כאחים גמורים מן האב אפ"ה שריא לשוק בלא שום חליצ' ויבו'

א"ד הנ"מ וכו' אא"א אסירי מאי אפי' פי' אדרבא כ"ש דפשיטא טפי שהם אסורי' דהא אחים מן האם הם דבר תורה:

ת"ש ב' אחי' תאומי' גרים פי' והורתן ולידתן הית' שלא בקדוש' כדמוכח מסיפא וכן משוחררי' לא חולצים ולא מייבמי' פירוש ואפילו בנשי' שנשאו בגיירותן וכולה פשיטא הוא עם מה שכתבנו לעיל:

הא איסורא איכא פי' מדרבנן מיהת וקשה לרב אחא דשרי [בין ללישנא קמא] בין ללישנא בתרא דהכא כיון דתאומי' הוו אחי' מן האב ומן האם נינהו אבל לרב ששת אתי' שפיר ואפי' ללישנא בתרא דאיהו לעולם אסר אפי' באחים מן האב כדכתי' לעיל:

דף צח.

מאי לאו דנסבא כשהוא גר פי' וש"מ שאפי' אשה שנשא אחיו בגיירות דקדושיו קדושי' כיון שמת מותרת לאחיו ואעפ"י שיש לו בנים והא ודאי לא נצרכה אלא כשלדתן בקדושה דאי כשלדתן שלא בקדושה פשיט' וק' לרב ששת דאסר וה"ה דק' לרב אחא ללישנא קמא דהכ' מילתא פסיקתא קתני ואפילו באחים מן האם ולא מן האב:

לא דנסבא כשהוא עכו"םז פי' ומשנתגייר לא ידעה דהשתא לכ"ע שריא לאחים אחר מיתה מיהת וכדפי' ואפילו מחיים אפשר היה להתיר אע"ג דאסירי בעכו"ם דמשום בעולת בעל אותו אישות אין לו עיקר וכשנתגיירו פקע וליכא שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה ודלא כי"א דא"ה אסירי מחיים שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדוש' קלה וא"כ אפי' בגט לא משתריי' ואפי' לעלמא דאינהו לאו בני גטה נינהו בעכו"ם דתן ויאמר' באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ותהיה בת עכו"ז בעולה שנתגיירה אסורה לישראל עולמית אלא ודאי דהא ליתא דכולי עלמא ידעי דאישותם פקע בגיירות וליכא למיחש לאותו אישות כלל ובת עובדי כוכבים ומזלות שנתגיירה מותרת ועכו"ז שנתגייר הוא ואשתו אם רצה מקיימ' ואם רצה פוטרה בלא גט וכן דעת גדולי רבותינו ומר' הר"ם ז"ל:

אמר הרי אשה וז' בניה על ספסל זה ישב ר"ע פר"ח ז"ל בשם אחרים הרי אשה וז' בניה מעידים כי על ספסל זה ישב ר"ע ואמר ב' דברים אלו ואינו נכון דא"כ כי פרכי' לקמן בהא דת"ח שמורה הוראה וכו' מאי מפרקי' שאני הכא דקאמ' הרי אשה וז' בניה ערביך

צריך ערבא דאינהו לא מהימני מהא פירכא גופי וגם ר"ח ז"ל כתב דלא מסתבר הפי' והוא ז"ל פירש כפרש"י ז"ל הרי אשה זו שהתיר ר"ע לאח ואלו ז' בנים שלה:

ואיבעית אימ' שאני הכא דקאמר מילת' דיונה בן אמיתי בהדה פרש"י ז"ל ומגו דמהימן אהא מהימן אהא דנכרין דברי אמת ע"כ ומסתבר דהאי טעמ' דמלת' כי מי שאמר הלכה משבא מעשה לידו אין שומעין לו לא מפני שנחוש לשקר חס ושלום אלא שאומ' כן בדדמי מתוך שסובר שהדין כן וכדפי' במכילתי' דלעיל ולפי' כל שמסיי' לומר לן ד"א עם ההלכה ההיא באותו מעמד ראיה הי' והוכחה שנזכר ההלכה יפה ולא אמ' בדדמי כלל שאלו היינו חוששי' לו לשקר כי אמר מילת' אחרינ' בהדה דילמא איערומי מערים:

כך הגרסא בספרים ישיני' וכ"ג רש"י ז"ל וכן מצאנוה בתוספתא גר עכומ"ז שהיתה הורתו שלא בקדושה ולדתו בקדוש' יש לו שאר האם ואין לו שאר האב ורש"י ז"ל פי' כל הברית' דאיסור' משום דאתי לאיחלופי ולמטעי באיסור' דאורית'. נשא אחותה מן האם שנולד' בשעת עכו"מז יוצי' ואע"ג דלאו אחותו היא דכקטן שנולד דמי' דילמ' אתו למנסב אחותו שנולדה לאחר גיירות שהיא אסור' לו מן התורה דאחותו גמורה היא. מן האב יקיים דליכ' למגזר מידי דאפי יבא לישא אחותו שיוליד אביו אחרי הגירו' ליה לן בה דלאו אחותו הי' כיון דהורתו שלו שלא בקדוש' אין זה אביו ואינה אחותו:

אחות אביו מן האם יוציא גזירה משום אחותו מן האם כדאמרן מן האב יקיים דליכ' למגזר:

אחות אמו מן האב רמ"א יוציא הואיל ואיכ' צד אם גזרי' וחכמי' אומ' יקיים דליכ' למגזר דלא דמיא לאחותו מן האם ומותר באשת אחיו שנולד בשעת עכו"מז אפי' מאמו דלא גזור אטו אשת אחיו מאמו דבגירותו דקורב' גזור רבנן אבל במידי דלא אתי ליה אלא ע"י קדושי לא גזור רבנן ע"כ פי' רבי' ז"ל ולפי שיטה זו י"ל דדוק' נקט תנא לדתו בקדוש' דבדידי' איכ' למגזר משום אחותו מן האם שתולד בגירות הואיל וגם הוא נולד בגיירות שאם הוא נולד בשעת עכו"מז ליכא למגזר בי' כלום ובתוס' הקשו על פי' זה מדאמרי' בפ"ד מיתות תניא כל ערוה שב"ד ממיתין עליה בן נח מוזהר עליה אין ב"ד של ישראל ממיתין עליה אין בן נח נהרג עליה דברי ר"מ וחכמי' אומרי' הרבה עריות יש שאין ב"ד של ישראל ממיתין עליהן ובן נח מוזהר עליה והוינן בה ומי אר"מ הכי כל ערוה שאין ב"ד ממיתין עליה אין בן נח מוזהר עליה פי' כגון חייבי כריתות והתניא גר שהיתה הורתו שלא בקדושה וכו הא כל הני דמתני קאמר ר"מ יוצי' אלמא בן נח אסו' בהם בשעת עכו"מז ולפי פי' רש"י ז"ל שפי' בכאן מאי קושיא דהא טעמא דמתני' לאו משום שאסור בהם בשעת עכו"מז גזרו בגירות אלא שמא יטע' לישא אחותו שתולד

בגיירו' האסורה לו מן התורה. ועוד שפי' הוא ז"ל בכאן דאחות האב מן האם יוציא גזירה משום אחותו מאמו והתם משמע בהדיא דמוקי האי ברייתא אליבא דר' אליעזר דדריש אביו זו אחות אביו אלמא טעמא דאסרי באחות אביו מן האם אינו מפני הגזירה שאומ' רש"י ז"ל אלא מפני שאסור' לו בשעת עכו"מז אליבא דר' אלעזר וגם רש"י ז"ל כן פי' שם במ' סנהדרין וכן עיקר והכי פי' גר שהיתה הורתו שלא בקדוש' ולידתו בקדושה יש לו שאר האם לאסור עליו אפי' שאר האם שנולד בשעת עכו"מז גמורה מפני שהיה לו אסור בעכומ"תן דבני נח יש להם שאר האם דמחמת קורבה הילכך גזרינן בהם כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. ואין לו שאר האב פירוש אינו אסור בשאר האב ואפי מה שנולד לאביו בגירות אחריו דכיון דאין לו בשעת עכומ"ז שאר האב אין לחוש לומר באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה וגזירה דטעותא נמי ליכא דכ"ע ידעי דלא חשיב אביו כלל והיינו דפי' כיצד נשא אחותו מן האב יקיים כי מותרת היתה לו בשעת עכומ"ז דלית להו שאר האב ולפי' אפי' נולדה בגירות יקיים. אחות אביו מן האם יוציא כדאוקימנא התם אליבא דר' אליעזר דאסר אותה לבני נח דדריש את אביו זו אחות אביו הילכך אסורה לו כדי שלא יאמ' באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ודוקא באחות אביו מן האם דאית לה שאר אם עם אביו אבל אחות אביו מן האב יקיים דהא אפילו לרבי אלעזר מותרת לבני נח מקרא מלא דבר הכתוב ויקח עמרם את יוכבד דודתו לו לאשה והיינו אחות אביו ומוקים לה ר אלעזר באחות אביו מן האב וטעמו של רבי אלעזר כי האיסור הזה חדוש הוא לבני נח שהרי אחותו מן האב מותרת לו והרי בן נח מותר בבתו כדאמר רב הונא בפרק ד' מיתות והיאך יאסר באחות אביו אלא ודאי חדוש הוא וגזי' הכתוב ואין לנו אלא אחות שאר דהיינו אחות אביו מן האם אבל אחות אביו מן האב דליכ' שום שאר אם מותר לבני נח. ואף לר"ע שפי' את אביו גם הוא חדוש לבני נח וגזרת הכתוב דהא לית לבני נח שום ערוה דמחמת אישות כלל כדפרישנא לעיל. והא דקתני אחות אמו מן האם אסורה היא לו בשעת עכו"מז לר"א מפני שהוא שאר האם גמור וכדדריש התם את אמו זו אחות אמו אבל לר"ע אחותו ממש ואחותו מאמו הוא דאסר הכתוב לבני נח אבל לא אחות אמו כלל:

אחות אמו מן האב ר"מ אומ' יוציא פי' יוציא אליבא דר' אלעזר גזירה אטו אחות אמו מן האם ואטו אחות אביו מן האם כיון דאיכא צד אם ואע"ג דאינהו גופייהו אינן אסורות אלא כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה וכו' קסבר ר"מ דכלה חדא גזירא היא וחכמי' אומרים יקיים גזירה לגזירה היא והשתא דפרישנא דטעמי' דקתני יוציא היינו כדי שלא יאמרו באנו מקדו' וכו' וה"ה גר שהורתו ולדתו שלא בקדוש' יש לאסו' בכל מה שאמ'

בברית' שיוצי' דבדידיה נמי איתי' לה"ט והא דקתני הורתו שלא בקדושה ולדתו בקדושה משום דכח דהתיר' נקטי' שאין לו שאר מן האב ואעפ"י שהיתה לדתו בקדושה ולא גזרו בו כלום מדבריהם אטו הורתו ולידתו בקדושה והרי הוא אסור מן התורה משום שאר האם במה שהיתה הורתו בקדושה ואסור מדבריהם במה שנולד בשעת עכו"מז בכל מה שאסרו בהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה וזה ברור. ודעת הגאון ז"ל שהלכה כר"ע וא"כ ליתה למתניתין דאסר אחות אביו מן האם וכ"ש אידך דהא כרבי אליעזר אוקימנא וכן פסק הרמב"ם דגר שהורתו שלא בקדושה ולדתו בקדושה מותר באחות אביו אפי' מן האם והיינו כר"ע אבל יש פוסקי' כר' אליעזר דמתני' דהכא דר"מ ורבנן כוותיה ובמתני' דהתם דקאי ר"מ בשיטתיה דר"ע רבנן פליג עליה ויחיד ורבים הלכה כרבים וכנ"ע וכן דעת הר"ם ז"ל:

דף צח:

ומותר באשת אביו ובאשת אחי אביו פי' דתרוייהו ליה שריין בשעת עכו"מז כדפרישית הילכך אפילו למי שהורתו ולידתו בקדושה שרייא אם היתה הורת אחיו או אחי אביו שלא בקדושה:

ושאר כל העריות מותרות לו לאתויי אשת אביו פי' שהיא מותרת לו בין מחיים בין לאחר מיתה והיינו כדר' אליעזר כדאוקימנא אליב' דידיה בפ"ד מיתו' דלדידי' אשת אב מותר לבני נח לאחר מיתה דלא דריש את אביו זו אשת אביו אלא זו אחות אביו ומחיי' הוא דהות אסיר' ליה בשעת עכו"מז משום אשת חבירו כדין כל בעול' בעל וכיון שנתגיי' פקע לגמרי הילכך אשת אביו שלא ידעה אביו לאחר שנתגיירה מותרת היא לו ואפי' מחיים ואפי' ידעה לאחר שנתגייר אסורה עליו מחיים משום אשת איש ומותרת לו לאחר מיתה כשם שהיתה מותרת לו בשעת עכו"מז. אבל לר"ע דאמ' את אביו זו אשת אביו הרי היא אסורה לו בין מחיים בין לאחר מיתה ואעפ"י שלא ידעה אביו לאחר גיירות כדי שלא יאמרו באנו מקדושה וכו' דכי אמ' קרא את אביו זו אשת אביו סתמא אמ' ואפי' לאוסרה עליו לאח' מיתה ולא עוד אלא דאלו בחייו הרי היא בעולת בעל ולא מצי תלמודא למימר לאתויי כלתו דכיון שהיתה לדתו בקדושה כ"ש שהיו בניו בקדושה והרי הוא אסור בבתו ובכלתו מן התורה אבל למאן דגריס במתני' גר שהיתה הורתו ולדתו שלא בקדושה הא מצי לאתויי כלתו דקודם גירות דבן נח מותר בכלתו ובתו וליכא למגז' בה כדי שלא יאמרו וכו'. ואצ"ל שאין בו איסו' לאשת בנו ולא בבתו שהרי הורתו שלא בקדושה שאינם בנו ובתו דרחמנא אפקרי' לזרעי' וזה ברור. ויש שפי' דהא דקתני אשת

אביו שהוא מותר בה אפי' לר"ע היא ואפי' נשא אביו בגירות מותר בה לאחר מיתת אביו דמדינא אינו אביו כיון שהורתו שלא בקדושה ומשום גזיר' נמי ליכא שלא יאמרו כלום בשאר האב שהדבר פשוט אצלם שהם מחזיקים זרעם בהפקר או משום דשטופי' בזמ' או דאין להם קורבה באב אלא אשת אב בלבד מגזירת הכתוב ואפי' באחותו מאביו ובתו שריא להו וכן דעת הרמב"ם ז"ל ואינו מחוור:

נשא אשה ובתה כונס א' ומוציא א' פרש"י ז"ל אגר דעלמא קאי שנשא כשהי' עכו"מז אשה ובת' ונתגיירו עמו דאלו האי שנולד בקדושה לא נסיב אשה ובתה דישראל גמור הוא וכ"ת דנסיב אשה ובתה שהיו גיורות דלית להו קורבה דכקטן שנולד דמי למה לי למיתני גר אף בישראל נמי מצי למימר עכ"ל ז"ל וכ"ע. וכן הוא בירושלמי בפי' וזה הצריך לקצת חכמים ז"ל לגרוס ברישא ולידתו שלא בקדושה כיון דבסיפא מיירי בהא נקיט לה תנא הכי בסתם מכלל דרישא בהכי מיירי דאי לא ה"ל לפרושי בהדיא והא ל"ק כולי האי דמשום דפשיט' ליה לתנ' שאי אפשר להעמידה דומי' דריש' לא חשש לפרשה וטוב' דמתני' עבדי הכי ולא עוד אלא דהא פרש"י דריש' נמי כל מה דאסר בשאר האם אפי' בהורתו ולדתו שלא בקדושה הי"א ולא נקיט לידתו בקדושה אלא משום שארתה דשאר האב הילכך קיימא הך סיפא על הגר דאיירי ביה לענין איסורה דשאר האם. והא דכונס א' ומוצי' א' פרש"י ז"ל דגזירה היא דלא ליתיה למשרי בישראל אשה ובתה וכ"ע. דליכא משום שלא יאמרו באנו וכו' דהא בשעת עכו"מז מותר בן נח באשה ובתה דלית להו שום ערוה מחמת אישות אלא אשת אב לר"ע וכדפרישית לעיל ודעת ר"ה ז"ל שלא אסרו משום גזירה שלא יטעו בישראל אלא באשה ובתה וכיוצא בה שיש בהם שאר האם בעכו"מתן וכגון שני אחים מן האם אבל באותם שאין להם שאר בשעת עכו"מז כגון אחוה דמן האב מותרת לו בגיירותו וכן כתב הרמב"ן ז"ל דבתו שנתגייר' מותר' לגר וזה עול' עם הטעם שכתבנו וכן דעת מהר"ם ז"ל ודברים של טעם הם:

התם קאי וה"ק הא דאמר רבנן יקיים לכתחלה לא יכנוס פי' דכל מאי דקתני' מתני' יקיי' לכתחלה לא יכנוס וכדפרש"י ז"ל בסנהדרין. ויש שפי' דלא קאי אלא אחות האם מן האב דקתני ר"מ אומר יוציא משום איכא צד אם דמסתב' טעמיה לרבנן לכתחל' אבל באידך דקתני יקיים ליכ' טעמ' למיסר אפי' לכתחלה וטעמ' דמסתבר הוא אלא שהלשון כלשון הראשון הוא ומ"מ אין האיסור הזה לתרוייהו פירושי אלא לר"א דאוקימנ' כוותי' אלו לר"ע כלהו שריין ואפי' לכתחל' כדפי' הרמב"ן ז"ל וכן התירם הרמב"ם ז"ל מפני שסובר דהלכת' כר"ע:

מתה אשתו מותר בחמותו איכא דתני אסור בחמותו חדא כר' ישמעאל וחד' כר"ע פירוש הא נמי על נשא אשה ובתה קאי דמיירי כשהיתה לידתו שלא בקדושה דאלו בגר דריש' שהיתה לידתו בקדוש' הרי הוא גר גמור ואסור בחמותו אלא ע"כ גר שנולד שלא בקדוש' מיירי וכגון נשא אשה בשעת עכו"מז ונתגיירו שניהם וגם חמותו ושורת הדין דשרי' ליה דפקע אישות לגמרי ואף כשהיה עכו"מז מותר היה בחמותו כדכתיבנ' לעיל דלית להו ערוה מחמת אישות הילכ' ליכא למיס' מטע' שלא יאמרו וכו' וע"כ ליכ' למיסר אלא מן הטעם שלא יבואו לטעות כן בישראל לישא חמות ואלו בחיי אשתו הא ודאי אסור בחמותו לד"ה כיון שבישראל יש איסור חמות מחיים במית' ובכרת לד"ה ולכן נחלקו כשמתה אשתו דה"ל חמות לאחר מיתה ולר' ישמעאל דאמר דבדידן חמותו לאחר מיתה בשריפ' וכרת גזרו בה בגרים ולר"ע כיון דקלישא איסורא לא גזרו בה בגרי' וכ' מפר' ואזיל וכבר פירשנו לעיל בפ' האשה דהא דאמרי' לר"ע דקלישא ליה איסור' היינו משום דאקלישׁ' אפי' מכרת דאי לאו משום מיעוט שריפה לא חשיב קולשׁ' לענין שלא נגזור בו כיון שיש בו כרת דהא כלהו הני דאחוה חייבי כריתות נינהו ושמעי' מהכא נמי להדי' דאיסור' דאורית' הוא לר"ע דאי לא הוה לן למימר ומאן דשרי כר"ע דאמ' חמות לאחר מיתה שריא מדאורית' וגבי גר לא גזרו ביה רבנן אלא ודאי כדאמרן תו ש"מ דבת אשתו ובת בתו אפי' לאחר מיתה איכ' שריפה וכרת לר"ע נמי כיון דמיירי ריש' בשכנס אשה ובתה אלא ודאי דבבתה אסור הוא לד"ה ומיהו יש לדחו' לעול' אין שריפה בבת אשתו לאחר מיתה לר"ע דומי' דחמותו דילפי' מיניה ומיהו כרת איכ' אפי' לאחר מיתה דכרת בגופ' כתיב' וכיון דכן לא איקליש איסורה וחמותו לאחר מיתה לר"ע היינו מדכתיב ארור שוכב עם חותנתו וכדפרש"י ז"ל במסכ' סנהדרין בפ' הנשרפין:

משנה חמש נשים שנתערבו וכו' כולה מפורש' יפה כפרש"י ז"ל. מאי הוא ושלשה חולצין לאחת כלו' למה לא ייבם א' מהם לכלן אם ירצה אחר חליצת כל האחים לכלם. ה"ק מקצת אחין מן האב ומקצתם אחים מן האם חולצי' ולא מייבמין. ואחי' מן האב מייבמי' פירוש מקצת הודאי יש שיש להם מתערובות הללו אחים מן האם ולא מן האב וא"כ יש להם בהם אחי מן האב ולפי' צריכי' לחלוץ לכולם מפני ספק אשת אחיו מן האב ואינו מייבם מפני ספק אשת אחיו מן האם אלא אותו הודאי שאין לו בהם אלא אח מן האב הוא יהיה מייבם ופשוט הוא והא דקתני מקצת אחים הראויי' לייבם דהיינו אחים מן האב כהני' חולצי' דלא אפשר לייבומ' הכא אלא אחר חליצת האחים וכהני' אסורי' בחליצה מדרבנן:

דף צט.

ת"ר יש חולץ לאמו מספק והנכון בזה כפרש"י ז"ל וכבר פירשתי' בחדושי' הארוכי':
ת"ר יש מוכר את אביו להגבו' את אמו כתובת' עד הא קמ"ל מטלטלי משתעבדי לכתוב' ור"מ היא וש"מ דעבד' מטלטלי ומטלטלי משתעבדי לכתוב' כי היכי דמטלטלי משתעבדי לב"ח משא"כ לרבנן דלדידהו אפי' מחיים לא משתעבדי לה מטלטלי מדין התלמוד וכמוכח מההי' דנדרי' שאמרו לו אפי' אתה מוכר שער ראשך חייב אתה להגבות לה כתובת' ואוקמ' כר"מ אלמא לרבנן אפי' מחיים לא משתעבדי לה מש"כ בב"ח דמינ' אפי' מגלימ' דאכתפי' וק"ל אפי' לר"מ היאך גובה כתובת' מהם דכיון שנתן כל נכסיו והוו להו נכסים משועבדי' שאין ב"ח טורף מהם עד דכתב לי' מטלטלי אגב מקרקעי כדאי' בב"ב וכדתני' עשה שורו אפותיקי ומכרו וכו' וכ"ת כשעשאו אפותיקי לכתוב' וקי"ל עשה עבדו אפותיקי ומכרו ב"ח גובה ממנו א"כ מאי אירייא לר"מ אפילו לרבנן נמי משתעבדי וכדאמרי' ייחוד לה מטלטלי לכתובה גובה בלא שבועה בפ' אעפ"י ולא אמרו חכמים אלא שמדין התלמוד אין מטלטלי' משועבדים לכתובת אשה וי"ל דהכא כשנתן כל נכסיו במתנת ש"מ דשויוה רבנן כירושה ולא כנכסים משועבדי' וכדכת' בפ' יש נוחלי' לדעת גדולי רבי' ז"ל ולדעתנו. אבל יש שפירוש שם והוא דעת רבי' דאפילו מתנת ש"מ כנכסי' משועבדים דיינם לה ולדבריהם י"ל דמיירי הכא כשנתן כל נכסיו לבן ע"מ שיהא קיי' בהם כתובת אמו שלא תפסיד כלום מכתובת' מפני מתנה זו:

דף צט:

ר' יוסי אומר יכול הוא שיאמר אם כהן אני וכו' ק"ל לר' יוסי היאך חולקים תרומה לעבד בלא רבו ניחוש שמא ימכרנו ושחררנו או שיצא בשן ועין וה"ל זר ושמא יתנו לו תרומה וכמ"ד לק' שאין נותנים תרומה לאשה משום גרוש' וי"א דההיא דלא כר' יוסי היא ורבי יוסי לא חייש להא והנכון דשאני שחרור דשבח הוא לעבדי ולא משוי נפשיה עבד כדי שיתנו לו תרומה ועוד דקלא אית ליה טפי מגרושי' וכ"ש אם הוא בשן ועין דאית ליה קלא טפי ואי משום מכירה כיון דרבו חייב במזונותיו משום הנאה להא לא מוקים נפשיה בהא ליטול תרומה למוכרה וליגזול לכהנים שאין אדם חוטא ולא לא וכ"ש לאכילה שיש בו עון מיתה בידי שמים ולא חיישינן שמא יאמר לו רבו צא מעש' ידיך במזונותיך דכולי האי לא חייש' כ"כ ר"י בתו' וכו':
בשלמא חש"ק דלאו בני דעה נינהו פרש"י ז"ל דזילותא דתרומה היא לחלקה להם לעין כל וזה הטעם לטומטום ואנדרוגינוס ור"ח ז"ל פי' דלאו בני דעה נינהו ודילמא מטמא

לה או יהבי לזרים ולדבריו כי קתני דמשגרי' להם לבתיהם היינו לשגר על בתיהם שהוא גדול ובן דעת דזהיר בה:

דף ק.

מאי קאמר ק"ל דילמא ה"ק ובמקום שחולקי' להם כגון בי דרי דמקרב' למתא א"נ דמרחק ממת' למר כדאית ליה ויש מתרצי' דלא שייך בה לישנא דתני ובמקום שחולקי' דמשמע דאיכא מקום שנהגו באותן גרנות עצמן דתני רישא ואין זה נכון דלישנא דבמקום בדוכת' אחרינא משמע אבל י"ל דהכי ק"ל דכיון דקתני רישא מילתא פסיקתא אין חולקי' להם תרומה משמע דבשום מקום אין ראוי לחלוק להם תרומה וא"כ היכי קתני אין חולקי' והדר תני ובמקום שחולקין מעשר עני המתחלקת בתוך הבית ה"ק נותני' לאשה תחלה. פרש"י ז"ל סיפא לאו אתרומה קאי וה"ק ודבר שחולקים נמי לנשים כגון מעשר עני שהוא מתחלק בתוך הבית ואין כאן משום יחוד נותני' לאשה תחלה דזילה בה מילתא למיקם דמעשר עני אין מתחלק בגורן אלא בתוך הבית כדכתיב ואכלו בשעריך ועוד משום דלא נכספו עניים עכ"ל ונראה מדבריו ז"ל דכל מעשר עני מתחלק בתוך הבית לעולם וליתא מדתניא בספרי כתוב א' אומר מקצה ג' שנים תוציא את כל מעשר תבואתך והנחת כלומ' שמניח שם בגורן ועניים נוטלים אותו וכתו' א' אומר כי תכלה לעשר את כל ממשר תבואתך ונתת הא כיצד עד הפסח מחלקו בבית מכאן ואילך מניחו בחוץ ע"כ: **והטעם מפני שעד הפסח זמן גשמים הוא והיה נפסד בגורן** לפי' מתחלק בבית ויש בו טובת הנאה לבעלים והיינו דקאמר הכא דמעשר עני המתחלק בבית דהיינו בימות הגשמים ונותני' ממנו לאשה דהא ליכא משום יחוד נותני' לאשה תחלה ולאפוקי מה שהוא בגורן בימות החמה דלא שייך למימר ונותנו לאשה תחלה דהא לית ביה טובת הנאה לבעלים ואפי' בבי דרי דשכיחי בה אינשי דליכא משום יחוד כפר"י ז"ל. אמר רבא מריש כי הוו אתו גברא ואתת' לקמאי לדינא שרינא תגר' דגברא בריש' פרש"י ז"ל גברא ואתת' שיש לכל א' לעצמו דין עם בעל דינו פי' דאלו הי' להם דין זה על זה נזקקים לתובע תחלה כדאיתא בפ' שור שנגח וליכ' בהא משום זילות' דסוף סוף יש לה להתעכב שם עד שתשיב על תביעתו ג"כ. השת' דשמענא להא שרינא תגרא דאתת' ברישא משו' זילותא פי' מהר"ם ז"ל והוא דלא הוי גברא צורבא מרבנן דאי לא זילותא דילי' עדיף ואפי' בעם הארץ מיירי בדלא פתחו בי' בדינא אלא שבא ראשון לב"ד וכן הלכתא:

גרש"י ז"ל במשנתינו ומוכרי' את תרומת' והדמים שלהם ויש מקשים כיון דספקא דאוריתא הוא היכי שרינן לעשות כן ולגזול את השבט ולבטל מצות נתינה ומתרצי' שלא

חייב הכתוב מצות נתינה לישראל אלא בודאי ואין כאן משום גזל עד שיודע בודאי שהוא חייב בנתינת תרומה וי"ג אין מוכרים את התרומה ואם מכרו הדמי' שלהם ובנסחאות ישנות גרסי' כדגרש"י ז"ל והא דתניא ואין נותני' להם את הקדשים ואין מוציאים שלהם מידם הנכון כדפרש"י ז"ל בלישנא בתרא שאין נותני' להם בכור וחרמים ואין מוציאי' שלהם מידיהם על הספק אבל חטאתם ועולתם על כרחם נותנים אותם לאנשי המשמר והעור והבשר לאנשי המשמר דהא דקי"ל שהכהן מקריב קרבנותיו בכל עת שירצה או נותן לכל כהן שירצה ולא לאנשי משמר הכא ליכא למימר הכי דאיהו גופיה לא בר הקרבה ואמרי' בפ' הגוזל אי לא חזו להקרי' כגון טמא ובעל מום לא מצי עביד שליח אלא נותנו לאנשי משמר וכדפרש"י ז"ל והא דתני ובכור ירעה עד שיסתאב מותר לשחטו במדינה ויאכלוהו הם דבכור בעל מום אין בו משום זרות אלא משום גזל דמתנות כהונה והכא גזל ליכא דהמוציא מחבירו עליו הראיה ע"כ וכן ביררתי במ' י"ט ודוכתי אחריני דבכור בעל מום מותר לזרים באכילה:

כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו פי' כל שמקצת ראוי להקטיר באש השירים ישנן בבל יקטירו ונפקא לן במ' מנחות מדכתיב לא תקטירו ממנו אשה לה':

דתניא ר' אליעזר אומר לריח ניחוח פי' בזבחים נחלקו ר' אלעזר ורבנן באברי חטאות הנאכלים שנתערבו באברי עולה דרבנן סברי תעובר צורתן ויצאו לבית השריפ' שא"א לאכלם משו' ספק אברי עולה וא"א להעלותם למערכה משום ספק אברי חטאות דאית בהו כל שממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו ור' אליעזר סובר שמעלי' אותם למערכה ובתורת עצים בעלמא שלא אסר אותם הכתוב אלא לשם הקטר' והא דר' אלעזר בר"ש איתיה במנחות גבי מנחת כהן חוטא דכתיב בה והיתה לכהן כמנחה לימד הכתוב דמנחת כהן נקמצת כמנחת ישראל משא"כ במנחת נדבה שלו שאינה נקמצת אלא נקטרת כולה דרבנן סברי שהקומץ שלה קרב בפני עצמו לקיים המקרא הזה. והשיריי' קרבים בפני עצמן משום דכתי' וכל מנחת כהן כליל תהיה ור' אליעזר סבר שהשיריים מתפזרים על בית הדשן סמוך לכבש מקום שנותנים שם תרומת הדשן וע"כ ל"פ רבנן עליה אלא התם דאליב' דידהו השיריי' חזו להקרבה אבל הכא דשיריים לאו בני הקרבה דשמא זר הוא אפי' רבנן מודו שמתפזרים השיריים על בית הדשן:

דף ק:

הא דאמר שמואל עשרה כהני' וכו' ופירש א' מהם ובעל פירשתיה בפ"ק דכתובות בס"ד:

אלא מעתה גבי אברהם דכתיב ביה להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך מאי קא מזהר ליה רחמנא פי' דגבי דידיה ליכא למימר טעמא דלעיל דההוא לא שייך אלא גבי כהנים ולענין עבודה דאלו בישראל ואפי' בכהני' כשר הוא ליוחסי' ופרקי' א"ל רחמנא לא תנסוב בת עכומ"ז וק"ל אמאי לא פרקי' דלא לינסוב אתת' בתוך ג' חדשים לבעלה כדי להבחין הזרע וכדדרשי לה בפ' החולץ וי"ל דלא מוקים הכי משום דהתם הא אתמר בה טעמא אחרינא רבא דלא צריכי להאי דרשא:

וכי גזור רבנן בזנות פי' מפני תקנת בנות ישראל צנועות משכחת בנישואין:

ולקוט עצמות פי' משכחת לה אפי' בנשואי' וכגון שלקט עצמות אביו לקוברו במקום אחר אחר שמת אבל אונן עליו כל היום כדאית' במס' מנחות:

אלא לאו בזנות פי' דבזנות לא הוי חלל דלית הלכתא כר' אליעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה:

משכחת לה בממאנת פי' ואע"ג דעיקרתינהו לנשואי קמאי כיון דבדרך נשואי' הוה לא גזרו בה רבנן:

וממאנת מי ילדה והא תני וכו' פי' בפ"ק ושמעי' מהכא דאפי' יתר על בת י"ב שנה ויום א' אם לא הביאה ב' שערות אינה יולדות דאי לא שפיר משכח' לה דילדה שהרי הי' ממאנת לאח"כ עד שתבי' ב' שערו' ותהא מולדו' בנתי' וקושיין הכא למ"ד שמא תתעבר ותמו' ושפיר משכח' לה למתני' דאע"ג דאמרי' דבנים כסימני' משעת עיבור מ"מ זו שמיאנה וילדה תוך ט' חדשים לבעלה הראשון אין אנו יודעים אם נתעברה מן הראשון ואין מיאונה מיאון דבנים כסמנים משעת עבור או אם נתעברה מן השני ומיאונה מיאון אלא ודאי כדאמ' ואורח' דתלמוד' הוא למפרך סתם אליב' דחד:

ממאנת והולכת לה פירש ממאנת לאו דוקא ומשכחת לה ממאנת דוקא כגון שקדשה על תנאי על דעת אם לא תתרצה בדבר שתאמר אינה רוצה בו כיון שהטעני והנה היא צריכ' מיאון כלומר שתאמר אינו רוצה בקדושי':

דף קא.

למה עולה הא אמ' בעינא למעבד מצוה פי' דקס"ד דה"ק תנא אם רצה לעלות עולה ומתמה תלמודה למה ירצה לעלות ולהכי פריך כי מה תמיה' כי רוצה הוא לעלות ולעשות מצוה ומהדרי' עלה לא קתני אלא עולה בע"כ פי' דמתני' עולה בע"כ מדלא קתני ואם עלה אינו חולץ ולהכי מתמיהי' היאך כופי' אותו לעלות משום מצוה הואיל ואינו

חולק ואין ידוע משמרו ופרקי משום פגם משפחה פי' דבני משפחה יכולים לכוף לא' מבני משפחה לעשות דבר שלא יפגום אותם וזה עיקר גדול:

אמר רב פפא אם היו שניהם משמר א' ובית אב א' נוטל חלק א' פי' והא ודאי פשיטא אלא דתני ליה אגב רישא דמי שנתערב ולדה בולד שפחה דאשמועינן התם שאין חולקים תרומה לעבד בלא רבו וקתני כי האי לישנא. ובהכי סליק לן פרקא:

מצות חליצה

גמרא ומאחר דאפי' ג' הדיוטות דיינין למה לי ופרקינן הקמ"ל דבעי' ג' שיודעים להקרות כעין דיינין פרש"י ז"ל שיודעים לקרות ליבם לא חפצתי לקחתה וליבמה מאן יבמי וכו' וכלם בלשון הקדש וק"ל כיון דקתני הדיוטות ממילא משמע שיודעי' לקרות דהא לא מעיט הדיוטות אלא דלא בעי' סמוכי' וכדפרש"י ז"ל במשנתינו הדיוטות שאינם מסנהדרי עירן וכל היכא דלא ידעי לקרות יושבי קרנו' נינהו וי"ל כיון דחליצה דבר שבערוה ואקיל בה רחמנא טפי מגיטין ודיני ממונות דמדאורית' בעי' סמוכי' הוה ס"ד דבזקנים כל דהו סגי ואפי' זקני השוק דגריעי טפי מהדיוטו' קמ"ל דקרי להו הדיוטות משום דלא בעי' סמוכי' ולעולם צריך שידעו הלכו' חליצ' עד שידעו להקרות בסדר כעין דייני' והיינו דקאמר שיודעי' להקרות כעין דייני' ובכלל זה קריאת חליצה:

מיבעי ליה לרבויי אפי' להדיוטות מסתבר' דלאו משום לישנא דזקנים משמע אפי' הדיוטות וזקני השוק דא"כ למה לי למכתב תו זקנים אחריני ומאי האי דפרכי' לי' לר' יהודה הדיוטות מ"ל אלא ודאי דזקני העיר גדולי' וחכמי' שבהם משמע לשון זקנה שקנה חכמ' וכדאמרינן בסנהדרי' גבי סמיכת זקנים יכול זקני השוק ת"ל זקני העדה ומיהו לישנ' דעדה חשיבות' טפי דמשמע שהם ראוי' לסנהדר' ומשום הכי כתב רחמנא זקני העיר והזקני' תרי זימני דה"ל מיעוט אחר מיעוט לרבות הדיוטות:

מדאצטריך קרא למעוטי סומין מכלל דאפילו הדיוטות דאס"ד וכו' ק"ל ול'מא דסמוכי' בעי' בדיני ממונות וכתב רחמנא הכא לעיני למעוטי סומין באחת מעיניהם וי"ל דלעיני הזקני' אפי' עין א' לכל א' וא' מן הזקנים משמע דסומא בא' מעיניו כשר ולא ממעט קרא אלא סומא גמור ומיהו הק"ל הא דאמ' מדתני רב יוסף למה לי הא דר' יוסף דאתמ' גבי סנהדרי' דדיני נפשות תיפוק לי' דנפקא לן מדיני ממונות דעלמא דכ"ע סומא משתי עיניו פסול לדון דיני ממונות דכל הפסול להעיד פסול לדון כדתנן התם דאע"ג דסיפא דההיא מתני' נפקא מהלכתא דליכא כשר להעיד שאינו כשר לדון אבל כשאינו כשר להעיד אינו כשר לדון לא אדחייא כלל וסומא בשתי עיניו פסול הוא לעדות כדתניא בפ' גט פשוט היה ידוע לו עדו' ונסתמ' פסול וי"ל דלרוח' דמילת' נקט הא דרב יוסף שהיא

כולל' בסנהדרי' גדולי' למעוטי' כל מום ואפי' סומא בא' מעיניו פסול לדיני ממונות א"נ משום דאיכא מ"ד דסומא בא' מעיניו פסול לדיני ממונות ואתא הא קרא דלעיני למעוטי ולמימ' דבעינן פקח גמור בדיני נפשות מ"ה נקט הא דרב יוסף וא"ת והא ההיא דרב יוסף נפקא לן מדכתיב כלך יפה רעיתי ומום אין בך כדאית' במ' סנהדרי' וא"כ היאך נאמר בכאן דלסמוך רחמנא על ההוא קרא דשלמה ולא ליכתוב לעיני וי"ל דהא ודאי עד שלא בא שלמה גמר' גמירי לה או יש להם שום סמך במקרא וא"כ מהיכא דגמירי לה או דנפקא להו לשאר דיני' דעלמא נפקא להו לענין חליצה דקרא דשלמה אסמכתא בעלמא היא:

א"ה מיאון נמי וא"ת וכי משום דהלכה כחדא סתמא להוי הלכה בכלהו סתמי' י"ל דשאני הכא דסתמינהו בהדדי חליצה והמיאוני' וכו'. מפני שהוא ב"ד ק"ל ודילמא ב"ד של שנים כדמפרש רב נחמן בפ' השולח גבי ב"ד של פרוזבול ושל בטול הגט ויש לומר דהתם הוא דאיכא הוכח' דקתני דייני' דומיא דעדים גבי פרוזבול ובטול הגט הודעת דברים בעלמא הוא " אבל מסתמא סתם ב"ד היינו ב"ד של ג' ותו דהא קתני ליה בהדי חליצה מיאנה או שחלצה. לפירסומי מילתא פי' הרמב"ן ז"ל ואפי' הם עמי הארץ ונראים דבריו דדוקא עמי הארץ אבל סומין ופסולים לא וראיה לדבר מעובד' דרב שמואל בר יהודה דפסלי ליה משום גר ואע"ג דלא קרו ליה אלא למלויי בי חמשה ומיהו נר' שאם הזמנו והקצו ג' לב"ד בפי' וקראו לאחרים למלוי בעלמא דאפי' גרים ואפי' פסולי' ולא היה כבודו של רב שמואל בר יהודה להקצותו מן הדבר ומכל החמשה היו עושים חבור א' מפני כבודו:

דף קא:

מרענא שטרא אפומיה פי' דלא לאגבויי מגבינן ביה ולא מקרעי קרעינן ליה וכדכתי' במסכת כתובות בס"ד:

דף קב.

אמר רבא גר דן את חבירו פרש"י ז"ל דן את חבירו בדיני נפשות דאלו ד"מ אפי' לישראל הוא דן כדתנן בסנהדרין הכל כשרים לדון דיני ממונות ואין הכל כשרים לדון דיני נפשות ואמרי' בגמ' הכל כשרים לאתויי גר ומשמע ליה לרבי ז"ל דההיא לאתויי גר גמור אמרי' שאין אביו ואמו מישראל שכשר לדיני ממונות ופסול לדיני נפשות עד שתהא אמו מישראל והיינו דפרש"י זכרונו לברכה הכא כולה מימרא בדיני נפשות שאם הוא גר

גמור דן את חבירו ואם היתה אמו מישראל דן אפי' לישראל דיני נפשות ואין פי' מחוור דהא חזינן בקדושי' דאפי' ריש כורי דמתא לא מנינן גר שתהא אמו מישראל והיאך יכשרנו הכתוב לדיני ממנות מי גריעי דיני ממונות דבעינן סמוכים מדאורייתא משאר מנויין ושררותא דמתא ועוד הא על כרחך אין ממנין מלך עד שיהא אביו ואמו מישראל וכדרבינן בקרב אחיך מן המיוחסים שבקרב אחיך וכדמוכח בסוטה בעובדא דאגריפס וכדפי' רש"י זכרונו לברכה התם והיאך יהא מנוי מלך חמור מסנהדרי' גדולה החמורה ועוד היאך תהא חליצה חמורה מדיני נפשות וכי תעלה זו על דעתך שתהא סנהדרין פסולה לחליצה ועוד היאך גרע דינו של גר גמור מדינו של שור דבעי' בג' ואין גר גמור דן אותו אפי' לדעת רש"י ז"ל כדאי' בסנהדרין דהנכון דהכא בדיני ממון איירי וגר דן את חבירו ד"מ מש"כ לישראל עד שיהא אמו מישראל דלא גרע משאר משימות והא דאמרי' התם הכל כשרים לאתויי גר שאמו מישראל לאתויי שדן את חבירו מיהת בדיני ממונות ואינו דן בדיני נפשות עד שיהא אביו ואמו מישראל וא"ת והא דתנן בסנהדרי' ויש שכשר להעיד ואינו כשר לדון ואמרי' בגמ' לאתויי סומא בא' מעיניו ואימא לאתויי גר גמור שכשר להעיד ואינו כשר לדון וי"ל דלא פסיקא ליה כיון שכשר לדון את חבירו מיהת:

שנאמר ונקרא שמו בישראל וא"ת ואכתי נימא דאתא למעוטי גר גמור שהיא כשר לדיני ממונות לדעת רש"י ז"ל וי"ל דבישראל לא משמע אלא ישראל גמור מכל צד וכדפרש"י ז"ל ואיכא נסחי דגרסי תרי בישראל כתיבי וה"פ חד לרבות הדיוטות כדאי' לעיל וחד לאתויי גרים:

איכא בנייהו מנעל לכתחלה פי' אליבא דרבא אין חולצי' בו עד שיבא אליהו ויאמר שחולצים בו וכדפרש"י זכרונו לברכה:

גירסת רש"י והתורה אמרה נעלו ולא מנעלו וכתב רש"י ז"ל דלא גרסי' לה שאין מנעל בכל התורה ובלשון חכמים שחלקו בין מנעל לסנדל ובתו' פי' לקיים גירסת הקו' דה"ק דנעלו משמע כדרך שהיה דרכם לנעול ורוב מנעליהם היו סנדלי':

אמרתי לו א"כ מה ראה ר"מ לומר חליצה כשרה וכו' ותנאי דנקטינן היינו ת"ק דבריתא ור' יעקב אליבא דר"מ דת"ק אמר חליצה כשרה בדיעבד ור' יעקב משמו של ר"מ אומר חולצים בו לכתחלה אבל ר"י לא משני ליה בתנאי דאיהו אתמוהי אתמה כיון דר' יהודה לא חליץ במנעל לעולם מחמת שום דוחק היאך מתיר זה ר"מ כלל וא"נ פסיל ר' יוסי אפי' בדיעבד מ"מ אנן לא מייתי' תנאי אלא בפלוגתא דאמוראי דפליגי שמנעל לכתחלה בלחוד. ובירושלמי הביאו המעשה הזה בלשון אחר וכך אמר לו במנעל או בסנדל אמר לו וכי יש סנדל במקומנו אמרתי לו ומה ראה ר"מ לומר שאין חולצי' במנעל ויש שהיו

למדין מכאן דכל היכא דאין סנדל מצוי חולצי' במנעל אפי' לכתחלה לד"ה מדקאמר וכי יש סנדל במקומינו וכן כתב ר"ה ז"ל והרב בעל העיטו' אבל ה"ה הרמב"ן ז"ל היה אומר דאדרבה כיון דאמר ליה יש סנדל במקומנו ואפי' הכי מתמה עליו רבי יוסי לומר מה ראה ר"מ לומר שאין חולצי' בו מכלל דלר"מ אין חולצי' במנעל אפי' במקום שאין סנדל וכן עיקר ובענין מנעל וסנדל פרש"י דמנעל הוא של עור רך כעין שלנו וסנדל של עור שלוק קשה וכו' ומז"ל מפרש בשם רבותיו ז"ל וכן כתבו קצת המפרשים דמנעל הוא מב' חתיכות או ג' כעין שלנו ויש לו פנתא ועקב והסנדל כלו מחתיכה א' וראוי לחוש לשתיהן:

מ"ט משום דה"ל פנתא מעל וארקתא מעל דמעל פרש"י ז"ל כי המנעל כופלי רצועותיו על אזניו והם כשני נעלים זה על גבי זה אבל סנדל אין כופלי' וקושרין רצועותיו על אזניו שהרי קשה הוא ואין הרצועה דוחקתו אלא בשפת פיו יש כמין קשר וקושרו על שוקיו כדי לקצר את פיו ואין מחוור והנכון כי המנעל הוא משתי חתיכות כי הפנתא הוא מנעל וארקתא מעל דמעל מה שאין כן בסנדל כי הוא כלו חתיכה א':

א"ה אפי' דיעבד נמי אלא גזירה משום מנעל מרופט פי' מנעל הקרוע קצת ועומד פיו פתוח ופרש"י ז"ל כי המנעל מתוך שהוא דבר רך אע"פ שהוא מרופט מתיישב עלהרגל ויבא לחלוץ בו והוא פסול לחליצ' שאין תורת נעל עליו אבל סנדל שהוא קשה ואינו מתיישב על הרגל ליכא למגזר ולאידך פי המנעל מתוך שהוא של שני חתיכות אע"פ שהוא מרופט ראוי לנעלו מש"כ בסנדל:

א"נ משום חצי מנעל פי' דחצי מנעל יבא לנעול אותו כי אע"פ שלא יהא לו פנתא הרי יש לו שולים מש"כ בסנדל שאין ראוי לנעלו וליכא למגזר ביה וגם לפרש"י ז"ל מתוך שהוא קש' ואינו חשוב אין נועלי' חצי סנדל ואינו עומד ברגל כלל:

לאו דחמיתי' וכו' פי' שנצי ב' הרצועות או דקות וקצרות שעושי' בשפת המנעל או הסנדל לקשרו על השוק וי"א שהם קרסי' שאנו עושי' במנעלים וסנדלא דטייעי הוא שרצועותיו גדולו' ורחבות לכופלן על הרגל והא דקאמר והאי דידן קטרי ביה מתנא פי' רצועה של עור או של שער דשל גמי ודאי לא כדאיתא לקמן והיה מנהגם לעשות בו קרסי' בפיו כדי לחבר שתי שפתות הנעל ועל כל זה אינו מתהדק ברגל ולכן היה צריך מלבד הקרסים רצועה אחת או שתים לכפל עליו להדקו. וכיון דקיימא לן שאין חולצים במנעל לכתחלה ואפילו במקום שאין סנדל מצוי כדכתיבנא לעיל ראוי לעשות סנדל לחליצה מעור שלוק וקשה ולעשותו חתיכה אחת ועל שפתו קרסים שיכנסו בשפה האחרת בחורים עשויין שם ועוד ב' רצועו' ארוכות א' מכאן וא' מכאן תחת הקרסי' או

עליהם כדי לקשור הסנדל יפה ולחברו לשוק שתוכל כל א' ליכפל ב' פעמי' ושמעתי מה' הר"ם כי הסנדל שהיו נוהגי' חכמי נרבונא הובא לפני רבי' רבו ז"ל לצורך חליצה והיו הרצועות מגוף המנעל ואינם תפירות שם וגם רצועות שתפרום שם כי היה מקשה ממנו כדי להיות הסנדל עור א' ונרא' שזו חומר' יתיר' דע"כ לא איסתפק' לן לקמן אלא בתרסיותיו של שער והנהו מסתמא אינם מגופו אלמא דכותא של עור כשרים בלא ספק ובשל שער נמי איפשיטא לן ולעיל נמי אמרי' דקס"ד דארקת' מעל דמעל אלמא אינה מעצמו של מנעל ובתפירה נמי דוקא בחוט של פשתן אסרו הא של עור דומיא דפשתן שאינו מעצמו של מנעל שרי ואריך ואין בזה בית מיחוש ומיהו ראוי לחוש לדבר למעשה כל מה שאפשר:

הא שמטה היא חליצתה כשרה. רוב הרגל אין רוב העקב לא פי' דמסתמא לא פסלו במה ששומט' הוא אלא כשעש' דבר חשוב ש"ד דגבי דידה חשוב מעשה:

אלימא דלשפתי' לעלאי וקאי תתאי מעל אמ' רחמנא ולא מעל דמעל ושמעי' מינה שאם חלץ במנעל שעל בתי שוקי' לא יצא דמעל דמעל הוא:

או דילמא גלויי כרעא בעיא וליכא פי' וש"מ שאם חלצה ב' בין בבת א' בין בזה אחר זה כשרה חליצתה כיון ששניה' של עור דהא איכא חליצה וגלויי כרעא ואפי' בזה אחר זה ושחלץ התחתון באחרונה נהי דלא הויא חליצת העליון חליצה חליצת תחתון חליצ' והוא שיהא מהודק יפה וכמ"ש שאם היו ב' סנדלים כפולי' תפורים כא' שיוצא בו וכשם שיצאה באנפליא של בגד מחופה עור כדאית' לקמן אבל בירושלמי אמרו חלצה באנפליא אית תנא תני חליצת' כשרה ואית תנא תני חליצתה פסולה. מ"ד כשרה כשהיתה אנפליא של בגד במנעל של עור פי' שנעשה הבגד טפל לעור והם מנעל א' ומ"ד פסולה כשהיתה אנפליא של עור פירוש שאין הפנימי טפל לעליון וה"ל מעל דמעל וזה חולק עם התלמוד שלנו ואגמ' דילן סמכי':

דף קב:

טעמא דלא חזינן הא חזינן חיישי' פי' חיישי' לפסלה על האחי' וכדפרש"י ז"ל והא תניא בין שנתכוון הוא וכו' בין שנתכונה היא ולא נתכוון הוא חליצה פסולה עד שיתכוונו שניהם וא"ת ומאי קושיא דהא אעפ"י שלא נתכוונו שניהם חליצה פסולה היא לפסלה על האחים וכדאמרי' בריש פ' כל הגט במ' ששנינו חליצה פסולה פוסלת על האחים ולקמן נמי תנן החולצת מן הקטן חליצתה פסולה ואמרי' עלה זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרי' אין חליצת קטן כלום הוא אלמא לר"מ יש להם כלום לפסלה על האחים מיהת

ולקמן אמרי' בהדיא דא"ל חלוץ לה ובכך אתה כונסה ולבתר דחלץ לה א"ל איפסילא לה אלמא אע"פ שלא נתכוון הוא לחלוץ לפטרה נפסלה עליו ויש שתירצו דהתם הוא דאיכא כוונת א' מהם שפסלה עליו מדרבנן אבל כשלא נתכוין א' מהם אפי' פסולה דרבנן ליכא ואחרים תירצו דהתם הוא בב"ד ומפני מראית העין שלא יבואו להתיר חליצה לאחיו אבל שלא בב"ד כיון דמדינא לא נפסלה בלא כוונת שניהם מפני מראית העין נמי ליכא שהרי אינם כראין כחולצי' וראיה לדבר רקיק' שהיא פוסלת בב"ד כדאיתא התם ואלו שלא בב"י אין חוששי' לה כלום שהרי א"א שלא רקקה בפני א' מהם כן תירץ הרמב"ן ז"ל ואסיקנא שאפי' שלא בב"ד חוששין שמא כוונו שניהם ופסולה על האחים כל היכא דחזינא דחלצה לאחד מהם:

סנדל התפור בפשתן אין חולצים בו פרש"י ז"ל בלשון א' שיש בתוכו בגד תפור כעין מנעל פלט' וליתא דהא אמרי' לקמן אנפליא של בגד מחופה עור חליצתה כשרה וכן בקב הקטע שהוא מחופה עור ולא תימא דדוקא התם בדיעבד והכא אפסי' לכתחלה דהכא מדאוריתא פסליה ואפי' בדיעבד משו' דלא קרינן ביה ואנעלך תחש ועוד דלקמן מוכח דאנפליא של בגד מחופה עור אפי' לכתחלה חולצו' בו ומשום דקתני סיפא פסולה תנא רישא כשרה הילכך לדעתי הנכון כלשון שני שפירש"י ז"ל מנעל שתפר אותו כעין שלנו דבעי כוליה תפור וכפירוש ר"ח ז"ל:

א"כ תחש מאי אהני ליה פי' אלא ודאי למעט כל שאינו עור דומיא דתחש ונראה דכל שהוא עור אפי' של בהמה טמאה חולצי' בו אבל ר"ת ז"ל מצריך שיהא הסנדל של בהמה או חיה טהורה דומיא דתחש:

לפי שאין נכנסים לא במנעל ולא בסנדל לעזרה פרש"י ז"ל דכתיב מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי ולא דק בה דההיא שלא בשעת רצון הוא ואפי' בלא מנעל וסנדל הוא אלא נפקא לן מדכתי' של נעליך מעל רגליך וכדאיתא בפ' הרואה בברכות:

ורמינהו א' מנעל וסנדל וא' אנפליא לא יטייל בו ביה"כ אפי' ממטה למטה אלמא אנפליא מנעל הוא ולקמן נמי פרכי' מההיא דשבת לענין חליצה ושמעי' מי' די"הכ לענין איסור מנעל וסנדל ולשבת משום משוי וענין חליצה כלם שוים בהלכותם בדיני מנעל וסנדל וזה ברור:

ותענוג בלא מנעל בי"ה מי אסור והא רבא וכו' ושמעינן מינה דכל שאינו קרוי מנעל כגון בתי שוקי' של בגד או קלסונים מותרים הם לגמרי ביום הכיפורים ואין בהם משום מיחוש ורבנן נמי חזינן דנפקי בהו הילכך מי שחש קצת בגופו וצריך לנעול דבר מוטב

שינעול בתי שוקים אע"פ שיש בהם תענוג ולא מצי לנעול מנעל של עור ואפי' בלא עקב דההוא איסור גמור והא שרי לגמרי וזה ברור:

הכי נמי מסתברא דאלת"ה קיה"כ אויה"כ והיינו אלימא דהא בתרייתא מקמייתא משום דבקמייתא יכול למדחק ולמדחי שאני י"ה מחליצה ומעזרה. דתניא לא יטייל אדם בקורדיקסין בתוך ביתו פי' אפי' לשמור רגליו מלכלוך בית הכסא וכיוצא בו כדי שלא יצטרך להדיחם לבסוף ומוטב שיתלכלך ויבא לידי דיחוי שירחוץ רגליו משנתי' לו מנעל ואע"ג דנעילת הסנדל ורחיצ' תרוייהו מדרבנן וכן משמע בתוספת' דיומא לא ינעול אדם סנדל ויטייל בתוך הבית אפי ממטה למטה רשב"ג אומר מותר וכן היה רשב"ג אומר אם היו רגליו מלוכלכות בטיט מדיחם במים ע"כ והשתא מה ענין זו לזו וכתב דה"ק דכשם שרשב"ג מיקל בזו כך מיקל בזו והא בתריתא קילא טפי ואפי' רבנן מודו בה אלא ודאי טעמא קא יהיב כי לפי שאנו מתירים לרחוץ רגליו כשהם מלוכלכות מפני זה מתיר רשב"ג לנעול מנעל בביתו כשנכנס לבית הכסא כדי שלא יצטרך לבא לידי דיחוי לרחוץ בי"ה כ"כ הרשב"א ז"ל:

אבל מטייל הוא באנפליא של בגד בתוך ביתו פירש דכיון דשל בגד הוא אין כאן מנעל וסנדל כלל ואין כאן איסור יום הכפורים והא דקתני בתוך לאו משום איסור ענוי י"ה אלא משום איסור שבת דק"ל עירוב הוצאה ליום הכפורים ואסור לצאת בדבר שאינו של מנעל משום משוי ומי' ק"ל דהא אמרי' לעיל דרבה בר רב הונא כריך סודרא אכרעיה ונפיק וכמה מרבנן התם דנפקי בסנדל של שעם ובדיהטני ואמרי בירושלמי יוצאי' באנפליא של בגד וליכא למימר דהתם כשיצא להקביל לפני רבו חדא דסתמא נקטי להו ועוד דא"כ במנעל יוצא אם הוא צריך לכך כגון שהוא מצו' וכיוצ' בו ואין טעם לחלק בין אנפליא לשל שעם לשל גמי כיון דהא והא אינם של עור ויש להם צורת מנעל וסנדל אבל הנכון דכי קתני שיוצאי' באנפליא של שעם ושל גמי היינו לחצר המעורבת או מבוי המעורב ונקט האי לישנ' אגב דקתני רישא בתוך ביתו וא"ת והא אמרי' במ' שבת כל שאסרו חכמי' לצא' בו לר"ה אסור לצא' בו לחצר וי"ל דהת' לחצר שאינ' מעורב' ולד"ה מותר לנעול בתי שוקים בי"ה חפי לצאת בהם לר"ה דמשום ענוי י"ה ליכא דהא קי"ל כרבנן דכל שאינו של עור או מחופה עור לאו מנעל הוא ומשום איסור שבת ליכא כי אלו אינם נעל אלא מלבוש ואינם משוי כלל שאל"כ אפי' בשבת דעלמא יהו אסורים וקורדקיסין מנעל הם לענין י"ה ולענין שבת כדאית' הכא בהדיא אלא שלענין חליצה פסולי' בסנדל שאין לו עקב מהר"ם ז"ל וכן אומ' מ"ה בשם רבותיו ז"ל כי אותם שואיקוש שעושים

בקשטיליא אסור לצאת בהם למבוי שאינו מעורב כיון שאינם מחופה עור כי ההוא עור שנותנים בראשו שנכנס בו ראש הרגל אינו חפוי:

דף קג.

מדרישא ר"מ סיפא נמי ר"מ ק"ל דמשמע הכא דסבר רבא דר"מ הוא דחשיב מנעל של עץ מנעל אבל ר' יוסי אוסר מפני שאינו מנעל ואלו במ' יומא ובמסכת שבת אתי' למימר דר"מ ור"י במנעל ולאו מנעל פליגי ואמר רבא דכ"ע מנעל הוא ובגזירה דילמא משתליף ואתי לאתויי בר"ה קמיפלגי דר' יוסי סבר גזרי' ור"מ סבר לא גזרי' ודייקינן נמי דקתני ר' יוסי אוסר ולא קתני ר' יוסי מחייב תו ק"ל דהתם אמר רבא דלכ"ע מנעל הוא ואלו איהו גופיה הוה נפיק בסנדל של גמי כדאית' בפ' י"ה וליכא למימ' דהתם רבה גרסי' דהא בתר אביי מייתי לה תלמוד' התם והנכון דהא דאמר התם דכ"ע מנעל הוא היינו ר"מ ור' יוסי אבל הא איכא ר' יוחנן בן נורי דפליג כדאי' בפ' במה אשה יוצאה וסבירא לן כוותיה וכדאמרי' התם דר"ע מתיר בסנדל של סיידי' ולא הודו לו ר' יוחנן בן נור' ורבנן דאמרי כשמעתיה היינו ר' יוחנן בן נורי דסבירא לן כוותיה ומאי דתלי' בשמעתיה עץ דשל מנעל הוא בדר"מ ולא כדר' יוסי איכא למימר שאוסר מן התורה מפני שאינו מנעל ואיידי דקתני ר"מ יוצא אדם נקט ר' יוסי אוסר ולא נקט מחייב וזה ברור ובתוס' תירצו בענין אחר. ולר"מ דשרי לחלוץ בסנדל של עץ י"ל דאיהו לא דריש ואנעלך תחש א"נ דדריש ליה וסבר דנעל נעל ריבה כל שהוא כעין מנעל:

אמר אמימר האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לרגליה בארעא אמר ליה רב אשי לאמימ' והתני' בין עומד בין יושב בין מוטה ק"ל דהתם תניא חליצתה כשרה בדיעבד ואמימר אמר צריך לכתחלה וי"ל דרב אשי קים ליה דאמימר צריך לעכב קאמר והיינו דלא שני לי' אמימר הכי ואחרים פירשו דברייתא אפילו לכתחלה קא שרי ודומיא דעומד קתני יושב ונקט חליצתה כשרה בדיעבד משום דבעי למתני סיפא חליצתה פסולה בדיעבד וא"ת והא תניא בספרי ועמד ואמר מלמד שאין אומרים דברים אלא בעמידה ויש לומר דההיא לענין הקריאה בלבד כדכתי' ועמד ואמר וכן כתב הרשב"א זכרונו לברכה שהקריאות בעמידה ובחליצה יושבת וחולצות וכן כתב שהרקיקה מעומד ואפשר דהתם טעמא משום דבעי רוק הנר' לדייני' ושתרוק כנגד פניו וכדאיתא בשלהי פרקי' וק"ל דהא דאמרינן בפרק ואלו מגלחי' קריעה מעומד מנ"ל אלימא מדכתיב ויקם איוב ויקרע אלא מעתה גבי חליצה דכתיב ועמד ואמר ה"נ והתניא בין יושב בין מוטה חליצתה כשרה ואם איתא דהאי ועמד לא קאי אלא אאמר בלחוד מאי מקשי לה מחליצה דלא

כתיב בה ועמד ויש לומר דקים ליה דהא דקתני ברייתא בין עומד בין יושב על כל ענייני חליצה קאמר ושמע מינה דמדאוריתא לא בעי עמידה דאם כן אפילו בדיעבד נמי אלא מדרבנן בעלמא הוא ואין זה מחוור והנכון בכל ענייני חליצה בעי מעומד לכתחלה ולאו משום דכתיב ועמד ואמר דההיא דספרי אסמכתא בעלמא הוא אלא משום דהוי כענין דין דכתיב ביה ועמדו שני האנשים וכן פירש רש"י זכרונו לברכה בעי עמיד' לחליצה משום ועמדו שני אנשים והיינו שאינו מעכב בדיעבד ופרכינן מינה בפרק ואלו מגלחין משום דבעי התם קריעה מעומד ואפילו בדיעבד כדאמרינן התם אדכר דקרע מיושב וקרע מעומד ומהדרינן דהכא ועמד ואמ' כלו' שאין לומר דבעי עמידה אלא לישנא דקרא הוא וכן כתב הרב בעל ספר המצות ז"ל כל עמידה שאין אחריה שום מעשה אינה אלא כלשון בני אדם שאו' עומד ועשה ואוכל והולך והא דפריך הכא רב אשי מהאי ברייתא י"ל כתירוץ הראשון שכתבו א"נ דכיון דטעמא דבעי עמידה לכתחלה אינו אלא משום ועמדו שני האנשים מהיכא תיתי לן דצריך למדחס רגליה ופרקי' לעולם דדחי' פי' דהכי גמירי לה דאפי' כשחולץ מיושב צריך למדחסי רגלי' דתהוי חליצה מעליא:

והא דתנן מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה פרש"י ז"ל כגון שנחתכו רגליו וכ"ת והא אמר אמימ' דמאן דמסני על לוח' דכרעי' לא חלץ משום דלא הוי רגל וכ"ש האי שאין לו כלל תירץ רש"י ז"ל דהכא כיון שאין לו שום רגל שוקיו עומדי' במקום רגליו ובודאי שכן נר' מדפרכי' בגמ' על מתני' מהא דתני גבי עלייה לרגל פרט לבעלי קבין כלו' דלא חשיב רגל א"ד מתני' כבעלי קבין היא ופרקי' דשאני הכא דכתיב מעל רגלו ופרש"י ז"ל מדלא כתיב מרגלו משמע שחולץ מדבר שהו' על רגלו ואשמועי' דחליצת שוק שמה חליצה ואין זה מחוור בעיני ר"ת ז"ל דמעל רגלו לא בא אלא לומר שאם קשר' הרצועות בשוקו דהוי חליצה ולעולם כשיש לו רגל דאי לא היכי קרינן ביה מעל רגלו עוד ק"ל דהא גמרינן לקמן רגל רגל ממצורע דכתיב ביה על בוהן רגלו אלמא רגל ממש ולא שוק יש שפי' דקרא אשמועי' דכל שהוא מן הארכובה ולמטה רגל הוא וקרוי עליונה של רגל והיינו דאמרי' מעל רגלו אמר קרא ואחרי' פי' דתלמוד' הוא דהוי ס"ד דכי קתני מן הארכו' ולמטה חליצתה כשרה כשאין לו רגל ד"ה דשוק במקום רגל דאי כשיש לו רגל אין החליצה ברגל כלל ולהכי פריך מדתניא רגלים פרט לבעלי קבין דשוק לא מיקרי רגל ופרקי' כשיש לו רגל וכי קתני חליצתה כשרה ואעפ"י שהחליצה אין ברגל משום דאמר קרא מעל רגלו וכן דעת ר"ת ז"ל דקטע אינו חולץ ובירושלמי מצאתי ביני מתני' בקושר למעלה ולמטה:

דף קג:

הב לה ואקני לה קאמינא לך פי' מדרבנן בעלמא לקיים פשוטו של מקרא דכתי' נעלו דאלו מדאורייתא יוצא הוא בשל כל אדם דנעלו הראוי לו קאמר ומפני שפעמים אין סנדל מצוי ליבם אמרי' בסנהדרי' כלי הדייני' שיפורא רצועא וסנדלא וכו' וא"ת והיאך לא היו לרב יוסף כלי הדיינים י"ל דשלא בבית דינו היה ודרך מקרה בא המעשה:

מאי תנא אמר שמואל ר"מ תני לה דהא לר"מ מנעל גמור הוא דשר' ליה בשבת לכתחלה וה"ה דכי אוקימנא במחופה עור אליבא דרבנן דשרי' אפי' לכתחלה דכל שמחופה עור מנעל גמור הוא:

אחד המוסגר וא' המוחלט לא תחלוץ בו פי' או משום דמאיס או משום דלא ליתי לאיחלופי במוחלט דמכתת שיעוריה. ואם חלצה חליצתה כשרה פי' דאפי' מוחלט שעומד לשריפה הכתוב קראו בגד וילפי' איסורא מטומאה דגלוי מילתא בעלמ' הוא:

של תקרובת עבודת כוכבים פרש"י ז"ל שהקריבוהו ומסרוהו לפניה לשם דורון ולא נהירא דהק"ל שאין הקדש לעבוד' כוכבי' ואי משום שהקריבו' לפניה אינו נאסר משום תקרובת עבודת כוכבים אלא כשהוא כעין פנים או שהיא עבודה המשתמרת וכדאית' במ' כל עבודת כוכבים והנכון דהכא כגון ששחט בהמה לעבודת כוכבים לתקרובת ועשו מעורה סנדל:

דף קד.

דכ"ע לא מקשי' ריבי' לנגעי' פי' אליבא דהני תנאי דהא איכא ר"מ דמקיש ריבי' לנגעי' כדאי' בסנהדרין דאין מקישי'

גמר דין נמי לא וא"ת ומאי קאמר דאה"נ דיכולי' למי' דגמר דין נמי לא כדק' ר"מ התם י"ל דלא ניחא לן לאוקמי דלא כהלכ' דק"ל דיני ממונו' מתחילי' ביום וגומרי' בלילה מדכתיב ושפטו את העם בכל עת:

אי מוק' סתמא תניא אי לילה סתמא תניא וא"ת נהי דתניא דכשרה בדיעבד לכתחילה לא מכשירים יש לומר דלגבי מותר ודאי בין לר"מ בלא עור בין לדידן במחופה עור אפי' לכתחלה שריא כדאית' לעיל ולילה נמי כיון דגמר אפי' לכתחלה כדתניא דנין ביום וגומרי' בלילה מ"ט ילפי' רגל מרגל ממצורע וכן הלכתא ודיקא ברגל בעי' ימין אבל חליצה אפי' בשמאל היא ואפי' לכתחלה דהא לא כתיב אלא וחלצה ואפילו גדמת חולצת בשנים כדאיתא לקמן גבי יבם:

מ"ט לאו משום דלאו בני קריאה נינהו ק"ל מ"ל למתלי בהא ולא תליא משום דלאו בני דעה וכן לרבא ולרבי ינאי דאמרי' לקמן טעמא משום דליתנהו בואמר ואמר' נימא משום דלאו בני דעה ובעינן כונה בחליצה וליכא וי"מ דכיון דב"ד עומדין שם ומזכירי' ומזרזים אותו להתכוון כוונה איכא וכדאמרי' גבי גט שכתבו חרש שוטה וקטן דכשר בישראל עומד על גביו והנכון כמו שמפרש בירושלמי דמ' תרומה גבי הא דאמרינן כל חרש ששנו חכמים במשנה אינו שומע ואינו מדבר ליתיה האי כללא לר' דהא תנן חרש שנחלץ וחרשת שנחלצה פי' דמשמע להו דמתני' בחרש וחרשת דאורייתא שמדברים ואינם שומעים מדלא קתני נמי שוטה והיינו דקאמר לאו משום דלא בני קריא נינהו דמאי מהני קריאה כיון שאינם שומעי' זה לזה דאי לא הא ק"ל חרש המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הם כפקחים לכל דבריהם ומהדרי' משום דלאו בני דעה נינהו פי' דלגבי הא מילתא דחליצה דעתא צילתא בעא דאפילו פקחים טעו בה כדאמרי' לקמן חלוץ לה ובכך אתה כונסה:

דף קד:

א"ה אפי אלמת נמי פי' לאו האי מקשה מאן דמקשה לה מעיקרא דלדידיה כיון דמשום דלאו בני קריאה נינהו אפילו אילם ואלמת נמי לא והיינו פרכי אלא אחרינא הוא דפריך ליה דאפילו לדעת המתרץ אלם ואלמת נמי לא דכיון דחרש המדבר ואינו שומע אינו כפקח לענין זה ה"ה לאלם ששומע ואינו מדבר ומהדרי' דהנהו פומיהו כייב להו כלומר כי האלם אין דעתו מטורפת כלל כיון ששומע אבל כשאינו שומע עומד נבהל ולא מצי לכווני כיון דלא שמע מאי קאמר ליה:

מכלל דאיפסלה לה כלומר דלהכי קתני תחלוץ שאינה ראויה אלא לחליצה והשתא קס"ד מדאורייתא אפסיל לה ולהכי פרכי' מני אלימא ר"מ השתא במקום מצוה דשעת חליצה אמר לא מעכבא ואע"ג דאפשר לבא ולרוק דה"ל למימר דתירוק כדחזי' באימורי דכי איתנהו מערבי דאלמא לא חשיב לה רקיקה כלל והיכי פסולה מאחים ואוקימנא כר' דסבר דשני דברי' המתירי' פוסלים זה בלא זה דבכבשי עצרת תנופה ושחיטה מתירין ותנופה לחודה פוסלת הלחם ליפסל ביוצא דאלו לפסלה מלפדות משקדש הלחם בכלי שרת נפסל הדר שיילי' ולר"ע לא פסלא רקיקה והא תניא וכו'. ואסיקנא דלר"ע נמי פסלא רקיקה מדרבנן משום גזירה שמא הרואה אומר דרקיקה בתר חלוצה הוא כדינא ואתו למשרי חליצה לאחים אבל בקריאה לא גזר דלעולם תלו עלמא בקריאה מקמי חליצה ולא אתו למשרי חליצה:

דף קה.

מי הויא חליצה וה"ה דמצי לאכרוחי מדקתני סיפא ולאו כלום אלא דניחא ליה טפי מגופא מסברא:

מ"ש קריא' ומ"ש רקיקה פי' דכיון דשום דחד מינייהו לא מעכב מדאורית' אמאי גזר בהאי טפי מהאי:

תחלוץ ואינה צריכה לרוק פעם אחרת פי' לאו דוקא אינה צריכה ואם רצתה תרוק אלא ודאי לא שבקינן לה לחזור ולרוק משום גזירה וכדמוכח מעובדא דמייתי' לסייעתא אלא ה"ק תחלוץ בלבד בלא רקיק' כיון שאינה צריכה מן התורה לרוק פעם אחרת:

כסדרן לא מעכב פי' ואע"ג דכל היכא דכתי' בה ככה עיכובא הכי גמירי לה שאין עכוב כסדר אלא במעש' לר' אלעזר או במעשה כאיש לר"ע:

ה"ג רבה ואביי מדבית עלי אתו ול"ג רבא דהא רבא לאו כהן הוה וכדתיבנא בפ"ק דר"ה וכו' :

אביי עסק בגמילות חסדי' פי' וה"ה לרבה כדאית' בפ' חלק אלא דאביי עסק טפי מיני' שהיה ספק בידו לעשות:

הא דתנן החרש שנחלץ לא נאמר הלשון בדקדוק בכלה מכילתי' אלא בכאן דבכל דוכתא אמרי' החולץ גבי יבם ואעפ"י שהוא נחלץ. ונר' טעם הדבר מפני שהיבם מסייע בחליצ' כיון שצריך שיתכוין לחלוץ וגבי חרש דלאו בר כונה נקט נחלץ וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה שלו זו דברי ר"מ דאמ' בפ' האשה רבה חליצת קטן בן ט' שנים ויום אחד כגט בגדול אבל ח"א אין חליצת קטן כלום ודוקא בקטן אבל בחרש וחרש' מוכח דחליצתה פסולה מדלא אמ' וחכמים אומ' אין חליצתה כלום ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל:

דף קה:

זו דברי ר"מ ק"ל נימא נמי ר' אליעזר דאמר בשלהי הבא על יבמתו קטנה מתיבמת ואין חולצת י"ל דניחא ליה לאוקומי סתם מתני' כר"מ דרובא סתמי כוותיה וי"א דלר' אלעזר אם לא חלצה משתגדיל חליצתה פסולה כדאית' בתוס' דמכילתי' דף י"ב ואלו במתני' קתני חליצת' כשרה לפום נסח דסיפרי דיוקני עתיקי ולפום הא ר"מ סבר דמדאוריית' לא מקשי' אשה לאיש אלא דרבנן גזרו בקטן אטו קטנה אבל לר' מדאורית' מקשי' להו והכין קי"ל דקטנה אינה חולצת עד שתביא שערות ואפשר דאפי' בדיעבד נמי פסלינן כר' אלעזר ומיהו הא לא אתברר לן שפיר ונקטינן לחומרא:

רבא אמר עד שתגיע לעונת הנדרים פרש"י ז"ל דהיינו שנת י"א עצמה שנדריה נדרים ונבדקין ובפ' התקבל (גיטין דף ס"ה) פי' דמיירי כשהביאה ב' שערות וגדולה היא דתוך זמן כלאחר זמן. והקשו בתוס' דהא אפי' רבא בפ' יוצא דופן דתוך זמן כלפני זמן ועדיין קטנה היא לכפר"ת ז"ל דרבא דהכא והתם אליבא דרי יוסי קאמר דסבר קטנה חולצות ומי' צריך שתהא לה דעת לכוין לחליצה ולא סגי כשהגיע לפעוטו' כדברי ר' אמי אלא עד שתגיע לעונת הנדרים ואפי' שלא הביאה שערות ובא התלמוד לפסק והלכתא עד שתביא ב' שערות פי' שתי שערות חשובי' דהיינו לאחר י"ב שנה ויום א' דמקמי הכי שומא בעלמא נינהו והיינו דאמרי התם אמר רבא ג' מדות בקטן הגיעו לעונת נדרי' נדריהם נדר וכנגדן בקטנה חולצת בקטנה שהגיע לעונת הנדרים שלה דהיינו שנת י"ב חולצה והיינו כסברי' דרבא דהכא דסבר כר' יוסי ולית הלכתא כוותיה ויש שפי' דהא דאמר רבא הכא עד שתגיע לעונת נדרים שנדרים קיימי דהיינו מבת י"ב שנה ויום א' וכשהביאה ב' שערו' דהוי' גדולה וכדרבנן והא דאמר רבא התם וכנגדו בקטנה חולצות היינו בזמן עונת נדרים של זכר שהוא שנת י"ג והא דקרי לה קטנה לאו דוקא וכן נר' דעת הגאוני' ז"ל שפסקו הלכה כההיא דרבא וכבר כתבתיה במקומה בס"ד:

בינו לבינ' מי ידענ' פי' דבהודאתן לא סגי ואעפ"י שבידו לחלוץ וכדאמרי' התם בבעל שאמ' גרשתי את אשתי שאפי' להבא אינו נאמן לגמרי וכדאמרי' התם זול חוש לה ויש שפירוש דה"ק מנא ידעי דהרי אין דבר שבערוה פחות משנים וכי אמרי' לעיל שמא חלצה סנדל של א' מהם בפני עדים קאמ' ומאי דפרכי' הכא מנא ידענא לאו דוקא אלא ה"ק מנא ידעי דמהניא שאפי' הם מודים ויהיו נאמנים אלינו אין זה כלום כיון שהיה בינו לבינו ובלא עדים והרי זה כאומר גרשתי את אשתי בלא עדים או קדשתי' בלא עדים שאינו כלום ונכון הוא:

דף קו.

חלוץ לה ובכך אתה כונסה פי' וה"ה בשאר הטעם וכעין שאמ' בירוש' אמרו לו בני האשה הזאת אינה רוצה כך דרך ייבום אלא חלוץ לה ועקור זיקתך ממנה והיא נשאת לך כדרך נשואין מאן דחלץ לה ואמר לה אין אתי משה ושמואל לא שרו לה אלא כל שאומר לו חלוץ לה על מנת שתתן לך ר' זוזי פירוש וקרי לה חליצה מוטעת מפני שאינה נותנת לו כלום כדלקמן דק"ל שאין תנאי בחליצ' כיון שא"א לקיים החליצה על ידי שליח וכדאיתא בפרק המדיר:

אמר לה בתי עמודי פירוש רש"י זכרונו לברכה עמודי להתייבם אמר לו ישיבתה זו היא עמידתה כלומר ישיבתה מלהתייבם זו היא עמידתה דיבום קלקול הוא לה אמר להו ידעא לי' כלומר כבר יודעת ומכרת בו שאינו הגון לה אמרה ליה אין ממונא הוא דחזא לה. ועוד פי' בו ל"א עמודי לחליצה ואמ' כן להכיר בה אם היא ראויה לו כי אמרו לו שהיא קטעת ועכ"ז היה הוא רוצה לייבם ולא לחלוץ ולברר הדברים אמר לה עמדי לחליצה ואמרה ליה ישיבתה זו היא עמידתה כלומר כי איני יכולה לעמוד דקטע' אני ועל זה אמר ידע לה כלומר הייבם הזה מכיר הוא בה מום זה אמרה לו אין וממונא הוא דידע לה ואז הכיר בו שהיה יבם שאינו הגון לה והתחיל לטעותו והפי' הראשון נכון יותר:

מינך איפסלא לך חלוץ לה חליצה מעליא ודעת רבותי ז"ל דכל שנפסלה לו כופי' אותו לחלוץ שלא תהא עגונה וכדאמרי' בפ' היבמה שנדרה הנאה ביבמה בחיי בעלה שכופי' אותו לחלוץ וכדאמרי' ב"ש כשהיה גטה יוצא מתחת ידה וכ"ע. והא דאמרי' בסמוך בעובדא דבת חמות דרב פפא דא"ל אביי חלוץ לה ובכך אתה כונסה וא"ל לא סבר לה מר להא דר' יוחנן לא תקשי לך שיחלוץ בהטעאה ע"מ לכנסה ותפסול עליו ואח"כ יכופו אותו לחלוץ דהא לא קשיא דדילמא גברא אלמא הוא שלא היו יכולים לכופו ועוד דכל היכא שאפשר בלא כפייה טפי עדיף ועוד דכל היכא שאפשר בחליצה א' לא מטרחי' ב"ד תרי זמני:

בתר דחלץ לה אמר לה אביי הב ליה פרש"י ז"ל הב ליה דהא קבילא עלה דאע"ג דחליצה לא מפסלא בהכי שאין תנאי בחליצה מ"מ מחייבא לקיומי תנאה מדינא כשאר שכירות דעלמא ע"כ פי' שאין זה כתנאי דעלמא שהמעשה תלוי בהם דהתם אם לא רצה לקיים תנאו הרשות בידו ויהא המעש' בטל אבל הכא שאין המעשה תלוי בתנאי כי המעשה הוא קיים לגמרי אין התנאי אלא כמתנה בשכירות:

אמר ליה רב פפא יכלה למימר לי' משטה אני בך עבדה לה פרש"י ז"ל כיון דחליצה כשרה היא מדינא נמי לית ליה כיון דעליה רמיא מילתא למעבד ולא בעי' משטה אני בך עבדי לך ודומ' לו ההיא דמעבורת כי חייב היה להצילו ומשום הכי אין לו אלא שכרו ויפה פי' ז"ל מ"מ עדין צריך להוסיף בזו ובההיא דמעבורת כי אע"פ שקצץ עמו שכירות ועשה פועל מלאכתו על פי השכירות ההוא ובעלמא כי האי גוונא אינו יכול לחזור בו וחייב לתת מה שפסק עמו משלם שאני הכא כי מתוך האונס פסק ובהא דהכא דייבם שאינו הגון לה היה וכדי שלא תתעגן עמו וכן במעבורת אנוס היה ומחמת האונס פסק וקציצה באונס כמאן דליתא דמיא ואין לו אלא שכרו וכ"כ בתו' כי הצרי' סממני' וקצץ

עליהם שכר גדול מפני דחק ואינו נותן אלא דמיהן וכן הפוסק עם הרופא הרבה אבל הר"ה ז"ל כתב כי הפוסק עם הרופא הרבה חייב כי חכמתו מכר לו שהיא שוה כמה ואינו מחוור שהרי חייב הוא לטרות בחכמתו לרפאותו מדין אבידת גופו ודיו בשכר טרחו כפועל בטל או כפי הראוי לו:

היכי דמי אי דאמר רוצה אני אפי' בחליצה נמי פי' דמסתמא כשהיא מעושי' בדין מיירי ודומי דגט מעושה כשר דמיירי כשהיא מעושה כדין:

ה"ק חלוצה מעושה כשר וכו' מנין פסול וכו' פי' ונקט רבותא דאפי' בגט החמור שהוא אסור כרת אם אמ' רוצה אני כשר כיון שמעושה כדין ואפי' בחליצה שהוא אסור קל ויבם שאינו הגון אם לא אמר רוצה אני פסולה וחליצה מעושה כדין כבר פרש"י ז"ל דהיינו כל שאין היבם הגון ונותנת אמתלאה לדבריה דאי לא יכלינן לאטעויי כופין לחלוץ אבל לדעתנו אין כופי' לעולם אלא כשהוא פסולה לו והכי ריהטא פשטא דמכילתי' כבר כתבנוה בפ' החולץ:

גרש"י ז"ל וכן הוא בפר"ת ז"ל ור"ה ז"ל כן הוא גורס א"ר הונא אע"פ שאין מכירין לפיכך אין כותבי' גט חליצה וגט מיאון אלא א"כ מכירין דחוששי' לב"ד טועים ורבא דידיה אמר אין חולצין אא"כ מכירין לפי' כותבי' גט חליצה אע"פ שאין מכירין ואין חוששי' לב"ד טועי' ופרש"י ז"ל חולצי' ב"ד אע"פ שאין מכירין כי זו היבמה או הקטנה נשאת לזה לפי' אין לעדים שראו חליצה או מיאון בב"ד לכתוב לאשה גט חליצה או גט מיאון עד שיהו מכירין בהם ושיוכלו לכתוב בו שהכירו' שאין כותבי' בלא הכרה אבל אם יכתבו סתם דלא קבלו ואשתמודעינהו חוששי' שמא יבא הגט לפני ב"ד אחר ויתירוהו בטעות כסבורים שלא היו העדי' גומרי הדבר לכתוב לה גט אא"כ היו מכירי' דבשלמא בעדות שיעידו ע"פ שראו אותה שחלצה או שמיאנה לא יטעו ב"ד האחרון דמידע ידעי דב"ד הראשון חולצי' או ממאני' בלא היכר אבל כשרואים בידה גט חליצה מימ' אמרינן שלא היו העדים גומרים הדבר אלמלא שהכירו ורבא דידי' אמר אין חולצי' אא"כ מכירין ואין ממאני' אא"כ מכירין לפיכך העדים שראו חליצה או מיאון יכולין לכתוב לה גט חליצה וגט מיאון אע"פ שהם לא הכירו ואין חוששי' שמא טעו ב"ד הראשון לחלוץ לה וא"ת והא בפ' יש נוחלי' (דף קל"ח) ילפי' מדרבא דחוששי' לב"ד טועי' ואלו איהו אמ' הכא דאין חוששי' לפי גרסא זו וי"ל דתרוייהו איתנהו דהכא קאמר שאין חוששי' העדי' שטעו ב"ד הראשון והתם דייקי' מינה כי מפני כן לא התירו לב"ד הראשון לחלוץ בלא הכיר' מפני שאנו חוששי' לב"ד טועי' שיבא ב"ד אחרון ויתירוה עפ"י העדים שיעידו לפניה' שחלצה בב"ד הראשון ולא ידקדקו בדבר לחוש שמא חלצ' בב"ד ראשון בלא הכירא:

ורב הונא שאמ' חולצ' אע"פ שאין מכירין שאין חוששי' לב"ד טועי' בדבר זה ודקא' הכא חוששי' לב"ד טועי' כשיראו גט חליצה כדפרש"י וא"ת ולדברי רבא מאי אירייא דקאמר שאין חוששי' לב"ד שטעו לחלוץ שלא כמצו' חכמים דהא בעדים נמי לא חיישי' לעולם שעשו בדבר שלא כשורה כדאית' בכמה דוכתי וכדאמרי' בפ' יש נוחלי' מנה יש לי ביד פלוני אין כותבים אא"כ מכירין לפי אם כתבו גובה ואינו צריך ראיה וי"ל דאה"נ ואיידי דנקט בדרב הונא חוששי' לב"ד טועי' נקט איהו ואין חוששי' לב"ד טועים ומ"מ עדין קשה לפי גרסא זו דחוששין לרב הונא ואין חוששי' דרבא לא מיירי בחדא מילתא דאלו רב הונא איירי שחוששי' שיטעו ב"ד אחרון בגט שיכתבו העדים ואלו רבא איירי אין חוששי העדים שיטעו ב"ד הראשון במה שעשו ואין זו שיטת התלמוד אלא בההיא מילתא דאמר חד חוששי' אמ' אידך אין חוששי'. ויש גרסא בספרים בדרב הונא אין לחוש לב"ד טועי' וגר' בדרבא חוש שי' וכההיא דפ' יש נוחלין וה"פ דרב הונא אמר חולצי' אע"פ שאין מכירין ואין כותבין גט חליצה להתירה להנשא אא"כ מכירין ואין חוששי' שיטעו ב"ד האחרון להתירה בעדות חלוצת ב"ד הראשון ורבא אמר אין חולצי' בלא הכרה וחוששי' לב"ד טועי' שיטעו ב"ד האחרון לסמוך על חליצת ב"ד הראשון בבי דינא בתר בי דינא לא דייקי ולעדים טועים ליכא למיחש דבי דינא בתר עדים דייקי וכדאיתא בפ' יש נוחלים והגרסא הזאת היא נכונה יותר. ק"ל לרבנן ז"ל לכולהו נסחי למה אין חולצין אא"כ מכירין מ"ש מהא דאמרי' התם הפ' האומ' דקדושי' (דף ס"ג) קדשתי את בתי ואינו יודע למי קדשתי' ובא א' ואמר קדשתי' אני נאמן ואמרי' עלה בגמ' נאמן ליתן גט אין אדם חוטא ולא לו וי"ל דהכא איכא למיחש שמא אין זה יבמה וחולץ אותה כדי לעשות לה גט חליצה ושילך ושישאנה במקום אחר שהרי אינו חושש שיבא היבם ויוציאנה דמימ' אמרי' אולי זהו היבם שנחלץ ממנו או אח אחר היה לו שחלץ ופטרה ורחוק הוא שיביא היבם עדים שהוא יבמה וכי לא הי' שם יבם אחר אבל התם ליכא למיחש שילך וישאנה הוא במקום אחר שהרי חושש הוא שיבא מי שקדשה ויברר שהוא קדשה ותצא מזה לגמרי כיון שאין לה גט ממנו וא"ת ניחוש שמא זה המגרש יהא שמו כשם המקדש ממש ותאמר שנתגרשה ממנו בגט זה הא ליתא דקי"ל שאין חוששי' לשני יוסף בן שמעון אא"כ הוחזקו ואם הוחזקו אין מגרשי' אלא זה בפני זה וא"ת וניחוש שמא יעלה שמו המגרש כשם המקדש כדי לפטרה ממנו הא ליתא כי כל שלא הוחזק שמו בעיר ל' יום אין כותבי' לו וכל שהוחזק שמו בעיר ל' יום לא חיישי' לרמאות והא דאמר שאין ממאני' אא"כ מכירין היינו שיהיו מכירין את האשה ואין צריך שיכירו את הבעל דהא אפי' אין זה בעלה אין בכך כלום שהרי היא יכולה למאן בבעל שלא בפניו

ומה לה לשקר לומר שזה בעלה תמאן בבעל בכל מקום שהוא אבל אם לא יכירו האיש והאשה אפשר דמקלקלי' בקטנה זו קטנה אחרת לומר שמיאנה תחת בעלה ואם מתה בעודה קטנה יוציאו הקרובים גט מיאון זה כדי שירשוה הם:

דף קו:

ג"ה מודה רבא בלא אבה יבמי כדר' זירא פי' הראשונים ז"ל דצריך ללמדה שתהא יודעת לאומרו ביחד דכיון דידעה לומר כן אע"פ שלא אמרה כי אין כאן קפידא וכדר' זירא דאמר כל הראוי לבילה:

וא"ת א"כ ה"ה בלא חפצתי לקחת י"ל דאה"נ ונקט לא אבה יבמי מפני שסת' נשים אינן בקיאות ורגילות לקרות וסתם אנשים יודעי' וק"ל היכי שייך הכא דר' זירא שאם אתה אומר דהפסקה אינה כלום דאסוקי מילת' בעלמא הוא אפי' אינה יודעת להפסיק אין בכך כלום ואם תחוש להפסקה כי ידעה לקרות מאי הוי מ"מ הרי הפסיקה והוא כאלו אמרה אבה יבמה ויש נסחאות דלא גרסי כדר' זירא וכ"נ מפרש"י ז"ל וה"פ דבלא חפצתי לקחת' כיון שהוא תחלת קריאתו אין לחוש להפסק' דודאי אסוקי מילת' בעלמא הוא דכי אמר לא אמאי דלקמ' קאי אבל גבי לא אבה יבמי יש לחוש כי כשאמר לאו והפסיקה דהוי כמ"ד מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא והו' כאלו אמ' לא מאן וי"ג וכדר' זירא ומפרשי' דלאו ההיא דבילה אין מעכבת דא"נ הו' מדבר לה כדאמרי' בכל דוכתא אלא בהא מילתא גופא ידיע להו דאמר ר' זירא הכי דפשיטא בלא אבה יבמי:

בפניו בעינן וליכא ודעת רבותי' ז"ל דכל שבפניו לא בעינן שיהא רואה הרוק ואפילו סומא חולץ לכתחלה וב"ד הוא דבעינן שיראו הרוק כדכתיב לעיני הזקנים והא דתניא בברייתא והחולצת מן הסומא חליצת' כשרה בדיעבד משום סיפא דקתני פסולה הוא דנקט הכי ואחרי' כתבו דבעינן שיהא היבם רואה הרוק לכתחלה מיהת ודוק' קתני החולצת מן הסומא חליצתה כשרה בדיעבד וכן דעת הרמב"ם ז"ל והלשון הראשון הוא הנכון. ובהכי סליק לן פרקא ת"ל מאריה שמיא וארקא:

בית שמאי

בית שמאי אומרים אין ממאנים אלא ארוסות וב"ה אומרים ארוסות ונשואות בגמ' מפרש טעמייהו ומדקאמר האי לישנא אין ממאנים ולא קתני אין ממאנות משמע דהא לישנא אב"ד קאי שאין נזקקי' לכתחלה למיאון אלא לארוסות ומיהו אם נזקקו וכתבו להן גט מיאון הרי מיאונם מיאון אפי' בנשואות והכי מוכח גמ' מעובדא דפישון הגמל כדבעי' לפרושי בדוכתא וא"ת אם איתא דמתני' לישנא דלכתחלה הוא תקשי לך היאך נזקקי'

לשום מיאון וקתני בברייתא דלעולם יתרחק אדם מן המיאוני' וכדפרכי' מינה בגמ' מאי דקתני מלמדים את הקטנה שתמאן י"ל שזו כבר פרשוה בירושלמי דפריכו התם על מתני' וב"ד יושבי' על מיאוני' לא כן תניא ברח משלש והדבק בשלש ברח מן המיאוני' ופריקו תפתר דהוו עסקי' במילה אחריתי ואת' עובדא קומיהן ע"כ ולפום גמ' דילן לא קשיא להו הא מילתא אלא על אותה ששנינו שמלמדים אותם למאן אבל כשהיא באה למאן לפנינו אין לנו לימנע בזה ולהתרחק דהא סוף סוף יכולה למאן בפני שנים ויהא מיאונה מיאון וכדאיתא בגמרא:

דף קז.

בש"א בב"ד פירוש בבית דין סמוכים וקשה לי אמאי עדיף מיאון מגט גמור דעלמא דאיתיה אפילו בהדיוטות כדאיתא בעובדא דרב יוסף דהוה מעשה הגט וכדחזי' מעשים בכל יום וי"ל דשורת הדין אפי' בגיטי' בעי' מומחי' מדאוריתא כדכתיב אלא דמשום תקנתא דעלמא והוי מילתא דשכיח' עבדי שליחותיהו הילכך סברי ב"ש דהכא תהוי תקנתא טפי לנשואיהון של קטנות דלא נעביד שליחותיהו ויהא סבה למעט מיאוני' וב"ה סברי דלית לן לאחמורי טפי מגיטין של תורה:

איזו היא קטנה שצריכ' למאן כל שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה איכא מדרבנן דדייקי ז"ל דקתני השיאוה דדוקא נשואין תקון רבנן ליתומה אבל לא קדושי' לחוד וק"ל טובא עלייהו דהא תנן אין ממאנים אלא ארוסות וב"ה אומרים ארוסות ונשואות אלמא ארוסות צריכו' מיאון לד"ה ואמרי' בפ' התקבל וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון ואמרי' לקמן איזהו מיאון כל שאמרה אי אפשי בקדושי' שקדשוני אמי ואחי ואמרי' לקמן גבי קטנה שעמדה ונתקדשה לאחר דקידושיה הן מיאוניה דאי קדש מעיקרא או אינסיב' מעיקרא אלמא כיון דאי קדש מעיקרא בלחוד צריכה מיאון ויש מתרצין לפי שיטה זו דכל הני דאמרי' דצריכה מיאון מיירי כשקבלה היא קדושיה אבל ע"י אמה ואחיה לא תקנו לה אלא נשואין כדקתני הכא והא דאמרי' אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי הכי קאמרה אי אפשי בקדושין שגרמו לי לקבל אמי ואחי א"נ דהתם נשואין איכא אלא דנקט קדושי' שהיו בתחלה וכל זה דוחק והא דקתני לדעתה לאו למעוטי בעל כרחה דהא פשיטא אלא לומר שיודיעוה ענין הדבר ותתרצ' ובירושלמי איזהו לדעתה עבדי' לה ניגון ומלבשין לה קוזמריא מדברין לה גבה ע"כ:

השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן יש שפי' אינה צריכה למאן אלא הולכת ונשאת למי שתרצה בלא שום מיאון ואינו נכון דאפי' וכשהשיאוה לדעת' ג"כ כל שעמד ונשאת

הן מיאונה כדאי' לקמן אלא ה"פ אינה צריכה למאן שאינה כאשתו כלל ליורשה וליטמא לה ולשאר הדברים:

גמרא מסר האב לשלוחי הבעל פרש"י ז"ל מסר האב לאו דוקא דהא משקבל אביה קדושין לא נפקא במיאון ואין מיאון אלא ביתומה שהשיאוה אמה ואחיה אלא הכא הכי קאמר מסר האב לשלוחי הבעל דקיימא לן בעלמא דנשואין הוו דכוותא הכא שמסרוה אחיה לשלוחין הוו נשואין לב"ש מא"ל ע"כ ונראה מדברי רבי' ז"ל דיתומה בחיי האב שאין לאביה רשות בה לא תקון לה רבנן נשואי' ע"י אביה וכן נר' עוד מדבריו ז"ל דקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה והיא יתומה בחיי האב והחזירה שאין חזרתה חזרה גמורה דקדושי חזרה אינם כלום הואיל ופקעו זכות אב והיא אין לה יד והויא כגרושה ועומדת ע"כ וי"מ דיתומה בחיי האב תקון לה נמי רבנן נשואין דרבנן למיאון והיינו דתני לקמיה שאין חזרה אלא מדרבנן וגרושה גמורה היא מן התורה והיינו דאמרי' הכא מסר האב לשלוחי הבעל דנקטי' לה ביתומה בחיי האב:

אמר רב הושעיא ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו פי' הא דקתני ב"ה שממאנת ביבם דוקא למאמרו שאינה צריכה גט למאמרו אבל אינה ממאנת לזיקתו להפטר מחליצה ומפ' טעמא דב"ה ואזיל וא"ת א"כ לב"ש אינה ממאנת אפי' למאמרו ואמאי עדיפא מארוסה דעלמא שממאנת בו וי"ל דסברי ב"ש דכיון דאכתי אגידא ביה מחמת זיקה לא תקון לה רבנן מיאון:

מאמר דמדעתא מצי עקרה זיקה דבע"כ לא מצי עקרה וא"ת אדרבה איפכא מסתברא וי"ל דה"ק דמאמר דמדעת' הוה כיון דקטנה היא שאין דעתה שלם אתא דבור ומבטל דבור אבל זיקה דבע"כ אתיא לאו כל הימנה לעקרה:

והרי ביאה דבע"כ ומצי עקרה פי' שאעפ"י שנשאת ליבם יוצאה במיאון ואעפ"י דבע"כ ביבמה גמורה דעלמא וא"ת כיון דבת מיאון היא לא שייך בע"כ. וי"ל דכיון דסבירא לן השתא שאין ממאנת לזיקתו לצאת בלא חליצה היא הנותנת ג"כ שתתייבם בע"כ כיבמה דעלמא דאורייתא וי"מ דה"ק דמשכחת לה בביאה בע"כ כגון שהיתה ישנה או שנתקע בה פתע פתאום א"נ שהיא רוצה ביבם אלא שאינה מתרצית באותה ביאה:

דף קז:

זיקה דרחמנא רמא עלה לא מצא עקרא פי' דסבר ר' הושעיא דכיון שלא מיאנה בראשון בחייו כבר קיימה נשואין ואינה יכולה לעקרה לאחר מיתתו כלל וכיון שכן זיקת יבם בע"כ רמיא עלה כמו ביבמה דעלמא ולר' הושעיא אפי' מיאנה בבעל בפי' ורוצה לעקור

נשואין אין לה רשות לאחר מותו וטעמא כדאמרן וראיה לדבר מדפרכי' לעולא בסמוך ממתניתין דכל שיכולה למאן ולא פרכי' מינה לר' הושעיא נימא דתמאן השתא בבעל גופיה בפי':

עולא אמר ממאנת אף לזיקתו פי' דקסבר יש מיאון לאחר מיתה ויכולה לומר רציתי בבעלי הראשון להיות נשאת לו אבל לא נתרציתי לו שיזקיקני ליבם וסובר עולא דאפי כשממאנת ביבם סתם הוי מיאון מהאי טעמא והיינו דאמרי' דמסתמא נשואין קמא עקרה:

אמאי תמאן השתא ותעקרינהו לנשואין קמאי פי' דכי האי גוונא שהיא יוצאה לשוק לנפשא כולי עלמא מודו שיש לנו ללמדה למאן כדי לקיים מצות ייבום ואפילו למאן דסבר לקמן שאין מלמדין את הקטנה למאן וקשה לי ומאי קושיא לימא ליה דהא מתניתין אבא שאול היא דאמר מצות חליצה קודמת דבפרק קמא אוקימנא לרישא דהא מתניתין כאבא שאול ונראה לי דלישנא דקתני התם ולא מתיבמת משמע דלא אפשר דאתיא לידי יבום וכדאית' בפ' החולץ לא מתיבמת קתני דליכא דין יבום כלל:

בשעת נפילה נראי' כצרת בתו פי' שהעולם סוברי שאין מיאונה דלאחר מיתה כלום וה"ה לכל ט"ו עריות דמיאנו שצרותיהן אסורות מפני שבשעת נפילה נראות כזקוקות ומיהו כיון דמהאי טעמא הוא דנראות בשעת נפילה כאשתו של ראשון דוקא לקרובי המת היא נאסרת אבל לקרובי היבם לא דהא פקעה מיניה בלא כלום והרמב"ם ז"ל שכתב שהיא אסורה לאביו מפני שנראית ככלתו בשעת שמת בנו אבל מותרת היא לשאר הקרובים אין זה מחוור ואין זה דעת ר"י אלפסי ז"ל ושאר המפרשים ז"ל אלא כמו שכתבנו:

אמר רב מיאנה בזה אסורה לזה מידי דהוה אבעלת הגט וכו' פי' דסבר רב כל שמיאנה ביבם לדידי' ודאי אסורה מפני שכיון שלא מיאנה בבעל נראית כאלו נשואי הבעל קיימי' אלא שעוקרת זיקתו של יבם דהויא לה גביה כאשת אח שלא במקום מלוה וכיון שאסורה לו מפני טעם זה הרי המיאון כגט שאסורה לכל היבמין:

ושמואל אמר מיאנה לזה מותרת לזה ולא דמיא לבעל הגט פי' דסבר שמואל דכיון שאף הוא אינו נאסר אלא מפני מראית העין אין לנו לדון לזה אלא כיבמה שאומרת בזה היבם אני רוצה:

דאין מיאון לחצי זיקה פי' דמיאון דחצי זיקה אינו עקירת קדושי' כלל אלא במי שמתרצה בא' מן היבמי' יותר מן האחרים אבל כשמיאנה בכולם אז אסורה בכולם:

מאן לא הודו לו אמר אביי רב פי' לא הודו במאי דקאמ' מותרת לאחי'

רבא אמר לא הודו לו ר' הושעיא פי' ולא הודו לו במאי דקאמר והיא אסורה לו אלא אפי' לעצמו מותרת או כר' הושעיא ואפי' ביבם א' שאין מיאון לאחר מיתה או כרב ובשני יבמין לפי שאין מיאון לחצי זיקה:

תרי קטרי עבדן בה ושמעי' מהכא דמודו ב"ש דבדיעבד מיאון של נשואה מיאון דאי לא מפני שעשה שלא כהוגן להפסיד פירות נכסיה לא היה להם להתיר אשת איש של דבריהם לשוק וכ"א בירושלמי על זה המעשה אלו העושה דבר שלא כשורה שמא מתירין ערוה שלו אמר רב חסדא הדה אמרת עברה ומיאנה על דעת ב"ש מיאונה מיאון:

אמר רב נחמן הלכה כאותו הזוג ובתו' מפרשי' דאפילו לכתחלה מכשירין בשנים דאלו בדיעבד הא אמרי' לק' שאפי' שגר' אצל חנוני ואמרה אי איפשי בפלוני בעלי אין לך מיאון גדול מזה ופרש"י אע"פ שלא הי' אלא בפני החנוני לבדו הוי מיאון וא"ת והא בפני החנוני לבדו מנא ידעי' י"ל כגון ששמעו עדים מבחוץ א"נ בכי הא כיון שבידה למאן בפנינו נאמנת להבא מיהא ול"ל למיחש בהא כדחיישי' גבי בעל שאמ' גרשתי את אשתי ור"ח ז"ל פירש שמכשירי' בדיעבד אבל לכתחלה צריך ג' והא דאמרי' אפי' שגרה אצל חנוני היינו רבות' דאע"ג דמחזי דמשום דמטרח לה בעלמ' הוא דקאמ' הכי הוי מיאון גדול:

ה"ג אלא לשמואל עד שתגדיל ותאמר מבעי ליה וכן הוא בנסחי דוקני:

דף קח.

אתו לאיחלופי בגטא דעלמא פי' שסבורי' שהוא גט גמור ואין קדושי' תופסי' לאחי' בה ולא קדושי' תופסי' באחותה והא דתנן ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן ופרש"י ז"ל ורבי' ז"ל שאינה יכולה לשומרם שאינה מבחנת בין קדושי' לדבר אחר. ובההיא דתניא בגטי' קטנה היודעת לשמור את גטה מתגרשת לקדושי אביה פרש"י דהיינו כל שמבחנת בין גטה לדבר אחר דהיינו צרור וזורקו אגוז ונטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתגרשת לקדושי' אביה וקשי' להו ז"ל דא"כ משמע מהכא שכיון שיודעת להבחין בין גטה לדבר אחר צריכה למאן ואלו התם אמר רבא במדות שלשה פעוטו' מקחן מקח וממכר' ממכר במטלטלי' וכנגדו בקטנ' מתקד' למיאון וכן הנסחא שם בנסחי דוקני אלמא קודם לכן אינה מתקדשת למיאון ויש שפי' דהא דקתני הכא שיכולה לשמור קדושי היינו שיכולה לשמרם במקחן וממכרם שלא תתאונה והיינו שהגיע לעונת הפעוטות וי"ל לפי הפי' הראשון דהא דהכא קאי אריש שנתקדשה ע"י אחר ולהכי סגי לה כשהגיע שיודעת

להבחין בין קדושי' לד"א וההיא דהתם בשנתקדשה ע"י עצמה ובעי' שתהא כפעוטות כנ"ל ובפ' תתקבל הארכתי יותר בס"ד:

גרסת הספרי' אמרי להו נשי חזו גובריכו עד ודידכו וקשיא לי מה ראיה יש מזו לאידך שנתקדשה דשאני הכא דהוי מיאון גמור דלא בעו להו דכיון דאמרי להו גובריכו דידהו הרי הוא כאלו אמרן לא להוו גוברי דידן וי"ל דמאי דמספקא לן בקדושין אם יהיה במיאוניה לאו משום דליכא גלוי דעתא דהא בעי' ליה לקמן דהא ודאי אין לך גלוי דעת גדול מזה אלא שאנו סוברים דדילמא תקנתא דרבנן שאין מיאון כלום עד שתפרש בפה ולהכי מסתייעי' מהאי סברא שלא מיאנו בפי' אלא שאמרו להוו גובריכו דידכו ויש גלוי הדעת ליהוו גברי דידן:

וי"ג אמרי להו הני להוו גובריהו דידהו כלומר אי הנשים הראשונ' היו טועות לומר לאלו אתי גובריכו כסבורות שהיו אלו בעליהם והם הכירום שהיו תלמידי חכמים ואמרו מי יתן ויהיו אלו בעלים שלנו והיינו סייעתא דמייתי' הכא כי לפי שנתרצו להתקד' לאלו חשו' מיאון וכ"ש אם נתקדשו ממש וכדאמרי כל עכבה שאינה מן האיש כגון שאמרה מחמת בני אדם שאינם מהוגנים לי דאלמא כל שאמרה כן הוי מיאון ואינה כאשתו ואין זה מחוור חדא דנסחי דוקני לא גרסי הכי ועוד דאפי' נתקדשה ממש מספקא לן בסוגיי' אי הוי מיאון כ"ש כשאין שם אלא רצוי או אמרה בלבד בפי' הייתי רוצה. וההיא דלקמן לא נאמרה אלא כשתבעוה לינשא לאחר מיתת בעלה שאם אמרה שאינה רוצה מפני איבול בעלה זו היא עכבא מן האיש וצריכה להמתין שלשה חדשים ויש לי הוכחא בירושלמי דגרסי' התם תני ר' אלעזר ב"י כל עכבא שהיא מן האיש כאלו היא אשתו ויוצאה בגט ושאינה מן האיש כאלו אינה אשתו ויוצאה במיאון ותני כן ממאנת אין לה כתובה ואינה צריכה להמתין ג' חדשים ויוצא' בגט יש לה כתובה וצריכה להמתין ג' חדשים:

אלא בכדי תפוק וא"ה הלכתא כר' יהושע כדמו' בפרק אלמנה ניזונית וכדכתב ר"א צ"ל:

דף קח:

ומ"ש מיאון דסברי דלא מבטל גיטא דידיה דאיידי דמכרת בקריצותיו פי' תקנת חכמים היא שתאסר עליו במיאון דחבריה כמחזיר את אשתו משנשאת כדי שלא יפתה אותה בדברים אחר שתנש' לאחר כדי שתמאן בו ותחזור לו לפי' קיימו חכמים נשואי השני כאלו יצאת ממנו בגט:

מיאון דידיה נמי לא לבטיל גט דידיה וא"ת ונקשי נמי דאפילו לא יצאה ממנו לעולם אלא במיאון ונשאת לאחר שתאסר עליו מהאי טעמא שלא יפתה אותה כשהוא ברשות השני למאן בו י"ל דהא לא אפשר למימר דכיון שלא קבלה ממנה גט מעולם היאך אפשר לדון אותה כלל בשום ענין כמחזיר גרושתו:

הא שבשה ולא אשתבש שאפי' אין לנו לחוש לפיוס שלו אלא כשיצאה ממנה בגט בע"כ אבל כשיצאה במיאון שהיא ברצונה וע"כ ראייה היא שלא נשמע' לו בפתוייו ולא תהא נשמעת לו עוד:

מאן תנא פי' דאמרי' לעיל מי ששנה זו לא שנה זו ואע"ג דבעלמא דפרקי הכי לא שיילי' מאן תנא הכא אינה שאלה אלא ביאור כיון דידעי להו לתנאי:

אמר רב יהודה אמר רב וכו' דת"ק דתני שהלכה שנתקדשה הויא כמי שיצאת מראשון בגט ומן השני במיאון מהו שתחזור לראשון ובאו לפני חכמים ואסרו ס"ל דלא אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה:

ור' ישמעאל בר' יוסי דאמר לזו לא הוצרכנו וכו' ס"ל דאתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה אשתכח דהוו להו תנאי בהא מילתא ר' ישמעאל בר' יוסי ות"ק:

ברם כך היתה שאלה הרי שהיתה אשת אחי אמו פי' שנשאת לו יתומה קטנה ומת ונשאה אחיו מאביו בלא בנים מהו שתמאן ותעקרינהו לנשואין קמאי ותתיבם יש מיאון לאחר מיתה במקום מצוה או לא:

שכרו אדם בד' מאות זוזי ובא ושאל ר"מ ואסר את ר' יהודה בנצבי' ואסרו וא"ת א"כ דס"ל לר"ע ור' יהודה שאין מיאון לאחר מיתה תיקשי לעולא דאמר לעיל שממאנת בזיקתו דנשואי' קמא קא עקרא וי"ל דטעמא הכי כדפרקי' לעיל דבשעת מיתה נראית ככלתו א"נ נראית כאשת אחי אמו וכן תירץ ר"ה ז"ל והנכון דקושי' ליכא דשאני הכא שאין כאן שום זיקא מחמת הראשון וכבר נפטרה לשוק ממנו במה תמאן ולמה תמאן אחר שרצתה בו כל ימיו שהרי אין מיאון אלא בבעל בחייו או ביבם שנשארה בו זיקתו והא אגידה ביה קודם מיאון וזה דבר ברור:

אמר רב יצחק בר אשיאן ומודה רב שמותרת לאחיו של זה שנאסרה עליו פי' אע"ג דאמר רב שהיא אסורה לראשון במחזיר גרושתו שנשא' מותר' היא לאחיו של ראשון ולא חשבי' לה לגבי דידיה כגרושת אחיו ופרכי' פשיטא כלומר דהא לראשון גופיה לא מתסרא מפני שהוא מחזיר גרושתו אלא משום תקנתא שלא יפתה אותן למאן בשני אחרי שמכרת בקריצותיו ואסיקנ' דא"ה אסירה לאחיו משום גזירה דאי לאו הא לא קימא הא:

דף קט.

רב אשי אמ' היינו טעמא דר' אליעזר דגזר אטו יתומה בחיי האב פירוש שהיא אסורה לאחיו מן התורה דגרושה גמורה היא מן התורה דאין קדושי' חזרתה שלמים וכדפרי' לעיל ומיהו אין גזרה זו אטו כשהחזי' כשהי' קטנה ומת בעודה קטנה דהיכי שייך למגזר זו שהיא גדולה אטו שהיא קטנה אלא גזירה דר' אליעזר היינו אטו יתומה בחיי האב שהחזיר' כשהי' קטנ' וגדלה אצלו ומת דסבר ר' אליעזר דעל קדושין הראשוני' הוא בועל ואין חזרתה גמורה כ"פ בתוס' אבל מדברי רש"י ז"ל בפ' המדיר נר' שמפרש גזירה אטו יתומה בחיי האב שהחזירה כשהיא קטנה ומת והראשון יותר נכון בעיני רבותי' ז"ל:

בעא מינ' ר"א מרב נחמן צרתה מהו פרש"י ז"ל הנוש' את הגדול' וגרשה והחזירה ר אליעזר אוסר ליבם צרתה מהו שתתיבם מי גזר ר' אלעזר בצרתה נמי שתחלוץ או לא א"ל היא גופה גזיר' ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה. ואסיקנא הכי שהיא עצמה חולצת ולא מתיבמ' אבל צרתה או חולצת או מתייבמת הילכך אם חולץ לה נפטרה אף צרתה או אם רצה חולץ או מייבם לצרתה ותפטר היא ונראי' דברים שאין זה אלא בגדולה לר' אליעזר דהי' גופא גזירה אבל הנושא את הקטנה שהשיאה אביה וגרשה והחזיר' שהי' אסורה ליבם מן התורה מפני שגירושיה גמורי' ואין חזרתה גמורה צרת' נמי אסורה וחולצת ולא מתייבמת דחדא גזירה היא וכן דעת התוס' והראב"ד ז"ל ומהר"ם אבל רא"ם ז"ל כתב דה"ה במחזיר את הקטנה צרתה חולצת או מתיבמת לרבנן:

ויש נותנים טעם לדבריהם ז"ל דר' אליעזר דגזר לעיל גדולה אטו קטנה היינו משום דסבר דחזרת קטנה שהגדילה אינה חזרה דאין אדם יודע שאין קדושי קטנה כלום וכשבועל על דעת קדושי' הראשונ' בועל ומ"ה גזר בגדולה דעלמא והוה ס"ד לגזור צרתה אמטולת' אי לאו דהוי גזירה לגזירה אבל כרבנן לית' להאי חששא דאינהו סברי אדם יודע שאין קדושי קטנה כלום וגמר ובעל לשם קידושין ולדידי' ליכא למיגזר כלום לא בדידה ולא בצרתה וה"ה בגדול' ליכא לגזור בצרתה כלום כדברי רב אלפ"ס ז"ל וזו מחלוקת בירושלמי ורבו שם המתירי' ואפי' האוסרי' שם לא אסרו משום גזירה כלום אלא מפני שעשו קטנה קנוייה ומשויירת ואנן הא אסיקנ' לקמן דקטנה קנויי' ואינה קנוייה הילכך לד"ה מותרת אפי' בקטנה וכ"ש צרתה וכ"ש צרת גדולה:

דף קט:

רבי נתן אומר הנודר כאלו בנה במה פי' בתוס' דילפי' בחדלה חדלה כתיב הכא וכי תחדל לנדור וכתיב התם חדלו לכם מן האדם כי במה נחשב הוא ודרשי' התם אל תקרי במה אלא במה ובמ' נדרים כתבתי פי' אחר:

מ"ט דר"ג משום דקסבר קדושי קטנה מתלא תלי וכי גדלה גדלי קדושי בהדה ואע"ג דלא בעל פרש"י ז"ל דהשתא משגדלה תפסי קדושין דמעיקרא ואגלאי מילתא למפרע דזיקה דהך לאו כלום הוא או דילמא קדושי קמאי לאו כלום נינהו ומשום קדושי דבעילה דמשגדלה נפקא הך יבמה ואע"ג דזיקה קודמת לקדושי' קסבר המקדש אחות יבמ' נפטרה יבמה והלכה לה דאתו קדושי ומבטלי זיקא עכ"ל ז"ל ונר' מדבריו דאי אמרי' דכי גדלה גדלי קדושי בהדה מקודשת היא למפר' משעת קדושי' וקדמי קדושין לזיקא וזה תימ' האיך אפשר לה להיות מקודשת בקטנותה כלל ורבותי' ז"ל פי' דהכי קאמרי דלכי גדלה גדלי קדושי בהדה וחיילי השתא לאחר גדלות דהוה ליה כאומר לה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום שאם לא חזרה בה מקודשת לאחר ל' יום ואעפ"י שנתאכלו המעות כדאית' במ' קדושין והתם פריש טעמא דבההוא שעבוד שיש עליה מן הנותן מתקדשת לאחר ל' יום ואינו דומה למקדש במלוה שאינה מקודשת כיון שהכסף קבלתו בתורת קדושי' מש"כ במקדש במלוה שלה והכא הרי קבלה הכסף ואעפ"י שאינה משתעבדת מן התורה חכמי' שעבדו אותה כשתקני לה נשואין והפקר ב"ד הפקר ולפיכך כשל' חזרה בו בקטנותה הרי היא מתקדשת בו דבר תורה וכי תימא מ"מ קדושין אלו לאחר זיקה הם כשמקדש בביאה ואמאי לא נקטי' הכא מקדש אחות יבמה נפטרה יבמה והלכה לה אלא כשמקדש בביאה וי"ל משום דכי מקדשה השתא בכסף קטנותה נהי דלא חיילי קדושין למפרע מ"מ כיון שכבר קבלה הכסף וקיימא דבורה אין זה כמקדש לכתחלה אחות יבמה ובטל מצות יבמי' וכי אמר לעיל בפ' כיצד דלר"ג מותר לבטל מצות יבמי' ה"א היינו להאי לישנא דאמרי דאי בעל אין ואי לא בעל לא מ"ר:

מאי תלויין לאו דכי גדלה גדלי בהדה א"ל רבין בר נחמן הא מילתא דקטנה תלייא וקיימא אי בעל אין אי לא לא ואם תאמר ולישני לי' דהכי קאמר דקדושין תלויין לענין מיאון שאם לא מיאנה עד שתגדיל שוב אינ' יכולה למאן וצריכה גט מדבריהם ויש שהיו סבורים לומר דלהאי סברא אף על גב דאי בעל אין אי לא לא לעולם היא יכולה למאן אפילו לאחר שתגדיל עד שיבעול לשם קדושי' או שיבעול אותה למאן דאמר כל הבועל לדעת קדושין בועל וכן כתב הרב בעל מתיבות זכרונו לברכה (א"ה זה ספר קדמון מזכירי' אותו הראשוני' הרמב"ן וההי"מ וכיוצא ועיין בס' הבהיר שם הגדולי' לאדמ"ו

הי"ו מערכת מ' אות ט"ו יע"ש). וזה תימא גדולה שהרי הלכה רווחת היא בישראל עד מתי הבת ממאנת עד שתביא שתי שערות אלא שרבי יהודה מפריז במדותיו עד שירבה שחור על הלבן ומשנ' שלימה שנינו כ"מ שיש מיאון יש חליצה ופירשו עלה בגמרא זו דברי ר' מאיר אבל יש מיאון במקום חליצה לר' יהודה עד שירבה שחור על הלבן והא דתניא רבי ישמעאל יש לך אחרת שאף על פי שנתפשה מותרת ואיזו זו שקדושי' קדושי טעות שאפילו בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה לאו מממנת ממש היא דההיא לענין קדושי' על תנאי איתמרה דסובר שהבועל על דעת קדושי' הראשוני' בועל וקדשה על תנאי וכנסה סתם על דעת תנאו בועל וכדאייתי' לה בפ' המדי' ע"ז והיינו קדושי טעו' דקתני והכי מוכח לעיל בשלהי פרק נושאין דאוקימנא מתני' בממאנת ופרכינן ומי ילד' ופרקי' משכחת לה בקדושי טעות ואליב דר' ישמעאל ולא אמרי' משכחת לה בממאנת אליב' דר' ישמעאל וזה ברור והא דאמרי' פ' בא סימן במס' נידה חבריא סביר למעבד עובד כר' יהודה ואע"ג דנבעלה אמר להו רב כהנא לא כך היה מעשה בבתו של ר' ישמעאל שבאת לבית המדרש ואמרו דבר שאמר אותו צדיק יכשל בו זרעו דאמר רב יהוד' אמר רב שמואל משום ר' ישמעאל והיא לא נתפש' אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאף על פי שלא נתפסה מותרת ואיזו זו שקדושיה קדושי טעות שאעפ"י שבנה מורכב על כתיפה ממאנ' והולכ' לה פי' ולא עבוד עובדא נמנו וגמרו עד מתי הבת ממאנ' עד שתביא שתי שערו' וכו' לאו מימרא דההיא דר' ישמעל איתמרא לענין מיאון ממש אלא שסמכו הענין לה משום דלר' יהודה שאמ' שממאנת עד שירבה שחור על הלבן אם בעל לאחר שהגדילה קודם רבוי שחור על הלבן הרי היא ממאנת לשמואל דאמ' כל הבועל על דעת קדושי' הוא בועל וקסבר דר' ישמעאל בקדושי טעות ולמאן דלית ליה בנים עדיפי מסימני' מצינו חמות ממאנת הרי היא ממאנת ובנה מורכב על כתפה ועל דרך זה באת בתו של ר' ישמעאל למאן ובנה מורכב על כתפה לפי שלא רבתה עדין שחור על הלבן וכדר' יהודה ואעפ"י שנבעלה על דעת קדושי' דקטנות נבעלה ועל זה הוזכרו דברי ר' ישמעאל שאמר בקדושי טעות ג"כ שהבועל על דעת קדושי הראשוני' הוא בועל ואפי' בנה מורכב על כתפה יעקרו הקדושי' הראשוני' ונמנו וגמרו שאין הבת ממאנת משתביא שתי שערות ולאפוקי מדר' יהודה ועל זה פי' ולא עביד עובדא לענין מיאון ממש אבל כר' ישמעל לענין קדושי' על תנאי וכנסה סתם לא פסקו ולא נמנו כלום: **מעתה אין לנו מי שאמ' שתהיה הבת ממאנת לאחר שתגדיל לר"מ ורבנן או לאחר שתרבה שחור על הלבן לר' יהודה בין בעל בין לא בעל והא דלא פרקי' הכא דקדושי קטנה תליין לענין מיאון י"ל דה"ק דקדושיה תלויי' לא משמע הכי דהא דקא ממאנה**

בעודה קטנה ואינה ממאנת לאחר שתגדיל אינו משום תלויי' בקדושי' דהא סוף סוף קדושיה דרבנן נינהו כל זמן שלא בעל אליבא דרב אלא שתקנת חכמים הית' שלא תצא במיאון משתגדי' ותהא צריכה גט מדבריה' וזה ברור ויש בזה בדברי ר"ה ז"ל דברים שאינ' מחוורין מעצמן כל הצורך וכבר הארכתי בבירור' בחדושי' הארוכי' וכו' :

איתמר קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת רב אמר אינה צריכה גט משני יש שפי' דדוק' שנתקדש' שלא בפני הראשון אבל אם נתקדש' בפניו צריכ' גט מן השני מדר' המנונא דאמ' האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנ' וה"ה לכל שפשטה ידה וקבלה קדושי' מאחר בפני בעלה כדאית' בשלהי פ' המגרש ואחרי' פי' דהכא אעפ"י שנתקדשה בפני הראשון דכי תלייא קבלת קדושין בפני בעלה והוי כאומ' גרשתני ה"מ כשהיו נשואי הראשון גמורי' אבל זו שהיו קדושיו ספק מתחלתם אין קבלת קדושי שני ראיה לטעות גרושה הראשון אלא שהיא סבורה שאין קדושי הראשון כלום והיא ממאנת כנ"ל:

דף קי.

ה"ג דאי איתמר בההיא אמ' רב משום דאיכא תנא' וכגרש"י ז"ל ופי' דהיכא דקפדא משום תנאה דידיה איכא למימר דדילמא לא קפיד השתא ואחליה לתנאי מש"כ כשהיא מטעות הקדושי' משום קטנות ויש שגרסי' בהפך דבתנאה קמא קפיד טפי אבל כשהיא המטעה מחמת קטנות יודע הוא שאין קדושי' כלום ורוצה לבעול כשיגדיל לשם קדושי'

הוא עשה שלא כהוגן לפי' עשו לו שלא כהוגן ואפקיעינהו רבנן לקדושי' וא"ת ומאי אפקעת' צריך דחטפ' וקדשה בע"כ דקי"ל תלוה וקדשה אין קדושיה ואפי' בפנויה דעלמא וי"ל דהכא אע"פ שחטפה סופה נתרצית לו לקדושי' ומיהו מפני שהיה תחילתו בחטיפה עשה שלא כהוגן ואפקיעינהו לקדושי וכשאמר רב צריכה גט מן השני כשנשאת לו ברצונה מתחלה ועד סופה ובזה יעלה תרוץ למאי דמקשי' אשמעתי' מהא דאמרי' בפ"ק דקדושי' דלמ"ד סוף ביאה קונה אם פשטה ידה וקבלה קדושי' מאחר צריכה גט משני והרי אין לך חטיפה גדולה מזו ואמאי לא אפקיעוה לקדושי' ויש מתרצי' דהתם אדינא דאורייתא קאמרי' ולפי מה שפי' ל"ק דההי' כשפשטה ידה וקבלה מרצונה וקבלה קדושי' מן השני וכן הקשו ההוא עובדא דפרק האיש מקדש דאיהו אמ' לקרוביה והדר אכלי ושתו אתא קריבה וקדשה דאמרי' התם שהיתה מקודשת אלמלא שלא נתרצה האב ולפי מה שכתבנו י"ל דשאני התם שאלו נתרצה האב אין כאן חטופה כיון שהיא קטנה ובידו לקדשה שאלו שדך ראובן בתו לשמעון וחזר בו וקדשה ללוי הא

ודאי קדושי לוי קדושי' ולא קנסי' ליה כלל פרש"י ז"ל כאן הוא עושה שלא כהוגן וכו' ורבנן אמרי החוטף אשה מבעלה לא נהוי קדושי' פי' לפ' כ"ש חטפה שלא לרצונה או שלא לרצון אביה אם היא קטנה ואפי' נתרצה לבסוף והא דאמרי' לעיל אמרה הוא עדיף מינאי ואנא עדיפנא מיניה כגרש"י ז"ל והוא ז"ל מפרש מילתא דקטנה מתלא תלייא כל ימי קטנותא ספק יבעול משתגדיל ותהיה אשתו ספק לא יבעול ולא סמכא דעתא דאמרה איהו עדיף מנאי ויוציאנה בגט בעל כרחה ואנא עדיפנא מניה וכל שעה שארצה אצא במיאון על כרחו ע"כ. ואין פי' זה נכון דמאי אצטריכי' להאי טעמא כלל למאי דאמרי' דמילתא דקטנה תליא וקיימת עד שתגדיל והנכון כגרס' הספרי' שגורסי' אמר הוא עדיף מינאי ואנא עדיפנא מיניה ורב ששת הוא שאמ' כן על בריה דרב נחמן אני הייתי סבור שאני חכם ממנו ואינו אלא הוא חכם ממני יותר שידע לתרץ את הברייתא לדעתו של רב וכפירוש הראב"ד זכרונו לברכה ורב האי ז"ל ג"כ פי' בתשובה דרב ששת הוא דאמ' אע"ג דאנא עדיפנא מניה בבריתא הוא עדיף מנאי בפלפולא דהא מילת' דתרצה שפיר. והשתא דקי"ל היכא שנתקדש' לשני ולא בעל אם רצה מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא דה"ל כמחזיר גרושתו מן הקדושי' ואמ' מ"ה ז"ל דדוקא נתקדשה אבל נשאת כיון דאיכא סרך נשואין בהני דשני מדאוריתא הוו נשואי' ובעיא גט גמור מן התורה מיתקלקל' בי"ג דבר דמחלפא באשה שהלך בעלה למ"ה ולא דמיא לאשה שנשאת בתחל' שלא כדין דלא קנסי' לה כל היכ' דלא נבעלה דהת' כיון דנשואי' שלא כדין מתחלת' לא כלום הוא ואפילו נבעלה אינה צריכה גט אלא דנבעלה קנסי' דה"ל כזנות אבל הכא דנשואי דמדאורית' בהא ודאי קנסי':

קדיש בביאה מא"ל כבר פי' בפ"ק דכתו' ובשאר מקומות בס"ד:

מתני' מי שהיה נשוי שתי נשים יתומות קטנות ומת ביאתה או חליצת' של אחת מהן פוטרת צרתה פי' דכיון דנשואיהן שוים מדרבנן זיקתן שוה וכן בב' חרשות ומהכא הוה שמעי' בגמ' דחרשת בת חליצה היא ופרישנא דכי קתני וכן משום ביאה דאי לא חליצה לא שייכא בחרשת וכן הלכתא:

גרש"י ז"ל קטנה וחרשת ובא יבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת פסל את הקטנה בא יבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה או שבא אחיו על הקטנה פסל את החרשת. ובגמ' שקלי' וטרינן ואיכא מאן דהוה סבר דקדושי חרש' קנויה ואינה קנויה כלו' או קנויה לגמרי או אינה קנויה כלל והקטנה קנויה ומשויירת ולהחי סברא ריש' דקתני כשבא בתחלה על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת פסל את הקטנ' אתיא מדינא דדילמא חרשת קנויה לגמרי קטנה קנויה ומשויירת ובקטנה

שהיא קנויה ומשויירת לא פקעא כלה זיקא ולהכי אתיא ביאה דחרשת ופסלה לקטנה אבל סיפא דקטנה פסל את החרשת אינו מן הדין ממ"נ דאי חרשת שבעל תחלה קנויה גמורה הא פקעה זיקא ואין אחר ביאה כשרה כלום. ואי חרשת אינה קנויה כלום נכרית בעלמא היא וכמאן דלית' והא דקתני פסל גזירה דרבנן בעלמא היא אטו היכא דבעל את הקטנה בתחלה. ואיכא מאן דסבר והכי קיימא אמסקנא דקטנה ואינ' קנוי' וחרשת קנויה ומשוירת ולהאי סברא סיפא הוי מדינא ודילמא חרשת קנויה ומשויירת וזיקתה גרועה ולא פטרה כולה בית' וקטנה קנויה גמורה וביאת' ביאה גמורה ופסלה את הקטנה וריש' דקתני פסל את הקטנה אינו מן הדין דמה נפשך אי קטנה קנויה גמורה הרי ביאת' גמורה ואין אחר ביאה כשרה כלום ואי אינה קנויה כלל נכרית בעלמא היא אלא טעמא משום גזירה היא שמא יבעול חרשת בתחלה וכדפרש"י ז"ל בגמרא אבל ר"ה ז"ל ברישא לא פסל ואתי כמ"ד קטנה קנויה ואינה קנויה וחרשת קנויה ומשויירת ולא גזר ברישא כלום ואין זו מחוורת דא"כ היכי לא מייתי מינה ראיה בגמ' מאן דסב' הכי כדאייתי ראי' מאידך מתני' דמייתי בגמרא אלא ודאי כגרש"י ז"ל עיקר:

בכלן מלמדין את הקטנה שתמאן פי' ולמאן דסבר יש מיאון לאחר מיתה אפי' לזיקתו נפקא קטנה לגמרי בלא חליצה והויא נכרית גמורה וקיימ' חרשת גבי' ולמ"ד אינה ממאנת לזיקתו לפטרה מחליצתו אכתי צריכה קטנה חלוצה ומתסרא אידך משום צרת חלוצה ואפ"ה אהני מיאון לאפקועינהו ביאה דקטנה דלא חשיב' ביאה זקוקה כלל אלא ביא' נכרית דכשם שממאנת למאמרו ממאנת לביאתו ולא תפסול ביאת קטנה כלום ונפטרת קטנה זו בביאת חברתה:

גמרא וחרשת בת חליצה היא וכו' חרשת מעיקרא כי היכי דעל ברמיזה נפקא ברמיז' פקחת ונחרשת שזיקתה מן התורה מעכבא בה קריאה וה"ה דיכיל למימ' מעיקרא מעכבא בה דעת אלא דנקיט קריאה לכלול אפי' חרשת המדברת ואינה שומעת או השומעת ואינה מדברת שהיא בת דעה ואינה בת קריאה שאינה יכולה לקרא או לשמוע דברי היבם:

איתביה אביי וכו' מאי לאו בחרשת מעיקרא פי' מאי לאו דסתמא קתני לכל חרשת ואפי' חרשת מעיקרא מדהוא פקח מעיקרא איהי נמי חרשת מעיקרא וא"ת ודילמא איהו חרש ונתפקח ואתי שפיר סיפא דקתני חולץ או מייבם דהא פקח הוא עכשיו דבשלמא בפקח ונתחרש ליכא לאוקומ' דסיפא לא אתיא שפיר אבל בחרש ונתפקח שפיר אתיא ויש לומר דאיקרי ליה פקח על שם סופו דהשתא כיון דחרש הוא מעיקרא הרי נשואין דרבנן ואפי' היתה היא פקחת ונתחרשת וא"כ שפיר מוכיחין דאע"ג דנשואין דרבנן כונס

אין חולץ לא אלמא אין חליצה לחרשת אע"ג דנשואיה דרבנן ואין לנו הפרש בענין זה בין חרשת מעיקרא לפקחת מעיקרא ואח"כ נתחרשה שנשאת לחרש ואח"כ נתפקח והוא שלא בעל לאחר שנתפקח וכיון שכן ניחא לן למשבקה כפשוטה בפקחת וחרשת מעיקרא א"נ דאנן ה"ק קתני פקח בין פקח מעיקרו בין חרש שנתפקח ומדהוא פקח אפילו פקח מעיקרו ה"ה איהו בחרשת מעיקרא:

דף קי:

וכ"ת ה"נ בפקחת ואח"כ נתחרשת אי מצי מפיק וא"ת ונפרוך ליה דאי בפקחת ואח"כ נתחרשה הרי נשואיה היו גמורים וכשמת אחיו למה מוציא אשתו בגט אדרבה אשתו עמו ותצא הלזו משום אחות אשה וי"ל דאה"נ אלא דהא עדיפא לן דאפי' תימא דגזור רבנן אטו חרש מעיקרו מ"מ היכי מצי מפיק:

אמר רב חסדא ש"מ קסבר רב חרשת קנוייה ומשויירות פירש רש"י ז"ל שפיר וכללא דמילתא דלעולם קנויה לגמרי פטורה כוליה ביתה ואין אחריה פסול ושאינה קנוייה כלל לא פטרינן כלום ואינה פוסלת כלום דנכרית בעלמא היא. אבל קנויה ומשויירת שיש בה כח קנין ואינו גמור אינה פוטרת ונפסלת בביאת קנויה והא דאמר רב חסדא כונס את החרשת ומוציא בגט לא שיוציאנה לאלתר כשתגדיל הקטנה והיא צריכה חליצה כדי שלא לעגנה דלכונסה אינו רשאי כי שמא קנויה היא ויש בה זיקה ונפסלת בביאת החרשת שהיא קנויה ומשויירת שהיא ג"כ זקוקה קצת וגם לאו מי שהי' קנויה ומשויירת פוטרת הקנויה לגמרי וכיון שהיא חולץ אותה נפסלת החרשת משום צרת חלוצה ולפי' צריך להוציאה אחר שתגדיל הקטנה ויחלוץ לה:

דף קיא.

א"כ החרשת במאי נפקא פי' דהא דקאמר כונס את החרשת לא עשה כן אלא לעשות תקנה לשתיהם דאלו לקטנה ה"נ יש לה תקנה שיבעול אותה בתחלה ומי' א"א לו שיחלוץ את הקטנה בתחלה ומפטר החרשת דדילמא קטנה אינה קנויה לו כלל ולא פטרה חליצתה את החרשת שהיא קנויה ומשויירת:

מת בעלה של קטנה חרשת יוצאה בגט וקטנה עד שתגדיל ותחלוץ פירוש דאי אפשר חרשת קנויה ומשויירת וקטנה קנויה דדילמא קטנה קנויה לגמרי וזיקתה גמורה ופוטרת לחרשת שאינה קנויה גמורה וקטנה אי אפשר לייבם דילמא אינה קנויה כלל והוה לה אחות אשתו שהיתה לו קנויה קצת ואי אמרת חרשת קנויה ואינה קנויה וקטנה קנויה

ומשויירת אשתו החרשת אסורה כי אולי אינה קנויה כלל ואוסרתה זיקתה הקטנה הקנויה ומשויירת והיבמה הקטנה אסורה עליו דילמא חרשת קנויה לגמרי ויוציאנה לקטנה משום אחות אשה וכן אתה מפרש בסיפא דקתני מת בעלה של חרשת קטנה תצא בגט וחרשת אסור' לעולם דאתיא בין למ"ד קטנה קנויה ואינה קנויה וחרשת קנויה ומשויירת ובין למ"ד איפכא והיינו דלא מייתי סייעתא ולא תיובתא לדברי רב חסדא מינה אלא דסייעתא מסיפא דקתני אם בא על החרשת כדמפרש ואזיל:

הויא לה ביאה פסולה פי' דהא לא פטרה כוליה ביתא וכשתמצא לומר שהקטנה קנויה לגמרי והיתה צריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו לא אפשר לה לחלוץ לאו בת חליצה היא:

אי ר' נחמיא אימא סיפא וכו' כלה פשוטא היא ומפורשת יפה בפרש"י ז"ל:

דף קיא:

מתני' יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה פי' עד שיהיו ראויים לגרושי' שיהא הוא גדול ותהא היא יודעת לשמור את גיטה:

גמרא קרי כאן להקים שם בישראל פי' קושיא לרבנן דאפילו תימא דלא חיישי' לקטן שמא יהא סריס האיך אפשר לו לבא עליה בעודו קטן שאינו בר הקמה הא הויא לה אחות אשה שלא במקום מצוה ופריק אביי אמר קרא יבמ' יבא עליה כל דהוא פי' כל שהוא בר הקמ' כלל אפי' כשיגדיל ולאפוקי סריס שאינו בר הקמה כלל:

רבא אמר בלאו ה"נ עד אמר קרא כי ישבו אחים יחדיו אפי' בן יום א' וא"ת ולאביי תרי קראי למה לי י"ל דסבר אביי דאי לא כתיב אלא חד קרא הוה מוקמינן ליה להתירו ביבמה כשתגדיל דלא נימא כיון שנאסרה בשע' נפיל' שוב אין לה היתר הילכך אצטריך קרא אחרינא למישרי אפי' בעודו קטן אבל רב סבר דבחד קרא סגי דאיכ' שריותא אפי' בעודו קטן מוקמי' ליה ולא דרשי' ליה דכשיגדיל דלא מסתבר כלל דכל יבמה שנאסרה בשעת נפילה שוב אין לה התר:

והא דתנן היבמה שאמרה בתוך ל' יום לכניסתה לא נבעלה כופי' אותו לחלוץ אוקימ' בגמ' כשגט יוצא מתחת ידה ואעפ"י שהוא אומר בעלתי כופין אותו לחלוץ דהא אסירה ליה ושמעי' מהכא ומסיפ' דנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופי' אותו לחלוץ דכל היכא דיבמ' לא חזית ליבם מחמת איסור כופי' אותם לחלוץ. ומיהו אם היא גרמא האיסור במתכוין אין כופין ותהא עגונה כל ימיה וכדקתני סיפא ואם נתכוונה לשם כך

אפי' בחיי בעלה מבקשים ממנו לחלוץ כלומר מפייסי' אותו אבל אין כופין אותו וכן אתה אומר שאם נתן לה בעלה גט פסול שאוסרה על היבם כופין אותו לחלוץ לד"ה:

ובזמן שהוא מודה אפי' לאחר י"ב חדש כופין אותו לחלוץ פי' כשמודה שלא נבעלה וגטה יוצאת מתחת ידה ומסתברא דה"ק דכל היכא שהודה לדבריה לאחר ל' יום שלא בעל ומרעה לחזקתיה דידיה אם חזרה וטענה גם לאחר י"ב חדש שלא נבעל' וגטה יוצא מתחת ידה והוא אומר בעלתי כופי' אותו לחלוץ דכיון שהוא הודה שעברו ל' יום ולא בעל רגלים לדבר להאמינה אחר כך שלא בעל:

מאן תנא דעד ל' יום דתניא טענת בתולים כל ל' יום דברי ר"מ פי' רש"י ז"ל טענת בתולים להפסידה כתובתה וכ"ע דאלו לאוסרה עליו לעולם נאמן כל היכא דליכא אלא חדא ספיקא דשויא אנפשיה חתיכ' דאיסורה וכדאמרי' בפ"ק דכתובות ואי לאסרה עליו ביהודה אמאי לא וכדאי' בירו' וכל היכא שנאמן להפסידה כתובתה אפי' בתרי ספקי נאמן דגבי ממונא לא שני לן בין חדא ספיקא לתרי ספקי דלא לאפוקי ממונא מחזקתיה וכדכתיב בפ"ק דכתובות בס"ד:

רבי יוסי אומר נסתרה לאלתר והלכתא כר' יוסי. ועד שכופי' אותו לחלוץ נכפנו ליבם וליכא למימר דמתני' כאבא שאול דא"כ מ"ש דנקטו לכפייה בהאי אנפא:

דף קיב.

אמר רב שגטה יוצא מתחת ידה פרש"י ז"ל דגט יבמים יוצא מתחת ידה והקשו עליו דא"כ הרי אפי' לפי' דבריו שהוא אומר בעלתי אסורה היא לו מדרבנן דקים ליה בלא יבנה ואפי' בסיפא כופי' לחלוץ ועוד היכי קתני כופי' אותו או מבקשים ממנו לחלוץ בלבד הא צריכה גט וחליצה לביאתו גט וחליצה לזיקתו לכ"נ דגט סתם יוצא מתחת ידה והוא טוען כבר בעלתי וגט גמור הוא ואינה צריכה חליצה והיא טוענת גט יבמין הוא וצריכה היא חליצה והיא ודאי נאמנת על עצמה להאסר לשוק בלא חליצה דשויא נפשה חתיכה דאיסורא הילכך כשהוא בתוך ל' יום דמוקים אינש נפשיה היא נאמנת עליו ג"כ לכופו לחלוץ ושלא יעגין אותה אבל כשהוא אחר ל' יום דאיכא חזקה קצת דלא מוקים נפשיה אין כופי' אותו אלא מבקשים ממנו וא"ת כיון דלדבריו כבר נפטרת ממנו מאי איכפת ליה בחליצת' ולמה לא נכוף אותו לחלוץ י"ל מפני שהוא יכול לטעון אעפ"י שנתנו לה גט אינה אסור' בחזרה ואולי תתפייס ותחזור ליה ואינו רוצה לאוסרה עליו בחליצה הא כל היכא שהוא מודה במילתא דאסירה ליה אעפ"י שהוא טוען שאינה צריכה חליצה כופי' אותו לחלוץ ובירושלמי אמ' כעין פירושנו דגרסי' התם ר' חנינא

בשם רב והוא שיהא הגט יוצא מתחת ידו לתוך ידה הוא אומר גט אשה והיא אומרת גט יבמה:

מיתבי יבמה שאמרה לאחר ל' יום מבקשים ממנו שיחלוץ הוא אומר לא בעלתי והיא אומרת נבעלתי הרי זה יוציא בגט הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אעפ"י שחזר ואמ' לא בעלתי צריכה גט וחליצה פי' וכיון דקתני צריכה גט וחליצה אלמא אין גט יוצא מתחת ידה כלל שאלו היה גט סתם יוצא מתחת ידה למה צריכה גט אחר דהא ממה נפשך בחליצ' סגיא לה דלדבריה לא נבעלה כלל ולדבריו שאו' נבעלה הרי אומ' שגרשה בגט היוצא מתחת ידה אבל לא מציא לאותובי מדקתני מציעת' הרי יוציא בגט דהתם איכא למדחי דה"ק יוציא בגט שבידה מכבר אבל הכא דקתני צריכה גט חשיא ולמאי דס"ד השת' הא דקתני אעפ"י שחזר ואמ' לא בעלתי הוא בדוכת' דאעפ"י שחזר ומודה לדבריה שלא נבעלה מעולם ולדבריו דהשתא אינה צריכה שום גט לדברי שניהם כיון דמעיקר' טען שבעל והא צריכה גט בתר דבוריה קמא אזלינן לענין שתהא צריכה גט וכופי' אותו לחלוץ כדבורו אחרון:

רב אשי אמר התם גט לזיקתו הכא גט לביאתו פי' רב אשי להעמיד דברי רב דלעולם כשגט יוצא תחת ידה ובריתא דקתני צריכה גט וחליצה לא דחקינן לומ' דצריכה עם גיטה חליצה קאמ' אלא דלעולם צריכ' גט וחליצה מ"ט דהא איהו מהימן לדידן לאחר ל' יום שבעל ואינה בת חליצה אלא בת גרושי' ואיכא נמי חזקת' דמסייע לה דלא מוקים נפשיה לאחר ל' יום אלא דאיהי משויא נפשה חתיכה דאיסורה דבעיא חליצה ולא סגיא דלא חלצה כיון דקא טענה דההוא גט יבמין הוה וכיון שלפי דבריו בעל וצריכה גט גרושי' אעפ"י שטוען שכבר נתנו לה מ"מ הוא נאמן על הביאה והיא נאמנת שלא נתן לה גט של גרושין וכיון שכן אין לנו לפטרה בלא גט לביאתו נמצ' שלפי טענת כל א' מהם בפני עצמו אינה צריכה גט אבל כשאתה מצרף מה שהוא נאמן עם מה שהוא נאמנת מתוך דבר שביניהם יחד תהא צריכה גט והיינו דאמר רב אשי דהתם גט לזיקתו הוא נדון על כרחו לפי דבריה שנאמנת עליו וכאלו נמצא הגט פסול אלינו ולפי' קתני הכא שהיא צריכה גט לביאתו כיון שהוא נאמן על הביאה:

וא"ת ותהא היא נאמנת לגמרי לומ' שאינה צריכ' גט כלל מגו דאיבעיא שתקה ומחקה גיטה שהיא כתו' סתם ומשתריא בלא שום גט ובלא שום חזקה וי"ל דכיון דאמ' לאחר ל' יום חזקה הוא שבעל והוא טען שבעל אין אומרי' מגו במקום חזקה דכיוצא בזה וכיון שכופי' אותו לחלוץ כופי' אותו גם לתת גט ולא סמכי' על מגו ואעפ"י דכבר איבעי' לן מגו במקום חזקה ולא איפשיטא התם ממונא והכא איסור' ועוד אין כל החזקות שוות

ולמאי דתריץ ר' אמי לעיל צריכה חליצה עם גטה קאמר אי ק"ל ואמאי לא תני צריכה חליצה ותו לא י"ל דאתא לאשמועי' דודאי צריכה היא לאותו גט שיוצא מתחת ידה כי נאמן הוא שבעל וצריכה גט לביאתו אלא שהוא נאמן על הגט שבידה שהוא גט גרושי' ומ"מ אם נמצא בו שום פסול שאינו מתירה לשוק ופוסלה עליו כופי' אותו לחזור ולתת לה גט ולהכי קתני צריכ' חליצה עם גטה וקתני אעפ"י שחזר ואמ' לא בעלתי לרבותא דאע"ג דלדברי שניהם דהשתא אינה צריכ' לאותו גט שבידה כיון שכבר אמר בעלתי על דבורי' קמא סמכי' בהא ועדין צריכא לאותו גט שבידה עם החליצה ולמאי דברירנא לא מצטרכין לתרוצי מידי בלישנא דבריתא אלא ה"ק צריכה היא לאותו גט שבידה עם החליצה שעתיד לחלוץ לה:

תנן התם בראשונה היו אומרי' ג' נשים יוצאות ונוטלת כתובה פירשתי בארוכה במקומה בשלהי מ' נדרים בס"ד:

איבעי' להו נטולה אני מן היהודים מהו פרש"י ז"ל אשה שאמרה בפני עדי' בחיי בעלה שהיא נטולה מן היהודי' ומת בעלה ונפלה לפני יבם מהו לאסרה עליו מפני הנדר הראשון מי מסקא אדעתא דנפלה לפני יבם וכללה בנדר אף ליבם והרי הי' אסורה לו או דילמא דהא לא אסקא אדעת' ולא נכלל היבם בנדרה כלל והרי היא מותרת לא בלא שום הפרה ואיפליגו בה רב ושמואל רב אמר יבם אינו כבעל כלו' אינו נבעל שצריך הפרה דבלאו הפרה שריא ליה שלא נכלל היבם בנדרה ושמואל אמר יבם הרי הוא כבעל שצריך הפרה ואינו יכול להפר שאין היבם מיפר בקודמי':

אמר אביי כוותיה דרב מסתברא דתנן הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופי' אותו שיחלוץ לה ואם איתא דמסקא אדעת מבקשי' מבעי ליה וה"פ כוותי' דרב מסתברא שאין אשה שהוא תחת בעלה הנודרת סתם נותנת דעתה על היבם שהרי אפי' כשנדרה ממנו בפי' בחיי בעלה כופי' אותו לחלוץ מפני שאנו אומדי' דעתה שלא נתכוונה לאוסרה עליו מחמת הקפד תשמש וכ"ש כשנדר' סתם שלא ירד' דעתה על יבמה כלל וכ"ת א"כ במתני' דלא אסיק דעתה על תשמיש יבמה למה צריך שנכוף אותו לחלוץ יש לפרש דמ"מ הרי אסרה אותו עלי' בפי' מפני שאר הנאות ואעפ"י שתהא מותרת לו בתשמיש אין אדם דר עם נחש בכפיפה ולפי' כופי' אותו לחלוץ שאין זווגן עול' יפה כן תירץ הראב"ד ז"ל ואינו נכון דמ"מ יהא מייבם משום מצוה ואא"כ יגרש אבל הנכון בעיני דאנן הכי אמרי' דודאי כשנדרה מיבמה בפי' לא סגי שלא אסרתו עליו מ"מ עיקר כוונתה לא הוה בנדר אלא מפני שאר הנאו' ואגב שאר הנאות כללה אף התשמיש ואע"ג דהא מידע ידעא בנפשה דלא אתיא מסתמא לידי תשמיש דלא מסקא דעתה דנפלה קמי יבם מ"מ

לא חלק' בנדרה ונדרה על הכל וא"כ היא הנותנת כשאוסרת תשמיש העולם עליה סתם שאין דעתה על יבמה כלל ולא כללתו בנדרה דלא מסקא דעתה שנפלה קמי יבם:

ויש מקשי' עוד לפי פרש"י ז"ל דא"כ ליבעי נמי מה היא בבעל אחות' מי מסקא דעתה דמיתה אחותה ועוד הנודר סתם מכל הנשים מי שרי באותן שהיו נשואות באותו שעה שנדר ובודאי שאין זו דומיא לנודר סתם מכל הנשים דהתם שיש להם התר בין במיתת בעל בין בגרושי' ואפי' יש להם כמה בני' מסיק לי' אדעתי' אבל ביבם דלא משתרי' אלא במיתת בעל וגם שלא יהו לה בנים כלל אפשר דלא מסקא דעתה דנפלה קמי יבם וגם בעל אחותו נמי נהי דלא משתריא ליה בגרושין אלא במיתת אחותה מ"מ הא משתריא ליה במיתתה אעפ"י שיש בנים ועוד דלא מירחק להו לאינשי נשואי בעל אחותה או נשואי אחות אשה לאחר מיתה כדמרחיק לה בדעתייהו נשואי אשת אח ואעפ"י שיש שם מצו' רוב בני אדם מתרחקים מן היבום שהם יראי' שהם יכוונו לשם נוי ודברים אחרים ונמצאו פוגעים בערוה וכדחזי' בזה מעשים בכל יום שהיבום מתרחק לבני אדם ומתרצי' מאה פעמים באחו' אשה לפרנס ביניהם כמו שאו' יוסף הכהן לכי ופרנסי בני אחותך כנ"ל:

ומיהו אין פי' של רבי' ז"ל מחוור חדא דכיון דמייתי הכא מתני' דשלש נשים ועליה שאלו נטולה אני מן היהודים ליבם מהו ודאי ראיה היא דדכותא בעי אי קנסי' ליה גבי יבם כמשנה אחרונה גבי בעל או לא דאלת"ה למה הביאו כאן משנת ג' נשים דהא לפום פרש"י ז"ל אין ענין בעיא זו לאותה משנה ואין למשנ' ההיא עסק כאן ולא אתי שפיר לפי לישנ' דנקטי יבם אינו כבעל או יבם הרי הוא כבעל ולמה לנו לתלותו שצריך הפרה כבעל או שאינו צריך נימ' רב אמר מותרת ליבם ושמואל אמר אסור לפי' הנכון כמו שפי' רב אלפס והגאון ז"ל ועליו הסכימו בתו' האומ' נטולה אני מן היהודים דקנסי' שמא נתנ' עיני' באחר להוציא נפשה אפי' מיד היבם וכיון שכן אין היבם יכול להפר חלקו תהא עגונה כל ימיה שאין כופי' אותו לחלוץ או דילמ' הא ודאי לא מסקא אנפשיה דנפלה קמי יבם ולא נתכוונה להתקלקל עליו כלל וכיון שכן דנים אותה כמשנה ראשונה וכופי' אותו לחלוץ:

רב אמר יבם אינו כבעל וכופין אותו לחלוץ והלכתא כרב בין שיש לה בנים בין שאין לה בנים כדאסיק' בשמעתי' וזה הפי' עיקר ונכון. ובהכי סליק לן פרקא שבח לאל בורא שמיא וארקא:

דף קיב:

חרש שנשא

חרש שנשא פקח וכו' מ"ש קטנה שממאנת ומ"ש חרשת דלא ממאנת פי' שלא תקנו מיאון אלא בקטנה אבל חרשת אינה יוצאה אלא בגט ופרקי' דא"כ ממנעי ולא נסבי לה פי' דחרשת פגומה טפי ואי מתקני שתוכל למאן לא בעי למנסבה וכדאמרי' לקמן גבי כתובה ורש"י ז"ל פי' דקטנ' כיון שיש זמן למיאונה עד שתגדיל לא ממנעי מלנסבא דסבר בעל שישדלנה בדברים בעודה קטנה אבל חרשת אי אפשר לקבוע לה זמן ומי יוכל לשדלה בדברים כל ימיה שלא תמאן ונכון הוא:

דף קיג.

ואלו חרשת לא אכלה פי' לא אכלה אפי' בתרומה דרבנן מדתני לה גבי קטנה ובודאי דר"מ בתרומה דרבנן הוא דקתני שהיא אוכלה דאלו בתרומה דאורייתא לא אכלה בנשואי דרבנן ואפי' למ"ד קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצוין להפרישו מ"מ אין אומרי' לו קום אכול וכדאמרי' לקמן בקטן העושה על דעת אביו וכדבעי' למימר לקמן בס"ד וכי קתני אוכלת בתרומת משמע שאוכלת ברשות ב"ד ומניחין לפניה ואוכלת והא דמייתי לקמן בגמ' על פסק' דקטנה אוכלת בתרומה שקלא וטריא דקטן אוכל נבלות לאו משום דמתני' מיירי בקטן אוכל נבלות אלא דלפי שהקלו חכמים בנשואי קטנה להאכילה בידים תרומה של דבריהם הביאו דין קטן האוכל נבילות מעצמו אין ב"ד מצוין להפרישו ואף אלו לא נתמה אם האכילו לקטן איסורי' של דבריהם משום תקנתא ולא חשו דילמא אכלה מנפש' מתרומ' דאוריית' דהא כי אכלה נמי קטן אוכל נבלות הוא ולמאן דסבר אין ב"ד מצוין להפרישו ניחא ולמ"ד מצוין להפרי' הכא מחתינ' לספק' משום תקנת' כנ"ל:

גזירה שמא יאכיל חרש בפקחת פי' וא"ה צריכי' אנו לגזירה דשמא יאכיל חרש בחרשית דאילו פקח בחרשת לא מיחלפ' ביה פקחית בחרשת כי ב' הפכים הם ואע"ג דפקח מאכיל החרש משום דעדיף מינה ונגרר' אחריו והיא כעבדו ושפחתו ולא יאכילו חרש פקחת דעדיפא מיניה ואינה נגררת אחריו גזרו פקח בחרשת אטו חרש בחרשת שהן שוין ואז נגררת אחריו וכיון דאיכא חרש שהוא מאכיל תו לא דייקי בין חרש לחרש ואכיל גם חרש בפקחת וכ"נ מפרש"י ז"ל:

גזירה דילמא אתי למיכלה בתרומה דאורייתא ופי' ואע"ג דדמיא גזירה לגזירה כלה חדא גזירה היא ובקטנה ליכא למיגזר אטו קטן בגדולה דהא לא תיקון רבנן נשואי לקמן כלל:

ממאנת הוא דלית לה כתובה ואע"ג דהא מיתניא במתני' בהדיא ניחא ליה לתלמודא טפי לאתויי מדיוקא דמתני' מפני שרצה ליזוק בנכסיו פי' ואין בעל השוטה יכול לטעון מתנה בטעות הוה כי סבור הייתי שהיה ליה עליה נשואין מדרבנן:

טעמא דרצה וכו' והא דלא דייק לה מרישא דאפי' חרש בפקחת לא תקינו לה כתובה וכ"ש חרש בפקחת דגריעא י"ל דניחא ליה טפי לאתויי מדיוקא דחרשת גופא דסיפא:

יותר ממה שאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא פי' ואפי' בלא כתובה כי הכא וא"ת והרי אמרו אסור לאדם להשהות את אשתו אפי' שעה א' בלא כתובה י"ל דהתם הוא בפקחין דהוו בני כתובה וכי לא כתבי נראה להם כבעיל' זנות אבל כל היכא דאיהו דלאו בר מיכתב לא קפדה עליה ואע"ג דאיהי פקחת ואין צ"ל בלא קפידה היכא דהוי חרשת בפקח וזה ברור:

אלו רצה שפחה לשמשו מי לא זבנינן ליה כ"ש הכא דאיכ' תרתי פי' דאע"ג דרבנן לא תקינו כתובה מ"מ ב"ד אביהן של חרשי' והם רשאי' לקיים כתוב' לאשתו על נכסיו אם רואים שאינו מוצא אשה וכשם שמפקיחי' בשאר ענייניו לוקחים אשה לשמשו ומכאן אתה דן לקטנה יתומה שיש רשות לב"ד לפסוק על נכסיה נדוני' הראויה לה להנשא לבעל ההגון לה ולא עוד אלא שיכוף להתקי' על נכסיה שאם תמאן שתפסיד נדוניא דכל שהוא לתקנתא ולתועלת יש להם רשות בנכסים אבל קטן ושוטה שאין לו נשואי' אפשר שאין להם רשות בכך דנשואין אין כאן וכתובה אין כאן מ"מ אם הוא כתב לה ורצה ליזוק נכסיו אפשר שאין מבטלי' דבריו והא דקתני לעיל חרש ושוטה שנשאו נשים פקחות אין להם עליהם כלום ההיא כשלא כתבו לה ואין להם עליו כלום מתקנתא דרבנן דהא גבי חרש אם כתב לה מהני כי היכי דמהני כשכתבו לו ב"ד. ומסתברא דשוטה וחרש וקטן אעפ"י שכתבו אין מעשיהם כלום שאין מעשיהם כלום בחוב ומשא ומתן בעלמא וסתמא קתני לעיל שאין עליהם כלום ואעפ"י שכתבו להם דאי לא ניחא חרש אבל שוטה כיון דלא תקון ליה נשואין פשיטא שאין להם כתובה מתקנת' דרבנן. הילכך אין לנו אלא כשכתבו ב"ד קיום כתובה בשביל חרש דתקון ליה רבנן נשואי' אבל כתו' חרש אינה כלום ואין צ"ל דלשוטה וקטן אין להם עליו כלום לא על ידיהם ולא ע"י ב"ד:

הוא דאמר כר' אלעזר הלשון הזה הוא זר דבעלמא אמרי' הכא כדמותבי' לאמורא משום תנא ואמרי' אע"ג דהא מתני' או מתניתא פליגא עליה הוא דאמר כפלו' תנא ואלו הכא אתי לסיועי מהאי תנא ואמרי' דדילמא האי תנא לא מסיע' ליה דאיהו בשיטתא דאידך תנא אזיל וזה מלשונות שמתחלף ענינם בתלמוד:

דף קיג:

תאני דבי ר' ינאי ונתן בידה מי שיש לה יד לגרש את עצמה יצאת זו שאין לה יד:
ותנא דבי ר' ישמעאל לפי מה שפרש"י ז"ל במ' גטין דקטנה שאינה יודעת לשמור את גטה ואיכה יכולה להתגרש אפי' ע"י אביה ה"ה לזו אפי' לרבי ינאי ואצ"ל לר' ישמעאל וליכא בינו לר' ישמעאל אלא משמעות דורשי' בלחוד אבל ר"ת ז"ל פי' דקטנה שאינה יודעת לשמור את גטה יכולה להתגרש ע"י אביה אם יש לה אב שהרי הוא יכול לשמור את גטה וה"ה לשוטה זו. מי' לסברא דר' ישמעאל בשוטה אפי' יש לה אב אינה מתגרש' ע"י אביה כי אין אביה יכול לשמור שלא תהא חוזר' לבעלה ועדיין היא חוזרת וכן היא בירושלמי ומי' הקטנה שיש לה דעת קצת אפילו לר' ישמעאל יכול למונעה שלא תהא חוזרת וכבר ביארתי הדברים והבאתי הירושלמי במ' קידושין ומס' גיטי' בס"ד:
דיקא נמי דקתני גבי דידיה לא יוציא עולמית פי' דמשום שאין גרושי' כלום מן התורה קתני האי לישנא שאין לגרושי' תקנתא עולמית שאפי' נשאת בגט זה ויש לה כמה בנים תצא מש"כ בחרשת אם נשאת לא תצא ואע"פ שאין לה בנים ואפשר שאפי' שנתגרשה תנשא לכתחלה:
מדקתני אינו דומה האיש כלומ' אינו דומה האיש הזה שאנו דנין בו לאשה שאתם מביאי' לראיה עלינו:
אדרבא מדקאמר אף זו כיוצא בה ש"מ אשה קמבעיא ליה כלומר אף זו פקחת שנתחרשת שאתה חולק עלינו דינה כחרשה מעיקרה שאתה מודה בה. אלא ר' יוחנן לדבריהם קאמר להו פי' ולפי דבריו קשיא אשה והשתא מתפרשא מתני' שפיר:
אמר רבא מעדותו של ר' יוחנן בן גדגדא נלמוד אמר לעדים וכו' עד כיון דאמר לה כנסי שטר חוב וכו' וק"ל והיכי שמעי' מדברי ר' יוחנן בן גדגדא דלא אמרי' בטולי בטלי' וי"ל דה"ק לך רבא כי אחר שלמדנו מעדותו של ר' יוחנן בן גדגדא דלא בעי דעתה בריא לנו מסברא דמשום דאמרי כנסי שטר חוב זה לא בטלה לנתינתו ונתינה לשם גרושי' היא ואמר לעדים לאו דוקא אלא ה"ה אם היה מדבר עמה על עסקי גטה ונתן לה לאלתר וכל שלא אומר לעדים כלום או לא אמ' לה אפי' גט סתם אינה מגורשת אם לא היה מדבר עמה על עסקי גטה וכדמוכח בפ"ק דקדושי' וכבר ביארתי שמועה זו במ' גיטין בס"ד:

דף קיד.

אלא מניחו תולש מניחו זורק וא"ת תולש וזורק מאן דכר שמיה לימא מניחו מביא וי"ל דלרבותא נקט תולש שהיא לאלתר מלאכה גמורה שיש בה מעשה גמור וזורק נמי טפי

עדיף ממביא דאלו מביא כשעומד ליפוש תוך ד' אמות אין כאן איסור ודרכו של קטן להיות עומד ליפוש קלי קלי כנ"ל:

בעושה על דעת אביו פרש"י ז"ל כי כשעומד אביו עליו ומגלה דעתו דניחא ליה שיעשה הרי הוא כאומר קום עשה וכאלו הוא מאכילו בידים שהוא אסור ולא אמרו אלא כשאוכל מעצמו ואין האב מגלה לו פנים דניחא ליה וכ"ש שלא יאמר לו קום אכול וכן עיקר:

רבי יוחנן ספוקי מספקא ליה יש מקשים מהא דאמר במסכת נידה קטן שהקדיש ואכלו אחרים ר' יוחנן אמר לוקה כשהוא מופלא סמוך לאיש דקסבר מופלא סמוך לאיש דאוריתא ואותבי עלה מדתניא יתומה שנדרה בעלה מפר לה ואי מופלא סמוך לאיש דאוריתא היכי אתיא הפרה דנשואין דרבנן ועקר הקדש דאוריית' ופריק רבא בר שילא דקטן אוכל נבלות הוא ואין ב"ד מצווין להפרישו אלמא לר' יוחנן פשיטא ליה וי"ל דאנן הכי קאמרי' דר"י עביד כמאן דמפסקא ליה ואזיל ומדחי ומיהו כיון דר' פדת פריק שפיר מאי דאקשו ליה ועביד בה עובדא קים לו דר' יוחנן הכי ס"ל ויש מתרצי' בפני' אחרים וזה נ"ל נכון. ומיהו אמסקנא דהתם לא קשיא מידי דהא פריק מתני' משום דר' פנחס דאמר כל הנודרת על דעת בעל' נודרת וכדפי' בדוכת' בס"ד:

ומיהו שמעינן בהאי סוגיא דאפילו במופלא סמוך לאיש אמרו דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו וה"ה לאביו דהא מדמינן להו אהדדי בשמעתי' והרמב"ם ז"ל כתב שאם הגיעו לחינוך חייב אביו להפרישו והדין עם רבי' ז"ל דהיאך יחנכנו במצות עשה ויניחנו לאכול נבלות וטרפות וכיון שכן יש לנו לומר דכל מאי דמייתי בגמ' בקטן גבי אביו מיירי בקטן שלא הגיע לחינוך אי נמי דההיא דמ' נידה לא קי"ל הכי אמסקנא דפריש טעמא דמתני' משום דרב פנחס ולעולם קטן שהגיע לחינוך חייבי' ב"ד מדרבנן להפרישו מנבלות ואיסור' וכן דעת מהר"אה ז"ל הר"ם בשם רבו רבי' ז"ל:

קתני מיהת אין חוששי' ביונק שקץ פי' אלמא קטן האוכל נבלו' אין ב"ד מצווין להפרישו ופרקי' התם משום סכנה וא"ת בשלמ' למאי דפרקי' דהתם משום סכנה היינו דקתני סיפא ולא יאכילנו נבלות שקצים ורמשים מפני שאינו מסוכן אצלם הא חלב מאכילין אותו בידים וכי קתני רישא יונק תינוק היינו שיונק על ידינו שמניקין אותו לכתחלה אבל למאי דס"ד דרישא מניחין אותו ליינק קאמר משום דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו אדקתני סיפא ולא יאכילנו נבלות ליתני בדידה שלא יניקינו חלב נכרית ובהמה טמאה וי"ל דאנן לס"ד דאפשר דה"ל למתני הכי וחדא מינייהו נקט:

לא צריכא דאיכא צערא שבת דאסור סקילה גזרו בה רבנן פי' ואע"ג דמפרק כלאחר יד הוא וה"ל שבותא דרבנן שאין דישה אלא בגדולי קרקע לא שריא ליה בשבת משום צערה

אלמא לא התירו ע"י ישראל בחולי שאין בו ספק שבו' מדבריהם ואפי' ע"י שנוי ואפי' שהתירו בו שבות דאמירה לעכומ"ז כל צרכי חולה שאין בו סכנה נעשת ע"י עכומ"ז וקש' להו לרב' ז"ל על הא דאבא שאול מיהא דאמר ר' מרינוס בפ' אעפ"י גונח יונק חלב בשבת ואינו חושש ואע"ג דליכא אלא צער' וק"ל התם כר' מרינוס כדאיפסיקא הלכתא בהדיא ויש שתירץ דהא דאבא שאול פליגא ולית הלכתא כוותי' ור"ת ז"ל פי' דהכא צער תיאבון בעלמא כי אולי יחלה מפני כן אבל התם צער חולי דגונח הוא מכאוב לבו ורפואתו בחלב וכדאיתא בפרק מרובה שהדבר ידוע שהחלב יפה לו ויש בו צער כל הגוף התירו אפי' בשבת שבות ע"י שנוי ואין למדין ממנו אלא לצער כיוצא בו דגונח ורפואה מסויימת וידועה דחלב ולהכי פריט בה וכבר כתיבנא לה בדוכת' ובדוכתי אחריני בס"ד:

דף קיד:

גזירה משום התרת יבמה לשוק פי' דמאן דחזי סבר דאנן שבקי' לה גביה מפני שנשואי' גמורי' ודחו זיק' יבמה ואתו למשרייה לשוק בלא חליצה ולענין פסק קי"ל כעובדא דר' פדת דקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו דליכא אמורא דפליג עליה בהדיא והא פריק כל מאי דאקשו עליה ובכולי תלמודא פרכי' הכא להדיא קטן אוכל נבלות הוא וכך פרכי' לי' בריש פרקי' ועוד דר' פדת עבד בה עובדא אלמא הכי קי"ל שפיר ותלמודא מתרץ בהכי להדי' מתניתא דבפ' יוצא דופן אלמא הכי הלכתא:

ומיהו אסור מן התורה להאכילו בידים גם לומר לו קום אכול וכדנפק' לן מקרא וי"א מרבותי' ז"ל דבאיסורי' של דבריהם מחתינן להו חדא דרגא ומאכלין אותו בידים בקטן שלא הגיע לחינוך מיהת דהא למאן דסבר בסוגיין דקטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו מודה היה דבאיסורי דרבנן אינם מצווין להפרישו אבל מהר"ם ז"ל היה אומר שאין לנו לעשות דמיון זה להתיר להאכיל בידים שום איסור:

והא דאמרי' בפ' ר' אליעזר גבי כשות' וליתן ליה לתינוק וליזרע טעמא דמילתא מפני שהוא אסור קל של דבריהם דלרב משרשי' לאו עירוב' היא אלא מפני מדת חסידו' דאי לא היכי הוה מקיימו לדעת וכדכתי' בדוכת' בס"ד ותדע דבבבל מערבי בו הא דאמרי' התם שמערבין לגדול בי"ה ומפרשי' התם טעמא דאע"ג דלא חזי אוכל לגדולי' הא חזי לקטן י"ל כיון דשאני התם דחזי לגדול למחר אבל מאי דלא חזי לעולם לגדול אין מערבין בו משום דחזי לקטן מ"מ הדבר נראה אמת לעצמו שאין להאכיל בידים אפי' לקטן שלא הגיע לחנוך איסורי' של דבריהם ולא משום דילמא אתו למסרך שלא נאמר כן אלא במה

שאנו עושים לצרכנו כדמפרש במ' ערובי' אלא טעמא דמילתא שלא להקל באיסורי' דרבנן וכן עיקר מר' הר"ם. ובהכי סליק פרקא שבח לאל בורא עולם:

האשה שלום

גמרא תנא שלום בינו לבינה משום דקבעי למתני קטטה בינו לבינה פי' דמסתמא אע"ג דלא ידעי' אם שלום בינו לבינה או אם יש שלום בעולם הרי היא נאמנת ואיידי דבעי למתני סיפא קטטה בינו לבינ' מלחמה בעולם תנא רישא שלום בינו לבינה ושלום בעול' וסיפא דוקא רישא לאו דוקא:

הדר א' רבא רעבון גריעה ממלחמה פירש מעיקרא אמר דעדיף ממלחמה דסבר דברעבון ליכא למימ' כלום בדדמי כיון דחזא האי עובדא דאתתא דאמר בדדמי אם כן רעבון שייך בדדמי הא ודאי גריעה הוא ממלחמה. דאלו מלחמה כי אמרה מת במלחמה הוא דלא מהימנא אבל מת על מיטתו מהימנא ואלו רעבון עד דאמרה מת וקברתיו פירוש דבמלחמה אם חלה על מיטתתו ומת מהימנא דהשתא לא אמרה כלום בדדמי כדאמרה ברעבון מכיון דידעה שאין שום מאכל ומשקה עמו אבל אם אמרה במלחמה שירד בעלה במלחמה והוכה שם וחזר ומת על מיטתו לא מהימנא דהא אמרה בדדמי דכיון דחזאי דמחיוהא ברומח' מכה רבה אמרה לא חיי כדאמרי' לעיל וי"מ דאפי' בה"ג מהימנא שלא חששו דאמרה בדדמי בה"ג אלא כשהיא יראה מלשהות עמו ושבק' ליה ואתיא כההיא דרעבון דשבקא לגברא מפחד רעבון וכשלא הניח' לו שום מאכל והניחתו חולה אמרה בנפשה ודאי מת ובמלחמה כי חזאי במלחמה שהוא מוכה מכת חרב יראה לנפשה ואתיא ואמרה דמת כדדמי לה דבכה"ג לא חיי אבל כששב לביתו מקום שאין שם פחד ולא שבקא לי' הא ודאי כשאמרה מת על מיטתו היינו משום דחזיתיה דמית ממש דאל"כ כשיש שלום בעולם ניחוש שמא חלה והרי הוא גוסס וכסבורה שמת ואמרה בדדמי אלא ודאי כדאמרן וזה נר' יותר נכון ולד"ה כל שאמרה שמת בעלה במלחמה וקברתיו נאמנת שהרי אף ברעבון דגריע ממלחמה נאמנת וטעמא דמילתא משום דליכא למימר קברתיו בדדמי ואנן לא חיישי' בכלה שמע' דמשקרא במתכוין ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב שאם אמרה מת במלחמה וקברתיו אינה נאמנת וזה אינו ודאי כדמוכח סוגייא בהדיא:

איבעי' להו החזיקה היא במלחמה בעולם מי אמרי' מה לי לשקר איבעי' אמ' שלום בעולם או דילמא כיון דקי"ל חזקה דאמרה בדדמי לא אתי מה לי לשקר ומרע חזקה וק' לרבוות' ז"ל תפשוט ליה דלא אמרי' בכי הא במקום חזקה מסיפא דמתני' דמלחמ' בעולם דכשאמרה מת בעלי אינה נאמנת דילמא אמרה בדדמי ואע"ג דאיכא מגו דאיבעי' אמרה מת על מיטתו וקברתיו ומתרצי' דלא דמו דהתם הנאמנות היא כדמפר' בדיבורא

ותימ' מת על מיטתו או מת וקברתיו וחיישא דילמא מכחישין לה שלא מת על מיטתו או שלא היתה היא בקבור' כשתהא מוכחשת במקצת שלא יאמינוה במקצת הילכך לאו מיגו מעליא הוא אבל הכא כל היכא דממעט' בדבורא מהימנא טפי דהשתא הוא דאמרה מלחמה בעולם ומת שם ואלו בעיא שתקא ואמרה מת בעלי בלחוד ויש מקשים עוד דהכא לא איפשיט' בעיין ואלו בפרק האשה שנתאלמנה איפשיטא לן כה"ג דאמרי' מגו במקום חזקה גבי מתני' דעיר שכבשה כרכום שכל כהנות שבתוכה טמאות ואם יש שם מחבואה א' מצלת את כלן. ואסיקנא שאם אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי נאמנת דאע"ג דחזקה דכל שאינה נחבאת טמאה כיון דאיבעי' אמרה נחבאתי ולא נטמאתי א"נ דשתקה טהורה השתא נמי טהורה ומהימנא ויש מתרצי' שאין כל החזקות שוות וחזקה דהתם קלישה טפי מחזקה דהכא עוד יש לתרץ לפי שיטה זאת דלא דמו דהתם אמרי' מגו לאוקמי אתתא בחזקת' שהיא בחזקת כשר' וטהור' וחששא הוא שחששו לאסרה במלחמ' שמא נטמא' הילכך כל היכא דאיכ' שום צד ושום מגו להאמינ' מהמנינן לה וכאמ' התם חשש' בעלמ' היא. אבל בזו שהיא בחזקת אשת איש וחכמי' הקלו בה הרבה להאמינה שמת בעלה משום עגונא כל היכא דאיכא רעותא ושום חזקה שלא להאמינה דילמא לא מהימנא משום מגו לאפוקי מחזקתה כנ"ל. ומיהו קשיא לן אשמעתי' טובא היכי שייך בהא לומר מה לי לשקר שאין אנו אומרי' כן בשום מקום אלא כשיש חשש טענת שקר ואלו הכא לא חיישי' כלל דמשקרא אלא דאמרה בדדמי וא"כ מאי מגו שייך הכא אלא ודאי שזה הלשון מושאל הוא ומפני שאלו שתקה היתה נאמנת אנו אומרי' מה לה להכניס עצמה לומ' טענה שיאמר שמשקרת בשוגג ובדדמי ניחא לה טפי בשתיקה אלא ודאי בתום לבבה אמרה כן מפני שהיא יודעת בעצמה שהיה הדבר כן ולקים יותר והשתא לא דמיא הא להיא דפרק האשה שנתאלמנה כלל דהתם לשקרא הוא דהוה דחיישינן וכיון דאית לה מגו מהימנא להוציא מלבבנו מה שא"כ הכא שיש לחוש דאמרה בדדמי והשתא נמי לא דמי' למשנתי' דכיון דהוחזקה ודאי מלחמה קים לן דודאי אמרה בדדמי אבל הכא שהיא דהחזיקה המלחמה אין לנו לתלות כ"כ דאמרה בדדמי ואיכא לפרש דברים כפשוטן דמשום דהחזיקה מלחמה בעולם ונר' דבר של שקר דמלחמה קלא אית לה היה אפשר לחוש שמשקרת לומר כן מפני שהיא סבורה יותר כשתאמר שמת במלחמה כי הרבה מתים כן במלחמה ולהכי אמרינן מי אמרי' מה לי לשקר אי בעיא אמרה וכו':

והשתא לפי' זה אתא לישנא כפשוטא ולא דמיא למשנתי' מן הטעם שכתבנו ולא דמיא להה' דפרק האשה שנתאלמנה דהתם כ"ע ידעי דניחא לה טפי למשתק או שתאמר נחבאתי משתאמ' לא נחבאתי ולא נטמאתי וה"ל מגו מעליא טפי:

דף קטו.

ת"ש עשנו עלינו בית עשנו עלינו מערה הוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת פ' והא התם דאי בעיא שתקא ולא הזכירה עשן שהרי לא הוחזק לנו העשן ואלו אמרה מת בעלי נאמנת ואפ"ה בשהחזיקה לנו עשן ואנו חוששי' דאמרה בדדמי לא מהימנא ופרקי' שאני התם דאמרי' לה כי היכי דלדידך אתרחיש ניסא לדידיה נמי איתרחיש ניסא ואם תאמר מאי פרקי' דמ"מ הרי היה לה מגו גמור דאי בעיא שתקא והוא טעמ' דלהוי סמכינן דאמרה בדדמי ולא סמכינן על מגו דידה ושפיר תפשוט בעיא ותירץ מ"ה ז"ל דהפרש יש בין טענת נזק שבא על הרבים או כשטוענ' נזק על שניהם לבדם כי כשטוענת בנזק שבא על הרבים ומתו רבים ומת עמהם טפי שייך להמצא ולא אמרה בדדמי אבל כשטענות נזק שבא על שניהם רגלים לדבר שלא להאמינה בדדמי דלמא תנצל היא יותר ממנו כיון שראוי לבא עליה הנזק כמו עליו והיינו דהדר פרכי' על הא מההיא דנפלו עלינו עכו"מז שהיא נאמנת ופרקי' דשאני התם דאיפשר לבא עליו הנזק לבדו ולא יגיע עליה דאשה כלי זיינה עליה והאי ת"ש בתרא לא מייתי לה למפשט עיקר בעיין אלא למידק על תירוצא דאמרן וכדפרישׁ' ונכון הוא אבל אין זו שיטת הראשונים ז"ל אלא דכלהו ת"ש מייתי למפש' בעיין דאנן פרקי' דלא דמיא החזיקה מלחמה להא דאמרה עשנו עלינו בית דאלו התם ליכא טעמא כולי האי דאמרה בדדמי דאפשר היה דירד למלחמה ומת וחששא הוא דחיישי' בעלמא כשהחזיקה מלחמה דדילמא אמר בדדמי וכשיש לה מיגו לא חיישי' אבל הכא מתוך דבריה אנו למדין דאיכא טעמא רבה דאמרה בדדמי דקאמר' הוא מת ואני נצלתי אלמא אף היא מודה שניצולה ולא המתינה עד מותו וא"כ אמרי' לה כי היכי דלדידך אתרחיש ניסא לדידיה נמי אתרחיש ניסא:

הדר פשטיה בעיין מההיא דנפלו עלינו ליסטי' דדמיא למלחמה ומשום דאית לה מגו מהימנא ופרקי' דהתם כדרב דימי דאמר בפ' מעמידין אשה כלי זיינה עליה וכדפרש"י ז"ל דכיון דאינה יראה מהם יכולה היתה להמתין עד שתראה אם תמות ועוד דחזיא דמית לא פרישת מינה ואתי כההיא דכתיבנא לעיל גבי שאומרת ירד למלחמה והוכ' שם וחזר ומת מאותה מכה על מיטתו שהיא נאמנת ובעיין לא איפשיטא וכיון דכן לא מהימנא:

ההוא גברא דבשלהי הלולי וכו' ופסתא דידא דשריא פי' והכירה יפה דפסת' דידא דבעלה הוא והכין מוכח ממאי דאמרי' דדילמא חרוכא גברא אחרינא הוה וכו' ולא אמרי' דפסתא דיד' אחרינא הוא אלא דאמרי' דדילמא איתליא ביה נורא וחזא נפשיה בעל מום וערק מחמת כסופיה ואזל לעלמא ומסתברא דהלכת' כרב דמסתבר טעמיה ועוד דרב חייא בר אבין לא קאי במילתי' אלא דאמרי' מאי דהוה סבר למימר ופרישנא טעמיה במאי הוה תלי סברא דידיה וכן דעת מ"ה זכרונו לברכה אבל רוב הראשונים ז"ל פסקו להחמיר הלכה כר' חייא בר אבין:

איבעי' להו עד א' במלחמה מהו טעמא דעד א' דמהימנא וכו' דיש שפירשו דבעיין באומ' מת וקברתיו דליכא למימ' בדדמי והיינו דאמרי מי אמרי' טעמא דעד א' משום דלא משקר הוא דהמנוה רבנן בעדות אשה וה"נ לא משק' ומהימן דאלו לטענ' דאמ' בדדמי ליכ' לימחש כיון דאמ' מת וקברתי' או דילמא עד א' אפשר דמשקר וטעמא דהמנוה רבנן אינו אלא משום דאיתת' דייקא ומנסבא וכל ששומעת שמת במלחמה תליא בדדמי כשמעיד לה א' הא כל היכא שאין העד מעיד וקברתיו אלא שאומר מת במלחמה פשיטא לן דלא מהימן דאפי' תימא דטעמא דעד א' נאמן הוא משום דלא משקר הא איכא למיחש דאמ' בדדמי ופר"ה ז"ל והוסיף עוד לומ' דבאומ' מת במלחמ' אפי' שני עדים אינם נאמני' דילמא אמרי' בדדמי אבל מדברי רש"י ז"ל נרא' דמפרש בעיין באומ' מת במלחמה וכ"פ בתו' ז"ל וכן נר' עיקר בפי' רבותי' דהא בעיין אמתני' קיימא דמיירי באומ' מת במלחמה ועוד דגבי עדים ליכ' למימר דאמרי' בדדמי כיון דידעי ודאי דעלייהו סמכי' אינם מביאי' עצמם לבי' הספק ואנן ודאי מבעיין בין שאומ' סתם בין אומר וקברתיו מי אמרי' טעמא דעד א' משום דלא משקר וה"נ לא משקר ונאמן אפי' באומ' מת סתם שאין העד אומ' כלום בדדמי או דילמא עד א' עביד הוא דמשקר ולא המנוה רבנן אלא משום דאיתתא דייקא ומנסב' וכיון שכן הכא שאין עד א' נאמן אפי' באומ' מת וקברתיו דדילמ' משקר ואתת' מכיון דידעה שהוכה מכת חרב בלחוד תליא בדדמי ולא דיקא טפי ומינסבא ומה"ט אפילו שאלו אמרה היא מת בעלי וקברתיו היתה נאמנת עד א' לא מהימן דבדידה ליכא למיחש דמשקר' וגבי עד א' אנו חוששי' למשקר כי אולי לא ראה אלא שהוכה בחרב או ברומח והוא משקר לומ' שקברו וכ"פ מה' הר"ם ז"ל ובעיי' לא איפשיט' הכא ומי' מסתבר' דאיפשיט' לן לקמן כדכתי' רב אלפס ז"ל מההוא עובדא דאמרי' לקמן (דף קכ"א) דההוא גברא דטבע בדגלת ואנסבא רבה לדביתהו לבתר חמשא יומי אפומא דשושבינא ומעובדא דחסא נמי ולקמן (דף קכ"ב) נמי אמרי' מעש' בששים בני אדם כא' שהיו מהלכים לקרקו' ביתר והתיר נשיהם על פי עכו"מז מסיח לפי תומו וכו':

ואע"ג דהת' שעת חירו' הוה בששי' בני אדם נמי לא הוה אפש' אלא במלחמ' וכיון שהתירום ע"פ עובד כוכבים מסיח לפי תומו כ"ש ע"פ עד א' כשר והא דלא פשטוה בגמרי' מינה איכא למימר דילמא לא שמיע להו ורבא פשט לה מיהא מתנית' ואנסיבינהו להני נשי והכא ל"ג רבא אלא רבה והתם גרסי רבא א"נ דה"נ גרסי' רבא ומקמי דשמעה להיא ולבתר דשמע' סבר לה ודכוותא דהא טובא בתלמוד מילי דלא פשטי' בדוכתיהו דאיבעי' לן ומפשטי בדוכתא אחרינא וכן הוא בירושלמי דעד אחד אמר נאמן במלחמה ואפילו באומר סתם מת במלחמה ושלא כדברי ר"ה ז"ל:

והא מים כמלחמה דמו והנשי' אפי' מאה כעד א' דמיין וקתני השיאו את אשתו פי' דקס"ד דבעדות טביעה בלחוד שהעידו שטבעו במים ומתו השיאו את נשותיהם ודחי ותסברא מים שאין להם סוף נינהו מים שאין להם סוף אשתו אסורה אפי' ע"י שני עדים כשרים כל זמן שלא העידו אלא שראוהו שטבע בלחוד וכו' :

אלא ה"ד כגון דקאמרי אסקינהו קמן וחזינינהו לאלתר וקאמרי סימנין דלאו עלייהו סמכינן אלא אסימני' הוא דסמכי' וא"ת אכתי ניחוש דילמא משקר ודאי ש"מ דטעמא דעד א' משום דלא משקר וי"ל דהכא אמרי' סימן מובהק במקום המוצנע דלא אפשר להו למידע יתיה אי לאו דחזו השתא ואפשר נמי דאנן שפיר ידעי' ע"פ עדים שנפלו שני אנשים אלו במים אלא דלא ידעי' אם מתו או נצולו וכיון דהני נשי אמרין לן סימן מובהק שבגופא דלית לן למיחש למידי:

דף קטו:

ההוא גברא דאיפקיד שמשומי גבי חברי' פי' ועדי פקדון היו לו א"ל הב לי שומשמי א"ל שקלתנהו והני אחריני נינהו מדקאמ' א"ל והני אחריני נינהו שמעי' כי ידוע היה בעדים שהיו עכשיו ברשותו שומשמי' אלא שלא היה ידוע אם אותם שהפקיד אצלו או אחרו' והיינו דא"ל והני שהם ידועי' אצלו אחריני נינהו א"ל והא כן וכן הויין ובחבית רמיי' כלומ' האיש לי סימני' שהם אותם דהא כן וכן הויין ובחבית רמיין וכיון שיש לי עדי פקדון ויש לי עדים שראו ברשותך שומשמי' ואני אומר סימן שהן שלי הו"ל כעדי פקדון וראיה וכההוא עובדא דחסא דאמרי הא קא יהיב סימנים ואמר רבא דהא לא הוי סימנא דדילמא אתרמויי אתרמו ואפי' למ"ד בפרק אלו מציאות דמנין ומקום הוי סימן ה"מ גבי מציאה אבל להוציא ממון מחזקתו לא:

מי דמי התם קאמרי סימני' פי' סימן מובהק וידוע דליכא למיחש לשקרא אבל הכא אמור אתרמוי אתרמי ושמעי' מינה שאלו היה נותן סימן מובהק מפקינן מיניה וה"ה

דאפי' בלא עדי פקדון כיון דהוא מוד' בפקדון ויש עדים שיש הפקדון ברשותו שלו שהוא מודה והוא נותן בו סימן מובהק דתו לא מהימן לומר שקלתיה ולא מהימן בהא מפני שום מגו שהוא יכול לומר לא הפקדתני וכ"ע ומיהו כשלא נראה הכלי ברשותו וזה אומר בו סימן והלה כופר בו שאינו שלו יכול לומר בהא לא מפקינן ליה כיון דלא חזיוה וכדאית' בפ' חזקת הבתים גבי רמאי דפומבדית' (דף מ"ו):

יצחק ריש גלות' בר אחתיה דרב ביבי הוה אזיל מקורטוב' לאספמי' שכיב שלחו משם יצחק ריש גלותא דהוה אזיל מקורטובא לאספמי' שכיב מי חיישינן לתרי יצחק ריש גלותא או לא פי' ידוע היה לנו כי יצחק ריש גלותא שבכאן יצא מעירנו ושלחו מאספמי' כי איש א' ששמו יצחק ריש גלותא מת בעירם והעידו הבאים עמו כי יצא עמהם מקורטוב' לאספמי' אבל לא היו העדים ולא אנשי אספמיא מכירים שיהא זה אותו יצחק של קורטוב' והיינו דאמרי' חיישי' לתרי יצחק ריש גלותא או לא פי' מי חיישי' שמא יצחק ריש גלותא אחר בא ממקום אחר לכאן לקורטוב' ויצא והלך לאספמי' ומת שם או לא חיישי' ותלינן דיצחק שהיה דר בקורטובא הוא ומירי כשהיו שיירות מצויות ולא הוחזקו או שהוחזקו תרי יצחק ואין כאן שיירות מצויות דאי שהוחזקו תרי יצחק ויש כאן שיירות מאי טעמא דמ"ד לא חיישי' דהא בפ"ק דב"מ בין לרבה בין לר' זירא דכ"ע חיישי' היכי דאיכא הני תרתי לגריעות' ואי דליכא שיירות מצויות ולא הוחזקו דכ"ע לא חיישי' וכדאי' התם ובדאיכא חדא לגריעות' וחדא למעליותא הוא דאיפלגו התם דרבה סבר דחיישי' ור' זירא סבר דלא חיישי' ואביי ורב' נמי פליגו בהא וכיון דכן הלכתא כרבא ושמעי' מינה דהלכתא התם כר' זירא דסבר בחדא לגריעות' וחדא למעליותא לא חיישי' כן פי' קצת המפרשים ז"ל אבל ר"ח ז"ל שם פסק כרבה דבעי תרתי למעליותא ואלו הכא פסק כרב' וא"כ קשיא הלכתא אהלכת' ופי' ר"ה הר"ם ז"ל דל"ק ולא מידי ואיברא דהכ' כשהיו שיירות מצויות ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון לא בקורטובא ולא במקום אחר ואביי סבר כרבא דהתם שחוששי' לב' יוסף בן שמעון ולב' עיירות אף על פי שלא הוחזקו וכמאן דחייש התם לשתי שיירות ואלו בקורטוב' עצמה לא היו חוששי' או שהיה ידוע להם שאין שם אלא א' א"נ דאי ריש גלותא ממש היא אין תרי ריש גלותא בעיר אחד אבל היה חושש שבא משאר מקומות לקורטובא והלך משם לאספמיא ומת ורב סבר דאפילו לרבה דחייש התם הכי ליכא למיחש דהתם הוא בגט שנמצא חוץ למחיצתו אבל כל שנמצא במחיצתו ובעיר המוזכר בגט אני אומר כאן היה וכאן נמצא ואין תולין באדם אחר או בגט אחר שאינו ידוע והכא הרי יש עדי' שראו ריש גלות' שמת שיצא מכאן ויש לנו בכאן חד ריש גלות' ואין לנו לתלות באדם אחר כלל. ואביי סבר דלא

אמרי' כאן נמצא וכאן היה וכל הסוגיא מוכחת דבהא פליגי דעובדא דשומשמי' ושני ת"ח דלעיל אי אמרי הני נינהו או אחריני ואי אמרי' כאן נמצאו וכאן היו וסמכו ענין לו הביא ממעשה הזה והיינו דאמרינן בתר האי שקלא וטריא מאי הוו עלייהו דשומשמי והכי נמי מוכח מעובדא דגיטא דמייתי אביי ואשכחן לרבא דס"ל בפ' המדיר כאן נמצאו וכאן היו וא"ת א"כ הכא ק"ל שומשמי חיישי' שמא פנו ולא אמרי' כאן נמצא וכאן היו ובפ' המדיר אסיק רב אשי נמי דלא אמרי' כאן נמצאו וכאן היו וא"כ אמאי פסקי' כרבא גבי הא דיצחק ריש גלותא וי"ל כי להוציא ממון מחזקתו לא אמרי' כאן נמצאו וכאן היו אבל גבי אשת איש משום עגונא דאתתא אקילו ואמרי' כאן נמצאו וכאן היו משום דתרי יצחק חששא גדולה וכן ב' גיטי' וב' שטרי דנאני בר חבו שיש רגלים לדבר לומ' כאן נמצאו וכאן היו אמרי' ליה ואין כל המקומות וכל הדברים שוים בענין זה:

אמר אביי מנא אמינא לה דההוא גיטא דאשתכח בנהדרעי ושלח ליה תבדק כלה נהרדעא פי' דסבר אביי דה"ק שתבדק כל ארץ נהדרעא שהוא עיירות רבות כדאמרי' עד היכן נהדרעא כל היכא דסגי נהר' דנהרדע' והא הכא שנמצא הגט בעיר נהרדעא הנז' בגט ואפ"ה חיישי' לגט אחר מגברא דשאר מקומות שבכל נהרדעא דשמיה כשמיה ואעפ"י שלא הוחזקו מפני שהשיירות מצויות ורבא אי איתא יבדק כל העולם כלו מיבעי ליה כי לפי דבריך ניחוש לנהרדעא אחרת דהא חיישי' לשתי שיירות אלא משום כבודו דאבוה דשמואל הוא דשלחו ליה הכי פי' שלא להחזיקו כטועה וקא א"ל דבר שאינו צריך ולעולם אינו צריך בדיקה אלא אותה העיר של נהרדעא שנמצא שם הגט וא"ת ואביי היאך לא ידע דאם איתא יבדק כל העולם מבעי ליה י"ל כי נמצא במקום שאין שיירות מצויות אלא לעיירות של נהרדע' בלבד ולפי' לא הי' חושש לארץ אחרת חוץ לארץ נהרדעא ורבא סבר דשיירו' מצויות מן העולם לארץ נהרדעא ושיירות מצויות מכאן לארץ נהרדעא הרי הוא כאלו שיירות מצויות כאן שיירות כל העולם ויבדק כל העולם מבעי ליה ויש שפי' דאביי סבר דתרתי יוסף בן שמעון חיישי' אבל לתרי שיירי לא חיישינן ואחרים פי' דאיהו סבר דר' יהודה נשיא' שלח תבדק כל העולם כלה נהרדעא שאפשר להיות שם ורבא א"ל שאין זה משמעות הלשון דאם איתא יבדק כל העולם כולו מבעי ליה והראשון הוא נכון:

ואמר רבא מנא אמינא לה דהנהו שטרי דנפקי במחוזא וכתוב ביה חבו בר ננאי וכו' עד וחבו בר ננאי טובא איכא במחוז' וקא מגבי בהו רבה בר אבוה זוזי פרש"י זכרונו לברכה וכיון דכן דגבי ממון אין חוששי' דילמא אחרינא הוא אע"ג דהוחזקו והוי כעין שיירות מצויות שהרי כלם בעיר א' דבאיסורי לא ניחוש שהיכא שלא הוחזקו מיהת ואעפ"י

שהשיירות מצויות זה הענין פי' ז"ל ועל כרחו היה צריך לפרש לפי שיטת הראשונים דאי לא האי עובדא לכ"ע תיקשי דכלהו חיישי' היכא דשיירות מצוית והוחזקו ולפי שיטת הרמב"ן ז"ל אתיא מילתא שפיר כפשוטו דרב מייתי ראיה מכאן משום דאמרי' כאן נמצאו וכאן היו וכל דבר הנמצא במחיצתן מגבי בהו רבה בר אבוה זוזי וה"ה גבי גט או אדם שנמצא במחיצתו ואביי דחי דהכא לאו משום דאמרי' כאן נמצאו וכאן היו אלא משום דהכא ליכא למיחש למידי דלמאי ניחוש אי לנפילה לא חיישי' פי' כיון שלא הוחזקו כלל כי הכא משא"כ בגט הנמצא בשוק דהתם חזיא ליה דנפלי ואי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גבי אמאי אמרת שמא מסר לו חבירו לשום מתנה ולא זיכ' לו זיכה גמור הרי אותיות נקנות במסיר' ואם תאמר יביא ראיה על המסירה קסבר אין צריך להביא ראיה על המסירה ומי' קשה לי בפרק גט פשוט אמר אביי צריך להביא ראיה על המסירה וי"מ דהא אליבא דרבא בר אבוה קאמ' לה דמגבי בהו ואינו נכון דכיון דלאו הלכת' הכי לאביי למה נחזיק לרבה בר אבוה בטעה ועוד דא"כ הכ' ה"ל למימ' קסב' אותיות נקנות במסירה ואין צריך להביא ראי' והנכון דהתם הוא בשטר שאינו כתוב לשמו של זה אבל הכתוב על שמו של זה שנתן לו חבירו אפי' אביי סוב' שאין צריך להביא ראיה על המסירה וכדפרישית בפ' גט פשוט ורבא מסתייע מהכ' קסבר צריך להבי' ראיה על המסירה אפי' כששמותיהם שוין א"נ סבר שאין אותיו' נקנות בכתיב' ומסירה וכדקי"ל אליבא דהלכתא וכיון שכן מסתמ' הכי ס"ל לרבה בר אבוה וע"כ הא דמגבי בהו אינו אלא משום דסבר דאמרי' של זה המוציאו היה מעולם וכאן נמצא וכאן היה והלכתא כרבא:

דף קטז.

ההוא גטה דאשתכח בסורא פי' במקום שאין שיירות מצויות שם אלא שהחזקו בתרי ענין ולפיכך בדקו עד נהרדעא ולא חששו לתרי נהרדעא ואף על גב דאשתכחו אחרינא אמר אביי דלא חיישי' ליה כיון שיש עדים שהיה עמהם רחוק מאוד מסורא במקום שנכתב שנז' בגט שנכתב:

רבא סבר שיש לנו לחוש לו כיון דתרוייהו נהרדעא נינהו ועקר חד מנייהו ואתא לסורא וכת' שם גיטו דחיישינן דילמא ההוא הוה מחגרא בגמלא פרחא או דמסר מילי:

והא דאמר' חיישי' לגמלא פרחא א"נ לקפיצה ע"י שם כדפרש"י ז"ל הני סניפין בעלמא נינהו ואינם עיקר שאפי' בדיני נפשות דכתיב והצילו העדה לא חיישי' להכי כדאיתא

התם טעמא דמילי מסר הוא העיקר וכן כתב הראב"ד ז"ל והרי סוגיא מבוררת יפה מר"ה בשם רבי' ז"ל:

הא דאמרי' כי יתביתו בשילי כתובי בשילי כבר פי' יפה במקומו בפי' גט פשוט בס"ד. ולהמני' מדרב המנונא ויש ללמוד מכאן דמדרב המנונא נאמנת לגמרי להנשא כשם שנאמנת ברישא דמתני' והרי יכולה להנשא מדרב המנונא כשאמרה גרשתני אבל יש לדחות והכי פרכי' היאך אינה נאמנת בסיפא דמתני' כלל ומשמע שאם פשטה ידה וקבל' קדושין מאחר אין חוששי' לקדושיה דהא מדרב המנונא יש לנו לחוש לקדושי ב' וכבר הארכתי בזה בכתובות ובגיטין בס"ד:

דף קטז:

איכא בינייהו דארגילה היא קטטא וה"ה דמצי לומר איכא בינייהו דאמרה מית וקברתיו אלא דחדא מינייהו נקיט איבעי' להו עד בקטט' מהו ואסיקנא בתיקו ומיהו כיון דכתיבנא לעיל דאיפשיטא לן דטעמא דעד א' במלחמה נאמן ואע"ג דאיהי לא דייקא איפשיטא לן דטעמא דעד א' נאמן משום דלא משקר וכיון דכן ה"ה דתפשו' לן ממילא בעיין דעד א' נאמן דהא חד טעמא הוא בהדי ההיא דלעיל אבל מדברי ר' אלה ז"ל נר' דהכא נקטי' לחומרא כיון דלא אפשר ולא מהימן ואע"ג דר' ז"ל כתב בדלעיל דאפשוט דמהימן וכן הרמב"ם ז"ל סובר ופסקו בכאן כי חוששי' שמא שכרה אותו מתוך שהיה קטטה בינה ובין בעלה ותימ' גדולה שאם היא הוחזקה לא הוחזקו כל ישראל ועוד דבגמ' לא חששו בכאן אלא דדילמא לא דייק' ומינסב' וסמכא על העד והנכון כמו שכתב דה"נ עד א' נאמן ותו לא מידי:

דף קיז.

שכן כתב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי ודעת מ"ה שאין מדרש כתובה אלא לענין מנה מאתים שהוא בכל הנשים מתקנת חכמים אבל לא לגבי תוספת וכ"ש לגבי נכסי צאן ברזל ואעפ"י שאמרו בפ' אעפ"י תנאי כתובה ככתוב' דמי אין זה אלא לענין דברי' הנפרטי' שם כדפרי' להו התם וכמו שפי' ר"י ז"ל שם:

אדעתה דכתובה אתאי פרש"י ז"ל דבאפוקי ממונא סהדי בעי' וא"ת מ"מ נהמני' אנן אנשואין בלחוד מיהא ולא נדרוש לה מדרש כתובה י"ל דרבנן המנו' משום עגונא היכא דעיקר דעתה משום נשואי' כדי שלא תתעגן ואע"ג דגביא כתובה ממילא אבל בבאה משום כתובה ובעיקר עדותא ליכא עגונא לא המנוה. ועי"ל דהמנותא דדיקא ומנסבא

משום שהחמרת עליה בסופה שתצא מזה ומזה אבל זו שעיקר כוונת' משום כתוב' אולי לא תנשא ולא מיקלקלי' וגובה כתובה שלא כדין ובעדו' שקר ומסתבר' דה"ק אם הביאה היא עד א' לב"ד שמת בעלה והיא תובעת כתובה דאמרי' אדעת' דכתובה אתאי ולא שריא לה ואפי' את"ל דטעמא דעד א' משום דלא משקר לא הקלו חכמים להאמינו בדבר שבערוה אלא משום עגונא ומתוך חומר שבסופה וכדאיתא בפ' האשה רבה:

או דילמא משום דלא ידעה במאי משתריא פי' שסבורה היא שזו היא התרתה וזה תימ' גדול היאך אפשר שתטעה שום אשה בזה ויש לפרש שהיא סבורה דכ"ש דשרו לה טפי כשאינה מדקדקת בנשואין וכי היא מגלה דעתה שאין עיקר כוונתה להתירה לשוק ואי אפשר לה לתבוע כתובה בלחוד דהא כל כמה דלא משתרי' לא גביא כתובה כנ"ל:

או דילמא טעמא דבת חמות משום דאכלה אגירסנא דאם פי' שיורשת כתובתה ע"י בעלה וה"נ אכלה לגירסנא דבי נשא פי' יגיע אביה דאלו יגיע אמה ליכא למימר דאי איכא בני דאמא אינהו ירתי כסף כתובתה מתנאי כתובת בני' דכרי' ולא ירשנה בעלה של זו ואי דליכא בני דאמה כבר יירש הכל אבוה וגירסנא דבי נשא הוא ולאו דוקא דאכלה גירסנא השתא אלא לומר שהיא עתידה שתאכל:

אלא מאי מוסיף כלומר כיון דליכא טעמא דסניא ליה מאי מוסיף אותם שלא יהו נאמנות. אלא כלה סניא לה וכו' כלומר דר' יהודה ה"ק דטעמא דכלה ואשת אב אינו טעם א' מן חמותו ובת הבעל דטעמא אחרינא אית לה וכיון דכן אין לומר שתהא זו בכללה של זו ורבנן אהדרי דודאי חד טעמא אית להו דטעמא דכלה סניא לחמותה ואשת אב לבת הבעל אינו מטעם דאמר ר' יהודה אלא משום דכיון דחמו' סניא לה סניא כלה לחמות כדכתי' כמים הפנים לפנים וה"ה לאשת אב בהדי בת הבעל וזהו שאמרו לו שאין צריך להוסיפם בפי' ומסתברא דה"ה דאיכא בין רבנן ור' יהודה אשת אח גופא אי נאמנת על בת חמותה דאלו לר' יהודה נאמנת להעידה דהא ליכא טעמא דאכלה לגירסנא ולא מטעמא דתמלל מילי עלה ואלו לרבנן אינה מעידה עליה דהא סניא לה משום כמים הפנים לפנים ומתני' לא קתני אלא מה שמודים ר' יהודה וחכמים בעיקר דין שאינם חלוקים אלא בטעמא דסניותא בלחוד ומיהו בככלל מחלוקתם בטעם זה למדנו שחולקי' בעקר הדין באשת אח המעידה על בת חמותה וכ"ד מהר"ם ז"ל:

חמותה הבאה לאחר מכן פי' כגון שיש לבעלה אח מן האב ולא מן האם ואם ימות בעלה בלא בנים תתייבם לאותו אח ואותה אמו הויא חמותה. מהו שתעיד עליה שמת בעלה מי מסקא אדעתא שמת בעלה ונפלה קמי יבם וסניא לה מהשתא או לא וא"ת ותפשוט לה מיבמתה שאינ' מעיד' עליה דאלמא מסקא אדעתא דמיית בעל ונפלה קמי

אחי בעלה ותהא יבמתה צרתה פרש"י ז"ל דשאני התם שעתידה להיות צרתה ממש ועבדא לה צערא בגופא חיישא אבל לצער ממון דלא הוי כולי האי דילמא לא חיישא:

דף קיז:

ת"ש מת בעלי ואח"כ מת חמיו תטול כתובה וחמותה אסורה פי' ואע"ג דאמרה מעיקרא מת בעלי דכי הדרא ואמרה מת חמי לא הוי חמותה א"ה לא מהימנא עליה מ"ט לאו משום דאמרי' האי לאו בעל' מיית ולא חמיה מיית והא דקאמר הכי לקלקולא דחמות דלא תיתי בתר שעה וליטרדן פרש"י ז"ל דאע"ג דאמרה מעיקרא מת בעלי ולפי דבורה אין זו כלתה חיישי' דילמא לאו בעלה מית כלל ועדיין זו חמותה ומעיד' שמת חמיה כדי לקלקל לחמותה ואע"ג דהשתא בעלה במ"ה לא מצערה לה כלל וכאלו אינה חמותה דמיא א"ה חיישי' דילמא לכי אתי בעלה ממדינת הים חמיה הדרא ומצער' לה לדבר עליה דברים רעים וה"ה לחמות הבאה לאחר מכן דהא נמי אחר מכן הוא ופרק' שאני התם דרגיש לה צערה פי' שהכלה הזאת כבר הרגיש' צער חמותה ושונאתה שנאה ישנה ולא תפשוט מיהא חמות הבאה לאחר מכן שמעולם לא היתה חמותה עד כאן פרש"י ז"ל ולפי פי' זה ראיה דהוה מייתי תלמודא היינו אליב' דר' יהודה דסבר טעמא דסניא כלה לחמותה היינו משום דמצערא לה דממללא מילי עלה כדאיתא לעיל:

ומיהו שפיר פשטינן מזה אפי' לרבנן משום דבהא טעמא דאמרינן דחייש כלה לצערה דלאחר מכן לא פליגי רבנן ומיהו ק"ל טובא דאי מ"ה חמותה אסורה דחיישי' דילמא לאו בעלה מיית ולא חמיה מיית הוא גופא למה תנשא דהא אפי' במאי דאמרה מת בעלה משקרא ואומ' כן מפני שנאת חמותה כסבורה שנאמין אותה כשאומרה מת בעלי על מיתת חמיה כיון דהשתא אינה חמותה לפי דבריה וליכא למימר דבשתי מעמדות הוה ומעיקרא אמ' מת וכו' דא"כ מאי למימר' וי"ל דאע"ג דאמרה הכל תוך כדי דבו' כיון דהא דחמותה חששא בעלמא היא ולא מהימנא עלה לא מפסד' מהמנות' דנפשה שנאמנת על עצמה ואינה נאמנת לגבי צרת' או לגבי יבמת' ויש שפי' שאני התם דרגיש לה צערה שהצער קרוב לה יותר לבא כי יותר הוא מצוי וקרוב שיבוא בעלה וחמותה ממדינת הים ותחזור חמותה לצער אותה מדמסקא אדעתא שימות בעלה קודם אחיו ושימות בחיי חמותו ונכון הוא ולכל הפירושי' מעיקרא הוה ס"ד דמתני' מילתא פסיקת' קתני ואפי' יש זמן מרוב' שהלכו בעלה וחמיה ממדינת הים והדבר רחוק לבני אדם שיחזרו לכאן וא"ה מסקא אדעתא דאתו תרוייהו הכא מקמי מיתת חמותה וכיון דהא מסיקנא אדעתא ה"נ מסקי אדעתיה דמית בעלה בחיי אביו ובחיי חמותו דמיתה שכיחא:

ה"ק עד א' אמ' מת והתירוה לינשא וכתב הרמב"ן ז"ל דהא דינא איתיה אפי' כשהראשון עבד או אשה והב' עד כשר דמ"מ הא המני' לקמא כבי תרי ואיתי' בכלל מימרא דעולא וה"נ מוכח בכתובות בפ' האשה שנתארמל' דאמרי' אני וחברתי טהורה ואתא עד א' ואמ' את וחברתיך טמאה איהי כיון דאיכא עד לאו כל כמינה חבירתה משתריא אפומא דידה ואוקימנ' אע"ג דאידך עד כשר ומיהו האשה שאמרה מת בעלה והתירוה לינשא על פיה ואח"כ בא עד א' כשר ואמ' לא מת בהא ליתא לדעולא דאמירה דידה לאו עדות הוא ובמקום הכחשה לא המנוה כלל והרמב"ן ז"ל סובר דכל היכ' דקמ' עד פסול והשני עד כשר הרי זו לא תנשא ואם תנשא תצא ואמ' הוא ז"ל דההי' דכתובו' טעמא דבשבוייה הקלו וכן דעת קצת רב"ה ז"ל ורבותי ז"ל סוברים כלשון הראשון מפני שיש בירושלמי סיוע לזה כדכתיב בכתובות בס"ד:

מ"ד דאזלי' בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא קמ"ל וא"ת והא במ' סוטה פי' מי שקנה לה תנא משנה יתירה לאשמועי' בתר רוב דעות אפי' לקולא ותרתי למה לי י"ל דאנן ה"ק דכיון דאיירי הכא בהאי ענייא אסיק ליה כוליה ואורחי' דתנא הוא דאע"ג דתני חדא מילתא בחד דוכתא הדר תני לה בדוכתא אחריתי אגב אורחי' לסיומי כלהו דיני וכו'. והא דתניא עד א' אמר מת ועד א' אמר לא מת הרי זו לא תנשא י"א דכיון דקתני ואם נשאת תנא אשמועינן שאם נשאת לעד הראשון והיא אומרת בריא לי לא תצא וכדקי"ל גבי ב' אומר מת וב' אומ' לא מת וזה דעת הרמב"ם ז"ל ולא מחוור שלא אמרו כן אלא בב' כתי עידי' דאיכא בכל כת וכת עדות שלמה אבל עד א' בהכחש זה אינו כלום אא"כ בא בתחלה והתירוה על פיו וכדעולא וראיה גמורה לדבר דבפ' האשה שנתאלמנה תניא ב' אומ' מת וב' אומר לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא והוינן בה מ"ש סיפא ומ"ש רישא אמר אביי תרגימא בעד א' עד אחד אומר מת והמנוה רבנן כב' עדים כדעולא וכו' והשתא נחזי אנן אם איתא דאפי' כשבאו עדים ביחד משכחת לה שאם נשאת לא תצא אמאי אוקמא להההיא כשבא עד א' מעיקר' לוקמא כשבאו ביחד וכשנשאת לאותו עד המתירה וכדאוקימנא התם בההיא סוגיא דשנשאת לאחר מעידיה והא הויא רבותא טפי אלא ודאי דהא ליתא והא דלא קתני הכא ואם נשאת תצא כדתניא לעיל משום דבמתניתין לא מיירי אלא כשנשאת לאחר ואי קשיא לן הא דאמר בירושלמי עד א' אומר מת ונשאת ובא עד אחד ואמר לא מת לא תצא מפני שאמ' משנשאת שאלו אמר עד שלא נשאת ונשאת תצא אמר רב יהודה דברי רבי מנחם בר יוסי אבל דברי' חכמים בין שאמר משנשאת בין שאמר עד שלא נשאת לא תנשא ואם נשאת לא תצא ע"כ אלמא לדברי חכמים אפי' הכחשת העד הראשון עד שלא נשאת כלל אם נשאת

לא תצא ואפי' כשבאו מעיקרא בבת א' דאי כשבאו בזה אחר זה אפי' לכתחלה תנשא מדעולא כדאיתא לעיל וי"ל דההיא כשבאו בזה אחר זה ומאי עד שלא נשאת דקאמר עד שלא נשאת ממש ואחר שהתירוה לינשא ור' מנחם בר' יוסי לית ליה דעולא כלל וחכמי אית להו כשנשאת ממש דוקא ופליג אגמרא דילן כ"פ הרמב"ן ז"ל:

דף קיח.

לא מת איצטריכא ליה ס"ד האי מימת מיית והאי דקאמר לא מת לקלקלא לצרה הוא דקא מכוונה וא"ת ולמה לן לתרוצי הכי נימא דצריכותא דמתני' משום המנותא דחברתא סד"א כיון דהאי אמר לא מת לא מהימנא לאידך קמ"ל דכל דלא מת בעדות אשה לאו כלום הוא ולאפוקי מאידך תנא דקתני אשה אומרת מת ואשה אומר אלא מת לא תנשא וי"ל דהא ליכא למימר דאלו איתא דמשום האי צריכותא תנא לה הוה ליה למתנייא על סיפא ולמעבד פלוגת' ולמימר ר"מ אומר לא תנשא אלא ודאי ש"מ לצריכותא אחריתי הוא דתני לה ואידך טעמא דסבר דכל לא מת בהכחשה לאו כלום הוא ממילא נפקא לן וכו' :

בהא אפי' ר"מ מודה דכל לא מת בעדות אשה לאו כלום הוא פרש"י ז"ל דרבנן המנוה לקמא פי' לפי' דמיירי כשבאו בזה אחר זה ואינו נכון דלישנא דא' אומר לא מת כשבאו בבת א' משמע ועוד היכי אסקי' לר' יוחנן בקושי' בפירכא דסיפא נוקמי' לסיפא כשבאו בבת א' כדדייק לישנא דידה ועוד שאלו באו בזה אחר זה הא ודאי לד"ה לא תצא מהיתרה הראשון כדאיתא לכ"פ התוס' וי"ל כל לא מת דעדות צרה בעדות אשה לא כלום הוא דלצערה לצרתה קא מכוין והא דפרכי' מסיפא דקתני אשה אומ' מת ולא אוקימנא דמיירי באשה דעלמא דלאו צרה כבר פרש"י ז"ל דכיון דסתמא קתני אשה אומר לא מת כל אשה במשמע ואפי' צרה ועי"ל דע"כ בצרה מיירי דאי באשה דעלמא פשיטא דעדות בהכחשה אינו כלום ולעיל דאמרי' לא תצא מהיתר' הראשון משום דבאו בזה אחר זה הא אלו באו בבת א' תצא מהתירא ולא תנשא. וה"ה לאשה ואשה דעד אומר מת ועד אומר לא מת כל עד במשמע בין כשר בין פסול. הילכך ע"כ האי מתני' בצרה מיירי והיינו' דסליק' כר' יוחנן בקשיא הא דתני ניתן לי בן במדינת הים מת בני ואח"כ מת בעל נאמנת טעמא דמילתא משום דאיהו קיימא בחזקת ליבם ואלו שתקה ולא אמר' אלא מת בעלי היה דינ' שתתייב' הילכך אע"ג דרוב נשים מתעברו' ויולדת ולד מעליא כך אמרי' בריש פירקא דלקמן הכא אין לנו אלא חזקה וכיון דאי שתקה תתיבם הויא

לה כהפה שאסר הוא הפה שהתיר וזה ברור וכן סיפא ניתן לו בן במדינת הים ואמר מת יבמי ואח"כ מת בעלי נאמנ' משום דאי בעיא שתקה ולא תתייבם:

דף קיח:

לא זו הדרך מוציאתו מידי עביר' פי' לצאת ידי שמים עד שיתן כתוב' לכל א' וא' פי' ואתיא כפשוטה כמ"ד יש כתוב' לארוס' מתקנ' חכמים ולמ"ד אין כתובה לארוסה מיירי בשכתב לה אלא שקנו מידו סתם או שהלכו עדים למ"ה והא דרשב"א ות"ק כתי' בסדר נזיקי' בס"ד:

המזכה גט לאשתו במקום קטטה וא"ת ונשאל את פיה אם היא רוצה וזכות הוא לה וי"ל דבמילתא דהוי חוב אע"ג דלכי ידע' אמרה ניחא לי אין זכין לו למפרע וכדכתי' בפ' יש נוחלין מר"ה הר"ם ובהכי סליק פרקא תושבחתא למארי שמיא וארקא:

דף קיט.

האשה בתרא

האשה שהלך בעלה היתה לה חמות אינ' חוששׁ' כולה מתני' מתפרשא בגמ'. ה"ג אמ' רב נחמן אמר רב' בר אבוה רישא דאיסור כרת חששו סיפ' דאיסור לאו לא חששו פי' ורב נחמן אפירוקא קמא סמיך דאוקמא טעמא משום חזק' הילכך סיפא כיון דבחזקת שוק קיימא והוא איסור לאו בלחוד לא חששו למיעוט ותנשא לשוק רישא לא תנשא לשוק אע"ג דאיסור לאו משום דאיתחזק ליבם וליבם לא תתייבם דכיון דאיסור כרת חשו למיעוט ואע"ג דקיימה בחזקת יבם אבל יש שגורס' אלא אמר רב נחמן וכו' ולפי גרסא זו ליתֿ ליה לרב נחמן פירוקא דאוקימנא טעמ' משום חזקה וכלה מילת' תליא באיסור כרת ואיסור לאו הוא אלא ודאי עיקר הגרסא כדכתי' וכן היא בכל הספרים שלנו ורבא פרכי' להאי פירוקא דבספקא דאוריית' מה לי אסור לאו מה לי אסור כרת הא ודאי כל היכא דאיכא ספקא לכתחלה לא לזה כמו לזה:

אלא אמר רבא רישא חזקה לייבום ורובה לשוק וחזקה לא עדיפ' **כרובא ואתי מיעוטא דמפילות סמוך לחזקה והויא ליה כפלגא ופלגא** ויש שפירשו וכן נר' מפרש"י ז"ל בהדי' דהאי פירוק' דרב' אליב' דר"מ כדאוקימנ' מעיקר' וכדאוקימנ' נמי כר"מ סיפא בהדיא וק"ל למה לי למימר דחזקה לא עדיפא כרובא דהא אפילו נימא דחזקה עדיפא כרובא שפיר דרובה וחזקה כפלגא ופלגא סמוך מיעוטא דמפילו כחזקה הויא לה חזקה כרובה ואיכא אכתי מיעוטא לאיסורא ולמיעוטה חייש ר"מ וי"ל דאה"נ ומיהו קושטא דמילתא

בעי רבא לומר דחזקה לא עדיפא כרובא תו ק"ל הא דאמ' בפ' י' יוחסין ובפ' כסוי הדם גבי תנוק הנמצא בצד העיסה דר"מ מטהר ופריש טעמא דידיה דרוב תינוקות מטפחין ועיסה זו בחזקת טהורה עומדת סמוך מיעוטה לחזקה ואיתר' לה רובא אלמא כל היכא דאיכא מיעוטא דמסייע לחזקה לא חיישי' לרובה כלל ואפי' להקל סומכי' על החזקה ואלו הכא חשיב להו כפלגא ופלגא וי"ל דשאני התם דאפושי טומאה לא מפשינן וכל היכא דהוו להו פלגא ופלגא בהכי סגי ליה לר"מ לאוקומי בחזק' טהרה ולפי שיטה זו לית הלכתא כמתני' דר"מ הוא דחייש למיעוטא אלא כרבנן דלא חיישי' לי' הלכך רישא נמי תנשא לשוק דאזלי' בתר רובה בין להקל בין להחמיר:

אבל הנכון כמו שפי' בתוס' וכל המפרשים ז"ל דהשתא רבא מוקים מתני' לד"ה בין לר"מ בין לרבנן ורישא לא תתייבם ולא תנשא ואפי' לרבנן דה"ל כפלגא ופלגא כדמפרש ואזיל דמשום רבנן אצטריכו למימר דחזקה לא עדיפא כרובא דאלו עדיפא כרובה כי סמכי' ליה מיעוטא דמפילות תו לא הוה חיישי' למיעוטא ותתייבם וסיפא אינה חוששת ואפי' לר"מ דה"ל מיעוטא דמיעוטא ויש שגורסי' אמר רבא לעולם רבנן היא פי' רב האיי ור"ה ז"ל והויא ליה מתני' הלכתא ולא תנשא ולא תתייבם ומיהו איכא למידק מההיא דתנוק שנמצא בצד העסה דרבנן מטמאים ופריש טעמא דידהו משום דסברי דמיעוטא כמאן דליתי' דמי ורובא וחזקה רובה עדיפא ואלו הכא אמרי' דסמכי' מיעוטא לחזקה והויא ליה כפלגא וי"ל דהתם רבנן אינם מטמאים טומאה ודאי לשרוף אלא שמטמאים אותו לתלות ולאפוקי מדר"מ שהוא מטהר והיינו דאמרי' דמיעו' התם כמאן דליתיה דמי לענין שנטהר את העיסה ועדין הרוב מכריע בדבר לטמא לתלות מיהת דאפילו מצרפי' מיעוטא לחזקה הו"ל כפלגא ופלגא לתלות וכדאמרי' התם בעשרה יוחסין לא זו היא חזקה ששורפין עליה את התרומה והכי נמי מוכח בפרק כל היד בשמעתא דאמר ר' יוחנן בשלשה מקומות הלכו חכמים אחר הרוב ועשאוהו כודאי ואמרי' למעוטי מאי אלימא רובא דאיכא חזקה בהדה דלא שורפין את התרומה הא אמר רבי יוחנן חדא זימנא דתניא תנוק שנמצא בצד העיסה וכו' אלמא לא עשאו רובה דאיכא חזקה בהדיה כודאי אלא סומכי' מיעוטא אחזקה לספק את הרוב לתלות לרבנן ולר"מ להכרי' לקולא דלא תפשינן לתלות בטומאה ואעפ"י שהלכו אחר הרוב ועשאוה כודאי גבי עיסה בתוך הבית וצפרדעים ושרצים נופלים שם ונמצאו חתיכות בעיס' ואפי' לשרוף כדאית' התם בי' יוחסי' כבר פרש"י ז"ל דשאני התם משום דהוי רובה דאיתיה לקמן א"נ איכא למימ' דכיון דודאי נגעו אין חזקתן של אלו כלום שהרי הורעה וכדמפרש טעמא במ' נידה גבי שליה בבית כל זה ביסודו של הרמב"ן ז"ל וסיפא דקתני יצאת מלאה חוששת ואע"ג דאיכא

אכתי חזק' ורוב' לשוק י"ל דכיון דמלאה היא הוחזקה קצת לייבום שראוי לחוש לה ואין הולכי' בה אחר הרוב להקל וליכא למימר דלא תיקום בחזקת יבום כלל דדילמא תפיל דכיון שהיא מעוברת אין אומ' שמא הפילה דה"ל כמיתה ולמיתה לא חיישי' והכא נמי כיון שיצאת מלאה ועבר זמן לידתה אין חוששי' שמא הפילה וכל שאין אומר שהפילה וה"ל ולד של קיימא אין כאן אלא פלגא ופלגא דכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות הילכך חיישי' שמא ילדה זכר והיא זקוקה ליבם ואק"ל דכולה שמעתי' לא אמרי' אלא מיעוט' דמפילות בלחוד ואמאי לא מצינן נמי מיעוטא שאין מתעברו' כלל וטפי ליה שיעורא דלא למיחש לולד וי"ל דאותן שאינן מתעברו' מעוט' דמיעוט' גרועא הוא ובכלל מיעוטא דמפילות חשבי' ליה דלהוי תרוייהו מיעוט שלם:

דף קיט:

לעצמה ג' חדשי' פי' שאפי' נודע בבירור שאין כאן ולד עובר מצרתה שצריכה להמתין ג' חדשים כשם שגזרו באילונית ועקרה ורדופה לבית אביה:

גזירה שמא יהא ולד של קיימא וכן הלכת' דהכ' אוקימנא בפרק החולץ ואע"ג דדחי אביי התם מידי תחלוץ ולא תחלוץ קתני דיחוייא בעלמא הוא ולא סמכי' עליו ור' יוחנן פריש טעמא דהיבמה לא תחלוץ בתוך ג' חדשים מה"ט דכרוז כדאית' בדוכת' אלמ' הפי' עיקר הוא כן פסקו ר"ה ור"ה הר"ם ז"ל:

דף קכ.

משנה אין מעידי' אלא על פרצוף פנים עם החוט' פרישנ' בגמ' דצורת פדחת ופרצוף פני' וחוטם וכתבו בתוס' בשם ר"ת ז"ל דדוקא בשאין שם אלא הפרצוף אבל אם היה כל גופו שלם אפילו אין כאן פדחת וחוטם ניכר הוא יפה ע"י סימני הגוף ועוד דשמא בסימני' הוא דאמרי' הכי אבל ע"י טביעות עינא ניכר הוא יפה כיון שכל גופו ואפילו לאחר כמה ימים ואין זה נכון בעיני רבותי' ז"ל דהא מתני' סתמא קתני אין מעידי' אלא על פרצוף פנים עם החוטם ומילתא פסיקת' קתני ואפי' כל הגוף שלם ולא עוד אלא דכיון דקתני ואפי' יש סימני' בגופו משמ' כי אעפ"י שגופו שלם ויש להם בו סימני' אין מעידין עליו אלא על פרצוף פנים עם החוטם ומיהו ודאי אם יש להם סימן מובהק בגופו מעידי' עליו בכ"מ שבגופו וכדאמ' לעיל בפ' האשה שלום גבי עובדא דשני ת"ח דאמרי' סימני' כלום' בסימני' מובהקי' והכי מוכח בגמר' מהאי דאמרי' דאפליגו בשומא סימן מובהק:

עוד כתבו בתוס' בשם ר"ת ז"ל גבי הא דתנן שאין מעידין עליו אלא עד ג' ימים היכא שאינו בפני' נר' דסברא פשוטא הוא שיכולי' להעיד עליו ואפי' לאחר כמה ימים כי אינו משתנה כ"כ וגם זה אינו מחוור בעיני רבותי' ז"ל דהא מילתא פסיקתא קתני שאין מעידי' עליו אלא עד ג' ימים ואפי' כשלא נחבל בפנים משמ' ועוד דאיבעי' לן בגמ' ר' יהודה בן בבא אי לקולא פליג אי לחומר' ואתינן למפשט מההוא דעבר בדגלת ואסבה רבה לדביתהו אפומא דשושבינא לאחר ח' ימים ואי אמרת לחומרא פליג ר' יהודה אינהו דעביד כמאן ואמאי לא אוקימנ' דדילמא דההו' עובדא הוה בחבל שאינו בפנים דמודה רבנן שמעידי' עליו לאחר כמה ימים אלא ודאי ש"מ דבין נחבל ובין שלם אין מעידים עליו לאחר ג' ימים כי אפ"י שנדמה להו שזהו ראובן שמא נתפח ונשתנית צורתו ונדמה שהוא ראובן ואינו אלא שמעון והיכא דאשכוח ונדמ' להם ע"י פרצוף עם החוטם שהוא ראובן ומי' לא ידעינן אם ראוהו עתה תוך ג' ימים ומעידים עליו או אם הוא לאחר ג' שאין מעידים עליו כתבו בתוס' וז"ל ויכול לומר דהיכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלות אלא תוך ג' ימים ע"כ ונראין דבריהם דכיון דחששא דשנוי פרצוף לאחר ג' חשש' בעלמא מפני שיש מקצת מתים משתנים לאחר ג' עכשו שהדבר ספק אם הוא לאחר ג' אין לנו לחוש ולהכחיש הראיה הניכרת לנו ויש חוששים להחמיר אף בזו ואומר שלדברי התוס' היכא שיצא קול מת איש פלוני ולאחר ג' מצאו מת ובאו עדים והכירוהו שהוא אותו פלוני לפי פרצוף פניו או בסימניו בטביעות עינים כי יכולים להעיד עליו ונשאת אשתו על פיהם ממ"נ שאם הקול היה אמת אין אנו צריכים עדות אחרת ואם לא היה הקול אמת הרי אינו לאחר ג':

ואיבעית אימא דכ"ע סימני' דרבנן וא"ת א"כ מתני' דנמצאו קשורי בכיס כמאן י"ל דההיא בסי' מובהק א"נ דהכא אליבא דהני תנאי קא אמרי בלחוד:

דף קכ:

כיס וארנקי מנחשי אינשי ולא חיישי' לשאלה פי' וכליו דקתני בכלים שאין דרך להשאילם דומיא דכיס וטבעתו וכדפרש"י ז"ל וראל"פ פסק בסימן כרבנן אבל אנו כתבנו בכמה מקומות דהלכתא סימנין דאוריתא:

ואיבעית אימא כליו בחיוורי פי' ולעולם לא חיישי' לשאלה וכן הלכתא דלשאלה לא חיישי':

למימרא דמגוייד חיי פי' מדקתני שאין מעידי' עליו. ורמינהי אדם אינו מטמא באוהל עד שתצא נפשו ואפילו מגויד ואפי' גוסס טמויי הוא דלא מטמא הא מחיי לא חיי פי'

דאלו איתא דאפשר לחיות פשיטא שאינו מטמא וא"ת והא קתני גוסס ואע"ג דאפשר דחיי דמיעוט גוססי' לחיי' י"ל דהכא במגוייד שהיא גוסס דכלם למית' והק' ואפי' הוא מגוייד ואפי' זה המגוייד גוסס:

אמר אביי לא קשיא דההיא דהתם רבנן ומתני' דהכא רשב"א דסבר מגוייד חיי ופרכי' ומי מצית מוקמת מתני' דהכא כרשב"א והא קתני סיפא מעשה בעסיא בא' ששלשלהו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו ואמרו חכמי' מן הארכוב' ולמעל' תנשא פי' מפני שכל שנחתכ' רגלו מן הארכובה ולמעל' א"א לחיות לאחר י"ב חדש שאין הטרפה חיה כמו שפי' בירושלמי ואלו לרשב"א אפי' מן הארכובה ולמעלה תנשא דהא אפשר ליכוות ולחיות וגם אינו עושה טרפה כדאיתא בהדיא בפ' אלו טרפות דפרכי' הא איכא בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה שהיא טריפה ופרקי' סבר לה כרשב"א דאמר אפשר ליכוות ולחיות פי' וכיון דאפשר לחיות אינה טרפה דטרפה אינה חיה ופרכי' והא תנא דבי ר' ישמעאל חיה ס"ל אלא סבר לה כרשב"א דאמר מן הארכובה ולמעלה כשירה ואפשר דטעמא לרשב"א מפני שיכולה ליכוות ולחיות וכ"פ בתוספתא והכי פרקי' התם דאע"ג דרבי ישמעאל טריפה חיה ס"ל סבר לה כדין ארכובה שנחתכה כרשב"א דמכשר ולא מטעמיה אלא משום דקי"ל דאפי' בלא כויה היא חיה ואין החיתוך הזה עושה מעשה טרפות ואפשר נמי דרשב"א מכשר בלא טעמא דיכולה ליכוות ולחיות והכי משמע ההיא סוגייא כפשוטא ודלא כתוספתא דמ' חולין וקושי' הכא לכלהו אתיא שפיר דכיון דמכשר התם מהו טעמא דלהוי אין מעידין עליו דאפילו תימא שאינה חיה אלא ע"י כויה כל שאפשר ליכוות ולחיות אין מעידין עליו ומיהו נראה דלרשב"א לאו בכל מקום אמר שיכולה ליכוות ולחיות אלא בדבר שהסכנה בו משום חתוכה כגון מגוייד שהוא הנפצע בחרב כדפרש"י ז"ל ואפי' נחתך במקום גידים כלישנא דמגוייד וכגון נחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה שאין הסכנה משום חסרון אבר שהרי חותכה למעלה וכשרה אלא חתך הגידין גורם ולאפוקי נחתכו הסימני' דכיון דנחתכו אין כאן סימנים ולפי זה אפילו תימא דרשב"א סבר דיכולה ליכוות ולחיות אפילו במקום שעושה טריפה כלישנא קמא דכתיבנא לעיל ממ"ה הר"ה זכרונו לברכה ופרקינן שאני מיא דמרזו מכה פירוש ואי אמרת דלרשב"א רפואתו על ידי כויה כיון ששהא במים מרזו לי' היא ותו לא מהניא לה כוי'. ולאידך לישנא אמרינן דכי אמר רשב"א דמן הארכובה ולמעלה אינו נעשת טריפה הכא כיון דמרזו לה מיא המים מכאיבים אותה ומודה רשב"א דנעשת טריפה ולאחר י"ב חדש מיהת אשתו מותרת וכ"ש בירושלמי על משנתי' נותני' לו שהות וכדי טרפה:

רבא אמר מתני' בסכין מלובנת וד"ה פי' דכיון דמלובנת היתה בשעת חתיכה אפי' רבנן מודו שאפשר לו לחיות והאי פירוקא דפריק רבא לא משום דעובדא דרב בר בר חנא לרשב"א היא דההיא כבר פירוקא אביי שפיר אלא דרבא בעי לאוקומי מתני לרבנן כי היכי דתיקום אליב' דהלכת' ואפשר דלרבא אליבא דרבנן בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעל' בסכין מלובנת כשרה מדאמרי' הכא שאין מעידים עליו להתירה להנשא אפילו לאחר י"ב חדש אבל מהר"ם אומר בשם רבו ר"ה ז"ל דהכא במגוייד במכת חרב במקום שאינו עושה טריפה קאמרי' דאע"ג דלרבנן אינה חייה אפי' במקום שאינו עושה טריפה ולית להו אפשר ליכוות ולחיות מודים הם שאם נתגייד בסכין מלובנת שמתרפא וחיה אבל בארכובה במקום שעושה טריפה בסכין מלובנת אינה חיה י"ב חדש לרבנן וסיפא דמעשה ששלשלהו במים מעשה שהיה כן היה דה"ה בסכין מלובנת נמי אינה חיה. ותדע דסתמא קתני מן הארכובה ולמעלה טרפה ולא אישתמיט תנא אמורא למימר דבסכין מלובנת כשרה אלא ודאי דהתם טרפה וה"ה להכא דסתמא נמי על המעשה הזה אמרו חכמים מן הארכובה ולמעלה תנשא דאע"ג דכל טרפות שמנו חכמים בבהמה אין כנגדן באדם כיון דארכוב' נשנית סימן בזה ובזה טרפה הוא בשניהם שלא שנינו מן הארכובה ולמעלה טריפה מפני מת מיד אלא שעושה מעשה טרפה והיכא דראוהו מגוייד ואינו ידוע אם היה בסכין מלובנת אם לאו תולי' לחומרא דילמא בסכין מלובנת היה ואין מעידים עליו וכן אמ' בירושלמי אפי' מגויד אני אומ' מחרב מלובנת היה חיה:

אלא מעתה יהא גולה ע"י פי' לא מקשה על מאי דפרקי' חי הוא וסופו למות דהא כ"ש דקשיא למאי דהוה ס"ד דכמת הוא ממש אלא קושיא על מימרא דשמואל חיישי' שמא הרול בלבלתו פי' שמא לא חייבה התורה גלות אעפ"י שהכהו כדי להמית אם הוא עצמו או דהוא קרב את מיתתו ופי' בתוס' ז"ל דנפקא לן ויפל עליו וימת כלומר שמא ממש מחמת מה שהפיל עליו. ואע"ג דבמוכה ליתיה להאי דינא דכתיב מכה איש ומת לא דמי לוימות א"נ שהתור' רבתה בכאן שגגות הרבה לומר לך ויפל עליו וימות לשעתו. וא"ת והא כתיב אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה ודרשי' ליה מלמד שחובשי' אותו ואי מיית האי קטלינן ליה ואי לא פטרי' ליה דאוקי' באלו נערות במזיד ופריך ודילמא פרכי' בשוגג ומאי ונקה המכה מגלות אלמא אעפ"י שלא מת לאלתר איכא גלות ואמאי ניחוש שמא הרוח בלבלתו או שקרב את מיתתו תריץ ז"ל הרבה מכות יש שאין הרוח ולא הפרכוס מזיק להם וכבר פירשתי במקומו במ' גיטי' בס"ד:

דף קכא.

מאי ביניהו פי' לאו דפליגי הני לישני דהא תרוייהו אמרינהו ר' הושעיא בדרך איבעי' אימא אלא דבעי' למידע מאי דנפקא לן בין תרוייהו פירוקי שלשלהו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו פי' וכיון שהם שלשלהו ועלה בידם רגלו ודאי רגלו הוא אבל אדם שנפל לים והשליכו מצודה ליה והעלה רגל א' מן הארכובה ולמעלה אין מעידים עליו אא"כ יש לו בהם סימן מובהק שאני אומר רגל אחר הוא וכדמוכח מעובד' דההוא חרוכא ומההוא דשני ת"ח דאסיקנא התם דאסקוה וחזיוה הא לאו הכי אמרי' אחריני נינהו ומיהו אם ראו סימן מובהק בידו או ברגלו או בא' מאבריו ונחתך ממקום שעושה טרפה אין להם סימן גדול מזה וההיא דאתלי נורא בי גלאי ואשכחו פסת' דידיה דשריא לפי שהכירו שהיתה ידו ובאו להתיר אשתו אלא דחייש ר' חייא דילמא פסת' דידיה בלחוד או איהו כרתה וערק משו' כסופא וז"ב וזהו מה שכ' הרמב"ם ז"ל שאם השליכוהו לים והשליכו מצודה והעלו ממנו אבר שמשיאין את אשתו ומדקאמר מרן ז"ל והעלו ממנו אבר נר' שניכר להם בודאי שהיה האבר ממנו כנ"ל:

איבעי' להו ר' יהודה בן בבא לקולא פליג פי' דיש מקומות ושעות שמעידין עליו לאחר ג' ימים או לחומרא פליג פי' ואפי' תוך ג' ימים יש מקומות ושעות שאין מעידין עליו:

ת"ש דההוא גברא עד ואנסבה רבא לדביתהו לבתר ה' ימים ופרקי' דשאני מיא דצמתי מכה כלומר ואין הפרצוף משתנה בו אעפ"י ששהה יותר מג' ימים במים ונרא' דה' ימים לאו דוקא אלא ה"ה אפי' זמן מרובה כל שהוא במים אינו משתנה מן הסתם ובירושלמי עשו מעשה לאחר י"ז ימים והכא בגמרי' מעשה שהיה כן היה וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל אבל יש מחמירין ואומרים דה' יומי דוקא:

וה"מ דכי אסקוה חזיוה בשעתיה פי' והלשון מוכיח שלא שהה כלל אחר שהיה ביבשה אבל אם שהה במים ג' ימים ושהה אפילו שעה אחד אחר שעלה מן היבשה אין מעידים עליו והכי אמרינן דאי אשתהי מתפח תפח ומשתנה וכסבורי' שהוא ראוב' ואינו אלא שמעון ואין מעידין עליו לאחר שעה אחת ומדאמרי' מתפח תפח ולא אמרי' האי אתפחי נתפח שמעי' שאפי' אין אנו מכירין בו שנתפח אין מעידים עליו כי שמא נתפח ואינו ניכר ואע"פ שאינו נראה כן מדברי הרמב"ם ז"ל:

מטעה טעאי אנא סברי כיון דקוו וקיימי כמים שיש להם סוף דמי ולפום מאי דאמרי' לק' דמים שאין להם סוף חיישינן למחילה של דגים ה"נ טעה בהא דה"ל למיחש למחילה של דגים ואינו נר' לומר דההיא נמי בכלל טעותיה דקאמר הוא סבר דכיון דקוו וקיימי לא חיישי' להו למחילה של דגים דבהא ודאי לא הי"ל לטעות בזה דבשלמא לחשבה

כמים שיש להם סוף לענין שלא לחוש שהשליכוהו המים במקום אחר כיון דקוו וקיימי במקום הזה קרוב הוא לטעות אבל לענין מחילה לא היה לו לתלות משום דמקוו קוו אבל נר' דלא שמיע להו ברייתא דלקמן:

דף קכא:

ת"ר נפל לכבשן האש מעידים עליו פי' דוקא נקט כבשן ולא נקט תוך הדלקה מפני שהכבשן עמוק ואינו יכול לעלות ממנו דאלו לתוך דליקה א"א להעיד עליו אא"כ שהה שם עד ששהה באור כדי שישרף. ליורה מלאה יין ושמן מעידין עליו פי' ואפי לשעתו כיון דנשקע שם כלו והיתה מרותחת משום ר' אחא אמרו שמן מעידי' עליו יין אין מעידי' עליו מפני שהוא מכבה פרש"י ז"ל כשנתן על האש הוא מכבהו וינוחו רתיחות המים ויצטננו בכדי שיוכל לעלות לשעתו ולחיות והא דלא פריש תנא שנתן היין והשמן משום דלסתמא דמלתא הכי כיון שיורה היתה מלאה:

אמרו לו תחלתו מכבה וסופו מבעיר פי' ולא יוכל להתחזק ולעלות מן היורה עד שיהא סופו מבעיר וישרף וי"מ בדרך אחרת אבל זה נר' נכון ובירושלמי נחלקו ר' אחא ורבנן במים ושמן ושמעי' מיהא שהמים והיין בענין זה דינם שוה ולרבנן מעידים עליו מפני שתחלתו מכבה וסופו מבעיר:

מאי מעשה נסים דמשמע דאפי' לא מת מחמת המים היה לו למות מחמת ד"א אלא שנעשה לו נס הי ניהו וא' כפין על כפין פרש"י ז"ל ובאותה בניני ואולמי היה יכול לישען ולישן אעפ"י שאין אדם יכול לישן כשהוא מעומד וא"ת א"כ היכי פליג ר"מ במים שיש להם סוף לומ' שיוכל לחיות שם ג' ימים דהא לית בה כפין ולא יוכל לישן שם וי"ל דודאי מודה ר"מ דבמים שיש להם סוף לא יוכל לחיות שם ג' ימים אלא שא' חכמי' שאין אדם יכול להשהות במים שעה א' שלא ימיתו המים בא הוא לומר שהמים ודאי לא ימיתוהו עד ג' ימים ואלו הוא מת אינו אלא מחמת שלא יוכל לישן וכל שהיה שם כפין או ששה' בכדי שיוכל לעמוד בלא שינה אין מעידים עליו:

ורבנן סברי כפין דשישא הוו דלא מצי להשען עליו לישן וע"כ נעשה לו נס בשינה וכשם שנעשה לו נס בשינה נעשה לו בגופן של מים נס והא דאמרי' שבועה שלא אישן ג' ימים מכין אותו וישן לאלתר פירושו מכין אותו לאלתר משום שבועת שוא וישן לכשירצה בלא שום התרה דלא חייל עליה שבועת בטוי וכדפרישית בדוכתא בס"ד:

מתניתין אפי' שמע מן הנשים אומרות מת אישי פלוני דיו וגרסי' בתוס' אפי' שמע קול מקוננת שמזכירתו בין המתים אין עדות גדולה מזו ובפ' כל הגט ששנינו ג' דברים א"ר

אלעזר בן פרטא וקיימו חכמים את דבריו על עיר שהקיפוה כרקום ועל ספינה שנטרפ' בים ועל היוצא לידון שהם בחזקת קיימים אבל עיר שכבש' כרקו' וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותני' עליו חומרי חיים וחומרי מתים וביוצא ליהרג איכא התם תרי לישני איכא דמוקים לה בב"ד של ישראל דוקא דאפשר דחזי ליה זכותא מש"כ בבית דין של עכומ"ז ואיכא דמוקים ליה בבית דין של עובדי כוכבים ומזלות דוקא והרמב"ם ז"ל פסק כלישנא בתרא דאוקימנא בבית דין של עכומ"ז אבל בב"ד של ישראל מעידי' עליו דכיון דגמר דיניה לא שכיח דהדר חזו לי' זכותא ומסתברא דכיון דתרי לישני נינהו ולא איפסיקא הלכתא כחד מינייהו דאזלי' לחומרא דאיסור דאורייתא הוא ובין בב"ד של עכומ"ז ובין בב"ד של ישראל נותני' עליו חומרי חיים וחומרי מתים ואסיקנא דעכו"ם אם היה מתכוין להעיד כלל אין עדותו קיימת וכ"ש אם נתכוין להתיר ואין סומכי' אלא במסיח לפי תומו וגם זה אינו מדין עדות דעכומ"ז אינו בר עדות כלל אלא משום דקים לן דקושטא קאמר כיון שמסיח לפי תומו ומשום עגונא אקילו רבנן כדאקילו בעד א' ועד מפי עד ואין לנו לחוש בשום מקום לשמא תשכור עכומ"ז לה דמתוך שהחמרת בסופה הקלת' בתחלת' אעפ"כ יש לו לדיין לדקדק בזה יפה אם נראה בדבר רמאות:

מאן איכא בי חיואי וכאידך עובדא אמרי מאן איכא בי חסא דטבע וש"מ דעובדי כוכבים ומזלות דמסיח לפי תומו כיון שאמר מת פלניא סגי ולא בעי למימר קברתיו ולא תלינן דילמא לא דק ואמר בדדמי ואמרינן נמי בפרק כל הגט שמע מקונטריסים של אומות איש פלניא מת איש פלניא נהרג לא תנשא אשתו ופרכינן והא קיימא לן דעכומ"ז מל"ת דהימני' מהימן ופרקי' היכא דלא שייך במילת' אבל במלתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שקרייהו אלמא בעכומ"ז דעלמא אעפ"י שלא אמר אלא מת פ' או נהרג פ' תנשא אשתו ואק"ל דבעובדא דבסמוך מעשה דישראל ועכו"מז שהיו מהלכי' בדרך ומעשה דקולר של בני אדם ודכרכו' של בתר כלהו אמרו קברתיו י"ל דהתם עובדא הכי הוה ולא דצריכי להכי ותמהני על הרמב"ם ז"ל שכתב והוא שאמר קברתיו וקברנום היאך נעלמו ממנו המעשיו' האלו דשריוה כיון דאמר עכומ"ז שכיב פ' וי"ל דכל היכא דעכו"מז מכריז מאן איכא בי פ' שכיב פ' בהא סגי כדאמרן בהני עובד' דכיון דמעייל נפשיה לאכרוזי ולמימר הכי אי לאו דקים ליה דשכיב ודאי לא הוה אמר אבל בעכומ"ז מל"ת דעלמא חיישי' דילמ' אמר בדדמי וצריך שיאמ' קברתיו כנ"ל לפי' הרב ז"ל וטעמא דמסתבר היא:

דף קכב.

עכומ"ז שהיה מוכר פירות בשוק ואמר של ערלה הם של נטע רבעי הם של עזיק' הם פרש"י ז"ל בשם רבותי ז"ל של עזק' פרדס מעזק הם וגדר לו סביב והוא שנה שביעית והוי להו פירות משומרים בשביעית שהם אסורים והקשה הוא ז"ל דפירות משומרים אינה אסורים קודם זמן הביעור ואם לאחר הביעור אפי' מן המופקרים אסורים ור"ת ז"ל השיב עליו ואמר ואפי' קודם הביעור פירו משומרי אסורי' מדתני' בספר' ואת ענבי נזירך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקרי' והרמב"ן ז"ל השיב דההיא ברייתי' לא באה לאסור הפירות עצמם אלא לאסור הבצירה וליתן לאו על המשמר כרמו ובוצר אות' ואינו מפקיר וכבר נשמר מזה רש"י ז"ל בפי' החומש שלו ואת ענבי נזירך לא תבצור ענבי נזירך שהפרש' והנזרת אותם מבני אדם ולא הפקרת אותם לא תבצר אותם כדרך הבוצרים מכאן אמרו תאני' של שביעית אין קוצרין אותם במוקצע ובמ' סוכה גר' כדפרש"י ז"ל דתניא התם אבל בלוקח מעם הארץ מן המשומר אפי' כבחצי איסור אסור וע"כ מטעמ' דפרש"י ז"ל התם דהיינו משום חשש סחורה ומערים הוא כשמוכר על יד על יד ואלו היה פירות משומרים דשביעית אסורים אמאי לא אסר אלא בעם הארץ כדקתני רישא הרי הן עצמן אסורים ואפי' ביד חבר הלכך הא דקאמר של עזקה יש לפרש כלשון שפרש"י ז"ל משמו שם העיר שבארץ ישראל היא ופירותיה משובחים ואם היה עכומ"ז זה בחוצה לארץ ואומר מעזקה הם אין חוששין לדבריו לומר ישראל מכרם לו ושמא לא נתעשרו א"נ שלשון עזקה מלשון עוזק בין הבתים שפירושו חופר או עושה להם כמין עוגיאות למלאתו עפר ואברויי אילימא הוא ואסור ומפני כן הפירות עצמן אסורים כשביעית כיון שבאו מחמת עבודת שביעית וכדאמר הנוטע בשביעית יעקר ושדה שנטייב' או נדיירה לא תזרע במוצאי שביעית וכגון שאומר העכו"מז שהה משדה של ישראל שעוזקין ישראל או שעזק עכומ"ז בשליחותו דבהא הוא דקנסו חכמים לאסור פירותיו:

ודילמא שד הוא ואוקימנא כגון דחזו בבואה דבבואה הלכך לא חיישי' שמא שד הוא ואע"ג דאמרי' בסמוך בשעת הסכנה כותבין אף על פי שאין מכירין התם הוא דלא למיחוש לצרה דלא שכיח דתעבד כולי האי דמגליא מילתא אבל לשד חיישי' אפי' בשעת הסכנה כנ"ל לפי שיטת הראשוני' ז"ל אבל מ"ה אומר דכיון דאמרי' בסמוך גבי צרה דלא חיישי' ליה בשעת הסכנה ה"ה דלא חיישי' לשד כלל ואע"ג דלא חזי ליה בבוא' דבבואה וכי מייתי בסמוך ההיא דר' ישמעאל לא קאמרי אלא לתירוצי אפילו לקושין דשד ואומר ר"י ז"ל ב"ה דהא דאמרי' הכא ובמ' גיטין ובפ"ק דמגילה דחיישי' לשד ה"מ

בבורות או בשדה כי הא דהכא ודהתם ומפני שהשידות מצוית בבורות ובשדות אבל בעיר אין חוששי' אפי' בלילא לא לענין נתינת שלום ולא לענין גט ועדות אשה וכן הוא בירושלמי הדא דתימא בשדה ובבור שהשדים מצויים בבורות ולכן הסכימו כל רבותינו זכרונו לברכה:

והחזקו להיות משיאין עד מפי עד ומפי אשה ומפי עבד ומפי שפחה ואף על גב דעבד ושפחה פסולים לעדות מן התורה כיון שאין פסולים מחמת עבירות הכשירו חכמים בכאן משום עגינ' אבל גזלן של תורה ושאר פסולי' מן התורה מחמת פסולים לעדות אשה כדאיתא בפ"ק דר"ה ולעיל בפ' כיצד וסברא דרבוותא ז"ל שהוא מל"ת משיאין על פיו דלא גרע מעובדי כוכבים ומזלות מסיח לפי תומו וגזלן של דבריהם כשר לעדות אשה כדאיתא התם ומסתבר דעד מפי עד עכומ"ז גבי מסיח לפי תומו כשר כשם שכשר מפי עבד ואשה וכדאמרי' לעיל כששמע מפי נשים ומפי קטנים משום דקים לן דקושטא קאמרי ועד מפי עד כתב בירושלמי נחלקו בזה אם מצאו כתוב בשטר איש פ' מת ר' ירמיה אומר משיאין ורבי בון בר כהנא אומר אין משיאין ורבינו הגדול זכרונו לברכה הביאו בהלכותיו ולא פסק בה הלכת' כמאן אבל במ' גיטי' פ' מי שאחזו כתב הא דתניא כשם שבודקי' אותו לגיטין כך בודקי' אותו למשאות ולמתנות ולעדיות ואוקימנא בעדות אשה דאקילו בה רבנן אבל בשאר עדיות לא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם אלמא בעדות אשה אפי' מפי כתבם וכ"פ הרמב"ם ז"ל ודוקא כשנתקיים כתב ידו של אותו עד אבל קצת רז"ל ובכללן הרמב"ם ז"ל כתבו דאפי' כשאינו מקויי' נמי כיון דקיום שטרות דרבנן הוא הכא אוקמוה אדינ' דאורי' דהא אקילו בעדות אשה משום עגונא ולא הדרי ומחמרי' בה וטעמא דמסתבר בעיני הר"ם ז"ל ומיהו כל כיוצא בזה נר' שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות:

לכשתהא הפונדקית נאמנת פי' כשימצא דבר אמת שהאמינו הפונדקית כלומר שלא סמכו עליה מדין עדות אלא מדין שהיתה מסיחה לפי תומה:

דף קכב:

והא איה חברנו קאמרי לה ומהדרי' דכיון דחזנהו בריה והאי שעתא אמרו לה חברנו ואמרה להם זה מקלו כתב רב אלפס ז"ל מהא שמעי' דהיכא דהתחיל עובדי כוכבים ומזלות להשיח ל"ת אע"ג דהדרי ושיילי מיניה ואמר לן צורתא דמילתא לא נפיק מדין מל"ת ויפה כיוון ז"ל ואף אנו נאמר דשמעי' מהכא דכל שאמרו לעכו"מז קודם שיאמר כלום איש פ' שהלך או שהנחנו בכאן איה הוא שוב אינו נדון במלתא וכן הלכת' ולמ"ד

לעיל דמשיאין ע"פ העכו"מז דנתכוון להעיד אתיא הא מתני' כפשטא דאע"ג דלא בכת' מקמי דאמרי לה וזה חברנו משיאין על פיה ואע"ג דכיוצא בזה נתכוון ומיהו לית הלכתא כוותיה:

תנאי היא פי' ותנאי דלעייל נמי פליגי בה אליבא דרבי טרפון דהא תרוייהו מיתנייא בשמי דר' טרפון נינהו ועובדא חדא הוו כדמוכחי מתניתין בהדיא:

במאי קא מפלגי בדר' חנינאי וכו' מר סבר כיון דאיכא כתוב' למשקל כדיני ממונות דמיא ומר סבר כיון דאיכא אשה דשריא לעלמא כדיני נפשות דמיא תמויה מילתא כיון דעיקר עדות העד להתירה לשוק ועדות אשת איש היא והוי דיני נפשות ומאי טעמא דמאן דאמר דלא נבעי דרישה וחקירה משום ממונ' דאית בה דאף על גב דכשתנשא למחר תטול כתובה ממדרש כתובה כיון דלית לן למשרייה אלא בחקירה לא נשרייה ולא תשקול כתובה דהא שריותא לשוק קדים בתר הכי אתי דין שתטול כתובה ורבי' הר"ם ז"ל תי' דמאן דשרי' השת' בזמן הזה טפי דמי האי ענינ' דעדו' אשה לד"מ מלדיני נפשות דהא רוב' דנשי אית להו כתובה הילכך אפי' ארוסה דלית לה כתובה לא מפלגינן בה דאילו דיני נפשות ליתנהו בזמן הזה ומאן דאסר כיון דאיכא איסור אשת איש דאית בה ד"נ לדיני נפשות דמי' וכדידהו דייניגן ליה ולא חיישי' למאן דאית בה כתובה ודכולי עלמא דין הכתובה עצמה לא בעייא דרישה וחקירה מדרבנן ואף על גב דהכא ליכא נעילת דלת דיותר ממה שאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא הא חזינן בכמה דוכתאי דחששו רבנן בכתובה משום חנא לגבות מיתומים קטני' ולמכור שלא בב"ד וכמה מילי אחריני ונכון הוא ומ"ה פי' בשם אחיו הר' פנחס ז"ל דלכ"ע בענין שריותא דאשה ובענין גט וקדושי' לא בעיא דריש' וחקיר' מן התורה מדין עצמה דלא ילפי' דבר מממון אלא לענין דבעי ב' עדים כדבר שבערוה דגבי הא כתיב דבר על פי שני עדים יקום דבר אבל ממון בעי דרישא וחקירה מדאורייתא כדר' חנינא ואף ממון של כתובה בכלל הלכך הכא בהא פליגי מר סבר דבממון של כתובה שורת הדין שלא לתקן בה כלום מדר' חנינא דהא ליכא נעילת דלת אלא שלא חלקו חכמים דבריה' ומיהו לגבי הא מילתא כיון דאית בה דיני נפשות דבעי' לעולם דרישה וחקירה מוקמי' לה על דין תורה ולא נסבי' שאם תנשא תטול כתובה דכיון דאיכ' בה שום צד דבעי דרישה וחקירה אזלי' בתריה ומוקמי' אדין תורה ומר סבר דאדרבה כיון דעיקר גיטין וקדושי' דעלמה לא בעי דרישה וחקירה והכא איכא כתובה שהיתה בכלל תקנת חכמים שלא לעשות בה דרישה וחקירה לית לן למאי למיחי' דאית בה אדיני נפשו' ומוקמי' עדות נשואין בדין תורה ועדות כתובה בתקנתא דרבנן דלית לה כתובה לא פלוג רבנן ודינה כנשוא' ודכ"ע בין עדות אשה וכל

דיני גיטין וקדושי' ישנן בב"ד הדיוטו' וכי היכי דתקנינהו בכל דיני ממונות דשכיחי ואין בהו חסרון כיס מפני תקנת לווין ותקנ' השוק כדאית' בפ"ק דסנהדרי' דהכ' נמי מילת' דשכיח וחמירא מחסרון כיס ובדריש' וחקירה הוא שנחלקו משום שאפשר מש"כ במומחין דלא אפשר וכדאמרי' בפ' המגרש גבי רב יוסף דהוה מעשה אצלו וא"ל אביי והא הדיוטו' אנן א"ל שליחותייהו עבדי' מידי דהוה אהודאתו והלואותו וה"ה בכל דיני אישות דעבדי' שליחותייהו עד שיבא משיח ויקיים בנו מקרא שכתוב ואשיב' שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה אחרי כן יקרא לן עיר הצדק קריה נאמנ' אכי"ר: סליק פירקא ומכילתא שלב"ע שלום רב לאוהבי תורתיך ואין למו מכשול כיר"א: